

IJA # 859

ספר שיח יצחק

Sefer Śiaḥ Yitṣḥaq

הקדמת בן המחבר

בשפה רפה ידבר

הספר הזה אשר הנני מוציאו על פני חוץ. ומוציגו לפני קהל הקוראים הנכבדים. הוא ראשית בכורי עמ"ר וצ"ת הרב החק"ל מרן אבא זיע"א. והמחברת הזאת היא אחת מחבורי הרבים. בספרות היהדות. שו"ת. פוסקים. דרשות. ובח"ן היא חכמת הקבלה. ויען כי רבים וכן שלמים. יסובכוני בשאלותיהם. למה זה בחרתי לכבר את הספר הזה על פני רובי ספריו. אשר בהם תראה ירו החזקה. בתורה ובתלמוד וכל נושאי כליהם. על כן דרשתי חובה לעצמו. להציע בפתח השער את המסכות אשר הביאוני לידו כך :

המסכה הראשונה. היא עצם המטרה אשר שמתו לנגד עיני. במקצוע זה. בהדפסת ספרי עמ"ר מרן אבא זיע"א. כמעשה זה הפצתי לא להציג את הרב המנוח המחבר זיע"א. כעורך דין וחשבון. על עבודתו הרבה והגדולה. עבורה שהיא לשם שמים. עבודת התורה והדת אשר על מוכחה העלה כליל מבהר ימיו. מיטב חלבו ודמיו. רעיונותיו. הגיונותיו. נפשו וגיותו. כי כלום נדרש הרב המחבר עמ"ר מרן אבא זיע"א לדרישת זכות לעצמו? הן גם בעודו בחיים חיהו. לא שמע איש מקצות הארץ את קצת מתכונותיו המנובות. כי אם הודה בפה מלא כי הרב המנוח זיע"א. היה אחד המפוסים שחיונם יקר מאד בעולם היהדות. לכן מדוי ז"ר שמו המהור באוני אחד העם. ידע השימע במה. לשת לנגד עיניו. איש נמכר ממכרת עבר. באהלה של תורה. איש נזיר מתעניגי עולם הזה. ולהציג לו תמונת איש אשר חייו היו לו. רק לעבוד מפרורור זה. ולבא לפני ולפנים. לזרוע כדמעה מעשים טובים בהמותו את נפשו. בעולם שפל זה. לקצור ברנה ולהחיות את נפשו בעולם הרוממות. עולם הנצח וההוד. גם לא להקים לו ערות נאמנה. ברובי חבורו כי ידע להעריך ערך שני חייו. לבלותם רק בתורה וכיראה. כי נפש כנפש הרב המנוח המחבר זיע"א. מוחזקה ועומדת כי רק עבודת ה' היתה שעשועיו. ואולם כמעשה זה. הפצתי להקים לנפשו המהורה. מצבת זכרון. מוכרת נצח. אשר תעמיד עולם ועד מצבת זכרון כזה. אשר בה נוכל להציג את הרב עמ"ר מרן אבא זיע"א. כמו חי לנגד עינינו במדותיו המהורות בתכנית נפשו החסידה. ותמונתו הרוחנית. בקייה ובשרמוטיה. מצבה כזו אשר תתאים לתמונתו. בתור איש עובד עבודת שמים. וממנה נראה ככאספקלריא המאירה

הקדמת בן המחבר

את שמתו בחיים. והשקפותיו על מה נוצר האדם. ואיזה ספר יוכל למלאות חפץ זה. אם לא ספר מוסר. ספר מלא מועצות דעת. הרופות רוחניות. לקרב את הנפש. את היצור. אל מקור ממנו כל הנפשות. ליוצרה ובורא כל. וכל יכול? הרב המנוח עמ"ר מרן אבא זיע"א. חירק כמו שאימרים בעל כרחו. חרף כל המיתות אשר המית את נפשו הבהמית. מעולם לא חסך את נפשו. מענוים. סנופים ומאיפנים המזככים את הנפש מחלאתה. ביודעו במח — עפ"י שמתו — כי האדם לא נוצר לעולם שפל זה. לא נברא בו רק להצמיד ממנו ולאכול מפרי מעשהו בעולם שבלו טוב. ושמתו זאת השקפתיו המהירות האלה. הן נוכל לדאותם רק בספר מוסר. שבו יורה את העם הדרך הטובה המביאה אל הקדש פנימה. לעיוב את הטפלים הן המה עניני העולם השפל. ולהחזיק כמעט העיקרים המכנים את הנפש להיות ראויה להתענג באורות העליונים. לכן התענינותו הגדולה במוסר בבחינה נפרדה. דיה להעיד כי כל מחשבותיו היו קשורות רק בהתירה והקראה. התורה והיראה בפועל ובונה. התורה והיראה בראש. התורה והיראה בסוף:

המסכה השניה. כי הלא נודע לכל סבין כי פירוש תורה לשמה הוא הלמיד לשם המאור שבה להוציא ממנה מדות טיבות והנהגות ישרות. ודעות נאמנות. לקח טוב ומוסר השכל ותוכחת חיים אשר לזה רמזו רז"ל באמרם למה מ' משלי רבתי לרמוז שארבעים יום התענה שלמה להוציא ספר משלי שהוא סדר הנהגת האדם הנברא לארבעים יום עפ"י סדר התורה שנתנה לארבעים יום ואך תורה בזאת היא תקרא תורה לשמה לדעת את עבירת ה' ויראתו וכמש"כ ראשית חכמה יראת ה' כי עיקר המוסר הוא לדעת דרכי האמת וארחות חסד שהם מעברות חיי האדם ולהעמיד חקי הלב על תלם:

המסכה השלישית. היא המסכה לזכות ולזכות את הרבים כאשר זה היה חפצו תמיד כל הימים ולצאת ירי חובת מצוה זאת. אין לנו אלא לשום אל המוסר פנינו. אף כי אל ספר מזה. הסכיל בו תורה — דינים — ומוסר גם יחד. שבו יוכל כל קורא לרוץ בו. החכם יוסיף לקח. מהדינים הבאים בראש כל פרק מוסר. השייכים לסדר היום. סדורים במערכה אחת. גם לבעלי בתים. אשר ידם הקצר מהגות בספרי תורת ה'. המלאים ענין ופלפול רב. ימצאו לחם משנה. דינים סדורים בשפה ברורה ופשוטה מוכנה אליהם. גם מוסר השכל. חכמה ומיעצות דעת:

המסכה הרביעית. האלה הנה אשר הניעוני. לכבר ספר מוסר זה. על פני כל אחיו חברי עמ"ר מרן אבא זיע"א. בתקוה גדולה כי זכותו וזכות הרבים. יעמיד לי להוציא לאור יתר חברי

הקדמת בן המהבר

היקרים המסולאים בפני. בשו"ת. פוסקים ודרשות. ובחמת הקבלה. ונר תורתו יהל אור יקרות.
בעולם היהדות. ושפתותיו תהינה דוכבות בעולם הנצח. וזכותו וזכות חסידותו וקדושתו. היא
העמוד בעד מע' האחים המכורכים. זרע ברוכים. הנבירים הרמים. מבחר עצמים. ורדפי צדק
מחויקי כל ברוך. ראשון בקדש כמוהר"ר מו' **חזקיה** נר"ו. ומשנהו כסף כמוהר"ר מו' **אבא**
חייא נ"י ושלישי בקדש כמוהר"ר מו' **חנניה** נ"י והרביעי בקדש כמוהר"ר מו' **ידידיה**
נ"י והגברת המעטירה טרת **פנינה** אחותם מב"ת אשר הוילו כסף רב להדפסת הספר הקדוש
הזה מהחל ועד כלה לעילוי נשמת אביהם המנוח הצדיק כמוהר"ר מו' **ישעיה** ז"ל ויאל האל
והחי נשמתו צרורה בצרור החיים. עם נשמת הצדיקים אשר במיתהם קרויים חיים. ותנוח במנוחה
נכונה. בישיבה עליונה. תחת כנפי השכינה. עם נפש עמ"ר אדוני אבי הרב המהבר זצ"ל והמה
יעטרו בהפלה. לפני נורא עלילה. בעד מע' המתנדבים הנז' למען יאריכו ימיהם בטוב. ויחי
כגן רטוב. בעושר וכבוד וכל טוב. ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו. ישישו וישמחו. וכגן רוה
יפריחו. אנס"ו :

ואפריון נטמיו למע' האחים המכורכים. זרע ברוכים. הלא הם הגבירים הרמים. מבחר
עצמים. ורדפי צדק. מחויקי כל ברוך. כמוהר"ר מו' **אברהם ג'יהאן** הי"ו ומו' **יצחק**
ג'יהאן נר"ו ומו' **יעקב ג'יהאן** נר"ו ומו' **משיח ג'יהאן** הי"ו הלא הם בני מע' המנוח
הצדיק ידיד עמ"ר אדוני אבי הרב המהבר זצ"ל כמוהר"ר מו' **ברוך ג'יהאן** נ"ע אשר הם
ושותפם הגביר היקר רצ"ו כמוהר"ר מו' **באבא ג'א פינחסוף** המציאו את מע' המקדישים
הנז' ויעזרו בכל כחם להוציא לאור את הספר הזה ועוד ידם נטויה להשתדל להדפיס שאר
הספרים. האלהים יתן להם חלף משכורתם שנות חיים נעימים. וכחול ירכו ימים. ועושר וכבוד
יטלא את ידם. וירבה את מאורם. וזכות הצדיק הרב המהבר ז"ל וזכות הרבים יעמוד להם.
ויהי עורם ומגניהם. אנס"ו. גם ברוך לקחתי למע' ידירינו הגביר היקר החכם המרומם רצ"ן
ומרבה להמייב כמוהר"ר סי' סי' **יעקב באיי** נר"ו **בן מו' חיים משיח** ז"ל שעמד בכל עז
להשגיח על מלאכת ההדפסה ברוך ה' חילו ופועל ידיו ירצה ישא ברכה מאת ה' עושר וכבוד
וחיים נעימים. וכולם יזכו לראות כטוב ירושלים כביאת הנואל משיח לישראל אנס"ו :

תולדות הרב החקיל המהבר זיע"א *

תקט"ח
בשנת תקט"ח ליצירה. נולד הרב המהבר עמ"ר מרן אבא זיע"א. בעיר בגדאד הגדולה
בישראל

(* בתולדות ימיו חלה. השתדלנו לתת רק את הנקודות הכהירים אשר קרו במשך שני חיו כי לו אמרנו
לספר כמו. את כל מעשיו אחת אל אחת תקצר הידיעה מהכיל.)

תורה הרב המחבר

בישראל. להוריו הנכבדים למשפחה מני. וכאמרם ז"ל בוצין בוצין מקמפיה ירוע. כן נראו בני
 בעידו צעיר לימים. עקבית כשרונות נפלאים. לחכמה ומדע. ונמיה נשגבה לתורת בת אל חי.
 ויהנה בה לילה כיום. בכית מדרשו של שם. אשר התנוסס או כאבן חן ושכיות כל חמדה.
 תחת ראשות והנהגת הגאון הגדול מר דודי רבן של כל חכמי בגדאד, כקש"ת כמותר"ר
עבדאללה סומך זיע"א — מי שהיה אח"כ גיסו של הרב המחבר — הטפורסם בכל קצווי
 הכל מקום אשר נקבצו באו בו למאות ולאלפים מנערי בני ישראל. לשתות בצמא מגבש
 המורה הגדול הנ"ל. ויצאו משם שלמים וכן רבים. מוכתרים בכתר תורה וכתר יראה גם יחד.
 בית המדרש הנשגב הזה. והשגחת המורה הגדול אשר היתה רבה על התלמידים בכלל. ועל
 הרב המחבר ז"ל בפרט. עורר הרבה לפתח כשרונותיו על מבעי התורה. ולהוסיף שמן זית זך
 על טיקרי אהבתו הנפלאה לתורת אל נאור. עד כי בקרב שנים לא רבות. היה למופת לכל
 נערי בגדאד בכלל. ונערי בית המדרש בפרט. ויוכה בעידו נער עול ימים להקרות בפי כל
 בשם חכם ורבי. השפעת המורה הגדול הזה. לא הצטמצמה בהרב המחבר ז"ל רק בתורה
 וביראה. כי גם בנויות. מהבלי העולם הנה. באהבה להחיות חיים בודדים. לשנוא את הכבוד
 ולבלתי הרוץ אחר השררה. בענות חן. ובאהבת החסד והצדקה. וביתוד כבשתון נפלא באלקי
 אמן. שאב הרבה ממורהו הגאון הנ"ל ז"ל. השפעה גדולה אשר לותה אותו עד יומו האחרון
 מיום היותו. ואף אחרי צאת מוגיטון שלו בעולם היהדות. כאשר השרידים אנשי השם. לא התהדר
 במלבושים לרוח היום. לא עטה צניף כבוד לנחל כבוד ויקר. מרובי האנשים. אשר באו מקצות
 הארץ. לראותו ולקבל ברכתו. ורק אדרת פשוטה היתה עליו תמיד. תחת גלימא דרבנן.
 ומלבושיו. מאכלו. וארחות חיו. מכית ומחויץ. נשאו עליהם חותם דעות חיי אחד הפרושים. אשר לא
 ניצרו ורק ללבוש חיי צער. בעולם שפל זה. ולנחול כבוד בעולם הנצחי. במאכלו ומשקהו לא
 דקדק הרבה ובעת אכלו. התכוין תמיד להחזיק מבנה גייתו. רק למען יוכל לעבוד את בוראו
 בבחינה נפרדה ויעשה את כל אשר לאל ידו. להנור מהמותרות. ולכן כמעט לא בא בשר אל
 פיהו עשרות בשנים. ויסתפק כמאכל קטניות. וזרעונים. ורק כאשר נפל למשכב. אך לפעמים
 נאות לשמוע בקול הרופאים. אשר האיצו בו לאכול מרק עופות ותרנגולים. להחזיק את גייתו.
 מעולם לא דאג דאגת מחר. כי שגורה היתה בפיהו. כי האל זן ומפרנס לכל. לכן מימיו
 לא השליך יתנו על אדם. ולא דבר חלקלקות. ואף כי אהב את אחיו ובני עמו. בכל נפשו.
 לא חשך אף פעם מענות בפניהם כחשם. אם ח"ו ראה באחד מהם דבר. אשר לא כהוגן. ואם
 אך העריפה ההכנסה על ההוצאה. פור נתן לאכיונים מאחיו. גם לרבים מענו עם הארץ לקדש
 שם שמים ברבים :

תולדות הרב המחבר

ג

עוד בהיותי כבן חמש עשרה שנה, — סיפר הרב המנוח עמ"ר הרמ"א ז"ל — ואנכי כבית מדרש מורי. ראיתי והנה איש. ובידו ספר נתנו למורי. אנכי אשר לא ידעתי מיב האיש ומיב הספר. שאלתי עליו את מורי. ויעניני: האיש הזה חיבר ספר חדש. ויבקשני לתת את הסכמתי עליו להרפסו ולשלחו על פני חוץ. אין די מילין בלשוני לתאר את הרגש הכביר אשר עוררה בקרבי תשובת מורי. ואעמוד כמשתאה. כי עד היום ההוא. לא האמנתי כי ישנם עוד אנשים בדורנו שכח בהם לחבר ספר בתורתנו הקדושה. ויהי לעת ערב אך יצא יצאתי מעל פני מורי. רצתי אל בית הכנסת אשר שמה קבור **שיך יצחק** — עפ"י ההגדה המצויה בפה ההמון. הוא הרב רבי יצחק גאון כי כן יקראו את הרב בשפת ערב שיך — נפלתי מלא קומתי ארצה. נסכתי דמעותי על קבר איש האלקים זה. וארור נדר לאמר. אם יהיה אלקים עמדי וויכני לחבר ספר. והיה ראשית בכורי מחברותי. מוקמר מוגש לשם שיך יצחק. על כן קרא את מחברתי ראשונה זאת כשם **שיח יצחק** ככתוב בהקדמת הספר:

הספור הקטן הזה. יתיצב לנגד עינינו. כעד נאמן על חשקו הכביר ללמוד וללמד ועל אהבתו הגדולה להיות נמנה במספר ההלמדתי חכמים שתורתם אימנותם. לכן לא נפלא איפא אם צעד בצערי ענק ברחבי ים התלמוד ונושאי כליו אשר היו לו שעשועים כל היום:

אפס כי בחשבוני שלא רק בחכמת הפשט יצא ידי חובת שמיים פנה ככל לבו אל חכמת האמת היא חכמת הקבלה. ויחר עם אוהבו חבר דבק מאח הרב הגאון הגדול החק"ל המקובל האלקי זר"ק כמוהר"ר **אליהו ח"ר משה חיים** זצ"ל. אשר הלכו צמידים בראת ה' מהורה. עשי חיל בחכמה הקדושה הזאת. ויבלו רוב לילותיהם בלמדם למור זה בקדושה וטהרה ובהסתר גדול מתחלת הלילה עד הבקר. באופן שעל מוכח חכמה זו. הקרוב כליל את מיטב חלבו ודמו. ופעולתה נראתה בגויהו כל ימיו. כי בחשבוני שלא כל הבא ליפול ולזכות. בלי מהרה וקדושה. יבא ליפול ולזכות. הרבה סגופים וצומות. וכאשר שכב. אהב לשכב על מחצלה. מבלי מצע. ואכן שם מדאשותיו. עד כי רו נפיו. כוחותיו כוחות עלומים עזבוהו. ויתהלך אך בצלם. בכל זאת לא אמרה נפשו הין. ולא עזב את החכמה הזאת כאשר יסופר במרוצת הדברים:

בראשית שנה התרי"ו החלה הנועה חדשה להגיעו בכח. היא הנועה המסע של ארץ הקדש תו"ב העליה מכבל לארץ ישראל. וחרף כל הפחדים והסכנות אשר פגשו הנוסעים ככל מדרך כף רגל בארץ ערב זה. לפני כחמישים שנה. אימות המות אשר אפפו את הולכי

ארחות

(2)

תולדות הרב המוחרב

ארחות עקלקלות האלה. במדבר שממה. וארץ ציה וצלמות. מבגדאד עד אר"ץ למרות רצון כל
אוהביו ומיודעיו אשר הניאוהו מעוזב ארץ מולדתו. ולגוד ולנוע אל ארה"ק. אור כגבר חלציו
בלוית עמ"ר הורתי ת"ם ושלשת בניו וישם לדרך פעמיו. כי ירדו ואוהבו. מטיבו ואיש חסדו.
אשר נפלאה אהבתם מאהבת דוד ויהונתן הרב כמותר"א הנ"ל. עורר את לבו. ויחוקה ויאמר
לו לך אל ארץ אבותינו וכל מחסורך עלי בהחישו עתידות כי ביאת הרב המחבר זצ"ל
לאה"ק הצמיח צמח ברכה. ויהיה מופת לרבים באהבתו את התורה. כחסידותו ויראתו. ויפרד
מאוהביו הרב הגאון הנ"ל ועינו כמר בוכה על פרידתו. ולבו שמח בקראו עתידות הרב
המחבר בארץ ישראל. מני אז ועד יוטו האחרון תמך הגאון הנ"ל את עמ"ר הרמ"א זצ"ל
וינהלהו ואת כל אשר לו. גם מלא את ידו לעשות שמה ככל אשר תמצא ידו. מצות התלויות
בארץ. לעשות צדקות. ולהרביץ הורה בישראל — כי הרב הנ"ל זכה לשתי שולחנות כרבינו
הקדוש — בה התהלכו השנים שלובי זרוע לפעול ולעשות ככל אשר לאל ידם. אך אהה! כי
הזמן הרע בהיות עינו צרה על אשרם קרא עליהם. לא לעולם חוסן. ולא לנצה נצח ישועות!
והה הקריאה הזאת. אשר ההן קולה על כל היקום. גם כל היצור יחרדו ממנה. באין טבדיל.
הרעימה בחווק את לבות שני הנאהבים והנעימים האלה. ואחר שנתיים שלש לביאת עמ"ר
הרמ"א זצ"ל לערי קדש. פתאום עלה אליהו בסערה וילך למנוחות שאננות. ויעזב את אוהבו
בעמק הבכא זה לאנחות. ימים רבים בכה הרב המחבר את רעו זה. ויקשר עליו הספד והמר
עליו כהמר על היחיד. גם עד ימיו האחרונים לא סר צל ירדו מעל פניו ויזכור אותו תמיד כאנחה
מתפרצת מקורות לב. באמרו „כל עוד היותי על האדמה לא המר לי כאכירת רעי ואיש חסדי
מלאך אליהו זצ"ל" בכל זאת לא נשכח הרב הטוב עמ"ר הרמ"א זצ"ל. כי אחריו החרו החוקי
בו. בני הגאון הנ"ל זצ"ל. והכי נכבד בהם מעלת הרב הגאון הגדול. מעוז ומגדול. סבא דמשפטים
מבני עליה. רב משרשיא. כקש"ת כמותר"ר יוסף חיים ח"ר **אליהו משה חיים** ה"ו
ברא כרעא דאבוהא. לו נאוה ההלה. יוסף חיים נעימים עד בלתי ירה. שקט ושאנן. והיה
עלה רענן אנס"ו. הרב הנ"ל החזיק בידו החק"ל עמ"ר הרמ"א זצ"ל שנים רבות. עד אשר יד
הזמן נגע בכית מסחרם. ה' ישלם להם כפעלם. וימלא חסרונם שבעתים :

סוף כל סוף. אחרי יגיעה רבה. וסכנות עצומות. אשר הכתירוהו. בדרכו זאת. ביחוד ביום
שבת קדש אשר לא חפץ ללכת עם האורחה לבלתי חלל קדושת שבת. ויהי נאלץ
לשבת בדרך כל היום וכל הלילה. ובליל יום הראשון רדף אחרי האורחה כל הלילה עד
השיגו אותה. אחר עמל ותלאה כמשלש חדשים. הגיע למחוז חצו עיה"ק ירושלם תו"כ. אל

תולדות הרב המחבר

ד

הארץ הזאת אשר למענה השליך את נפשו ונפש עולליו מנגד. לכא אליה לשקת את עפרה ולחונן אבניה. ודעת לנבון נקל לתאר את הרגש אשר מילא לבנו בהמצאו בשערי ירושלים בראותו בפעם ראשונה את הארץ אשר אליה נכספה וגם כלתה נפשו מיום היותו עלי אדמות וכה אמר הטיד: מימי לא ראיתי שמחה יאכל מתרוצצים בקרב איש אחד. כאשר ראית אני בהציני את כף רגלי על ארמה ירושלים. כשתי להבות לזהמות עלו אל קרבי כתומם יחד. גילה ותגה. נהי ורנה. ובאותו רגע אשר קרעו בגדי וברכתי ברכת ריין האמת. הרגשתי את לבני כאלו נתק ממקומו. ומרוב עצב וכהלה. כמעט התעלפתי:

תושבי ירושלים. חכמיה וחסידיה. אשר לקחה אונם שמץ דבר מגדולת האורה החדש. האיזו לקראתו ויקבלוהו באותות אהבה וכבוד. ושמה בעיר בה זכה להוות שרירי עם קדש. מעין אביר יעקב. שמה בעיר בה שפך כמים לבו על חרבנות קרשי ישראל ובית תפארתנו. שכן כליל את גלותו. תנועתו ונדודו ואח כל התלאה אשר מצאתהו בדרך. ויבלה את ימיו בחברת הרב החסיד החק"ל כמוהר"ר היר"א זלה"ה ראש ורב לכל חסירי בית אל אשר כבדהו ככל נפשו. וינשאהו למעלה ראש בראיתו את היר הרחבה והחזקה של החק"ל עט"ר הרט"א בחכמת הקבלה. ויקראהו בשם „ארי שעלה מכבל“:

אפס כי אויר עיה"ק ירושלים תו"ב. לא התאים אל טוגו ומוג אנשי ביתו. ויהי רוב ימי שבתו בה מוטל על ערש דוי. עד אשר חזקה עליו מצות הרופאים. לעזוב את העיר. ולנסוע חברונה. מקום שמה יומב מצב בריאותו. ובשנת ה'תר"י"ח הופיע בשערי חברון תו"ב. ובה אוה למושב לו שארית ימי חלדו:

קורות ימיו. והשלישלת הארוכה. אשר אחת אל אחת את מעשה עבודתו ומפעליו המהורים. מן היום והלאה. היא אמנם שלשלת ישוב עיה"ק חברון תו"ב. קורות חכמתה ומוסרה. קורות ימי תור הזהב לאנשיה. לענייה ליתומיה. ואלמנותיה יחד:

בעיר חברון. מצא בר נרתי. ללחים מלחמת הקדש. להקריב את כוחותיו על מזבח אהבתה ויקדיש לאנשיה. לקדמתם בתורה ומוסר. ברוח וגשם. את מיטב הגיונותיו. ורעיוניו המהורים. אשר הרה והגה לבו לב נלהב להטיב מצב אחיו. ובמרחביה זה מצא מקום להתמכר רובו וכלו. כמעשה ועבודה. ואת עבודת שמים. כמו לא נוצר אלא להחיות תאומים עם חברון. כי לאיש נלהב כמיהו נדרש לו מקום כזה. אשר בו יוכל לזרוע בדמעה. ולקצור ברנה. ומקום זה כמצבו הוישן. אשר חסיונות רבים נרגשו בו בתמונה בולמת מאד. היה תובע בפה מלא. איש כעט"ר הרב המחבר ויע"א. לערור במלחמת יה. לישר הדוריה. ולהקן כל מעוית בה:

שמה

תולדות הרב המחבר

שמה מצא לו חבר דבק מאח. את עמ"ר מר חמי הרב הגדול סבא דמשפטים כמיהר"ר
משה פירירה זצוק"ל. אשר שימש הרבה שנים ככתר הרבנית בעי"ת שראי דמן
בוונא יע"א ולעת זקנותו עלה לשכון כבוד בארצנו. לבלות טפחות ימיו באדמת הקדש. ויקבלותו
היושבי עיה"ק לרב וטורה צדק להם ככל ימיו. שני הרבנים עמ"ר הנ"ל התהלכו כאחים מכטן
ואהבתם גדלה לאין קץ. עד אשר הואלו להתחתן ביניהם :

הצעד הראשון. אשר צעד הרב המנוח עמ"ר הרמ"א זיע"א. לטובת עיה"ק חברון. הוא יסוד
בית המדרש. ובתי כנסיות. בראשונה יסד בית ושיבה ויקבץ בה מספר תלמידיו
חבמים ללמוד כל יום גמרא ופוסקים. ויביא להם רב מובהק מירושל"ו. ויהן להם שבר מדי
חדש בחדשו. בכסף הועפות אשר הריק להם סמעינוי נדיבות מטיבו ואיש חסדו. המלאך
אליהו זצ"ל הנז'. ואחריו יברלו לחיים. הרבנים בניו הי"ו. וכאשר ראה כי אין להערה רק בית
הפלה אחר וקמן — הבהכנ"ס הזה הוא קדוש בעינינו כמקדש מעט. עפ"י המסורות אשר קבלה
בידיהם איש מפי איש. כי בו ננלו אבותינו הקדושים זיע"א. גם ביום חג הכפורים בהעדר
להערה איש להשלים המנין מפני המהומות אשר קרה איתם. נגלה פתאים האב הוקן אברהם
אבינו זיע"א וישלים להם המנין עד מוצאי יום הכפורים. ואו נעלם והנה איננו וכו' — ויסהר
להודיע הדבר למטיבו ואיש חסדו המלאך אליהו ז"ל. ויושט לו יד לעזרה ובמטיב כספו. וכסף בניו
הרבנים הי"ו — כי עוד טרם תחל מלאכת הקדש עלה השמימה. ויעמדו בניו. יברלו לחיים.
תחתיו — הוקם על בית הפלה כלול בהדרו ויהי לנו תפארה להעם. אמנם בבנין הבהכנ"ס.
נמנו ימי עמל ותלאה. לעמ"ר הרמ"א ז"ל. מהחל ועד כלה כי רבות צררוהו עם הארץ וירדפוהו
ככל כחם לבטל הבנין. ואולם כחפצו הכביר. בעוזו נפשו המהורה העשויה לבלי חת. לא פנה
אל עם הארץ ונכליהם. אשר הרווהו חמת תנינים. וישם רק להתם מלאכת הקדש פניו. עד
אשר קאו עניו בזכותו ה' להשלים בנין בית מקדש מעט. כאיש לא מאמין למראה עיניו שחפץ
ה' בידו הצלית. רץ אל הבמה ביום חג חפסח שנת תרכ"ג. ובעינים מלאות אנלי דמע גיל. נשא
כפיו השמימה. ויתן תודה לאל מרום. אשר זיכהו להחל ולבלות מלאכת הקדש. וכל העם מקצה
בראותם את עוזו אהבתו המהורה לעם ישראל ואדמתו קראו כולם מקצה. כן תזכה ונזכה לראות
בבנין בית הבחירה :

בחדש אייר התרכ"ד. באה עדת חברון עד משבר. כמות עליה רבה ומנהלה. עמ"ר זצ"ת הרב
הגדול מר חמי כמיהר"ר **משה פירירה** זצוק"ל. ידיר ומחותן עמ"ר הרמ"א זיע"א
ובהותרם כצאן כלי רועה. נועקו כל העם ויבואו לחלות פני הרב המחבר זיע"א לקבל עליו

תולדות הרב המחבר

ה

משרת הרבנות. אכן בהיות הרב עמ"ר הרמ"א ז"ל שונא את הרבנות ממכעו. ובהיותם הימים ההם ימי פחד ומגור כי מחלת החולי-רע פרצה בכל ארץ מצרים. ויחרדו העם מקצה. יכול להשתמש מהם באמרו חכו נא עד יעבור זעם והיתה הרוחה:

בחדש אלול ותשרי תרכ"ה פרצה מחלת החולי-רע בחברון. ותשם בעם הארץ שמות. איש איש נס מנוסת חרב מפני חרון אף המשחית. ורק עניים האומללים אסירים בויקי המחסור והעוני. אנה ילכו? ולכן קשה מאד היה למצא די אנשים לגמול את הנופלים מהעדה את החסד האחרון. אף כי לנהלם בהיותם על ערש דוים. ופנחס הוא אליהו עמ"ר הרמ"א ז"ל. רק הוא עמד בין המתים והנגפים. ולילה ויום היו ידיו אמונה. לנהל את הנופלים על ערש דוי בסמי מרפא. ולחבוש את גויותיהם. ואת המתים להביאם לקבורה. לא חת ולא זע מפני חרב המשחית. וככה מאמרם ז"ל שלוחי מצוה אינם נווקים. סבב את בתי בני ישראל. לראות את מחסורי העם. להפיח בקרבם רוח אמן וסבל. ולחוק את מצנם והחמדי בתועפות הכסף. אשר הוריצו לידו מעלה שרי צבאות ישראל פו"ם ארה"ק תו"ב אשר בעי"ת אמשטרדם יע"א. לילות שמורים היו הלילות ההן לעמ"ר וע"ת החק"ל הרמ"א זע"א. ותהינה רגליו כאילות לרלג מחולה אל חולה בלי הפוגות. וכל מי שלא ראה עמלו ותלאותיו בימים ההם. לא ראה עמל מיטיו. גם לכסף והוצאות אין די באר. ולא נחשב למאומה נגד אהבת אחד העם:

לא נפלאות היא בעינינו אפי"א. אם לבית אחינו אחרי ראוהם כל זאת. נקשרו בעבותות חוקית עם הרב המנוח זצ"ל. ויהי כאשר אפס המין. כלה שור. ומחלת החולי-רע ספה המה כליל. וזעק העם בלו כאיש אחד לתת כתר הרבנות על ראשו. אמנם הרכה מרח ויגע להשטט מהמשרה אשר אמר העם לשית על שכמו. לשוא חבל דבריו בהבטיחו אוהם. לעשות את אשר לאל ירו לטיבתם. גם בלי הקרא רב ומורה צדק. אכן המה היו כאחר. בניודעם במה כי רק להרב המנוח זע"א האות המשרה הזאת. ויהי כי חוקי עליו דברי העם נאלץ סוף סוף להעתר להם ולקבל משרה זו על מנת שלא לקבל פרס רק לשם יחוד קוב"ה. ומשנת תרכ"ה והלאה עד סוף ארבע עשרה שנה לימי רבנותו חתם המיד בחותם „משרת עי"ק חברון לשם יחוד קוב"ה" אך אחר י"ד שנה אשר רבו הוצאותיו. ונעלו למעלה ראש. הוכרח בעל ברחו לקבל שבר ולשנות את מטבע חותמו:

מובן הדבר מאליו. כי עד כה פעל יעשה לטיבת העם רק מצד אהבה ורשות בבחינה נפרדה. ההפך הדבר עתה. לחוכה קרושה אשר לא יוכל להמיש ציאו מסנה. כי היה להם לאב ולמרדוך. ואם עד כה ויתר להעביר רגעים אחרים בארבע אמות של עולמו הקטן:

נאלץ

תולדות הרב המחבר

נאלץ עתה לצאת לפני העם. לחיות תמיד בקרבם. ולהקריש להם את כל עתותיו :

אז או הגיעו לחברון הימים הטובים. ימי תור הזהב. השקט והמנוחה. אנשיה התענגו על רוב שלום כנשם ורוח. ולא ידעו מחסור. ההמיכה החדשית אשר קבלו תמיד מכים הכוללות לא חסרה לעולם והתי דיה לנהלם במים ולחם. ברוח ולא בצמצום. וכל העם שקטו ואחרי שבועם כעם מימים ראשונים. אור יקרות נגא עליהם ויראו מנוחה כי טוב. רק עמ"ר הרמ"א ז"ל היה עומד בנייהם. והחינה שתי ידיו אמונות להרים את העדה ממצבה השפל. ואם ביד ימינו הרים גם לקרא לאחינו הנדויים. לצאת לעזרה. לבנות בתי כנסיות. ובתי מדרשות. ולנער את מצב העם הרוחני. לא חשך אף רגע. להניף יד שמאלו. לקרא לאדירי עם אלקי אברהם מקצות הארץ להושיט יד עזרתו. להלצם מתגרת יד העוני. ובמי החנים והמועדים ימים שבהם הגדל ההוצאה שבעתים. בקש עפ"י רלוג-רב את נדיביו עמנו והכי בהם השרים לבית **ששון** בערי יהודו. והמה לא התעלמו בעת ציה ויעניקו את אחיהם ביד נדיבה :

בכר זאת. עוד לא אמר עמ"ר הרמ"א ז"ל הון לנפשו העיפה. ובשנה תרכ"ט התרוצץ פתאום רעיון קדוש בקרבו. לקנות את המצודה החרבה. אשר בשכונת מערת המכפלה. ולהקים על חורבנותיה בית תפלה אשר יהיה צד עם צד לקברי אבותינו הקדושים זיע"א. הרעיון הקדוש הזה. הלהיב את לבבו כל כך. עד אשר נדרה שנה מעינו בחשבו מומות לקנות את החלקה השמנה הזאת. והיה מוכרח לנסוע לרמשק להנהפל לפני שלטון הסרניה ולבקש מלפניו. לחחיק בדבר המקנה. אפס כי הפעם לא האירה ההצלחה את פניה. וכל יגיעו היה מאפס ואפע. אמנם נדיבים רבים באו לעזרתו. והכי בהם השר הגדול המנוח **סי' שמעיה אנגיל** נ"ע ואולי הגוים. עם הארץ. אשר על פי אגרתם. נממן במצודה ההיא יוסף הצדיק זיע"א. עמרו בדרך הרב החק"ל מרן אבא זיע"א וישימו כל עמלו לאל :

בלב מלא צער ודאגה שב הפעם לעיה"ק חברון תו"ב. ואי הצלחתו ברבר המקנה. היה דוקר את כשרו כחמט. עד אשר אמר להמיר טחשבה טהורה זו. באחרת טיבה ולבנות בית מקדש טעם. תוך חצר היהודים. ולהתפלל בו כמנהג הותיקין. עפ"י שיטת הרב הקדוש האר"י זיע"א. וכמנהגי ק"ק בית אל אשר בעיה"ק ירושלם תו"ב. ועד מהרה מצא לו אונים קשובות מנדיביו עם אלקי אברהם. בערי מצרים והודו. והכי בהם השרים לבית **עבדאללה דוד ששון**. והשר הצדיק סי' **רפאל הכני** זע"ל מעי"ת בירות יע"א. ולא עבר זמן רב והבית הוקם על כמו רמים. הוא הנקרא כשם **בית יעקב** וכב"ץ. והיה רוב ימיו הש"ץ בו. ומנהלו ומנהיגו עפ"י המנהגים אשר באו בסוף הספר הזה. עד ימיו האחרון. מעולם לא קרמו אדם ככהכ"נ. ואף בהיותו לפעמים חולה. היה הוא מהעשרה הראשונים. כי קרוב מאוד כהכנס לביתו

תולדות הרב המחבר

ו

לביהו. ורק מ"ו ימים לפני עלותו השמימה. לא יכול לשחרר בית אלקים זה במקדש:
אף כי כל ימיו כתב בספר כל הכנסותיו. להפריש מהם מעשר למעשה הצדקה ולמקנת ספרים
בכל זאת כראותו כי לא די הכסף הזה למלאות את חסרון הספרים די הצורך. ואין
הקומץ משביע את הארי. פנה בכקשה אל השר הצדיק המנוח החכם והשופט סי' **יחזקאל**
יאושע נ"ע בערי הודו. אשר תמיד החזיק בירו. ובכסף זה האחרון. וכסף בני המלאך
אליהו הנז' הי"ו. קנה ישיבה אחת שלפי המסורת נגלה בה המלאך המגיד. היא היתה ישיבת
הרב הגדול מחבר ספר אורים גדולים ז"ל וגם הרב הקדוש חיד"א זיע"א למר בה רובי תורתו.
לכן חשק בה ויקניה כמות שהיא עם ספריה. אף כי היא צרה ועתיקה לימים. ואו או התחיל
למציס טעם מנוחה בקבצו בישיבה זו אנשים חכמים. ויכלא עתותיו בחכרתם בתלמוד וגפ"ת
ביום. ובחכמת הקבלה כלילה. ויקרא שם המקום **הוא מדרש אריהו**:

גם על מצות הכנסת אורחים הגדולה מהקבלת פני השכינה. שם ענינו לטובה. ויפתח את שערי
ביתו ויטע בו אש"ל לכל הילך ושב על מנת שלא לקבל פרס. לכן היו האורחים באין מבדיל. תמיד
מאנשי ביהו. המה אכלו לשבעה. ושתו לרויה. והרב המנוח עמ"ר זיע"א. שעשע אותם בדברי תורה.
ומסר הנכנסים בלב שומעם. אף גם ביום העדר אורחים. הלך לבקש את עניי העם לבא ולהסב על
שולחנו. באופן כי יותר משלשים שנה. לא עבר מהם אף יום אחד כמעט בלי אורחים בכיתו. רק כאשר
טמה ידו. עת תלאות רבות סבביו לא יכול עוד להחזיק הרבה במצוה זאת. ואך לעתים רחוקות
קרא עניים להסב על שלחנו. בימים טובים. ובימי השבת. ובעת סצא נחה על שלחנו:

אך הושבי עיר בוכארה ומרינותיה. אשר מאז דרכה רגלם על ספתן ביהו. מצאו די נחת ועונג
בשמעם מפיו דברי מוסר ויראה לזקחים לבבות. לא חרלו מסור אל ביתו תמיד כל הימים.
ואף גם אחרי עלותו השמימה:

לעומת כל אלה. כבר יצא מוניטון שלו בעולם היהדות. ושמו המהור דאה כעל כנפי רוח.
לכל מקום אשר עם ישראל נחתים שם. כי בעיניהם ראו את גורל חסידותו וקדושתו
וטוב לכבו. ויספרו לאחיהם בקצות הארץ. וביחוד בארצות **מצרים**. **הודו**. **סוריה**. **וערי**
בוכ'ארה ובכל מקום אשר הזכירו את שמו הטוב כנרוהו כחור אדם המעלה. ויקומו מביניהם
אנשים עושים ומעשים. לעזרת הרב זיע"א. והראשון בהם אשר קדם אה רבים בתמינת הרב
זיע"א היה השר המרוסם ירא אלקים מרבים סי' **דוד מוצרי** הי"ו. זה הנדיב האחרון כבואו
להשתטח על קברי הצדקים בחברון וירא את איש האלקים זה הוא הרב זיע"א. נקשר לבו
בעבותות אלה. ויהי כשופר על חכו להודיע צדקתו וחסידותו בכל הארץ ה' ישלם לו כפעלו.
יפרח בימיו צדיק ורב שלום עד בלי ירח:

תולדות הרב המחבר ישיבת מעשה ניסים תכב"ץ

לא על חנם אמרו רז"ל כל הבא לטהר מסייעים אותו. כי זה הרב עמ"ר זיע"א בכונהו הטובה לשם שמים. בכל מחשבה ומעשה. הלך מחיל אל חיל. גם ההשגחה העליונה כמו בחרה בו להיות בעל בעמיו בכל רעיון נכבד. ומחשבה טובה :

בשנת הר"ל בשמוע השר הנדיב הצדיק **פנחס הקטן** נ"ע מנכבדי ועשירי בוכארה א"ת שמע הרב הנ"ל זיע"א. שחרהו ללכת תחתיו על חשבונו להשתמח על קברות הצדיקים אשר בארבע ארצות הקרש תו"ב. ויהי כדרך בלכתו באניה והנה איש קרב אליו ויאמר. האתה זה אדוני אליהו. ויענהו ויאמר אני. מרחוק שמעתי את שטך — הוסף האורח לדבר — והנה עתה. בשותי לנגד עיני את המונחך עפ"י השמועה. את נזירותך ופרישותך. ותמונתך עתה. ירעתי כי אתה הוא האיש. ומן היום ההוא והלאה נקשר לב הנכבד הזה בלב הרב זיע"א בקשר אמין וחוק. באהבה נפלאה. שנס ברכות הימים לא כהתה אור פניה. ולא נס ליחה. ואהבה זו. הביאה בכנפיה היום וחסד. לעניי חברון בכלל. ולחכמיה בפרט כאשר נספר בטרומת הדברים :

האיש הרגול מרבכה זה הוא השר הצדיק רודף צדקות ורב חסד סי' **נסים** **ביך מוצרי** נ"ע. זה האיש ראש למשפחת מוצרי הנכבדה במצרים. אשר קורותיה ביחס אל קורות הרב המחבר עמ"ר הרמ"א זיע"א. היו רק שלשלת של צדקה ועשות חסד. עד להפליא. על ידי השר הרגול מרבכה זה נושעו העניים פעמים רבות מתגרת יד העוני. כי כבוא עליהם מכת בצורת. אחרי התודע הרב עם השר הנ"ל. קם המלאך אליהו ז"ל להישיע אותם. וישם פניו מצרימה. מקום שמה שכן ירדו לרפוק על פתחי הנדיבים ולבקש מלפניהם על עמו. ובעזרת השר הצדיק הנ"ל ומשנהו כסף הנכיר השיע היקר סי' **ברכה** **גריין** נ"ע. הצליח הרב ז"ל בשליחותו זאת. וישב אל עדהו שמה ומוכ לב וחצניו מלאות הון רב אשר כלכל את העניים בשנת בצורת ההיא. ולא אך הפעם עמד השר מוצרי נ"ע ליטין הרב בעזרה עדה חברון כי המיד מדיבקר הרב את מצרים. בהצי לו עוני הערה. מלאו את ידיו כסף תועפות :

אחרי התודע בומן לא רב. בקש השר מאת ירדו הרב המנוח ז"ל. ליסד ישיבה לנפש אביו השר סי' סי' **יוסף מוצרי** נ"ע. מעשרה הלמירו חכמים. ויקצוב להם פרס מדי חרש בחרשו. ותוסד הישיבה **מעשה נסים** ויהי הרב הנ"ל ז"ל המנצח על ישיבה זו. עד שנת תרנ"ה. עת גברה עליו יד הוקנה. ויפקר איתי הכותב למנהל עליה. ובה צוני ויאמר לי „המלמד תורה ברבים זכה לכריות" אמרו רז"ל. „ותלמיד תורה דרכים גדולה מקיום המצות"

תולדות הרב המחבר

ז

שנו במדברות קדשם. לכן הנני מפקידך עתה על ישיבה זו אשר היא נמע שעשועי ופרי יגיעי בחברון תו"ב. הנני סוסרה אליך פקח עיניך עליה לאהבת אביך זה ילרך. ולאהבת ארץ אבותיך :

הישיבה הואת. מעשה צדקה זה. הועילה הרבה לחוק את יתדות אהבת שני הנאהבים האלה. להוכר המיד איש מאהובו. משפחת מוצירי הנכבדה והשר הנ"ל נ"ע נגלו המיד

לעני הרב עמ"ר הרט"א ז"ל כמלאך משיע. בצרתו להם צר. ובשמחתו שטחו גם המה :
„**רחוק** כמעט מהאמין — היה אומר המיד עמ"ר החק"ל זיע"א — אם אח מבמן יחמיל עלי אחיהו. כאשר חסל עלי תמיד. ירדי ויריד ה' השר נ"ע". ולכן מדי הזכירו את שמו נראו אנלי המע על עיניו מרגש גדול ואהבה עזה. „פריגיש אנכי — שהן תמיד — כי הרבה יותר מדי סיבלים הרחמנים האלה. ממני איש כי יחפין ללכת למצרים. ואהי אני הראשון לבקש עליו. טלפני השר נ"ע. ומשפחתו הנאורה. אבל אם הם יסבולו. הן גם אני חפצתי לזכותם. „גדולה צדקה שמקרכת את הנאולה. כי אין ירושלים נפרה אלא בצדקה. וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים" אמרו רז"ל: ידעתי כי אשנה מאד אם אומר כי יבא יום. ואוכל להשיב להם כפעלם. אך היושבי בשמים. אדון הכל וכל יכול. ישלם להם כפעלם כפלים וכמעשה ידיהם ישיב להם. ובמלה אחת משפחת השר הנ"ל היה שיתחו המיד. והשר לא עזב חסרו ואמתו מעם הרב המנוח עד יומו האחרון. מעולם לא שם לאל בקשתו. ויהי הוא קירא והשר עונה :

אן אז אומר לתיר לו מנוחה כי טוב. להסתופף בחצרות ה' ולבקר בהיכלו. לבלות טפחות ימיו באהלה של תורה. בחברת עשרה תלמידי חכמים אשר היו בישיבה. ומהיום ההוא. נראה הרב המנוח עמ"ר הרט"א זיע"א יושב בוית ישיבתו. קירא יהונה בתלמוד ונפ"ת. ויהי הדבר הזה לשבר גדול בעיניו. בעד כל העמל והתלאה. אשר עמל המיד בעיה"ק חברון תו"ב. הוא היה אומר „בל מצותיה של התורה אינן שוות לדבר אחר מהתורה" לכן היה למוד התורה כעיניו תאות נפש ורוח. ובדבר שלא כל אדם יוכה לו. ומדי ישב ללמוד. עד תום הקביעות אהב המיד. לבלתי במל התלמוד הורה. וכאשר באו אליו לפעמים. גדולי הערה למכס עצה. או לדרוש רשות לעשות דבר. והוא לומר בתורה. או אז צעק מנהמת לבו ואמר : „התורה היא נשמת עם ישראל. וגדולה תורה שנותנת חיים לעושיה אמרו רז"ל. ועתה האם לא רב לכם כי הנני מפנה רוב עתותי לעסקי צבור. כי גם בעת למודי אדרש לבטל תורה?" וישתמע מהם עד תום הקביעות ואז נשא ונתן עמהם :

תולדות הרב המחבר

כה התהלך הרב המנוח עמ"ר ז"ל במספר שנים. מבלי טעא מכשל בדרכו להפריעהו מתלמודו. וישבע די עונג ממצבו. אף אם תנאי החיים היו מעט כמצור ומצוק. אפס כי לא לעולם חסן. ולא לנצח נצחישועות. וגם לעמ"ר החק"ל הרמ"א ז"ל. נצפנו בעתירותיו עבי ענן צלמות להעיב את שמי הצלחתו. ולעכור את נפשו במרה נפרזה. כאשר יסופר הלאה:

בשנת הרמ"א. נאלץ פתאום לעזוב רבני. את מקום הורתו. ואת ישיבתו מחמד עינו. לניד ארצה דמשק. להציל את בנו מעלילה נהעבה אשר העלילו עליו עם הארץ. שמה נראה הרב עמ"ר החק"ל זיע"א. עמל ויגע ושבע תמורוים עד אין קץ. ובערב ראש השנה שנת הרמ"ב הרעימה אותו הבשורה הרעה. ממות עליו בנו חמודו הרב המובהק חסיד וקדוש וחשקן בתורה כמותר. **אברהם ברוך מני** ז"ל. עין ימינו של עמ"ר הרב המחבר זיע"א. ובו קיה מאד כי יהיה לאור גדול. וככב טוהיר על שמי היהדות. וכל רואהו חש עתירות לו. כי בן פורת זה. יציץ ויפרח בהיכל תורתנו הקדושה כנטע נעמן. ויהיה לברכה בארץ. אך אהה! כי ידי המות האכזרי אשר לא תדענה רחס. נתקו את נטע נעמן זה. מבין זרועות הוריו. ובהיותו עוד באביב עלומיו. בן כ"ז שנה. מתוך מרדתי בהרפסת ספרו השני. קראהו רבו ויאמר לו רב לך שבת בעמק הבכא. ועלה אלי אל השמים. ליהנות מזיו השכינה ולשכוע נעימות נצח. תנצב"ה:

אמנם הרב המנוח עמ"ר זיע"א. קבל עליו את הדין בדומית שקט. ויקרא ויאמר כל מה דעביר רחמנא למב עביר. עד כי כל תושבי דמשק ראי כן תמהו. בראותם כי הרב המנוח החק"ל זיע"א יושב על השולחן. שונה בתורה כחמול שלשום. מבלי הראות על פניו אותות עצב ויגון. כמו לא קרא דבר. כי ירא מאד לחלל קדושת יום טוב. ואולם הצרה הזאת עשתה פצע אנוש בקרבו אשר לוהו עד יום לכתו בדרך כל הארץ:

התקופה הזאת היתה לעמ"ר החק"ל זיע"א. תקופה הרת עמל ופנעים. צרות ותלאות. ועור מרס יתנחם מעט על בנו חמודו אשר נקטף באביב שנותיו. נפל למשכב בחלי מעים. מחלה כבדה וארוכה. עד אשר אטרו הרופאים ניאש לנפשו. כשנתים רצופות שכב הצדיק בחלי זה. מחלת צדיקים. וההוצאות הרבות אשר הוציא במשך ימי שכבו על ערש דווי. היו בעוברי נפשו להצר את הנאי חיו. מחלתו היתה כשאלו לכחד במשאון. את כל הכסף אשר בא לו מידיו ואהוביו. וגם כסף רב אשר לקח במלוה. ותשלח רוזן במצבו החמרי. ויסבול צרות רבות ואיומות בדומית שקט. מקצה מזה היה מצדוק עליו את הדין. באמרו "לא חשיר קודשא בריך הוא דעביר דינא בלא דינא". ולא היה מהרהר חלילה במעשה הרוממות. ומקצה

תולדות הרב המחבר

ח

טזה נתן דומי לנפשו לבלתי הכביר על ידיריו. רב יתר מאשר המה נושאים משאו ומשא עמו. ורק קורות ביהו הנירו ראש לו על כל תלאתיו. בהשתפך נפשו לפני יוצרה ובוראה לבקש רחמים. ויען כי לא לעונג יהיו הרברים האלה בתקופה הרעה הזאת. באוני הקוראים הנכבדים. לכן נשליך המסוה על פני חיוון תונה זה. ונעבור אל אשר קרהו אחרי כן :

בגודל במחוני באלקי אמן. וכפי המאמר „אם אינך מצליח תקיה לישועה" אשר היה שגור בפיו צפה הרב עמ"ר הרמ"א זיע"א כי יבא יום ותשכחנה הצרות. ישמח כאשר נענה. ותקוהו זאת לא אחרה מבוא. שמש ההצלחה אשר עד כה הסתתרה מעיני הרב הצדיק מענני עננים אשר התגודרו עליה. שבה להאיר בתמול שלשום. ולשלוח את קויה הבהירים אל הוך לב הצדיק. הפצוע והמדוכא. ובעזרת אחינו הנדיבים ידיריו ואוהביו החדשים גם הישנים. שב אל איתנו הראשון כטאו וכקדם. מהיום הזה והלאה הצטיינו באהבת הרב המנוח זיע"א אחינו הנדיבים בערי **בוכ'ארה** וטרינותיה. אשר לא אמרו הון לנפשם. סצאת לעזרת איש אלקים זה. ותהינה עיניהם המיר פקוחות עליו לטובה. ישלם ה' להם כפעלם. וכמעשה ידיהם ישיב להם. והכי נכבד עישה ומעשה. ידיר הרב זצוק"ל הגביר היקר והמרום. רודף צדקה וחסד. ירא אלקים מרבים כמיהר"ר **ברוך ג'יהאן** נ"ע. אשר אהב את הרב הצדיק ככבת עינו. ויבא מדי שנה בשנה. לחוות בנועם פני קרשו. ולקבל ברכתו פעם ושתים ושלש. ויהי הוא מודיע את צערו בשערי בה רבים ויהיו מגישים לרוב עמ"ר זיע"א את ירם המיכה והנדיבה בקומץ משביע. אשריו ואשרי חלקו שוכה ויוכה את אחרים. גם מע' השר מוצירי הנ"ל והשר המנוח ח"ר **יהוקאל יאושע** נ"ע. ותבדל לחיים טובים וארוכים. הגברת המעטירה. שרתי כנשים צבית תפארה. הנדיבה מרת **מוזל טוב אליה יוסף עזרה** מב"ת. קצבו לו המיכה שנתית. או אז נהפכו לו ימי אכלו לששון. ויניעו אליו ימי תור הזהב. ותחל אהבת הפרישות והנזירות לפעמו והוא שמח ומזוב לבב. ויוכל להעביר רובי עתותיו בתורת ה'. ולצמצם את כל רעיונותיו בתוך ארבע אמות של הלכה. עד כי כמעט לא עברה עליו שעה אחת בלא תלמוד תורה. כאמרו „בל הנשמה תהלל יה על כל נשימה ונשימה צריך להלל יה וללמוד בתורתו" וכה היה מנהגו המיר בבקר בבקר חרד לחיות ראשון לעשרה הראשונים. רץ ובא ברגש אל בית תפלתו „בית יעקב" יכב"ץ. ואחר התפללו עפ"י משפט הרב האר"י ז"ל כמנהג הותיקון. קרא חק לישראל. ואיזה קביעות בספרי מוסר אשר אהב. במלית ותפילין. ואח"כ פשט אותם ובא אל הבית לאכול ארוחת הבקר ואז היו באים חכמי ויחידו הישיבה. וישב ישיבת קבע עד הצהרית על התורה ועל העבודה. ותחה כי בימים הראשונים בלה עתותיו אלה בעניני הצבור. נפרש עתה אחרי עשותו.

הרבה

תולדות הרב המחבר

הרבה. והביאו כל רב העדה אל מקומו בשלום. ויצמצם כל מחשבותיו בתלמוד תורה. אחרי
אכלו ארוחת הצהרים שכב לנוח כשיתין נשמי. ואח"כ קם ושב אל למודו עד הערב התפלל
מנחה. ולפני ערביה קרא באוני העם פרק במוסר. התפלל ערבית וישוב אל ביתו. שתי לילות
בשבוע. ליל יום א' וליל יום הששי הקדישם להיות ער כהם כל הלילה. להגות בחכמת
הקבלה. בהתבודדות גדולה. ובהסתר גדול. לכלתי יציע לאיש. וכשאר הלילות. מעולם לא עברק
עליו נקודת חצות קרא חצות ויהי ער עד אור הבקר. להגות בחבריו ולכתוב חרושי תורתו :
בסדר יום זה. מצא די עונג להשביע בצחצחות נפשו. לילה ויום. אפס כי עוד נצפן לו
בחק עתירו. עב ענן כבד מאד. אשר היה לאל ירו לשום חייו עליו למשא. כי בשנת
תרנ"א כהו עינו מראות. מרוב עטלו ועבודתו כלילות בקריאה וכתובה. ותהי אגחתו כל כך גדולה.
כל כך נוראה. עד כי לא יכול להתנחם. על העדר תלמודו. ואף כי המיר קראו לפניו. והוא שמע
לא הפיק רצון. באמרו כי אינו דומה תא חוי לתא שמע :

אוי לי מעלבונה של תורה — נאנח הרב המיר בככי המרורים — ירא מאד הנני פן יהיה יסורי
זה על כי היה אפשר לי לעסוק בתורה. ולא עסקתי. כי לכן אמרו רז"ל „כל שאפשר
היה לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין איתו" ולכן לילה
ויום. לא יכול לתת דומי לו. לעשות צדקות ולבקש רחמים על עצמו. כארבע שנים סבל הרב
המנוח וצוק"ל מחולי עינו. עד אשר שמע ה' לקול הפלתו. וישלח דברו. באיח נפלא. וירפאהו.
ויהו היום והנה ערבי אחד. לבוש בגדי עם הארץ. בא אל הרב ויאמר לו. שמעתי כי עניך
כהוה. לכן כמח בה' כי אנכי ארפאך. אם אך תשקול לי סכום כסף. הרב אשר לא האמין
דמשמע אוניו. ענה ואמר לו יהיה כדברך. אנכי אשקול על ירך את הכסף אשר דרשת. רק
עד אשר אראה כי צדקת בדברך והאורנה עיני. הערבי נאות לדבריו. וכמעט הכסף אשר קבל
למפרע להוצאת הסמים. רפא את הרב מסחלתו. ואחר שלשת ימים. שב אל איתנו. עינו אירו
כמקדם. וכאיש אשר לא קרא לו כל מאום. או או בקשו את הערבי לשלם לו שכרו. והנה
איננו. לשוא חפשו אחריו חפש מחופש. כי הוא עוד מרם הספיק לקבל כספו הלך ועקבותיו
לא נודעו איה. ויהי הדבר לנס לכל שומע. דעת לנבון נקל עד כמה גדלה שמחתו באחוז בפעם
ראשונה. אחרי זמן כביר. את ירדי נפשו ורוחו. המה ספרי התורה והתלמוד :

בשנת תרנ"ח היתה יד הזמן הויה להרעים את לב זקן ויושב בישיבה עמ"ר הרמ"א ויע"א.
בה הגיעה אליו הכשורה הרעה ממות ירדו ויר ימינו. מטיבו ואיש חסרו השר הצדיק
סי' נסים בך מוצירי נ"ע. וגם עם סופר מהיר הקצר מתאר את הבני והחסד אשר קשר
עליו

תולדות הרב המחבר

מ

עליו. הרב המנוח זיע"א. הרמעות החמות אשר התנגלו כרסימי מל ממרום עיני הישיש וצוק"ל וירמבו את זקנו הלכן היורד כרצי כסף. ביודעו במח כי במותו אבדה לעניים מרגלית טובה שאין להחזירה. ולהלמירי הכמים משען הזק אשר לא בנקל יבא אחר תחתיו ולכן איפוא. גם אנחנו בבואנו להציג לנפש הרב המנוח עמ"ר הרמ"א זיע"א מצבה לזכרון עולם. לא למותר יחשב לנו להציג בזה גם מצבה חיה לנפש ירדו ואיש חסדו אשר הצדיק סי' נסים ב"ך מוצירי נ"ע ועדה אשר גם שניהם חוסים בצל חסין יה. ונהנים מויו השכינה. מקום שמה יבואו. הנאהבים והנעימים בחייהם גם במותם לא יתפרדו. על משכורתם הנני קורא את הקינה אשר קונן הרב על ירדו השר :

<p>אבל גדול זה לא היה רק למצרים. מספד מר בלב חמרמר ופיק ברכים. לכן עדת חברון ספדה שבעתים. ושלום שלום ענו לו אלפי רבותים.</p>	<p>יום נאסף הוד נסים ב"ך ידיד האל, עליו ערכו כל המון עדת ישראל, כי מרודים אבדו עזרם ביום מותו, אכן שרפים שמחו מאד לקראתו.</p>
--	---

(ועוד קונן עליו)

א

<p>יום ים תלאה חבוש לראשו. יום זה כבדך לנזרים בתרי.</p>	<p>הוי לא יום בשורה לך נפשו, יום זה קינות למצרים רחשו.</p>
---	--

ב

<p>המירי יפעת שיריך בקינים. עמם בקול יללה תתחרי.</p>	<p>נפצי נבליך קרעי מנים, הני כיונה ילילי כתנים.</p>
--	---

ג.

<p>גדול העצה גם רב פעלים. שמו אדון נסים ב"ך מוצירי.</p>	<p>על מות ידידי השר בן אצילים, ביאור מצרים היה לדלים.</p>
---	---

ד.

<p>אביוניה בבכי מר נחרו. ישיבתו עליו שק חגרי.</p>	<p>שמי מצרים יום זה שחרו, בבית מדרשו מספד קשרו.</p>
---	---

הוי

(5)

תולדות הרב המחבר

ה.

הוי תונה פרצה תוך בתרי לבי, תגרם עצמותי כמו לביא.
שביב אשה יקד יקוד תוך חפי, יעל משנה קטב מזרירי.

ו.

בוז לתבל וכל יקריה, כי תאמר פה על בחיריה.
בוגדה היא תשליך נזיריה, תקשה לבה כאויב אכזרי.

ז.

אלקים תן חבלו בנעימים, בצרור החיים ישכון מרומים.
ובניו כחול ירבו ימים, באושר ועושר ישאו פרי.

אחרי פטירתו החרו החזיקו בדרכו השרים בניו הי"ו. וכעבור מספר חדשים הופיע עד חברון בנו הגדול. רם המעלה רורף צרקה וחסד השר סי' יוסף מוצירי הי"ו. ויוסף עוד ישיבה לנשמת השר המנוח אביו נ"ע במספר אחר עשר חכם. יהו שמם ברוך. גם שרים ונכבדים נלוו לעזר הישיבה על ירי השתדלות השר המנוח ז"ל. הלא המה השרים והסגנים. מבחר עצמים. רודפי צדק. מחזיקי כל ברוך. סי' פראמיילי קטאווי הי"ו. והגביר השר השוע רצ"ו ומרבה להטיב כמותה"ר סי' אהרן מיריז הי"ו. והגביר החכם היקר והמרומם רצ"ו ומרבה להטיב כמותה"ר סי' שרמה גרין הי"ו והאשה הבכורה. יהללוה בשערים מעשיה סי' מאדאם אניון ת"ס. ואחריה הוסיפו עוד בני השר הנ"ל ג"ע איזה ישיבות למנוחת המנוח השר רצ"ו סי' סי' יעקב מוצירי נ"ע. אשר הלך למנוחות בשנת התר"ס. והן עתה הישיבה הזאת לסך ארבעים וארבעה תלמידי חכמים שקוראים תלמוד תורה וגפ"ת. ספרי מוסר ויראה. וכלם מקבלים תמיכה חדשית מהשרים הנ"ל הי"ו. ובהם כשנים עשר איש מהתלמידי חכמים היותר מצוינים בעיקת"ו. שלוקחים שתי מנות לכל אחר. לעשות תורתם אומנותם. וללמוד ערב ובקר :

הישיבות הללו. לא רק כי הן פאר תפארה לחברון, ועדתה. כי הן מתנוססות כאבני חן שכיחה כל חמדה. בארץ אבותינו זיע"א וכולן אומרות כבוד. לעם ישראל סבא. יכהן נחזה חוט של תלמוד תורה. מתיח על חברון. כל היום וקצת הלילה. לא רק כל אלה.

תולדות הרב המחבר

כי אם גם לפרנסת הת"ח שבהן. הן אכן הראשה. ועל ידי תמיכת הנדיבים השרים האלה. לומדים את תורתם בהשקט ובמחה. ונעים מאד לשמוע בהתיכחם יחד בתורת ה' תמימה. ובברכה פה אחת את מעלת הנדיבים השרים הנ"ל הי"ו. ובכן גם אנו נלווה את ברכותינו. על כל הטיבות אשר תעשינה ידי הנדיבים הנ"ל. בהחזיקם בישיבות הללו אשר הן לעזר לא מעט לת"ח עניים שבחברון תו"ב. יחד עם ברכות התמימים האלה. יהי נועם ה' אלקינו עמם. ומעשה ידיהם יכונן סלה. יאריכו ימיהם בטוב. ויחיו כגן רענן. ובכל אשר יפנו ישבילו ויצליחו. וכגן רוח יפריחו. וזכות עמ"ר וצ"ת הרב החק"ל זיע"א. וזכות השר הצדיק נ"ע יהי עליהם סתרה. למנן ולצנה. תמיד כל הימים:

הרב החק"ל עמ"ר זיע"א בתור מחבר

„כל המחדש חרוש בתורה ואינו מעלהו בספר סופו לתת דין וחשבון" היה הרב החק"ל עמ"ר זיע"א אומר תמיד. ולכן נראה הרב את המטנח עובר עבירה עבד לכתוב בספר חרושי תורתו. בכל מקצועות התורה. בשו"ת פוסקים. דרשות. מוסר. חכמת הקבלה. חבורו הראשון הוא זה. החבור. אשר הנני נוהגו לעיני הקוראים הנכבדים. אשר חברו עוד בהיותו בן ז"ך שנה. בו החלה העבודה הראשית של הרב עמ"ר זיע"א בעולם החכמים. ובהעיפנו תעופת עין אחת על רובי חבוריו אשר השאיר אחריו לברכה. נזי"ח לרעת הימב את שמתו בתלמוד תורה. והדרך אשר סלל לו בארח החכמה. הוא לא אהב את הפלפול העמוק. את התלמוד החד. ונהפוך הדבר כי אהב תמיד. ללמוד למוד פשוט. ולהרחיק את הפלפולים התלולים בשערה. ורק כאשר ידע הפשט עפ"י סברה ישרה. לא סיכל הרבה את לימוד. לבקש לו באור עפ"י הפלפול הגדול. הוא הצמיין בכקיאיותו בספרים. ביודעו סברות החכמים השונות בספריהם. כי אמר תמיד. טוב מאד כי תהיה המשנה ערוכה כפינו. את הדין הערוך. ולהיות תשובתנו שומה כפינו. בהשאלנו על דבר דת או דין. מאשר לבלות עתותינו בפלפולים וכעיות. הוא השתמש הרבה מלפסוק דינים. או להשיב על שואל שאלה ברין. באומרו „הדיינים הרי הם כאלו הרב חרה מונחת להם בין ירכותיהם ונהינם פתוח להם מתחתם" וירא מאד על נפשו פן יצא דבר לא מתוקן מתחת ידו. ואך לפעמים רחוקות. כאשר לא יכול להשיב פני שואלו ריקם. חוה את דעתו ויורה את ההלכה:

כי הוא התכוון תמיד בתלמודו. ובחבוריו. רק לצאת ידי חובה תורה. ולא לעשות לו שם כשם אחר הגדולים בספרותם. הננו רואים מהקו אשר שם לו למשקלת לנגד עיניו

תולדות הרב המחבר

בחרו הרבה חבורים. במישר ודעת. ללמד לאדם ארחות יושר ולמעת בקרבו אהבת התורה והיראה. גם לא לנחול כבוד ולמלאות ביתו בכסף וזהב. והוא היה אומר „יפה תורה עם דרך ארץ“ וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. לכן התאמץ תמיד לנהל את בניו וילדיו במעשה ומסחר. אחרי למדס תורה וחכמה. כי ירא מאד פן יהיו נאלצים להשתמש בתנא של תורה. אפס כי הזמן צרה עינו וישלח רוזן בכל מסחרם :

הוא החמיר תמיד על נפשו בכל החומרות. אך לאנשים מהמין העם. אשר שאלו את פיו. התאמץ תמיד למצא להם את הדרך היותר קלה. הוא דרש חובה תמיד רק לעצמו. ולאחרים דרש תמיד זכות. הוא אהב תמיד להיות פטרוני ומוכיח רק לעצמו. ובנוגע לאחרים. אם אך ידע כי דבריו יעשו פרי. לא חשך מעמל נפשו להוכיחם ולהורות להם את הדרך המוכה. ואם ידע כי דבריו ישונו ריקם. לא נסה לדרב בהנחמו במאמרם ז"ל. „כשם שמצוה לומר דבר שנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע“ „והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מוידים“. מעולם לא חפץ להדפיס ספר מספריו בחייו. כי ירא מאד פן הנכה נפשו. בראותו את מעשה ידיו מתפשט בין העם. ויהי כי בקשוהו רבים וכן שלמים להדפיס ספר. ענה ואמר : „כל עוד חי אנכי לא אדפיס אף ספר מספרי. וכאשר אאסף אל עמי. את הטוב בעיני בני הי"ו יעשה“ :

מחבוריו הכי נכבד בהם. ספר **מעשה אליהו** שאלות ותשובות אשר נשאל מהארץ וחז"ל. בו באו דינים רבים שפסקם לא נמצא מפורש בספר. וספר **זכרונות אליהו** סובב הולך על דיני כל הארבעה טורים. מקובצים מספרי האחרונים על סדר א"ב. כסדר ספר זכור לאברהם. וגדול ממנו הרבה. הספר הזה חבר אותו בראשית ימי שבתו על כס הרבנות. ויהי לו תמיד לעינים. ולמפתח למצא את מקור כל הדינים. וספרי **דרושים** רבים על דרך הפשט. ובאורים על התורה. על דרך המוסר והיראה. ועוד חבורים רבים בחכמת הקבלה אשר להם הקדיש רוב ימיו ולילותיו. ומבחר עהותיו. באמרו כי זאת היא עבודת מלאכת שמים צרופה. יה"ר זכות עט"ר החק"ל זיע"א יעמוד לבניו אחריו. ויכולנו להוציאם לאור. וגר תורתו יהל אור יקרות עד בלי ירח :

ימיו האחרונים

אחר כל אלה הדברים. הן לשפת יתר תחשב לי. להעריך את ערך נפש עט"ר הרמ"א וצוק"ל. החסירה והמהורה. כי זולת כל הדברים. המדות המיכות. אשר הזכרנום למעלה. ואשר

הצמיין

תולדות הרב המחבר

יא

הצמין בהם עמ"ר ו"ל. עוד האמינו בו כל העם ישראל. בכל ארצות פוזריהם. כי תפלתו היתה כחרב חרה. לכן היה מעונו לכל קשי — יום ונכאה לבב. בהפנותם אליו יום לבקש עליהם רחמים. ותפלוהו ובקשותיו. כמעט לא שבו ריקם. מכל קצווי הארץ נהרו אליו בעצם. או במכתב. בקרא אותם דבר רע. והצדיק הנ"ל היה כעומד על המשמרת. לתפלה ולבקשה. עד כי רבים האמינו כי רוח הקדש רחפה על שפתיו. התמינות אשר הצגנו בדברי ימיו אלה. היו התמינות הנטיעים במעט. בקרב איש קדוש זה. לא כחל ולא פרכוס. ובמדותיו אלה החזיק

תמיד כל הימים. מיום היותו לאיש ועד יומו האחרון. יום בו נפקד עליו פקודת כל אדם: **ביום** הכפורים שנת ה'תנ"ט. אחרי צאתו מבית התפלה. קראנו כמנהגו המהור ויברכנו ויאמר. תזכו אתם לשנים רבות. לכתיבה וחתימה טובה. ואנכי מסופקני מאד אם אוכה עוד הפעם. לברך אתכם בברכה חמה וזאת. ביום קדוש זה. ומי יודע אם עוד אלוה אתכם ימים רבים. בעמק הבכה זה. אכן בני וחיי רוחי. כיום זה לפני אלקיני קדוש. אתפלל עליכם. כי תמיד תתענגו על רוב שלום. להחיות חיי נצח ותהיה יראתו תמיד על פניכם. לשמור את התורה הקדושה. את מרגלית זאת. אשר רק לה נוצרחהם:

אך אנחנו כי חרדנו מאד לדבריו ביום קדוש כזה. והיינו כמשוגעים ממשמע אונינו. קראנו ונאמר. אל נא אבינו העצב רוחך ורוחנו ביום טהור זה. קוה אל ה' כי הוא יחליף לך כח.

ועוד תראנה עיניך בבנין בית הבחירה. בגאל ה' את עמך את ישראל. ויאמר לו יהי כדברכם:

מן היום והלאה. לא נלה לנו דבר וחצי דבר. מהעצב אשר נטע אהלו בקרבנו. בקרוב ימיו האחרונים. לבלתי הדאיב את לבבנו. ויהי דבריו עם אחרים. כאשר ספרו לנו. לאמר. בצאת חג יום הכפורים. קרא אליו את ראש החברה. בבית התפלה. ויצוהו איך לרחצו. ובטה. ואיך לקברו. ועל כל הדברים אשר חפץ. כי יעשה לו אחרי עלותו השמימה:

אמנם אנחנו לא ידענו דבר. ואולם מיום צאת חג יום הכפורים. נראה שנוי גדול. בתלמודו ובסדר יומו. ותחת כי בכל ימי השנים הקודמות. למד תמיד בחברה אחת עם תכמי הישיבה. בבית יוסף ובגנ"ת. הפך עתה את סדרו זה. ויתבודד בקצה הישיבה וילמוד בלי הפוגות בספר שבט מוסר. וראשית חכמה. ורק מעט מזער קרא בחברת החכמים. כגון הפסח קרא לילה ויום בספר הנביאים הוהרר והמשנה ובא עד תומם. תחת כי בימים ראשונים נהג תמיד. להחל את שלשת הספרים האלה כחג הסיכות. ולגמרם בערב יום הכפורים. ויהי כי שאלנו את פיו על שנוי זה. ענה ואמר כי ירא פן אחר חג הפסח. ימרידוהו עסקי הצמר. ולא יוכל להשליטם כמזעזעם. בליל ל"ג בעומר תקפחהו פתאום קרחת נוראה. אשר השליכתהו על

תולדות הרב המחבר

ערש דוי. ימים מספר. ואחרי כן נרפא. בערב חג השבועות התגלח לכבוד החג. ואך גמר להתגלח תקפתהו עוד הפעם קרחת חוקה. אשר שברה את כל גייתו. ורק בקצו את כל כוחותיו יכול לבא אל בית התפלה ולהתפלל עם הצבור. וכצאתו מבית התפלה לא יכול להבליג וישכב על המטה. ואותנו צוה לבלתי הפיל דבר ממנהגו הקדוש לקבץ אל בית רוב הצבור ולקראת את קריאת ליל חג השבועות בכנופיה. ויהי כחצות לילה. קם פתאום ממשכבו. וירם את קולו בככי המרורים. ויאמר. „אהה ואויה לי! הן מיום היותי ועד עתה לא חדלתי אף לילה שלילות הקדש להנות בתורת ה' צבאות. ועתה רק עתה. רק בשנה זאת אשר בה תפקד עלי פקודה כל בשר. רק בשנה זאת לא מלאתי את חובתי צדיק הוא ה' וצדיק משפטו". וילמד כשעה אחת והוא מוטל על מטתו. וכשוב עליו הקרחת. נפלה עליו תרומה עד אור הבקר. וירוח לו מעט. בכ"ג סיון באה עליו הקרחת עיר הפעם ואו קרא לי ויאמר: „אנכי נולדתי בתמו ובריתי לי קבר בתמו" ומן היום ההוא והלאה לא פסק פיהו מהנות בספר תהלים. בצוותי אותי לקרא לפני מעל הספר. והוא שגן אחרי אות באות היבה בתיבה. בעתות הפלה אכף עלינו להושיבו אל יד הלון ביתו הנשקף על בית התפלה. לשמוע קדיש ולענות אמן. ולהתפלל עם הצבור. בקר וערב. בערב שב"ק שלפני מוהו. התאמץ בכל כוחותיו לקרא שנים מקרא ואחת תרגום עמוף במלית ותפילין. בליל א' השתדל לעשות סעודה רביעית על מעט יין ומזון כמנהגו המיד כל הימים. כי מעולם לא פסק סעודה רביעית. באומרו: „כל הרגיל בסעודה רביעית ביום השבת נצול מחכוש הקבר". ואחר סעודתו צוה עלינו במפניע. לאסוף את הקהל להתפלל בעדו למסור את פקדונו על נקלה. פקירתו הושלמה. ומאותו רגע לא יכול עוד לדבר. רק דבורים מקוטעים או ברמזיה: כל השבוע היתה ימי זעקות ותפלות לכל הקהל. וביום השלישי. רמו להאסף כלנו על ראש המטה. וינף את שתי ידיו. ויהי כחצי שעה רוחש בשפתיו בקיל בוכים. ידיו החלושות פרושות מול השמים. ודמעותיו יורדות כנהר על לחייו הרוות והמשופות. זאת היתה ברכתו האחרונה אותנו. ובתום ברכתו רמו בשתי אצבעותיו. ולא יכולנו להבין כי חפצו להגיד כי בעוד יומים תעל נשמתו אל מקום זה ממנו באה. ככל הימים אשר שכב על המטה אף בימי האחרונים דדק מאד כי יתנו תפילין על ראשו ועל זרועו. אף כי לא היה יכול להגיד את עצמו אנה ואנה. וביום החמישי שמונה לחדש תמוז בשעה שביעית. אראלים ומצוקים אחוה בארון הקדש. נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש. ביום ההוא הוסר הנור והורטה העמרה. היום ההוא יום חשך ואפלה וצרה מנודה. אהה! כי עלה המות בחלוננו. ובירים אכזריות לא תרענה רחם. מרף את עו מכמתנו. ואת מבטנו הוביש. אוי ואבוי! שוד ושבר כתומם באו עלינו. ביום

עברה. לפרפרנו ולפצפצנו פרץ על פרץ. עניי הערה צעקו במרה. הוי ארון והוי הווי! אבינו רוענו! איכה הלכת למנוחות. ותעזוב אותנו לאנחות. מי זה ינהלנו עד. מי יצר בצרתנו להשריף טרף לעוללינו. ולהשיב הנחומות אל. אל לבנו הנרכא והפצוע. ארץ שנעה הרה וילדה. ארץ צבי גרלה שעשועיה. אוי נא לה אמרה חברון כי אבד כלי חמרתה. ותמרר בכבי אייה עץ תקותי. איך נגרשת! מי עוד יהויק אשיות למורי! מי ירעה עוד את צאן מרעיתי ומי זה ישים לילות כשנים להגוה בתורה. ומי יהיה עוד מופת לרכים באהבתו את הצדקות. ובעבודתו עבודה לשם שמים? מי זה יקום לנו לעורר הלכבות לאהבה אותו ואת ארצות קדושתנו. לחונן את אכזבנו. ולשקת את עפרינו? לשחר מקום כסאות אלהים מכט כל עם ישראל. ולהקריש על מזבחה דמו וחלבו? ואנחנו בני משפחתו מה! אהה עד כה סכך באברתו הקדושה עלינו. עד כה היה עלינו למחסה ולמסתור מזרם רעה. עד כה השיחנו זכרו הטהור. והנעים. עד כה היה גיית קדוש זה למקום בו שפכנו מרי שיחנו. עד כה כהן פאר על ראש משפחתנו. עד כה התנוסס עטרה זו מעל לראשנו כנזר תפארה. ככבכ מוהיר ומראה זיוו ככל העולם. עד כה שכענו בתמונתו הנאדרה בקדש. בתבנית נפשו האצולה ממקור כל הטוב. ועתה אייה! צל חיים זה נגדע לנצח. זכרו עתה לנו רק לחידות. עוד לא נוסף לראותו על פני עבדו זה. עוד מרברו הנאווה לא יצלצל באוזניו צלצול נעים. לא עוד נזכה להניפת ירו בכרכו אותנו שבע כל היום ואולם אל אלהים ה'. צדיק אתה וצדיק משפטך. אין לנו לאמר אלא. יואל אלוה ותהי נשמתו הזכה והברה צרורה בצרור החיים. וצדקותיו. ספעליו חסדיו. וכל עבודותיו. לפניו יתהלכו. ומלאכי שלום יובילוה לחסות בצל חסין יה. יאר אור פניו אליו. ככל אשר הכתה את עיניו תמיד בלמוד תורתו. ויחנהו ככל אשר חונן וחמל על עמו ועל עדתו. וזכותו. וזכות חסידותו. ענותנותו פרישותו. וזכות תורתו. יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו תמיד כל הימים:

דבר עלותו השמימה אך נשמע בקצות העיר. והמון כל העדה נקבצו באו אל ביתו. לנמול עם רבם. ומדריכם את החסד האחרון. ובקול תנים עוררו כלם מספר מר בקוננם את קינת ציון. על נהרות בבל ואנשי אמונה אבדו. ובקול ענות שבר. הובל לקברות עולם אל חצר — מות. ויקברוהו שמה ברב פאר וכבוד:

לא רק אחינו בני ישראל התאבלו על מות הרב החק"ל עמ"ר מרן אבא זיע"א. כי גם כל המון עם הארץ שרי הרשות מגדולם ועד קמנם אשר שמעו ויכירו את הכונת הנלב"ע השתתפו באבל כבד זה אשר נהיה לחברון בפרט ולכל ישראל בכלל:

ובכן אלה המה קצת דברי ימי עמ"ר וצ"ת הרב הגדול והקדוש עמ"ר מרן אבא זיע"א אלה המה קצות דברי ימי צדיק תמים. מי שחיוו היו רק דמות הוראה והתום. הצדקה והחסד.

תולדות הרב המחבר

הענוה והחכמה אלה הטה קצות דבריו ימי אחר המיוחד. מי שימיו ועתותיו היו רק שלשלה רבת הטבעות של מעשים וחסדים טובים. של כונות טובות ורצייות. ושל עבודת לשם שמים. אלה הטה קצות תולדות חיי איש. אשר הקים לו בחייו. מצבה חיה בשמי החסד והחמלה. ויהי לעמוד אש להאיר לעמו את הדרך הטובה. איש אשר הפליא לעשות ויקדש את גופו ואת כוחותיו לישראל מיום היותו ועד יום מותו. אשר העלה על מזבח אהבת התורה. ואהבת עמו וצאן מרעותו. ואנחנו גם אנחנו. בהביטנו לאחות על פני כל כבר תולדות ימיו. המלא גפלות מהמים דעים זה. נפלא מאד על איש כמוהו אשר חונן מירי אביר הטבע בכוחות מספיקים לפעול ולעשות כפלים. להורות עם. לנהלם כלחם ומוון ולהיות גם מהעושים. והמעשים. ועוד יותר נפלא כראותנו כי בכל מעשה תגלה לעינינו כח נעלם אשר נטה ידו למשוך את הרב המנוח ז"ל כי רק הוא. רק איש כמוהו יוכל לעשותו ולא אחר. אין זה כי אביר הטבע. אור שוכני סנה קדשהו מרחם משחר לחיות מיפה לרבים. בכל מחשבה ומעשה. ואנחנו בהפטרנו מלפני הקורא בספיר תולדותיו הגנו חותמים את דברינו. צדקו לפניו והלך. יבא שלום וינח על משכבו:

אחר פטירתו כתבי נחמית וקניית לאלפים נשלחו לשמי ואך קינה אחת אציג פה למזכרת והיא שלוחה לי מעובי מנמא יע"א ממע' הרב המופלא חק"ל במהר"ר **משה חיים**

מלצר נר"ו:

הנה קול! כל שפתי שומעיו צללו!

הנה קול! כל לבות קושביו נבהלו!

רב החובל עבר, גם זה תרנך נשבר,

וקהלך מתוככי, הנם יוצאים בבכי,

'אבד נצחי אמרה תורה, וגדולה תענה ירדה הפארתי

לבשה קדרות חכמת סופרים, והעיר צורחת שרדה אדנתי

ירד המות לגן אלקים ומבין שתליו כרת עין הזות

'הצרי אין בי תאמר חברון הן הכה הכפתור וירגז הבית

'זהיכל כי אז נהרס ומי יהיה לנו לאבן פינה

'משים לילות כימים בנר מצוה ואור תורתו

'איך החשיך זמים כלילות ביום שובו לאדמתו

'נאנחו כל חכמי לב למותו כי רב יקר ויחיד בדרו

'יחד ישועו יודעי מדע, ויראי ה' ההולכים לאורו

לשבר

ד"י"ז פי' כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ומהות
 ג"ע וגי'נס. ופי' רשעים מעמיקים להם
 גהי'נס.
 שס טעם לשמות ד' עולמות אבי"ע.
 די"ח עד כמה כח דבור האדם פועל.
 שס ע"ב פגם החוטא כפי ערך שורש נשמתו
 וכן השכר והעונש. ולפי מחשבתו וההרורי
 לבו.
 די"ט התיחסון נר"ן. למעשה ודבור ומחשבה
 ומקומם ומהותם.
 ד"כ הערה ליראה יען שהמשכן וכליו מרומזים
 באברי האדם והוא כולל אותם.
 דכ"א שהאדם כולל כל כחות העולמות.
 שס שהירא את ה' יהיה ירא מן החטא כהירא
 מהאויב.
 דכ"ב לריך לירא מן החטא שמחליש כח השכינה
 כביכול ומחשיך אור העליון. וגם ע"י
 חטאיו תסתלק ממנו השגת ה'.
 שס ע"ב על עון חלול ה' ובכלל הגזול מהעכו"ם.
 ופירוש על דעבדי קלנא בשכינתא. דינים
 כבוד בהכ"ג ושלא לדבר בה.
 דכ"ג שלא לעבד קבלת שבת בשביל שתי
 התוקין.
 שס כבוד בהכ"ג שלא ירוק בה.
 שס חסור לפסוק בתוך דברי תורה דברים
 אחרים.
 שס ע"ב פי' מ"ש בזהר ומאבי גרמיהו.
 דכ"ה דינים של כל המקומות שאסור להפסיק בהם
 בלמוד ותפלה ודכוותיהו מהומירות עד
 סוף כל התפלה. וסוף כל ברכות וכו'.
 דכ"ו ע"ב שרריך לירא מהעון יען שרמ"ח אברים
 יש בנפש האדם ושס"ה גידים כנגד תרי"ג
 מלות והפגם במלוה ממי' אותו אבר
 הנפש המכוון לה.

דכ"ז ביאור הפגם שיהיה מן העון.
 דכ"ח סדר התחברות הנפש והרוח והנשמה.
 דכ"ט ביאור סדר תיקון הנר"ן. וכח התשובה
 והודיו ולמוד התורה לחוטא. וענין
 איש"ר בכל כמו.
 ד"ל פירוש שור שהקריב אדה"ר קרנותיו קודמות
 לפרסותיו.
 שס ע"ב פירוש תפוח עקיבו של אדה"ר היה
 מכהה גלגל חמה.
 דינים הנלרכים לתקן כללות רמ"ח אברים ושס"ה
 גידים של נפשו.
 דל"א שרריך לפחד מהילה"ר הלודה לו תמיד
 שלא יפול ברשתו.
 דינים השיכים לכל תגבר כח הסערא אחרת
 על העושה אותם.
 דל"ב שרריך לפחד מהיר שכל יום מתגבר עליו.
 דינים שיכוין בשם שדי. לכבוש הילה"ר כי שם
 שדי ס"ת של מלוי יאה"ר יו"ד לד"י רי"ש.
 שרריך לירא מהחטא שמא העולם חליו
 זכאי וכו'.
 ולריך ג"כ לירא שלא יענש העולם בסבתו. או
 שלא יגרום טומאה לאותו מקום.
 דל"ג עוד לריך לירא מהעונות הקלות שמהם ילא
 דרך לעצירות גדולות.
 לריך להזהר מהעונות הנדשים בעקב שהם תדירות
 ונעשות הרבה.
 שס ע"ב דיני העונות הנדשים בעקב.
 דל"ד שרריך לירא מן החטא כי בסבת חטאו
 עושה זער להקב"ה.
 דינים השייכים למיתוק הדינים.
 דל"ה שרריך לירא לכל תהיה מיתתו ע"י
 דמות כלב.
 שס ע"ב דיני סעודות הרשות. ושמירת בריאותו
 ונקיון גופו.

דל"ו

מפתחות

הספר

דל"ו שרריך לירא מהעון לכל יעשה לו בגדים
לואים.

שם שרריך להתבונן מ"ש צוהר על פסוק ויקם
בי כחשי.

שם ע"ב דינים להזהר מהללות.
לירא מהעון שלא יגרום לס"מ שיכנס במחנה
קדושה.

דינים שלא יהיה במעשיו פניה. ולדקתו שיהיה
בסתרה.

דל"ז שהקב"ה שולח לאדם שני מלאכים שומרים.
שם דינים שלא להשתמש בשמות. ושלא ילכש
שני מלצושים כאחד.

שישדל שלא יאבד יום מימיו אם אינו עושה בו
מלואה.

דל"ח שהיום יש בו י"ב שעות כנגד י"ד לרופי
הווה שלא יפגום בהם.

שם מוסר מחולק לימי השבוע. מעט בצוקר
ומעט בערב.

דמ"ט ביראת העונש ולירא מיום הדין.
דנ"ג דינים בדברים המסבבים ליסורים.

שם שירא מחמת המיתה.
ע"ב דינים שהעושה אותם מסבבים לו מיתה
רח"ל.

דנ"ד דברים העושה אותם מאריכים ימיו.
דנ"ב לירא מיום הדין הנורא.

שם על עניני יום הדין.
שרריך לירא מדין הקבר.

שם ע"ב דברים הטובים לענין הקבר.
שם לירא מחבוט הקבר.

שם דברים המועילים לחבוט הקבר.
דנ"ה דברים המסבבים לדין גהינם.

שם ע"ב דברים המזילים מדין גהינם
שם לירא מדין הגלגול.

דנ"ז ענין הגלגול.

דנ"ח מיני גלגולים.

דנ"ט עניני ותנאי היראה.

ע"ב החטא ללדיק כדי לזרוז. ומוסר שלא לדבר
על ת"ח.

ד"ס דינים לכבוד ת"ח.

ד"ס ע"ב שרריך לירא מכל מקום שיש בו קדושה.

דס"א דיני בהכ"כ.

דס"ב לעשות כבוד לס"ת ותפלין וכן לעשות כבוד
לכל כתב מרובע ולספרים.

ע"ב שרריך לירא מעון חלול ה'.

דס"ג לנהוג כבוד בהמנוחות.

שם כבוד ד' להזהר בעניני אמנים וקדישים.

כבוד ה' ליתן זקקה. ולכבד אביו ואמו ולהזהר
בכבוד הזקנים. ולכבד קונו ושירות ושפחות.

כבוד ה' להיותו מזוי צבתי כנסיות ובתי מדרשות.
כבוד ה' להתקרב לכל מי שהוא ירא שמים
ולתרחק מהפסול.

מכלל יראת שמים לחקור ולדע למי הוא עיבד.
כלל העולה משער הזכר.

השער השני שער האהבה

דס"ג ע"ב היראה כנגד לא תעשה ואהבה כנגד
עשה וכחאד נפקין.

שם דינים השייכים לאהבת ה'.

שם האהבה נלמדה מאברהם אבינו.

שם מלניו עשר מדות באברהם אבינו לאהבה
את ה'.

דס"ה שרריך לעבוד וללמוד לשמה.

ע"ב דינים השייכים להנז'.

דס"ו לאהוב תורה אלהיו.

שם ע"ב בגדל חיוב למוד התורה.

דס"ז ענין עסק התורה לשמה.

דס"ח ע"ב להתודות קודם הלמוד.

דל"ו ע"ב שבעת שהאדם מוליד מלות התפלה מפיו
 יליר במחשבתו אותה מלה.
 דל"ז הפשרש שיש בין ברכות הנהנין לברכות
 התפלה.
 שס ושעיקר התפלה למסור ולדבק נפשו למעלה
 דהיינו שידמה נפשו כאלו הוא מופשט
 מהגוף ועולה בשמים.
 דל"ח לכיין בתפלתו להדביק נר"ן שלו בטעמים
 נקודות אותיות מנ"א.
 דל"ט שאדה"ר זכה לבחינת חיה יחידה האמתית.
 שס ע"ב שורש נשמות כללות ישראל נקראת
 אלילות. כנסת ישראל ירושלם.
 דק"ד דינים לכללות התפלה.
 שס ע"ב מוסר לברכות השחר.
 דק"ב דינים לברכות השחר.
 דק"ג פי' הברכה ולמה היא נוכח ונסתר.
 דק"ד מוסר לברכת התורה.
 שס דיני ברכת התורה.
 שס ע"ב מוסר לפרשת העקידה.
 דק"ה ע"ב דיני העקידה והזמירות.
 דק"ו מוסר לפרשת החמיד.
 שס ע"ב דיני פרשת החמיד.
 דק"ז מוסר לזמירות.
 שס ע"ב דינים השייכים להודו וה' מלך והלאה.
 דק"ח מוסר לשירת הים.
 שס דיני השירה ודיני ישתבח.
 דק"ט מוסר ליוזר.
 דק"י דיני זכרו ודיני ברכות ק"ש ויוזר.
 דקמ"ו ע"ב מוסר לק"ש.
 דקמ"ז ע"ב דיני זמן ק"ש וברכותיה.
 דקמ"ט דיני סמיכות גאולה לתפלה.
 דקכ"ב דיני ק"ש.
 דקכ"ג מוסר לתפלה.
 דקכ"ד עיניך לנכ"ח יבישו. נ"ך. כ"ל. ח'מור.
 שמקבלים

שס סיכין האדם את עלמו קודם הלמוד להתחשב
 עם קונו.
 ד"ע גדולה התורה וכחה.
 דע"א גדול המחדש חדשי תורה.
 דע"ב מע' הת"ח והוגי בתורה.
 דע"ו עונש המרפה עלמו מן התורה.
 דע"ז סדר ואופן השתלשלות התורה ממקור
 מקומה העליון.
 דפ"פ יתרון אור קדושת התורה על המלות.
 דפ"ד דיני תלמוד תורה וקביעות עתים. ומה
 הם קובעים ללמוד. ומתי.
 דפ"ה מוסר לקביעות התורה.
 דפ"ו דיני קביעות תורה אחר התפלה.
 שס מוסר לקימת חלות.
 דפ"ז דינים לקימת חלות וללמוד בלילה ודיני
 תקון חלית.
 דפ"ח פרק בתפלה ודיניה ונוסחותיה ומוסר
 השי"ך לה.
 שס שמכלל אהבת ה' להזהר בתפלה והתפלה
 תהיה בכונה.
 דפ"ט פירוש הברכה להקב"ה מה היא.
 ד"ל למה הברכה בלשון נסתר ובלשון נוכח.
 דנ"א ע"ב כסס שהגוף לא יתקיים בלא אכילה
 כן הנפש לא תתקיים בלא תורה. ומעשים
 טובים.
 דל"ב ע"ב שמעשים רעים הם כמאכלים רעים
 לגסה.
 דל"ג ע"ב ענין חוספת הברכה ודרך עבודתיהו
 אל עלמות קיום העולמות.
 דל"ד לכיין בתפלתו להוסיף כח בעולמות הקדושים
 ואף מה שרשאי לחדש בתפלתו על לרכי
 עלמו לא היה תכלית קיומו רק לורך
 גבוה.
 דל"ה ע"א פירוש תפלין דמארי עלמא.

מפתחות הספר

שמוקבלים התפלה שלא תהיה בטובה.
 שם שלא להשמיט קולו בתפלתו.
 ע"ב דיני י"ח.
 דק"ל דיני על ומטר בהזכרה.
 דקל"א דינים שאחר האל הקדוש. ושאחר הפאינו.
 דקל"ב מוסר לכריעות.
 שם דיני הכריעות.
 דל"ג מוסר לאלהי נזור ודינים להגו'.
 דקל"ד מוסר לחזרת התפלה.
 שם ע"ב דיני חזרה.
 דקל"ו ע"ב מוסר לעניית חזון.
 דקל"ח דיני עניית חזון.
 דקל"ט מוסר לענות קדושה. ודיני קדושה.
 דקמ"ב ע"ב מוסר למודים דרבנן. ודיני מודים
 דרבנן.
 שם מוסר לברכה כהנים.
 דקמ"א דיני ברכה כהנים.
 שם ע"ב מוסר לתחנונים.

דקמ"ב דינים לתחנונים.
 דקמ"ד מוסר לנפילת אפים. ודיני נפילת אפים.
 שם ע"ב מוסר לקריאת ס"ת.
 דקמ"ה שהלדיק ומטותיו כס"ת ואותיותיו. והאותיות
 נוף והתנין נפש וכו'.
 דקמ"ו דינים השייכים לקריאת ס"ת והעוליס?
 דקמ"ז ע"ב מוסר לקדושה דסדרא.
 דקמ"ח ע"ב דיני קדושה דסדרא.
 שם ענין מוזמר היום. ומוסר לעלינו לשבת.
 דקמ"ט דיני עלינו לשבת.
 שם מוסר לתפלת המנחה וענין ותדד אש דאליהו
 הנביא.
 דקנ"ה ע"ב דיני תפלת מגחה.
 דקנ"ח ע"ב נוסח הבינינו. מוסר לתפלת ערבית.
 דקנ"ט דיני ערבית.
 דקס"א ע"ב מוסר לברכות.
 דקס"ב ע"ב סדר הנהגת תפלות כל השנה צברה"ב
 בית יעקב יב"ן שוסד המחבר ז"ל.

הקדמת המחבר

יתחזקו המתטהרים וילמדו הנכונים כמוסר מדי יום ביום חק ולא יעבור. וכמו שאמרו על גדולי ישראל יושבי כסאות למשפט שהיו עוסקים בהיות דאביו ורבא להבין ולהורות תורת אלד'ים וחוקיו. ובכל זאת היה להם עת קבוע ללמוד בספרי המוסר. ועל זה הזכיר שלמה המלך ע"ה (משלי ח' ל"ג) שמעו מוסר וחכמו ואל הפרעו. וכמעט שעיקר מ"ש רז"ל (קידושין ל' ע"ג) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה הבליון. רמזו בזה על למוד המוסר. והחיש מיכח שהמוסר מכניע את לב האדם ולכן ידמה את המוסר כמלח לבשר שבלתי המלח לא יתקיים הבשר כן האדם לא יתקיים בדרכי האל בלא מוסר ואף אם הוא חכם ועוסק בהלכות כל היום ידרש לו שילמוד כל יום מעט מוסר ללמוד יושר המדות. וזה יתפרש הפסוק. (קהלת י"ג ע') ויותר שהיה קהלת חכם. ר"ל עם שהיה כל כך חכם להעמיק בספרי החכמה והמדע והזמן היה יקר לו. בכל זאת. עוד למד דעת את העם שהוא המוסר המיוסר ללמוד דעת לעם כולו. ועל זה נאמר (משלי א' ז') חכמה ומוסר אוילים בונו. ר"ל האוילים בזו ללמוד עם החכמה. מוסר. כי נראה בעינם יקר להם העת לקרות בו מוסר. אך האמת זה הוא אוולת שלא הבין החכמה בלתי מוסר המישר ההלכות החכם: **ולמקובלים**, מוסר נימטרויא „אש ה" שהוא השכינה. שאש השכינה תרכה את אש היצה"ר כגודיע שאש השכינה אוכלת כל האשים. בסוד אש ה'. ריח ניחוח לה':

ור"ת מוסר מות סר שהיצה"ר המכונה למות סר ולא יהיה לו עוד שליטה. לכן החיוב מוטל על כל ירא אלד'ים ללמוד מוסר המיד מדי יום ויום. יען שגם יצרו של אדם מהגבר עליו כל יום כמ"ש רז"ל (בסוכה ד"ג ע"ג):

ועיקר המוסר הוא הבנוי על יסודי התורה והחכמה וכמו שאמרו רז"ל (הובא בילקוט שמעוני עפ"ז) מ'ם של משלי רבתי שהתענה ארבעים יום כנגד יצירת הולד להוציא ספרו הוקר משלי. וזה אומרו משלי שלמה. מ'ם רבתי למה. לדעת חכמה ומוסר שמוסרו יהיה משולב בחכמה ובמוסר. וגם להבין אמרו בינה שהיא התורה:

ועל כן שמתו אל לבי ללקט דברי מוסר זעיר שם זעיר שם בספרי הראשונים והאחרונים כפי קט שכלי. ואיזה פירושים שהנני ה'. והפרדתי הדברים שהם שייכים לבא בסוד ה' וכתבתי בראש הענין מלת „**למקובלים**“ רצוני לומר כי מי שאין לו יד בחכמה טהורה זו יטה מעליו לבל יהיה עליו למעמסה ובכל זאת אם יקרא אותו כקורא בזה מה טוב וגם ברוך יהיה: **ועם** כי אמרתי שצורך גדול לאדם המוסר בכל זאת העיקר הגדול גם כן ללמוד התורה בש"ם ודינים הנדרשים להנהגת האדם. למען ידע איך לעבוד את בוראו וכמו שאמר התנא ולא

הקדמת המחבר

עם הארץ חסיד. וזה ידמה להו"ל **מושל** לאיש ירוע חולי שהרופא יתן לו איזה רפואות למען ישקט מעליו חוליו. אך בכל זאת לא אפשר לו לחיות בלתי מאכל כי הוא חיי נפשו. כן הנמשל כי המוסר הוא טוב להשקיט את חולי נפש הבהמית והיצה"ר. אבל מוזן נפש השכלית שהיא התורה לא יחסר כי היא עין חיונו. והנני מניש לך קורא נעים מה שכתב הרב נפש חיים:

וגם כמה מאותם אשר קרבת אלד'ים יחפצוין. המה בחרו לעצמם לקבוע כל עיקר למורם בספרי היראה והמוסר כל הימים. בלא קביעות עיקר העסק בתורה"ק במקראות והלכות גדולות. ועדן לא ראו מאורות מימיהם ולא נגה עליהם אור התורה ה' יסלח להם כי כונתם לשמים אבל לא זו הדרך ישכון בה אור התורה. והאמת כי ספרי היראה הנם ככל דרכי ה' ישרים. כי דורות הראשונים היו קובעים כל ימיהם בעסק והגיון תורה"ק תקועים באהלי המדרשות בנמרא ופוסקים ותשובות ושלחבת אהבת תורה"ק היתה בוערת בלבם כאש בוערת באהבת ויראת ה' המהורה. וכל חפצם להגדיל התורה ולהאדירה. והרחיבו גבולם בתלמידים רבים הגונים למען תמלא הארץ דעה. וכאשר ארבו הימים הגה זה דרכו של היצה"ר מעולם להתקנא בעם ה' אלה וכו' לואת התעוררו כמה מגדוליהם עינו הערה אשר דרכם בקדש לשקוד על תקנת כללות אחינו בני ישראל לישר ההדורים ולגדור פרצותם להרים מכשול מדרך עם ה'. ומלאו את ידם לבא בתוכחת מוסר ויושר המדות. וחיברו ספרי מוסר להישייר לב העם להיות עוסקים בתורה הקדושה וייראת ה' המהורה. אמנם כל איש תכונות אשר שכלו ישר הולך. ויבין מדעתו כי לא כיוון בהם להיות ח"ו הוא העוסק בגופי התורה ולהיות אך עמו"ק כל היום בספרי מוסר. אלא כונתם רצויה היתה שכל עיקר קביעות לימוד עם הקדוש יהיה רק בתורה הקדושה שבכתב ושבעל פה והלכות מרובות הן הן גופי הלכות וגם ביראת ה' מהורה:

והן עתה בדורות הללו כעוה"ר נהפוך הוא השפלה הגבהה והגבוה השפל שכמה וכמה שמי כל עיקר קביעות למורם רוב הימים רק בספרי היראה והמוסר באומים כי זה כל האדם בעולמו לעסוק בהם המיד כי המה מלחיכים הלכות אשר אזי יבנע לבבו להכניע ולשכר היצר מתאוותיו ולהתישר במדות טובות וכתר תורה הרי זה מונח בקרן זווית (אמר אליהו הרי זה למה דומה **מושל** לאחד שראה שבשולחן הגבירים שמניחים לפני המאכל דברים חריפים להגביר תאות המאכל למען יוכל לאכול בשר שמן והרנגולים אכוסים. ואמר לבבו גם אני אעשה כן לאכול כל מאכלי דברים חריפים אף אם לא אוכל לחם. ואכל כזאת ולא ראה ברכה במאכלי. אמרו לו האמנם כי דברים חריפים טובים הם לאכול קודם המאכל אכן לעשות כל מאכלך מהם לא טוב כי רק לחם לבב אנוש יסעד. וכן הדמיון להלומד דברי מוסר שהם בדברים חריפים להלהיב את לב האדם לעבודה ה' אכן מה יתן ומת יוסף אם לא יסעד לבו בלחם התורה שהן הן גופי הלכות ודינים ע"כ) ובעיני ראיתי בפלך אחד שכל כך ההפשט אצלם זאת עד שברוכ בתי מדרשות שלהם אין בהם רק ספרי מוסר לרוב ואפי' ש"ע אחד שלם אין בו ומה עיניהם מראית ומהבין והשכיל לכותם אשר לא זו הדרך כחר כו ה' כי עוד מעט בהמשך הזמן יוכלו להיות ח"ו ללא כהן ומירה ותורה מה תהא עליה עכ"ל הרב בע"ס נפש חיים זצ"ל:

זרכן כהנתי לקימי דינים אצל כל ענין וענין מהדינים התדירים הנערכים לכל אדם המיד ועל

הקדמת המחבר

ב

סדר זה רמו שלמה בחכמתו (קבלת ד' ע') טובים השנים מן האחד דהיינו למוד דינים ומוסר. וכל הלוקמים האלה הם כתובים לי לעצמי ולרועי אחרי כע"ה. והרחמן יזכה אותנו להגות בתורה המיד ולעזבונו בלבב שלם אנס"ו:

ולקמתי על כל ענין **משל** למען יכנסו בלב האדם כי המשל יקרב הענין אל השכל והוא **משל** לאדם שירצה להרוק איזה משקה מכלי אל כלי שפיו צר שמניח על פי הכלי הצר משפך למען יכנס בו המשקה. וזה אומרו משלי שלמה בן דוד וכו' וא"ת מה מועיל המשל השיב לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה:

ועל כל ענין רמותי פסוק. יען שהתורה היא כולה שמותיו של הקב"ה כידוע ושמות האלה יאירו בדבריו להכניס הדברים בלב הקירא:

וחלקתי אותו לשלשה חלקים חלק אחד מוסר כללי לכל יום ויום. וחלק שני הוא מוסר לשבתות ומועדים טובים. והג' רמוים על כל פרשה ופרשה. ולמודעי אני צריך שיש משלים רבים שלקמתי אותם מספרי הראשונים וכן המוסרים יש מהם מלוקמים מספרים שקדמוני. ולא כתבתי על כל דבר שם כעליו כי בתבתי הכל מזכרוני ולא היה הדבר ברור לי מאיזה מקום לקמתי דבר זה:

וקראתי שמו **שיח יצחק** הטעם יען כי בהיותי בן שש שנים ושבע והייתי לומד לפני רבי. אמר רבי שהנה יצא ספר חדש ואנכי נפלאתי לאמר האם יש חכמים בדור הזה שיוציאו ספרים? וחיש הלכתי על ציון הרב ר' יצחק גאון שבעירנו וצ"ל והתחננתי לאלר"ם שכותב הגאון הנז' תעמוד לי לכותב לחבר ספרים ונדרתי שספר ראשון שאוכה לחבר אקרא אותו על שמו. לכן יען שזה הספר הוא ראשית חבורי במש"כ ראשית חכמה וראת ה' (תהלים קי"א י). לכן קריתיו בשם זה ועוד שני' של שי"ח הוא בני' של שמי **אליהו** ה"ו ועמ"ר מ"א **סלימאן בני** ולה"ה ונוסף עוד על מנין שי"ח כ"ה אשר עס כולל אחד יהיו כ"ו כמנין שם הויה שכל כונתי היתה ליחד שם הויה ברוך הוא ועם שני הכוללים לשמי ולשם עמ"ר מ"א וצ"ל יעלה כ"ו כנגד כ"ו אותיות התורה שאוכה ליחדן בשרשם העליון. ועוד רמו לשנות חיי שאז היתי בן ז"ך שנים יה"ר שיוכני ה' לזכך את רוחי ונשטתי לעבודתו יתברך שזה הוא כל ישעי וחפצי ודברו אלה שיכנסו בלב הקוראים היקרים כי לכך כונתי וזה הוא חלקי בעולמי ה' יוכני אנס"ו והיה זה שנת ה'תת"כ חכמת שלמה לפ"ק:

כתוב (כראשית ע' ו') כי בצלם אלהים עשה את האדם. הוא סוד שיעור קומה. רצוני לומר שקומת האדם דומה לקומת העולמות העליונים. כי כל העולמות תלויים ונאהוים באדם התחתון בסוד וצדיק יסוד עולם. ועל ידו מתברכים כולם. והוא דומה **משל** לכלי מראה השעות שיש בכל אחד כמה גלגלים וכמה מכונות. ויש שמחירים יקר מאד בכל זאת לא יוכלו לסבוב רק באמצעות מפתח אחד קטן השוב פרוטה. כן כל עולמות העליונים והתחתונים הנהגתם ותקונם וח"ו קלקולם ע"י האדם. וגם רמו (סס כ' ז') ויהי האדם לנפש חיה. שהוא בעצמו נעשה כנפש חיה להעולמות כולם. ולכן חבה ותירה נודעת להאדם אצל הקב"ה יותר מכל הברואים. והחשוב שבמין האדם הם ישראל. עד שמרוב חבתם קראם (שמות ד' כ"ג) בני בכורי ישראל. וכמו שכח האב נאצל אל הבן ירדש שמקדושתו

הקדמת המחבר

שמקדושתו של הקב"ה נאצלה בנו. לכן נהג לנו את תורתו שעל ידה נמשך קדושה לנו ואז נקרא עם קדוש וגוי קדוש. ונתדמה בצד מה לקדושתו ולזה המעם אמרו רז"ל (יבמות ס"א ע"א) ישראל קרואים אדם ולא אומות העולם. ששם אדם הוא לשון דמיון כמו אדמה לעליון כחי' דמיון לקדושה עליונה :

וזה הוא פירוש הפ' (נחלס"ט ע"ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם. שאין פירושו כמשמעו כי כתוב מפורש הוא ומה דמות הערכו לו אלא פירושו דמיון מה לאיזה דבר כמו (תהלים ק"ז ו') דמותי לקאת מדבר. כי אין פירושו שנעשה לו כנפים וחרטום כקאת מדבר. וגם לא נשתנה צורתו לצורת הקאת אלא שנרמה מעט בפעולותיו שהיה נע ונד כמו הקאת מדבר שהוא צפור בודד ומעופף ממקום למקום וכן על דרך זה הוא ענין מלה צלם כי המה דומים בצד מה אל האדם והיינו שיש בו צד קדושה עליונה. להתדבק במדותיו ותברך כמ"ש רז"ל (סוטה י"ד ע"א) ע"פ (דברים י"ג כ') אחרי ה' אלהיכם תלכו הרבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. שבוה אנחנו פושטים מדות גופניות ומתדמים למדות קדושות של העליונים. וכל זה הוא על ידי התורה הקדושה מה שאין כן אה"ע. ולזה אמרו (פסלד"ק ג"ע ע"א) עכו"ם שלמד תורה חייב מיתה כי אין לעכו"ם בחינת דמיון לקדושה ובשלומד וירצה להתדמות לקדושה הוא דומה לבעל טוס שמרמה עצמו למלך שהוא בזיון למלך וחייב מיתה. נמצא שכשישראל עמלים בתורה ומקיימים מצוותיו ואזהרותיו והולכים במדותיו הם יהיו אחווים ואגודים כה' כמ"ש (דברים ד' ד') ואהם הדבקים בה'. ולפיכך אחר קבלת התורה שרתה שכונה הוך ישראל וצונו לבנות משכן להשכין שכנתו בתוכינו אנחנו עם בני ישראל המדובקים בתורה ובמצות וכמ"ש (שמות כ"ז ס') ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. רצונו לומר שאפילו שיעשו לי מקדש עיקר משכני הוא בתוכם. ר"ל בתוך לבם, וכמאמר הנביא (ירמיה ו' ד') היכל ה' היכל ה' המה. ופי' שישראל היו אומרים שלא יבא עלינו צר ואויב בשביל בה"מ. לזה אמר להם היכל ה' היכל ה' המה ר"ל הצדיקים. וכ"ו שישראל היו מקיימים התורה ומצותיה היה ביה המקדש קיים ושכנת עווינו כתוכו ואחר שבטלו ישראל התורה גלו מארצם. וכמ"ש (ירמיה ע' י"א) על מה אברה הארץ על עובם את התרת. והוכרחה השכינה לרדת עמנו בגלות לשומרנו מן האומות כמ"ש (ישעיה נ"א) ובפשעכם שולחה אמכם. אוי ואכזבי לנו שגרמנו ששכנת עונו בגלות עמנו וכל זמן שאין אנחנו שבים לשקוד בתורה לשמה אין אנחנו נגאלים וכמו שדרשו רז"ל (כ"ז ס' תולדות פ"י ס"ה פ"ט ע"ז) הקול קול יעקב כ"ו שהקול קול יעקב אין הידים ירי עשוי שלא יהיה עלינו שליטה משום אומה ולשון. והמעם שאם אנחנו לומדים תורה לשמה אוי יש לנו צד ודמיון לקדושה וראוי להקב"ה כביכול להתחכם בשם מלך עליוני כי המלך לא יקרא מלך אם לא שימשול על האישים שיש דמיון לו מצד איזה דבר טוב כי היתכן להקרות מלך על הבהמות. לכן לא אפשר לגדולת הקב"ה שיתחכם בשם מלך עליונו אם לא ע"י למוד התורה שאנחנו מתדמים אליו בצד מה. שהוא ע"י התורה. ולזה לא נתיחסה מלכותו אלא על ישראל כמ"ש (ישעיה מ"ד ו') כה אמר ה' מלך ישראל אבל לגבי אוה"ע נקרא מושל וכמ"ש (תהלים כ"ז כ"ט) כי לה' המלוכה ומושל בגוים. וכל זמן שאין אנחנו לומדים תורה אין אנחנו נפרים שאין אנחנו ראויים ה"ו שהתחכם מלכותו עליונו. והקליפה גוברת מדי יום ויום ונעשית חומת ברזל בינינו ובין אלהינו.

ולפיכך

הקדמת המחבר

ג

ולפיכך אמרו רז"ל (כתרם ה' ע"ה) אין הגלויות מהכנסות אלא בשוינו ללמוד בתורה לשמה כמ"ש
 (סוף ה' י) גם כי יהנו בגוים עתה אקבצם. כי אי אפשר לשבר הקליפות המתהוות בעון כמול הורה
 אם לא שששוב אל התורה וכמ"ש רז"ל צדיקים במה שהם חוטאים כו מהכפרים. והוא ממשל לאדם
 ישעיה עזמו ימים רבים מהמאכל עד שנחלש גופו והם כחו וכמלו חישייו. היתכן בעולם שיששוב
 לבריותו אם לא שיששוב לאכול ולשתות. כן הנמשל שע"י כמולינו מהתורה שהיא כמו מאכל לנפשינו
 וכמ"ש (מסלי ט' ה') לכו לחמו בלחמי. וזו היא שגרמה לנו חרבן בית מקדשנו וגלינו מארצנו וגרמנו
 גלות לשכינה עיונו, איי לנו. וכיצד יתכן שיבנה ביתנו ותחזור שכינת עיונו למקומה כי אם בלמוד
 התורה מאחר שהיה בה"ט בנוי. ואם אנחנו ע"י מניעתנו מהתורה חרב כיצד יתכן אחר שיחרב יבנה
 בלא למוד תורה. נשככה בבשתנו וכו'. ולמוד התורה אי אפשר לבא כ"א ע"י הוראה כי כל זמן
 שאין באדם יראת ה' שולמים עליו הקליפות ותורתו אינה ראויה ואדרבה תורתו נותנת כח לקליפה
 כמ"ש (ההלים י' יו') ולרשע אמר אלהים וכו' וכמאמר התנא (אבות פיג' מ"ט) כל שיראתו קודמת לחכמתו
 חכמתו מתקיסת וכו' וקשה והלא הרבה רשעים לומדים תורה כמו דואג ואחיתופל אלא רוצה לומר
 כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיסת שיהיה לה קיום לפני הקליפות ותשבר הקליפות. וזהו
 פי' מאמר רז"ל (ע"ז י"ז): כשהוציאו את ר"א נ' פרטא להריגה אמרו לו למה למדת תורה ולמה גנבת
 אמר להם אי ספרא לא סייפא ואי סייפא לא ספרא ומדהא ליתא הא נמי ליתא ופטרורו. וק' והלא יכול
 להיות חכם ורשע אלא הם גורו על כמול תורה הוא בשביל שיהיה כח לקליפות וישלמו על ישראל
 ואם ח"ו הוא רשע ולומד תורה אדרבה הוא נוהג כח להסמ"א. ומה איכפת להם על התורה שלומד
 ולכן פטרורו. ולזה הטעם אמרו רז"ל (סנהדרין כ"ט ע"ה) עכו"ם שלמד תורה חייב מיתה שנותן כח להקליפות
 א"כ מוכרח ללמוד התורה שיהיה לו יראה שנאמר (דברים ו' י"ג) את ה"א הירא נמטריא תורה
 לומר שהתורה צריכה יראת שמים. וכשאדם מתלבש במלבוש היראה הקליפות מסתלקים ממנו ויכול
 ללמוד ועושה נחת רוח ליוצרו. והוא ממשל לכורת הרבש שיש בה הרבה דבורים והאדם שרוצה
 להוציא את הרבש ידרש לו ללבוש תחלה מלבוש עור כדי שיגן עליו מעקיצת הדבורים ואם יכנס בלא
 מלבוש ודאי שיוכבוהו הדבורים וימנעוהו מרדות הרבש. כן הנמשל התורה נמשלת לרבש שנאמר (שפי"ד'
 י"א) רבש וחלב תחת לשונך. והרודה מן הרבש ידרש לו מלבוש היראה למען תגן עליו מן הדבורים שהם
 הקליפות ואם לא יתלבש ביראה הקליפות מונעים אותו. וזה אומרו (ישעיה ל"ג ו') יראת ה' היא אוצרו.
 שכמו שהאוצר מן על הדבר מלהגנב כן היראה אוצרת התורה מעיני הקליפות שיוכה ללמוד תורה
 לשמה. וזה רמז הפסוק (מסלי כ"ד כ"ה) ירא את ה' בני ומלך. מאן מלכי רבנן. ועי"ז תוכה ועם שונים
 שהם הקליפות אל תתערב. וזה רמז (דברים ו' י"ג) ועתה ישראל מה"א שואל מעמך כי אם ליראה
 וכו' וללכת בדרכיו שע"י היראה הזכה ללכת בדרכיו. וזה פי' הפסוק (דברים כ"ה י"ח) אם לא תשמור
 לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה. וזה על ידי ליראה את ה'. או נאמר להפך
 אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה שהעיקר הוא ליראה את ה'.
 לזה תראה מנין יראת גימט' לילית וס"מ שהוא השמן שיראת ה' תכטל את לילית והשמן. ולזה הטעם
 פתחתי בתחלה בפרקי היראה וכמו שפירשנו (ההלים ק"א י') ראשית חכמה יראת ה'. הקב"ה יוכנו
 ליראתו יראת הרוממות ולהגות בתורה לשמה ולהשיב שכינתו אל גבול קדשו במהרה בימינו אמן :

(ב)

ספר שיח יצחק

יען היראה וידועתה היא העיקר לכך צריכים אנו לבאר בתחלה מהות היראה ואח"כ הדרכים שעל ידה יקנה האדם את היראה. וזה החלי בעה"י. והוא כי מהות היראה שנצטוינו בה כדכתיב (דברים ו' י"ג) את ה' אלהיך תירא הוא שיחקור וידרוש בגדולת הכבוד והברך כל אחר ואחר כפי ידיעתו ובודאי כל שיכיר בגדולתו ותחייב להיות ירא ממנו יותר. והוא **משל** למלך שיש לו עבדים הרבה. מהם יושבים בביתו ומהם בעירו ומהם חוץ לעירו והלא נודע כי היושבים חוץ לעירו מתפחדים ממנו אכן לא יפחדו כאלה היושבים בעירו ויודעים את גבורותיו יותר וכן היושבים בעירו לא יפחדו כאלה היושבים בביתו וראים בעיניהם את רעם גבורותיו. כן הבני אדם כל הקרב הקרב להכמת התורה ירא אלהים יותר יען שהשגתו בגדולת הבורא היא יותר מהרחוק ממנו ולזה נאמר (תהלים ג' ג') וסביביו נשערה מאד. אבל על כל פנים צריך שידע האדם שיש לעולם בורא אחד והוא ברא כל הנמצאים והוא מנהיגם ברצונו הטוב. ומבלעדי שפעו וחיותו לרגעים אין לכל היצורים קיום כו"ע. כי אם נצייר העדר שפעו אף רגע א' יתכסלו כולם והיו לאין וכולם צריכים אליו והוא אינו צריך להם. לכן חייב לירא ממנו ולקבל עליו עול התורה ועול מצותיו כעבד אשר יודע שיש לו אדון ופטרון המכלכלו ומחיהו ואי אפשר לחיות בלעדו. ולזה הזהיר דוד המלך ע"ה לבנו (ד"ה ח' כ"ה ט') דע את אלהי אביך ועבדהו :

והנה מבני האדם כשרואים ברקים המכהיקים בכח הם יראים מהארתם וכמו שדרשו רז"ל (ברכות ג"ט ע"א) והאלהים עשה שיראו מלפניו (קהלת ג' י"ד) אלו ברקים. וכמו שמצינו אצל משה רבנו ע"ה שמצד שקרן עור פניו שהיו פניו מבהקים ויראו מנשת אליו (שמות ל"ד ל') וכ"ש אם יצייר האדם שרואה איוה מלאך לפניו מבהיק שהוא מתפחד ונופל על פניו וכמו שמצינו אצל יהושע וכן אצל מנוח שאמר לאשתו (סופטים י"ג כ"ג) מות נמות כי אלהים ראינו. אפילו שרואה את עצמו חי כ"ש וכל שכן שהאדם צריך לירא את ה' מהארתו הגדולה שאין לה תכלית עד שכל המאורות העליונים והתחתונים חושך הם נגדו ולזה הבחינה הזהירנו מרע"ה (דברים כ"ה נ"ח) ליראה את ה' הנכבד והנורא. שמלת כבוד נתיחסה לענין אור. כמו שמתרגם התרגום יקר שהוא מלשון אור יקרות וקפאון עד שכל צבא מרום יראים מגשת מצד אורו שאין לו תכלית ומה יענה אנוש רמה שכמה וכמה צריך ליראה ממנו מצד גדול הארתו שאין לה תכלית ואין לה חקר. ועל בחינת הארה זו והיראה ממנו נאמר (מלאכי ג' כ') וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה. שכיון שיראתם היתה מחמת

הארתו ויכיס להארת שמש צדקה. ומכלל תנאי זה נסדר דינים הקרובים לדבר זה :

דינים

- (א) כתב מוהר"ש ויטאל ז"ל במעמי המצות בפ' ואתחנן טוב להאדם שיסתכל בכל רגע אל השמים כי דבר זה מחכים את האדם ונותן בו יראה וקדושה :
- (ב) עוד כתב הרב הגו' שם פ' עקב טוב לאדם שיסתכל בכל שעה ויביט באצבעותיו ומועיר ליראה :
- (ג) שלא להסתכל ביותר בקשת וכל המסתכל ביותר אמרו בש"ס (הגיגה ט"ז ע"א) שענינו כחות :
- (ד) לא יסתכל בלבנה אלא קודם שיברך דכתב הרמ"ה דאסור להסתכל בה על דרך האמת. מורה באצבע סי' ו' :
- (ה) נוהגים שלא להסתכל בידי הכהנים בשעה שמברכים את העם ואע"פ שמה שאמרו בש"ס (הגיגה ט"ז ע"א) ענינו כחות היינו דוקא בזמן שביה"מ קיים ומברכים בשם המפורש אבל בזה הזמן לא. אפשר דעבדי זכר למקדש דהתם אפי' ראייה בעלמא הוי אסור משום כבוד השכינה. באר היטב סי' קכ"ח ס"ק מ"א.
- (ו) אסור להסתכל בקשת דהיינו הברית שהוא רומז לקשת כמ"ש רז"ל (סנהדרין צ"ב ע"א) קשתו ננערת. ובפרט הנשים צריך להזהירם בזה שלא יסתכלו במילת הקטנים בשעה שמלפפים אותם. כתבי האר"י :

עוד צריך לרא' בבחינת שהוא גדול העצה ורב העליליה ובבחון האדם בגדולתו יתברך ובמעשיו הנוראים יירא ויכנע מגדולתו ויתבושש ממנו ולא יעבור על מצותיו וכן אמר יונה (א' ט') את אלהי השמים אני ירא אשר עשה את הים ואת היבשה, שר"ל מחמת גדולתו ולזה אמרו הגדול והנורא וכן אמרו (תהלים ח' ד') כי אראה שמך מעשה אצבעותיך וכו' מה אנוש כי תזכרנו וכו' . וכן אמר משה רבינו ע"ה (שמות י"ז ז') ונחננו מה. כי אין אנחנו נחשבים כלל נגד גדולת כריאת עולמיו. וכמ"ש (דניאל ד' ל"ב) וכל דיורי ארעא כלא חשיבין. ועל זאת הבחינה הזהיר משה ע"ה ואמר (דברים י' יב י"ד). מה ה' שואל מעמך כ"א ליראה וגו'. הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים וגו' לאמר הסתכלו בגדולתו ותראו מלפניו. והנה האדם ירא מן האדם והדוב והארי וכן האש וכן המפולת וכל אלו הם רק שלוחים קטנים לאל יתברך ולמה לא יירא מן המלך הגדול ויהיה פחד אלהים על פניו מגדולתו ויאמר היאך יחטא האדם הנבזה לארון רב ונורא כזה. ולזה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ס"ו ג') אמרו לאלהים מה נורא מעשיך. ולזה רטז שלמה המלך ע"ה (משלי א' ז') יראת ה' ראשית דעת. פי' סבת יראת ה' היא ראשית דעת הנורא ומגדולת בראויו ותכונתו כמעשיו הנוראים

שיה יצחק

ואז תקנה יראת ה'. וזה רמו (תהלים קכ"ח ב') אשרו כל ירא ה'. ובאיוה כח יירא את ה' ההולך
בדרכיו להבין דרכיו ופעולותיו הנוראים. וזה הוא (סס ל"ח) יראו מה' כל הארץ וכו' כי הוא אמר
ויהי העולם. הוא צוה ויעמיד כל מעשה בראשית. ויראו כל אדם ויגידו פועל אלהים :

דינים

א) על הרעמים יברך שכחו וגבורתו מלא עולם וכל זמן שלא נתפזרו העבים די בכרכה
אחת. נתפזרו וחזרו צריך לחזור ולברך. ש"ע סי' רכ"ז :

ב) על הרוחות שנשבו בזעף אומר שכחו וגבורתו מלא עולם. ועל שנשבו בנחת אומר
ברוך עושה מעשה בראשית. ש"ע. וכל זמן שהוא מסופק ברוחות יברך
בלא שם ומלכות. מזמור לאסף. ועתה נהגו לברך בלא שם ומלכות על כל מיני רוחות
יען שהרבה ספיקות יש. עיין אחרונים :

עוד צריך לירא מהיוצר יען שהוא משגיח בתהוונים כמ"ש (ד"ה כ' י"ז ט') כי ה' עיניו משוטטות וכו'.
שהוא צופה ומביט תמיד בעיני האדם ובכל מעשיו ויאמר אל נפשו כיצד לפני ה' אני חוטא.
והוא **משל** למלך שגזר אומר והכריו בכל מלכותו שכל מי שיעשה דבר פלוני יקרא מורד במלכות
ויהרג. ואיך יעני איש מעבדיו לעשות דבר זה לפניו להמרוה עיני כבודו הלא ודאי אחת דתו להמית.
ובודאי שאיש שעשה זאת אינו אלא שומה ואין בו דעה. ואם כן היאך האדם אפר ודם עובר על
מצות בוראו והוא עומד לפניו. ובאמת המצייר דבר זה לנגד עיניו רעד יאחו אותו ופלצות. ולכן
מה צדקו דברי רז"ל (סוטה ג' ע"ב) אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות והוא כנו'. ובזאת
הבחינה הזהיר משה רבינו ע"ה באומרו (דברים כ"ה ל"ח) ליראה את ה' הנכבד והנורא הזה. שהוא
מורה באצבע לרמוז שהראה שאתה תמיד נגד עיניו וכאלו אתה מורה באצבע עליו. ואיך עבר
העומד לפני רבו ומביט בו והוא חוטא לפניו וע"ז אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ט"ז ה') שויהי
ה' לנגדי תמיד. רצונו לומר כאשר אצייר שהקב"ה הוא לנגדי תמיד בכל רגע או. כי מימיני שהוא
היצר הטוב כל אמוט. וזה רמו (שמות ט"ז כ') זה אלי. ר"ל כשאני מהשב שהוא לפני ואני מורה
בו באצבע או ואנהו שעי' זה אתנאה לפניו במצות שאינו דומה מי שעושה את צווי אדונו והוא
עומד לפניו לעושה צווי אדונו ואינו עומד לפניו. ובה המרה צוה ה' את אברהם אבינו ע"ה (בראשית
י"ז ב') התהלך לפני והיה תמים. רצונו לומר שתמיד תצייר בדעתך שאתה לפני ועל ידי זה תהיה
תמים שאי אפשר שתחטא. לכן אנחנו עם בני ישראל חייבים ללכת בדרכי אבותינו הקדושים ויע"א
ולראות עצמינו תמיד שהקב"ה משגיח בנו תמיד. ולכן דין הראשון שכתב הרמ"ה ז"ל בספר אורח
חיים (סי' א') כתב שויהי ה' לנגדי תמיד שאינו דומה העומד לפני המלך לשאינו עומד לפניו. ולזה
אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט קס"ח) שמרתני פקודיך ועדותיך. על ידי שציירתני כי כל דרכי
נגדיך. וזה יהיה הפירוש (קהלת ה' י"ב) אשר יהיה טוב ליראה האלהים אשר יראו מלפניו השם ויכנו
ליראתו כי"ר. ומכלל דבר זה הדינים האלו :

דִּינִים

- (א) צִדִּיק שְׁלֵא לְרִמּוֹת אֶת הַבְּנֵי אָדָם וּלְגַנוֹב דַּעַתָּם כְּגֹן אִם יֵשׁ מוֹם בְּמִקְחוֹ צִדִּיק לְהוֹדִיעַ לְלוֹקֵחַ. שׁ"ע (ח"ט ס' רכ"ח ס"ז):
- (ב) אִפְי' דַּעַתוֹ שֶׁל גּוֹי אֲסוּר לְגַנוֹב כְּדֹאמְרִינָן בְּשֵׁם (חֲלוּן צ"ד ע"א) כָּל הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת כְּאֵלוֹ גּוֹנֵב דַּעַת עֲלוּיָן. מְזֻמָּר לְאַסָּף:
- (ג) אֲסוּר לְעַרְבַּ מַעֲט פִּירוֹת רַעִים בְּהִרְבָּה פִּירוֹת יָפִים כְּדִי לְמוֹכְרָם בַּחֲזֻקַת יָפִים שׁ"ע. שֵׁם:
- (ד) לֹא יִרְבֶּה לוֹ בְּתַקְרוּבוֹת וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל. שֵׁם:
- (ה) אֲסוּר לְצַבּוֹעַ כְּלִים יִשְׁנִים כְּדִי שִׂירָאוּ כַּחֲדָשִׁים. שֵׁם:
- (ו) וְאִף אִם לְגַנוֹב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת בְּדַבְרִים שֶׁמֵּרָאָה שְׁעֵשָׂה בְּשִׁבְלֵוֹ וְאִינוֹ עוֹשֶׂה אֲסוּר כִּיֻּצַּד לֹא יִסְרָהֵב בַּחֲבִירוֹ שִׁמְעוּד עִמּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִינוֹ סוּעַד. (ש"ס). וְכַתֵּב הַסַּמ"ע ג"ל שְׂדוּקָא דְהַפְצִיר בּוֹ וְלִהְרַבּוֹת שְׁלֵא כְּנֵהוּג אֲסוּר אֲבָל לְדַבֵּר עִמּוֹ פַּעַם אַחַת אוֹ שְׂתִים נֹא סוּעוּד עִמִּי מוֹתֵר שְׂאִם לֹא יִדְבַר עִמּוֹ כֵּן יִתְבַּזֶּה חֲבִירוֹ לְפָנֵי הַרְוֹאִים וְכו' שְׂאִין הַכֵּל יוֹדְעִים שְׂאִינוֹ סוּעַד:
- (ז) הֶרֶב יִכּוֹל לְגַנוֹב דַּעַת הַתְּלַמִּיד כְּדִי לְלַמְדוֹ וְכֵן הַתְּלַמִּיד לְהֶרֶב כְּדִי שִׁלְמָדוֹ רַבּוֹ וְעֵינָן בְּזוּהַר בַּפ' יִתְרוֹ (צ"ג ע"ב) מְדַכְתִּיב לֹא תִגְנוֹב וּפְסִיק מַעֲמָא בְּגוּוִיָּהּ ע"ש.
- מְזֻמָּר לְאַסָּף:
- (ח) לֹא יֵאמֵר לְחֲבִירוֹ סוּךְ שְׂמָן מִפֶּךָ זֶה וְהוּא רִיקָן וְהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שְׂאִינוֹ סָךְ וְאֲסוּר שׂוּזָה גּוֹנֵב דַּעַת חֲבִירוֹ שִׁיחֻזִּיק לוֹ מִבְּבַה עַל הַנֶּסֶם. שׁ"ע שֵׁם:
- (ט) וְכֵן בְּגַד יִשָּׁן אֲסוּר לְהוֹפְכּוֹ וּלְתַקְנּוֹ וְלִהְרַאֲוֹתוֹ כַּחֲדָשׁ. וְכֵן אֲסוּר לְאֵמֵר לְחֲבִירוֹ בְּשִׁבְלֵי כְבוֹדְךָ אֲנִי מוֹכֵר חֶפְצֶיךָ זֶה וְהוּא בְּלֹא חֵכִי רּוֹצֵה לְמַכְרוֹ. וְכֵן לֹא יֵאמֵר לוֹ בְּשִׁבְלֵי כְבוֹדְךָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּזוּל וְהוּא בְּלֹא חֵכִי מוֹכֵר:

עוֹד צִדִּיק הָאָדָם שִׁירָא שְׁלֵא יְהִיָּה בְּעוֹנֵי גִוְרָם פִּירוּד בֵּין שְׂכִינַת עוֹזְנֵי דְהִינּוּ פִירוּד בֵּין שֵׁם אֲדֻנָּתָ וּשְׁם הוּיָהּ וְאֹמֵר בְּלִבּוֹ אִיךָ אֲגִרָם בְּעוֹנֵי לְהוֹת מִפְּרִיד אֲלוֹף. וְהַשְׂכִּינָה מַה הַלְשׁוֹן אוֹמֵרַת קִלְנִי מִרְאִשֵׁי קִלְנִי מוֹרוּעֵי הַגְּמוּלָה הוּא קִיּוּתִי. וְהַמַּעֲמִיק בּוֹה יִקְרַע לְבוֹ לִיִּב קְרַעִים וְיִתְרַחַק מִחַטָּא כְּמַטְחֵי קֶשֶׁת וְזֶה רִמּוֹ הַכְּתוּב (מְלָאכִי ז' ה') וְאַתְּנָם לוֹ מוֹרָא וּרְאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׂמִי ר"ל שְׁלֵא יְהִיָּה פִירוּד בֵּין הוּיָהּ לְהָא אַחֲרוֹנָה אֲדֻנָּתָ נִיחַת הוּא. אוֹ יוֹדֵעַ שֵׁשׁ אֲדֻנָּתָ נִקְרָא פְּנִים שֶׁל ה' יַעַן שֶׁנִּקְרָא שֵׁם הוּיָהּ בְּאֲדֻנָּתָ וְזֶה אוֹמְרוֹ מִפְּנֵי שְׂמִי שֶׁהוּא שֵׁם אֲדֻנָּתָ הַמְּכֻנָּה לְשִׁכְנָה נִיחַת הוּא. קְבֵלָה (תְּהִלָּים

שיח יצחק

ל"ד י"ז) פני ה' שהוא ארנות בעושי רע ששם ארנות דין דחיוור. וזה הוא (מלכתי ג' י"ז)
ליראי ה' וחושבי שמי. וזה אומרו (תהלים פ"ו י"ח) יחד לבכי ליראה שמך. וזה רמו (דברים כ"ה י"ח)
ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך. דלמה אמר את השם וכו' את ה' אלהיך. אכן
ידוע שהשכינה נתכנת שם כידוע שהוא גימטריא הוי"ה שדי סוד ת"ת יסוד וזהו ליראה את השם
שהיא השכינה שלא יפגום בה ח"ו ואדרבה צריך לעשות מצות לחבר הדורים יחדיו אכ"ר :

דינים

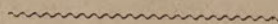
א) מכלל כבוד השכינה להשתדל להיות מעשרה ראשונים לקבל פני שכינה כי כל
בי עשרה שכינה קדמא ואתיא ואינו כבוד לשכינה להיות ממתנת. והבא מעשרה
ראשונים נקרא צדיק והוא תקון נפלא לפגם הברית. ודוקא כשיתפלל שם עמהם
באותו בהכ"נ. כתבי האר"י ז"ל :

ב) מכלל כבוד השכינה לכבד את אשתו. מורה באצבע :

ג) ואך בפה מתוק ידריכנה לעבודת ה' ולצניעות ודרך ארץ וירחיקנה מלשון הרע
ומסדר נשים סדר נזיקין ועליו מוטל להוכיחה ולהדריכה. מורה באצבע :

ד) להכות את אשתו ואפי' להגביה ידו עליה אסור ועון גדול. כתבי האר"י ז"ל. ושל"ה
כתב שהוא מעשה גוים ועובר על ולרשע אמר למה תכה רעך. ע"ש :

ה) השותה טומון בכילת חתנים מנדין אותו. מורה באצבע רי"ב. והטעם מפני כבוד
שכינה עין זוהר פ' תרומה. ונראה לי שבל שכן שיש לזוהר שלא יקל
ראשו שם בליצנות וכיוצא ושומר נפשו ידקדק בזה :

עוד בחינה אחרת לעורר היראה והיא כבחון האדם בדעתו האותות המתחרשים בעולם וירא את ה'
וכמו שראינו שכשעשה הקב"ה גם לישראל וקרע להם את הים נאמר (שמות י"ד ל"א) ויראו העם
את ה'. וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ס"ה ז') מכין הרים בכחו וכו' ויראו יושבי קצוות מאותותיך.
וכן אמר (תהלים פ"ו י') גדול אתה ועושה נפלאות וכו' יחד לבכי ליראה שמך. ואמרו **משל** לזה
שמלך אחר היה רוצה לצאת למלחמה והכין הוצאות רבות וחיל גדול וסים ורכב וחיש בעת נשא
רגלו לרכוב על הסוס באה צרעה והכישתו ונבהל וחזר לביתו ונתבטלה המלחמה אמר הפילוסוף
ראה משרה קטן ממשרתי האל נצחו מלחמה גדולה ואיך לא נרתע ממלחמת האל. ומה גם אנחנו
נגלותנו כל יום ויום עושה לנו נסים ונפלאות גדולות כמ"ש רז"ל כבשה אחת בין כמה ואבים כמה
וכמה תחויב לנו היראה :

דינים

- (א) הרואה מקום שנעשה לונם אחר שלשים יום יברך שעשה לי נס במקום הזה. בש"ע סי' רי"ח :
- (ב) כל יוצאי ירכו ואפי' אותם שנולדו קודם מברכים שעשה נס לאבינו במקום הזה. שם. מ"א. ויוצאי ירכו הם בנו ובן בנו. מחזיק ברכה שם :
- (ג) אם הוא נס שאינו יוצא ממנהג העולם. אא כמו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצול טוב לברך בלא שם ומלכות. שם ש"ע :
- (ד) כשנעשה לאדם נס יתקן איזה צרכי רבים בעיר. רמ"א :

עוד בחינה אחרת המביאה היראה והוא בבחון האדם טובות הבורא העורפות עליו משעת הורתו עד שעה שעומד בה ויאמר בלבו מה גמול אשלם לבורא יהברך על כל טובותיו העורפות עלי בכל יום. ואם אעבור על פקודיו איך אהיה כפוי טובה ויקח קל וחומר שאם אדם אחד עשה עמו טובה והלוהו מעות כמה וכמה משתדל לעשות רצונו וחפצו כ"ש הקב"ה שתמיד עושה עמו טובה שכמה וכמה צריך להשתדל שלא יעבור על מצותיו. וכבר נמצא כתוב מעשה על רב אלפס ז"ל שחלה ואמרו הרופאים שצריך שילך לבית המרחץ ויתרפא והיה גביר אחד שיש לו מרחץ והלך הרב לבית המרחץ של הגביר ונתרפא. ואחר זמן נהפך הגלגל על הגביר והוכרח למכור המרחץ וכאו אצל הרב להיות עד בשטר המכירה ולא רצה להיות עד אמר אני נתרפאתי ע"י המרחץ ואיך אהיה כפוי טובה להיות עד במכירתה. ואם להנאה מועמת כך אמר הרב ואם כן מה נענה ליום הדין אנחנו שטובות הבורא הם עמנו תמיד חדשים לבקרים בכל יום ויום. וז"ש הפסוק (ירמיה ה' כ"ד) ולא אמרו בלבכם נרא נא את ה' אלהינו הנותן גשם יורה וכו'. וזה רמז (דברים כ"ה כ"ה) ליראה את ה' הנכבד. ר"ל הגומל חסד ועושים לו כבוד. וזה אומרו (ההלים ל"ד י) יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו. וזה אומרו (שם ס"ז ה) יברכנו אלהים ואז כשכיל טובותיו ויראו אותי כל אפסי ארץ :

דינים

- (א) אמור לאדם להיות כפוי טובה לחבירו וכמ"ש (ההלים ל"ה כ"א) ומשלמו רעה תחת טובה. והוא עון פלילי :
- (ב) אורח המתארה אצל חבירו אל ירבה בשבתו משום שנאמר (משלי כ"ז י"ד) מברך רעהו וכו'. ש"ס (ערכין דס"ז ע"א). ומכל שכן שלא יספר בנגותו של בעל הבית :
- (ג) בסעודה אורח מברך כדי שיברך לבעה"ב שם. ודוקא בימיהם שהיה אחד מברך. והשאר נפטרים בברכתו. אבל עכשיו שכל אחד ואחד מברך לעצמו.

שיח יצחק

אפי' אם הבעה"ב מברך האורה יברך לבעה"ב בברכתו. וצריך להזהר בזה שתקנת
הכמים היא זו ולא יהיה ח"ו בכלל כפוי טובה :
(ד) ואם בעה"ב רצה להתיר על ברכתו רשאי. ש"ע סי' ר"א :

עוד הערה אל הוראה היא בבחין האדם שהחיים של האדם ממנו יתברך ואם רגע כממריה יתכמל
שפעו ימות וכיצד יחמא בשפעו. והוא **משל** למלך שראה עני נתון כאשפה בזוי ושסוי ויחמול
עליו ומסר בידו כלי מלאכה לחמוכ עצים ולמכור ועל ידי זה היה מהפרנס בריוח. ויהי היום וילך
האיש הלזה עם כלי מלאכתו לגנת המלך לקצץ נטיעותיו. הלא וראי שיחרה אף המלך יותר מהכל
ואחת רתו להמית. והנמשל הוא כי האדם הוא כמו עני בהיות נשמתו בעולם הנשמות אוכלת
מהצדקה ומאין דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה ושלחה לעולם הזה להיותה גוברת על
היצה"ר ולהכרית כל הקוצים הסובבים השושנה העליונה ועי"ז מרווח מזונות נפשו לעוה"ב ואיך
בכלים האלה שהם חיי עולם הזה יעשה בהם עונות ויקצץ בנטיעות גינת ביתן המלך אוי לה לאותה
בושה. וזהו פירוש (מיכה ז' י"ח) מי אל כמוך. ר"ל חסד אל כל היום עושה עם האדם ובכל זאת
נושא עון. שידוע שאין רגע שאין האדם נוון ונשפע מאת ה' המשפיע לו חיים להניע אבריו. ובכל
זאת בכח שהוא הוא עושה העין ובכל זאת לא ימנע אותו הקב"ה ממנו אותו חיים ומניחו לחיות.
וה"ש מי אל כמוך הקוף ובעל היכולת ועם כל זה נושא העין להניחו חי שיעשה עון וכמה יודעו
הבעל נפש לחשוב בזה כי יאמר איך ישתמש בשפע וחיות המשפיע לחמא בו ולהניע אבריו לעשות
רצון יצרו שלא כרצון יוצרו אוי ואבוי. וזה רמו הפסוק (תהלים ל"ג ח') יראו מה' כל הארץ וכו' כי
הוא אמר ויהי האדם הוא צוה ויעמוד שיהיה לו עמידה וקיום בעולם וא"כ כיצד יחמא :

דינים

(א) יש להזהר באמירת אלהי נשמה שהיא הודאה להשוי"ת שהחזיר נשמתו ונותן לנו
חיים וצריך להפסיק בין אלהי לנשמה שלא יהיה כאומר על נשמתו שהיא

האלוה ח"ו. הרד"א :

(ב) טוב לסומכה לברכת אשר יצר. אחרונים :

(ג) לא יאמר מהורה היא. שלמי צבור :

(ד) ויאמר אתה נפחת בי. שם :

(ה) ולא יאמר שאתה הוא. וכן לא יאמר ומושג בכל הבריות. שלמי צבור :

(ו) לא יאמר חי וקים שברכה זו צריכה להיות מ"ז תיבות ולא יותר כמנין הוי"ה אהי"ה
וכל המוסף גורע. וצריך לאומרה אפי' מי שלא נתחייב בה כגון שלא ישן דעל

מנהג העולם נתקנה. כתבי הרב :

ז) מי שבירך מחיה המתים נפטר מברכה זו כגון ששכח לברך והתפלל. אחרונים:
 ח) טוב שישלב שמו עם אותיות נשמה דרך משל אם שמו אליהו ישלב שמו כזה
 אנלשימההו ובשבת ישלב אותיות נשמה קודם שמו כזה נאשלמההו. דרך ישרה.
 עוד שמעתי בשעה שאומר נשמה ישלב שמו עם שם הוי"ה אדנות כזה יאאהדלונהיהו
 ובאלו השלובים יועיל שאינו שוכח שמו. מזמור לאסף:

עוד הערה ליראה בזכור שהיות נשמתו מתחת כסא הכבוד ע"ד צרורה נצורר החיים וכיצד ימא
 נשמתו ויבלך מקום מחצבה. הנה **משל** למלך שראה אדם שיושב בשוק ואין לו מקום
 לישב ובחמלתו עליו נתן לו חדר א' בהיכלו והנה נודע שהיכל המלך צריך שיהיה המיד נקי מכל
 מינוף שכולו מצויר ומכויר ככל מיני צבעונים והאיש הזה מה עשה היה הולך בשוק וכל נכלה ומריפה
 שהיה רואה היה מביאה לחדר הנו' עד אשר מלא צחנה וריח רע את היכל המלך. הנה כמה תעלה
 חמת המלך עליו שמנף את היכל המלך. והמשל מוכן שהקב"ה חס על האדם נתן לו נשמה חצובה
 מתחת כסא הכבוד ובחמאיו מורף נפשו בכפי וממנף את מקום מחצבה היכל המלך אם כן מי שיש
 מיה בקדקדו כיצד יחמא ויגרום מינוף בהיכל המלך. וזה היה דברי אויב (כ"ז נ) כי כל עוד נשמתו
 בי ורוח אלוה באפי. אם תדברנה שפתי עולה. שכיון שנשמת אלהים באפי איך אדבר עולה
 למנפה ח"ו. וזה רמו (תהלים פ"ד ה) אשרי יושבי ביתך שמחשבים בעצמם שהם יושבי ביתך שהם
 מנשמת אלוה מתחת כסא הכבוד ועי"ז עוד יהללך סלה:

עוד הערה אל היראה בשימוי אל לבו תמיד להסתכל בציור אבריו שעשויים ממש צורת שמו והברך
 כמ"ש המקובלים על פסוק (בראשית א' כ"ו) נעשה אדם בצלמנו וכו' שהראש של האדם מרכבה
 לאות יו"ד של הוי"ה והוא בצורת יו"ד. והנף שלו דהיינו הקומה שלו מרכבה להוא"ו כי הוא בצורת
 וא'. והשני ירים שלו שבהם רוב מעשיו ופעולתו שכל אחד יש בה ה' אצבעות הם שני התין של הוי"ה.
 ומלבד זה כל אבר ואבר יש בו שם הוי"ה כסוד ד' יסודות וכסוד עור וכשר וגידים ועצמות וכיצד
 האדם יחמא באבריו שהם מרכבה לד' אותיות ה' הפך רצונו והברך. והמשל למלך אדיר ששלח
 חיליו לעיר רחוקה ולמען לא תזוח דעתם עליהם חתם את שמו על כל כלי זינים למען לא ישכחו
 אותו. וכמו שכתבו במדרש שמלך נבוכדנצר כששלח את נבווראדן וחקק צורה נבוכדנצר במרכבתו
 שלא תזוח דעתו עליו. והנה החיל שהלך למרחקים איך יעיו למרוד במלך ולקלקל חותם המלך
 שעל כלי זינים. הלא ענוש יענשו כפלים האחד על שמרדו במלך והשנית על שקלקלו חותם המלך
 מעל כלי זינים. כן האדם אשר שלח אותו הקב"ה לעולם הזה לתקן מעשיו וחתם שמו בכל אבר
 מאבריו איך יעיו לחמא ולפגום באבריו החתים בהם שם השם. והתימה הוא על הבני אדם שאם
 יתנו להם כל הללו של עולם אינם רוצים למחוק את השם מהם"ה. ואיך ימחקו את השם מאבריהם
 הרחננים. וזה רמו (מלאכי ג' ה) ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי שבאבריו נחת הוא. והו
 (סס ג' ע"ז) ליראי ה' וחושבי שמו. שתמיד מחשבים בשם השם אשר באבריהם וזה שאמר (סס ג' כ')
 וזרחת לבם וראי שמו. שלא ימחק. שמש צרקה וכו'. ומדרכי היראה שיהיה מהלכו בהכנעה בכפיפת

ראש ושח עינים לא יסתכלו הויז לארבע אמותיו בשביל שלא לרחות היראה וזאת ה תה מעלת רב
 ע"ה שלא היה מסתכל יותר מארבע אמותיו שלא להסיר מורא השכינה מעליו שער ארבע אמות
 שהם כנגד ארבע אותיות הוי"ה שהאדם צריך לחשוב בהם תמיד כדברי דוד המלך ע"ה (תהלים ט"ז
 ח') שויתי ה' לנגדי תמיד. שהם כרשותו ותחת מורא השכינה. וזה שאמר (מזלי ד' כ"ה) עיניך
 לנוכח יביטו ועפעפיך וכו'. והנה מדרכי בני אדם לראות לפניהם ומצדיהם כב' צדדים וכל צד שם
 הוי"ה ב"ה נמצא ג' הויות גימט' נכ"ח. וזהו עיניך לנוכח דוקא יביטו. ועי"ו ועפעפיך וישירו נגדיך
 שלא יראו שום עכירה בזמן שאינו יכול למחות ממעם העבר עיני מראות שוא. משא"כ אם מביט
 יותר מארבעה אמות שיצא מרשות ד' אותיות הוי"ה ונכנס בסכנה מהיצה"ר. והוא **משך** לאדם
 שעומד בתוך העיר מקום המשומר הוא רחוק מהסכנה אבל כשיצא מדלתו העיר היצה הוא נכנס
 בסכנת דרכים. כן הדבר הזה אם מסתכל האדם רק בתוך ארבע אמותיו הוא משתמר בד' אותיות
 הוי"ה ולא ירא מהחטא אבל אם מסתכל חוץ לארבע אמותיו שאין מי שישמרנו הוא נכנס תחת
 סכנת היצר. וזה רמז דרך הלצה (כרכות ה' ע"ח) אין להקב"ה בעולמו. האדם שנקרא עולם קטן
 אלא ארבע אמות של הלכה. ר"ל הליכה. ועוד מעם שלא להביט חוץ לארבע אמותיו שיוכר ד'
 אמות של הקבר שיש לו להאדם. ובכן אף אם יודמן לו דבר רע כפי שעה אינו נתן לב מאחר
 שזוכר ארבע אמות של הקבר. וז"ש (ספ"ט ו' ה') עיניך ברכות היינו מבורכות אימתי כשהם בחשבון
 על שער בה רבים. פ"י בשעה שהולכים כרשות הרבים בחשבון רשות הרבים ששיעורו ד' אמות
 כידוע כהלכות שבת וזכירת ארבע אמות של הקבר היא סגולה נפלאה לשכר לב האדם וגאונו.
 ואמרו **משך** למלך אחר גדול ונורא שהיה לו עושר גדול ונכסים רבים והעביר קול במחנה
 שכל איש שידע בחשבונו שיש לו עושר יותר מהמלך יבא ויראה חשבון ויתן לו המלך מתנה
 גדולה וממנה איתו במשרה גדולה ולא היה איש שיוזר לאמר אני עשיר מהמלך ויהי היום בא לפניו
 איש אחד עני נבזה קימה כפלים מהמלך וגם רחב בנויה שמן ועב ואמר למלך אדוני המלך הוד
 מלכותו העביר קול מי שהיא עשיר מהמלך יבא ויראה לו עושרו ועתה הנה עבדך לפני עשיר
 מאדוני המלך אמר לו המלך בכעס הוי בוי אנשים האם לצחק בי באת הלום מאין בא לך הכסף
 ואתה איש עני ודל. אמר לו אל יחר לאדוני וארברה הנה כל הנכסים הנמצאים כסף וזהב ושמלות
 וקרקעות כולם אינם לאדוני המלך כי כולם אחר אריכות ימים ושנים יסובו לזרים או לבניו או
 ליורשיו לא כן הקנין השלם שיקנה האדם לעולמו עד הוא הקבר. והנה אני עשיר מאדוני המלך
 שקברו ירש להיות גדול מקבר אדוני המלך כפלים כשיעור גדול גייתי הרי שאני בעל קנין יותר
 מאדוני המלך. וכשמוע המלך זאת נתן מתנה רבה להעני הנז' ועוד לא נשא ראשו להתגדל ברוב
 נכסיו עין שהבין שהכל אינו שלו ואין להאדם קנין ומקנה רק ארבע אמות של הקבר. וכן האדם
 כשישים אל לבו דברים אלו ויעשה לזה מזכרת שלא יביט חוץ לארבע אמותיו. ויבא לידי יראה
 ובכלל שתי הערות הנז' וכואו דינים אלו :

דינים

א) יען שכב איברי האדם הם מרכבה לאותיות הוי"ה צריך להזהר שלא ישלב אצבעותיו

זה בזה. מהר"ש וימאל במעמי המצות פ' עקב :

(ב) אסור לזקוף עשר אצבעותיו למעלה על הנס כי אם דוקא בברכה. זוהר ח"ג

דף קמ"ה ע"א :

(ג) טוב שלא ירחיץ כל גופו ע"י עכו"ם. מעמי המצות פ' קדושים :

(ד) תונבא ליתי על ההוא בר נש דשביק לאנתתיה דתתחוי משערא דרישה לבר. זוהר

ח"ג דף קב"ה ע"ג :

(ה) אסור לילך בקומה זקופה. ש"ע או"ח סי' כ"א. ובכל מקום. שיורי ברכה :

(ו) לא ילך ד' אמות בגילוי הראש. שם. ומדת חסידות אפי' פחות מד"א. באר היטב שם :

(ז) אפי' קטנים נכון לכסות ראשן דתיהו עלייהו אימתא דשמיא. שם :

(ח) אפי' יושב ואפי' רוכב אסור אבל להקר מותר וה"ה במרחץ. ברכ"י ומחכ"ר שם :

(ט) ויש לתלמיד חכם לזוהר בזה אפי' בביתו דאסור לילך בגילוי הראש אפי' אינו תחת

השמים וכ"ש שאסור להזכיר את ה'. שם :

יוד) צריך שיסגור עיניו בשעת התפלה וצריך שיאמין שכבודו מלא עולם ויירא ויבוש

מלפניו ויסגור עיניו וידמה האדם כאלו היה רואה אור גדול עד שהיו

מחשיכים עיניו כנודע שטבע האור הגדול לכהות העינים. ויחשוב שהשם

הנכבד לפניו שהוא מקור היראה לאין תכלית וכמו שמצינו אצל מרע"ה (שמות ג' ז')

ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים ואמרו בזוהר מאן דפתח עיניו בתפלה

קדים מלאך המות עליו. ועוד אמרו רז"ל שבשעת פטירתו אינו זוכה לראות פני שכינה

אעפ"י שכל אדם במיתתו רואה שכינה דכשם שהוא פתח עיניו בתפלתו וסילק מורא

שכינה מעליו וה"ו עביד קלנא בשכינתיה כך הוא אינו זוכה לראות השכינה. אבל

אם אינו ידוע תפלה ומתפלל בסדור לית ביה חששא. וכן אם ע"י שמתפלל בסדור

מתפלל בכונה לית לן בה :

עוד הערה אל היראה הוא בהתכונן האדם שכל הברואים משועבדים ויראים שלא לעבור על

מצותיו כ"ש הוא שצריך שלא לעבור על מצותיו וכמו שדרשו רז"ל (בילקוט שמעוני) ע"פ (דברים

ל"ב א') האזינו השמים אמר הקב"ה למשה אמור להם לישראל הסתכלו בשמים שבראתי לשמשכם

שמה שינו מדתם. ותשמע הארץ הסתכלו בארץ שבראתי שמה שינתה את מדתה. וכן לענין הים

הוא אומר האותי לא תיראו נאום ה' אשר שמתי חול גבול לים שמעמיד גורתי עליו שמה שינה

מידתו. ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא לעונש כך. אהם שאם זכיתם אתם מקבלים שכר ואם חטאתם

אתם מקבלים פורענות על אחת כמה וכמה שאתם צריכים שלא תשנו מדותיכם ומצותי ע"כ קיצור

המדרש. וזה שאמר (תהלים ס' ד') כי אראה שמיך וכו' שאני מתבונן בהם שאינם משנים את מדותיהם פוגע יראה כלבי ואומר מה אנוש כי הזכרנו. ועל יראה זו הזכיר מרע"ה שאמר (דברים י"ג) מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה וגו'. הן לה' אלהיך השמים. שפירושו לה' שהם יחת רשותו ואינם יוצאים מרשותו כ"ש האדם הנכזה. **בישל** למלך שהיה לו אשה אהובה מאד והפקיד בידה כל בגדי המלך ואוצרות מגולותיו והיא עושה עמו כאמונה אומן. וכל ימיה לא שינתה דבר מכל אשר צוה עליה ולימים הביא המלך שפחה נחרפת לעשות מלאכת המלך כאפיה ובשול ואף שהיא מקנת כספו התנה עמה שאם תעשה רצונו בטאכלו יעשה לה תכשימין ודברי חפץ. ואם תשנה ראויה היא ומעותרת לעונשים גדולים. והשפחה הזאת אם יש בה דעת ידרש שתקח לה מוסר מגבירתה והאמר אם נבחרתי שאין לה שכר ולא עונש כי גם אם לא עשתה כרצון המלך המלך לא יכעסה באשר היא אשתו ובכל זאת אינה משנה אף מעט קט מצויו ואיך אני שפחתה אוכל לשנות ועלי עונש ושכר. והארם ישא קל וחומר מהקוף כי כל חפצו לעשות כל מה שיעשה האדם למען יתדמה אליו ואעפ"י שאין בו שכל אנושי. כ"ש האדם שידרש לו להיות רואה במעשה השמים ובכריות השי"ת ולהתרמות אליהם. וכאשר ירגיש במדותיו שהם נוטות להמרות את הבורא ולהפך בריות יבוש באבריו שכל אחר עושה פקידתו זה לנוע וזה לראות וזה לשמוע וזה לעכל ואם האברים הגו' ישנו מהפקידם הטבעי או לפתע פתאום ישוב האדם אל עפרו. ואיך הוא גומל ח"ו רעה לה' להמרות את פקידתו. אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה :

עוד בחינה אחרת ליראה והוא שכאשר ישפיע לו אלהים עושר וכבוד ובנים וכיוצא ממוכות העולם ראוי לירא שמה ח"ו שכר מצותיו נותנים לו בעוה"ז כענין שנאמר (דברים ז' י') ומשלם לשונאיו ופירשו רז"ל (רס"ז עפ"ז) שמשלם לשונאיו שכר מצותיהם בעוה"ז כדי למיירם מעוה"ב ו**רחמשר** למלך אחד שהיה לו מלאכה רבה בשדה והעביר קול במחנה כל הבא לעבוד עבודה בשדה יעבוד עבודתו ובערב יבא אל ביתי ויקח שכרו מושלם. ובין הפועלים האלה נמצא פועל אחד מצורע אשר עבד מעט בשדה וצוה המלך שיתנו שכרו מרם יבא אל ביתו כי אין לבא מצורעים אל בית המלך. והמצורע הזה ביודעו כי צרעתו היא הסבה לו שלא לבא בין האנשים אל בית המלך. הלך הלך ובכו מרופא אל רופא ובכל כחו ואונו השתדל לרפאת את צרעתו. והנמשל מוכן שבראיהו האדם שנותנים לו טובה בעולם הזה יפחד וירא שלא יהיה כמו המצורע הזה אשר לסבת רוב עינותיו שלחו לו שכרו בעוה"ז למרדו מחיי עוה"ב וישתדל לתקן את מעשיו ואף אם יודע בעצמו שבתום לבו הוא הולך יפחד פן ח"ו יבנו לו ממעשיו הטובים וכמו שמצינו בבחיר שבאבות שאמר (בראשית ל"ג י"א) קמנתי מכל החסדים ופירשו רז"ל (רס"ז עפ"ז) נתמעמו זכויותי מחמת החסדים שעשית עמדי. ואם בחיר שבאבות זיע"א הוה יתיב בהאי פחדא ומה יעשו אנשי דורנו דור יתום אם כארזים נפלה שלהבת מה יעשו אוזבי קיר. וזה רמו (יעהי ס"א י') כי הלבשני בגדי ישע מעיל צדקה יעמני. בהצלחת הזמן אני מתפחד פן אהיה אח"כ כחתן יכהן פאר. שאחר ז' ימים ישוב לשקו ולמלאכתו כן זה שאחר השבעים שנה ישוב לאנחות. לכן קודם יגיע זמנו יפשפש במעשיו והבא ליטמר מסייעין אותו. וזה הוא (משלי י"ג ח') כופר נפש איש עשרו שהעשיר ידרש לתת כופר נפשו ולעשות תקנה שמה ח"ו שכר מצותיו הוא לוקח. אכן כאשר ישוב בתשובה אדרבה

יהיה לו לטוב. וזה רמזו (תהלים י"ט ו') והוא כחתן יוצא מחופתו. בשעת פטירה האדם ואפי"ה ישיש כגבור לרוץ אורח. שחוק מה שהיה בעוה"ז מוצלח כמו החתן בכל זאת אחריתו ישיש כגבור שזוכה לעוה"ב :

ועוד בחינת יראה יגיע אל האדם מחמת בושת פנים שצריך להתבונש מהקב"ה שמלא כל הארץ כבודו ולא יעבור על מצותיו כי הלא רוב בני אדם מתבונשים לעשות רע בפני בני אדם מחמת בושה. וכיצד לא יהבוש ממלך מלכי המלכים הקב"ה שרואה במעשיו כדכתיב (ירמיה כ"ג כ"ד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. ואמר החסיד אל המרה את אדונך והוא משניח כך. ולזה אמרו כתיקונים בראשית. ירא בשה. שצריך לירא האדם מחמת בושת פנים. ועל בושה זו נאמר ובושת פנים לג"ע. ולכן נצטוונו (שמות כ' י"ז) ובעבור תהיה יראהו על פניכם. ודרשו רז"ל (יבמות ע"ט ע"א) זו בושה והמעם שהיראה הוא בלב וכיצד הוא אומר על פניכם לזה הוצרכו לומר זו בושה שמחמת בושה בא לידי יראת שמים שתמיד מחשב בגלוי השכינה השוכנת עמנו ויבוש ויכלם מפניה. וגם עיקר הבושה היא מה שבין אדם לחבירו כמ"ש רז"ל (גדרים כ' ע"א) מי שאין לו בושה פנים כידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני. וצריך להיות צנוע במעשיו וכשמדבר עם בני אדם מהבייש שאינו מסתכל בפניהם. וכן דברו בנחת עם הבריות הוא שמכל זה מורה ליקח ק"ו להתבונש מפני מלך מלכי המלכים שרואה במעשיו. ומהתימה על הבני אדם שמבטלים כמה מצות מחמת בושה כמו אם בא בדרך הוא מתכחל ממצות ציצית ותפלין מפני אומות העולם שלא ילעיגו עליו גם מתבייש לעשות איוה דברים של ישראל שלא ילעיגו עליו הלצים. ואם רואה איוה אדם מהגדולים בעלי עיושר שעובר עבירה או מבזה דברי חכמים ח"ו מתבייש למחות בידו. ויש סוג אחר שיש אדם שיצרו המעוה ועבר עבירות והכיר בחטאיו יפה יפה ומתבייש לשוב שמא ילעיגו עליו ויאמרו לו חבירי אתמול מסוכים היינו כמונו כמך עושים כל תועבות ה' ועתה איוה רוח עברה עליך וכיוצא ומשום הבושה לא ישוב. ואיך לא יבוש מהכנרא יתברך כי מלא כל הארץ כבודו והוא רואה מעשיו הרעים ואיך לא יבוש מהכרוז שמכריון עליו כשיוצא לשוק הא נופא דמריה. הא שבקא דמריה. וכל העופות הפורחים באויר שומעים הכרוז ומקללים אותו וברלים ממנו. והנה עיקר הבושה היא צריכה מהקב"ה. והוא מהפך אותה לעשות בהפך שהמצות מתבייש לעשות אותה. וביטול המצות והעבירות עושה ואינו מתבייש אוי לה לאותה בושה שמתבייש מבני האדם ואינו מתבייש ממלך מלכי המלכים. והוא **מישראל** למלך אשר צוה לעבדו שבכל עת שיעבד לפניו איוה שר. הדרך שיבוי לפניו הכלי נשק כידוע להראות הכנעה לפניו. ואם כן איך לא יקה ק"ו העבד הוה שצריך לעשות זאת לפני המלך. והאיש אשר יויד לכוף הכלי נשק לפני שר פשוט ובראות המלך יסיר אותו הלא עונו גדול מהאיש אשר לא כפה בלי נשקו לא לשר ולא למלך. כן הנמשל שאם האלהים צוה לנו שנתבייש מהאדם כי בצלם אלהים ברא את האדם ואיך יהבייש מהאדם ולא יתבייש מהקב"ה. ואיך כעבור בושת האדם יעיו פניו לפני בוראו. ואיך ישא פניו ליוצרו כשאימר לו יוצרו אם מפני עבדי הקטן בושת ונכלמה ואיך לא נתביישת ממנו. הלא הראה כי האדם מתבייש לצאת חוצה בבגד קרוע או שיש בו איוה כהם טאווה לכלוך ואפי' יהנו לו חללי

עולם

(ה)

שיה יצחק

עולם לא ירצה להראות נגד בני אדם ומריו קרועים או לבוש מלבוש מטונף. ואיך לא יבוש מבורא
 כי מלבושיו העיקרים שהם מלבושי נפשו הם קרועים ל"ב קרעים ובהם חסרונות לאין מספר מלוכלך
 וסרוח. ועת תצא נפשו ללכת אל מקום מחצבה יעוברת היא לפני כל צבא השמים ומלאכים ושרפים.
 ומלבושה כסחי ומאוס. ועינו תראה כהות רבות ממלאכי חבלה המכזים אותו ותמרורים יכעיסוהו
 ויאמרו לו אתה האיש אשר היות מקפיד כל כך על מלבושיך שיהיו לכנים ומנוהצים משיורקמה.
 והיות מתבייש אן מחסרון פרטי קל אם היה לך בסדר מלבושיך. ואיך עתה לבוש הבוה בנגד קרוע
 בווי ושמוי לכלוכות שמו: עוד עיקר ההכנעה שיחשוב איך פחות מיתוש נבוה יעבור על צווי המלך
 מלכי המלכים הקב"ה וכל עצמותיו ואחוזו רעד ויבוש מלפניו ולא יעבור אפילו על פרט קל
 ממצותיו ויהיה תמיד נהרע מלפני ה'. וזה רמו את בש. ר"ל אתה בוש. גר. מתפחד. דק. בורא כדוק
 שמים. הן רף. ר"ל הן לשון אשר הצוי. לחים עם האף. אכן אם אמה זע חס מהבני אדם. מני ים
 כל. השמן יכלה איתך בתוך ים הגהנים:

עוד כשהאדם מתבייש בדברי העולם מכני האדם והוא צנוע במעשיו וכן כשמדברים עמו הוא
 מתבושש ואינו מסתכל בפני הבני אדם. יזכור שגם מהקב"ה יתבייש ותמיד יחשוב שהוא
 עומד לפניו ומתבייש במעשיו. ועי"ז גורם לו מדת הענוה שאין לה ערך עד שרבן של כל הנבואים
 לא נשתבח אלא בענוה כרכתיב (במדבר י"ג ג') והאיש משה עניו מאד. שמאחר שהוא עצמו עומד
 לפני אדונו כיצד יכעוס ויתקוטט עם חבירו. והנה אם אדם עומד לפני המלך ובא חבירו וקללו
 היתכן בשעה ההיא שיתקוטט עם חבירו הלא דבר זה לא יעלה על הרעת כן הבן אדם אם תמיד
 הוא בוש מלפני ה' וחוישב תמיד שעומד לפניו ודאי שאם כל הרעות שבעולם עושים עמו לא
 ידבר מחמת יראת אדונו העומד לפניו וו"ש (משלי כ"ד כ"ה) ירא את ה' בני ומלך. ר"ל כמו שאתה
 עומד עם המלך. וזה רמו שראש ההויה יוד וסופה ה'. לרמוז ירא ה'. והירא ה' מיחד י"ה עם ו"ה
 ואז לא אפשר שינעשה עון וזה הוא (שם כ"ז ד') עקב ענוה יראת ה'. ר"ל ע"י הענוה הבא יראת
 ה'. וכמ"ש ר' פינחס בן יאיר (בסו"ט מס' סוטה) ענוה מכיאה לידי יראת חטא (ועי' זוהר נש"ק קמ"ה ע"ה)
 וזה רמו את בש. כשאתה בוש. גר. גורם. דק. שתהיה עניו. הן רף. ותנאין האף שעושה חברך
 עמך. וזאת היא הסבה זע חס שאתה זע מהקב"ה שהוא חס על עולמו. ועי"ז זה מן שהיא השמן.
 ים כל ותשליך במצולות ים כל חטאתם. ומספר ענוה היא קל"א כמספר ס"ט לרמוז שהעניו אין
 הס"מ שולט בו. וזה רמו (ב"ק ד"ל"ג ע"ג) בירא דשתיה מניה מיא. ר"ל הלב שדומה לבור שמכניסים
 בו מים שהיא התורה. לא תשדו ביה קל"א שהוא השמן שמספרו קל"א:

עוד התעוררות ליראה שצריך האדם להכיר בעצמו שהוא מורכב ממנו ורע שהם יצה"ר ויצר
 הטוב ואם האדם זוכה להכניע היצה"ר גורם להכניע את כל הדינים מעליו וגורם המשכת
 הטוב לכל העולמות ואם ח"ו עושה הפך גורם תגבורת הדינים בעולם. וכמו שאמרו רז"ל (ב"ר פ')
 ע"ג פ"ט ב' צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים ורשעים מהפכים מדת הרחמים למה"ר. והוא
משל כמו שאומרים שאיש אחד היה אהוב להשופט הרבה. ויום אחד זה האהוב נגב וכיחש והקבילו
 עליו אל השופט והשופט נתמלא עליו חמה שפוכה וישם אותו בכית כלא. ואח"ז בא אהוב אחר

אל השופט וחילה פניו על הנגב ומחל לו ויהי היום בא אהוב הנגב אל השופט ושאל אותו נא אדוני השופט הודיעני את דרכיך הלא אני והאהוב השני היינו אהובים לך בערך שוה ומדוע לי שפמת לשום אותי במשמר על חמאתי ולא נשאת פנים להאהבה ומדוע נשאת פנים להאהוב השני להוציא אותי מן המשמר. והשיב לו אתה בעת שעשית העון לפי יושרי בא העון ועקר האהבה שלך ומלא מקומה הנקמה לכן הפצתי להנקם ממך. אכן כבא האהוב השני עוד לבי מלא אהבה עליו ע"כ נשאתי פניו והוצאתיך אך למענו. הנמשל כי הקב"ה אהב את כל יצוריו באשר הם בראוי וכמ"ש (תהלים קנ"ה ט') ורחמיו על כל מעשיו. אכן הרשע ע"י עונותיו הפול אהבת המקום ממנו ואדרבה יחרה אפו עליו. לא כן הצדיק שמוסיף אהבה על אהבתו בפועל מצותיו לכן תקובל תפלתו גם על הרשע הרי שהרשעים מהפכים מדת הרחמים שהיתה עליהם מצד שהם בראוי כנו' למדת הדין להנקם ממנו. והצדיקים מהפכים מדת הדין שהיתה על הרשע למדת הרחמים בזכות הצדיק וזה הרמיון יהיה על כל העולם וגם על כל העולמות העליונים וכמו שזכרנו בתחלת ספרינו זה ובסוד (נרא' ג' ה') ואדם אין לעבוד את האדמה. ואם כן כמה וכמה צריך האדם שיירא שלא יפגום העליונים והתחתונים ולא יגרום שלימת הדינים בעולם ויגרום ח"ו מיתה או עוני או רעב בעולם. וכל המלאכים ואדם ובהמה מגיע להם נזק בסיבתו. ותובעים ממנו דין וחשבון על ההזק שהגיע להם ממנו בסבתו. וזה יהיה רמז (קהלת י"ג י"ג) סוף דבר הכל. ר"ל שסוף כל הענינים. נשמע. את האלהים ירא ואה מצותיו שמור כי זה כל האדם. שהוא סבת הטוב והרע לכל הדברים. וזה פ' (נראה ע"ה ע"ג) אמר רב שמואל בר נחמן אר"י מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים. המושלים אלו המושלים ביצורם בואו השבון. בואו ונחשוב חשבונו של עולם. ר"ל העולם כולו כנו' הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'. וזה רמז המישנה (עהרות פ"ז מ"ה) המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו. ר"ל הקב"ה שהניח את האדם שהוא גשמי בתוך ביתו. בריאתו היינו עולמות שכרא. לשומרו. בזמן שהוא רואה את הנכנסים ואת היוצאים. שרואה את העולם שהוא כלה וכל הבאים לעוה"ז עתידים לצאת ממנו. האוכלים והמשקים וכל הפתוחים ממאים הם אצלו וכן כדי חרם הפתוחים. ר"ל הגופים הפתוחים לתענוגי עולם ממאים הם לו. אבל המשכבות והמושבות רמז למצות והתורות שעושים לו משכב ומושב בגן עדן עליון. מהורים. ה' יזכנו לעבודתו ויראתו כי"ר :

והנה דרך בני אדם שטורחים כל היום להביא מזון בני ביתם כי אליו נשואות עיניהם ואיך לא יפריש איזה שעות לתקן העולמות שאף הם נשואות עיניהם אליו. וזה רמז (תהלים מ"ט כ"א) אדם ביקר ר"ת ב'ו' יהיה ק'יום ר'קועים ולא יבין. נמשל כבהמות נדמו. שאין להם רק נפש הבהמית לקיומם. ולמען אעמידך על אמיתות הדבר אכתוב לך מש"כ בספר נפש חיים וז"ל אמנם להבין ענין אומרו (נר' ח' כ"ו) בצלם אלהים דוקא ולא שם אחר. כי שם אלהים ידוע פירושו שהוא מורה שהוא יתברך בעל הכחות כולם. כמ"ש במזר א"ח (סי' ה'). וענין מה שהוא יתברך נקרא בעל הכחות כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה. כי האדם כשבונה בנין מה משל מעץ אין הכונה בורא וממציא או בכחו העץ רק שלוקח עצים שכבר נבראו ומסדרן בכנין. ואחר שסדרן

עם שכחו הוסר וגסתלק מהם עם כל זה הננין קיים. אבל הוא יתברך כמו כעת ברית העולמות כולם כראם והמציאם הוא יתברך יש מאין בכחו הבלתי הכלית. כן תמיד בכל יום ובכל רגע ממש כל כח מציאותם וסדרם וקיומם תלוי רק במה שהוא ויתברך משפיע בהם כרצונו כל רגע כח ושפעת אור חדש ואילו היה הוא יתברך מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחר היו כולם לאפס ותוהו. וכמו שיסרו אנשי כנה"ג המחדש בטובו בכל יום המיד מעשה בראשית. היינו תמיד ממש כל עת ורגע. וראייתם מפורשת כאמור (תהלים קל"ז) לעושה אורים גדולים שלא אמר אשר עשה אלא עושה. והוא שנקרא הוא יתברך שמו אלהים בעל הכחות כולם (הגהה ואף שהוא שם משוהף לכל בעל כח שנמצא בעולם וכל שרי מעלה ומטה נקראים אלהים כמ"ש (תהלים ל"ה) אלוהי העמים. (ע"כ ד' ה') כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וע' זוהר (בר' פר' ירח דק"א ע"ב) ע"פ ויבא אלהים אל אבימלך. ובפ' בלק (דר"ז ע"א ור"ה ע"ב) בענין ויבא אלהים דכתיב בלבן ובבלעם. פירוש השר שלו כי הם ממונים עליהם להנהיגם. וכן דיני מטה נקראים אלהים. (שמות כ"ב ה') עד האלהים יבא דבר שניהם. אמנם כולם אין הכח שלהם מעצמם רק ממה שקבע בהם הוא יתברך כח וגבורה להיות מושלים וכו' לכן נקרא הוא יתברך אלהי האלהים וכן כתיב (שמות י"ח י"א) כי גדול ה' מכל האלהים. (תהלים ל"ז ז') השתחוו לו כל אלהים. ולכן נקראים אלהים אחרים ר"ל שאין הכח שלהם מעצמם רק מכח הגבוה ממנו והגבוה ממנו ג"כ מושך כחו מהכח שעליו עד הבעל כח האמיתי של כולם שהוא ית"ש. ולכן אמר (ירמיה י' י') וה' אלהים אמת. שהוא הבעל כח האמיתי של כולם. שכולם מקבלים כח ממנו ית"ש. ז"ש (מלכים א' י"ח ל"ט) ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים) שכל כח פרטי הנמצא בכל העולמות הכל הוא ממנו ית"ש שמשפיע בהם הכח והגבורה כל רגע ותלויים כידו תמיד לשנותם ולסדרם כרצונו ית"ש:

כן כדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רובי רבבות כחות ועולמות אין מספר ומסרם בידו שיהיה הוא המדבר והמנהיג איתם עפ"י כל פרטי תנועות מעשיו ודבריו ומחשבותיו וכל סדרי הנהגותיו הן לטוב הן להפך ח"ו. כי כמעשיו ודבריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בכמה כחות ועולמות עליונים הקרושים ומוסף בהם קרושה ואור כמו שכתוב (ישעיה ל"א ע"ז) ואשים דברי בפיך וכו' לנמוע שמים וליסוד ארץ. וכמאמרם ז"ל (סו' נרכות ס"ד ע"א) אל תקרי בניך אלא בוניך. כי המה המסדרים עולמות עליונים ככונה המסדר בנינו נותנים בהם רב כח. ובהפוך ח"ו ע"י מעשיו או דבורו ומחשבותיו אשר לא טובים הוא הורם כמה כחות ועולמות עליונים הקרושים לאין ערך ושעור כמ"ש שם (ישעיה מ"ט י"ז) מהרסוך מחריבך וכו'. או שמחשיך או מקמין אורם וקרושתם ח"ו. ומוסף כח לעומת זה במדרות המימאה ר"ל:

וזה הוא (בר' א' כ"ז) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים וכו' כי בצלם אלהים עשה וכו'. ר"ל כי הוא ית"ש כמו שהוא בעל הכחות הנמצאים בכל העולמות כולם ומסדרם ומנהיגם כל רגע כרצונו כן השליט רצונו יתברך את האדם שיהיה הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי רבבות כחות ועולמות עפ"י כל פרטי סדרי הנהגותיו ככל עניניו בכל עת ורגע ממש כפי שורשו העליון

העליון בכל מעשיו ודברויו ומחשבותיו כאלו הוא ג"כ הבעל כח שלהם כביכול ואמרו רז"ל באיכה רבתי (פר' א' פס' ל"ג) על פסוק וילכו בלא כח לפני רודף ר"ע בשם ריב"ם אומר בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מוסיפים כח בגבורה של מעלה כד"א (תהלים ס' י"ד) באלהים נעשה חיל. ובזמן שאין עושים רצונו של מקום כביכול מתושיין כח גדול של מעלה כדכתוב (דברים ל"ג י"ח) צור ילדך תשוי. ובכ"מ בזה"ק כאוב (שמות פ"ה ע"ג, ויקרא ק"ג ע"א וקכ"ג ע"ג) דחיבי דבר נש עבדין פגמו לעילא וכו' וכו' להיפך כנ"ל. וז"ש (תהלים ס"ה ל"ה) תנו עו לאלהים וכו' ובזהר ר"פ בא ויהי היום ויבואו וכו' להתיצב על ה' כד בעאן לקיימא על אינון עובדין דישראל על ה' ודאי קימין דהא כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן כביכול מתושיין חילא דקב"ה וע"ד כתיב תנו עו לאלהים כמה בעובדין דכשרן. ולכן אמר לאלהים. וכן באלהים נעשה חיל. שפי' בעל הכחות כולם וכו"ל : **וזאת** תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שים ענין בעולם. אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו שכל פרטי מעשיו ודבריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא אתאבדו ח"ו ומה רבו מעשיו ומאוד גדלו וכמו שכל א' עולה כפי שורשה לפעול פעולתה בנכחי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים (הגהה וקרוב לשמוע שגם זה בכלל כונתם ז"ל באבות (פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך ר"ל אם אינך רואה בעיניך הענינים הנוראים הנעשים ממעשיך אבל תדע נאמנה כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים נכחי גבוהים הכל ממך הוא עפ"י מעשיך הם נוטים ועל פיהם יצאו ויבאו). ובאמת כי האיש החכם ויבין את זאת לאמיתו לבו ויחיל בקרבו כחיל ורעדה בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן הם מגיעים לקלקל ולזרום בחמא קל ח"ו הרבה יותר ממה שהחריב נכוכדנצר ושימום הרשע כי הלא הם לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול למעלה כי אין להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהיו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם רק שבחטאינו נתמעט והש כח גבורה של מעלה ואת מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון וע"י כן היה להם כח לנכוכדנצר ולמיטום להחריב המקדש של מטה המכוון למקדש של מעלה כמו שאמרו רז"ל באיכה רבתי קמחא טחינא טחנת הרי כי עונותינו החריבו ניה מעלה עולמות העליונים והקדושים והמה החריבו רק גוה מטה. והוה שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים ע"ד ה') וידע כמביא למעלה בסבך עין קרומות. בקש שיחשב כאלו למעלה בשמי מרומים הרם אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל וכו"ל :

ובזה יובן הכתוב (בר' ב' ז') וייצר ה' אלהים את האדם עפר וכו' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. ופשוטו של מקרא ודאי הוא כהרגומו והוה האדם לרוח ממללא ור"ל שבאשר היה הגוף לברו היה עדיין עפר ממש בלי שום חיות ותנועה וכאשר נפח באפיו נשמת חיים או נעשה איש חי להתנועה ולרבה. ועיין רמב"ן בפי' התורה. אכן זה אינו כי היה צריך לכתוב ויהי באדם. אלא כתב ויהי האדם כמו שנתבאר שהאדם כנשמת חיים שנתוכו הוא נעשה לנפש חיה לרבו העולמות אין מספר שבמו שפרטי הנהגות הגוף ותנועותיו הוא ע"י כח הנפש שכקרבו כן האדם הוא נפש חיה. של עולמות העליונים והתחתונים לאין שיעור שכולם מתנהגים על דרו כנו' :

ומה שעלה ברצון יתברך שמו להרכיב את האדם התחתון לראשי העולמות העליונים שיתנהגו
על ידו הוא כי ידוע בוהר וכתבי האר"י ז"ל בסדר השתלשלות והתקשרות העולמות שכל
עולם הוא מתנהג בסדר מצבו וכל פרטי עניניו כפי נטיית רוח העולם שעליו שמתנהגו כנשמה
לגוף וכן הולך על זה הסדר גבוה מעל גבוה עד השי"ה שהוא נשמת כולם עיין בוהר בראשית
(ד' ע"ה) וכל עלמא וכו' עילא ותתא מריש רוא הנקודה עילאה עד סוף דכל הכנין כולא איהי דא
לבושא לדא ודא לדא וכו'. דא לגו מן דא ודא לגו מן דא. וכו' (דג"ה ב') וכולהו נהרין אחידן
נהורא דא בנהורא דא ונהורא דא בנהורא דא ונהרין דא בדא וכו' נהורא דאיתגליא איקרי לבושא
דמלכא נהורא דלגו לגו וכו' עי"ש. ופרטות הענין מבואר בע"ח (שער פנימיות וחיצוניות דרוש ב')
ובפע"ח בהקדמת שער השבת (פ"ו ופ"ח) ובשער השבת (פכ"ד) שחיצוניות של כל פרצוף ועולם
מתפשט ומתלבש בפרצוף העולם שתחתיו ונעשה לו לפנימיות ונשמה. וכל העולמות נכללים
ונחלקים לד' כידוע שהם האופנים והחיות וכסא בכורו ואצילות קדושתו יתברך ונשמת כל אחר
הוא העולם שעליו כמ"ש יחזקאל (א' כ"ה) ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים לעומתם כי
רוח החיה באופנים. בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו וכו'. והחיות ג"כ מתנהגים עי" עולם הכסא
שעליהם. כמ"ש רז"ל שהכסא נושא את נושאו. וכו"ה יתרו במעשה מרכבה (ל"ג א') דחיות
נמלין דרנמלין לון וכו' כרסיא קדישא נמיל לחיות. ונשמת החיים של הכסא הוא סוד שורש העליון
של כללות נשמות ישראל יחד שהוא יותר גבוה ומאוד נעלם גם מהכסא. שהוא האדם שעל הכסא
כמ"ש שם ועל דמות הכסא וכו' (הגהה כי עיקר האדם הוא נמוע למעלה בשורש נשמתו ולזה
נקרא הגוף נעל עין בתקונים (תיקון כ"ה דס"ה ע"ה) נגד הנשמה כי רק בחי"י מקבילי מהשורש נכנה
לתוך גוף האדם. ובוה יוכן מאמרם ז"ל בב"ר (פ"ג פס' ז') וביקרא רבה (פ"ט פס' ט') שלא רצה
הקב"ה להמיל קנאה במעשה בראשית וביום א' ברא שמים וארץ. בשני רקיע. בשלישי תרשא הארץ
וכן עוה"ד כדו"ה. ובששי בא לכרא את האדם אמר אם אני בורא אותו מן העליונים אין שלום
בעולם ואם אני בורא אותו מן התחתונים וכו' אלא הריני בורא אותו מן העליונים והתחתונים עפר
מן האדמה. ויפה באפיו נשמת חיים. ולכאורה הלא עתה התגבר הקנאה יותר משאם היה בורא אותו
מן התחתונים לכך שעתה יש בו חלק מן העליונים והוא כולו למטה עם חלק העליון שבו? אך
הענין הוא שהאדם השלם כראוי עיקרו הוא נמוע למעלה בשורש נשמתו העליונה ועובר דרך אלפי
רכבות עולמות עד שקצהו השני הוא נכנס בגוף האדם למטה וזה הוא (דגריס ל"ב ט') כי חלק
ה' עמו יעקב חבל נחלתו. שעיקרו קשור ונמוע למעלה חלק ה' ברוך הוא ממש כביכול משתלשל
כחבל עד בואו לגוף האדם וכל מעשיו מניעים לעורר שורשו העליון כענין החבל שאם ינענע את
קצהו התחתון מתעורה ומתנועע גם ראש קצהו העליון) וז"ש בוהר יתרו (ד"ג ע"ב) כענין הפסיק
(מסלס קל"ט ה') אחר וקדם צרתני אחר לעובדא דכראשית וקדם לעובדא דמרכבה. שמצד הגוף
הוא אחר למע"ב. ומצד שורש העליון של הנשמה חיים שלו הוא קודם לעובדא דמרכבה גם
מעולם הכסא וגם כי נשמת חיים הוא סוד נשימות פיו ית"ש כביכול כמ"ש אי"ה להלן פ' מ"ו
ע"ש. לכן העולמות מתנהגים עי" מעשה האדם כי המה כפי נטייתם מעוררים נשמתו העליונה
שמעליהם

שמעליהם שהיא הנפש החיה שלהם ובהתנועעו ינועו ובעמרו תרפינה. ז"ש (ברא' ג' ז') כאשר נפח באפיו נשמת חיים שהיא גבוה מהעולמות ופניטיותם או ויהי האדם לנפש חיה להעולמות וכ"כ מהרה"ו ז"ל כשער הקדושה (ח"ג ע"ג) שנשמת האדם היא הפנימית שבכולם :

האמנם עדין הענין צריך ביאור לפי' כי הוא ז"ל דבר בקדשו דרך קצרה כדרכו בכל כתבי קדשו בנסתרות כמ"ש בעצמו בהקדמתי שם שהוא מגלה מפה ומכסה אלפים אמה שלא כדמשמע לכאורה מדבריו ז"ל שם שהאדם אל העולמות הוא נפש ממש כמו הנפש הניתן ודבוק בגוף האדם אשר איזה דבר שהנפש רוצה לעשות היא דוקא ע"י כלי הגוף שבאותו רגע ממש גם הגוף עושהו דוה ודאי לא יתכן. (הגהה וגם שלפי' זה יחויב שבעת אמירתני קדושה למטה ממילא באותו רגע ממש גם המלאכים הן מקדישים בפרום אתנו כאחד וז"ל אמרו (נחלין פ' ג"ה דל"א ב') און מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל שירה למטה שנאמר (איוב ל"ח ז') ברן יחד ככבי בוקר והדר ויריעו כל בני אלהים. לישנא דוהדר ויריעו כל בני אלהים מפי משמע שהמה לא יתחילו כלל להקדיש ליוצרים עד אשר יגמרו ישראל שלש קדושתם למטה. וכן סררו אנשי בנה"ג בכרכת קדושת השם אתה קדוש וכו'. ואח"כ וקדושים בכל יום יהללוך סלה. הגם דמלשון הוזהר (פ' תרומה דקכ"ט ר"ט ע"ג וס' קס"ד ר"ט ע"ג) לכאורה משמע שהמלאכים הקדושים קדושהם אתנו יחד ממש היינו משום שקדושתם תכופה ממש תכף אחר סיום אמירתנו כחדא קרי לה) אבל עיקרו של דבר כי הוא ית"ש אחר שברא כל העולמות ברא את האדם אחר למע"כ בריאה נפלאה כח מאסף לכל המהנות שכלל בו כל צמצמות אורות הנפלאים ועולמות והיכלות העליונים שקדמו לו וכל תבנית הכבוד העליון בסדר פרקי המרכבה (הגהה וזה היה קודם החטא שלא היה כלול או רק מכל העולמות וכחית הקדושה לבד ולא מכחית הרע אבל אחר החטא נכללו ונתערבו בו גם כחות הטומאה והרע וממילא ערב אותם עי"ג גם כהעולמות מזה הטעם שהוא כלול ומשותף מכולם והם מתעוררים ומשתנים כפי נטיית מעשיו והוא ענין עץ הדעת מיכ' ורע. והענין כי קודם החטא עם כי ודאי שהיה בעל בחירה גמור להטית עצמו לכל אשר יהפין להטיב או להפך ח"ו כי זה הכלית כונת כלל הכריאה וגם כי אח"כ חטא אמנם לא שהיה ענין בחירתו מחמת שכחות הרע היו כלולים בתוכו כי הוא היה אדם ישר לגמרי כלול רק מסררי כחות הקדושה לבד וכל עניניו היו כולם ישרים קדושים ומוזקקים טוב גמור בלי שום עירוב ונטיה לצד ההפך כלל וכחות הרע היו עומרים לצד אחר וענין בפני עצמו חוץ ממנו והיה בעל בחירה ליכנס אל כחות הרע ח"ו כמו שהאדם הוא בעל בחירה להכנס אל הוך האש לכן כשרצה הם"מ להתחייא הוצרך הנחש לבא מבחוץ לפתותו לא כמו שהוא עתה שהוצר המפתה את האדם היא בתוך האדם עצמו ומתדמה לאדם שהוא עצמו היא הרוצה ונמשך לעשות העון ולא שאחר חוץ ממנו מפתהו וכחטאו שנמשך אחר פתוי הם"א או נתערבו הכחות של הרע בתוכו ממש וכן בהעלמות וזה הוא עין הדעת טוב ורע שנתחברו ונתערבו בתוכו ובהעולמות הטוב והרע יחד זה בתוך זה ממש. כי דעת הוא לשון ההחברות בירוע. והענין מבואר למבין בע"ח (סער קליפת נוגה פ"ג) אלא שקצר שם בענין. ועיין היטב בגלגולים פ"א. וה"ש רז"ל (גנת קמ"ז ח') כשבא נחש על חוה הטיל בה זיהמא ר"ל הכניס בתוכה

בתוכה ממש. וחזין לענינינו המיל בה' רמוז שהמיל באות ה' שלה זוהמא ונשאר אש. שוה היה
 תכלית השמן.) ומאז גרם ע"ז ערביכיא גדולה כמעשיו שכל מעשה האדם המה בערבוביא והשהנת
 רבים מאד פעם טוב פעם רע ומההפך תמיד מטוב לרע ומרע לטוב. וגם מעשה הטיב עצמו כמעט
 בלתי אפשר לרוב העולם שתהיה כולה קדושה וזה נקיה לגמרי כלי שום נמיה לאיזה פנים ומחשבה
 קלה לגמרי וכן להפך כמעשה אשר לא טוב ג"כ מעורב בו לפעמים איזה מחשבה לטיב לפי
 דמיונו. וגם הצדיק גמור שמימיו לא עשה שום מעשה אשר לא טוב ולא שח מימיו שיחה אשר לא
 טובה ח"ו עכ"ז כמעט בלתי אפשר כלל שמעשיו הטובים עצמם כל ימי חייו יהיו כולם בשלימות
 האמתית לגמרי ולא יהיה אפי' באחת מהנה שום חסרון ופגם כלל וזש"ה (קהלת ז' כ') כי אדם אין
 צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ר"ל שלא אפשר שלא יהיה בו עכ"פ קצת חסרון כמעשה
 הטוב עצמו שעושה פי חטא פירושו חסרון כידוע לכן כשמכניסין האדם למשפט לפניו יתברך
 צריך חשבונות רבים לאין שיעור על כל הפרטי פרטים של כל מעשיו ודבריו ומחשבותיו וכל פרטי
 ההנהגותיו באופני נשיותם לאן היו נזמים וזה שאמר שם (ז' כ"ט) עשה האלהים את האדם ישר. כנ"ל
 והמה בחטאם בקשו חשבונות רבים. ופי' הוזהר אמר (ק"ז סוף ע"ה) והוא מבואר שם ע"פ דברינו.
 ונמשך הענין כן עד עת מתן תורה שאז פסקה הוזהמה מתיכם כמ"ש רז"ל (ענת ס"ט) ולכן אח"כ
 בחטא העגל אמרו רז"ל (ס"ט פ"א) שבא השמן וערכב וכו' היינו שבא מכחיץ כמו בענין חטא
 אדה"ר כנ"ל כי מתוכם נפשט. וע"י חטא העגל חזרה אותה וזהמה ונתערבה בתוכם כבתחילה וזש"ה
 (הושע ו' ז') והמה באדם עברו ברית. וז"ש הוא ית"ש לאדה"ר (ברא' ב' י"ז) כי ביום אכלך ממנו מות
 המות. לא שהיה ענין קללה ועונש. כי מפי עליון לא תצא וכו' אלא פי' ע"י אכלך ממנו נתערב
 כך הוזהמה של הרע ולא יהיה הקין אחר להפרידה ממך להטיבך באחריותך אם לא ע"י מיתה
 והעיכול בקבר. וזה ג"כ הענין מ"ש הוא יתברך אח"כ הן האדם היה וכו' ועתה פן ישלח ירו
 ולקח גם מעין החיים ואכל והי לעולם. והלא חפצו ית"ש להטיב לברואיו ומה איכפת ליה אם
 יהיה לעולם. אמנם ר"ל שכאשר יאכל והי לעולם. והלא חפצו ית"ש להטיב לברואיו ומה איכפת ליה אם
 הרע ממנו עד עולם ח"ו ולא יראה מאורות וטיבה מימיו לזאת לטובתו נרשו מג"ע כדי שיוכל
 לבא לידו תיקון גמור כשיפירד הרע ממנו ע"י המיתה והעיכול בקבר. וזהו ענין הארבעה שמתו
 בעטיו של נחש (ענת כ"ה ע"ב) שאף שלא היה להם חטא עצמם כלל עכ"ז הוצרכו למיתה מחמת
 התערבות הראשונה של הרע ע"י חטא אדה"ר מעצת הנחש. וימשך הענין כן עד עת קץ הימין
 בלע המות לנצח. וגם עוד יתרון שיתכפר או הרע מן העולם ממיצאותו כמ"ש (זכריה י"ג) ואת רוח
 הטימאה אעביר מן הארץ. וכל הכחות הפרטים הנמצאים בכל העולמות עליונים והתחתונים כולם
 נתנו כח וחלק מעצמותיהם בכנינו ונכללו בו כמספר פרטי כחיותו שבו כמ"ש בוזהר יתרו
 (דע"ה ע"ג) קובה כד ברא ליה לב"נ סדר ביה כל דיוקנין דרזין עלאין דעלמא
 דלעולא וכל דיוקנין דרזין תתאין דעלמא דלתתא ובלא מתחקא בכ"נ דאיהו קאים
 בצלם אלד"ים וכו' דכתוב ויברא אלד"ים את האדם בצלמו. ע"י"ש וכפ' תזריע (דמ"ה ע"ה) תאנא
 כיון דנברא אדם וכו'. ובריש פ' במדבר ר"א פתח ויברא אלד"ים את האדם בצלמו וכו' ת"ח

וכו' ובאר"ד (ק"ה א') כמראה אדם וכו' ושם (כד' קמ"א סוף ע"ה) דיוקנא דכליל כל דיוקנין וכו' וברע"מ פ' פינחס (ל"ה ז') ויאמר אלהים נעשה אדם וכו' עד והיונו נעשה אדם בצלמנו וכו'. וכן אמרו זה הלשון באורך בתו"ח (פ"ט ע"ה) עי"ש. ובז"ח יתרו כמעשה מרכבה (ל"ג ע"ג) דיוקנא דאדם דהא איהו דיוקנא דכליל כל דיוקנין וכו' ושם (ל"ג ריש ע"ה) ושם בשה"ש (ג"ה ז') ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו וכו' ע"ש היטב בכל המקומות הנז' ועין בע"ה שער הצלם (פ"ה) ובלק"ת פ' כי תשא ופ' האוינו. וזה כל אדם שכל כח פרטי שבו מסודר נגד עולם. וכח א' פרטי בסוד שיעור קומה של כל הכחות והעולמות שמסודרים כביכול כתבנית קומת אדם כמשי"ת להלן אי"ה:

וּבִן המצות כולם קשורים ותלויים במקום שרשם העליון כסדר פרקי המרכבה ושיעור קומה של העולמות כולם שכל מצוה פרטית בשורשה רובי רבבות כוחות ואורות מסדרי שיעור קומה כמ"ש בזהר יתרו (פ"ה) כי כל פקודי אורייתא מתאחדן במלכא קדישא עילאה מנהון ברישא דמלכא ומנהון בגופא ומנהון בירי דמלכא ומנהון ברגליו וכו' והענין יותר מבואר בתקונים ת"ע (הקכ"ט ז') ע"ש. ובזהר תרומה (קס"ה ז') פקודי אורייתא כולהו שיפין ואברין ברזא דלעילא וכד מתחברין כולהו כחד כדון כולהו סלקן לרזא חד ושם (כד' קס"ה ז') בהאי שטא כלילן תרי"ג פקודי אורייתא דאינון כללא הכל רזין עלאין ותהאין וכו' וכולהו פקודין כולהו שיפין ואברין לאתחזאה בהו רזא דמהומנותא מאן דלא ישגח ולא אסתכל ברזין דפקודי אורייתא לא ידע ולא אסתכל איך מתתקנן שיפין ברזא עלאה. שיפין דגופא כולהו מתתקנן על רזא דפקודי אורייתא ע"ש רוב האר"י ז"ל בשער היחודים פ"ב ובעשות האדם רצון קונו ית"ש ומקיים באיזה אבר ובה שבו אחת ממצות ה' התיקין פגע באותו עולם וכה העליון המקבל לתקנו או להעלותו או להוסיף אור וקדושה על קדושתו מחפץ ורצון העליון ית"ש כפי ערך ואופן עשייתו ולפי רוב הזדככות וטהרת קדושת מחשבתו בעת עשיית המצות המצטרפות למוכה למעשה העיקרית וכפי ערך מדרגת אותו העולם והכח העליון. ומשם נמשך הקדושה וחיות גם על אותו כח של האדם. (הגהה וזה שתקנו ניסח ברכות המצות אשר קדשנו במצותיו וכן וקדשתנו במצותיך כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה תכף נעשה רשומה למעלה במקום שרשה העליון ובמשיך משם על עצמו אור מקף וקדושה עליונה חופפת עליו וסובבת אותו וכתוב מפורש (ויקרא י"ה מ"ד) והתקדשתם והיתם קדושים וכמאמרם ז"ל (יוזא ל"ט א') כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה. ר"ל שמלמעלה נמשכת עליו הקדושה משרשה העליון של המצוה כמ"ש בזהר צו (ל"ה ריש ע"ג) כתוב והתקדשתם והיתם קדושים מאן דמקדש גרמיה מלרע מקדשין ליה מלעילא וכו' דהא קדושה דמריה שריא עליה וכו' אי עובדא דלתתא היא בקדושה אתער קדושה לעילא ואתי ושריית עליה ואתקדש ביה וכו' עי"ש. וחזין דלרכנינו נוכל לפרש כל המקדש עצמו מלמטה. ר"ל שמקיים את התורה מעוני. מקדשין אותו מלמעלה ר"ל שזוכה ומקיים התורה מעושר. או יוכן עפ"י מה שאמרו שצריך האדם ליקח ראייה מהקמן ממנו. ולא מהגדול ממנו. וזה אמרו כל המקדש עצמו מלמטה ר"ל שיביט במוכה שעושה קמן ממנו מקדשין אותו מלמעלה שזוכה להיות

שיח יצחק

להיות מקורש יותר מהגרול ממנו ע"כ :

נמשך למה שאמרנו למעלה ובפ' קדושים (פ' ז' ב') כתב הוהר בשעתא דכר נש אחוי עובדא לתתא באורה מישור וכו' נגד ונפק ושריא עלוי רוח קרישא עילאה וכו' ובההוא עובדא שרייא עליה רוחא קדישא רוח עילאה לאתקדשא ביה אתא לאתקדשא מקדשין ליה דכתיב והתקדשתם וכו'. ובפ' נשא (ריס דקכ"ח) דמשיך עליה רוח קדישא עילאה כמד"א עד יערה עלינו רוח ממרום ע"ש. וע"י זה הקדושה והאור המקיף הוא דביק כביכול בו יתברך. וזו"ש (דברים ד' ד') ואתם הדבקים בה' אלהיכם גם לבעודכם חיים כולכם היום. וזה האור המקיף הוא לו לעזר לגמור המצוה וע"י הגמר האור מתחזק יותר ויריס ראש עליון. וע"ז אמרו ז"ל (יומא ל"א ע"ב) הבא ליטרה מסייעים אותו. גם מושכת וגוררת את לבו מזה לסגל עוד כמה מצות אחר שהוא יושב עתה חוסה בצל כנפי השכינה בסתר עליון אין מקום להיצה"ר לשלוט בו להסיתו ולהריתו מעסק המצוה. וז"ש (לכות פ"ד מ"ב) שמוצה גוררת מצוה. וכאשר ישים אליו לבו בעת עשיית המצוה יבין וירגיש בעצמו שהוא מסוכב ומלוכש בעת בהקדושה ורוח נכון נתחדש בקרבנו. וזו"ש (ויקרא כ"ז ל"ד) אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. בהם חיינו בתוכם ממש שהוא מסוכב ומוקף או בקדושת המצוה:

וכן להפך ח"ו בעה עוברו על אחת ממצות ה' אמרו ג"כ בטאמרם ז"ל הנ"ל כל המשמא עצמו מלכמה מממאין איתו מלמעלה. פי' גם כן כנ"ל שמשורש אותו עון למעלה בכחות הטומאה הוא ממשיך ר"ל רוח הטומאה על עצמו וחופפת עליו וסוכבתו כמ"ש כמאמר פ' צו הנ"ל ואם איהו אסתאב לתתא אתער רוח מסאבותא לעילא ואתי ושרייא עליה ואסתאב ביה דהא לית לך טב וביש קדושה ומסאבותא דלית לה עיקרא ושרשא לעילא. כעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא ע"ש. ובפ' קדושים הנ"ל ובשעתא דאיהו איתחוי עובדא דלתתא בארחא עקימא וכו' כדון נגד ונפק ושרייא עליה רוח אחרא וכו' ע"ש. וע"ז אמר הכתוב (ויקרא י"א מ"ג) ונטמתם כס חיינו בתוכם ממש ח"ו שהוא קשור ומסוכב או ברוח הטומאה ואוירא דגהינם מלפפו ומקיפו גם כעורינו חי בעולם כמ"ש רז"ל (ע"ז ה' א') כל העובר עבירה אחת בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין שנאמר ילפתו וכו' רא"א קשורה בו וכו'. וז"ש דוד המע"ה (תהלים מ"ט ו') עון עקבי יסוכני :

ובזה יובן מאמרם ז"ל בפ' יוה"ד (יומא פ"ז ב') גדולה השובה שודונוה נעשית לו כזכויה שנאמר (יחזקאל ל"ג) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה. ולבאורה אין הראיה מוכרחת דאפשר שעליהם הוא יחיה קאי על המשפט וצדקה שעשה אחריו שובו. ולפי' משכ' ראייתו נכונה דלישנא דקרא דייק הכי ראי קאי עליהם הוא יחיה על המשפט וצדקה הול"ל בהם היא יחיה. והי' כמ"ש וחי בהם וכמו שנהבאר ומדקאמר עליהם ודאי דקאי על רשעתו ועונותיו הקודמים שע"י השובתו בעזיבת מעשיו הראשונים ועשותו אח"כ משפט וצדקה המה. יתגברו על מעשיו הראשונים דהפך גם אותם לזכויות וחיי עולם) שבו קיים מצות בוראו המכוונים נגדו וכאשר קיים כל המצות בשלימות ככל פרטיהם ודקדוקיהם בעיקר המעשה ונוסף עליהם הצטרף עוצם מהרה וקרושת המחשבה הרי תקן כל העולמית והסדרים העליונים ונעשה כולו

בכל כחותיו ואבריו מרכבה להם ומתקדשים מקדושתם העליונה וכבוד ה' חופף עליו תמיד, ועי'
 זוהר תרומה (ק"ג א') כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וכו' לכבודי בראתיו דייקא ורוא דא
 וכו' אוליפנא דהאי כבוד וכו' כלא אתהתן לעילא מגו תקונא דבני עלמא כד אינון בני נשא זכאין
 וחסדין וירעין לתקנא הקוני וכו' ע"ש באורך ועי' היטב ברע"מ פ' פינחס (ל"ט א') וז"ש רז"ל
 (כ"ר פר' מ"ז פיס' ה') האבות הן הן המרכבה וכו' וכן להיפך ח"ו בפגום אחר מכותותיו ואבריו ע"י
 חטאו אשר חטא ג"כ הפגם מניע לפי שורשו לאותו העולם והכח העליון המכוון נגדו בסדר שיעור
 קומה כביכול להרסו ולהחריבו ח"ו או להורידו או לפגמו או להחשיך ולהקטין צחצוח אורו ולהתיש
 ולהחליש ולמעט רוח מהרת קדושתו ח"ו הכל כפי ערך החטא ואופני עשייתו וכפי ערך הענין
 אותו עולם וגובה מדרגתו כי לא כל העולמות שוו בשיעוריהן בענין הפגם והקלקול. שבתחתון
 הוא הריסה וחורבן ר"ל ובעליון מניעת האור, ולמעלה ממנו גורם רק התמעטות שפעת אורו או
 הקטנתו וביותר גבוה ונעלה גורם רק התמעטות בגודל צחצוח אורו ומהרת קדושתו הנפלאה וכהנה
 רבות בחינות שונות:

זוהר הענין שקראו רז"ל בכמה מקומות לפגם העון פגם איקונין של מלך. ובווהר יתרו (פ"ה ב')
 בגין כך מאן דפשע בפקודי אורייתא כמאן דפשע בגופא דמלכא. כמה דכתיב (יעזר ס"ו
 פ"ד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי בי ממש ווי לחיביא דעברין על פתגמי אורייתא ולא
 ידעין מאי קא עברין. ובתקונים ת"ע (דקכ"ט ב') וכל מאן דפשע בפקודא כאלו פשע בדיוקנא
 דמלכא כנו' שהפגם נמשך ונוגע בפרקי וסדרי הכחות והעולמות בשיעור קומה מצד שכולם
 נכללו בו ונהני חלק מעצמותם כבנינו ובבריאתו (הגהה זוהו פשטית ענין הכתוב נעשה אדם לשון
 רבים ר"ל שכולם יתנו כח וחלק בבנינו שיהא כלול ומשותף מכולם כמבואר פירושו באורך
 בתו"ח (פ"ט א') וברע"מ פינחס (ט"ט ב') וכ"כ רח"ו ז"ל בשער הקדושה (פ"ג ט"ז) ובלק"ת פ' כי
 תשא ופ' האוינו עי"ש. וז"ש בב"ר פ"ח ויאמר אלהים נעשה אדם במי נמלך ר"י בשם ר"ל אמר
 במלאכת השמים והארץ נמלך. רשב"ג אמר במעשה כל יום ויום נמלך. ובקהלת רבה סי' כ'
 פסוק י"א את אשר כבר עשוהו. אין כתיב כאן עשהו אלא עשוהו כביכול הקב"ה ובית דינו נמנו
 על כל אבר ואבר משלך ומעמידך על תיקונך וא"ת שהי רשויות הן ח"ו והלא כבר נאמר הוא
 עשך ויכוונך והוא מבואר:

ועתה מבואר הענין הנ"ל שהאדם נקרא הנפש ונשמת החיים של רובי רבבות עולמות לא נפש
 כנפש הנהון ודבוק ממש בתוך גוף האדם דוה לא יתכן אמנם הינו שבמו שכל פרטי
 הנועות ונשית אברי הגוף הם ע"י נשמת חיים שבו כפי הנועות היותו ונשיתו כן הענין שכל
 נשית הכחות והעולמות וסדרי המרכבה תקונם ובנינם והריסותם ח"ו הוא רק כפי הענין ההתעוררות
 כמעשה האדם למטה וממעם שהוא כלול ומשובלל במספר פרטי כחותיו וסדריהם עפ"י סדרי
 חשתלשלות והתקשרות הכחות והעולמות עליונים ותחתונים כולם והוא מצד שורש נשמתו העליונה
 שהיא הגבוהה והפנימית מהעולמות הנכראים כולם כנ"ל לכן הוא כולל את כולם והמעם הוא מחמת שורש
 נשמתו שהיא גבוהה ופנימית מהעולמות ומחמת שהוא כלול מכל העולמות והכל א' וכמו שנתבאר:
 ולואת

ולזאת לו לבדו נתנה משפט הבחירה להטות עצמו ואת העולמות לאיזה צד אשר יחפוץ או אף אם כבר גרם וסמך ח"ו בחטאיו הריסת העולמות וסדרי המרכבה וחורבנם וירידתם ח"ו ישנכה וספק בידו לתקן אשר עוות ולבנות הנהרסות מצד שהוא כלול ומשותף מכולם :

וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכ"א ב') ה' צלך ע"י ימינך הינו שכמו שנמית הצל של איזה דבר הוא מכוון רק כפי תנועות אותו הדבר לאן היא נוטה. כן בדמיון זה ככיכול הוא ית"ש מתחבר לנטות העולמות כפי התנועות ונטיית מעשה האדם למטה. וכן מפורש במדרש (ט"ז פר' כ') אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כי שמי אהיה אשר אהיה מהו אהיה אשר אהיה כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך. וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך מהו ה' צלך בצלך מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך ואם אתה כוכה הוא כוכה כנגדך. ואם אתה מראה לו פנים וזעפים או מסובכות אף הוא נותן לך אף הקב"ה ה' צלך כשם שאתה הוה עמו הוא הוה עמך ע"כ. ובוזרה תצוה (קפ"ד ב') כתוב ת"ח עלמא התאה קיימא לקבלא הדיר וכו' לעלמא עילאה לא יהוב ליה אלא כנונא דאיהו קיימא אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא כדין הכי נהרין ליה מלעילא. ואי איהו קיימא בעציבו יהבין ליה האי דינא בקבליה כנונא דא עכדו את ה' בשמחה. הוה דבר נש משיך לגביה הוה אחרא עילאה הכי נמי האי עלמא התאה כנונא דאיהו אתער הכי אמשיך מלעילא וכו'. והוא ענין הכרוכים שהיו מעורין כמעט איש ולויות פניהם איש אל אחיו. וכתוב (כד"ה ב' ג') ופניהם לבית כמו שיתבאר בעה"ו :

הנה ר"ל אמרו בענין הכרוכים (כ"ג ל"ט ב') כיצד הם עומדים ר"ל ור"א חר אמר פניהם איש אל אחיו ור"א פניהם לבית. ולמ"ר פניהם איש אל אחיו הכתיב ופניהם לבית. לא קשיא כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. וע' רש"י. ולמ"ר פניהם לבית הכתיב ופניהם איש אל אחיו דמצדו אצדודי ר"ל קצת לבית וקצת זה לזה. וע' רש"י ז"ל. והא ליבא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישראל עושין וכו' הבין דעיקר עשית הכרוכים פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין עושים רצונו של מקום. וכ"כ התוספות שם דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושים רצונו של מקום. ולבאורה אכתו תקשי למה העמידום תחלה פניהם מצודדים ולא איש אל אחיו ממש. והענין הוא כמ"ש בפ' כיצד (ברכות ל"ה ע"ב) ת"ר ואספת דגנך וכו' לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפניך וכו' יכול הכרים ככתבם תלמוד לומר ואספת דגנך הנהג בהם מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת הרישה וכו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים וכו' ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנאמר ואספת דגנך. ולבאורה תמוה דמיך לקרא דואספת דגנך בזמן שאין עושים רצונו של מקום והא לעיל מניה כתיב וזהו אם שמעו תשמעו אל מצותי וכו' לאהבה וכו' ועלה קאמר ואספת דגנך. אבל הענין הוא כי ודאי אין דעת רבי ישמעאל שיהא רשות נהונה לאדם לפרוש ח"ו אף זמן מיעט מעבך התורה ולעסוק בפרנסה ויהיה במל אותו עת לגמרי מעסק התורה ח"ו. אמנם רמז ר"י בלשונו הקדוש הנהג בהם מנהג דרך ארץ ר"ל עם הד"ת היינו שגם באותו עת.

עת ושעה מועמת שאתה עוסק בפרנסה כדי הצורך וההכרח לחיות נפשו. ע"כ פנים ברעיוני
 מחשבותיו יהיה מהרהר רק בד"ת. וכן רבא אמר לתלמידיו ביומי ניסן ותשרי לא תיחונו קמאי
 דייקא שלא לבא לבית מדרשו אבל ודאי שתלמידו רבא לא היו בטלים ח"ו לגמרי מעסק התורה
 גם בביתם באלה הימים. ואמרו שם הרבה עשו כר"י ועלתה בידם. והרבה עשו כרשב"י ולא
 עלתה בידם. היונו רבים דוקא כי ודאי שלכלל ההמון כמעט כלתי אפשר שיתמידו כל ימיהם רק
 בעסק התורה שלא לפנות אף שעה מועמת לשום עסק פרנסה ומונוית כלל. וע"ז אמרו באבות
 (פ"ג מ"ג) כל תורה שאין עמה מלאכה וכו' אבל יחיד לעצמו שאפשר לו להיות אך עסוק כל ימיו
 בתורתו ועבודתו יה"ש ודאי שחיבה מוטלת עליו שלא לפרוש אף זמן מועט מהורה ועבודה לעסק
 הפרנסה ח"ו וכדעת רשב"ג (הגהה ולכן בפ' ראשונה של ק"ש כתיב ובכל מאורך ובפ' והיה
 לא כתיב ובכל מאורכם כי בפ' שמע כולה בלשון יחיד נאמרה. ויחיד שאפשר לו הוא צריך לקיים
 לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך דברים ככתבם ממש לכן נאמר ובכל מאורך פי' בכל ממנוך
 כמ"ש במושנה סוף ברכות ר"ל שלא לעסוק בפרנסה כו"ע. אבל פ' והיה שנאמרה בלשון רבים
 לרבים כמעט מוכרחים להתעסק עכ"פ מעט גם בריוח ממון להחיות נפש לכן לא כתיב ביה ובכל
 מאורכם. ואע"ג שעדין לא זו הדרך והמדרגה הגבוהה שבגבוהות לפי אמתת רצונו יתברך שמו
 לדעת רשב"י עכ"ו גם לדיריה לא מקרו ח"ו כזה אין עושים רצונו של מקום כשמפנין עצמן מעט
 גם לעסק הפרנסה. ובעת עסקם בפרנסה לכם ניהג בחכמה ומהרהרים בדת התורה ויראת ה'.
 ולרבי ישמעאל זו היא עיקר רצונו יתברך בהנהגת כלל ההמון. ופלוגתם מה היא עיקר רצונו יתברך
 והמדרגה היותר גבוהה בהנהגת כלל ההמון) והנה פסוק ואספת דגנך וכו' הוא מוצא מכלל פרשת
 והיה שכולה נאמרה בלשון רבים ופ' ואספת דגנך נאמר בלשון יחיד לכן קרי ליה אין עושה רצונו
 של מקום כשמפנה עצמו אף מעט לעסק פרנסה :

וידרש שהכרוכים הא' רמו עליו ית"ש והשני על ישראל סגולתו. וכפי שיעור התקרבותם ודבקותם
 של ישראל אליו יתברך או להיפך ח"ו היה ניכר הכל בענין עמידת הכרוכים דרך גם ופלא
 אם פניהם ישר יחזו אליו יה"ש גם הכרוכים עמדו או פניהם איש אל אחיו. ואם הפכו פניהם מעט
 ומצדד אצדודי כן היה ניכר הענין תכף בכרוכים. או אם ח"ו הפכו עורף גם הכרוכים כרגע הפכו
 פניהם איש מעל אחיו לגמרי ח"ו. ובענין שאמרו ז"ל (ביומא נ"ד ע"ג) שהיו מגלגלים הפרוכת
 לעולו רגלים ומראים להם הכרוכים שהן מעוררין זה עם זה ואומרים להם ראו חכתכם לפני המקום
 וכו'. ובזוהר תרומה (ק"ג ב') אימתו איהו ברחמי אמר ליה בשעתא דכרוכים מהדרן וכו' ומסתכלין
 אנפין באנפין כיון דאינון כרוכים מסתכלין אנפין באנפין כדון כל גוינין מתתקנן וכו' כמו דמסדרין
 ישראל תקונייהו לגבי קב"ה הכי קיימא כולא והכי אתסדר וכו' ובפ' אחרי (י"ט ר"ט ע"ג) שבת אחים
 וכו' בשעתא דהוו חד בחד משגחין אנפין באנפין כתיב מה טוב ומה נעים וכו' וכן אהדר
 דכורא אנפיו מן ניקבא ווי לעלמא וכו' ובזו"ח ס"פ תרומה (ל"ו א') בכל זמנא דישאל הוה זכאין
 כרוכים הוו דביקין דביקו אפין באפין. כיון דהוו סרחן הוו מהדרין אפיהו דא מן דא, וע"ד
 כרוכים בההוא זמנא דהוו ישראל זכאין הוו אנפין באנפין וכו' ועל רזין אלין הוו ידעי אי ישראל

שיח יצחק

זכאין או לא וכו' כתוב עבדו את ה' בשמחה חרותא דתרין כרובין וכו' כיון דשאריו עלייהו
אתהדר בתדוה וכו' ועלמא איתהדר ברחמי וכו' ע"ש באורך :

והנה דור המדבר שזכו להיות מאוכלי שולחן גבוה לחם מן השמים דבר יום ביומו ושמלתם לא
בלתה מעליהם ולא היו צריכים לשום עסק פרנסה בעולם כלל לדברי הכל לא מקרו עושים
רצונו של מקום אלא אם כן היו מסתכלים כלפי מעלה ביותר גמור ומשעבדין את לבם רק לתורה
ולעבודה ויראת ה' יומם ולילה לא תמוש מפיחם דברים ככתבם ממש בלי נמות אל הצד כו"ע אף
שעה קלה לעסק הפרנסה וכמאמרם ז"ל (לקוט פ' בשלה רמז רנ"ט ונע"ט ר"ט פ' מוקת) לא נתנה
תורה אלא לאוכלי המן. לכן העמידו אז את הכרובים פניהם איש אל אחיו ממש להראות כי
ישר יחוו פנימו יתברך פנים בפנים עם עם קרושו. אמנם בימי שלמה שהיו כלל המון ישראל
צריכים ומוכרחים לנשות מעט אל הצד לעסק הפרנסה ע"כ פנים לחיי נפש שזה עיקר אמיתת
רצונו יתברך לדעת רבי ישמעאל דסבר דלרבים טפי אריך למעבד הכי וכמ"ש באבות (פ"ג מ"ג)
יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכו' וכל תורה שאין עמה מלאכה וכו'. וכל מילי דאבות מילי
דחסידו נינהו. רק שגם בעת עסקם בפרנסה יהיה להם ניהוג בחכמה בהרהור ד"ת לכן העמידו אז בתחילה
את הכרובים לפי מה שיהיו עושים רצונו של מקום פניהם מצודדים מעט. ועכ"ז היו מעורים כמעט
איש ולויות בפנים של חבה להראות חיבתו יתברך אצלינו שזה הוא עיקר רצונו יתברך כנ"ל
ומ"ד שגם בימי שלמה העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום פניהם איש אל
אחיו ממש סובר כרשב"י. ולכאורה אכתי למה הוצרכו להעמיד ב' כרובים מצודדין הלא הכרוב
א' שרמו עליו יתברך שמו היו צריכים להעמידו ישר ממש, אמנם הענין כמ"ש שהתחברותו יתברך
כביכול להעולמות והכוחות כולם וכל סדריהם והתקשרותם וכן כל סדרי הנהגתו יתברך אהנו
הוא כפי שיעור התנועה וההתעוררות המגיע אליהם ממעשינו למטה וכפי זה השיעור משתלשל
ונמשך גם אלינו למטה פנים שוחקות ומוסברות לכן גם הכרוב שרמו עליו יתברך שמו היו ג"כ
צריכים להעמידו מצודד מעט כפי שיעור הצידוד של הכרוב שרומז עלינו מזה המעם (הגהה
ועפ"י יובן מאמרם ז"ל בפ"ט דשבת (פ"ה ה') ארחב"ח מ"ד כתפוח בעצי היער וכו' למה נמשלו
ישראל לתפוח וכו' והקשו תוספות שם דהא בהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה
כדמסיים כן דודי בין הבנים ולפי מה שכתבנו יתישב כן כי מאחר שישראל השיגוהו והמשילוהו
לית"ש ברמיון התפוח וראי הוא מחמת שישראל נמשלים ומתדמים במעשיהם לענין התפוח וברוך
שאנחנו מתראים לפניו יתברך כך הוא יתברך בא ליראות לעולמות ע"ז המדרגה והשיעור ממש.
לכן שואל באיזה דבר וענין נתדמו ונמשלו ישראל במעשיהם הרצוים לתפוח אשר ע"ז השיגוהו
יתברך שמו בענין התפוח) :

ולכן בעת קריעת ים סוף אמר הקב"ה למשה (שמות י"ד ט"ו) מה הצעק אלי דבר אל בני ישראל
ויסעו. ר"ל בדרידה תליא מילתא שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלך ונסוע
אל הים סמוך לבם לא ירא מעוצם בטחונם שודאי יקרע לפנייהם או יגרמו ע"ז התעוררות למעלה
שיעשה להם הנס ויקרע לפנייהם :

וזהו (ס"ה ט"ו א') לסוסי ברכי פרעה דמיתוך רעיתי. ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה הפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמש"ל. כן דמיתוך והמלתוך רעיתי ע"י האופן ממש שאף שאני רוכב ערבות עכ"ו כביכול את מנהיג אותי ע"י ממשיך שענין התחברות כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים וזש"ה (דברים ל"ג כ"ו) רוכב שמים בעורך וכן מש"ל (אבות פ"א מ"ב על ג"ד העולם עומד) העבודה צורך גבוה :

ועל פי זה יובן פשר דבר בענין שני הרעות שבין גדולי הראשונים ו"ל אם האדם מישראל גדול מהמלאך. או מלאך גדול ממנו. וכל א' משני דעות מביא ראיות מפורשות ממקראות מפורשים ועפ"י דברינו הנ"ל יתבאר אשר באמת אלי ואלו דברי אלהים חיים כך חלוקים בבחינות כי ודאי מלאך גדול מהאדם הן בעוצם מהותו הן בגודל קדושתו ונפלאות השגתו אין ערך ודמיון ביניהם כלל. וכמ"ש בזהר חרש בראשית במדר"ג בפ' ויקרא אלהים לאיר יום השגת המלאכים הוא השגה גדולה מה שאין כן למטה מהם. השגה שניה וכו' השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר בעפ"ד יסודם והיא השגת בני האדם ושם (דע"ו ז') המלאכים הקרובים מקבלים כח ושפע אספקלריא של מעלה תחילה ומהם יורד לשמים וכל צבאם ומהם אל האדם עי"ש. ובוהר תרומה (ק"ט ז') מלאכי עלאי אינון קדישין יתיר מינון. אמנם בדבר אחד יתרון גדול לאדם מהמלאכים והוא העלאת והתקשרות העולמות והכוחות והאורות אחד בחבירו אשר זה אין בכח שום מלאך כלל והוא מטעם הנ"ל כי המלאך הוא בעוצם כח אחד פרטי לבד שאין בו כללות כל העולמות יחד, וכ"כ בע"ח שער פנימיות וחיצוניות (ריש דרוש י"ד) שהמלאך אינו רק בחינה פרמית כל אותי העולם שעומד בו אבל נשמת האדם בכל ג' חלקי נר"ן שלה היא כלולה מכל העולמות ע"ש. לכן אין בכח ויכולת המלאך כלל להעלות ולקשר וליחד כל עולם בהעולם הנטוי על ראשיהם כיון שאינו כלול ומשוהף מהספירות. וגם עלית עצמותיו של המלאך ער מדרגתו להתקשר בעולם שעליו אין תלוי בו בעצמו לכן נקראים המלאכים עומדים כמ"ש (ישעי' ו') שרפים עומדים. ונהתי לך טהלים בין העומדים האלה. (זכריה ז') ורק האדם לבד הוא המעלה והמקשר ומיחד את העולמות והאורות בכח מעשיו מחמת שהוא כלול מכולם ואו גם המלאך משיג עליה ותוספת קדושה על קדושתו אשר בא בכח מעשה האדם מפני שגם הוא כלול בהאדם. ועיין כעין זה בע"ח שער העבורים (ריש פ"ד) :

וגם הנ' בחי' נר"ג כל האדם עצמו לא ניתן להם זה הכח ההעלאה וההתקשרות של העולמות ושל עצמם עד רדתם לזה העולם המעשים בנוף האדם וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים בנוף האדם או ויהי האדם לנפש חיה של כל העולמות כנו' בס"ד. והוא גם כן ענין מראה הסולם של יעקב אבינו ע"ה עיין רעיו מהימנא נשא (ק"ג ז') ויפח באפיו נשמת חיים וכו' דאיתמר ביה ויחלום והנה סולם. סולם ודאי איהו נשמת חיים וכו' ע"ש וכמשי"ת אם ירצה ה' להלך. ועי"ו והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו ר"ל ע"י הנשמת חיים שהוא מוצב ארצה מתלכשת קצה התחתון שלה בנוף האדם : **וזהו** הטעם שהמלאכים המקרישים בשמי מרום ממתנים מלשלש קדושתם עד אחר שאנו משלשים

שיח יצחק

משלשים קדושתם למטה כנ"ל אך שקדושתם למעלה מקדושתינו לא שהם חולקים כבוד לישראל
אלא שאין בכחם ויכולתם כלל מצד עצמם לפתוח פיהם ולהקדיש ליוצרים עד עליית קול קדושת
ישראל אליהם למטה כי ענין אמירת הקדושה הוא העלאת העולמות והתקשרותם כל עולם
בעולם שעליו להוסיף קדושתם ויצחצוח אורם ועיין בהיכלות דפקודי בהיכלא הנינא (דמ"ו סוף ע"ג)
בענין קדושת המלאכים הבא מכח אמירת קדושתינו וז"ל ואלין דימינא אמרי שירתא וסלקי רעותא
לעילא ואמרי קדוש ואלין דשמאלא אמרי שירתא וסלקי רעותא לעילא ואמרי ברוך וכו' ומתחברין
בקדושה בכל אינון דידעי לקרשא למאריהון ביחודא וכו' וכולהו כלילין אלין באלין ביחודא חדא
ומתקשרין דא ברא עד דכולהו אתעבידו קשורא חדא ורוחא חדא ומתקשרין באינון דלעילא למיהו
כלא חד לאתכללא דא ברא ועיין בפע"ח (כפ"ג) משער חזרת העמידה מבוואר שם כוונת מעין
אמירת הקדושה שהוא העלאת והתקשרות עולמות עליונים להוסיף בהם עי"ו הוספת קדושת ואור
עליון (ואולי מזה יצא מנהגן של ישראל שנוהגים לעלות עצמן בעת אמירת הקדושה) וזה אין
בכח שום מלאך ושרף לעשותו בעצמו תחלה וכו"ל. לזה לא יפתח פיו עד עליית הכל פיהם של
קדושת ישראל קבוצי מטה ואילו היו כל ישראל מסוף העולם ועד סופו שותקים ח"ו מלומר קדושה
וממילא בהכרח היו גם המה שותקים מלומר קדושתם ועין בווהר בלק (ק"ז ע"ג) וזש"ה (יחזקאל
ה) בעומדם תרפנה כנפיהם. ר"ל בשישראל למטה עומדים שותקים. ממילא תרפנה כנפיהם של
המוני מעלה כי ענין אמירה קדושתם הוא ג"כ בכנפיהם וכמאמרם ז"ל (תנינה י"ב ז') כתוב אחד
אומר וכו' הי מנייהו אמעיטו אר"ח אמ"ר אותן שאומרות בהם שירה וכו' ועיין ז"ח בראשית (י"ג) וז'
ע"ג) קול המולה וכו' אלא ששם פירש כנפיהם לשון כנופאי :

ורזאת המין צבאות מעלה כתות כתות יש אחת אומרת קדוש והם השרפים כמ"ש בהיכלות
דבראשית ופקודי בהיכלא הנינא שם (מ"ז ה') ושם (דמ"ו סוף ע"ה) וכמ"ש (ישעיה ו')
שרפים עומדים ממעל לו וכו' וקרא זא"ו ואמר קדוש וכו' והשנית לעומתם משבחים ואומרים
ברוך והם האופנים וחיות כמ"ש רז"ל (ר"פ ג'ה) והאיכא ברוך ברוך אופנים הוא דאמרי ליה וכמו
שסדרו אנשי כנח"ג בקדושת יוצר שכל כת מקדשת כפי מקורה ושרשה בהעולמות אבל ישראל
קבוצי מטה אומרים שניהם קדוש וברוך להיותם כלולים כל המקורות והשרשים יחד. וזהו ג"כ
ענין אמירת פרקי שירה שאמרו רז"ל (תהי פרק שירה) כל האומר פרק שירה בכל יום וכו' שע"י
אמירת האדם אותו שהוא כולל כל הכחות כולם הוא נותן כח להמלאכים והשרים של כל אלו
הבריות שיאמרו אלו השרות ועי"ו הם מושכים חיותם ושפעם להשפיע בכל התחתונים. ועיין בלק"ת
כטעה"מ פרשת ואתחנן :

ומה שהנר"ן של האדם אין ביכולתם לקשר העולמות עד רדתם למטה בנזף האדם כנ"ל כי
לתקן עולם העשייה הוצרכו בהכרח להתלבש בנזף בעולם המעשה. וכן מצינו כמה מקראות
המדברים באלו הנ' בחינות הנ"ל. בענין ההתעוררות של מעלה ע"י בחי' המעשה אמר דוד המלך
ע"ה (תהלים ל"ג ע"ו) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. ולפי פשוטו היה ראוי לומר המבין
כל מעשיהם. ואמר אל כל מעשיהם ר"ל הנוגע לכל מעשיהם והיינו שהוא היוצר ית"ש הודע

עד היכן מעשיהם מגיעים ונוגעים בתקוני העולמות או להיפך ח"ו. וכן קהלת אמר (ה' י"ז) כי את כל מעשה האלהים יביא כמשפט על כל נעלם וכו' ולא אמר כי האלהים יביא כמשפט את כל מעשה וכו' והיינו כי האלהים פי' בעל הכחות כולם, ובעת עמוד האדם כמשפט לפניו ית"ש לא ידונו את המעשה לכרו לפי שהוא אך יחשבו גם כל מה שגם ומכב ע"י מעשיו אם טוב ואם רע בכל הכחות והעולמות ו"א מעשה אלהים :

ואמר כי את כל מעשה ולא כי על כל מעשה הענין כמ"ש איוב (ל"ד) כי פועל אדם ישלם לו. והוא כמ"ש למעלה בהנהגה שמעת שעולה על מורה מחשבת האדם לעשות מצוה הכפ נעשה רשמו למעלה בשרשי העליונים לבנות ולנמוע כמה עולמות וכחות עליונים כמ"ש (יעקב נ"א) ואשים דברי בפיך וכו' לנמוע שמים וכו' וכמאמרם ז"ל (סוף נרכות) אל תקרי בניך אלא בוניך כמ"ש ל. וממילא מתעורר וממשיך גם עליו אור מקיף מהקדושה העליונה והוא המסייע לנזמרה. ואחר נזמרו המצוה הקדושה והאור מסתלק לשרשו. וזהו ענין שכ"ד העוה"ב שהוא מעשה ירי האדם עצמו שאחר פרידת נפשו מהגוף היא העולה להתערך ולהשביע נפשו בצחצחות האורות והכחות והעולמות הקדושים שנתוספו ונתרבו ממעשיו הטובים וז"ש רז"ל (מנהגין רפ"ג) כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ולא אמרו בעולם הבא שמשמעו היה שעוה"ב הוא מוכן מעת הבריאה ענין ודבר בפני עצמו ואם יצדק האדם יתנו לו בשכרו חלק ממנו אבל באמת שעוה"ב היא מעשה ירי האדם עצמו שהרחיב והוסיף והתקין חלק לעצמו במעשיו לכן אמר שכל ישראל יש להם לכל אחד חלק הקדושה והאורות וצחצחות שהתקין והוסיף לעוה"ב ממעשיו הטובים (הנהגה אמנם מרובה מדה טובה וכו' בהפרש ויתרון רב כי הצחצחות ותוספת קדושה שנתוספו ממעשיו הטובים הם נצחים וקיימים ונפשו מתעדרת בהם העניג נצחי אבל הכחות הטובות והמיוקין שנבראו ונתרבו מחמטאו אחר קבול כל העונש הנקצב בו הם מתים וכלים מאלוהם כי עצמות היותם הוא רק מפגם החטא וההריסה שגם בכחות והעולמות הקדושים שמוה נמשך להם שפע חיות וניצוצי אור מועם דרך צנורות אורחות עקלקלות כענין (יחזקאל כ"ז ב') אמלאה החרבה. וכיון שקבל דינה על יריהן חיל בלע ויקאנו ונפסק חיותם ממילא מתים וכלים מאלוהם וזהו הענין שנהגם נקראת עלוקת שהעלוקה מוצת הדמים הרעים ומוה היא מתה ר"ל כנ"ל) וכן עונש הגהינם ענינו ג"כ שהחטא עצמו הוא עינושו כמ"ש (משלי ה' כ"ב) עונותיו ילכדונו את הרשע ובחבלי חטאתו יתכך. וכן (ירמיהו כ"י י"ט) היסרך רעתך שכאשר האדם עושה אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה הפגם והחורבן נרשם ח"ו הכף למעלה בשורשו ולעומת זה אמלאה החרבה היא מהוה ומגביר כחות וחילוי המימאה והקליפות רח"ל. ומשם ממשיך גם על עצמו רוח המימאה שמלפתו בעת עשיית הענין ואחר עשותו הרוח הקדושה מסתלק לפקומו והוא בחייו בנהינם ממש המקיפי בעת עשיית החטא רק שאינו מרגיש עדיין עד אחר פטירתו שנלכד או ברשת אשר הכין הן כחות המימאה והמיוקין שנבראו ממעשיו. וזוה"ל (ילקוט יעקב ס"ב ל' ע"ג כי ערך מאתמול תפחה) רשעים מעמיקים להם גהינם ר"ל שהם עצמם המעמיקים לעצמם הגהינם ופריחובין אותו ומכדעין אותו בהמאיהם וכמ"ש (ירמיהו כ"י י"א) הלא כולכם קודחי איש וכו' לכו באור אשכם ובויקות בערתם מיני' היתה זאת לכם

וכו' לכן כשתפלי אנשי כנה"ג להוציא"ר נכבה או גם הגהנים מעצמו כמ"ש בזהר תרומה (ק"ע ר"ט ע"ג) כגונא דחיבא מתחממן בנורא דיצה"ר וכו' בכל חמומא וחמומא וכו' הרי אתוקד נורא דגהנים זמנא חדא לא אשתבח יצה"ר בעלמא וכו' וכל ההוא זמנא כבה נורא דגהנים ולא אתוקד כלל אהדר יצה"ר לאתריה שארי חיבי עלמא לאתהמא ביה שארי נורא דגהנים לאתוקדא דהא גהנים לא אתוקד אלא בחטימו דהוקפא דיצה"ר דחיבוא. ושה"ה (איוג ל"ד י"א) כי פיעל אדם ישלם לו שהפעולה עצמה הטובה היא אם רעה ח"ו היא היא עצמה התשלומין שלו כנו' ועיין זוהר קורח (קע"ז ה') וו"ש באבות (פ"ד מ"ג) ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה וזה שאמר (קהלת ה' י"ז) כי את כל מעשה וכו' ר"ל המעשה עצמה העומדת ונרשמת כמות שהיא :

ורכן אמרו רז"ל (ב"ק נ"א ע"א) כל האומר הקב"ה ותרו ויתרו בני מעוהי וכו' וכן בירושלמי פ"ה דשקלים ובב"ר (פ' ס"ו) ובתנחומא פ' תשא. ובמד' תהלים ולבאורה ופלא הלא אפי' אדם איש חסד מהנהג במדת ותרנות אמנם הוא כמש"ל. שאינו ע"ד עונש ונקימה ח"ה. רק הטאים תרדף רעה שהחטא עצמו הוא עונשו כי מעת הבריאה קבע הוא ית"ש כל סדרי הנהגת העולמות שיהיו תלויים כפי התעוררות מעשה האדם הטובים הם או רעים ח"ו שכל מעשיו ועניניו נרשמים מאליהם כל אחד במקומו ושורשו והוא מוכרח לקבל דני ע"י אותן כוחות הטומאה שהגביר במעשיו כפי ערך וענין הפגם ובוה ממילא ותוקן הפגם של העולמות ושל נפשו או ע"י כח התשובה שמנעת עד שרשה העליון עולם התשובה עלמא דהידו ונהירו לכלא ומשם מתאצל ונשפע תוספת קדושה עליונה ואור מבהיק אותם להתם ולכליות כל טומאה ולתקן העולמות במקומם ובתרון אורש חד מעולם התשובה המופיע עליהם. לזאת אין שייך ותרנות בזה וו"ש באבות (פ"ג מ"א) וכל מעשיך בספר נכתבים היינו שמעצמן נכתבים ונרשמים למעלה :

וכן כענין ההתעוררות של מעלה ע"י בחי' הדבור אמר עמוס הנביא (ד' י') כי הנה יוצר הרים ובורא רוח (הגהה ולפי סדר הד' עולמות אבי"ע היה ראוי לומר תחלה בריאה ואח"כ יצירה אמנם הענין כי לשון יצירה פי' הצטיירות דבר יש מיש. ולשון בריאה פי' דבר מהורש יש מאין כמו שהסכימו כל הפשטנים וכן אמרו בז"ח בראשית במדה"נ (י"ו ר"ט ע"א) וו"ש אעפ"י שנראה לנו שעתה אחר הבריאה הוא רק יוצר הרים יש מיש כי ההתחדשות יש מאין כבר היה מששת ימי בראשית. אבל האמת כמאן כן עתה בכל עת ורגע היא בורא אותם ומחדשם יש מאין ע"י חיות הרוח שמשפיע בהם מחדש כרצונו יתברך כל רגע. וכן אמרו (צנות פ"ד מ"ג) הוא היוצר הוא הבורא והוא כנ"ל וממוצא דבר ישכיל המעייין על פי פשוט ענין הארבע עולמות שנקראו אצילות בריאה יצירה עשיה. מודעת שהעולמות נשתלשלו בהדרגה ממדרגה למדרגה וכל שנשתלשל ירד יותר למטה נתעבה יותר וכללות העולמות הם נחלקים לר' חלוקות שונים בערך מעלתם לבד הצחצחות העליונים שאין לכנותם אפי' בשם אצילות. ועולם הראשון מהארבעה שהאצול הוא יתברך שמו. אחר אשר אנו יכולים לכנותו בשם נקרא אצילות ואצילות פי' שניים לו ולשון חבר כמו ואחי אצלו. ולשון התפשטות רוחני כמו ויאצל מן הרוח. וכמו אצילו ידיו שהם מקום חבר הו' בנותף תמיד והם התחלת פשוט ידיו. כי עולם האצילות הוא הכל אלקות גמור כמ"ש בהקדמת התקונים באצילות

באצילות איהו וגרמוהי חרוכו' ובע"ה שער דרושי אבי"ע פ"ו ובריש שער ציור עולמות אבי"ע בהקדמת
 מהר"ח' ובשער השתלשלות הי"ס פ"ג. ובשער הצלם פ"א ובשער השמות פ"א ובשער סדר אבי"ע
 פ"ב וריש פ"ג ע"ש. ונקראת אין. דלית מחשבה תפיסא מהות ההתאצלות והחיבור דאיהו וחיותי
 וגרמוהי חד ועולם השני נשתלשל יורד מדרגה יותר מהראשונה שמושג על כל פנים קצת מציאותו
 שיוכל להקרא יש והוא היש מאין לכן נקרא בשם בריאה וכמ"ל. ועולם הג' נשתלשל בסדר
 המדרגה מהעולם השני ונתעבה יותר שמציאותו מושג יותר והוא היש מיש ולכן מתואר בשם יצירה
 כמו יוצר חומר שהוא יש טיש. ועולם הר' הוא גמר מלאכת כל העולמות שקדמיהו ותקונם
 על הכלית הטוב האמיתי שכיון שהוא יתברך בענין כלל הבריאה כולה והוא עולם התחתון שאנו
 בו שהיא דירת האדם המנהיג את כל העולמות בכח מעשיו וכמ"ש (נר' ה' ל"ה) וירא אלקים את
 כל אשר עשה והנה טוב מאד ואמרו בכ"ר (פ"ח) והנה טוב, האדם. וכן הוא שם בפ"ט ארשב"א
 בתחלת ברייתו של עולם נתאווה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים וכ"ה בתנחומא בפ' בחוקותי
 זפ' נשא ע"ש. לכן נקרא עשיה המורה על תיקון הדבר מלשון ויתן אל הנער וימהר לעשות אותי
 והרבה כיוצא בזה וכן אמרו בזו"ח שהעשייה הוא תיקון הדבר בגודל ומעלה מכמות שהיה כד"א
 ויעש דוד שם) ומניד לאדם מה שיחוי. כי אמרו בוהר לך לך (פ"ו ז') ויחי (רל"ד ז' ורמ"ט א') יתרו
 (פ' ע"ה) תזרועי (ע"ב) שלח (קס"א א') ובא"ו (ריס דף רל"ג) ובז"ח שה"ש (ג"ה ע"ד) שלשון הגדה
 שייך על רוא דמילתא הזוהר כאן את האדם מחמת חיותו עתה בזה עולם השפל שאינו רואה
 ומשיג הכנין או ההירסה ח"ו הנעשים למעלה בהעולמות מכל דבור ודבור שלו ויכול להעלות
 על דעתו ח"ו לומר במה נחשב דיבור ושיחה קלה שהפעול שום פעולה וענין בעולם. אבל ידע
 נאמנה שכל דיבור ושיחה קלה שלו לכל אשר יבמה בשפתיו לא אהאביד ואינו הולך לבטלה
 ח"ו. וכמ"ש בסבא (ק' ע"ב) אפי' הכל דפומא. אתר ודוכתא אית ליה וקוב"ה עביד מיניה מה
 דעביד ואפי' מילה דב"נ ואפי' קלא לא הוי ברוקנייא ואתר ודוכתא אית להו לכולא. ובפ' מצורע.
 (ג"ה א') כל מלה ומלה דאפיק בר נש מפומיה סלקא לעילא ובקעא רקיעין ועאלת לאתר דעאלת
 ובר"פ נשא דהחוא מלה דאפיק בר נש מפומיה סלקא ובקעא רקיעין וקיימא באתר דקיימא שכל
 היוצא מפיו יעשה למעלה ומעורר כח עליון הן בדבור טוב מוסף כח בכחות הקדושות כמ"ש
 (פסעים י"א י"ו) ואשים דברי בפ"ך וכו' לנמוע שמים וכו' ובוהר אמור (ק"ה א') דלית לך מלה ומלה
 וכו' ומאן דאפיק מלה קדישא מפומיה מלה דאורייתא אהעביד מינה קלא וסליק לעילא ואתער.
 קדישי מלכא עלאה ומתעמרין ברישיה וכדון אשתכח חרותא לעילא ותתא. ועי' באורך בפ' ויקהל
 (רי"ז א') נראות ונפלאות ענין הדבור של מלין קדישין דאורייתא שכל עלמין נהידין מחדוותא
 ושמחות וגיל הבאינה בהיכלין קדישין עלאין ומעטרין להו בעמרין קדישין וע' בפ' קדושים (פ"ה
 סוף ע"א). וכן מבואר במקומות רבות. שכל דבור ודבור וקול והכל דאורייתא או דצלוותא נבראים
 כמה מלאכין קדישין ובהיפך בדבור אשר לא טוב ח"ו הוא בונה רקיעים ועולמות של שוא לס"א
 רח"ל וגורם ח"ו הרוסת והורבן ועולמות סדרי המרכבה הקדושה הנוגעים לשורש הדיבור. וע'
 בוהר צו (ל"א ע') דדא ליח לך מב ובישוכו' ואוי להם לבריות שרואות ואינם יודעות מה הם

רואות כי אין לך דבור שאין לו מקום כי עוף השמים יוליד את הקול וכמה אלפי טארי דנדפי
 דאחרין לה ומלקין לה למארי דמדון ודיינין לה הן למוכ או להכף ח"ו כמ"ש בוהר לך לך
 (ז"ג א) ובפ' קדושים הנו' לית לך מלה ומלה וכו' וכמה קסמירין מתחברין עמיה דההוא קלא
 עד דמלקא ואתער אתר וכו' וכמה מתערין עליה דההוא בר נש וואי למן דאפיק מלה בישא
 מפומיה ע"ש. ובתיב (קהלת ה' ה') למה יקצוף האלהים על קולך וחכל את מעשה ידך וכו'. ואמרו
 (ערכין ט"ו ע"א) האומר בפיו חמור מן העושה מעשה וכו' ואמרו ז"ל (מנהגין ז"ג א) כל המחליף
 בדבורו כאלו עובר ע"ו. וי"ש (עמוס ד' י"ג) ומגיד לאדם מה שיחיו. ר"ל שבעת עמוד האדם להת
 דין וחשבון לפניו יתברך או הוא יתברך מגיד לו הסוד רוא דמילתא מה שגרים שיחיו למעלה
 בעולמות העליונים כמ"ש ל שלשון הגדה פירוש רוא דמילתא :

וכן על ההתעוררות של מעלה ע"י בחינת המחשבה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ל"ג ט"ו) הויצר
 יחד לבם המבין וכו' והיה צ"ל המבין כל מעשיהם. ולמעלה פירשנו על בחי' המעשה
 ויש לפרשו ג"כ על בחי' המחשבה. והוא כי יהבן שני אנשים עושין עבירה אחת ועכ"ו אין
 עונשין שוה או מפני שהאחד שכלו והשגתו יותר גדולה מחבירו מצד ששורש נשמתו גדולה ממקום
 גבוה ועליון משל חבירו והעונש הוא כפי ענין הפגם שגרים למעלה שהפגם כל אחד מגיע לשורש
 נשמתו כמ"ש בתקונים סוף (תו"ג) מאן דפגים לתתא פגים לעילא לאתר דאתר דאתגור נשמתיה ושם
 בת"ע (קט"ג א) ובר בר נש עביד חובין כפום ההוא בר נש הכי סליק חוביה לאתר דאתגור דאתגורת
 נשמתיה וכו' ועונשיה איהו סגוי כפום דרגיה וכ"כ האר"י ז"ל בשער היחודים ריש תקון עונות
 וכפ"ע"ה בהקדמת שער השבת פ"א ובגלגולים ואינו דומה המטנף הצד המלך למטנף פלמין של
 מלך וכ"ש הכסא וכ"ש בגדי תפארתו וכ"ש הכתר. ואף שכל עולם שהוא יותר גבוה ונעלה אין
 בכח העון לפעול בו פגם ורושם גדול כ"כ. עכ"ו עונשו גדול יותר כי מי שהוא ממנה למחר
 ולצמצא בתרו של מלך אם השאיר עליו אף מעט אבק אין ערך ודמיון לעונשו של הממונה על
 נקוי החצר של המלך שאף אם השאיר או הניח בתוכו רפש וטיט. ולכן רבו טשפטי ה' אמת
 בשינוי חלוקי העונשים לאין קץ לכל אחד כפי מדרגת הפגם בשורש נשמתו מאיזה עולם חוצנה.
 גם לא יהיה שוה העונש של שני אנשים סמעם שלא היתה מחשבת שניהם שוה בעת עשיית
 העון. והפגם נמשך בהעולמות גם לפי ענין המחשבה בשעת העשייה ואם האחד הדביק יותר
 מחשבהו להעבירה ודאי שהוא ראוי לעונש יותר גדול כי או הפגם מגיע ח"ו להעולמות יותר
 עליונים וסמעם זה השוגג עונשו יותר קל מהמויד. ולכן אמרו (יומא כ"ט ע"א) הרהורי עבירה קשים
 מעבירה. וי"ש הויצר יחד לבם היינו שרואה יחד מחשבות לבם כמו שפירשו רז"ל (נמ"ס ר"ה י"א ע"א)
 המבין אל כל מעשיהם ר"ל שהויצר יתברך רואה ומבין מחשבות לבם המצטרף אל מעשיהם ודן
 את כל אחד כפי מחשבות לבו שהיה בעת עשיית העון :

וכן אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ה' י"ו) כי את כל מעשה האלהים יבוא במשפט על כל נעלם
 וכו' ר"ל שמלבד העונש על מעשה העון כפועל עור יבוא האלהים ית"ש במשפט את כל מעשה
 לגלגל עליה לרונח גם על המחשבה הנעלמה איך וכאזיה אופן היתה בעת העשייה. וכן אמר
 משלי

(מסלי נ' יט) ה' בחכמה יסר ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו. כלל כאן דרך כלל את כל העולמות. ארץ עולם האמצעי. שמים הם כלל העולמות העליונים. ותהומות הם כלל התחתונים. ואמר אח"ו בני אל ילוו מעיניך. העינים כנוי להמחשבה כמו החכם עיניו בראשו וילוו מלשון נלוו כמ"ש סוף כלאים נלוו הוא ומלוי את אביו שבשמים. וז"ש בני חום על עולמות היקרים שנבראו בחכמה ובתבונה והוהר שלא תגרום במחשבתך עקים ונלגול כי מחשבה אחת אשר לא טובה יפגום ח"ו וכנ"ו:

ואדו השלשה בחינות מעשה דבור ומחשבה הם כלל הבחינות פנימיות של האדם שהם נפש רוח נשמה וסימנם נר"ן. כי מעשה הוא מבחינת הנפש וכמ"ש (כמדבר ט"ו ל) והנפש אשר תעשה. הנפשות העושות (ויקרא י"ה כ"ט) והרכה כיוצא בהם, והנפש שורה ומתלבשת בדם האדם כמ"ש (דברים י"ז כ"ג) כי הדם הוא הנפש. ולכן עיקר מושגה בכבוד שהוא כלו דם. ובסרוצת הדם נעים כל חלקי האברים כלי מעשה כי היא הנותן להם חיות ותנועה ותעוררות שיוכלו לפעול לעשות את אשר בכחם שאם תמנע מרוצת הדם מאבר אחד איתו האבר מתכוש ואין בו יכולת לעשות שום דבר. והדבור הוא מבחי' הרוח כמ"ש (סמואל ב' כ"ג ב') רוח ה' דבר בי. וברוח שפתיו (יטעים י"א ד') וכמו שתרגם אנקלוס ע"פ יהי האדם לנפש חיה. לרוח ממלא. וכן נראה לעין שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו יוצא רוח והכל מהפה. ומשכן הרוח עיקרו הוא בלב כי הרוח והכל הדבור עיקרו וראשיתו היא עולה מהלב. ומחשבה היא בחינת הנשמה המלמד לאדם דעת ובינה בתורה הקדושה לכן עיקר מושגה הוא במיח כלי המחשבה והיא הבחינה העליונה שבהם וכן אמרו בב"ר פ"ד חמשה שמות נקראו לה וכו' נפש זה הדם וכו'. רוח וכו' נשמה זו האיפוא דבריותא ר"ל דעתו ומחשבתו כמו שפי' הערוך ורש"י ז"ל:

וכי יפלא הלא שם נשמה פירושו היא נשימה. והלא נראה לעין שנישמת האדם היא הכל העולה מהלב ממטה למעלה. וגם כי הרי הוא בחינת אור חוזר ואינו בחינה עליונה. אמנם הענין שנקראת בלשון נשימה אין הכנה בחינת נשימת האדם אלא כביכול נשימת פיו ית"ש כמ"ש ופח באפיו נשמת חיים וכבר המשילו רז"ל בר"פ חלק ענין השתלשלות רוח חיים באדם לעשית כלי וכוכות לענין תחיית המתים. ואמרו ק"ו מבלי וכוכות שמעלין ברוח בשר ודם וכו' שברוחו של הקב"ה על אחת כמה וכמה. וכן הוא בש"מ תהלים (מוצור ב') עי"ש. כי הנדון דומה לראיה שכשנבחין בנשימת פיו האופן בכלי וכוכות בעת עשיתו נמצא בו נ' בחינות הראשונה כשנשימת האדם עדיין בפיו קודם ביאו לתוך החלל של השפופרת החלולה אין לקרותה או נשמה. והבחינה השנית כשיכנס ההכל ובה לתוך השפופרת וממשיכה כמו קו או נקראת רוח. והבחינה הג' התחתונה היא כשיוצא הרוח מהשפופרת לתוך הוככות ומתפשטת בחוכה עד שנעשית כלי כפי רצון המוגג או מבלי רוחו ואז נקראת נפש לשון שבת ונפש. כן ברמזין זה היא ענין הג' בחינות נר"ן שמושפעים כביכול מנשימת פיו ית"ש שבחינת הנפש היא הבחינה התחתונה שהוא כולה בתוך גוף האדם ובחינת הרוח היא הדרך עירוני מלמעלה שחלק וקצה העליון שלו קשור ונאחו למעלה בבחי' התחתונה של הנשמה ומשתלשלת ונכנסת גם בתוך גוף האדם ומתקשרת שם בבחינת

העליונה

(1)

שיח יצחק

העלוונה של הנפש במ"ש (ישיב ל"ב ע"ו) עד יערה עלינו רוח ממרום. אשפוך את רוחי וכו' (יחל ג' ה') שהוא מושפע באדם דרך שפיכה וערוי כנ"ל וכמו שיתבאר עוד להלן אם ירצה ה' ענין התקשרותם באורך :

אמנם בחינת הנשמה היא הנשימה עצמה שפנימיות עצמותה היא מתעלמת ומסתתרת ומקורה ברוך כביכול בתוך נשימת פיו יתברך שמו שאין עצמות מהותה נכנסת כלל בתוך גוף

האדם וארה"ר קורם החמץ וכה לעצמותה ובסיבת החמץ נסתלק מתוכו ונשארה רק חופפת עליך לבד משה רבינו ע"ה שוכה לעצמותה תוך גופו ולכן נקרא איש האלהים כידוע שכל ג' עולמות ב"ע מבחינת נשמה דילהון ולמעלה הוא אלהות גמור כמ"ש בעץ חיים שער הצלם פ"א ובריש שער ציור עולמות אבי"ע בהקרמת מוהר"ו זצ"ל. ובשער השמות פ"א וזולתו לא זכה אליה שום אדם רק בחירות ניצוצי אור מתנוצצים ממנה על ראש האדם הזוכה לה כל א' לפי מדרגתו ולפי שיעורו ועין רע"מ נשא (קכ"ג ג') ויפח באפיו נשמת חיים דא איהי דיוקנא דעל בר נש וכו' ובז"ה רות (ס"ד ע"ג) ואי זכי וכו' כדן נחתא עליה רבו יתירא מלעילא וכו' אתער עליה מלעילא אתערו קדישא ושרייא עליה דבר נש וסחרא ליה מבל סמרין וההוא אתערו דשרייא עליה מאתר עלאה הוא. ומאי שמה נשמה שמה ע"ש. והיא הנותנת לאדם בינה יתירה להשכיל השכליות הפנימים הגנוזים בתוה"ק וכמ"ש בס"ת לך לך ע"ע ב' נשמה אתערת לאיניש בביתה. ובז"ה רות (ס"ד ה') ואתער ביה כחכמתא עלאה וכו' וע' בע"ה שער מוחין דקמנות פ"ג ז"ל אמנם לא כל אדם זוכה לזה ודע כי מי שיש בידו כח במעשיו וכו' או יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי תורה וכו' ויתגלו לו רזי תורה בתקוין ע"כ. וע' להלן שורשו העליון והבין. וז"ש הכתוב (איז ל"ב ה') אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם. ר"ל שבחינת הרוח היא משתלשל ומושפע ונכנס בתוך האדם אבל הנשמה שהיא נשמת שדי ר"ל נשימת פיו יתברך אין עצמותה מושפע ומתגלה בתוך האדם כי היא מרומים השכון בתוך פיו ית"ש כביכול רק שהיא הנותנת לו בינה בניצוצי אורה עליו להשכילו בעמקי מצפוני תוה"ק :

ומש"כ בזה"ה והמקובלים ז"ל שבחינת הנשמה משכנה במוח האדם כונתם ז"ל על הניצוצי זו אורה המשכלת מוחו ושכלו לא עצמותה ממש. ועיקר כונתם ז"ל על בחינת נפש רוח של הרוח סוד המוחין שהם פעמים מתנוצצים פעמים מסתלקין ובאים בסוד למי שזוכה לזה כידוע לא על בחינת הנשמה העיקרית וכ"כ רבינו הגדול הגאון החסיד מוה"ר ז"ל בבאורו על ההיכלות בהובלא תנינא והבל אחד שבחי' התחתונה של הנשמה המתנוצצת בדיעו ובשכלו להשכילו היא היא הנפש רוח של הרוח במוחין שלו כמ"ש לפנינו בעה"י :

ובזה יובן כונתם ז"ל בשמות רבה פמ"א על פ' (משלי כ"ו) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה שאמרו למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן בא בנו מבית הספר מצא תמחוי לפני אביו נמל אביו חתיכה אחת ונתנה לו וכו' אמר לו איני מבקש אלא ממה שבתוך פיך מה עשה נתנה לו וכו' היינו שבקשת הבן יקר להשיג שיושפע בו מניצוצי אור בחינת הנשמה אשר מקורה נעלמה בנשימת פיו יתברך שמו ורמוז עוד בלשונם הקדוש שהמשילו לתינוק הבא מבית הספר דוקא הודיעו

הודיעו נאמנה שאין מביא בעולם להשיג בחינת ניצוצי אור הנשמה אם לא ע"י עסק ועיון והתבוננות בתוה"ק כי שניהם ממקור אחד באים כידוע למבין (הגהה ועפ"י וישיביל המעיין להבין על פי פשוטי ענין הנזכר בזה"ר (פ' אחרי ע"ג א') שהקב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא. ודאי עומק כונתם לסודות עמוקים עכ"י יש להסביר הענין גם בפשיטות עפ"י והענין כי הקב"ה סתום וגלוי כ' עצמות אדון הכל אינו מושג ולית מחשבה תפיסא ביה כלל ומה שהושג לנו מעט מן המעט הוא רק מצד התחברותו להעולמות מעת שבראם וחירשם להחיותם ולקיומם כל רגע ולהנהיגם כמ"ש (נחמיה ט' ו') ואתה מחיה את כולם. ולכן נשבה אותו יתברך בתפלותינו שהוא חי העולמים כי כל כונת לבנו בכל התפלות והבקשות אסור להיות רק ליחודו של עולם הוא האין סוף ברוך הוא אמנם לא מצד עצמותו והברך לבד בבחינת היותו מופרש מהעולמות אלא מצד התחברותו יתברך ברצונו הפשוט להעולמות והסתרתו בהם להחיותם וזה הוא כלל שורש ענין העבודה והמצות כולם וזה לבד כל השתנו. וע' לקמן הענין באורך. וכל חיותם וקיומם של העולמות כולם הוא רק ע"י תורתנו הקדושה כשישראל עוסקים בה שהיא נהירו דכל עלמין ונשמתא וחיותא דכולהון ואילו היה העולם מקצתו ועד קצתו פנוי אף רגע א' מעסק והתבוננות בתורתנו הקדושה היו חוזרים כל העולמות לתוהו ובוהו כמ"ש רז"ל (כ"ד פ' א' פ"ט ו') בשביל התורה וכו' כמ"ש וחיי עולם נטע בתוכנו כי מקור שורשה העליון היא למעלה מכל העולמות לכן בה תלוי החיות של כולם. ואמרו ג"כ (ויקרא פ' נקמותי פר' ל"ו פ"ט ד') בשביל ישראל וכו' כמו שנחבאר שע"י עסק התורה שעוסק האדם והניגוני בתוה"ק הוא משיג להתנוצצות אור בהיר הנשמה כי להשכילו בעמקי רזין קדישין דילה שאו מכונה בשם ישראל כידוע בזה"ר. ועל כל מוצא פי ה' היא בחינת נשמת האדם נשימת פיו יתברך יחיו ויתקיימו ג"כ כל הכחות והעולמות שהוא ג"כ הגבוה והפנימית מכל העולמות וזהו קוב"ה ואורייתא וישראל מתקשרי דא בדא. וז"ש בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית) וז"ש בש"ר שם בשעה שעמדו ישראל על הר סיני לקבל את התורה היו מבקשים לשמוע הדברות מפי הקב"ה וכמ"ש (שה"ש א') ישקני מנשיקות פיהו שבעת המעמד המקודש וכו' כולם שהיה חופף ומאיר עליהם וזו ניצוצי זוהר בחינת הנשמה מנשמת פיו יתברך כביכול. והוא סוד הכתרים שזכו בסניו ושמתח עולם על ראשם ועל ידי כן וכו' להשיג סתרי פנימיות נשמת התורה הקדושה כמ"ש בזה"ר (כסעלותן ק"ג א') אורייתא אית לה גופא וכו' חכימין עבדי דמלכא עילאה אינן דקיימו במירא דסניו לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהי עיקרא דכולא אורייתא ממש. והוא שאמרו בכ"מ במד' כלי זין היה להם בסניו ושם הטפורש הקוק עליו שהוא ההשגה העליונה בנשמתא וסהרין דאורייתא שמה מפרש. כי כן היה הענין או למעלה בשרשו העליון כנ"ל סוד בעמרה שעמרה לו אמו ודרשו ע"י בחיות ביום התנונה זה סיני וביום שמתח לבו אלו ד"ה. והוא בעמרה וכו' אלו הכתרים הנ"ל שהיו בסניו חיי המלך וע' בע"ח שער הכללים סוף פ"ה :

עוד הערה ליראה הוא בהשכיל האדם שכל עניני המשכן והמקדש הוא כולל אותם והוא העיקר. וכמו שכתב בעל נפש חיים וז"ל בהגהה כי המשכן והמקדש היו כלולים כל הכחות והעולמות וכל הסדרי קדושות כולם כל בתו וגנוכו ועולותיו והדריו וכל כלי הקדש כולם היו בדוגמה עליונה

עליונה צלם דמות תבנית העולמות הקדושים וסדרו פרקי המרכבה המה יסד דוד ושמואל הרואה
 סיד ה' עליהם השכיל כל מלאכות התבנית ואמרו ז"ל (כפ' איוכו מקומן ל'ד ז') מאי דכתיב וכו' וכו'
 מה ענין ניות אצל רכה אלא שהיו יושבים ברמה ועוסקים בנויו של עולם וכו'. ז"ש בתנחומא
 ר"פ פקודי שהוא שקול כנגד בריאת העולם. ומינה שם כסדרן כלל הענינים שהיו בכריאה שהמה
 היו ג"כ במשכן. ולכן אמר הכתוב בבצלאל (שמות ל"א ג') ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה וכתבונה
 וברעה. כי באלו הג' דברים נבראו העולמות כמ"ש (מגיל' ג' י"ט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים
 בתבונה וכו' ועיין זוהר פקודי (כ"א א') שם (ל"א ז') וכו' ח' תרומה (ל"ה ע"ג) ע"ש באורך. ולכן
 אמרו רז"ל (נרמז נ"ה א') בצלאל היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ. ולכן האדם
 משם הקודש שבולל ג"כ כל סדרו בראשית וסדרו המרכבה כלל הכריאה כולה. הוא ג"כ דוגמת
 והבנית המשכן והמקדש וכל כליו מכיון בסדר התקשרות פרקי אבריו וגידיהו וכל כחותיו וכן מחלק
 בוהר כלל הבנית המשכן וכליו שהמה רמזים כולם באדם אחר באחד יגשו כסדר. לזאת הרי כי
 ודאי עיקר ענין הקידש והמקדש ושריית שכינתו יתברך הוא האדם שאם יתקדש עצמו כראוי
 בקיום המצות כולם שהם תלויים ג"כ בשורשן העליון בפרקי אבריו שיעור קומה כביכול של כלל כל
 העולמות כולם. ועיין זוהר תרומה (קס"ג ז') ואת המשכן תעשה וכו' הא הבא רוא דיהודא וכו' יעו"ש.
 או הוא עצמו המקדש ממש. ובתוכו ה' ית"ש כמ"ש (ירמיהו ז' ד') היכל ה' היכל ה' המה. וכמאמרם
 ז"ל ושכנתי בתוכם בתוכו לא נאמר אלא בתוכם וכו' ז"ש רז"ל (כתובות ס' ע"א) גדולים מעשה צדיקים
 יותר ממעשה שמים וארץ ראילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים
 ואילו במעשה צדיקים כתיב מקדש אדוני כוננו ירך. פתחו במעשה צדיקים וסיימו כראייתם ממקדש
 כי כן באמת שהצדיקים ע"י מעשיהם הרצויים לפניו יתברך הן הם מקדש ה' ממש. וז"ל ער"ז
 הכתוב ועשו לי מקדש וכו' ככל אשר אני מראה אותך וכו' וכן תעשו. ורז"ל דרשו (סנהדרין מ')
 וכן תעשו לדורות. ולדרכינו ז"ל ג"כ שרוצה לומר אל תחשוב שתכלית כונתי היא עשיית המקדש
 החיצוני אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו רק לרמוז לכם שממנו תראו וכן
 תעשו אתם את עצמיכם שתהיו אתם במעשיכם הרצויים בתבנית המשכן וכליו כולם קדושים ראויים
 ומוכנים להשרות שכינתו בתוכם ממש. וזהו ועשו לי מקדש והתכלית הוא ושכנתי בתוכם ממש
 ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וכו' וכן תעשו אהם. שתהיו מקדש מעט להשרות
 שכינתו בתוכם. וזה אמרו הקב"ה לשלמה (מלכים א' ו' י"ג) הבית הזה אשר אתה בונה הוא רק
 אם תלך בחקותי וכו' ושכנתי בתוך עמי ישראל דוקא. לזאת כאשר קלקלו פנימיות המקדש אשר
 בתוכם או לא הועיל המקדש החיצוני. וה"ש הכתוב (חוקאל מ"ג') הגד את בית ישראל את הבית
 יכלמו מעינותיהם וכו' ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותבונתו ומוצאו ויביאו וכל צורתו
 ואת כל חוקותיו וכו' הודע אותם וכתוב לעיניהם. וישמרו את כל צורתו ואת כל חקותיו ועשו
 אותם וכו' כמבואר. ובתרגומו ואם יתבנעון מכל דעברו במחוייתן צורת ביתא ומיקוצי וכו' :

דבר אחד שישים על לבו בהליכתו בדרך לראות בענינים נסתרים הדרושים למופת ושמירת המלכות. ומסר בידו התלפ'ין המוליך את הקול מאתו למלך לדבר עמו בכל עת שירצה בכל מקום שימצא שם. והאהוב הזה במשך הימים לא שם לבו לכל אשר צוהו וכל אשר אמר לו המלך לא עשה. וכשמוע המלך את הדבר הזה מאד חרה לו וחישי מהר החריב את הבית. ואמר לו כל עוד שהייתי אני שוכן בלבך וכל מעיניך על שירותי היה יאה הכית לבא להשחשעשע עמך והתלפ'ין לדבר עמך בכל עת לא כן עתה אשר לא שמרת מצותי מה לי בבית אשר בנית לי. ולמה לך התלפ'ין לדבר עמי בכל עת שתרצה. כן הנמשל שכאשר היו ישראל עושים רצונו של מקום היה המקדש להשרות שכינתו שם בכלל ישראל וגם היה משרה שכינתו על כל אחד בפרט כמו הנביאים ובעלי רוח הקדש שהיה הקשרות בינם לבין אביהם שבשמים להגיד להם את דברו בכל עת כמ"ש (עמוס ג' ז') כי לא יעשה ה' דבר כ"א גלה סודו אל עבדיו הנביאים. לא כן כשחטאו בני ישראל אבדנו כל כלי חמדה ה' יחזירנו למוטב :

(אמר המעתיק המשל הזה עשה אותו עמ"ר הרב מ"א וצ"ל כאופן אחר בעת עשה הספר ואחר כמה שנים בהודע לו ענין התלפ'ין שינה אותו ויוסיף עליו חן ומתיקות ש"י למור"א).

גם על זאת יחרד לב האדם בזוכרו שהיא כולל בתבניתה כל הכחות והעולמות כולם כמו שיתבאר אם ירצה ה' להלך כי לב האדם אמצעית הגוף הוא כללות הכל כנגד קדשי הקדשים אמצע הישוב ואבן השתייה כולל כל שרשי מקור הקרושה כמוהו ורמוהו ז"ל במשנה פ' תפלת השחר (דכ"ט ע"ג) יבין את לבו נגד קדשי הקדשים וכוונה שלח (קס"א סוף ע"א) ת"ח כר ברא קוב"ה כר נש בעלמא אתקין ליה כגוונא עלאה יקרא ויהב ליה חיליה ותוקפיה באמצעיתא דגופא דתמן שריא לבא וכו' בג"ד אתקין קוב"ה עלמא ועביד ליה חר גופא וכו' ולבא שרא באמצעיתא וכו' דהוא תוקפא דכלא וכלא ביה תל"ין וכו' וההיכל לבית קה"ק דתמן שכינה שריא וכו' והכא הוא לבא דכל עלמא ומהכא אתונז וכו' יע"ש באירך. א"כ בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבו מחשבה אשר לא טהורה בניהוף רח"ל הרי הוא מכניס זונה סכל הקנאה בבית קה"ק עליון בעולמות העליונים הקדושים ח"ו ומגביר כל כחות הטומאה והס"א בבית קה"ק העליון הרבה יותר ויותר ממה שגורם התנכרות כח הטומאה ע"י מיטום בהציעו זונה בבית קה"ק במקדש מטה. וכן כל חטא עין אשר כל איש ישראל מכניס בלבו ח"ו אש זרה בכעס. או שאר תאוה רעות רח"ל הלא הוא ממש כענין הכתוב (יסעיה ס"ד י') בית קדשנו ותפארתנו אשר וכו' היה לשרפת אש ה' יצילנו. וזה שאמר ה' ליחזקאל (מ"ג ז') את מקום כסאי וכו' אשר אשכנ שם כהוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית ישראל את שם קדשי וכו' בזנותם עתה ירחקו את זנותם וכו' ושכנתי בתוכם לעולם. עכ"ל נפש חיים. ומאחר שכל כך גורם האדם בחטאו כיצד יעבור על מצותיו והכרך ומי שיש לו לב בשר יאחזימו רעד ולא יעבור על שום מצוה ח"ו :

אף ענין ירא חטא שירא מן החטא כירא מן האויב שבאמת הוא אויב אמיתי להנפש כנודע ויתרחק ממנו כמתרחק מן הארי ואפי' מחטא שוגג והטעם מפני היות הנפש הויה דקה ורוחנית אצולה ממקום גבוה וכל דבר שיפגום האדם אפי' שוגג מתשיך הנפש כנטף שמן על בנד משי

לבן

(יא)

שיח יצחק

לכן שהכתם מחשיך מראהו גם אם נהן עליו בשנגה או בודון ולזה הזהיר שלמה המלך ע"ה
 (קהל'ט' ה') בכל עת יהיו בגדיך לבנים שלא הנפס אפי' שונג שמחמת שהיא אצולה ממקום
 עליון אפי' דבר קל פוגם אותה. וכמ"ש רז"ל **משל** למלך שחטאו לו ב' בני אדם א' קרתני ואחד
 בן פלמין ראה ששניהם חטאו חטא אחד פנה לקרתני. ולבן פלמין נתן דינים קשים אמרו לו בני
 הפלמין מאחר ששניהם חטאו חטא אחד למה לקרתני פניה ולמה לבן פלמין הענשה הרבה אמר
 להם קרתני אינו יודע נמוסי מלכות אבל בן פלמין יודע נמוסי המלכות וחוטא עונשו גדול. כך
 הגוף אינו יודע נמוסי מלכות שמים אבל הנפש שעמדה בהיכל מלך ויודעת נמוסי הקב"ה לכך
 ראויה לעונשים מרובים ואעפ"י שגם הגוף נענש וכמו שאמרו רז"ל (סנהדרין י"א ע"ג) משל לחרש
 וסומא. אפי"ה לערך גדול עונש הנשמה עונש הגוף אינו נחשב כנודע שהגוף עונשו כל זמן
 שהבשר קיים דוקא משא"כ הנפש. כי בכל יום ויום בת קול מכרות ואומרת שובו בנים שובבים
 העירו לבככם לפני המלך הנורא הקב"ה התעוררו להזהר מעונות העירו נשמה הקדושה שנתנה
 בכם ממקום גבוה וקדוש וכו' כמבואר בכמה מקומות ברו"ל וכוונה. והנשמה שומעת קול הכרוז
 וכמ"ש רז"ל אי איהו לא חוי מוליה חוי. לכן כשמגיע זמן פטירתה הקב"ה מתמיה עליה ואומר
 ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והרי השבעתיה בשמי והתירתי בה והוא עד מכמה פעמים
 שהתירתי בה לשמור חוקי בשביל כך הואיל והיא עצמו עד כמה שחטא או ראה בעיניו אותם
 העונות או ידע בבירור שעבר על מצות קונו אם לא יגיד אם לא יודה עליהם לפני בוראו ונשא
 עונו. צריך להזהר אפי' ברבר קל שהרי בשביל דבר קל שאמר אברהם אבינו ע"ה כמה אדע כי
 אירשנה, ירדו אבותינו למצרים. ובשביל ששמע יעקב ליוסף נענש עליו כ"ב שנה. ועל מי מריבה
 נענשו משה ואהרן. ואם בארום נפלה שלהבת מה יעשו אוזבי קיר. לכן האדם יירא מן החטא
 אפי' דבר קל כי לא ידע עד כמה יגיע עונשו והוא דומה לנכנס לבית הרוקח ורואה מרקחות
 וסמים מינים ממינים שונים ורפואות שונות ולא ידע מה הם. ראוי לבעל דעת שלא למעום שום
 אחד מהם ואפי' מעט מן המעט כי שמא הסם הזה הוא סם טמיה כמעט מן המעט. והו פירוש

יראת חטא שיירא מן החטא אפי' כל שהוא קל ;
עוד פירוש יראת חטא הוא שיירא מן החטא אפי' בשונג שע"י החטא עושה פתח להמוד
 וכמ"ש רז"ל (ויק' פ"ד פ"ג) על פסוק גם בלא דעת נפש לא טוב (משלי י"ט ז') לא
 יצר האדם על עבירות שעשה בשונג אלא שנפתח לו פתח שיחטא כמודר שעבירה גוררת עבירה.
 והוא **משל** לבגד שנפל עליו מעט שמן שאף שלפי שעה לא יזכר הלכלוך אכן מעט מעט השמן
 מקבל לכלוך האבק מן האויר ויתרחב ונמאס מדי יום ויום כן העין החטא הולך ומתרחב עד
 שיביאנו לידי מויד. ומעם הדבר כי כאשר יעבור האדם על עבירה אחת יעורר שרשה של עבירה
 למעלה. וע"י התעוררות הטומאה למעלה תהיה סבת הורדת הטומאה על הגוף ומחטאים אותו.
 וזה אומר (תהלים י"ט י"ג) שגיאות מי יבין מנסתרות נקני ואו גם מודים חשך עבדך להשמר מהם
 לכן אני מעתיר כי אל ימשלו בי ר"ל הטומאה שבאה ע"י השונג ואו איתם אהיה הם ונקיתי
 מפשע רב. והוא **משל** לאיש שהשביעו אותו שלא ישהה שבר לכל וישתכר ויקלקל מעשיו.
 והוא

והוא אמר להם שיהנו לו רשות שישתה אך מעט שיעור שלא יגיע לשכרות גדולה. ויהי היום נשתכר הרבה בשכרותו של לום והביאו אותו לעונשו על עוברו השבועה. והשיב להם שלא עבר על השבועה כי בתחלה שתה מעט. ואח"ז השכרות מעט הזאת העבירתו על השבועה כי בלא דעת עשה. כן הנמשל שהאיש הישראלי הוא מושבע ועומד שלא יעבור על מצותיו כמ"ש (דברים כ"ט י"ד) כי אשר איננו פה עמנו עומד היום. אכן השוגג אין עליו שבועה כי שגגה היא אכן השגגה עצמה מביאתו לידי מויד וכנו'. לכן האיש הנלכב ירחק מהשגגה מרם יפול ח"ו בעון מויד ה' יצילנו :

עוד צריך לירא מהחטא כי ע"י החטא מחליש כח השכינה לפני שבעים שרים. והיא תרעומת השכינה שמוני נזטרה את הכרמים הם הע' שרים ולכן כרמי שלי שהם ישראל לא נמרתו כי ע"י העון גורם עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה. שזה הוא צער גדול וכמו שמצינו באיוב כי כל מיני יסורים שהיו לו, לא נצטער מהם כמו על משנאו שהגדיל כמ"ש משנאי עלי הגדיל ואיך בעונותינו אנחנו גורמים שמשנאינו ירימו ראש עלינו :

עוד צריך האדם לדע שע"י איוה חטא שעושה באבריו. מחשך אורו העליון בבחינת אותו אבר והרחמים מסתלקים ממנו ויתהוו עליו הדינים ולמעם זה אמרו רז"ל (ברכות ה' ע"א) אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו. שודאי מחמת פגם מעשיו נמשך לו היסורים כדי לעוררו בתשובה. וזהו פי' הפסוק (ויקרא כ"ד כ') כאשר יתן מום באדם בשרשו העליון כן ינתן לו יסורים כדי לעוררו בתשובה. והוא **משל** לגביר אחד שנולד לו בן סומא מב' עיניו ולא ראה מאורות מימיו ולכן הוכרח הגביר להביא לו משרת לשרתו. ויהי היום בא רופא גדול ואמר לרפאותו ונתן לו רפואות וסמים מרים. והמשרת בראותו כי עוד מעט יפקחו עיניו ויסירו אותו ממשמרתו התחיל לפתות את הילד שלא יצטרע ברפואות- כי אין הנזק שזה הרפואה כי כמה נחשב פאור העינים והילד נפתה לבו להמשרת יען שלא ידע מעם האור. ואביו בראותו כך הניח לו התחתים לפניו ונפל והתחיל לצעוק הילד אמר לו אביו ראה אילו היו עיניך פקוחות לא היית נופל. ואז הילד שם אל לבו להתרפאות. כן האדם בצאתו מרחם אמו לפתח חמאת רובין והיצה"ר מסטא את עיניו. ובכא היצר הטוב לרפאותו לא ישמע אליו כי לא ידע מה הוא אור העבודה לכן שולחים לו יסורים כדי שידע שעונותיו המו אלה וחמאתו מנעו הטוב ממנו ואז ישים אל לבו לשוב בתשובה ה' יוכנו :

עוד צריך להתבונן האדם שע"י חטאיו יגרום שתתסלק ממנו השגחה ה' כענין שנאמר (דברים כ"ג ט"ו) ולא יראה בך ערות דבר ושם מאחרוך. והוא דומה **משל** לאדם ההולך בדרך בלהות וסכנה ועמו שומרי המלך לשומרו בדרך ולא יפחד. ויהי היום מרחוק ראה פרח נעים הנוטה מן הדרך רחוק הרבה מהשומרים שעמו. וזה עזב את השומרים והלך אל הפרח אשר לא ישה דבר לאדם רק תאוה הוא לעינים. ובוה עזב את שומרי ראשו. ויהי למרף לחיתו יער ויאבד חייו על פרח קטון בן הדבר הזה שמאבד ממנו השגחה אלהיו על עון נבוה והנאה מועפת. ועל שלשה בחינות שהזכרנו רמזו בוזהר (פר' אהרי רע"ה ע"א) על הלת מלין מתעכבין ישראל בגלותא. על דעברין קלנא בשכינתא. הוא אשר דברנו ר"ל שגורמים עבד כי ימלוך וכי'. ומחדרי אפייהו

משכינתא

יִצְחָק שִׁיחַ

משכינתא ר"ל שתסתלק ממנו השגחת ה'. ועל דמסאבי גרמייהו קמי שכינתא. ר"ל שע"י העון מממאים את נפשם רח"ל. ומאחר שכ"כ. גורם האישי החימא לענות נפשו. מדוע לא יחרד וילפת ויברח מהחמא ככורה מן המות ואם חמא ישוב ורפא לו כי אל רחום ה' אלהיך :

עוד פי' אחר על לשון הוזהר הנז' על דעברי קלנא בשכינתא הוא עון חלול ה' הגדול דכשישראל ח"ו עושים דבר שיש בו חלול ה' אין לך קלון גדול מזה לשכינה. והוא **משל** לכן שהוא עושה רשע ועולה שגורם קללה לאביו באמרם ארור שזה ילך ארור שזה גידל. וחילול ה' אמרו בנמרא (יומא פ"ו ע"א) כגון אנא דמסנינא ד' אמות בלא תורה. ומה יענו אנשי דורינו שקצת מהם גוזלים מהגוים וגורמים שיאמרו כל ישראל גולנים הם. אוי לנו מיום הדין מחילול ה' הגדול והגול בעצמו עונשו חמור ורעתו רבה ובפרט בהלוות אליו עון חלול ה' שאינו נמחל בתשובה עד המיתה. וזאת יעלו על לשונם גול הגוי מותר. והבל יפצה פיהם אלא אדרבה עונשו יותר מגול ישראל בשביל חילול ה' שיתלוה אליו ואפי' שגול מהגוי והגוי לא ידע בגזילתו אפי"ה כשיעמוד השר על הגוי בפני ב"ר של מעלה לבקש גזילתו מישראל כמדוע גורם למעלה ח"ו קלון לשכינה שאומרים ראי עם בני ישראל. ולנגלות אין צריך ראייה :

עוד בכלל דעבדי קלנא בשכינתא הוא בזמן שישראל ח"ו אינם נוהגים בה ככבוד הראוי לה במצות עשה ועוברים על לא תעשה. והנה בכל הדברים שאדם חייב ככבוד אב ואם שלו כן חייב ככבוד אביו שבשמים וכמו שהוזהר אריר מקלה אביו ואמו ואפי' ברמזיה כן צריך שלא יקל ככבוד אביו ולהזהר מלנגוע בכבודו ח"ו. ובכלל מאן דעבדי קלנא בשכינתא הוא המדבר בבית הכנסת דברים של חול אפי' שלא בשעת תפלה וכבר העידו על רב האר"י ז"ל שאפי' דרוש לא רצה לדרוש בבח"נ שמא ימשך לדברי חול שלא מענין דברי תורה. והנה צריך האדם לקחת ק"ו ממלך לדרוש ב"ש שלא יוכלו עבריו ליכנס בחצרו שלא כרשותו ואפי' אם נמלו רשות נכנסים אליו באימה ורתת וכ"ש כשיכנס בבח"נ מקום גלוי שכינה שצריך לימול רשות והרשות לא ניתן לו רק לעסוק בדברי תורה או תפלה וכל זמן שעוסק בדברים אחרים הוא כנכנס בבית המלך שלא ברשות וראוי הוא לעונשים הרבה שנכנס בלא רשות עד שהגיע עונשו לאמר עליו ווי ליה, לית ליה חולקא באלהא דישראל. ובאמת כי מי שיהמצא בדברים אלו יקרע לבו לוי"ב קרעים שאינם מתאחים דאפי' כשנכנס להתפלל וללמוד צריך שישב באימה ופחד כמנהג הנכנסים לפני מלך בשר ודם וכיצד יכנס בלתי רשות המלך לדברים של חול ועליו נאמר ואם אדונים אני איה מוראי. בעונות הרבים נשתרבה המנהג לדבר דברי חיל בבח"נ עד שכמעט נשתרבה המנהג ולא יחשב להם לעון ויתכן למצוה הם מקיים מצות ישיבת בח"נ. ואוי להם ולמצוה הזאת. והוא **משל** למלך שהביא את אחד מעבדיו לעשות במלאכתו בכותו לרוב חמלתו עליו והוא הביא בגדיו הצואים לעסוק בה שמה. כמה וכמה יכעוס עליו המלך. והנמשל מוכן שהמלך מה"מ הקב"ה חמל על האדם ונתן לו רשות

לכא אל ביתו לעשות מלאכתו מלאכת הקדש תפלה ותורה והוא הביא את מלאכתו לדבר דבריו
 דברי חול במקום הקדש כנראה שהוא מואם במלאכת ה' וכל זה הוא אם מדבר דברים שאין בהם
 אסור אבל אם דבר דברי אסור כמו לשון הרע וכדומה הוא ידמה כמביא נבלות פרוחות למנף את
 בית המלך ולהעלות בו צחנה שאחת דתו להמית והשכינה מה הלשון אומרת מי בקש זאת מידכם
 רמז חצרי המערה פריצים ח"ו היה הכית הזה. ובעון זה גורם לעכב את ישראל בנלות כנודע
 מלשון דעבד קלנא בשכינהא, והוא **משל** לעבד מלך שהיה עובד בכיתו בכבוד ואהבה ויהי
 היום העבד הזה שמן ובעט במלאכת המלך. והמלך בעם עליו וגרשו וישלחו לעבוד בשדות
 ובמדרב הרים. והנה העבד הזה בכל עת בואו לבית המלך להיראות כנודע כמנהג משרתי המלך
 לבא לפני המלך לעתים להראות את פעולתם ולברך את המלך. אם יבנע לפניו ויתחנן לו שישכנו
 למקומו אולי שבאיוה פעם מהפעמים יחמול עליו וישיבו אל ביתו. לא כן אם בכל עת בואו שמה
 יעזו פניו כנגדו וראי שגם המלך יקשיח לבו מעליו ולא ישיבו עור. כן הנמשל לנו אנחנו בני ישראל
 שהיינו עבדיו עיכרים כהיכלו כבהמ"ק. וע"י עונינו גלינו מארצינו ללכת לעבוד בארצות שונות.
 ואנחנו בכל יום הולכים לקדם פני אבינו שבשמים מקדש מעט לשאת רנה ותפלה על גאולתנו
 ופרות נפשינו ואם ח"ו לא נכבד שם את המקום הנורא ולבנו יבנע לפניו יתברך ונקיר ונכבד
 את המקדש מעט את בהמ"ק. או יאמר קיב"ה אם למקדש מעט הזה לא שמו לבם ואיך אבנה
 להם בית מקדשי. והוא על דרך מ"ש ר"ל למה לא נצטוו הנשים ברמ"ח מצות עשה יען שמצוה
 אחת נצטווית ולא עמדה בציזויה ואיך יצוה ברמ"ח מצות. וכן כאן אם כבוד בהמ"ק שהוא מקדש מעט
 לא עשו לו כבוד כיצד יבנה בהמ"ק הגדול. וכתבו חכמי המוסר אוי לנו שנצטרך לקחת ק"ו
 מהעכו"ם הנכנסים לבית התפלה שלהם וכן עבדי השרים שיושבים לפני אדוניהם אשר האחזמו
 רעד ופה להם ולא ידברו ולא ישמע קולם בשום אופן שבעולם. ומה נענה אנחנו עם בני ישראל
 עם קדוש. ואוי לנו שמעון זה אנחנו בנלות והמה שקמים ושאננים. והפסוק אמר (משלי
 כיג יז) אל יקנא לבך בחמאים כי אם ביראת ה' ר"ל שאם פעמים הרשעים ימצא בהם מדה
 טובה ידרש שנתקנא מהם. וזה הוא כי אם ביראת ה' תקנא במדות טובות ליראת ה'. והנה כל
 זה עונש המרבה כבהמ"ק. מה יענו אנשי לציון ששותים טומון כבהמ"ק והכית ימלא עשן כל שהוא
 ויעל עשנו כעשן הכבשן. והלא אפי' לפני מלך ב"ו שהיום כאן ומחר בקבר אין דרך עבדיו
 לשותות טומון לפניו וכיצד ישתו טומון לפני ממ"ה הקב"ה. אוי להם לאותם אנשים גהינם כלה
 והם אינם כלים כי ידונו אותם מדה כנגד מדה הם חמאו כאש וכאש יובאו. ועל אנשים כאלה

נאמר כלו בעשן ימו ועצמותיו כמוקד נחרו :

ודרך אגב הנני להזכיר שלא טוב עושים אלה הבני אדם כערכי שבתות שמכמלים קבלת שבת
 מבעוד יום כשביל שתיית המטומון. וממש ספק חשבה חשכו עיניו ופיו בקנה החלול והוא
 חלול שבת ואיך מחשב שתית המטומון יותר טובה מקבלת שבת מלכתא ועל אלו נאמר עלה
 עשן באפו רח"ל :

ועוד מכלל כבוד כהמ"ק שלא ירוק כבהמ"ק ואעפ"י שפסק מרן מותר שלא בשעת תפלה לרוק
 ולשפסף (יב)

ולשפסף אותו אבל בשעת תפלה אסור אפי' הכי רב האר"י ז"ל היה נזהר אף שלא בשעת תפלה
 שלא ירוק בבית הכנסת ומכבוד בהכ"נ שלא יראה הרוק באויר בהכ"נ אלא יניח הכנר על פיו וירוק
 ולא יראה ולא ימצא הרוק באויר בהכ"נ. וזה נהרעם דהמע"ה (תהלים ד' ג') בני איש ער מה כבודו
 לכלימה תאהבו רוק מלשון רוק. והנה כל זה אם עומד ורוקק ואין אדם נמאס ברקיקתו אבל אם
 יש בני אדם שנמאסים אפי' שלא בבית הכנסת אסור וכמו שדרשו (נחמינה ד"ה ע"ה) על פסוק
 (קגלת י"ג י"ד) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם. זה הרק בפני חבירו. וזה
 רמו בפסוק רק רע כל היום פי' מי שרוקק בפני חבירו רע כל היום ומה נואלו רבים מעמי הארצות
 העומדים כבהכ"נ וזורקים הרוק בכח במקום השכינה והרבה כנו אדם נמאסים בהם אוי להם. ועוד רעה
 גדולה מואת עלה בימינו עד שכותלי בהכ"נ נמאסים מרוב הרוק שמשליכים עליהם ואם יעמוד האדם
 לפניהם יקוץ בחייו מרוב הכיחה והניעה הנדבקת שמה והנה בני אדם אלה לא אפינה שלא ירצו
 לרוק בכותלי ביתם להמאים הכותלים ואם כן איך מלאם לבם לעשות זאת כבהכ"נ מקדש מעט
 והנה בספר הסידים סיפר שחסיד אחד היה סוכב בשוקים וברחובות לכסות הרוק שנמצא שם של
 אחרים וכ"ש כבהכ"נ שלא ירוק רוק הנראה ויקח ק"ו מהעומד לפניו שר או מלך האם יכול לרוק
 לפניו כ"ש לפני מלך מהתקב"ה שלא יעשה כמעשים האלה לולל בכבוד בהכ"נ והנה ממה נפשך
 הוא עתיד ליתן דין וחשבון שאם הוא מאמין שיש כאן גלוי שכינה א"כ כיצד יערב על לבו לולל
 בוראו בדברים בטלים ודברי חול וכיוצא מהדברים הנזכרים למעלה ואם אינו מאמין ח"ו הרי זה
 סופר בדברי רו"ל וראוי לעונשים הרבה ח"ו :

והנה בעונותינו הרבים לא נשאר לנו מקום קביעות לשכינת עונו כי אם בתי כנסיות ובהי
 מדרשות וכיצד יערב על לבנו לעשות מעשים כאלה. והיא **מישר** לעשיר אחר שהיה לו
 ממון הרבה ושרות הרבה לימים חטא עם המלך ויצא דינו להריגה והוכרח לתת כל כספו פריון
 נפשו וכמ"ש (איוב ב' ד') וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. לוסף ימים חטא עוד למלך והוכרח לתת
 כל קרקעותיו למלך פריון נפשו ולא נשאר לו רק הבית שהוא יושב בו והנה מצד השכל יחוייב
 שהבית הזה יהיה חביב עליו. וישמר מלחטוא עוד עם המלך יען לא נשאר לו רק זה לשכון בו.
 כן הדבר הזה שהן בעון היה לנו מקדש וחטאנו למלך מהתקב"ה וחרב בעוננו. כמו שדרשו
 רו"ל (ילקוט תהלים עפ"ז) מזמור לאסף קינה לאסף מכעי ליה אלא מזמור לאסף ששפך תמתו על
 העצים ועל האבנים. ובכל זאת היה לנו עוד מבטח עו הצדיקים והחסידים שמרוב קדושתם היה
 הקב"ה שוכן בתוכם וכמ"ש הפסוק (ירמיה ז' ד') היכל ה' היכל ה' המה ועי' הקב"ה נזור והם
 מבטלים הם נזורים והוא מקיים. ועונותינו גרמו ואנשי אמונה אכדו באים בכח מעשיהם וכו' נאספו
 מם כחטאינו. ולא נשאר לנו משכן השכינה רק בתי כנסיות ובתי מדרשות וא"כ כיצד יעלה על
 לב ח"ו לולל בכבודם :

ומש"כ בזהר ומהדרי אפיהו משכינתא פי' שפוסק מרבדי תורה לרבני חול אי פוסק מרבדי
 תפלה לרבני חיל שהעוסק בתורה או בתפלה הוא כמדבר בפני השכינה ופניו כנגד
 השכינה וכמו שדרשו רו"ל (תרגום איכה ב' י"ט) ע"פ שפכי כמים לכך נוכח פני ה'. וכשהוא פוסק
 נמצא

נמצא מחויר פניו מהשיכנה והוא ביוון ח"ו לשכינה והנה אם אדם עומד לפני מלך המדבר עמו ובאמצע הדברים בא משרתו ומדבר עמו והניח את המלך כמה יכעוס עליו שנמצא מחשיב את משרתו יותר מהמלך. והנמשל מובן שהלומד מדבר עם המלך ובא משרתו אלו הם צרכיו ופסק מלדבר בתורה והתחיל לדבר עמו בצרכיו כמה ח"ו מגיע ביוון למלך שהיא שכינת עוזנו או נא לנו ולכן גורם עכוב השכינה בגדות. וזה רמז (לדריס כ"ג ט"ו) ולא יראה כך ערות דבר לשון דבור ושב מאחריך ח"ו:

וזה רמז (תהלים ל"ד ה') לדוד בשנתו את מעמו לפני אבימלך. מלכו של עולם ששינה מתלמוד תורה לרברים בטלים לכן ויגרשהו ויולך הקב"ה ממנו מרה כנגד מדה היא עוב את התורה והקב"ה ח"ו עובו וא"ת א"כ מה יעשה. אמר אברכה את ה' בכל עת מעתי התפלה ובאותו עת תמיד תחלתו כפי ובווהר הקדוש (פר' שלח דק"ג ע"א) כתוב מאן דפסק יתפסק ח"ו כי מדה כנגד מדה לא בטלה שבשם שהוא גורם אורך הגלות וקצר ימי הישועה כן יעשה לו ח"ו. ועוד מעם אחר היא סגולת הלמוד אורך ימים כמ"ש (משלי ט"א) כי בי ירכו ימך. וזה שלא למד כראוי הוא כהפך ב"מ ראה והכן קורא נעים כמה גורם עון זה והנה האיש הזה הלומד בתורה לעשות נחת רוח לפניו ית"ש ולקרב הגאולה ולזכות לאריכות ימים וע"י דבור מעט גורם ב"מ עונש. ובפרט שאם אמר קודם הלמוד לשם יחוד וכו' ואיך יפסק. וע"ז צוה רבה (יומא ע"ג ע"ג) במטותא מנייכו לא הירתו תרתי גהנם. והנה דרך הבני אדם בכא להם איזה איגרת מחבריהם אינם רוצים לדבר כדברים אחרים עד שילמדו ויקראו האיגרת כולה. וא"כ מה יענו ליום הפקודה שבאמצע קריאת איגרת מלכו של עולם שהיא התורה יפסקו בדברים בטלים ולא תהיה כחנת כפונקית אוי לה לאותה בושה והנה כשיתמצא האדם בעון זה בעיניו יראה שעון זה צריך להיות עונשו יותר משאר עונות מצד עצמו שמאחר שרוצה הוא לעשות נח"ר ליוצרו ותחתיה תעמוד הבהרת של היצוה"ר לעשות אותה עבירה זימן לבנים ומצא שחורים. ונביא **משלך** שמלך אחד צוה שלא יגדלו כלבים בתוך ביתם שגנאי הוא לו שיגדלו כלבים בעירו. ובאנשי מדינתו נמצאו שני אנשים מורדים אשר לא נתנו לב לדבר המלך והאחד גדל כלב בתוך ביתו והשני מלכד שגדל כלב בתוך ביתו אלא שהניחו הוד סל גדול וחפה אותו במשי ורקמה ושלה אותו מתנה למלך ויובא הדורון הזה לפני המלך והנה כלב רע נתון תוך הסל. הלא מוכן הוא כמה יגדל עונש השני מהראשון. והנמשל כי הקב"ה צוה אל עמו בני ישראל שלא יעשו עונות ויגדלו כלבים הם המשחיתים בכיתם כנגדע מ"ש רז"ל (אבות פ"ד מ"א) שמכל עבירה שיעשה האדם יבא ממנה משחית רח"ל והלומד והמתפלל הנה הוא שולח דורון להקב"ה ובתוך הדורון יצא העגל הזה כמה וכמה יוכפל עונשו. וכמ"ש רז"ל (תנינה י"ג ע"ג) הקיטפים מלוח עלי שיח (שמשוחים בלמודם) ושורש רתמים לחמם. (איוב ל"ד) שכמו שהוא פסק כדברי תורה הנמשלים לאש לכן מדה כנגד מדה שגחלי רתמים יהיה לחמו רח"ל. וזה יהיה רמז אלף בית. ר"ל תחלת למוד התורה המתחלת בכית. גימל דלת. גמול דלתי פך. ואו ה"ו הי מלשון הי לכם זרע ואו הרובו לחיים כנודע אכן זיון חות. ר"ל זין מטית תפחד ממני. חות לשון מחיתה. מ"ה לשון המיה יען יוד כף. יוד שהוא שם השם יהיה כפוף בגלות או יוד לשון ידו אבן

בו והכפ כנוי לנפש כמ"ש נפשי בבפי. והמעם למה. ללמד למוד טם שיש בו מום. נון שהוא היצה"ר
 כנודע ששמו הנון. סמך סימך אותו. ולהנצל מזה. עין פה. העין והפה צדי קוף צדי מלשון אשר לא
 צדה שהוא בוכה שתכוין להקפי אוהם. ועוד דרך טוב ריש שין ר"ל החלה הלמוד ושין מלשון
 ושנתם. תיו תשים סימן עד פה אלמוד. ותעשה הסימן בשיעור קמן דבר שלא תצטרך לפסוק
 מלמודך שקבעה. ואם יהיה לך פנאי ותלמוד תוספת על העיקר הנה שכרך אתך. ומ"מ אתה מרויה
 שאם נודמן לך עסק ותריצה לפסוק לא תקרא שפסקת באמצע הלמוד ובפרט אם סגרת הספר קודם
 הדיבור שמעשיך יוכיחו שכבר גמרת למודך ואם אחר גמר הדברים רצונך ללמוד עוד הרי פנים חדשות
 באו לכאן והוי התחלה לדברי תורה. וגם בזה תעשה סימן מעט כבתחילה. ויצא מזה תועלת אחרת
 שאין היצר מקמרגו כיון שרואה שירצה ללמוד רק שיעור קמן. מה שאין כן אם יקבע למודו על
 שיעור גדול היצר מקמרגו. וגם הטבע בעולם הוא שאם הביאו לפניו מאכל רב פעם אחת תשבוע
 עינו ולא יוכל לאכול כ"כ אכן אם נתנו לו מעט מעט יאכל יותר. וגם יצא לו מזה שלא יכשל ה"ו
 בעון נדרים שאומר אשנה פרק זה הרי נדר גדול נדר. ואם יודמן לו עסק אחר ויפסוק קודם גמר
 שיעור שנתן בלבו ללמוד חוששני לו מעון נדרים שהוא חמור כנודע. והיונו רמז (יט"ו ג' ג') כי
 מציון ר"ל ממה שמציון ומסמן המקום שרוצה להפסיק הצא תורה לשמה ויהיה דבר ה' מירושלם ת"כ
והנה בכלל עונש זה הוא אם לומד ובאמצע למודו המה אונו לשמוע דברים בטלים שלא דבר
 בשפתו שמעם אחד להם מאחר שהוא יושב ולומד תורה וכאלו מרבר עם הקב"ה כיצד
 יפנה לבו לבטלה. והנה היה נדרש לו להרחיב הדברים בזה שכמעט ראיחי שכדבר הזה אינם
 נוהרים כלל אבל לאהבת הקיצור במחתי בחסרי עליון שיכנסו הדברים בלב הקורא נעים ויעשה
 רושם להם שלא לפסוק כלל :

וער דמסאבי גרמייהו קמי שכינתא צריך להזהר בזה בכל דבר שנזכר בו מימאה כמימאת המאכלים
 כדכתיב אל תשקצו וכו' ולא תטמאו בהם ובעה"י בשער הקדושה נבאר פרטיהם. וכמו מימאה
 בעריות שנאמר אל תטמאו בכל אלה. וכמימאת הנדה. וכמימאת נגעים. ופירושו רז"ל (ערכין ע"ז ע"ה)
 שהנגעים באים בעון לשון הרע. וכמימאת הע"ז שמטמאה כנדה. והשייך לה הכעס שכל הכועס
 כאלו עובד ע"ז ומטמא עצמו מכית ומחויץ ובשער הענוה בעה"י נאריך בזה וכן המתגאה. גם יש
 מימאה אחרת אעפ"י שלא נזכרה בתורה בפירוש והוא המשמש עם אשתו שלא כדרכה ובשערי
 קדושה נאריך בזה שכל אלו המימאות העושה אחת מהם מגביר המימאה וגורם עכוב הגאולה ב"מ.
 שכל הדברים האלה מלבישים האדם מימאה ובמקום שיש מימאה אין קדושה שורה והוא הומה
 לאיזה בנר שירצו לצובעו שלא יקבל הצבע כל עוד שיש בו לכלוך כן הדבר הזה אין הגאולה
 באה ותתפשט הקדושה בעולם עד שתעבור רוח המימאה מן העולם ורמזו לדבר (זכריה י"ג ג')
 ואת רוח המימאה אעביר מן הארץ. ואם כן האדם העושה עון מהעונות האלה הוא גורם התפשטות
 המימאה בעולם ועי"ז גורם עכוב השכינה בגלות. ואם כן כמה האדם צריך להתרחק מעונות אלו
 שמלכד ננות מעשיהם כמו שיתבאר בעה"י לקמן כנ"ל הוא צריך לירא מצד שבמעשיו הרעים האלה
 גורם עכוב לשכינה בגלות וישראל בגלות הרחמן הוא יגאלנו גאולה שלימה אב"ר :

דינים השייכים להערות אלה

(א) אין להפסיק באמצע למודו משום הקומטים מלוה עלי שיח :
 (ב) מעת שיתחיל זמירות יזהר שלא ידבר כלל ועיקר כי כל הזמירות הם לתקן עולמות ואיך יפסוק בדברים בטלים, וכמעט על דרך האמת אינו נכון ללמוד מזמורים וכיוצא בין הדברים של הזמירות כי כל הפסוקים והסדר הזה נכון ומתוקן על פי הסוד ורזין עלאין ואין נכון להפסיק בעניני ד'ת אחרים שאינם שייכים על פי מדתן, ואם כל זה בדברי תורה, אוי לו למפסיק בדברים בטלים, והזהר הקדוש הזהיר מאד מאד על זה דעביד קלנא לשכינתא. ועל פי הדין משיתחיל ברוך שאמר אמור להפסיק כי ברכת ברוך שאמר נתקנה מימות התנאים הראשונים קודם פסוקי דזמרה וברכת ישתבח אחריהם ואיך יפסיק בנתיים :

(ג) לע"ד נראה כי מ"ש המפרשים מתחילת הזמירות נכלל בזה גם מתחילת פרשת העקדה כנראה מפשיטות לשון המקובלים. גם נראה לי שפרשת קדש בכלל אזהרה זו :

(ד) אין להפסיק כ"כ בין אמירת פרשת התמיד להודו דזה המזמור נתקן על כי בתמיד של שחר היו אומרים מהודו עד בנביאי אל תרעו ובתמיד של בין הערבים משירו לה' כל הארץ עד והלל לה'. ולכן אין להתעסק ולהפסיק בנתיים כמו שנוהגים :
 (קשר גדל)

(ה) מדבריו משמע דבאמצע ברוך שאמר לא יענה אמן ונראה דכונת הרב הוא על אמן דברכות דלא יענה באמצע. דב"ש נתקן קודם התלמוד אבל יוכל לענות קדושה וברכו וקדיש מידי דהוה אק"ש וברכותיה דעונה באמצע הפרק: (ש)

(ו) אין להפסיק בדבור משיתחיל ב"ש עד סוף תפלת י"ח ואפי' לצורך מצוה אין לדבר וגם אין להפסיק בשתיקה: (ש)

(ז) מכל שכן שלא יפסיק אפי' לקרות פסוק שמע ישראל עם הצבור לא יאמר התיבות שאומר בשעה שהצבור אומרים פסוק שמע בניגון הצבור שיהיה נראה כאלו קורא עמהם: (ש)

(ח) אם הוצרך לנקבו בתוך פסוקי דזמרה והזר יטול ויברך אשר יצר ויניח ציצית ותפילין ויברך עליהם: (ש)

שיח יצחק

(ט) ודוקא אם לא התחיל מזמור לתודה אבל אם התחיל אסור לפסוק. (זכור ליצחק סי' ו')

(יוד) יוכל לענות כל אמן באמצע פסוקי דזמרה. שם. ומספר זכור ליצחק משמע דוקא אמן דברכות אבל אמן דתתקבל ועל ישראל לא יפסוק ובאמן דברכות אם לא ענה נענש :

(יא) כהן שקראוהו לעלות לתורה ולברכת כהנים עולה וקורא ונושא כפיו. שם. וזכור ליצחק סי' ו' כתב לא יקרא עם החזן כלל ויסמוך על פשט הזהר וכל שכן שלא יפסוק לומר לחזן שיאמר מי שבירך ויותר טוב שיאמר לאחר קריאתו בתורה אלו הפסוקים ברוך ה' אלהי ישראל וכו' :

(יב) אם לא היה מנין ולא אמרו קדיש דקרבתות יכולין לאמר קדיש בתוך פסוקי דזמרה ולכתחילה צריך להמתין קודם ב"ש שלא יתחילו עד שיהיה מנין ויאמרו קדיש : (שם)

(יג) ונראה לי שאותם יחידים שקוראים קדיש למנוחת קרוביהם ופעמים הם בפסוקי דזמרה והקהל אומרים קדיש לא יפה הם עושים שפוסקים בפ"ו ואומרים קדיש מאחר שהקהל אינם צריכים להם והוא עצמו אין לו הפרש ואם יאמר קדיש אם ישמע מהקהל ומכ"ש שלא יוכלו להפסיק בברכות ק"ש של ערבית בשביל לומר קדיש של קודם עמידה עם הקהל :

(יד) זה שאמרנו שיכולין לאמר קדיש בתוך פסוקי דזמרה דוקא קדיש שאומר קודם הודו אבל אם הקדיש הוא על מה שלומדים תהלים קודם זמירות לא יאמר קדיש : (שם) (טו) השבחים שבישתבח יאמרם בלי הפסק אך לא יאמרם בנשימה אחת כי צ"ל כמסדר שבחו של מלך :

(טז) המספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו : (שם)

(יז) אין להפסיק במזמור לדוד ברכי נפשי בין הודו לה' מלך : (מצות שמורים)

(יח) לקדיש וקדושה וברכו ותיבת מודים מפסיק אפילו באמצע פסוקי דק"ש : (שם) (יט) בין בפסוקי דזמרה ובין ביוצר פוסק לקדיש עד יתברך ואינו יכול לגמור כל הקדיש וישתוק וישמע עד אמן שאחר יתברך ויענה אמן. וקדושה יאמר רק קדוש וברוך. ולא ימלוך : (זכור ליצחק סי' ו')

(כ) ברוך הוא וברוך שמו פשיטא דאסור לענות אפי' בפסוקי דזמרה : (שם)

- (כא) לא יפסיק לברך ברבת רעמים ביוצר אבל בפסוקי דזמרה פוסק לברך : (שם)
- (כב) לא יפסיק ביוצר לענות על שום אמן דברכות : (קשר גודל)
- (כג) אין להפסיק בין י"ח ליהיו לרצון אבל בין יהיו לרצון לשאר תחנונים פוסק בדין יוצר. כן נראה דעת מר"ן ז"ל :
- (כד) אם התחיל לענות קדושה לא יפסיק מפני איש"ר : (קשר גודל)
- (כה) אין לענות אמן בברכה ראשונה דהפטרה בין אשר בחר בנביאים ובין הבוחר בתורה וכו' רק בתשלום הברכה בולה דהכל ברכה אחת : (שם)
- (כו) אין להפסיק באמצע פסוק ראשון של ק"ש כלל ולא באמצע בשכמלו ואפי' בין פסוק לפסוק : (שם)
- (כז) אם הוא ביוצר והוציאו ס"ת לא יאמר פסוק וזאת התורה אלא יפסוק בשתיקה ויראה הס"ת : (שם)
- (כח) ונ"ל אפי' בפסוקי דזמרה לא יפסיק בעניית פסוק וזאת התורה : (עין זכור ליצחק)
- (כט) כהן שקראוהו לס"ת אפי' בשמו ולא יש אחר והוא קורא ק"ש או ברכתיה לא יפסוק : (שם)
- (ל) אחר חזרת עמידה תכף יש לומר וידוי ונפילת אפים ואף בשני וחמישי לא יפסוק בתחנונים : (שם)
- (לא) אם בעודו נופל על פניו שמע קדיש או קדושה יכול לענות ועל דרך הסוד יש לפקפק : (שם)
- (לב) ואנחנו שאין נופלים על אפינו פשיטא דיכול לפסוק :
- (לג) אסור להפסיק בין תפילין של יד לתפילין של ראש בשום דבור ואפי' בעניית אמן ואם הפסיק חוזר ומברך על של ראש על מצות תפילין חוץ מעניית אמן בדיעבד אינו חוזר ומברך : (אחרונים)
- (לד) אין להפסיק בין הברכה לעשית המצוה או לאכילה ואם פסק אם הוא מענין המצוה או מענין האכילה לא יחזור ויברך ואם אינו מענין המצוה והאכילה יחזור ויברך : (ש"ע)
- (לה) ואם התחיל ללעום האכילה ופסק לא יחזור ויברך דלועם הוי תחלת אכילה (ערך השולחן) :
- (לו) תכף לנפילה ברכה הוא בין במים ראשונים ובין במים אחרונים והעולם נהנו

שיח יצחק

לאמר מזמור לדוד ה' רועי וכן להתפלל תפלה קצרה על הפרנסה אם לא זכר להתפלל קודם נטילה: (מהכ"ה)

לז' וכן אחר מים אחרונים יאמר למנצה בנינות ופסוק אברכה את ה' וכו' סוף דבר וכו' תהלת ה' וכו' וידבר אלי זה השולחן וכו' וסימנים אסת"ו ואינו הפסק: (צפורן שמיר)

לח' דעת מר"ן ז"ל שלא להפסיק בשום דבור אפי' דברי תורה מתחילת קריאת ס"ת ואפי' בשעה שעושה מי שברך עד גמר הפרשה. (ובשל"ה כתב אם אסור לספר אפי' בין גברא לגברא אם כן מה יענו ליום הדין והנורא אותם שמספרים בשעת הקריאה אוי להם ולנפשם) ובין גברא לגברא ללמוד בלחש מותר: (לרוד אסת) למ' להורות הוראה לשואל או לאפרושי מאסורא בין גברא לגברא שרי: (מזמור לאסף) מ' לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום יש מתירין בין גברא לגברא ויש מי שחוכך גם בזה ולכן יראה להחמיר: (ע"ה)

ועוד הערה של היראה בהשכיל האדם כמה שאמרו רז"ל (זוהר סמות דקס"ה ע"ג) שיש לנפש האדם רמ"ח אברים ושם"ה גידים המתלבשים ברמ"ח אבריו של הגוף ושם"ה גידיו. ובנגרם ציה אותנו השם והברך לטובותינו רמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אברים ושם"ה מצות לא תעשה כנגד שם"ה גידים שכל אבר יש לו התיחסות ויניקה ממצוה אחת וכל גיד וגיד יש לו התיחסות ויניקה ע"י קיום מצות לא תעשה אחת. וע"י ביטול מצות עשה אחת או ע"י שיעבור על מצות לא תעשה אחת הוא גורם מיתה לאותו אבר ולאותו גיד ונקרא מת שכמו שהמת נסתלקה ממנו אור הנשמה הקדושה ושורה רוח הטומאה של ס"מ עליו וע"י זה מטמא טומאה חמורה אבי אבות הטומאה כך החוטא מסלק ממנו הנשמה הקדושה ושורה במקומה רוח הטומאה של ס"מ ולכן המת מטמא. וכמוכן רשעים בחייהם קרואים מתים ונקראים חללים שבמו שהאויב המכה כחרב כגוף האדם יקרא חלל מפני שנסתלק ממנו חיות הרם כי הרם הוא הנפש ונשאר הגוף חלל כלי חיות וחלל לשון חלול כן חרב ס"מ הנכנסת ברמ"ח אבריו הנפש עושה אותה חלל מן הקדושה ריקם וריקם. ואם כן צריך האדם כשם שהוא חס על גופו ואם יתנו לו כל חללי עולם לא יקבל לחתוך אבר מאבריו. כן צריך לחוס ולחמול על נפשו העלובה שלא יחתוך אבר מאבריו ע"י עונותיו והנה מי שיש לו מרגלית ופרוטה היתכן בעולם שהפרוטה יניחנה בתוך גנוזו וחס עליה שלא תהאבד וקושר אותה בכמה קשרים והמרגלית מניח אותה במקום שאינו משתמר במקום התורפה זה לא תעלה על הדעת וא"כ כיצד יתכן להזית למי שיש לו מוח בקרקרו שיחוס על הגוף הנגוף ולחמול עליו ממקרי הזמן ולא יחוס ויחמול על נפשו העלובה. וע"ז אמר ריב"ז (ברכות כ"ה ע"ג) יהי רצון שיהיה

מורא שמים עליכם שהיא הנפש כמורא בשר ודם שהוא הגוף. והנה תראה שהאדם מתרחק אף מספק סכנה או צער ומדוע לא יתרחק מן ספק עבירה ולא תהיה כהנת כפינדרקית ולחוס על נפשו שלא יטמאה בעונותיו ובמקום שהיה משכן קדוש לשרות עליו שכונה נעשה משכן לסמ"א ואבריו נהגדלו בטומאה סורו טמא קראו למן. וכרווא קרי בחיל מי האישי מרגיו ומורד במלכו של עולם וכל מלאכי עליון השומעים מקללים אותו. וזה רמז ירמיה (לכס ד' ג') בני ציון היקרים שיש להם נפש יקרה חלק אלוה ממעל. המסולאים כפו שהיא הנשמה הקדושה שמסכת הגוף. איכה נחשבו לנבלי חרש שגופם נתרוקן מבית ומחוץ מהקדושה ע"י מעשיהם ולא נשאר בהם רק הגוף הגשמי שדומה להחרס שמעפר יסודו. וזהו רמז (סג ג' מ') נחפשה דרכינו רוצה לומר מה יצא פרי רע מדרכינו ונחקרה עליהם עד היכן מגיעים פעולתם לרעה ח"ו ואז נשובה אל ה' :

וְלֹהֲשִׁכִּי הדבר בדעת נכונה צריכים אנהנו להביא דברי הרב מוהר"ו ע"ה בשערי קדושה שער א' וז"ל כביאור הפנים שעל ידי חטאות האדם בענין המצות אשכולך ואורך כמה גדלה רעת האדם בעשותו אחת מכל מצות ה' שס"ה מצות אשר לא תעשנה או בהמנעו מלקיים אחת מרמ"ח מצות אשר נצטוו בהן לעשותן נודע לבעלי מדע כי גוף האדם אינו האדם אבל הענין הוא לבוש אחד מתלבשת בו נפש השכלית אשר היא האדם עצמו בעורו בעולם הזה ואחר הפטירה יופשט מעליו הלבוש הזה ויתלבש בלבוש וך נקי ורוחני וכמ"ש (זכריה ג' ד') הסירו הבגדים הצואים וכו' והלבש אותך מחלצות הוא הנקרא חליקא דרבנן וכמו שלבוש גוף האדם יעשהו האדם בתבנית הגוף ממש כן עשה הוא יתברך את הגוף שהוא לבוש הנפש בתבנית דיוקנה של נפש כרמ"ח איברים ולהם שס"ה גידים המקשרים את האברים ולהמשך על ידם הדם והחיות מאבר אל אבר כרמיון צנורות ואחר יצירת הגוף נפח בו נפש חיה כלולה מרמ"ח אברים ורוחנים ושס"ה גידים. ויתלבשו תוך רמ"ח איברים ושס"ה גידים של הגוף. ואז פועלים אברי הנפש פעולתן ע"י הכלים שהם אברי הגוף כגרון ביד החוצב בו והראיה לזה כי לא יפעלו אברי הגוף פעולתם אלא בעוד הנפש בהם עין רואה ואזן שומעת וכו' ובהסתלק הנפש חשבו הרוואות בארובות ונתבטלו כל החושים מרמ"ח אברים וער"ו שס"ה גידים ורוחניים של הנפש מתלבשים תוך שס"ה גידים שבגוף וממשיכין מוזן הגופני שהוא הדם של רמ"ח אברי הגוף עם מוזן הרוחני פנימי בתוכו לפרנס רמ"ח אברי הנפש ואחר הפטירה אין בו שים חיות נשפע וגירי הנפש גם כן מתפרקין ומתרכבין והיו כלא היו נמצא כי האדם בעצמו אינו כ"א הנפש השכלית שמתלבשת בגוף הנקרא לבוש שלם בעוה"ז. ודע כי אחר שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת טוב ורע חוברו נפשו וגופו גם הם כל אחד מטוב ורע וזה הוא ענין זוהמת הנפש שהטיל בחיה ובאדם וע"י הרע והזוהמא שהטיל בהם גרמו להם חולאים ונגעים ומיתה לנפשם וגופם וז"ש (כר' ג' י"ז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות מיתה הנפש והגוף. ונכאר מה ענין הטיב והרע שנתערב בהם ועיין מה שנכתוב לקמן בע"ה והבין מה שאנו כותבים בשער הזה הנה כאשר האדם חטא בעץ הדעת טוב ורע גם תערובת הזה ככל העולמיות ואין לך דבר שאינו כלול מטוב ורע. ונמצא כי גוף האדם נוצר מד' יסודות התחתונים והנה הם כלולים טוב ורע וגוף האדם נוצר מן הטוב שבד' יסודות

שיח יצחק

יסודות ארמ"ע. אמנם מן הרע שבהם נוצרו בגוף ד' מכות שהם הלבנה והשחורה ואדומה והירוקה .
 וכאשר תתנבר איזו מהם מבחינת הרע שבהם על בחינת הטוב שבהם באים חולאים ונגעים על
 האדם ואם תתנבר ביותר תמיה לגוף האדם. וכבר נתבאר כי בכל העולמות היה עריב טוב ורע
 ונמצא כי גם בנפש האדם היה כן כי הלא חוצבה מן ד' יסודות רוחנים שמהם נוצרו כל העליונים
 והם ד' אותיות הוי"ה. וע"ז נאמר (יסקל ל"ז ע') מד' רוחות בואי הרוח וכו'. וזה הוא נקרא נפש
 האדם עצמו מצד הטוב והנה גם את זה לעומת זה עשה האלהים והוא הנקרא אדם בליעל כולל
 ד' אבות נזיקין וד' מראות ננעים בין ד' יסודות הרעים ומשם נמשכה נפש רעה אל האדם הנקרא
 יצה"ר וכשהתנבר נפש זו על נפש טובה ובאי אליה נזיקים ונגעים וחולאי הנפש ואם תתנבר יותר
 תמיהנו. והנה נפש המהורה שהיא הפרי כלולה מתרי"ג אברים וגידין ומתלבשת תוך תרי"ג אברים
 וגידין של נפש הטמאה הנקראת קליפת הפרי ושתייהם יחד מתלבשות בתרי"ג אברים וגידין של
 הגוף ונמצאו אברי נפש המהורה תוך אברי נפש הרעה ואברי נפש הרעה תוך אברי הגוף והנה כל
 אחת מב' נפשות אלו צריכה מוון רוחני להתקיים ואמנם מוון הרוחני של נפש הקדושה נמשך
 אליה ע"י קיום התורה הכלולה מהתרי"ג מצות כדמיון תרי"ג אברי הנפש גם הם ונקרא לחם
 כמ"ש (משלי ט' ה') לכו לחמו בלחמי. וכל אבר מרמ"ח אברים נוון מן מצוה פרטית מתיחסת לאותו
 אבר וכאשר יחסר להאדם קיום איזה מצוה גם האבר הפרטי המתיחס למצוה יחסר ממנו מוון
 הנמשך לו מד' אותיות הוי"ה כמ"ש (נחמיה ט' ו') ואתה מחיה את כולם ובהם תלויים כל המצות
 כמ"ש רז"ל (זוהר נר' דכ"ד ע"ה) י"ה עם שמי שם"ה ו"ה עם זכרי רמ"ח. וכמו כן מהם נמשכים שרשי
 יסודות נפשו הקדושה כנ"ל ונמצא האבר ההוא מת לגמרי ובהסתלק הקדושה ממנו או יתלבש בו
 רוח המימאה מן הד' יסודות נפשו הטמאה. בסוד מ"ש רז"ל (פסחים מ"ג ע"ג) לא נתמלאה צור
 אלא מחורבנה של ירושלים. ונמצא האבר ההוא נוון לחם ממא מגואל משם וזהו ענין (ברכות י"ח ע"ג)
 הרשעים בחייהם קרוים מתים כי נסתלק מהם נפש הקדושה מאלקים חיים ושורה עליו דמות
 הנקרא אבי אבות המימאה. וכמו כן כאשר יקיים האדם שם"ה מל"ת כהמנעו מלעשותם כמ"ש ז"ל
 (קדושין ל"ט ע"ג) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה. יש כח אל המוון הרוחני
 הנו' כקומו מצוה עשה להמשך דרך צנורות שהם שם"ה גידים של הנפש להחיות הרמ"ח אברים
 שלה. וכאשר יעבור על איזה עבירה מהם או יסתר הצנור הפרטי ההוא המתייחס אל אותה העבירה
 ע"י הוהמא של מוון הקליפה הנדבקת שם וכשיבש הצנור ג"כ מתיבש האבר ההוא אעפ"י שלא
 יוסר לגמרי כענין מי שיחסר ממנו איזה מצוה עשה. אמנם יפול בו מים ולכן צריך האדם לחפש
 בכל כחו לקיים כל תרי"ג מצות וכאשר יקיים איזה מצוה עשה יכוין להסיר מאבר הפרטי של
 נפשו המתיחסת אל המצוה ההוא וזהמה הקליפה ההיא ואז תחול עליו אבר המצוה הקדושה ההיא
 אחר הסתלק הוהמא בסוד (יסקל ל"ג כ"ז) ותהי עונותם על עצמותם. כי כשזה קם זה נופל וכמו
 כן כאשר תבא לידו איזה עבירה ימנע מלעשותה ויכוין שע"י כן יסולק הוהמא אשר בגיד הפרטי
 של הנפש המתיחסת לאותה עבירה ואז יוכל להמשך שפע הרוחני הנמשך דרך הצנור הרוחני
 וע"י כן נעשית נפשו כסא ומרכבה אל קדושתו יתברך וזהו סוד (זוהר נר' דקל"ד ע"ג) האבות הן

הן המרכבה. וכן ברוח יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים וכן כנשמה וסדר התחברותם יתבאר בלשון ספר נפש חיים וזה לשונו:

ונבאר ענין התקשרות הג' בחינות נפש רוח ונשמה א' בחבורו והוא יסוד ועיקר התשובה וזה כל פרי הסר החטאות מנפש החוטאת ולמדרגה מחלאת מימאתה ויתבונן האדם כמה צריך להשגיח ולהתבונן על כל פרטי עניני עבודתו לבוראו יתברך שמו שתהיה עבודתו תמה ושלימה קדושה וטהורה ויראה לפשפש ולמשמש תמיד בכל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו שהם הג' בחינות הנו' אולי לא השלים עדיין חפצו ורצונו יתברך לפי שורש נשמתו בהשגה וכל ימיו יוסף אומץ בתורה ומצות להשלים נפשו ורוחו ונשמתו ממוהרים כאשר נתנם אחר שיראה בעין שכלו איך שחפץ הוא יתברך בחסדו הגדול להטיב אחריתו ושוקד על תקנת הנפש החוטאת שגם אם כבר נטמעה בעומק מצולות הרע עכ"ו תחזור כל דבר למקומו ולמקורו בלתי ירח ממנו נדח:

קבלה

והענין כי ידוע בסדר השתלשלות העולמות שהבחינה העליונה שבכל עולם מתקשר עם הבחינה התחתונה של העולם שעליו וע' זוהר (ויקרא יוד ע"ג) דכולהו עלמין מתקשרין דא כדא ודא כדא כהאי שלשלה דאתקשר דא כדא וכידוע בכתבי האר"י וצ"ל שחיצוניות מלכות של כל עולם ופרצוף נעשה פנימיות כתר להעולם או הפרצוף שתחתיו (והיינו שבקבלת האדם עול מלכותו ית' להעלות כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו בתורה ומצות למדרגה יותר גבוהה מזה נעשה לו רצון פנימי לשעבד מוחו ודבורו ומעשיו בתורה ומצות) כסוד כתר מלכות וכן הוא הענין בג' בחינות נר"ן של האדם כי כל בחינה מדבר שבקדושה כלול מעשר בחינות פרטים שהם העשר ספירות שלו והבחינה העליונה של הנפש נאחות ומתקשרת עם הבחינה התחתונה העשירית של בחינת הרוח. ובחינה העליונה של הרוח מתקשרת עם הבחינה התחתונה של הנשמה והנשמה ג"כ מתקשרת ומתדבקת בכחינת שורש הנשמה. סוד כנסת ישראל שהיא שורש הכנסיה של כל הנשמות בלל ישראל יחד וכן ע"ז הדרך גם בחינת שורש הנשמה ג"כ מתקשרת למעלה מעלה ממדרגה למדרגה עד עצמות אין סוף ברוך הוא. וז"ש אביגיל לרוד (ס"א כ"ה כ"ט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. ר"ל שגם בחינת נפשו התדבק כב יכול בו ית"ש וכמ"ש בזוהר (תרומה קמ"ג ב') כד ההוא רוח לא סלקא לאתעמרא וכו' ההיא נפש מתקשרת בהוא רוח ואתנהירת סניה וכו' ורוח מתקשרא גו ההיא נשמתא. וההיא נשמתא מתקשרא גו סוף מחשבה דאיהו רוא. וההיא נפש אתקשרת גו ההוא רוח עלאה. וההוא רוח עלאה אתקשר גו ההוא נשמה עלאה. וההיא נשמה אתקשרת בא"ס. וכדין איהו נייחא דכולא וקישורא דכולא עילא ותתא כלא ברוא חדא וכו' וכדין איהו נייחא דנפש דלתתא. וע"ד כתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך וכפ' אחרי (ע"א ב') תאנא כתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים נשמת אדוני טבעי ליה אלא כמא דאמרן דוכאה חולקיהון דצדיקייא דכלא אתקשר דא כדא נפש ברוח ורוח כנשמה

ונשמה

ונשמה בקוב"ה אשתכח הנפש צרורה בצרור החיים וכו' ועי' עוד בפ' יקרא (ריט דכ"ה) וזהו ענין כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו כי הם חלק ה' מדובקים כב יכול בו ית"ש ע"י התקשרות הג' בחינת הנ"ל כחבל הקשור למעלה ומשתלשל ויורד עד למטה :

ובל זה מרוב טיבו וחסדו הגדול יתברך שמו אשר חפץ להצדיקנו להטיב אחריתנו לזאת הפליא עצה וקבעם בענין זה שכל בחי' מג' אלו התקשר בהבחינה שעליה כדי שעל

ידי זה יוכל האדם לעלות ולהתקשר ממטה למעלה מעט מעט לפי רוב עסקו בתורתו ועבודתו ית"ש וטהרת לבו ואהבתו ויראתו עד שיעלה ויתדבק בצרור החיים כב יכול את ה' אלהיך ית"ש לפי שורשו ומרינתו. זאת ועוד אחרת כי יש כמה עונות שהנפש החוטאת באחת מהנה נתחייבה

כרת או אבדון ח"ו. וענין הכרת הוא שבחינת הנפש נפסק ונכרת משורשו העליון וירתק החבל שהיה קשור ומדובק בו עד הנה ע"י התקשרות הנ"ל וכמ"ש בזהר תרומה הנ"ז ואית נפשא וכו' דכתיב בה ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מאי מלפני דלא שריא עלה רוחא וכד רוחא לא

שרייא עלה לית לה שותפו כלל כמה דלעילא וכו' יע"ש. וע' בלק"ת פ' בא ובמכילתא פ' בא ובסוף פ' תשא ובספרי פ' בהעלותך ופ' שלח ונכרתה אין הכרתה אלא הפסקה וז"ש (שעיה נ"ט

ז) כי אם עונותיכם היו מכרילים ביניכם לבין אלהיכם וכו' היינו לבין אלהיכם ממש כנו' ואז נטבעת בעמקי הטומאה והקליפות רח"ל. ע' בע"ח שער כללות אבי"ע ריש פ"א ובשער היחודים סוף פ"ד ושם פ"א בתקוני העינות. ובלקתנ"ך בישעיה בפ' כי רוח מלפני יעמוף ובגלגולים ס"פ

ל"ה. וכ"כ בבחי' קדשו של רבינו הגדול טוהר"א ז"ל בפ"י על ההיכלות בהיכלא הנינא ולבל ירח ממנו נדח גזרה חכמתו ית"ש שלא יוכרתו ח"ו לגמרי כל העשרה חלקים בחינת הנפש רק

המ' בחינות התחתונים מחכמה דילה ולמטה הם הנכרתים אבל בחי' העליונה סוד הכתר דילה (הגהה היינו שאך אם נפשות ישראל משוקעים ח"ו בתאות רעות רח"ל עכ"ו יסוד רצונו ית"ש להעלות נפשם ע"י בחינת רוחו ית"ש כענין הכתוב ואני ואת בריתי אתם אמר ה' רוחי אשר עליך

וכו' לא ימוש וכו'. בענין יצ"מוזה הוא אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וידוע בזהר שאנכי הוא בחינת כתר וזהו דרשהו ז"ל (שנת ק"ה ע"ה) אנכי אנא נפשי כתבית יהבית ואמירה נעימה וכו' והם שני הבחי' נפש ורוח והמשכיל יבין) אינה נכרתת שמצד דבוקה והתקשרותה

עם בחינת הרוח כנ"ל (הגהה היינו רצון הפנימי המכתיר נפש מישראל מצד היראה אינה נפסקת לעולם ועי' הרמב"ם סוף פ"ב מגירושין בד"ן גמ מעושה עד שיאמר רוצה אני שהגמ כשר אם

הד"ן נותן שכופין אותו לגרש. ופי' שם המעם דלא מקרי אנוס כיון שאמתת רצונו לעשות כל המצות אלא שיצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשיש כח היצר הרע ואמר רוצה אני כבר

גרש לרצונו ע"ש לשונו הקדוש) נדונית בבחינת הרוח שאין בו כרת כמ"ש להלן והוא מחסר העליון ברוך הוא שע"י בחי' הרוח היינו ע"י ודוי דברים מהלב שהוא בחי' הרוח כנ"ל. יתעלו גם

המטוב בחי' הנפש להתקשר כולם בכחי' הרוח כמקודם :

וכן אם פגם וקלקל ח"ו בחי' הדיבור שלו ע"י עונות התלויים בדבור בלה"ר וכיוצא או שארי עונות התלויים בשרשם בכחי' הרוח ונתקלקל כזה בחינת הרוח (והגם שאין בחי' הרוח נכרת

נכרת כלל כי לא מצינו בתורה ענין הכרת ברוח רק אצל בחי' הנפש לבד ונכרתה הנפש ההיא. ונכרתו הנפשות העושות וכיוצא הרכה. וכ"כ בלק"ת פ' בא שם ובפ"ו מהגלגולים ובסופו שם. עכ"ז ע"י העונות התלויים בשרשם בבחי' הרוח הוא מקלקלו ופוגמו ומגביר לעומת זה כח רוח הטומאה) מצד שהבחינה העליונה סוד כתר שלו קשור ודבוק לעולם בבחינה התחתונה של הנשמה כנ"ל. ויכל הוא להקן על ידי בחינת הנשמה בהרהורי התשובה במחשבת הלב שהוא בחינת הנשמה :

אבל בחינת הנשמה אינה נפגמת כלל לעולם כי מקור שורשה הוא מעולם המשומר ממגע זרים ודבוקה לעולם בשורש הנשמה כידוע שהם ריעין ולא מתפרשן לעלמין ואין מעשה האדם מניעים עדיה כלל לקלקלה ח"ו. ואם האדם הוטא במחשבה אשר לא טובה ח"ו הוא גורם רעה לעצמו לבד שיסתלק ויתעלם ממנו נצוצי אור הנשמה אבל לא שהיא נפגמת ח"ו. וזהו ענין הכתוב (משלי י"ט י"ד) רוח איש יכלכל מחלתו ורוח נכאה מי ישאנה. ר"ל המחלה וחלאת העין של בחי' הנפש (שסתם רוב העונות מצויית בבחי' הנפש שהיא התחתונה הקרובה אל הס"א בסוד רגליה וירדות מוח. וכמ"ש ונפש כי תחמא. החמאים האלה בנפשותם. והרבה כיוצא בזה. וע' ע"ח שער העקורים סוף פ"ה ופע"ח שער ק"ש שעהמ"ט פ"ח) יכולה היא להקן וגם להעלות ע"י בחי' הרוח כנ"ל ואם הרוח נכאה שפנם וקלקל בחי' רוחו על ידי עונות התלויים בבחינת הרוח או מי ישאנה תקונו הוא ע"י בחינת הנשמה שנקראה מי כנודע כוהר :

ואיש הבונית יבין שכלל הרברים הנ"ל בענין הג' בחינות נר"ץ של אדם הם ג"כ ע"ז הדרך גם בשורשם העליון של אלו הג' בחינות שהם קוב"ה ושכינתיה ואם הכניס. שעונות התחתונים גורמים לשכינת עוזינו רוא נפש דלעילא. שגוררת מהתקשרותה העליון. כסוד גלות (היינו כשנפשות ישראל משוקעים בתאות רעות ה"ו) ועי' ע"ח שער מיעוט הירח פ"ב ובשער סוד אבי"ע פ"ב ובשער הקליפות כל פ"ג ובהקדמת פע"ח בכללי ז"א ונו"ק ובשער היחודים פ"א מתקוני עינות. אמנם לא כל עשר בחינותיה רק הט' בחינותיה מחבמה ולמטה כנ"ל בענין האדם אבל בחי' העליונה סוד כפרה שהיא נקודה בשרשים דילה היא קשורה ודבוקה לעולם בעטרת יסוד בחינת הרוח ואינה נפרדת משם לעולם ולכן נקראת עטרה שהוא כתר. ועי' בהקדמת פע"ח הנ"ל ובשער העמידה שם בענין ברכת המינים וכ"כ רבינו הגדול ז"ל בפירושו על ההיכלות בהיכלא תנינא שם. (ועי' בע"ח שער המלכים פ"ו ובשער מיעוט הירח ובשער הקליפות ותבין כמ"ש בפע"ח באלו השני מקומות הנ"ל. ועי' עוד בפע"ח שער ר"ה פ"ב ותבין כל הנ"ל) אבל בחינת הרוח עלאה אינה נפרדת ח"ו ממקומו ע"י עינות התחתונים אלא שגורמים בו פגם וקלקול ח"ו כו"ק שלה כידוע. אמנם בבחי' הנשמה שהוא סוד המוחין נ"ר דילה כנ"ל בפט"ו שם אין מעשה התחתונים מניעים כלל לקלקלם או לפוגמם ח"ו אלא שעולים לגרום במעשיהם הסתלקותם ממנו ח"ו כידוע בע"ח שהם נאים בסוד תוספת לבד ותלויים במעשה התחתונים כי הם נאים מהתפשטות בחינות התחתונים של אם הכנים כנודע. וכמ"ש (משלי ג' י"ט) כונן שמים בתבונה והוא

שיח יצחק

והוא עולם המשומר ממנע זרים כידוע :

והוא ענין מראה הסולם מוצב ארצה ולא אמר מוצב כארץ אלא ארצה שפי' לארץ ומשמעו שראשו ועיקר שורשו בשמים סמל משם הוא משתלשל ויורד עד לארץ והוא הנשמת חיים של האדם שמתאצלו כביכול מנשימת פיו יתברך שמו. ומשם משתלשל בסולם ושלשלת ומתקשרת עם הרוח והרוח בנפש עד רדתה לזה העולם בנוף האדם וכן מפורש ברע"מ נשא (קכ"ג כ') ויפח כאפיו נשמת חיים וכו' דאתמר בו ויחלום והנה סולם סולם ודאי איהו נשמת חיים וכו' ע"ש. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו כמש"ל באורך שהיא הנפש חיה של העולמות והכחות ומלאכי עליון שכל עלייתם וירידתם וכל סדרי הנהגתם כל רגע תלוי רק כפי נשמת מעשיה ודבורה ומחשבתה בנוף האדם כל רגע (ומש"כ עולים תחלה ואח"כ יורדים כי כל עיקר תורת האדם להעלות תחלה ממטה למעלה ואח"כ נמשכים אורות מלמעלה למטה) עד שאח"כ והנה ה' ברוך הוא נצב עליו כנ"ל :

ומה נעמו אמרי רז"ל בירושלמי תענית פ"ב ר"ל בשם ר"י אמר שהף הקב"ה שמו בישראל. **מש"ל** למך שהיה לו מפתח של פלטרין קמנה אמר אם אני מניחה כמות שהיא הרי היא אבודה אלא הריני קובע בה שלשלת שאם אבדה תהיה השלשלת מונחת עליה כך אמר הקב"ה אם אני מניח את ישראל כמות שהן הן נכלעים באו"ה. אלא הריני משהף את שמי הגדול בהם. והם ז"ל דברו לענין כלל האומה יחידה. אמנם עיניהם ז"ל מטיפין כדרך בן בקדש. ורמוזו גם על האדם יחיד ושיחתם ז"ל צריכה תלמוד שהמשילו הענין למפתח ושלשלת כמש"ל שהאדם הוא הפותח וסוגר של הרוחות והעולמות פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה שכולם מהנהנים ע"י כח מעשיו בחי' נפש שהיא עקרא ושרשא דבחי' נפש כל עלמין וארון כל ב"ה בטובו הגדול להטיב לברואיו עיקר כל הקנתו ואמר אם אני מניחה כמות שהיא שלא יהיה התקשרות בין הג' בחינות נר"ן אלו האחד שיפיל בחינת הנפש התחתונה לעמקי מצולות הרע ח"ו אין שני להקימו והרי היא אבודה שם לעולם ח"ו כענין הכהוב (ויקרא כ"ג ל') והאבדתי את הנפש ההיא. ונפש החיטאת כמה תתקפר לכן הפליא עצה ית"ש וקבע הג' מדרגות נר"ן שכל א' מהן תתקשר בבחינתה הראשונה שלה העליונה בבחינת התחתונה של המדרגה שעליה כענין השלשלת שכל טבעה ממנה קצה העליון שלה נאחות ונכנסת תוך קצה התחתון של המטבעת שעליה. וע"י כן גם אם תכרה הנפש ותפול לעמקי כחות הטומאה ח"ו יכולה היא להתקן ולהעלות ע"י התקשרות בחי' עליונות שלה בבחינת המוח וכן על דרך זה בקלקיל ופגם הרוח כנ"ל. וה"ש שם אלא הריני משהף את שמי הגדול בהם שהג' דרגין נר"ן ושורש הנשמה מקור שרשם הוא מהר' אותיות השם הגדול ית"ש :

וכיאוור פרטות סדר תקונם והתקשרותם ע"י התשובה שכאשר פגם האדם בחי' נפשו או אף אם גם גרם ח"ו שנפסקו ונכרתו כל ה' ספירותיה מחכמה ולמטה מהתקשרותה הנ"ל ותדך פלאים לעמקי מצולות הקליפות ח"ו או ע"י וריו באמת מעומקא דלבא בעקבות שפתיו בחינת נפש דרוח מעורר בקול דברים אלו עד לעילא ולעילא וגורם שיתנצל תוספת קדושה ממנו ית"ש עד שורש הנשמה תחילה ומשם לנשמתו ורוחו והרוח מבחיק אורו הגדול הנשפע עליו גם על בחינת הנפש

הנפש מצד התקשרות שנשאר עדיין ביניהם כנ"ל לכלות ולהתם הכחות הרע ומדרגות המימאה ולהוציא ממסגר אסיר כל בחינותיה ולחזור ולקשרם ככראשונה עם בחינת הרוח :

וכן אם פגם וקלקל בחינת רוחו ח"ו בדבורים אשר לא מינים או בשאר עונות התלויים בבחי' הרוח וביטול תורה כנגד כולם והגביר לעומת זה כח רוח המימאה רח"ל ואז גם נפשו אינה שלימה כמקודם כי היא מקבלת שפע חיותה ואורה ע"י הרוח כידוע. הנה ע"י החרטה האמתית בלב ומתמרר על גודל חטאו כענין צעק לכם אל ה' ומחרהר הרהורי תשובה במחשבה שהיא משכן ניצוצי אור הנשמה (והוא מלכות דתבונה מעורר ג"כ עד לעילא להשפיע תחלה תוספת קדושה ואור על שורש הנשמה. ומשם לנשמתו והיא מברקת וזו אורה ששפיע עליו גם על בחי' הרוח. וזכחי אלהים רוח נשברה ושובר כח רוח המימאה שהגביר בעונו ומטהר בחינת רוחו הקדוש להתקשר בבחינת הנשמה ככתחלה ומשם ממילא יושפע גם על נפשו להשלימה בשלימותה הראשון :

וכן אם חטא ח"ו במחשבה אשר לא מהורה וגרם בזה שיסתלקו מעליו ניצוצי זוהר נשמתו שהיתה עד הנה בהלו נרה עלי ראשו או ע"י עסק התורה בבחינה יתירה בעסק הבונתו מעורר שיתאצל תוספת קדושה על שורש נשמתו ומשם לנשמתו להחזירה שתאיר עליו אורה להשכילו בתורתו הקדושה בבחינה יתירה כסתרי תורה ומאותו הקדושה והאור משתלשל ונשפע גם על רוחו ונפשו להשלימה לשלימותה :

ולכן אמרו ז"ל (סנת קי"ט ב') כל העונה אמן יש"ר בכל כחו קורעים לו גזר דינו ואפי' יש בו שמץ של ע"ז מוחלים לו כי עיקר כונת זה השבח הוא שיתנצל ויושפע תוספת ברכה ושפעת אור עליון לכל הד' עולמות אבי"ע (הנהה ואימרים ז"ל בכל כחו סובל ב' פירושים או בכל כחו של העונה או שיתברך השם י"ה בכל כחותיו כענין ועתה יגדל נא כח אדוני. אמנם ב' הפירושים המה כחרא מכתא ששפע מקור הקדושה והכרכיה הוא בשם י"ה. וממנו משתלשל ומתמלא עולם הכריאה הוא עולם המחשבה ממלוי הה"י של שם י"ה במלוי יו"ד. ומעולם הכריאה תתמלא עולם היצירה הוא שורש התחלת הדבור והגיון הלב ממלוי ההא באלף. ומעולם היצירה תתמלא העולם העשיה הוא עולם המעשה ממלוי אות ה' שבשם יה באות ה' והן המה שורש הנר"ן של אדם שהם כל כחותיו של העונה וכל כחותיו של השם י"ה היינו כל מלואיו וזה יהי שם יה רבא מברך וכו' ועין תוספות ברכות ג' ע"א ד"ה ועונין וכו') וזה הוא יהא שמיא רבא מברך היינו שיתאצל ברכה ותוספת קדושה ממנו יתברך שמו עד לעולם הוא עולם האצילות ומשם גם לעולמי הם ב' עולמות בריאה יצירה. עלמיה הוא עולם העשיה והם שורש הד' רגנין של האדם שורש הנשמה ונר"ן וכשמכוין האדם בקדושת מחשבתו באמירת זה השבח לעורר ולהשפיע על ידו תוספת קדושה וברכה על שורש נשמתו ומשם על נשמתו ורוחו ונפשו גורם בזה להתם ולכלה כל עון וחטא אשר חטא באיזה בחינה מאלו הג' והיו כלא היו וזה כל עיקר התשובה האמתית כנ"ל לכן מוחלין לו על כל עונותיו :

וזה ג"כ ענין מאמרם ז"ל (חולין ס' ע"ה) שור שהקריב אדם הראשון קרנותיו קודמות לפרסותיו היינו

שיח יצחק

היינו שכיוון בהקרכתו לתקן את אשר עוות לבנית הנהרסית לקרב אשר הרחיק וליחד אשר הפריד והעלה מיהר קרושת מחשבתו וכונתו להאציל תחלת שפעת אור הקדושה על הכחות ומדרגות העליונות שבו דמיון הקרניים הם שורש נשמתו ונשמתו ומשם המשיך אח"כ על רוחו ונפשו למהר כל אבריו מראשו ועד רגליו ע"ר והיה עקב תשמעון וכו' מצות שהארס דש בעקביו והוא הפרסות של נפש הבהמית וז"ש ברבה (ויקרא פ"ב וקבלת ז') תפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה :

דינים

(א) יזהר בכבוד נשמתו יותר מגופו וקודם אכילתו ילמוד מעט שהוא מזון הנפש ואח"כ יסעוד מזון הגוף (צפורן שמיר) :

(ב) צריך לקבל עליו כל יום ויום לקיים כל תריו"ג מצות וה' ברחמיו מעלה עליו כאלו קיימם ובלבד שיקיים כל מצות הבאות לידו (אחרונים) :

(ג) צריך לקבל עליו מצות ואהבת לריעך כמוך כדי שיכלול עצמו עם ישראל ומכל מצוה שעושים לוקה חלק אחד ונמצא מקיים כל תריו"ג מצות (אחרונים) :

(ד) מה טוב ומה נעים הקורא כל יום תפלה שבתחילת צפורן שמיר שתקן הרב הגדול רב חיד"א ז"ל הלא היא כתובה בתחלת הסדורים בשם דברים אחדים :

(ה) סדר המצות קצר שסידר הגאון הרש"ך סי' קצ"ד נאה ויאה לא יעבור מלקרות ולשנות בו ואשריו הקורא אותו בכל שבוע (מורה באצבע) והמעט שע"י קריאתם

יחשבו לו לקיומם דכתיב זאת התורה לעולה וכו' ומה טוב הנוהג לומר ספר שלחן

הטהור שסידר קצור המצות הגז' לימי החדש כל יום ויום מעט על השלחן ובזה ג"כ יקיים מצות למוד תורה על השלחן וקיום קריאת הלכה זוהר ופסקי הרמב"ם בדיני

קרבנות בחמשה דקים :

(ו) צריך להזהר בקיום שמירת שבת כהלכתו שהוא מקיים כל רמ"ח מצות עשה ועי"ז עושה מלבוש רוחני לנשמה יתירה שלו והיא בתוך הנשמה שלו כמו כל עבור

נשמה ואז אף אם בימי החול לא קיים כל רמ"ח מצות עשה ולא היה מלבוש רוחני

שלו שלם אותו הלבוש של נשמה יתירתו הוא מכסהו למה הדבר דומה למי שהתנות

שלו קרועה שאינו מתבייש ללכת בין הבריות אם בגד העליון שלו שלם.

(כבוד חכמים פ"א) :

(ז) משנה אותיות נשמה וכשקורא סדר זרעים יכוין לתקן אשר פגם במאכלים אסורים ובברכות לבטלה וכיוצא. וכשקורא סדר מועד יכוין לתקן אשר פגם בחלול

שבת וימים טובים, וכשקורא סדר נשים יכוין לתקן מה שפגם בעריות שבועות ונדרים, וכשקורא סדר נזיקין יכוין לתקן מה שחטא להזיק חברו ואף שההיזק עצמו בעי לשלומי, וכשקורא סדר קדשים יכוין לתקן נשמתו הקדושה שהוציאה לחולין ואשר לא נזהר בשחיטה ובדיקה ולחייב כרת ולתפלות בלי כונה וכשקורא סדר טהרות יכוין לתקן מה שפגם בנדה וקרי ונטילת ידים (מורה באצבע) :

ח) יזהר לקיים כל תרי"ג מצות אעפ"י שלא נתחייב בהם כדי שלא יצטרך לבא בגלגול לקימם ודע כי בהיותו מחפש ומקיים המצות שאינם נוהגות תדיר כמו מצות זרוע ולחיים גורם אל השראת רוח הקדושה על האדם להשיג ידיעה וחכמה ובפרט ביום ההוא עצמו שקיים איזה מצוה מהם (הקדמת שער המצות למהר"ש ויטאל) :

עוד צריך האדם לירא שלא יפול ברשת היצה"ר וכל ימיו ליהיו כהאי פחדא יתיב שלא יהיה העבד מותר ופורץ גדר אלא קשור וכבוש תחת רבו ולא יתעלם ממנו שאם נתעלם ממנו בוראו ח"ו אפי' רגע יפול בידו. והוא מ"ש לאדם המשחק עם הארי שתמיד ידרש לו להביט בו שלא יערים עליו ויטרף אותו. כן האדם בעוה"ו הוא כמשחק עם הארי בהיות היצה"ר כל היום צודה לו ואם יעלים עיניו ממנו אפי' רגע יפול ברשתו ועל יראה זו אמר אליפו (איוז ד' ו') הלא יראתך כסלתך. מהכסיל הושב אתך תקותך וכו' וזה הוא פי' הפסוק (משלי כ"ג א') כי תשב ללחום את מושל (שהוא היצר) בין תבין את אשר לפניך. פי' תבין שפרש רשתו לפניך וזה הוא (משלי כ"ד כ"א) ירא את ה' בני ומלך שהוא היצה"ר הנקרא מלך וכן וזה הוא (ס"ו) כי בתחבולות (היצה"ר) תעשה לך (תמיד) מלחמה. וע"י התעוררות שעושה נגד יצה"ר הקב"ה עוזרו. כמאמר רז"ל (סוכה נ"ב ע"ב) על פסוק צופה רשע לצדיק וכו' שכל יום צופה היצר להחטיא את האדם אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. ומלת עזר לא האמר אלא כשהאדם עושה איזה פעולה ולא יכול להשלימה ובא רעהו ועוזרו לכן צריך האדם לעשות התעוררות ליראת היצה"ר והקב"ה עוזרו ומוסרו בידו. ומהתימה שהבני האדם יראים מהגנבים ועושים מנעולים לפתחיהם כדי שלא יוכלו הגנבים להכנס לבתיהם ולמה לא יראו מהגנב האמיתי שהוא היצה"ר הגונב לבוהם ומה יענו ליום הפקודה שהם יראים מהגנבים שהם נוזלים ממין ועושים משמרת למשמרת כדי שלא יוכלו הגנבים להכנס לביתם ואין עושים משמרת להגונב נפשותם שלא יכנס בלבם. ועל ענין זה פירשו הפל"ת ריב"ז (ברכות פ"ח ע"ב) יהי רצון שיהיה מורא שמים עליכם כמורא כשר ודם. שפירושו שיתיראו על הנשמה שנקראת שמים כמורא כשר ודם. היינו הגנבים שגנבים ממנם ותעשו משמרת למשמרת להיצה"ר שלא יחטיאכם :

דינים

א) צריך האדם שלא ישב במקום שאין בו ישוב שכל מקום שאין בו ישוב שולט בו

שר

(מז)

שיח יצחק

- שד הנקרא תניא ויוצא מפסוק ולמה תני' און את לב בני ישראל והיושב שם
 אעפ"י שהוא עוסק בתורה מתגבר עליו שד זה להזיקו או להחטיאו ואין כח ביד
 האדם העומד שם להתגבר עליו אם לא שהוא צדיק גדול. ומורי ז"ל הזהיר לאדם אחד
 שלא ילך על קבר רשב"י ור"א בנו ללמוד שם יחידי אפי' באותם הימים שרגילים ב"א
 ללכת שמה ומכ"ש בשאר מקומות שאין בהם ישוב: (טעמי מצות למהר"ש)
- ב) איסור הזכרת שם אלקים אחרים דע כי עיקר איסור זה הוא שלא יזכירו שמו של
 סמאל הנקרא אלקים אחרים כגודע ובפרט בלילה לפי שאז ממשלת החיצונים וכל
 המזכיר שמו מגביר כחו הפך בכל מקום אשר אזכיר את שמי וכו' ולא עוד אלא אפי'
 להזכיר שם השדים כמו האומרים בלשון לעז דייאב'לו וכיוצא בזה אשר ביאורו שם
 משמות השדים בלשון לעז אין להזכירם כי מגביר כחם וכשהיה מורי ז"ל רוצה
 להזכירו היה אומר ס"מ שהם שני אותיות ראשונות שבו ולא עוד אלא שפעם אחד
 הזכרתי בהיותי מדבר עם בני אדם לסמאל והיה בלילה ואח"כ בבוקר הלכתי לבית
 מורי ז"ל והסתכל במצחי ואמר לי כי הנה בלילה הזאת עברת על לאו דושם אלקים
 אחרים לא תזכירו ותזהרני מאד שבשום מקום ואופן לא ביום ולא בלילה לא אזכיר
 שמו ולא כיוצא בו ובפרט בלילה כי אז יכול להתגבר על המזכירו ולהחטיאו ולהענישו
 וגם על בני אדם אחרים בסיבת האיש המזכירו: (אורחות צדיקים)
- ג) אין לשחוק על בעלי עבירות על שלא יוכלו לפרוק עול היצה"ר מעליהם שהרי ר"מ
 היה מתלוצץ בעוברי עבירה ונתקנא בו היצה"ר: (פועל צדק אות א')
- ד) לא יפתח אדם פיו לשמן כי יש סכנה ובפירוש אמרו בזהר הקדוש דאפי' אם הוא
 הדיוט בזה פעמים עושים דבריו פירות ורעה תבוא אליהם רח"ל: (צפורן שמיר)
- ה) לא יפחיד לתינוק לומר כלב בוא קח אותו וכיוצא מהדברים אלה כי הסמ"א
 נקראת בשמות אלו והוי כנותן רשות להקלי' לקחת התינוק ושמעתי מאדם גדול
 מעשה נורא בזה: (שם)
- ו) אמרו רז"ל (סוטה ד"ח ע"א) גמירי אין יצה"ר שולט אלא במה שענינו רואות. ואמרו
 ז"ל אין לך דבר שעומד בפני התאוה כעצימת העין. כמ"ש (ישעיה ל"ג ט"ז) ועוצם עיניו
 מראות ברע: (שם)
- ז) צריך להזהר שלא לאכול שום לב בהמה וחיה ועוף כי שם תכלית שורש התקשרות
 נפש הבהמית ואם יאכלנו האדם מתקשרת בו נפש הבהמית ההיא לגמרי והיצה"ר

מתגבר ומתקשר בו וממעם זה אמרו רז"ל (הוריות י"ג ע"ב) האוכל לב בהמה גורם לו
שבחה ומפשות לב : (אחרונים)

עוד צריך להתעורר ביראה מחמת מה שאמרו רז"ל (סוכה ל"ב ע"ב) אמר ר"ל יצרו של אדם
מתגבר עליו בכל יום שנאמר צופה רשע לצדיק וכו' ואלמלא הקב"ה עוורו אין יכול לו
שנאמר ה' לא יעזבנו בידו ופירש רש"י השם המסייע את האדם הרמזו בס"ת של יצר כזה
יוד' צדי' ריש' שרי ואם האדם לא נתעורר ליראת שמים מאות צדי נעשה צדיק שאות צדי פעמים
נקראת צדיק ואז יהיה ס"ת של יצה"ר קדש שהוא מוזמן כמי קדשו עליה מלחמה וכמו שאמרו
רז"ל (שנת ק"ד ע"א) בא להטמא פותחין לו. וזה אומרו (תהלים ל"ז ל"ב) צופה רשע לצדיק שרוצה
לעשות מאות צדי צדיק. ולזה אמר (ס"ג ע"ד כ') יוצר עמל עלי חק. ר"ל על יוד רוצה לחקיק קוף
וזה רמז יצר סמוך ר"ל כשמחשב שיצרו סמוך לו ומשתמר ממנו הצור שלום הוא שם שדי כנודע.
זה אומרו (איוב כ"ב כ"ה) והיה שדי בצריך. ואם כן כמה וכמה השכל יחייב ליראה שלא יהיה ח"ו
גורם ששם שדי הסתום באותיות יצר שלא יפגום בו. והוא **מישר** לארי שהיה למלך ושם בסד
רגליו לבל יוכל להזיק לבני אדם, כמה יבעוס המלך אם רואה שאיש אחד חתך הסד של המלך
והניח את הארי משולח כרצינו. כן שהקב"ה ברא היצה"ר ושם שם שדי כסופי תיבותיו לבל יוכל
להזיק והוא פתח את חותם המלך זה המגביר את היצר. וזה אומרו (משלי י"ד ז') לך מננר לאיש
כסיל (שהוא היצר) ובל ידעת שפתי דעת ר"ת שדי. ר"ל הלא ידעת ששם שדי ישמור עליך.
וזה אומרו (איוב ו' י"ד) למס מריעהו (ריעך וריע אביך שהוא הקב"ה) חסר, (ר"ל שמבטל החסד
של הקב"ה שעושה עמו להצילו מהיצה"ר ע"י) ויראת שדי יעזוב. והוא (איוב כ"ב כ"ג) אם תשוב
עד שדי תבנה (תבנה תבין) תרחיק עולה מאהליך. והוא (ס"ג ע"ד) ונשמת שדי תחיני. הקב"ה
יובנו להתעוררות יראתו המיד :

דינים

- (א) כשיוצא מביתו מעומף במלית ומעוטר בתפילין ללכת לבית הכנסת ישק המזוזה ויכוין בשם שדי להכניע את היצר הרע ויכוין כי יצר במלוי יוד צדי ריש ס"ת שדי ואמצע תיבות יו"ד לבטל מחשבות. ואני נהנתי לומר שדי יצילני מיצר הרע ומכל חטא ומכל לשון הרע ומכל צרה. יחלק עני בעניו ר"ת יחלק (יצר חטא לה"ר צרה) (צפורן שמיר)
- (ב) וה"ה אם הוא בלא ציצית ותפילין : (אחרונים)
- (ג) ויותר טוב בכל שעה שיצא מביתו לכוין בזה : (מזמור לאסף)

שיח יצחק

(ד) מוב שבראש חדש יכוין בכל הגע במילוי שם שדי בניקוד קמץ בזה שין דלת יוד:
(כתבי האר"י)

עוד צריך להתעורר ליראה בהתבונן כי שמא היה העולם חציו זכאי וחציו חייב ובעוני הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה וגרם שנסיבתו בא דבר בעולם או איזה דבר רע רח"ל. וכל אותם צדיקים שמתו אולי היו בסבתו של אותם העניים שצעקו ברעב אולי היה בעוני שהוא הכריע העולם. ודמם הנו נדרש ממנו אוי לו על נפשו ולזה הזהירו רז"ל (קידושין מ' ט"ג) לעולם יראה אדם חציו זכאי וחציו חייב. עשה מצוה אשריו. עשה עבירה אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה. ר"א בר"ש אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו עשה עבירה אוי לו שהכריע את עצמו ואת העולם וחוטא אחר יאבד טובה הרבה והאדם כל זמן שמתרחק מן השי"ת הוא מכריע את עצמו ואת העולם לחובה וגורם נזק אפי' למלאכים הממונים על השפע וגורם בעונותיו שהכריע את העולם לחובה שפסק השפע וממילא נהכמלה ממשלהם והאדם ירמה למטיל הכרזל שמניחים בפלם שנקרא [קבאן] שאעפ"י שהיא קטנה היא מכרעת משא כבר כנודע. כן האדם אעפ"י שהוא קטן מכריע את כל העולם. וכמו שהמטיל הזה כל זמן שמתרחק מכריע הרבה יותר כן האדם כ"ו שמתרחק מה' הוא מכריע יותר. וזה אומרו (תהלים ל"ד י') יראו את ה' קדושו (ומה היא פועלת יראתם) כי אין מחסור ליריאייו שלא יכריע את העולם לכף חובה ויבא מחסור ח"ו. ה' יוכנו לעשות מציות ולהכריע את העולם לטוב:

ועוד צריך לירא שאפי' אם לא הכריע את העולם לכף חובה אפי' הכי בסבתו יבא עונש לעולם וכמו שאמרו במדרש (ויק' פ"ד פס' ה') ישראל נמשלו לשה מה שה לוקה כאחד מאבריו וכולם מרגישים אף ישראל אחד חוטא וכולם מרגישים תני רשב"י משל לשני בני אדם שהיו יושבים בספינה ונמל אחד מקרח והתחיל לקרוח מתחתיו אמר לו חברו מה אתה עושה אמר לו מה אכפת לך לא מהחתי אני קידח. אמר לו והלא אתה מציף עלינו את הספינה כן החוטא גורם רעה לעצמו ולכל העולם והנה רוב בני אדם אם אתה נותן להם חללו של עולם לא ירצו להרוג דם נקי ולא עוד אלא כשרואים בני אדם הרונים מצטערים וזוכים עליהם וכן כשרואים בני אדם עניים הרבה מצטערים עליהם א"כ למה לא יתנו לב למנוע עצמם מן החטא המסבב הריגת בני אדם העניים. ועל שתי בחינות אלו כתיב (שמות כ"א ל"ג) כי יפתח איש בור. היינו שהעונות היו והוא הכריע אותם כמו פותח הבור. או כי יכרה איש בור שהכריח בעצמה הוא עשה אותה ונפל שמה שור הצדיק כנודע או חמור ת"ח כמ"ש (נר' מ"ט י"ד) יששכר חמור גרם. בעל הבור ישלם ובכן כמה צריך האדם לחשוב את הרברים האלה שלא יגרום חטא ח"ו:

עוד בחינת יראה עפ"י מ"ש רז"ל כי במקום שיעשה האדם איזה חטא ממשך מוטאה על אותו מקום וגורם שאם עבר איזה אדם אחר על אותו מקום גורם שמתלכשים בו אותם קליפות ומכניסים בלבם מחשבות זרות מעין אותו עין ומחמיאים אותו ולזה תראה שפעמים אדם נכנס לאיזה

לאיזה מקום יוכנס בלבו איזה מחשבה רעה והרהור רע אשר מעולם לא עלו על לבו והוא מחמת שבאותו מקום עשו איזה עון מעין אותה מחשבה. ולכך הטומאה שבאותו מקום נתלכשה בו והכניסה אוהה מחשבה בלבו וע"ו אמרו רז"ל וכמושב לצים לא ישב אפי' שאין לצים שמה לא ישב מחמת שהמקום הוא מושב לצים הטומאה מצויה שם. והוא **מִשְׁעַל** לאיש אשר ברב טנופו וזוהמת גופו נעשו כנים רבים על גופו אשר במקום שישב שם יפלו הכנים במקומו וכל היושב שמה עולים עליו. כך אלה הטומאות שמנדל אדם על גופו יפלו מהם באותו מקום והבא שמה יתלכשו בו ומכניסים מחשבות רעות בלבם. ועוד זאת גורם חמא זה כמ"ש הרב בעש"ט הובא בס' פקודת המלך (בדרשו' דכ"א ע"ג) שכמה צדיקים רוצים להתפלל בכונה ובתחילה עמידתם באה להם מחשבה וטוירתם. ולא עוד אלא שפעמים פתאום בא להם מחשבה אשר לא טובה והסיבה היא שאיזה רשע עשה אותו עון באותה שעה וע"י המשיך טומאה בעולם ולזה נכנסה הטומאה בלב אותו צדיק, ולקרב הענין הוא מחמת שכל ישראל כללות נשמתם הם בשורש אחר ואפי' שנראים שכל אחד הוא איש בפני עצמו הלא הם ירמו להאצבעות הירד אשר אמנם הם מופרדים זה מזה אך בהגיע נוק לאיזה אצבע כל האצבעות מרגישים יען ששורשם אחד בכף הירד. כן ישראל מחמת חיבור שורש נשמתם למעלה אם האחד חוטא מניע הנזק לכל ישראל ואפי' לצדיקים וזה אמרו (תהלים פ"א י"ד) לו עמי (ר"ל עם הארץ) שומע לו (או ישראל הצדיקים) בדרכי יהלכו. ולא יאונה להם שום מחשבה רעה וזהו רמו (יטעיה נ"ה ז') יעווב רשע רכבו. (ואו גם) ואיש (הצדיק) אין מחשבותיו. ולזה אמר (משלי כ' ג') למען תלך בדרך טובים. ואז אורחות צדיקים תשמור. ומי שמתבונן שכ"כ גורם החטא כיצד יחטא ויהיה בכלל וכסוג חוטא ומחטיא את הרבים שאין מספיקין בידו לעשות השובה רח"ל ועוד הוא נענש ע"י העון הזה שעשה חבירו כאלו הוא עשה אותו שמכיתו באה לו אוי לו ואוי לרוע מזלו כמה גרם לו העון. ועל בחינת יראה זו כתוב (תהלים ל"ד ד') יראי את ה' קדושו. ולמה כי אין מחסור ליראיו שלא יגרמו חסרון במעשה היראים ע"י הטומאה הממשיכים בעולם. הקב"ה יצילנו ויזכנו לעבודתו כ"ר :

עוד צריך האדם לירא ולהזהר מהעונות הקלות כי היצה"ר לא יכשיל אדם בתחלה אלא בקלות עד שמקלות יבא לירי חמורות. וירמה להריק אשר שופכים על חופי הנהר השוטף שהם שופכים סוללה עבה על חופיו פן יפרצו המים ואם נפתח אך פרץ קטן בהריק הזה פתאום הולך ורחב עד יחצה עד צואר וכמ"ש רז"ל (מגלהרון ז' ע"א) האי פתקא דמיא בין דרוח רוח. וכמו שדרשו רז"ל (סוכה כ"ג ע"א) ע"פ הוי מושבי העון וכו' א"ר יצה"ר בתחלה דומה לחוט ולבסוף דומה כעבותות העגלה. והוא מעין שפירשנו למעלה על ירא חמא. ועוד אפי' לפי טענתך שהוא קל מאחר שבורא עולם צייה עליו והוא עובר על ציונו יתברך הוא חמור. הקץ אחי משנה זו וגול מעל לבך המסך אשר נסך עליך יצרך עד שהבדיל בין אורך ובין אור שבלך כעכביש אשר יארוג לפני אור הבית וכל מה שמתמיד מתעבה עד שימנע הגעת אור השמש אל הבית ובתחלת ארוגתו הוא דק וחלש עד מאד וכל מה שמתמיד יחוק ויעבה עד ימנע אור השמש מעבור אותו ומהיגע אל הבית. וכן מעשה היצר בלבך יהיה בתחלת ענינו חלוש מאד לא ימנעך מראות האמיתות

שיח יצחק

ואם תרגיש בו בעת ההיא ותגלהו מעל לבך יקל מעליך הדבר ואם הקל בו והתעלם ממנו יחוק מעשיו וימנע אור שכלך ממך לגלותו מעל הכרהך על כן מהר להציל את נפשך והעזר באלהים לדחותו מעליך וטרח והשתדל לאור כאור החכמה ותראה אמתות הדברים בעין לבך וכבר משלו קדמונינו מעשה היצה"ר באדם כמשלים מן המקרא שבתחלה קראו הלך ואח"ו אורח ואח"כ איש. וכן אמר בתחלה אשרי האיש אשר לא הלך ואח"ו לא עמד, ואח"ו לא ישב. והנה העונות הקטנים הם נקראים ידים לעבירה כי כמו שכלי הגדול לא ימלטל אלא ע"י אונן כך עונות הגדולים לא יעבור עליהם אלא ע"י עונות הקטנים. וזה רמז מאמר איוב (ו' כ"ג) ומלמוני מיד צר שהם העונות הקטנים של היצר. ועי"ו ומיד עריצים תפרוני :

עוד צריך האדם לירא וליוהר מהעונות שדש בעקביו יען שהם תדירוה וההרגל בהם נעשה טבע בעוה"ר וצריך להתנבך מאד לפרוש מהם ורחמים למכעי על רוא דנא. והוא **בישול** לאדם הקונה מהתנוני בהקפה ועיר שם ועיר שם והוא בדעתו שלא קנה דבר ובעת בא החשבון ימצא שעלה לסך גדול ומתמיה על נפשו מתי נקבין סך זה. כן האדם בעונות שדש בעקב הוא בדעתו שלא עשה דבר אכן בעת בא חשבון ימצא כי רבו מספר לאין מספר. והנה חוט המשי אף כי הוא דק הרבה בצאתו מפי התולעת ובמהרה ינתק אכן לעה יכפל פעמים הרבה יהיה חוק כחבל ולא יוכל האדם לפסוק אותו כן העונות הגדשים בעקב בהתרבותם ההרגל נעשה טבע ולא יוכל להפטר מהם. ועי"ו אמרו רז"ל (ע"ז י"ה ע"ה) אמר רשב"ל עונות שאדם דש בעקביו בעוה"ו מסככים אותו ליום הדין. לרמוז כי לפי רבויים יסובכוהו מכל צד וכן פירשו כוזהר על פסוק למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני עונות שאני דש בהם יסובכוני ביום הדין הגדול והנורא וזהו סמיכות היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ואימתי יש להם שכר יהיה עקב תשמעון עונות שאדם דש בעקבו כאשר תשמעון ושמתם וכו'. כי כן יחרד האיש וילפת מעונות הגדשים בעקב אשר ידמה לאהבה אשר אף אם כריתו קטנה לפי רבוי יאכל ארץ ומלואה רח"ל וכן הם העונות האלה הקב"ה יצילנו מהם ומהמונם :

דינים ועונות הנדשים בעקב

- (א) אלה הדברים שאדם דש בעקביו והם תדירות וההרגל בהם נעשה טבע ולכן צריך להתנבך מאד לפרוש מהם. הא' לשון הרע השקול כע"ז וג"ע וש"ד. והלה"ר הוא המדבר בגנות חבירו אפי' שמדבר אמת. והוא עון חמור ותדירי : (מורה באצבע)
- (ב) הגאווה והקפדנות עון פלילי ככופר בעיקר ועובד ע"ז ואין עפרו ננער וכו' ובקרבו ישים ארבו וכל מעיניו שם שיחשבוהו והעושה להפך מתמלא עליו עברה. וכל זה מנאותו וגאונו. ושוכח שהוא פחות שבפחותים להיותו מכעים את בוראו : (ע"ז)
- (ג) הכעס שעבירה גוררת עבירה שע"י הגאווה יבא לידי כעס החמור שהוא ג"כ כעובד ע"ז וטורף נפשו באפו רח"ל : (ע"ז)

- (ד) הנקימה ונסירה ושנאת אחיו הישראלי הם ענפי עונות הנז'ל אשר הוא עובר על כמה מצות עשה ולא תעשה תדיר : (עש)
- (ה) ואם ההקפדה היא עם הת"ח היא יותר רעה ומרה שפוערים פיהם לבלי חק על חכמים שבדור ואם רוצה להתייחר אומר החכמים חוץ מתורתם הם משוללי המוסר והיראה וכו' וכמו שפי' הראשונים זלעפה אחותני מרשעים (בקללות ונאצות ומורים היתר באומרם חוץ מתורתו) עוזבי תורתך : (עש)
- (ו) מזה יבא ג"כ להטרידו בתפלתו במחשבות בעם ונקם וכמה תפלות וברכות הולכות לבטלה וכאלה רבות : (עש)
- (ז) גם מתכבד בקלון חבירו מצוי בבלי דעת וכן מלבין פני חבירו ברבים וכולן הם סעיפי וענפי הגאווה : (עש)
- (ח) ד' כתות אינם מקבלים פני שכינה כת שקרנים כת חנפים כת לצים כת מספרי לשה"ר אוי לנו שכמעט האדם נכשל בכולן. והנה תכלית ביאת האדם לעוה"ז הוא שיזכה בכח התורה ומצות להביט בפני שכינה דמאן דאכיל דלאו דיליה וכו' ואיך יעשה לו סגולה לבל יראה גאות ה' ח"ו : (עש)
- (ט) העצבות והשחורה. רעה בעיני אדוניה כי עי"ז מתבטל מסדר עבודת ה' ועובד בורא בפנים זועפות וחלישות וכובד גופו ורעיונותיו מבוהלים ומשתבשין : (עש)
- (יוד) הגזל ענפיו וסעיפיו ופארותיו והטעיות של היצר ופסקי הרא"ש ולענה רבו כמו רבו לא יכילון מגילות וכל זמן שגזל בידו אין תפלתו נשמעת כדכתיב לא אוסיף עוד עבור לו. והוא צריך לחזור בגלגול ואין הפרש בין רב למעט כי על הכל יביא אלהים במשפט : (עש)
- יא החמדה אב הטומאה וכבר אמרו חז"ל ירשע א' מן החמדה בא לעבור על עשרה דברות : (עין עש)
- יג ברכות לבטלה ובלי כונה ותפלה חטופה וקטופה בבליעת חציין של אותיות וכמה תיבות והיסח הדעת בתפילין ובעוה"ר מצוים הרבה אם לא כולן מקצתן : (עש)
- יד חילול שבת בעוה"ר לעשות מלאכה ע"י גוי ודיבור חול. ומשא ומתן והוצאות דברים קלים מהעיר לשדה הרבה כשלו בזה ונפלו : (עש)
- הן כל אלה ויותר מהמה כמעט העושה אותם סובר שאינו חטא וכ"ז לרוב הרגלם ואיש הירא יתחכם להנצל מהם מעט מעט וישפוך נפשו לה' שיצילנו והבא ליטרה מסייעים אותו :

שיח יצחק

עוד צריך האדם לרא מן החטא והוא שבסיבת חטאו עושה צער לכב יכול הקב"ה שהוא מרתו להטיב. כי עיקר בריאת העולם הוא רק להטיב עם ברויותו וע"י חטא האדם יגרום שכב יכול יהיה אכזרי ונודע שהאדם שטבעו ליתן וימשלו עליו שלא ליתן כמה יגיע לו צער שכופין על מדתו הטובה כן כב יכול הקב"ה שטבעו מלא רחמים וכמו שאמרו רז"ל (פסחים ק"ג ע"ב) שיותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. ולזה אמרו רז"ל (שנת קמ"ה ע"ב) חרשכם ומועדיכם וכו' אמר רבי אלעזר אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שהם חוטאים אלא שמטריחין אותי לידע איוה גורה קשה אביא עליהם שכב יכול מורת עליו לגזור גזירה קשה. וע"ז נתרעם ירמיה הנביא ע"ה (ב' י"ג) כי שהים רעות עשה עמי אותי עובי מקור מים חיים שגרמו שאעזוב את מדתי ועוד גרמו לי לחצוב להם כורות נשברים לבקש להם גזירות רעות רח"ל. והאיש הנלכב יקרע את סגור לכבו כיצד במעשיו גורם צער לאביו שבשמים והלא האדם מוזהר בכבוד אביו שהולידו ק"ו שצריך להזהר בכבוד אביו שבראו והוא זנו ומפרנסו וכל טובו הוא ממנו זכמ"ש רז"ל (זוהר ויקרא ד"מ ע"ב) רשעים מהפכים מרה"ר למרה"ר ועל בחינה זו נאמר (ויקרא י"ט י"ד) ויראת מאלהיך אני ה' שתירא שלא תגרום להיות דין ואני ה' וע"ז נאמר (משלי כ"ד כ"א) ירא את ה' בני ומלך שהוא דין. ועוד גורם בחטאו שנודע שכל עבירה יברא ממנה משחית רח"ל כמ"ש רז"ל (אבות פ"ד מ"א) עשה עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד ואותו קטיגור עומד לפני הקב"ה ואומר פלוני עשאתי ואין לך כל בריה בעולם שתתקיים בלתי שפעו של הקב"ה והמשחית עומד לפניו ובמה יתקיים והדין נוהן שיאמר הקב"ה איני זנוך ולך אצל מי שעשאתך והיה המשחית ברגע נוטל נשמתו וכב יכול אינו עושה כן רק נושא עון וסובל אותו וכמו שהוא זן את העולם כולו זן ומפרנס גם את המשחית ההוא ומאריך אפו והוא דבר המבהיל הרעיון לאיש הנלכב שאיך בחטאו מוקיק את השי"ת כב יכול לזון גם את המשחית אשר נעשה למרות עיני כבודו וע"ז התאונן ירמיה ע"ה (ב' י"ט) ולא פחדתי אליך נאום ארני אלהים צבאות כי מעולם שברתי (מלשון ויוסף הוא המשביר) עולריך עול שלך שעשית ועי"ן נתקתי מוסרותיך שלא יבא המשחית להגקם ממך וליסרך. וזה אימרו דוד המלך ע"ה (תהלים ל"ב ה') אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואשוב בתשובה. יען כי ואתה נשאת עון חטאתי סלה כמאמרם ז"ל נושא עון שכב יכול הקב"ה נושא העון ומפרנסו :

דינים

(א) יתרחק ממדת האכזריות כי הוא מצד היצר ויהיה לבו רך ורחמן וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. וגם זו מסיני היא ישראל להיות רחמנים

(צפורן שמיר) :

(ב) נוהגים לטבול פרוסת המוציא במלח שלשה פעמים כי מלח גי' שלשה הויות והוא סוד גדול להמתיק את הדינים : (שולחן הטהור)

- ג) צריך להפריד בין הב' ממין לחם. מן הארץ כי המם רומז למיתה רח"ל: (שם)
 ד) ה"ה של הארץ לקרותה בקמין והוא עפ"י הסוד: (שם)
 ה) לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או לפתן כי השולחן נקרא מזבח וכתוב על כל קרבנך תקריב מלח כי המלח מונע את המקטרגים: (לבוש)

עוד הערה ליראה שיחוס האדם על נפשו שלא תהיה יציאתה מהעולם הזה ע"י כלב ב"מ וכמו שאמרו בזהר (פר' פנחס דרכ"ד ע"ג) כד מיה בר נש אי זכי נחית בדמות אריה לקבלא נפשיה זאי לאו בדמות כלב. ועוד צריך לירא שלא תהיה נפשו נרחית לחוץ בעלותה למעלה כפמירתה ע"י כלב וכמ"ש מוהר"ח ו"ל כי כשנפטר האדם המלאכים המלוים הנשמה מניחים אותה במקום שיש ל"ב אלף רבבות נתיבות וכולם נקראים מוקשי מות דרכי שאול ובכל נתיב אש אוכלה ויש שם מויק כדמות כלב וכשהנפטר רוצה להכנס לאיזה נתיב הכלב צועק ומלאכי חבלה והמיוקים באים ותופשים הנפש וקולעים אותה תוך כף הקלע וע"ז התפלל דוד המלך ע"ה (תהלים כ"ג כ"ה) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. ועוד התפלל שמרה נפשי שלא תתקלע ביד מלאכי חבלה. ואם דוד היה צריך לזה מה יענה מי שהוא מלא עינות ופשעים. אם בארזים נפלה שלהבת היראה מה יעשו אוזבי קיר ובוראי מי שיצייר בדעתו ענין זה יודעו ויותש כחו שלא יעבור על מצות ה' ויחוס על נפשו שלא יקום בו לכלב תשליכון אותו ומעם למה כלב יען שהאדם הוא בעל שכל ויש לו לב להתבונן על דרכיו והוא לא התבונן לכן סדה כנגד מדה יקום בו לכלב שהוא כולו לב תשליכון אותו. ועוד נודע שהכלב מכיר את בעליו ואינו כפוי מובה והאדם הרע לא עשה כמוהו והיה כפוי מובה עם אדונו יתוסר ככלב. ועיד מעם אחר והוא שנודע (זוהר פר' וירא דל"ט ע"ה) כי כשהצדיק נפטר מן העולם נגלית השכינה לפניו כמ"ש הוסף רוחם יגועין שע"י המראה הנפלאה שתראה הנשמה חושקת בהשכינה ונרבקת בה ויוצאה מן הגוף וידוע כי השכינה מתכניה בשם בן ולכן ביציאת נפש הרשע בא כלב שמספרו בן. וע"ז אמר הנביא (איכה ג' מ') נחפשה דרכינו אלה הל"ב אלף רבבות נתיבות ונחקורה עליהם ועי"ז ונשובה אל ה'. ולזה רמוז ולכל בני ישראל שהם הצדיקים לא יחרץ כלב לשוננו. וזה רמוז המדרש כטה תרום קרנם של ישראל ככי השא את ראש בני ישראל שם"ת ור"ת של בני ישראל כמנין ב"ן שיהיה להם עליו ע"י השכינה: וי"ש לך אדם שיצא לו שם כי משאו ומתנו באמונה ועומד בדבורו ועקימת שפתיו היא מעשה ובוה הוא משתבח בעצמו כי נאמן הוא וככל היוצא מפיו יעשה. ואיך האדם הזה יתפאר בעניני הגוף הכלים והנפסדים. ובעניני הנפש לא ישמור דברו ויחליף את משכורו עשרה מונים. וחזין כמה שעובר הוא על השבועה שנשבע בהר סיני. וגם מה שנשבע בצאתו מרחם לשמור את ברית אלקיו. וגם קרא בכל יום קרי את שמע בוקר וערב ואומר ולעוברו בכל לבבכם ועבודה זו תפלה ותכף קם להתפלל ולבו בל עמו ואינו יודע מה הוא עושה רק שפתיו נעות ולא ידע מה שמוציא מפיו אם תפלה או ספורים או דברי לחש. וכן הוא אומר כל יום כבוקר והערב נא וכו' (יה)

ותן בלבנו בינה לחבין ולהשכיל וכו' והאר עינינו בתורתך וכו' ובהם נהגה יומם ולילה וכיוצא ואחר הפלה חטופה לא יחשוב אם יש תורה בעולם. הוא אומר ונפשי כעפר לכל היתה ולא יש קפדן וגאה כמוהו וכיוצא באלה הרבה אפס כי לא היתה הפארתו שעומד בדבורו אחרי אשר לפני ה' ידבר על התורה ועל העבודה. ומיר יחל דברו והפרוץ מרובה על העומר. וכן יש לך אדם שהוא רחמן ולבו רך ואם יראה עני ביום סגריר נושא הצינה לפניו ורותת יהמו נא רחמיו עליו. גם אם ראה יראה העני עומד בחדר קטן וחשוך יהמה על חיי צער ודירת סרוחה. והוא פלא איך לא ירחם על נפשו שתהיה בנהיגם של שלג נהונה ביד אכורים הן הן המזיקים נושכים וממיתים והוא בנהיגם מקום אופל וצלמות. וכן יש אדם שהוא זחיר בכבוד הבריות בכל מיני פוליטיקא והתימא עליו איך הוא שלם כ"כ לבני אדם ומחסר את נפשו חסרונות גדולים ומיעוט דרך ארץ עם אלקי מלך מלכי המלכים הקב"ה שמחסר כל עת בעבודתו בתפלה ותורה ומצות אשר ציונו ובמקום לעשות נח"ר לפניו יחברך כי לכך נוצר הפך עורף ותהי יראתו איתו מצות אנשים מלומדה ואינו מקפיד בתורה ובתפלה :

דינים

- א) כל סעודות החול הנוסף על כדי בריאותו חולך להסמ"א. לכן אם בעל נפש הוא אף אם הוא עשיר ימעט בתענוגיו בימי החול כי התענוגים בחול הם כבונה משכן להסמ"א ולו הכין כלי זין ליצה"ר להלחם בו : (מורה באצבע)
- ב) הדברים ק"ו לעשות סעודות הרשות בחול ומשתאות וכו' כי הסמ"א נוטלת חלק בראש הקרואים ומצאה מקום להחמיאם ולדבק בם : (שם)
- ג) גם בשבת ויו"ט שהותר לאכול ולשבוע לא יאכל עם פחותי נפש שעושים שחוק וקלות ראש בשולחן כי אז השולחן נהפך לנחשו והשמן מרקד ביניהם : (שם)
- ד) יהיה בכבוד על שולחנו כי על שולחן המלך הוא אוכל ויאכל בכבוד ולא רעבתן כי אמרו ברעיא מהימנא כי נאחו הסמ"א באותו שולחן : (צפורן שפיר)
- ה) אמרו בתנא דבי אליהו לא נתקבצו בני אדם למיתה ואין כל בריה יורדת לידי צער אלא מתוך אכילה ושתייה ושמחה בהבלי עה"ז ע"ש באריכות :
- ו) כתב רבינו הרמב"ם שהתקבצות בני אדם לשתייה המשכרת חרפה גדולה יותר מקיבוץ אנשים ערומים להתריו וכן להתקבץ במשתאות וסעודות הרשות. ויזכור כי כל אשר יאכל וישתה יתהפך בקרבו צואה וגללים והלא יבוש ויכלם מעשות כל גופו בית מגואל ותועבה : (שם)
- ז) מהתימה על בני אדם אשר כל שבתם וקימתם וכל מעיניהם בסדר אכילתם מה

נאכל היום ומה נאכל יום סחר. והן הן בדברים הדומין לבהמה. הלא טוב להם לישר
 דעתם ומסילותם בסדר עבודת ה' שהיא מוון העיקרי לנפש הנצחית:
 (ח) צריך לשמור בריאות גופו שהוא תיק ונרתק לנשמה: (יוד ישה)
 (ט) צריך להשתדל תמיד שיהיה גופו נקי הן אברים הגלויים הן אברים הנסתרים מכל
 לבלוך ומכל זוהמה שטבע נקיות הגוף מביא לידי התעוררות נקיות
 הנשמה (י"ט):

עוד צריך האדם לירא ולא יעשה עינות ויגרום מלבושים צואים מעונותיו. שכל עון ועון שעושה
 הוא מתקן מלבוש מטונף לנפשו. וזהו ענין שאמרו רז"ל (סוטה ג' ע"ג) כל העובר עבירה
 בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין. ופירוש מלפפתו שתתלבש בו הנשמה והוא סוד שאמרו
 רז"ל (אבות פ"ד מ"ד) העושה עבירה קונה לו קמינור אחר והקמינור נעשה ברמ"ח אברים ושם
 גידים ונעשה לבוש לנפשו והוא המיסר את האדם לאחר מותו שמכניסים אותו לנהינם עד שיתעכל
 אותורוח טומאה כמו הבגד שיש בו שמן שכל עוד שיש שמן בו הוא דולק באש. והנה דרך בני אדם
 שחסים על גופם ולא ירצו לצאת לעין לשוק בבגד קרוע. וא"כ למה לא יחוסו על כבוד נפשם שלא
 לעשות לה בגדים צואים לבוש הבז והארנמן אודם הרין הנגזר עליו בגד קרוע וסרח העורף לבלוכית
 שמה אוי לו ועל ענין זה נאמר (קהלת ט' ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים. שיעשה מצות ויוכה לחלוקא
 דרבנן ולא יעשה עבירות ויגרום בגדים צואים. ולזה התפלל בחזר שבאבות (בראשית כ"ח כ') ונתן לי
 לחם לאכול ובגד ללבוש. שנתכוין לבגד זה חלוקא דרבנן שיוכה אליו ולא יהיו לו בגדים צואים
 ח"ו. וא"כ אם בארזים נפלה שלהבת היראה מה יעשו אזובי קיר ומה נענה אן. אוי לנו מיום הדין:
עוד צריך האדם להתכונן במה שאמרו בוהר (אמרי ט"ו ע"א) על פסוק ויקם בי כחשי לפני יענה.
 וז"ל ת"ח האי מאן דעבר על פתגמי אוריתא אוריתא סלקא ונחתא ועברא ביה כבר נש
 רשימין באנפוי בנין דיסתכלון ביה עלאי ותתאי וכולהו אושרן לייטין על רישיה ותאנא כל אינון עיני
 ה' דסלקין ושאיין בעלמא למנדע אורחוי דבני נשא כולהו זקפין עיינין ומסתכלין באנפוי דההוא
 בר נש וחמאן להו וכולהו פתחין עליה ווי ווי. ווי ליה כהאי עלמא ווי ליה בעלמא דאתי אסתלקו
 מסוהנייה דפלגיא דהא סהרותא באנפוי ורוחא דמסאבא שריא עליה וכל אינון יומין דאשהכח
 רשימו באנפוי לסהדותא אי אוליר בר אשלוף ליה רוחא מסמרא דמסאבא ואלין אינון חייבי דרא
 ע"כ. ובאמת דברי הוזהר הנו' הם מלהיבים לבות האבן מיראתו יתברך שכל מלאכי מעלה ומטה
 מקללין אוהו. והנה דרך בני אדם אם יקללו אותם חבריהם הם מתקוטטים עמם ויורדים על לחייהם
 ומצטערים על קללתם. ולמה לא יהנו לב ויחושו על קללות מלאכי מעלה ומטה שמקללים אותם
 ועל ענין זה אמר הנביא ע"ה (יסעיה ג' ט') הכרת פניהם ענהה בס. וע"ז אמרו רע"י אויב (י"א ט"ז) אם
 און בידך הרחיקהו וכי' כי אורשאי פניך ממום. ואת ועוד שגורם להמשיך רוח טומאה לבניו ר"ל
 עבירה

שיח יצחק

עבירה שיש לה פירות וכל זמן שעובר הבן על המצוה לוקח אביו חלק בראש לאמר ארור שזה ילד
וכו' הבט נא אחי כמה וכמה גורם העוין וברח כצני מיד ולא תהיה נדהם :

דינים

- (א) לא יקלל את אשתו שהוא מקלל את גופו כי היא פלגא דגופא וכן לא יקלל שום
אדם כי הוא חלק אלוה ממעל ונמצא מגדף כלפי מעלה : (צפורן שמיר)
(ב) לא יקלל האדם את עצמו כי יש מלאכי חבלה הנקראים אוררי יום שעונים אמן
ומעלים אותו אל הנחש למעלה כמ"ש בזוה"ק (פקודי דרס" ע"א) : (שם)
(ג) צריך להזהיר את הנשים שלא יקלצו את הילדים ולא ישמע על פיהם שום קללה :

עוד הערה לראיה הוא בהתכונן האדם שע"י. חטאו הוא גורם לס"מ להכנס בתוך מחנה קדושה
לתבוע דין וכמו שאמרו רז"ל יורד ומשמין ועולה ומקטרג ובוראי מי שמכניס שונא
בהיכל המלך אחת דתו להמית כ"ש מי שמכניס ס"מ לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שכל מלאכי
מעלה אומרים מי גרם לזה שיכנס במחנינו. ולזה רמז שלמה ע"ה (משלי כ"ה י"ז) הוקר רגלך שהוא
היצה"ר המרגל באדם. מבית רעך. הקב"ה כמ"ש (סס כ"ז י) על רעך ורוע אביך אל תעווב :

דינים

- (א) צריך להזהר שלא יהיה במעשיו שום פניה זרה שע"ז מערב הסומאית בקדושה :
(ב) אוי לו לאדם שעושה מצוה בשביל שיכבדוהו בני אדם והוא מאותם שאומרים
נעשה לנו שם וכמו שהאריכו בזה ובתקונים : (צפורן שמיר)
(ג) ביותר יזהר שתהיה צדקתו בסתר ולא יספר צדקותיו וכ"ש שלא ישתבח בצדקותיו
ובחסדיו והגם שלא יהיה בפירוש אם עושה המצאות וכונתו להשתבח נענש ע"ז כי
עבודת ה' צריכה להיות בלא שום פניה כי הוא עון פלילי ובעל נפש ימרח עד
שתהיה כל כונתו לשם שמים ותו לא : (מורה באצבע)
(ד) אמרו רז"ל עיקר צדקותיו יהיו עם עמלי תורה וברכים כושלות יאמין וכמ"ש
הפסוק (קהל"ה י"א א') שלח לחמך על פני המים. ואין מים אלא תורה. ומקיים בזה
כמה מצות בבת אחת צדקה ומחזיק ביד לומדי תורה. ומרביץ תורה שיחיה הת"ח
בדעת מיושבת ללמוד תורה : (שם)

עוד התעוררות ליראה הוא בהסתכל האדם כמה שאמרו רז"ל (תנינו ע"ז ע"ה) על פסוק (תהלים
 ז"א י"א) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וכו' שהקב"ה שולח לאדם שני מלאכים לשמור אותו
 בעוה"ז. ואם יחטא גורם ששני המלאכים הנז' בדלים ממנו ומתאבלין עליו וכמו שדרשו בוזהר
 (נשא קכ"ג ע"ה) על פסוק ואשלם נחיתים לו ולאביליו (יטעיה נה י"ח) אלו המלאכים ששולח הקב"ה
 עם האדם לשמרו. הנה כי כן אתה קורא נעים דמה ענין לענין וחשוב בדעתך אם אדם אחר רוצה
 להלוך למקום רחוק ובא והתחנן לפני המלך לשלוח עמו אחר לשומרו מהלסטים ושירדי הדרכים
 והמלך עשה בקשתו ונתן לו שנים לשמרו כמה וכמה עושה להם כבוד ומשתדל בפרנסתם וכבודם
 ומי זה פתי אשר יעזו בנפשו להרעים ולגרשם מעליו. א"כ כיצד האדם הוא חוטא וגורם למלאכים
 האלה ששלח לו ה' יתברך שיצטערו ולגרשם מאתו אין זה כי אם רוח שמות אלא אדרכא חיוב לכבדם
 ע"י שהוא שומר מצות הו"ת ולהיות דבקים בו ה' יוכנו :

דינים

א) אין להשביע בשמות הקודש כמ"ש (אבות פ"א מ"ג) ודאשתמש בתנא חלק ח"ו. וכל
 העושה השבעות גורם שיחטא תמיד בכרכות לבטלה כי עבירה גוררת עבירה :

(אורחות צריקים)

ב) גם מורי ז"ל היה נזהר מאוד מלהוציא בשפתיו שום שם משמות הקודש או של
 מלאכים אפי' אותם הכתובים בספרים. ולא היה קורא אותם באמצע הדרוש אלא
 בדרך זה כגון אם היה מטטרון היה אומר ממ שית ואם היה סמאל. היה אומר סמך
 מם. ומעם הדבר הוא לפי שהקב"ה מסרם והשליטם על כל שלוחותיו ומלאכותיו
 וציום שתכף שיזכירו אותם הכני אדם שיהיו נזקקים להם כנז' באותיות ר"ע יעו"ש:
 ג) צריך לזהר שלא ילבש שני מלבושים כאחד שמביא לידי שכחה והמעם יעו"ש
 בספר הכוונות שהוא קרוב לענינינו זה :

עוד הערה ליראה הוא להשכיל בלשון הוזהר (וימי רכ"ד ע"ה) ר"י פתח החרשים שמעו והעורים
 הביטו לראות (יטעיה מ"ב י"ה) החרשים שמעו אלין בני נשא דלא צייתין למלולי אוריתא ולא
 פתחי אורניהו למשמע לפקודי דמריהון. והעורים דלא מסתכלין למנדע על מה אינון קיימין דהא
 ככל יומא ויומא כרוזא נפיק וקרי ולית מאן דישגח דתניא אינון יומין דבר נש כד אהברי בההוא
 יומא דנפק לעלמא כולהו קיימין בקיימיהו ואוליין וטאסין בעלמא נחתין ואוהרן לבר נש כל יומא
 ויומא בלהריו וכד ההוא יומא אתו ואוהר ליה לבר נש ובר נש עביד בההוא יומא חוכא קמי מאריה
 ההוא יומא סליק ככסופא ואסחיד סהרותא וקאים בלחודיו לבר. והאנא כתר דקאים בלחודיו יתיב עד
 דבר

(י"ב)

יֵצֵה יֵשֵׁה

דבר נש עביר מניה תשובה זכה תב ההוא יומא לאתריה לא זכה ההוא יומא נחיה ואשתתף בההוא רוחא דלבר ותב לבתיה ואתתקן בדיוקניה דההוא בר נש ממש בנין לאכאשא ליה ודירר עמיה בכיתיה ואיה דרוריה למב אי הוא זכי. ואי לאו דרוריה עמיה לבוש בין כך ובין כך אהפקרן אינון יומין וחסרין ולא עאלין כמניא דאינון ראשתארו ווי לההוא בר נש דגרע יומיו קמי מלכא קדישא ולא שביק לעילא יומין לאתעטרא בהו בההוא עלמא ולא תקרבא בהריוו קמי מלכא קדישא. תא חיו בר קריבו אינון יומין קמי מלכא קדישא אם הוא זכאה האי בר נש דנפיק מעלמא סליק ועאל כאינון יומין ואינון לבושי יקר דמתלבשא ביה נשמתיא ואינון יומין הוו דזכה בהו ולא חב בהו. ווי לההוא דגרע יומיו לעילא דכד בען לאתלבשא ליה ביומיו אינון יומין דפנים איהו בחובוי חסרין מההוא לכושא ואתלבש במנא חסירא כ"ש אי סניאין אינון ולא ליהו ליה לבר נש במה דאתלבש בההוא עלמא כדן ווי ליה ווי לנשמתיא דדינין ליה כנהנים על אינון יומין. יומין על יומין. יומין על חר תרין. דכד נפיק מהאי עלמא לא אשתכח יומין דאתלבשא בהו ולא היו ליה לבושא במה דאתכסי. וכאין אינון צדיקיא דיומיהון כולהון ממירין אינון לנביה דמלכא קדישא ואתעביר ממניה לבושי יקר לאתלבשא בהו בעלמא דאתי :

והנה דבריו הוזהר הנז' המשכיל בהם ירפו ידיו מעשות רע ונמס כל לב שאיך האדם אם לא יתקן כל יום ויום בפני עצמו אז אותו יום הולך לאבוד ועומד בבושה. וזה ועוד המאבד ימיו נידון על חר תרתין. ומעם הדבר שבשעה יצירת האדם נגזר עליו שכך יחיה וכל ימיו הם כמו מלכוש אחר וכאשר יפגום יום אחר מימיו נמצא כל הלבוש נפגם. והוא **משך** לבגד שלם שאם החתך ממנו אף חהיכה קטנה כל הבגד נפגם. כן האדם בפגום יום אחר מימיו מגיע הפגם לכל ימיו אם לא יתקן אותם א"כ במה שהנגזר מגיע למאבד ימיו. והנה צריך שישיכיל שהימים שנתנו לו מהש"ת עיקרן כדי שיעשה להם קיום וכיצד הוא מאבד אותם אבוד גמור והנה אמרו רז"ל (הגינה ד' ע"א) איוה היא שומה זה המאבד מעותיו מכל שכן זה המאבד ימיו שראוי לקרותו שומה מוחלט. והוא **משך** למלך שראה עני אומלל אין לו אף כתונת על גלדו והמלך חמל עליו יען שידע אותו שהוא בן טובים. ונתן לו קרן סך גדול לסחור בו ולהרויח בו אך בתנאי שהקן ישוב אל המלך והרויח יקח לו. וזה האיש לא כן עשה רק לקח הקרן ואבדו בידים לשחוק בו ולעשות בו כל תועבה כמה וכמה יועום עליו המלך וכמה ראוי הוא לעונשים קשים. כן הנמשל שמלך מה"מ הקב"ה ראה את הנשמה העניה. אשר מקודש נחצבה אוכלת משל אחרים ובושה. וחמל עליה ונתן לה ימים שהם כמו קרן לעשות בהם מצות ואיך יערב אל לבו לאבד הימים האלה. ואמר החכם אין הפסד כהפסד הזמן. וזהו רמז (משלי י' כ"ז) יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה. כי אפי' אם יחיה אלף שנים הלא במותו לא ימצא מהם כלום כי כולם אבדו. כי כן צריך האדם לחמול על ימים הרוחנים שלו ולעשות להם הייה וקיום וכמו שחומל על חיו הגשמיים שאם יתנו לו אלף אלפים דינרי זהב לא ירצה לאבד חיו ואפי' לקרב מיתהו יום אחד וכן צריך האדם לחים על ימיו הרוחנים שלא יאבד אותם ונמצא בלא ימים וע"ז פירשו (כ"ר פ"ג נ"ט פס' ע) מדרש ואברהם זקן בא בימים יש אדם כימים ואינו בוקנה ויש אדם בוקנה ואינו בימים

אבל אברהם זקן בא בימים לרמוז שהיכה בני אדם יש להם זקנה וכשיבא חשבון ימיהם לא ימצאו כלום. ויש אדם שחי שנים מועטות וכל ימיו מהוקנים הקב"ה יובינו לעשות רצונו :
ובכתוב בספר בן המלך והנזיר כי בן מלך אחד שאל את חכם אחר כמה שני חייו יען שראה אותו שהוא חכם גדול והשיב לו החכם שנים עשר שנה ותמה בן המלך ואמר לו איך יתכן וזקן גדול השיב בנועם אמרוי שכל החיים שלא נסתכל בהם כמושכלות וביראת השם אינו נחשב מחייו ע"ש באורך. וע"ז אמר שלמה ע"ה (משלי י"ד כ"ז) יראת ה' מקור חיים. רצונו לומר שעיקר ומקור החיים היא יראת ה' :

ועוד צריך לירא שלא יפגום בימים והוא שבי"ב שעות היום והלילה מהתגלגלים י"ב צרופי הוויה בכל שעה צרוף אחר אם ח"ו פוגם. הוא פוגם באותה הוויה המתגלגלת באותה שעה וכשיסתכל האדם בדבר זה יירא מלחמוא. והוא (דברים ד' ל"ט) וירעת היום שמתגלגל בו צרופי שמותיו והשבות אל לבכך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל וכו' :

והנה בעוסקי בענין זה מצאתי ראיתי ספר קטן הנכמות ורב האיכות המדבר בענין תקין הימים והלילות של כל ימי האדם ובודאי שהאדם הנוהג בתקין הזה הוא מתקן ימיו וזוכה לימים שלו שיהיו שלמים לכן העתקתי אותו מלה במלה אולי יזכנו השי"ת ב"ה להוהר בו והבא לטהר מסייעים אותו :

ליום הראשון

את האחד תעשה בבוקר

א) י'דיעת ה'חכמה ו'השגת ה'יראה ביום ראשון תחשוב כל היום מחשבות קדושות כי אז הוא הסתלקות הנשמה יתירה ותעסוק בתורה ותהיה כונתך לא לשום דבר בעולם רק לידע ויצרך ולהדבק בו ולידע שיש פמרון ומושל וכל עסקך הן בלמוד הן במעשה לא תהיה כונתך לשכר רק תאמר לשם יחוד קב"ה ושכינתיה וכו' ולעשות נחת רוח ליוצרך וליראה אותו מצד גדל יכולתו וראוי לבוש מפניו ולהלוק לו כבוד כי את השמים ואת הארץ מלא כבודו ומצד חסדו וטובו העודפת על האדם ראוי לשמוע ולהודות לו שהוא טוב וישר :

ב) אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם חיי עולם. בכל בוקר בהקיצו משנתו יזדעזע ויהיה בפחד ואימה מהבורא יתברך בזוכרו חסדו אשר עשה לו ואמונתו אשר שמר לו בהחזרת נשמתו אשר הפקיד אצלו ואז יברך בכל לבו את הבורא יתברך אשר הגדיל לעשות עמו כי הידש והחליף בחו ובשמו אלה הדברים על לבו תבער אהבת הבורא בקרבו ואז לא יסוב על ממתו דרך עצלות אך במהירות וזהירות יקום מיד לעבוד עבודת בוראו וכל

מעשיו לשם שמים ויהיה נכנע והולך בדרכי החכמים :

ג) שים עיניך ולבך לאהבת השי"ת הלא הוא אביך אשר המציאך יש מאין וזכור מה היתה בראשיתך ואשר הוא יתברך המציאך בהכמתו ושמך מרחם אמך מכמה מאורעות קשים ומקרים פרטים רבים והכין לך מזון הק מן הדק ובתחבולות גדולות הוציאך לאויר העולם ונתן לך מזון נבחה במקום בינה להציל אותך מכמה חולאים רעים ופגעים מי יוכל לפרוט אותם. והשוב בעצמך ותראה פלאות השי"ת ב"ה כי גדלך עד קומך כאשר ישא האומן את היונק. ולא יעלה בדעתך ח"ו כי במקרה נעשה מה שנעשה כ"א בהשגחתו הפרטית כי הוא בעל היכולת ואין יגיעה ועמל לפניו והוא משגיח בברואיו. א"כ למה תכפור בהשגחתו והוא נתן לך חכמה ובינה להכירו ולעבדו ולעתיד הוא המחזירך לעפרך כי עפר אתה ואל עפר תשוב ועתיד להעלות נשמתך לעוה"ב בעונג בלי קצבה ותכלית ואיך לא תאהב ותחבב אותו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך :

ד) טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו ולסבול עולו של הקב"ה במוטות ובמוסרות על צוארו להכנס לעבודת בורא עולם ולזכור את בוראו בימי גחו בעודו איש ובכל יום ויום יוסיף אומץ ויתחזק במצות ה' ויכניס אהבתו בלבו ויחשוב כי הבורא יתברך תמיד לנגד עיניו ויתן יראת ה' על פניו ויכנע לבו וישפיל קומתו ורום עיניו וילך שחיה ויתהה על עונות נעוריו ויבכה עליהן תמיד וישמור בכל כחו מחטוא עוד במסתרים. ולא יעשה עוד במחשך מעשיו ואז יהיה אהוב ונחמד בעיני הבורא :

ה) אל תבהל את פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים וכשאתה מתפלל תהיה במתון באימה וביראה כעומד לפני המלך והמלך מביט בשפתיו. וע"כ תראה שכל תיבה שתזכיר תהיה בשפה ברורה ולא חמופה. גם תהיה זהיר לקרוא התיבה בנקודותיה כי לפעמים תשתנה התיבה ע"י הנקודות ובקל תבא ח"ו לידי חרוף ונדוף. ובספר הקדוש השל"ה מביא עשרה דברים העוזרים אל הכונה והפוכם גורמים בטול הכונה ע"ש דרמ"ט :

ריום ראשון

ואת השני תעשה בין הערבים

(ו) ישמחו ה'נפשות ויגילו ה'נשמות בעוסקם בתורה בליכה כי לא נברא הלילה אלא לגרסא שנאמר קומו רני בלילה:

(ז) העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמו. ואפי' בקיץ שהלילות קצרות לא ישן אלא מתוך דברי תורה (ברכות י"ד ע"א) ואמר ריב"ל כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרים אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע וגם הוא ניצול מקרי כי ד"ת מרפאין זה ומקיים והגית בו יומם ולילה:

(ח) מצאתי בשם מהר"י קולון ז"ל כשהיה מרוד בעסקי הקהל היה פותח ספר אחד ביום וקורא שורה או שתיים וכן בלילה כדי לקיים והגית וכו' ובפרט מי שירצה לזכות לכתרה של תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפי' אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא בהן אלא בד"ת וחכמה וכמ"ש בטור יו"ד בהלכות ת"ת שעיקר חכמתו המתקיימת הוא הלומד בלילה:

(ט) החכם עיניו בראשו ויכלכל דבריו במשפט ללמוד ביום ובתחלת הלילה כדי שיקשר מדת ליצה ביום ע"י עסק התורה כי רב חילו כידוע ל"ח:

(י) הזהר להתודות שחרית וערבית קודם אכילה כי אדם המתודה דינים מסתלקין ממנו ודינו אינו נמסר ביד החיצונים רק ביד הקב"ה ושכינתיה והם מיסרים אותו בעוה"ז באהבה באופן שלא נשאר לקטרג שהוא בעל חובו לגבות ממנו בנהינם וכשאדם רואה שיסורים באים עליו יאמר לנפשו כך וכך עשית וכך תסבול וזהו קבלת יסורים מאהבה. ובזהר משפטים פי' שהתשובה ותפלה וקבלת יסורים מועילים שלא יצטרך לבא בגגול כי בתשובה המדות נטהרו מהפגם והדין שבהם:

(יא) אהוב ההתבודדות והתרחק מאד מחברת עמי הארץ ונשים והזהר מאד מקלות ראש ומשחוק ותקנום עצמך כדי שתהיה פרוש וכל שכן שלא למלאות פיך שחוק. גם שלא תשמע זמר חולין כי רז"ל קללו למי שאינו נזהר מזה. והזהר בכל חדש לכל הפחות להתענות יום אחד או יותר. וכשלא תוכל להתענות תאכל לחם ומים ובאותו יום תהיה בבכי והספד ותתחרט על

שיח יצחק

הטאת נעורך אשר עשית ואל תשוב עוד לאולתך. ובכל ערב להתודות על עונותיך הגלויים לך בהוויתן ותהיה מודה ועוזב ולא תהיה מובל ושרץ בידך: (ב) תקרא עשרת הדברות בכל יום ויום באימה וביראה וברחת וזיע ותראה לקיים אותם ואת תולדותיהם ובפרט לא תשא את שם ה' וכו' ותראה שלא תוציא מפוך לעולם שום לשון נדר ושבעה אפי' קלה שבקלות והראב"ע האריך בזה העון ואמר שהוא קשה מכולן:

(ג) לומדי תורה בפרט צריכים להזהר מרבוי אכילה ויין המביאים לידי שינה ובסנהדרין פ"א אמרו יין ושינה רעה לצדיקים ורעה לעולם כי אין היצר מפתה את האדם כ"א מתוך אכילה ושתייה אמרו האי מרבנן דרוי קרינן עליה נזם זהב באף הזור ולא עוד אלא שמחלל את השם רח"ל:

(ד) יזהר מאד בלמוד קודם השינה כי התורה נעשית כנף לנשמה שתוכל לעלות למעלה למחיצת הקב"ה:

(ה) יתודה בכל לילה קודם השינה כי המתודה נשמתו זכה ותוכל לעלות ויקרא ק"ש שעל המטה ויזהר מאוד כי באותו הק"ש יוכל האדם להפיל בכל לילה אלף קב"ה מזיקים מטיפות שכבת זרע שהוציא לבטלה ח"ו שלא היה משהה עצמו על הבטן אחר הזיווג וירגיל עצמו בקריאת שמע של האר"י שהוא על דרך הסוד אף מי שלא יוכל לכונן:

דיום שני

את האחר תעשה בכוך

(ז) יחוד האל ויסוד האמונה היא שיעמוק ביום שני בתורה הרבה בדבור ובמחשבה כי עתה הסתלקות הרוח לפיכך תקן עזרא לקרא בתורה בב' וה' כי זה הוא סוד עלית משה רבינו ע"ה לקבל התורה ביום שני ע"כ יעמוק בתורה בזה היום לקיים לא ימוש ספר התורה וכו' וז"ל הסוד יורה דעה סי' רמ"ז כל א' מישראל חייב בת"ת בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין זקן גדול ואפי' עני המחזיר על הפתחים אפי' בעל אשה ובנים חייבים בת"ת יום ולילה ומי שיוכל ללמוד ולקבוע עתים לתורה ואינו קובע אעפ"י שאינו מרוד עליו נאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך והוא בכלל מפירי תורה:

(יז) המשכים לביה"כ מאריך ימים ובתי כנסיות ממהרים את האדם כמ"ש רז"ל
בסמיכות הפסוקים כנחלים נמיו. למה טובו אהליך יעקב:

(יח) יזהר האדם שתמיד יהיו בגדיו נקיות מטיפות מי רגלים או צואה או שכבת
זרע על בשרו או על בגדיו. ושלא יהיה בכלל ומשנאי אהבו מות רח"ל
אל תקרא משנאי אלא משנאי ונאמר שמור רגלך כאשר תלך לבית האלהים:

(יט) צריך האדם לשהות קודם תפלה ולשום אל לבו לפני מי הוא מדבר ומתפלל
לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא היודע מצפונות לבו
ומביט בו תמיד הלא יבוש ויכלם ויראה מלפניו וישמור פתחי פיו כמדבר לפני
איום ונורא ויאמר מה אני הקל והנבזה כלי מלא בושח וכלימה הבא לבקש
ממלך מלכי המלכים הקב"ה אשר כל מלאכי מעלה יראו מפניו. ואין זה כי
אם גודל חסדו הנוהג עם בריותיו לקבל תפלתם ע"כ אל תקדים לשונך ללבך
וקודם שיצא הדיבור מפך חשוב פירוש ביאורו. וכשאתה מזכיר את ה' תתמלא
רתת ותלחלה כי הוא מביט על מוצא שפתך:

(כ) קודם התפלה צריך אדם לפנות מלבו כל מחשבות זרות כי התפלה שיש
בה מחשבות זרות אינה נכנסת לפני הקב"ה ומכריזין עליו למעלה
וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים והתפלה היא פסולה ולא תעלה לרצון
למעלה ואדרבה בעלי התפלה ההיא יגרמו לעצמם רעה וקטיגוריא וירע
מולם רח"ל:

(כא) יען כי עיקר עבודה שבלב היא התפלה ע"כ יזהר האדם לומר בכל יום
פרשת אשם תלוי והיודע עבירות שחטא ונתחייב כרת יאמר פרשת
אשם כמאמרם ז"ל אמר הקב"ה לישראל בני אני הוא שאמרתי לכם אין חפצי רק
ברנה ובמי שאין בו עבירה. חזרתי מדברי כי אעפ"י שעשה האדם כמה עבירות
זו למעלה מזו ויחזור בתשובה וישפיל עצמו לארץ ויראה עצמו כאלו חציו זכאי
וחציו חייב וילמוד באשם תלוי בכל יום הריני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה
ונותן לו בנים זכרים עוסקים בתורה ובמצות:

(כב) העומד בתפלה ולא הקדים תשובה לתפלתו נאמר מי בקש זאת מידכם
רמום חצרי:

(כג) יזהר שלא ירים קולו בתפלה רק להראות הכנעה ושפלות ובפרט העמידה
כי כתוב בזוהר שיש מלאכים הנקראים אזנים וממונים לטרוף התפלה

שיח יצהק

ההיא ולזורקה במקום פסולי המוקדשים לכן יתפלל בלחש :
(כד) כתב האר"י ז"ל שהתפלה בדמעה רצויה מאוד כי שערי דמעה לא ננעלו
ואין בזה משום עצבות דכתיב לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה
וכתיב והנה נער בוכה ותחמול עליו ודוקא במנחה ולא בשחרית :
(כה) כלל גדול ביראת ה' לצייר נגד עיניו תמיד אותיות שם הוי"ה בניקוד יראה
ובזה מקיים שויתי ה' לנגדי תמיד והוא מטהר את המחשבה ואז יהיו
כל מעשיו לשם שמים ולא יעבור אפי' על אחת ממצות ה' הן במשא ומתן הן
בד"ת ודומה כאלו עומד לפני המלך והמלך מביט בכל מעשיו ותנועותיו :

ליום שני

ואת השני העשה בין הערבים

(כו) ישוב ה'ירא ו'יתודה ה'חרד על עבירות שבידו בהיות שכל היום הולך לעשות
צרכיו ועסקיו אשר עליהם יהיה האדם חיים הזמנים ומתוך כך לא
יוכל לעיין במעשיו המקולקלים לתקנם ובלילה הוא פנוי ובקל יוכל לתת לב
על כל מעשיו אשר פעל ועשה כי יש בו שעות רצויות כמאמר הראשונים
ותכלית הימים הם הלילות להיותם רצוים לעורר ולתקן הימים לפיכך הלילות הם
תכלית הימים :

(כז) מנויה וגמורה שהתפלה ותשובה מוחלין על כל העונות והנה הבט וראה
ששורת הדין נותן מי שחטא לאדון הכל אין לו מחילה אפי' בתשובה
שנאמר כמה אקדם וכו' אבל הוא דרך חסד ונדבה מאתו יתברך כי אל
חפץ חסד הוא ואינו חפץ בהשחתת רשעים אלא שיחזרו בתשובה והקב"ה
ברחמיו וברוב חסדיו מקבלם ומנשקם ומתפאר בהם ומעלתן גדולה מהצדיקים
גמורים והזדונות שלהם נעשו כזכות. וז"ש דהמע"ה ורוח נדיבה תסמכני
כצמר לא מצד שהדין כך אלא מצד החסד ומי הוא זה אשר ישמע כל אלה
ולא יתלהב לשוב אל ה' בכל לבו :

(כח) מאוד הוי זהיר שלא תעכב התשובה כי האדם מעותד בכל יום למות
כצפור הנודד מקנו כן איש נודד ממקומו ואז תתחרט ולא תועיל
ע"כ חוס ורחם על נפשך ואל תאבד את עצמך בידי אסורים מלבד הגלגולים

וכף הקלע רחמנא לצילן והרואה הפסוקים הכתובים המעידים על זה יעמוד
 מרעיד ומשתומם. אשרי אדם כי יעזוב דרכו הרעה בעודו איש בכחו. וישוב
 בתשובה שלימה ויאמר אוי לי מה עשיתי איך מרדתי במלך מלכי המלכים
 הקב"ה איך לא יהיה פחד אלהים לנגד עיני ולא אזכור אשר בראני יש מאין
 והחסדים אשר גמלני עד העמידני עד כה ונתן לי לב להבין ולהשכיל ללמוד
 וללמד לשמור ולעשות כדי שאזכה לחיי עולם הבא ואני הפכתי מעשי וחסאתי
 בכל אברי וכל אחד מאברי הוא פגום והנני נעשיתי בעל מום. ואנה אוליך
 חרפתי וכשיראו בעולם הבא אבי ואמי וכל קרובי את מומי ירחיקו ממחיצתי
 ומה אעשה ליום הדין הגדול והנורא. אז ירך לבבו לדבר רשות לפני ה' ואז
 ירחם ה' עליו ויתן בלבו לשוב באמת ויהי נשמר מן החטא:

(כט) מצאתי כתוב בספר של"ה אדם שתורתו אומנתו ועינה נפשו עד שהוא
 מחליש כחו ולבו ומערבב מוחו שלא יוכל לעיין בפשט עמוק לא
 יתענה יותר מעת שקצבו לו לפי סדר התשובה כדי שלא יהיה הפסדו יותר
 משכרו כי ת"ת כנגד כולם ואפי' סך התענית הקצובים לו לתשובתו יהיה לזה
 אותם לימי החורף שהימים קצרים ומיום שהכין לבו בתשובה ולהתענות הקב"ה
 מקבלו מאחר שאינו מונע את עצמו אלא בשביל עסק התורה ומ"מ הוידידי
 והחרטה והצער והדאגה בלב וכיוצא בהן אינם מעכבים הלימוד והעיין ומהם
 לא יזו:

(ל) מצאתי בס' אגרת התשו' פ"ג וז"ל תקנה אחת מצאתי בכתבי האר"י ז"ל כל מה
 שתמצא בדברי הראשונים סגופים וחרולים ושלגים ושאר ענוים לא
 נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה אבל מי שעמלו בתורה ויודע דעת ה'
 ויראתו זאת היא תקנתו שלא יחלש ולא יתבטל מלמודו. אך יום אחד בשבוע
 יתרחק מבני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ויקשר מחשבתו בו כאלו עומד לפניו
 בדין וידבר לאל רכות כאשר ידבר עבד אל אדוניו והבן אל אביו ע"כ:

(לא) היה מורגל בפה קדוש האר"י ז"ל שהיה אומר שבכל התשובות שבעולם
 המעולה שבכולם לזכך חטאות וזדונות ופשעים היא סבול העלבונות וחרופים
 וגדופים והיא מעלה יתירה מכל מלקיות וסגופים. כי אם יסגף אדם עצמו לבד
 יחליש גופו ויבטל מד"ת ונמצא דלא אפשר ליה נקרא חוטא וכן במלקיות

שיח וצחק

וכיוצא. אמנם זה יאכל וישתה ויעבוד את ה' והעונות מתכפרים ועפ"י זה אמרתי כונת הפסוק שכתב בלשון צווי יתן למכהו לחי כדי לבזותו ולהרסו ואז יאכל וישתה וישבע כחרפה כי עונותיו מתכפרים בחרפה זו שחרפוהו ויאכל וישתה ולא יבטל מד"ת:

ליום שלישי

את האחד תעשה כבוקר

לב) ישחו הנעמים ויעלוזו ה'תמימים ביום שנאמר בו כי טוב פעמיים לעסוק במצות ובמעשים טובים ובפרט הנעשים ע"י הרגלים. ודע כי המצוה והיראה מכבין את היצה"ר והתורה תכלין להסיר המחשבה רעה אבל צריך להקדים היראה כמ"ש כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקמת ו"ל התיקונים אוריתא בלא דחילו ורחימו לא יכלית לסלקא ולמיקם קדם ה' ולא פרחת לעילא כי הכל תלוי בשמירת לא תעשה. כי הם קושרים את ס"מ ונוקביה ומצות לא תעשה הם נגד שם י"ה דהוי"ה ומצות עשה כנגד ו"ה דהוי"ה וכשם שאות י"ה קודמת לו"ה כך צריך להקדים היראה לחכמתא ורמ"ה אברים שבאדם נשמאים כשאדם עובר אפי' על אחת ממצות ל"ת שנאמר ונשמאתם בם אל תקרא ונשמאתם אלא ונשמטם בם כי אפי' עון אחד מטמטם את לבו והמעם כי עון במילוי כזה עי"ן ו"ו נז"ן עולה רמ"ח שהוא מטמא כל רמ"ח אברים ואמרו רז"ל (ק"י ל' ע"ב) אם פגע בך מנוול זה ורוצה לטמא רמ"ח אברים יקרא לו ק"ש שיש בה ג"כ רמ"ח תיבות וינצל:

ג) צדק צדק תרדוף כי הרודף צדקה וחסד ימצא חיים וכבוד ולכן אל תחסר ממחצית השקל בכל שנה פעם אחת וככל חדש וככל שבוע כפי מהת ידו ובכל יום לא תחסר מתנה מועטת לכל הפחות קודם התפלה בכל אשר תמצא ירך לגמול חסד כי גמילות חסד היא בין לחיים בין למתים בין לעניים בין לעשירים:

לה) אל תהיה כפוי טובה וכבד לכל מי שפתח לך פתח ובקש די ספוקך ואל תוציא מפין דבר שקר וכזב ותהיה נאמן לכל אדם ואפי' לגוי בשוק ואל תתעצל להקדים שלום לכל אדם ואפי' לשונא. כלל גדול אל תרגיל עצמך

לעמוד עם כל אדם כי אם אצל תלמיד חכם ושמע והאזן את דבריו ואל תאבד את דבריו רק תשמרם ותצרם כאישון עיניך :

לח) הוי זהיר מאוד מאוד במצות ציצית והרבה כתבתי בזה במקום אחר ומכ"ש הבעל תשובה וימשמש בהם בכל שעה. ובאם אפשר להסתכל בהם כל שעה היא מצוה גדולה והצלה גדולה שנאמר וראיתם וזכרתם את כל מצות ה' ויזהר להפרידם תמיד ושם ציצית יעיד על זה כי ציצית ר"ת צ'דיק י'פריד צ'ציותיו ת'מיד. וכתב הציוני שיכוין אדם בכל חוט וחוט ויעיל לו מאוד. בחוט הא' יזכור מ"ע ומצות ל"ת התלויים בעין. בחוט הב' יזכור מצות עשה ולא תעשה התלויים בפה. בחוט הג' יזכור מ"ע ומצות לא תעשה התלויים בבליעת הושם. בחוט הד' יזכור מ"ע ומל"ת התלויים באזנים. בחוט הה' יזכור מ"ע ומל"ת התלויים באף אף מריח אף כועס. בחוט הו' יזכור מ"ע התלויים בידים. בחוט הז' יזכור מ"ע ומל"ת התלויים ברגלים. בחוט הח' יזכור מ"ע ומל"ת התלויים בערוה. והאגודה למעלה כי כולם תלויים בלב. ה' קשרים כנגד ה' נקבים שבלב וזהו וזכרתם את כל מצות ה' :

לו) ירגיל אדם את עצמו לומר בכל שעה ורגע תפלה זו. רבש"ע אתה הוא המסייע להבא לימחר תסייעני שלא יסתרו מעיני מצותיך :

לז) הכלל שיהיה האדם עבד נאמן למסור נפשו בשביל אהבת אדונו יתברך בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו כמו עבד נאמן היורד למלחמה ומוסר נפשו למיתה בשביל אדונו. אף בידים הוא מוסר נפשו בשביל אהבת אדונו כדי להרחיב גבול אדונו מכ"ש וק"ו למסור נפשנו על קדושת אדוננו מלך מלכי המלכים הקב"ה ולהרחיב גבול הקדושה. והנה המקדש שמו ברבים או המזכה את הרבים בזה הוא מרחיב גבול הקדושה ואשריו :

לח) אחי ידידי מצאתי לפניך מרקחת לחולי הנפש והדבר הוא מקובל מהקדוש האלהי האר"ז"ל שאפי' שיש באדם שמיץ מינות מוחלין לו והם ששה סגולות ואלו הן. ענות אמן בכל כחו. ושמירת שבת. ושירת הים בשמחה וכונת הלב. והמעביר על מדותיו. ומעלת ההתבודדות. וחשק לשמוע בקול חכם המכריו מוסר :

ליום השלישי

ואת השני תעשה בין הערבים

לט) י'מחר האדם ויחיש השב לעשות תשובה שמא יענש בחמאו וימות קודם שישוב

שיח יצחק

שישוב שנאמר (ירמיה י"ג י"ו) תנו לה' אלהיכם כבוד בטרם יהשיך. ותנן (שבת קנ"ג ע"א) שוב יום אחר לפני מיתתך וכי אדם יודע אימתי ימות אלא ישוב היום שמא ימות למחר:

(מ) בכל לילה יחשוב בדעתו כי לא לעולם יחיה ובימים מועטים ימות והוא מנהגו של עולם וכ"ש שיראה שלא ימות פתאום ע"כ בכל ערב יפשפש במעשיו מה שעשה היום וישים על לבו מה שעבר:

(מא) יזהר להסתכל בכל יום בתרי"ג מצות לקיים כל מה דאפשר ועל מה שעבר יתחרט ויקבל על עצמו לתקן המעוות ויבכה בדמעות שלישי על ימיו ושנותיו שכלה אותם בהבל ורעות רוח:

(מב) החכם עיניו בראשו שלא יאכל ולא ישתה בלילה פן ימנע מלקום בחצות או בהשכמה:

(מג) חסידים הראשונים היו מכינים לעצמם תרנגול שחור שהוא מכויין את השעות ביותר לחצות כי קריאת התרנגול הוא דוגמת גבריאל שגם הוא מכריז וקורא שיעמדו הבריות לעבודת ה' והעומד אז שכרו בלי תכלית ונשמרו חקוקה למעלה ועכ"פ מי שאינו נזהר בזה יעמוד קודם עלות השחר ללמוד ולקשר מדת לילה ביום:

(מד) העם הארץ זונגו עם אשתו אף בחול אחר חצות ות"ח דוקא בליל שבת אחר חצות והזהיר בזה יהיו בניו צדיקים גמורים וטוב להם:

(מה) צריך האדם להזהר תקף בקומו ממשתו להתאבל על חורבן בה"מ ואשר עדין הוא חרב והשכינה בגלות אוי נא לנו כי חטאנו:

(מו) בהיותי בירושלים ראיתי שם המנהג הנכון המתאבלים על חורבן בה"מ ובכל המקומות שהייתי תקנתי להם הסדר ההוא ורבים שהעתיקו גם קצתו ובאו ע"י אחרים בדפוס:

(מז) אחר התיקון שעשה ילבש מלבושיו וילמוד מעומד כל מה שאפשר לו. מוב שיסבול כל מה שיוכל וילמוד מעומד:

(מח) יבחר אדם לעצמו לפחות מצוה אחת מיוחדת ויהיה זהיר וזריז בה כל ימיו וימסור נפשו עליה ולא יתנצל שום התנצלות להבטל מהמצוה:

(מט) קבלה היא בידינו מי שעומד בעלות השחר ואינו ישן כל הלילה שלאחריו

אזא אוכל כדי שבעו ועוסק בתורה ובמצות עד עלות השחר ניצול מכרת אחד:
 (נ) אהבת הכבוד היא רעה גדולה עד למאוד ע"כ יתרחק האדם מזה הרבה
 כ"א לכבודו יתברך לזרוק מרה בתלמידים ולהוכיח בני דורו ולהזהיר
 גדולים על הקטנים:

(נא) אהבת התענוגים היא רעה גדולה מאוד. ע"כ ירחק האדם מהם כי אם
 לצורך קיומו ולשם שמים:

(נב) אי אפשר לאדם להשיג מעלת הקדושה והתשובה עד שיקנה בלבו מדת
 הענוה ויסלק ממנו מדת הכעס מכל וכל. ואחד מכ"ד דברים המעכבים
 את התשובה הוא בעל חמה. ואם מרח הרבה כדי להשיג התשובה ויכעוס
 ברגע ויסתלק הכל ונמצא שמרח לריק ולהבל ואם יחזור ויטריח בתשובה ויחזור
 ויכעוס הרי לריק ולהבל יגע לכן צריך שיקנה תחלה מדת הענוה בשלימות
 עם כל תנאיה:

(נג) אחי וידידי מאוד הזוהר מהכעס שהוא דומה לעובד ע"ז ח"ו והנה מצאתי
 מרפא ומוזור ורפואה לחולי זה לתקון הכעס העבר. יתפלל בכל תפלת
 י"ח באלהי נצור לשוני מרע רבונו של עולם תזכני למדת הענוה וההכנעה
 ושאהיה שמח ביסורי המבזים והמכעיסים אותי. ונפשי בעפר תהיה וכו' ועיין
 בספר הקדוש ראשית חכמה בשער הענוה ד' של"ג:

ליום רביעי

את האחד העשה בבוקר

(נד) י'חוד ה'מעשה ו'קיום ה'מצות ביום הרביעי ישלים יחודו לשם הגדול יתברך
 ולא יפנה לזולתו ולא יקוה מבלעדו ולא יכוין בהם זולת רצונו יתברך
 בין בנראה בין בנסתר בין בהרהור בין במחשבה כי הכל גלוי לפניו כחשבה
 כאורה ואם יאמר האדם מי יראני מעשים העשויים בחושך ובהסתר הלא תראה
 בעין שכלך כי נר ה' נשמת אדם ונשמתו מאירה החושך ומעשיו גלויים לנשמה
 והמלאכים הנקראים עיני ה' המה משושמים בכל הארץ והמה יעידון יגידון
 הכל על כן אמרו החכם עיניו בראשו:

(נה) מי מקדושים יפנה ויכין לבבו לפני ה' ללחום מלחמות ה' עם אל זר השונא

הגדול

(כב)

שיח יצחק

הגדול היצח"ר המושל בנראה ובנסתר והוא אורב לך יומם ולילה ואם תתן לו מקום פנוי אחד לא ירף ממך עד השמידך מן העוה"ז והעוה"ב ויעשה אותך כלה ואף אם תנצחוו מאה פעמים יארוב לך כל ימך בתחבולות גדולות. ע"כ אל תאמן בעצמך עד יום מותך אלא תלחם בו תמיד ותעשה מלחמות בתחבולות: (נ) יארוב לך במסתרים להגדיל הנאות העבירה ולהכביד עבודת האל יתברך ויזכרך חולשת האדם והניעור בלילה וההשכמה בבוקר ויטרידוך בדאגת צרכי העולם המרובים:

(נז) ואם באלה לא תשמע לו אז יחתור תחתך בדרך יראת שמים להחמיאך ובאלף בחינות שונות ימתיק לך הדבר לשם שמים דרכיו ועצותיו נראין כאוהבין וכשתבונן בה תראה כי הם כזבים:

(נח) דע אחי שיראה לך מקום כמה כתובים מדברי חז"ל דרך משל עת לעשות לה' הפרו תורתך. כל מה שבכחך לעשות עשה. מותר לספר לשון הרע על בעלי המחלוקת. בני חטוף ואכול די לך במה שאמרה התורה. גדולה עבירה לשמה. וכן הוראות כאלו. ואינו מבינך האמת רק הכזבים:

(נט) ואם תחסרהו גם מזה אז ישתדל לצורך במצודת החונף ויאמר לו כמה אני שמח על אמונתך ורוח המקום נוחה ממך השתדל שתהיה רצוי גם לבריות כמו שאמרו רז"ל כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו ותהיה אהוב גם למטה זאת תשיבנו לו מה יועיל לי רצוי חלש כמוני הלא אפי' בני ביתי לא אוכל לרצות אלא ברצות ה' דרכי איש ואין להאדם להשתדל שישבחוהו הבריות אדרבא ינכו לו מזכותיו:

(ס) ואם יראה היצר שגם זה לא עלתה בידו יהיה מסיתו בעבודת השי"ת ברוך הוא ויאמר לו אל תסתיר מעשיך מפני בני אדם שים נגד פניהם למען ילמדו ותהיה מזכה את הרבים וגם תעשה לך שם כשם הגדולים. השב תשיב לו כי הדבר הזה יביאך אל מדת החנף והפסד מעשים טובים ומה יועיל לך השם הטוב בצאת רוחך ותשוב אל אדמתך ואמר הכתוב אין זכרון לראשונים: (סא) לפעמים מצינו שהיצח"ר ירצה להסיתו ע"י אחרים כמעשה בחסיד אחד שבא לקנות חפץ מסוחר אחד. ואמר לו הסוחר אני מוותר לך עבור

תורתך אמר לו החסיד איני צריך להתורך כי לא באתי לקנות בתורתו כ"א
בכסף עובר לסוחר :

סב) כשיראה היצר שגם באלה לא עלתה בידו להסיתו ישתדל להפרידו
ולהחמיאו בעת תפלתו ותורתו במרדות עוה"ז לאמר הנה עת
פנוי מעסקים הוי חושב מחשבות :

סג) וכן אם הוא מאנשי החכמה יסרידך בשאלה ותשובה קושיות ותרוצים.
ובעמדך לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בעת בקשת מחילתך יסרידך
ויחמיאך למען הרבות חרון אף הקב"ה כמש"כ ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו
לו ולכם לא נכון עמו :

ר"ז רביעי

ואת השני תעשה בין הערכים

סד) ירום הזודו ויתעלה ה'דרו על כל המטובות אשר גמל על האדם ואשר
ברוב רחמיו שומע תפלת כל פה ע"כ תשים אל לבך קודם התפלה
לחשוב איך אתנהג עם הבורא מה שאיני מתנהג עם הברואים בעת צרכי
אליהם להיותם אינם יודעים מצפוני לבי אם להם פונה וה' הוא יודע ובוהן לבות :

סה) ונחזור לענין הראשון שישים האדם על לבו להשמר מהיצר הרע כי
כשיראה שלא עלה לו כל הפתוים שזכרנו יפתה אותך בפתוי אחר

ויאמר הסתר מעשיך מפני בני אדם ועשה נגדם בהיפך למען לא יכבדוך
ויוודך כולם. קצר תפלתך ברבים והמנע מלהוכיחם וללמדם ותלך לפעמים
בחוקותיהם אכול ושתו דבר דברים במלים למען לא יראו בך אות מאותות
העבודה. ותהא ירא שמים בסתר ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו איך
אמנע את רבים מיראת שמו הגדול כשאני עושה לכבודו ולא לשום פניה
אחרת אדרבא כשאני מלמד אחרים או מוכיח אותם הרי אני הראשון לכל
דבר שבקדושה. ואף אם יכבדוני בני אדם לא יזיק זה למעשה העבודה
מאחר שאין כוונתי לא בנגלה ולא בנסתר לכבודי רק להרבות כבוד שמים :

סו) דרך כלל אחי וידידי איעצך ויהי אלקים עמך אם את הדבר הזה תעשה
וציוך אלקים ויכולת עמוד נקוט האי כללא בידך תרגיל עצמך מגדול ועד

שיח יצחק

קמן לא תעשה שום דבר במעשה או בדבור או במחשבה או ברמזיה עד אשר תתייעץ עם אהובך והוא שכלך שהוא היצר הטוב ותתבונן עמו מהו דקות הענין ואז תלך בדרך טובים כמ"ש דוד המלך ע"ה השבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך:

מז) זוהר מאד שלא יהיה באכילתך שום חשש איסור. ואפי' בהיותך בדרך כמו שנזהרים מסם המות כי יותר מזהר למות הנפש ממות הגוף. ואף בדבר היתר יכוין האדם בשעת אכילתו שאותה קדושה שנתן ה' בתוך המאכל תדבק בנפשו כי בזה יהיה שכרו גדול מאד. כי כל מאכל יש לו רוחניות הנדבק בנפש האוכל. ולכן ת"ח החלושים בטבעם מאכלם רך ודק כפי מקור נשמותיהם:

סח) לעולם תפחות שלישי ממאכלך. ומה שהוא להנאתך חשוך ירך ממנו וכן היודע בעצמו שהוא חלוש בטבעו אל ירגיל עצמו בתענויות שלא יקלקל העיון והזכרון אך יהיו עיניו פקוחות שלא ימלא כריסו וימשך אחר היצה"ר: סט) והיה אכילתך כאוכל לפני המלך ולא יאכל כי אם מיושב ושולחנו ערוך ולא יאכל דרך גרגרנות כי אם במתון:

ע) קודם אכילה יפשפש במעשיו אשר עשה עד זמן סעודתו ויתחרט ויתודה וסימניך כי לפני לחמי אנהתי תבא ויתן בקופה שלו צדקה:

עא) זוהר מאד לתת מפתו לעניים ובזה נעשה שלחנו מזבח כפרה ומיוחד מדת צדק בצדקה ושפחה ערקת מתמן כידוע ל"ח:

עב) זוהר מאד במלח על כל סעודה שלא יקטרג השמן ועיין מ"ש בספר זר זהב בפ' ויקרא על פסוק ולא תשבית ברית מלח וכו':

עג) זוהר ליטול ידיו כראוי בכל דיניו ולא יפסיק בין ברכת המוציא לנטילה: עד) כל לעיסה ולעיסה תהיה מחשבתו משוטטת באהבת השכינה ולכן מאכל עולה גימטריא הויה אדנות ולפיכך אסור לבזות אוכלים:

עה) זוהר האדם ללמוד בכל עת האכילה ואם הוא אינו יודע ללמוד יחזיק על שולחנו אחד שיודע ובארץ תוגרמה ראית אנשי מעשה שנזהרים בזה. ואם אי אפשר לו יאמר מזמור למנצה בגנינות ושאר דברים היודעים ככה. אבל ת"ח אינו יוצא בזה ומחויב דוקא בלמוד:

(ע) יזהר מאד במים אחרונים ומכש"כ כשהוא אוכל יחידי וימלם כדינו :
 (עז) בהיותי בעיה"ק ירושלם תו"ב קבלתי מאנשי מעשה מנהג זה שקודם ברכת
 המזון יאמר ואכלתם לחמכם לשובע וכו' והסירותי מחלה מקרבך
 לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא. למנצה בנגינות וכו'
 אברכה את ה' בכל עת וכו' סוף דבר הכל נשמע וכו' תחלת ה' ידבר פי וכו'
 ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה :

ליום המישי

את האחד העשה בבוקר

(עח) יבין החכם ויתרבה ה'דעת לנבון אשר עיניו פקוחות על כל דרכי התורה
 והרואים את כבוד והדר כל כתבי הקדש שכל אדם הרוצה לזכות
 בדרך החיים ולבא תחת כנפי השכינה ולזכות לקדושה שאמרנו יתענה בתחלה
 כפי ראות עיניו כי החמנא רבא בעי ועל כל פנים צריך ענוי כמ"ש בזוהר
 כשיצאו בני ישראל ממצרים אותו מנוול היה ביניהם ונשאר במעיהם אמר ר'
 אבהו לא בעי קוב"ה למיהב לישראל נהמא קדישא ואוריתא קדישא מן השמים
 עד דאפיק זוהמא מנהון ובמה בתענית הה"ד ויענך וירעיבך ויאכילך את המן
 וכו' להורות כי בתחלה הרבה להם תענית כי אין יציאת הזוהמא ההיא
 מקרבנו של אדם כי אם בתענית ועינוי נפש ורמוז זה נכון למשכילים :
 (עט) קיום המצות הוא עיקר התשובה ע"כ ירגיל האדם את עצמו בנמילות
 חסדים ובצדקות ואהבת הבריות ובדבר אשר זדו בו יתקן ועין
 בשל"ה בדרכ"ג ובפרט מי שחטא בכרית הקדוש ידבר בצדקה וגם לתקן מדת
 צדק. וכן הובעל ארמית אחר תקונו הכתוב: ישתדל לימול בן ישראל או סנדק
 כמ"ש חז"ל צדיקים במה שהם חוטאים בהם מתרצים :
 (פ) צריך האדם להתגבר על יצרו ויקבל ע"ז עצמו שלא יהיה קפדן ויעבור על

שיח יצחק

מדותיו שהרי אם אומר הקב"ה לאדם למה לא עשית תשובה בתענית ומנופים יכול להשיב לבוראו שלא היה בו כח לסבול ואין הקב"ה בא במרונייא עם בריותיו כמ"ש מה הלאיתך ענה בני. אבל אם יאמר לך למה כעסת ודחית ממך מורא שמים מה תשיב לבוראך הלא צריך האדם להעלות דברים אלו על לבו שלא יהיה נדחה ממחיצת הקב"ה כמ"ש אצל אדה"ר שלא היה יכול להשיב לבוראו מה כתיב ביה ויגרש את האדם על זאת ידוו כל הדווים כי הצרה הגדולה נשרשה בינינו אוי לנו על עונינו:

פא) כל תפלות ומצות ותורה בישראל הוא להמשיך השכינה שתדור עמנו ומשכנה הוא לב נשבר ונדכה וההפך הוא הכעס והגאווה. נמצא הכועס מגרש השכינה שהיתה דירתה בנפש שבלב ולכן הנפש והשכינה מסתלקים ובלי ספק שהשכינה לא תדור עם אדם אשר השליך וגרש אותם מלבו. אלא אחר שתראה השכינה שכבר קבל עליו בכל לבו שלא יכעוס עוד אז תחזור השכינה אל לבו:

פב) הסיבה הגדולה המונעת הכעס והשנאה והקנאה הוא כשיסכים האדם בלבו לקיים מצוה זו של ואהבת לרעך כמוך אשר בזה לא יבזה את חברו ולא יחרפהו כמו שאינו רוצה על עצמו שיבזוהו שום אדם וסיבה גדולה המביאה לאדם לידי ענוה היא אהבת חברים והרחקת המחלוקת ורדיפת השלום כי עיקר הקטמות הנפולות בין בני האדם היא בסיבת כי שפוט ישפוט האדם משפט אחד לעצמו ואינו רואה חובה לעצמו. ומשפט אחר לזולתו שלא בפניו בלי שום טעם ואמתלא. סוף דבר הכל נשמע להרבות שלום בעולם ועל שם כך נקראים בנים למקום הה"ד ורב שלום בניך:

פג) גם יש כלל להקל הכעס ולהביאו לידי הכנעה כשיחשוב ביום חליפתו כי בא אליו המות פתאום בלי עת קבוע אז תפסק תאותו ותקותו גם יחשוב היאך נוהגים עמו אחר פטירתו ועונשים הקשים המוכנים לו מה שאין

הדעת סובלתן. וכמה גדול עונשו ואז תסמר שערות ראשו ויראה שכל מעשיו
 הם ריק והבל ושהוא מאבד עצמו לדעת ואז תשבר רוחו ונאוונו וישוב אל
 ה' וירחמהו:

פר) מצאתי. בכתבי הקדש של האר"י ז"ל מי שחטא והזיד הרבה לרצונו בלי
 שום סיבה וגרה בעצמו את יצרו הרע תקונו לצום מאה הפסקות משני ימים
 ושני לילות ויועיל. גם יזהר שלא לבזות שום נברא וילמוד מהקב"ה שלא רצה
 לפרסם מה היה עין הדעת עד שחלקו רו"ל זה אומר נפן וזה אומר תאנה וכו'
 והכל עשה אלקים שלא להבזות שום אדם ולא שום נברא אף שבאה מיתה
 על ידו ואם על עצים. ואבנים הם הקב"ה בעבור שנבראו בציוויו כ"ש וק"ו בני
 אדם שנבראו בצלם אלקים והם יציר כפיו של הקב"ה:

ליום המישי

את השני תעשה בין הערכים

פר) יתקדשו ה'מתקדשים ו'יטהרו ח'מתטהרים הרואים אמרי נועם תפלה חשובה
 מה שיחידי סגולה מסרו לידי בהיותי בירושלם ת"ו ובכן לא אמנע
 גם אני את עצמי אקדמה לך אחי ידידי ותרגיל את עצמך להתפלל אותה
 בכל יום אחר תפלתך כי היא תפלה נוראה ומוצלחת ומועלת לכל דבר שבעולם
 ובהיות שאין הגליון מספיק וצר לחחזיק כל כוננת ועוצם תועלתם על כן אפס
 קצתו תראה וכולו לא תראה. תזהר בכל יום או בלילה להתבודד שעה אחת
 ותשים אל לבך חסדי ה' שעברו עליך מיום כואך מרחם אמך עד היום הזה
 כמה פלאות גדולות עשה לך. ותעיין בפלאי המקום ב"ה וגודל יכולתו בבריאת
 שמים וארץ ימים ונהרות הרים וגבעות בריות גדולות משונים ואיך נטיעות
 גדולות יוצאות מגרעין אחד וכיוצא בו אף שמטבע העולם הוא מכל מקום
 תחשוב מי ברא זה הטבע. וכן בחושיו וכחותיו היאך הם מסודרים ראות עיניו
 ושמיעת אזניו וכמה שנים קודם שנולד היאך היו הנשמות בעולם והוא יתברך

שיח יצחק

עתיד להחזירם וכל מה שתראה תשים לבך ועיניך עליו איך נתהוו בעולם ואז
בודאי יתעורר בלבך אהבת השי"ת אשרי העם שה' אלהיו:
פו) יבכה האדם תמיד על עונותיו ועל חורבן הבית כי זה גורם זה. ואילו היה
בית המקדש קיים או בנוי עתה היתה הקדושה מתפשטת וצדק ילין
בה כי לא לן אדם בירושלים וחטא בידו והיה רוח הקודש והנבואה שורה
ועתה בעונותינו אין לנו טהרה כי נתרחקנו מעל שולחן אבינו ע"כ אין לנו
תקנה אלא להיותנו סרים מרע ועושים טוב ולהיותנו נכנעים ושחים עד עפר
ולקדש עצמינו בכל יום ולהתבודד במקום מיוחד ויקדש חושיו כראוי ולא
יספיק לבעל תשובה יום שבת לבד כי יום שבת נתן לנו אלו לא חטא אדם
אבל אחר שחטא ופגם כמה ימים צריך שיום אחד בשבוע לכל הפחות לקדשו.
ובראותי בזוה"ק מעשה בשני תגרים וכו' גם ישים אל לבו מ"ש בשל"ה מה
שצוה לו מהר"ש רבו וז"ל קדש עצמך בב' ענינים אלו בקדושת המאכל ובקדושת
הביאה והוי זהיר מאוד להרחיק אלפים אמה ממה שנוגע להאיסור והתקדש
מאוד בקדושתם וכו':

ליום השישי

את האחד תעשה כנוקר

פו) י'כוננו ה'מחשבות ו'יתוקנו ה'רעיונים להוסיף תשובה בכל ערב שב"ק
כמבואר בפרדס בד' חלקי כפרה המתחלקים. האחד בכל יום לעת
ערב. הב' בערב שב"ק. הג' בער"ח. הד' היא התשובה הגדולה ערב יוה"כ.
ע"כ צריך האדם לעשות תשובה בכל עש"ק ולנקות הפנים מענפי השבוע קודם
שיחזרו למקומם שאם ח"ו הענפים חוזרים למקומם כשהם פגומים אז תשובתו
תהיה קשה. לכן יטהר האדם את עצמו בע"ש כאשר המתטהרת מנדתה כי
אין מומאה כטומאת העבירה ובפרט ת"ח צריכים ביותר להתענות ולסגף עצמם
כדי להכניע את גופו כי אין הנשמה מאירה עד שיכנע הגוף וכחותיו

וסימן על ד' זמני כפרה הנ"ל א' ובא השמש ומהר. ב' זכור את יום השבת לקדשו. ג' ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה. ד' כי ביום הזה יכפר עליכם. והנזהר בזה מקיים ואתם הדבקים בה' אלהיכם וכו' כי על פי ה' יסעו. ועל פי ה' יחנו. והנזהר בזה חק ולא יעבור אשרי לו ושוב חלקו:

פח) התלמידי חכמים נקראו שבת ועם הארץ נקרא חול וכשם שחול מכין לשבת כן יכין עם הארץ לת"ח פרנסתו לענגו ולכבדו בכסות נקיה כמו שבת ואפי' תי"ח לת"ח מחוייב בזה כמו יו"ט מכין לשבת:

פט) מדת חסידות קדושה יתירה היא להיות לאדם הכנה ביום הששי בזריוות ונקיות ומהרה כדי שתשרה אחריה הקדושה הגדולה שהוא שבת קדש כי ע"י הכנות אלו תהי דירתו נאה בלבו ואברים נאים ונשמתו תהיה לה מקום לנוח גם קדושת שבת תמצא מקום לנוח ותשרה בו כראוי וירויה בזה שתביאהו לידי ענוה ויראת חטא וחסידות ורוח הקדש כי מי גורם שלא יהיה עניו וירא חטא וחסיד ושיצרו מתגבר עליו. הלא הוא מפני שאין לו נשמה שתהיה מתנברת על יצרו וכיון שתהיה בו קדושה לנשמה בודאי יגבר עליו. והעיקר שתהיה מכין לצורך שבת במלאכות כבודות עד חצות היום ומחצות ואילך יהיה עסוק הכל בקדושת שבת שכולו שבת דהיינו בהתעוררות ובתקוני המעשים ובלמוד תורה ובקריאת שנים מקרא ואחד תרגום ושיר השירים ככה יעשו כל בני ביתו עד זמן הדלקת הנרות. גם יש לאדם למעט בלמודו ומכ"ש בעסקיו בע"ש כדי שיכין צרכי שבת ומצוה בו יותר מבשלוחו כי העוסק במצוה בגופו מקבל שכר יותר כמו שעשו גדולי ישראל המזכרים בריש האיש מקדש דרב פפא הוה מהריך רישא. רבא מלח שבומא. רב חסדא חיה מחתך הירק. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. פי' מבקעים עצים. ומזה ילמוד האדם לעסוק לכבוד שבת בעצמו וגא יאמר איך אפגום כבודי אדרבא זהו כבודו שמכבד את השבת וכתוב ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת פירוש לתקן הכל לכבוד שבת כמו ובן הבקר אשר עשה פירוש תיקן. גם יהיה זהיר לפנות ביתו מכל אשפה. גם יפנה קורי עכביש לסודד הרמוז כי השכינה נקראת בית ועלה נאמר כשושנה בין החוחים שסביב רשעים יתהלכון הם הקליפות שרוצים למנוע שלום הבית ורמוז העכביש ע"כ צריך לפנותם בסוד להעביר גלולים מן

שיח יצחק

הארץ. דרך כלל העוה"ז והעוה"ב דוגמתם ע"ש ושבת. ולולא הכנתו מע"ש מה
יאכל בשבת כן הדבר המכין תורה ומע"ט בעוה"ז יאכל שברו בעוה"ב ע"כ
יזהר האדם מאד בזה. גם יזהר שאחר שקרא שנים מקרא יטבול ולא קודם
לכן. גם יטבול שתי טבילות א' לפשוט בגדי חול. והב' להמשיך עליו תוספת
שבת ואם הוא טמא קרי יטבול עוד טבילה אחת להסיר מעליו גם טומאת קרי:

ליום השישי

ואת השני תעשה בין הערבים

צ' ויחדד האיש וילפת האדם ליראה את השם הנורא והנכבד שלא לסור ימין
ושמאל מכל ספר התורה אשר צונו ה' שנאמר השמר לך פן תשכח
את ה' אלהיך. וכתב רבינו יונה אפי' המדבר דברים במלים הוא ככופר בעיקר
שאינו מאמין שמלא כל הארץ כבודו. כי המאמין שהוא עומד בפני מ"ה
הקב"ה איך לא יעשה רצונו ומכ"ש החוטא אפי' בסתר אם ח"ו יעבור עבירה
נחשב לו כאומר למלך סלק עצמך ממקום הזה עד אשר אעבור על רצונך. והוא
דבר מגונה לאומרו ועונשו קשה מלסבול ע"י שהוא מכעים ה' ואינו מתבושש
מגדולתו ולא מתפחד מפחד דינו והוא עובר על לאו דהשמר לך פן תשכח את
ה' אלהיך. ע"כ אחי וידידי הגה אנכי שולח מלאך לפניך שהם צ"א בתים
אשר תצבתים מאבנים יקרים מלוקטים מנחלי מים חסידי עליון שהם מספר הוי"ה
אדנו"ת וגו' אמ"ן וגו' מלא"ך לשמורך מכל רע. ואם עברת חזור בך ותהרהר
בתשובה קודם שיכנסו ימי השבוע למקורם ותתקן בשעה זו קודם הכנסת שבת
כל מה שעברת בשבוע זו שעברה ותיחד לבבך אל ה' אלהים ובוזה תהיה
נשמתך חקוקה למעלה לפני ה' אלקינו. וע"ז נאמר אם יש מלאך מליץ אחד
וכו' להגיד לאדם יושרו לרמוז על צ"א בתים אלו שיוורך למוכה אם תהיה
כמעשה העולם יזכירוך בחשבון עם נפשך. ואם תהיה בצער בדברי העולם
יזכירוך בבטחון על האלהים. ואם יהיה לבך פגוי יזכירוך לבחון במוכת אלהים
ואם תהיה בשמחה ותענוג גופני יזכירוך בתשובה. ואם תהיה מתעלם מתורתך
יזכירוך להדבק בעבודת האלהים. ואם תהיה בענין יחוד אלהים יזכירוך שתהיה
יחודך בלב שלם וכן בעיוני תפלתך והרהורי לבך לחסום לשונך למשול

בתאותך ולשקול מעשיך בכל מה שהזכרתי במנהגים הטובים והמוסרים העליונים :
 (צא) כל מה שתקן האדם צרכי שבת באכילה ושתייה יאמר בלבו ומה תקנתי
 לעולם שכולו טוב. וכולו שבת. וישים אל לבו בהתבודדות ופשפושי
 מעשיו וקבלת תשובה שלימה. אח"כ יטול צפורניו וילך לטבול לקבל קדושת
 שבת ולהעביר הטומאה וזוהמת החול מעליו כאשר המתטהרת מנדתה ומתקנת
 עצמה למצוא חן בעיני בעלה. כן הלבש את עצמך בלבושי שבת להכין כסא
 לשכינה לתת לכל איש ואיש תפקידו לפי מעשיו ויוסיף מחול על הקדש אשר
 חכמים יגידו שבת שבתון לרמוז על תוספת שבת קודם וסוף. וכשם שהוא מקבל
 שכר על הדרישה כך יקבל שכר על הפרישה שיפרוש עצמו בזריזות ובשמחה
 מכל מלאכה ויעטר שולחנו בכל מיני עיטורים כדאיתא בזוהר כשם שהאדם מעטר
 שולחנו למטה כך מעטרין שולחנו למעלה בנגן עדין וידליק נרותיו ואשרי המרבה
 נרות שבת כדמפורש בנמרא דשבת ויציע מטתו ויקבל שבת בשמחה ובטוב
 לב ואז יקרא שיר השירים מראשה לסופה ויעביר כל צער וקטטה ומריבה
 שהיה לו בביתו. ויזהיר בני ביתו בשמירת שבת ובהדלקת הנרות כהא דתנינא
 הדליקו הנרות וילך לבהכ"ג מלוכש ובפנים שוחקים כאדם ההולך לקראת
 מלכה לקבל פניה והיא השכינה שתתגלה במהרה בימינו אמן. והאלהים יורנו דרך
 עבודתו ברחמים והיה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד במהרה בימינו כ"ד :

ליום השבת

את האחר תעשה בבוקר

זכור את יום השבת לקדשו מילוי של שבת מלבר הפשום עולה בנימטריא אליה"ו משי"ח כ"ן הוי"ד
 ישמעו ה'מתטהרים ויבינו ה'מתקדשים את קדושת השבת. כי קדושתה היא
 קדושה עליונה מאד וא"א להשיגה מפני שהיא מלוכשת בששת ימי החול
 השולטים בהם ט"ל מלאכות. ולכן צריך שבפל יום יקדש עצמו בקדושת שבת
 בהתענג בששת ימי המעשה כראוי כדי שביום שבת יקבל קדושת שבת וימצא
 השבת בית קבול שתשרה בו קדושתו ולכן צריך לזכור השבת מאחד בשבת כדי
 שבכל יום יתקדש עד אשר תבא קדושת שבת כבר מלומד בה וימצא כסא
 מתוקן לשרות עליו. ואם בא' מימי השבוע יחטא ואשם אזי כאשר יבא יום

השבת לא יוכל לקבל קדושתו. משל לאדם שעמד בחושך כמה ימים שאם יצא לאור השמש בתוקפו יחשכו עיניו ולא יוכל ליהנות ממתיקות אורו ונמצא העני חסר משני דברים חסר ביום השבת מקדושת השבת שאין לה מקום לנוח בו וחסר בששת ימים הבאים שלא קבלו ימי השבוע שעבר אור שבת כראוי כדי שיאירו השבוע הבא ולכן כתבנו והזהרנו ביום הששי לשוב בתשובה שלימה בערב שבת ולהתודות מכל מה שפגם בששת ימי המעשה. ואפשר שלכונה זו היו החסידים ואנשי מעשה מתענים בכל ערב שבת:

שבת הם אותיות בש"ת כי ראוי לאדם להתבייש מקדושת שבת. גם שב"ת ר"ת ש"לום ב'אהבה ת'דבר כי היום כולו חן חסד שלום ואהבה ואהיה אשר גם הרשעים בגהינם שובתים וע"כ היא עבירה כפולה להכועס בשבת ומכופלת שמרתיה בכעסו אש של גהינם וחז"ל נתנו סימן לא תבערו אש וכו' זה אש המחלוקת והכעס. ובספר חרדים מצאתי וז"ל טוב ארוחת ירק בשבת ואהבה עם אשתו ובניו ובני ביתו משור אבוס ושנאה בו וזהו בכלל וכבדתו שיכבד את השבת שלא יריבו בו והתחלת הקדושה תהיה מחצות יום ששי ואשר חכמים יגידו לא תעשה כל מלאכה. לא כמנין שעות שחייב לשבות היינו ששה שעות מיום ששי וכו' של שבת ושעה אחת של מש"ק וסימנך חסד א"ל כל היום. כי יום השבת הוא הכל חסד ובהיות שקדושת שבת היא גדולה עד שהשומרו כראוי מוחלין לו על כל עונותיו וע"כ יקדש את עצמו בשלש קדושות בדבור ומחשבה ומעשה. ואחת אדבר שממנה ילמוד לחמור ממנה שאמרו שהרב האר"י ז"ל ראה חכם אחד שאחר כמה שנים שנפטר היו מענישים אותו כשרצו להעלותו ממדרגה למדרגה יען שפעם אחת ביום השבת נכנס מעט עפר בתוך מנעלו בלתי כונה ולא היה נשמר ויצא בו לרשות הרבים ונענש ע"ז:

יזהר כל אדם לחדש בכל שבת איזה דברי תורה כי מצאתי בכתבי האר"י ז"ל שדרש סמיכות איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו וכתוב כבוד את אביך ואת אמך וסמך ליה זכור את יום השבת לקדשו הטעם כי העוסק בתורה ביום השבת ומחדש איזה חדוש בה הם מעטרים לאביו ולאמו באותו עולם. וזה הוא איש אמו ואביו תיראו וכו' זכור את יום השבת תזכירהו כדי שיכבדו את אביך ואת אמך ואם א"א לו ללמוד בעצמו ישמע איזה חדוש מחכם

כדי שתעלה נשמתו היתירה בחידוש התורה. ואפי' בימי החול יזהר ללמוד חידוש תורה בכל יום מה שלא למד אתמול. וכמו שיש הפרש בין חול לשבת כך יש הפרש בין ליל שבת לשבת. ע"כ יש נוהגים במבילת שחרית ביום השבת על כל פנים מי שנשמא בשומאת קרי לא ימנע ממבילה זו. ואם אי אפשר ירחץ מקום שנופו ויזהר לשמוע הפרשה מפי הש"ץ דוקא אבל בהפמדה ישמע הברכות לבד והוא יקרא ההפמדה בעצמו:

ליום השבת

את השני תעשה בין הערבים

שמור את יום השבת לקדשו

י'תברך ה'אל' ו'ישתבה ה'נותן ליעף כח לעשות חיל קדושת שבת ראוי לעטרה בכל מיני עיטורין ולזמר בכל מיני זמירות אשר גם חכמים יגידו כי שבת היא ר"ת ב'הכנסת ש'בת ת'זמר. ב'יום ש'בת ת'שורר. ב'מוצאי ש'בת ת'נגן. ב'כניסת ש'בת ת'קדם. ב'יציאת ש'בת ת'אחר. ב'מוצאי ש'בת ת'אכל. כדאיתא ב'פ' כל כתבי כדיללוות המלכה. ב'מבכת ש'בת ת'הנה. שר"ל שצריך שתלמוד משניות שבת. ש'בת ב'פירות ת'ברך כי כל אדם חייב לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה. ובשבת ישלימם בפירות:

גרסינן בעירובין דף ג"א שבו איש תחתיו אלו ד' אמות. אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה מכאן אזהרה לאיסור תחומין. ואעפ"י שהיא דרבנן אסמכוה אקרא ועונשו מבואר במקומו הראוי והנה מצאתי רמז נפלא לאלפים אמה שזכרנו והוציאו מהאי קרא אל יצ"א איש ממקומו במלת יצ"א רמזו האלפים אמה יו"ד פעמים צ' הרי תשע מאות. צ' פעמים יו"ד הרי תשע מאות. ושניהם ביחד עולים ח"י מאות ואח"כ חשוב צ' פעמים א' צ'. א' פעם צ' הרי ק"פ. יו"ד פעמים א' עשרה פעם אחת יו"ד הרי כ' ובין הכל עולה אלפים ומכאן רמז לאלפים אמה מן התורה:

והנה כל ההערות שכתבנו ליראה אעפ"י שכל אחת ואחת יש לה מעלה בפני עצמה כפי ידיעת המיס דעים אפי' הכי מכללותם הם נקראים יראת הרוממות אכן יש יראה אחרת שהיא פחותה וכינו אותה בזה יראת העונש ויש לה כמה בחינות והוא שצריך לירא מן

(כה)

שיה יצחק

הדין המתוח עליו בכל יום וכמו שפירשו על פסוק ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו שכל יום וכל שעה נידון ומאחר שכל יום ויום נידון כיצד יחטא בשעת הדין והוא **משך** למלך שצוה לעבדיו שלא ישחו מעלה עשן יען שהוא מויק לגוף ומביא ריח הפה. ושמע המלך על אחד מעבדיו שהוא מעשן ושלה והביאו לדין ובשעת התווכחו עם המלך הוציא מחיקו מקטרתו והתחיל לעשן היש רע מעללים כזה וכמה ראוי לעונשים. כן הוא הנמשל השי"ת קדשנו במצותיו וציוה אותנו שלא נעשה עבירות שהם פוגמים נשמתנו ומהמים אותה ואדם חוטא ועל חטאו הוא בא לדין לפני אדוני בוראו ואיך באותה שעה הוא חוטא הא וראי ראוי הוא לעונשים רבים. ויגרום רעה לעצמו שיתייסר בכמה יסורים בעוה"ז אוי לו והנה יקח האדם ק"ו אם מביאים אותו לפני מלך בשר ודם אף אם יודע שלא חטא כמה יפחד ק"ו צריך לפחד כשבאים לרונו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ובפרט שצריך האדם לירא וכל עצמותיו תאחזני רעד בשעה שרואה שמקרי הזמן הם רבים לפניו והרבה בני אדם לוקים בכל יום ויום מהם בעוני מהם במיתת בנים ב"מ מהם במכת הסנוורים ועורין עינים שסומא חשוב כמת וכן כמה וכמה מקרים רעים רח"ל ולמפורסמות אין צריך ראייה כמה וכמה צריך שלא יגרום החטא ח"ו להביא עליו מקרה רע רח"ל מהמקרים הרעים. ולמה האדם שיש בו דעת יהיה גרוע מן הבהמה שאפי' הבהמה כשרואה המטה ביד מנהיגה היא יראה מן המטה ולכל אשר יחפוץ יטיה ואיך האדם רואה המטה של הקב"ה שהם היסורים ומקרי הזמן שהם כמו המטה ביד הקב"ה להטות בה הרשעים והמטים דרך עקלתון כמ"ש (קהלת ג' יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו ופירשו רז"ל (ברכות ל"ט ע"א) עשה רעמים וכיוצא כדי שיראו מלפניו. ואיך זה לא יירא מטנו אין זה כי אם עורון גדול של היציה"ר שמעור עיני לבותם של בני האדם אוי להם ולרוע מולם. וא"ת והרי הרבה רשעים דרכם צלחה בכל מילי דמיטב דע ידיר נפשי שגם זה הוא עורון מהיציה"ר. ושמעתי על חסיד אחד מרבני אשכנז ז"ל שרצה לבטל מלאכתו מלאכת שמים מרוב דוחקו. ולצאת לשוק לשאת ולתת במשא ומתן. ומכר מטלמלי ביתו לעשות לו קרן והיה הקרן מעט מוער כמו מאה פרחים ויקח המעות ויצא לשוק והנה ערבי אחד בא כנגדו ואמר לו יש לי מסמון מרגליות תרצה לקנות ויאמר לו אקנה והערבי הנו' הוציא לו שק מרגליות ששויים אלף אלפי זהובים. ויאמר החסיד להערבי אני לא יש עמדי כי אם מאה פרחים ויאמר הערבי הנו' כן רכרת אני מוכר לך זה במאה פרחים. וכשמוע החסיד דברי הערבי אמר וראי דלית דין בר ניש אשר ירצה למכור לי רוקא כל זה במאה פרחים איננו כי אם יצר הרע שרוצה להטרידני מן עוה"ב בתחבולותיו ע"י העושר. וחיש חזר לבית מדרשו ולא יצא לשוק מאחר שראה שהיצר רק אליו היא תשוקתו :

היוצא מהאמור שהצלחת הרשעים בעוה"ז היא רשה מהיציה"ר כמ"ש (משלי א' יז) כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף. א"כ למה ירמה עצמו לבעלי כנף הניצודים על מעט אוכל. ולמה לא יפחד ממקרי הזמן וכמאמר החכם מי שאינו לוקח מוסר לעצמו מאחרים עתיד הוא שאחרים יווסרו בו רצונו לומר שהקב"ה כמו אח רחמן שמיסר את בנו אחד למען יווסרו

יוסרו אחיו ואם זה לא יוסר עתה הוא לוסרו למען יוסרו אחיו בו. וזה אמרו ירא את ה' קדושו כי אין מחסור ר"ל ממקרי הזמן ליראו. משא"כ האיש שאינו ירא מעותד לכל מקרי הזמן ולכל מחסור ועל בחינת יראה זה כתוב בתורה ויראת מאלהיך שהוא רמו למדת הדין רח"ל ה' יוכנו ליראתו יראת הרוממות :

ובפרט כדורינו זה בעונותינו הרבים מקרי הזמן רבו כמו העוני. החולאים רעים מינים ממינים שונים. שכמה וכמה ידרש להארם לירא מהם. והטעם שרבו המקרים הרעים יען כי זמן הנאולה באה. ועונותינו המה המנעים הטוב ממנו וע"ז נאמר (תהלים ל"ב ו') על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא המקרים רעים רק לשטף מים רבים שהם היסורים אליו לא יגיעו. והנני להציע לפניך איוה. דברים המביאים לידי יסורים מועתקים מספר אהל ישרים :

(א) כל המתלוצץ מלבד עונשו הגדול שהוא מד' כתות שאינם מקבלות פני שכינה ג"כ נידון ביסורים (ע"ז י"ח ע"ב) :

(ב) כל החושד בכשרים לוקה בגופו (שבת צ"ו ע"א) :

(ג) כל הממרק עצמו לעבירה פי' מפנה עצמו לעבירה חבורות ופצעים יוצאים בו ולא עוד אלא שנידון בהדרוקן (שבת ל"ג ע"א) :

(ד) כל הנותן פתו למי שאין לו דעת יסורים באים עליו (סנהדרין צ"ב ע"א) :

(ה) כל שיש לו צרות עין נגעים באים עליו (ערכין ט"ו ע"א) :

וכנגד זה אמרו (נרכות ה' ע"ח) כל העוסק בתורה יסורים בדלין ממנו. ואמרו (סס) הסובל יסורין שרוי בלא עון :

עוד בחינת יראה ה' היא מחמת המיתה הנקראת יום הדין הגדול כנודע. וישתדל להבין צידה לדרכו וכיצד יתעלם האדם מזה ואין לך דבר הכרחי כמותו ולזה אמרו רז"ל (נרכות ה' ע"ח) אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יזכור לו יום המיתה כדי להכניע את לבבו הערל. וכן מצינו בדוד מלך ישראל שצוה את בנו שלמה שיוזכר את יום המות כמ"ש הפסוק (תהלים א' ב' ז') ויצו את שלמה בנו לאמר הנני הולך בדרך כל הארץ שמה שייך בזה מלת לאמר. אלא שצוה אותו שכל יום יאמר הנני הולך בדרך כל הארץ. וע"ז פירשו מי גבר יחיה שיקרא צדיק כי צדיקים במיתתם קרויים חיים ולא יראה מות המיד בכל יום. ויאמר אל לבו לבי הלא ידעת כי לא נבראת כי אם לשוב לעפר. כמ"ש כי עפר אתה ואל עפר תשוב. ואם כן כל הימים אשר אתח חי על האדמה כצל עיבור וכמוץ אשר יסוער מגורן וכו' וראיתי להעתיק פה תוכחה נאה ע"ז :

כן אדם הלא ידעת כי ימך חרוצים. וחיך קצוצים. וכל אשר יעבור עליך. יום או לילה תחסר חלק מחלקי חיך. ובכל יום הקרב אל הקבר. ותעוף בלי אבר. ומדוע לא זכרת כי עפר אתה. ומן האדמה נוצרת. ועל מי בטחת כי מררה. ומדוע אתה נמהר. ולא יעבור על.

לבך יום המר. יום אשר תאבד עצהך. ונשכחה חכמתך. יום ידבק לשונך לחכך. יום ישנאוך
 אוהבך ומיודעך. ומאהם יגידוך. ומבוהך יוציאוך. ועל לוח יסבליך. ועל כתף ישאוך. ולמקום
 ציה יולוכוך. ואל ארץ תחתית ישליכך. ואל ירכתי בור יורידוך. ושם יחיד וגלמוד יניחוך.
 ישכחוך ולא יזכרך. יום אשר עניך תראה החשבון ערוך והספר פתוח. ואתה כפנר מוכס
 מתוח. וכוס תרעלה ביד ה' שם המצה שמריה. ונפשך תהמה בציריה. הלא או תראה את פרי
 מעלליך. ומה השיב על מפעליך. ולו תמות מות בהמה. ואין אתה עתיד לתת חשבון ולשאת
 כלימה. או סר מר המות. כי לא תראה מקום חשך וצלמות. אך עליך לתת דין על מפעליך.
 ולשלם לך את גמולך. ותכסך כלימה. כי לכושך יהיה הרימה. ויזורה על גופך גפרית. לבלתי
 השאיר לך שארית. הלא היום ההוא יום נורא ואיום. יום אשר אין לו פריים. יום האניה ואניה.
 יום המרור ובכיה. יום חרדה וצעקה. יום רתת ונאקה. יום מספד מר. יום הערוך אבל משמר
 מול משמר. יום יחרה אף ה' וקנאתו. ונתכה כאש חמתו. יום ירפו קשרי העצבים. וירבו
 המכאובים. יום יהמה כל איש וידיו על חלציו. יום יאכרו כל הפציו. יום הצא הנשמה. והגוף
 יהיה ככלי מלא כלימה. מושלך כאבן דומה. ואתה בן אדם על מי תנוס לעזרה. או מי יהיה
 עליך לסתרה. הלא או תאמר אוי לי כי נדמיתי. כי דבר ה' ביותי. ואחרי שרירותי לבי פנית.
 ובמה אתכסה וערום הוצגתי. אוי נא לי כי חטאתי. ועתה בן אדם התקישש והתבושש
 מחטאתיך. ותן תורה לאלהיך. בעוד נפשך כנופך. מרם יחשבו כוכבי נשפך. שוב יום אחד לפני
 מיתהך. כי לא תרע יום פקודתך. ובפרט כי עינינו הרואות שמיחת בחורים שכיחא. ואין לך יום שאין
 קללתו מרובה. ולכן כמה צריכים אנחנו להתלבש בלבוש היראה ולהתפחד מיום המיתה. שלא
 נהנה בעולם רק למען החי יתן אל לבו לחזור בתשובה ולא ילך בשרירות לבו הרע. וא"כ איך
 אנחנו נוכל להתעלם מיום המות. והנה בכדי להעיר את לבות בני האדם להתשובה לקטתי
 איזה גרגרים מדברי רז"ל על עניני המיתה:

(א) כל המנהיג עצמו ברבנות מת בקצרות ימים. אוי לה להרבנות שמקברת
 בעליה ויוסף יוכיח שהנהיג את עצמו ברבנות על אחיו מת קודם כולם

אפי' שהיה קמן מכולם (ברכות כ"ה ע"א ופסחים פ"ז ע"ב):

(ב) כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה (ברכות ד' ע"ב):

(ג) המזולזל בנשיות ידים נעקר מן העולם מלבד מה שנגזר עליו עניות (סוטה ד' ע"ב

ושבת ס"ב ע"ב):

(ד) כל המתעצל בהספדו של ת"ח ראוי לקוברו בחייו. ואינו מאריך ימים (שבת ק"ה ע"ב):

(ה) כל המשתמש במי ששונה הלכות הולך מן העולם בלתי זמנו: (מגילה כ"ח ע"ב)

- (ד) מי שנותנים לו ס"ת לקרות ואינו קורא וכוס של ברכה לברך ואינו מברך מתקצרין
 ימיו (ברכות נ"ה ע"א) :
- (ה) בעון נדרים מתה אשתו של אדם (שבת ל"ב ע"ב) :
- (ה) בעון נדרים בניו מתים כשהם קטנים. וחד אמר בעון בטול תורה. וח"א בעון
 מזוזה. וחד אמר בעון ציצית (שם) :
- (ט) בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים
 ובניו מתים כשהם קטנים (שם) :
- (יוד) כל ת"ח שנמצא רבב על כגדיו חייב מיתה (שם קי"ד ע"א) :
- (יא) כל העוסק בתורה לבדו ולא עם חבריו עליו נאמר חרב אל הבדים ונואלו
 חרב על שונאיהם של ישראל וכו' (תענית ד' ע"א) :
- (יב) כל החולק על רבו מובהק כאילו חולק על השכינה וחייב מיתה (סנהדרין ק"י ע"א) :
- (יג) המורה הלכה לפני רבו חייב מיתה ואינו זוכה לבן (ברכות ל"א ע"ב) :
- (יד) כל הלומד תורה שלא לשמה דתינו לקנטר או קרדום לחתוך בהם נוח לו שלא
 נברא ותורתו נעשית לו סם המות (ברכות י"ז ע"א) :
- (טו) כל מקום שיש הזכרת ה' לבטלה או מיתה או עניות (נדרים ד' ע"ב) :
- (טז) התולה תפלו יתלו חיוו (ברכות פ"ד ע"א) :
- (יז) השוכב עם אשתו בימי ליבונה במטה אחת מת בחצי ימיו (שבת י"ג ע"א) :
- (יח) בעון ניבול פה בחורים מתים (שם ל"ג ע"א) :
- (יט) בת כהן לישראל או קוברה או קוברתו (פסחים מ"ט ע"א) :
- (כ) המשתף ש"ש וד"א נעקר מן העולם (סוכה מ"ה ע"ב) :
- (כא) המבעט ברבותיו (הגיגה ה' ע"א) :
- (כב) ת"ח שאינו עומד בפני רבו (ק"י ל"ג ע"ב) :
- (כג) קוצץ תאנה בלא זמניה (קמא צ"א ע"ב) :
- (כד) השמח בבזיון ת"ח (מנחות ס"ח ע"ב) :
- (כה) ת"ח הבוזין בעצמן (אדר"ן סופכ"ט) :
- (כו) הפוסק מד"ת ועוסק בשיחה בטילה ואין מתחילין במקום שפוסקין (שם פכ"ו) :
- ואלו דברים העושה אותם זוכה לאריכות ימים ורח"י בהם.
- (א) שלשה דברים מאריכין ימיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שולחנו
 והמאריך בבית הכסא (ברכות נ"ד ע"ב) :
- (בו)

שיח יצחק

- (ב) המקדים ומחשיך לבהכ"נ זוכה לזקנה (ברכות ה' ע"א) ;
- (ג) כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו (שם פ"ז ע"א) ;
- (ד) אמרו לו לרבי זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בד' אמות של תפלה. ולא כניתי שם רע לחברי. ולא במלתי קדוש היום. ור"א ו' שמוע אמר לא עשיתי בהכ"נ קפנדריא. ולא פסעתי על ראשי עם קדש. ולא נשאתי כפי בלא ברכה. ור' פרידא אמר מימי לא קדמני אדם לבית המדרש. ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה. ולא ברכתי לפני כהן כשהם שוים. ור' נחוניא ו' הקנה אמר מימי לא נתכבדתי בכבוד חברי. ולא עלתה על מנתי קללת חברי. ותרו הייתי בממוני. ר' נחוניא הגדול אמר מימי לא קבלתי מתנות. ולא עמדתי על מדותי. ור"י ו' קרחה אמר מימי לא נסתכלתי בצלם דמות אדם רשע. ר' זירא אמר מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני. ולא הרחתי תורה במבואות המטונפות. ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין. ולא ישנתי אפי' שינת עראי בבית המדרש. ולא ששתי בתקלת חברי. ולא קריתי לחבירי בהניכותו. ומשמע בש"ס דכל אחת ואחת מהנז"ל לבדה מהני לאריכות ימים ולא בעינא עד שיחיו כולם (בגולה כ"ז ע"ב וכו' ע"א) ;
- (ה) הצדקה מצלת ממות שאעפ"י שנגזר על האדם שימות בכח הצדקה מתבטלת הגזירה ומאריך ימים כדכתוב וצדקה תצור ממות (שבת קנ"ז ע"ב) ;
- (ו) כל המשלים פרשותיו עם הצבור שמו"ת מאריכין לו ימיו (ברכות ה' ע"ב) ;
- (ז) קבלת היסורין באהבה. יראה זרע יאריך ימים (ברכות ה' ע"א) ;
- (ח) המאריך באחד מאריכין ימיו (שם י"ג ע"ב) ;
- (ט) כל המחמיר לטבול לקרו מאריכין ימיו (שם כ"ב ע"א) ;
- (י) היה קורא בתו' והגיע למבואות המטונפות ופסק מאריך ימים (שם פ"ד ע"ב) ;
- (יא) למימונים בה אורך ימים (שבת ס"ג ע"א) ;
- (יב) יראת ה' תוסיף ימים (משלי י' ב"ז) ;
- (יג) גדולה תשו' שמארכת שנותיו ש"א (יזמא פ"ז ע"ב) ;
- (יד) העושה מצוה אחת מאריכין לו ימים (ק"י ל"ט ע"ב) ;
- (טז) כיבוד או"א זוכה לאריכות ימים (שם פ' ע"א) ;

(מז) ובשילוח הקן כתי' למען יטב לך והארבת ימים (שס):

(יז) המניח תפילין מאריך ימים (מנחות ע"ד ע"א):

(יח) מרבה תורה מרבה חיים (אבות פ"ב מ"ז):

עוד צריך האדם לירא מיום הדין הגדול והנורא שעתיד ליתן לפני גדול העצה. ומצינו שאפי' ריב"ז היה חרד וירא מדינו וכמו שאמרו רז"ל (ברכות כ"ה ע"ג) כשהלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו רבינו נר ישראל עמוד הימני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך ב"ו וכו' אעפ"י כן הייתי בוכה עכשיו שמולכים אותי לפני מ"ה הקב"ה שהוא חי וקים וכו' ולא אככה. וכתב הרא"ש ומסתך בדמעה השחה ויבזה לך רעיוניך מידי ודרך חרדה ריב"ז בשעת פטירתו ואם בארום נפלה שלהבת היראה כמו ריב"ז שלא הניח לא מקרא ולא משנה ולא סדרש הלכות ואגרות שיחה דקלים שיחה מלאכים שיחת שדים דבר גדול וקמון כך מה יענו אויבי קיר אמן יהמי דיתמי אוי לני מיום הדין:

עוד צריך לירא מיום הדין שאפי' שמואל הנביא נתיירא ממנו כדפירשו רז"ל (חגיגה ד'): ויאמר שמואל אל שאול למה הרגותני להעלות אותי ר"א כי היה מטי להאי קרא היה בני ומה שמואל הנביא היה מתיירא מיום הדין אנו על אחת כמה וכמה. מאי היא דכתיב ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים מן הארץ עולים תרי משמע חד שמואל ואיך דאזיל שמואל ואייתי למשה בהדיה אמר ליה דילמא ח"ו לדינא מתבעינא קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת בתורה דלא קיימתיה. ודברי הש"ס הנו' הם מלהיבם לב השימע. שאם שמואל ואחר פטירתו וכניסתו לג"ע נתפחד מיום הדין מה נענה אמן:

והנה להעיר לבות בני האדם לתשובה לקמתי איוה גרגרים מדברי רז"ל על עניני יום הדין:

(א) עונות שאדם דש בעקביו הם המסבכים אותו ליום הדין שנאמר עון עקבי יסובני:

(ב) תחלת דינו של אדם על התורה שנאמר פומר מים ראשית מדון:

(ג) תחלת דינו של אדם על דמחזיו קלנא בשכינתא ועיין לעיל פירושו:

(ד) כל העובר עבירה אחת בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין וקשורה

בו ככלב:

(ה) אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו מנידין לאדם בשעת דינו (חגיגה ה' ע"ב):

עוד צריך האדם לירא מדין הקבר וכמו שאמרו קשה רמה בכשר המת כמחט בכשר החי ופי' בשר החי הוא אם אדם מוציא מכה וחיתה ומקומה עודינו רך אם תכניס מחט בכשר זה כמה מצטער. כך הרמה בכשר המת ואם כן כיצד האדם יהעלם ממנה והלא מנהג העולם

שיח יצחק

העולם לאי רצו לילך על קוצים שלא ידקרו בהם ולמה לא יראו מעקיצת הרמה הקשה :

והנני לערוך לפניך מה שאמרו על דין הקבר :

(א) על גופן של צדיקים אומר יבא שלום ינוחו על משכבותם. ועל נשמתם הוא

אומר והיתה נפש אדוני צרורה וכו' :

(ב) כל ת"ח שאומרים שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובכות בקבר (ברכות ל"א ע"ב):

(ג) כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח. ר"ל שלא יוכלו לגעת בו

לרעה המלאכים (כתובות ק"א ע"א) :

(ד) הנקבר בארץ ישראל אין רמה שולטת בו :

(ה) כל אדם שלא יהנה כי אם מסעודת מצוה אין רמה שולטת בו :

עוד צריך האדם לירא מחיובת הקבר (לא דין הקבר הנו') עד שאמרו רז"ל קשה חבט הקבר יותר מנהיגים ולהשכילך ענין חבטת הקבר אעתיק לך לשון אורחות צדיקים דע"ו ע"א. והוא בענין עונש חבטת הקבר כבר נודע מ"ש רז"ל במאמר חבטת הקבר איך בא עליו המלאך על קברו ושאל לו מה שמך והוא משיב לו גלוי וידוע לפניו יתברך שאיני יודע שמי. ובלי ספק יש לתמוה מה לשאלה זו. וגם למה הוא שוכח שמו ומה מעלה ומה מוריר ענין זה במציאות עונשו. האמנם דע כי כל הנשמות כולם היו כלולים באדה"ר קודם שחטא כמו שביארנו כמה פעמים וכאשר חטא נשרו אבריו ממנו שהם אותם הנשמות שהיו כלולים בו ונפלו לעמקי הקליפות ולא נשאר בו באדה"ר רק בחינת ק' אמה כמבואר אצלנו במקומו והנה לא כל הנשמות שוות כי אין הפנמים שוים כי האברים שנמצאו יותר נאחזים באותו החטא שחטא אדה"ר הם נפלו לתוך הקליפה יותר בעומק מן המקום שנפלו שאר האברים שהיו יותר רחוקים מן הפנים ההוא כי ודאי הוא שאין כל הנשמות שוות כי יש נשמה שנתאוות וחשקה בחטא ההוא יותר מנשמה אחרת ונמצא כי כפי ערך בחינת פנים הנשמה כך בחינת מקום נפילתה בעמקי הקליפות והענין הוא כמה שתדע כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים וכמו שיש אדה"ר דקדושה כן יש אדם בליעל בקליפות ויש בו רמ"ח אברים ושם"ה גידים וכפי האברים שחטאו באדם הראשון כך כפי בחינתם ג"כ אותם האברים כיוצא בהם אשר באדם בליעל לקחו אותם הנשמות שנשרו מאדם הראשון ונתלכשו בתוך הקליפות ההם ונעשה להם לבושים מאותם הקליפות אשר כיוצא בהם ממדרגת מקומם כי כל דרכיו יתברך משפט בקו הושר ולא בערבוביא רק כל נשמה נפלה כפי מדרגתה באבר אחד מן האדם הבליעל הדומה אליה ונמצא כי כל אותם הנשמות שנשרו מאדם שהיו מלוכשות בגדי קדש שחטאו ועתה בנופלים בתוך הקליפות התנצלו מערבים ובגדו תפארתם ולבשו לבושי קדרות שהם הקליפות ונמצא כפי זה כי אין לך נשמה שאין לה בחינת קליפה אחת העשוי לה מלבוש המיוחס לה

כפי בחינתה ומדרגת חטאה כחיותה כלולה באדם הראשין כשחטא בנו' ואותה הקליפה מלבשת
 אותה כל ימי חייה מסכיב לה לפי שהנשמה היא קרושה ורוחנית ומתלבשת בתוך הקליפה
 המזוהמת ההיא וז"ל פ"ב כי אם עונותיכם היו מכדילים וכו' כי איתה הקלי' הנעשית מפני העון מלבשתו
 ומבדלת בין הנשמה אל ה' האלהים שממנה חיצנה והאור הנמשך אליה מאתו יתכרך אינו
 נמשך ומאיר בה מחמת קליפתה אשר סוככת עליה. וענין זה כמ"ש רז"ל (יזמות ק"ג ע"ג)
 מלמד שבא נחש על חיה והטיל בה זיהמא וכו'. וגם על האדם ועל זרעו הבאים אחריו עד ימות
 המשיח אין אדם נצול ממנה לפי שכולם היו או כלולים באדה"ר כשחטא וזהו הצד השוה שבכל
 הנשמות אפי' אותם שמתו בעמיו של נחש היה בהם המלת זיהמא הנז'. האמנם לא כולם שוים
 ויש הפרש ביניהם כנו"ל. כי כל נשמה נכנסה כפי מדרגתה וקרובתה אל החטא שחטא אדה"ר
 ודע כי כל החטאים והעונות שחוטא האדם בפני עצמו וזלת מה שחטא אדה"ר. וראוי הוא שממשיך
 האדם עליו קליפה וזוהמת הנחש כפי ערך חטאו. האמנם הכל תלוי בתשובת האדם כי ע"י
 התשובה יכול לרחות מעליו הזוהמא ההיא שנדבקה בו ע"י חטאיו אף אם הם חטאים
 גדולים. אבל הזוהמא והקליפה שנדבקה בכל הנשמות כאשר חטא אדה"ר אינו תלוי בתשו'
 וטוברח הוא למות ואח"כ יתוקן הפנים ההוא ע"י המיתה ואעפ"י שהקב"ה קבל גם תשובת
 אדה"ר ונתכפר לו עונו עכ"ז הזוהמא והקליפה שנדבקה בו כשחטא אדה"ר לא הוסר
 ונפרד ממנו רק אחר המיתה ומעם הדבר הוא לפי שהטאו של אדם היה גדול עד מאוד
 מכמה סבות אין מקום לביאורם :

ו"ז (שנת נ"ה ע"ג) אותם שמתו בעמיו של נחש שהם בנימין וישי וכלב ויהושע בן נון שלא
 חטאו בעגל בנו' בוחר פרשת כי השא שאעפ"י שלא היה להם שום חטא כלל עכ"ז
 אותה הקליפה וזוהמא שנדבקה בהם בחטאו של אדה"ר לא נפרדה מהם עד אחר המיתה,
 וז"ס אימרו ז"ל שמתו בעמיו של נחש ר"ל בשביל זוהמת הנחש שהטיל באדם וחווה. אמנם
 צריך לבאר טעם למה המיתה מפרדת הקליפה מן האדם. דע כי הקדושה נקראת חיים
 כמש"ה (דברים ל' ע"ו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות. וכתוב (שם ד' ד') ואתם הדבקים
 בה' אלהיכם חיים כולכם היום. לפי שהקב"ה נתן שפע ומוון לכל בראויו אבל הסטרא אחרא
 הוא שמסלקין השפע והחיות מן הנבראים שנקרא מית כמ"ש ואת המות ואת הרע. והנה האיש
 החוטא ממשיך עליו סט"א הנקראת מית ולכן אין הקליפה ההיא נפרדת מן האדם אלא לאחר
 מיתה כי אז נקבר האדם שבשרו מתעכל בעפר ונפרדה ממנו הקליפה שנדבקה בו בזוהמת
 הנחש שהטיל בחוה ובאדם :

ובזה תבין ענין חנוט הקבר מה ענינו והוא כי אחר מיתה האדם ואחר קבורתו בעפר הארץ
 אז הכף ומיר באים ד' מלאכים ומשפילים קרקע הקבר ומעמיקים אותו למטה ונשאר
 חלל בקבר כשיעור קומת האדם הנקבר שם בנו' (בר"ח עט"ה ירחא פי"ג) פ' חנוט הקבר ועי"ש
 ואז מחזירין נפשו בגופו כמו בחייו והטעם לפי שהקליפה היא דבוקה עדיין וקשורה עם הנפש
 ועם הגוף ואינה נפרדת מהם ולכן צריך שיחזירו נפשו בגופו ביחד ואז המלאכים הנז' יאוחזים
 בו

בו כל אחר מקצה ומנערים אותו וחובטים אותו במקלות של איש כדרך שאוחזים במלית
 בשתי קצותיה ומנערים אותה מן האבק הנדבק בה. עד שנפרדה מהם הקליפה ההיא לגמרי
 ולכן נקרא חבוט הקבר מלשון חביטת מלית וניעורה וע"כ צריך להעמיק הקבר כדי שיהיה
 מקום לחלל לנערו ולחבטו. ואמנם לא כל האנשים שוים בזה כי הצדיקים אשר בחייהם נתרחקו
 מן היצר הרע והיו מכניעים עצמם וחובטים עצמם ביסורים הבאים עליהם. וגם ע"י התורה והמצות
 שמתושים כחו של אדם עד שנמצא כשהגיע זמנם להפטר מן העולם ולקבל חבוט הקבר
 אינם צריכים צער גדול כי אם כחבטה כל שהיא מספיק להם להפרידה מהם משא"כ ברשעים
 שאררבה ע"י תענוגיהם בעוה"ז הם מתקשרים ומהחזקים יותר הקליפות בגופם ונפשם ונמצא כי
 זה סוד אין אדם ניצול מחיבוט הקבר כנו' כפ' חבוט הקבר וכמו שביארנו לעיל על אותם
 שמתו בעמיו של נחש שאין להם תקנה להפרידה זולת ע"י המיחה וחבוט הקבר.
 זולתי אותם הנו' שם כפ' חבוט הקבר שע"י איוו מצוה סגולית לזה הרבר. אבל כל
 שאר בני אדם כולם צריכים חבוט הקבר. אלא שיש הפרש בין חיבוט רב למעט
 כנו' וכל אחר וא' הוא סיבול עינשו כפי מדרגת קליפו וכפי עוצם דקותה. האמנם אף
 אותם הניצולים מחבוט הקבר כנו' הנה איתם המצות הסגוליות לזה כנו' הם המפרידות את
 הקליפות מהם בלי צער אחר מיתתם אבל מוכרחים הם שימותו כנו' בענין אותם שמתו
 בעמיו של נחש. ושמעתי ממורי ז"ל שכל הנקבר בע"ש אחר ה' שעות ביום ושעה חמשת
 בכלל אינו רואה חבוט הקבר כי קדושת שבת מפריד ממנו קליפה של צער חבוט הקבר
 וז"ש יום הששי בה"א יתירה כי משעה חמשת של יום הששי ולמעלה כבר קדושת שבת
 מאירה או. ובוה יתבאר ענין טעם למה הרשעים שוכחים את שמם כנו'ל הנה נתבאר למעלה
 כי אין שום נשמה בעולם שאין לה לביש אחר של קליפה מזהמת הנחש ואותה הקליפה היא סוד
 היצר הרע ונכנס באדם מיום שנולד. כי הנה ע"י הטאו של אדה"ר נשתרש ונדבק בהם היצה"ר
 והקליפה ההיא עם אותה נשמה מעת שחטא אדם הראשון ואילך. עד שכמעט נעשו שניהם
 הנשמה והקליפה כעיסה אחת מעורבת מסולת וסובין קשורין ביחד בתכלית. ובוה
 תבין סוד למה היצה"ר יש כל כך כח בידו להטות את האדם ולהנחינו בדרך רע לפי שהוא
 בעל הבית גמור תוך גוף האדם כנו'. והנה נתבאר כי אין כל חקליפית שוים כי כל קליפה
 וקליפה היא ניצוץ נפש רעה מסט"א מאבר פרטי שברמ"ח איברי האדם הבלועל הטמא ע"ר
 מה שנחבאר בדרושים שקרמו בענין ניצוצות נשמות הקדושה שכל אחת ואחת היא מהניצוץ
 אבר פרטי שכאדם העליון הקדוש וכמו שהנשמות הקדושות כל אחת ואחת יש לה שם ידוע
 כפי בחינת אבר ששמנו חוצבה וכמו שאמרו רז"ל (נרנית ז' ע"ג) ע"פ אשר שם שמות בארץ אל
 תקרי שמה אלא שמות כך כל ניצוץ וניצוץ שבקליפה יש להם שם ידוע בפני עצמו ונמצא כי
 היצה"ר שבאיש הזה אינו כעין היצה"ר של האיש האחר ונמצא כי כאשר נולד האדם וקרא לו
 אביו ואמו שם אחר העולה כדעתם אינו כאקראי ובהורמן כי אם הקב"ה משים בפייהם השם
 ההוא המיכרח אל הנשמה ההוא כמ"ש אשר שם שמות בארץ כפי מקום האבר העליון אשר

ממנו חוצבו. והשם הזה גם שם למעלה בכסא הבור כנודע. ולכן אמרו רז"ל שמה גרים. גם זה הוא המעם של ר' יהושע בן קרחה ור"מ דהו ברקי בשמא (יומא פ"ג ע"ב). והנה גם את זה לעומת זה עשה האלהים וכמו שאין שם קבוע לנשמה הקדושה אשר באדם רק השם שקוראים לו אביו ואמו בעת שנימול כנודע כך יש שם קבוע בקליפה שהוא היצה"ר הנכנס באדם מיום שנולד ונמצא כל אדם יש לו שני שמות אחר מצד הקדושה ואחר מצד הקליפה. והנה אם האדם בהיותו בחיים חיותו בעולם הזה אילו היה יכול להשיג ולדעת מה שם הקליפה החיה אשר בו היה יכול לחקור מהיכן נחצבה וכאיוו כחינה היא באדם הבלעל ועל ידי כן היה יודע מקום הפנים ומציאותו תיקון הצריך לו היה יכול לתקן הפנים ההוא בנקל וע"י כך היתה הקליפה ההיא נפרדת ממנו בחייו בנקל ולא היה צריך להפרידה ממנו ע"י חבוט הקבר כלל. ולכן כשנפטר האדם הצדיק אינם שואלים מה שמו מצד הקליפה כיון שבחייהם טרחו וסבלו היסורים להפריד מעליהם הקליפה ההיא כנז"ל ובקלות גדול נגמרת להפרידה ע"י חבוט הקבר אבל הרשע שאדרכה גרם לקשרה בחוץ גדול בו צריכים מכות ועונשים גדולים להפרידה ממנו ע"י חבוט הקבר ואילו היה יודע בחייו שמו שמצד הקליפה היה מתקנה בחייו בקלות גדול ולכן מכין אותו הכאות נמרצות על שאינם יודעים אותו השם כנז"ל ולא חקרו לדעת אותו כחייהם כיון שלא רצו לטרוח במעשיהם בדרך שטרחו הצדיקים :

והנה להעיר לבית בני האדם להתשובה לקמתי איזה נרגרים מרברי רז"ל על עניני דין חבוט הקבר :

(א) כל מי שנקבר בעש"ק אחר שעה ה' ביום אין לו חבוט הקבר ואפי' נקבר בחו"ל :

(ב) הרגיל בסעודה רביעית של שבת קדש אינו רואה חבוט הקבר :

(ג) הרגיל בפרקי שירה ניצול מחבוט הקבר וניצול מיצה"ר ומדין קשה. ומשמן המשחית ומכל מיני מזיקין ומחבלי משיח. ומדינה של גהינם. וזוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים ותלמודו מתקיים בידו ומאריך ימים וזוכה לעוה"ב (דרך ישרה) :

(ד) באלהי נשמה סגולה שלא ישכח שמו אחר מותו כי אחר מותו שואל המלאך שלו מה שמו ואחר מותו ישכח ממנו שמו ומכין אותו מכת מרדות ותיקונו הוא שישלב שם הויה ואדנות ושמו דרך משל אם שמו אליהו ישלב אותו כזה יאא הדל וניה יהיו ובשעה שאומר אלוקי נשמה יכוין בתיבות הללו ומועיל שלא ישכח שמו (תפלה לדוד) :

(ה) מי שאומר בחייו כל יום פסוק אחד המתחיל מתחלת אות משמו ומסיים בסוף פסוק אות שסוף שמו דהיינו אותו שם העולה בו לס'ת ד"מ מי

שיח יצחק

ששמו אליהו יאמר פסוק אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלהיו. קודם יהיו
לרצון אמרי פי של אחר אלהי נצור היא סגולה שלא ישכח שמו (קס"ה) :
(ו) ובס' כבוד חכמים כתב שיהיה פסוק זה שגור בפיו תמיד מועיל לו לכל צרה :
(ז) עוד כתב סגולה שלא ישכח שמו ישלב אותיות שמו עם אותיות נשמה ד"מ אם
שמו אליהו ישלב אותו בזה האופן נאשלמיהו. ומשמע מדבריו שבכל עת
מהיום ישלב כך :

זוה לשונו בשם ספרים ישנים ורע כי עונש חבוט הקבר אינו בא אלא בשביל השמחה ששמח
בזמן שאין ראוי לשמוח ואין שמחה אלא בבשר ויין וכל הימים המותרים בנפילה אפים
אינם ימי שמחה ולכך אסורים בבשר ויין. וז"ש חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי. והימים האסורים
בנפילה אפים והם נקראים ימי שמחה ומצוה לשמוח בהם בבשר ויין הם נחלקים לג' חלקים
יום מתן תורה וערב יוה"כ ופורים באלו השלשה חובה גמורה לאדם לשמוח בהם יותר מרא
ולחרבות בהם בבשר ויין. ובשאר ימות השנה כיום שיש בו מוסף מצוה לשמוח בהם בבשר
ויין ולשמוח בהם. וכיום שאין בו מוסף רק שאין בו נפילה אפים אין מצוה לשמוח בהם בבשר
ויין רק הם רשות. ולכן בזמן הגלות אשר בית המקדש נחרבנו ואין שמחה למעלה ואין ראוי
לשמוח למטה כי דיו לעבד להיות כרבו. כי אם ע"י אכילת ביצה קודם אכילה וזכר לחרבן
ע"ש הטעם. ואם קנאן לשם שבת או שהם מותרות משל שבת מותרין אכן אם לא קנאן לשם
שבת ולא היו מותרות שבת ואוכלים בימים המותרים בכ"א ענש עליהם בחבוט חקבר וכמבואר
בגמרא וכוהר :

וצריך האדם לרבר על לבו לבי הלא הדע רפידת עצמך בקבר המר. וכסותך תולעה
ומראשותיך גוש עפר וכיון שכן למה תרבה במאכל להרבות בשרך להבין מטעמים
לתולעים. ולמה תכין גופך למשכנות הנחשים ובהים לשרפים וחררים לעקרבים ועליות מלאות
כל מטנף לזבובים. ולמה אתה עושה מעין מרמך להשקות כל שרץ הזורץ על הארץ ונהרי
נחלי מהתכת חלבך למצוץ מהם הצפעונים וחלונות שקופים אטומים מנחירי עיניך ולמה אתה
מעמיד עמורים מעצמות ארכבותיך להסתופף בהם העכברים ומצלעותיך משכן לצפעונים. וגרוניך
מעבר לפתנים. ופיך בית שער לכל זוחלי עפר זכור זאת והסמר שערך. וחמול על בני גויך
וצלם דמותך ואל תשחיתוהו במאכל ומשהה ללא מצוה :

עוד צריך האדם לירא מדינה של גחנם העמוקה והרחבה כדכתיב (יעקב ל' לג') כי ערוך
מאתמול תפתה. מינים ממינים שונים כאשר תראה בספרי המוסר. והנה יש לך אדם
שהוא רחמן ולבו רך ואם יראה עני כיום סגריר נושא הצינה וגוו רותת וטרעוד מהקור יהמו
רחמיו עליו. גם אם יראה עני עומד בחצר קטן צד וחשך יהמה על חייו המרים. ואיך לא ירחם
על נפשו שהיה בנחנם של שלג נחונה ביד אכזרים הן הן המויקים נושכים וממיתים. ובמקום אופל
וצלמות ולזה רמזו במסרה. ויחרד אחימלך לקראת דוד. הב' ויחרד האיש וילפת. הג' ויחרד
יצחק

יצחק חרדה גדולה. ופי' חרדה ראשונה. ויחרד אחימלך רמו לנשמה שהיא אחי מלך הקב"ה כדכתיב למען אחי ורעי. לקראת דוד שהיא השבינה הבאה בשעת פטירת האדם כנודע. ויחרד האיש וילפת רמו לחבוש הקבר שיחרד בשכבו שם. ויחרד יצחק רמו לחרדת גהינם כמ"ש רז"ל (מד"ר ורס"י על פסוק זה) שנכנסה גהינם עמו. כי כן יירדי הכס וראה קורא נעים כמה וכמה ידרש לאדם לירא מן החטא ויחרד חרדה אחר חרדה עד שיתקן את המעוות. וזהו (איגה ג' מ') נחפשה דרכינו שאנחנו רוצים ללכת בה המות ודין הקבר וחבוש הקבר וגהינם ונחקרה ונשובה אל ה'. וזהו רמו (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל ערותיך :

ולהעיר את לבות האדם לתשובה לקטתי אויה נרגרים מדברי חז"ל ע"ע גהינם :

(א) הנותן פרומה לאשה מידו לידה להסתכל ביופיה אפי' קבל התורה כמרע"ה לא ינקה מדינה של גהינם (ברכות ס"א ע"א) :

(ב) כל המסתכל אפי' באצבע קטנה של אשה הרי הוא כאלו מסתכל באותו מקום ואפי' נותן צדקה בסתר שכתוב מתן בסתר יכפה אף לא ינקה מדינה של גהינם (ברכות כ"ד ע"א) :

(ג) כל המרבה שיחה עם האשה סופו יורש גהינם (אבות פ"א מ"ה) :

(ד) כל הבא על אשת איש יורד לנהינם ואינו עולה ונידון שם לדורי דורות (סוטה ד' ע"ב) :

(ה) המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב (מציעא נ"ט ע"א) :

(ו) כל ההולך אחר עצת אשתו במילי דשמיא יורד לנהינם (שם) :

(ז) כל המנבל פיו מעמיקים לו גהינם שנאמר שוחה עמוקה פי זרות (שבת ל"ג ע"א) :

(ח) כל המספר אחר מטתו של ת"ח נופל בנהינם וחייב נדוי (ברכות י"ט ע"א)

(ט) כל הכועס כל מיני גהינם שולטים בו (גדרים כ"ב ע"א) :

(י) כל המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון נופל בנהינם וכזורק אבן למרקולים (חולין קל"ג ע"א)

(יא) אדם שיש בו חנופה נופל בנהינם (סוטה מ"א ע"א) :

(יב) כל המתיהר נופל בנהינם (בתרא י"ד ע"ב)

(יג) אדם שיש בו גסות נופל בנהינם (שם ע"ח ע"ב) :

(יד) הפורש מד"ת נופל בנהינם (שם ע"ט ע"א) :

(טו) הבא על הכותית יורד לנהינם ואינו עולה (עירובין י"ט ע"א) :

(טז) המתפתה ביצרו נופל בנהינם (שם) :

(יז) כל המספר לה"ר נידון בנהינם (ערכין ט"ו ע"א) :

(יח) המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב (מציעא ג"ה ע"ב) :

שיח יצחק

(ט) המכנה שם רע לחבירו נופל לנהינם ואינו עולה ואפי' דדש ביה (מציעא ב"ט ע"א):
(כ) כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטים ונופל בנהינם וגורם כליה לעולם (ע"ז י"ה ע"ב):

ואלו הדברים מצילין מדינה של גהינם

(א) הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננים לו גהינם (ברכות ט"ו ע"ב):

(ב) המקיים ג' סעודות בשבת ניצול מנהינם (שבת ק"ח ע"א):

(ג) שלשה אינם רואים פני גהינם דקדוקי עניות. וחולי מעים. והרשות. ר"ל שיש עליו נושום. וי"א אף מי שיש לו אשה רעה ואינו יכול לגרשה. או מפני שיש לו בנים ממנה. או מפני שכתובתה מרובה (עירובין מ"א ע"ב):

(ד) בשכר יראיו יחלצם אפי' לאחרים מדינה של גהינם. (יבמות ק"ב ע"ב):

(ה) הנותן צדקה לעני אינו רואה דין גהינם שנאמר אשרי משכיל אל דל ביום רעה וכו' ואין רעה אלא גהינם (גיטין ד' ע"א):

(ו) המבקר את החולה ניצול מדינה ש"ג (נדרים ט' ע"א):

(ז) כל המניח בן בעוה"ז ומלמדו תורה ומעשים טובים אין מלאכי חבלה ונהינם שולטים בו הה"ד לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער אלו מלאכי חבלה שאינם יכולים לו (ירד ישרה דצ"י):

(ח) להנצל מנהינם יקיים מה שעשה רבי אברהם תלמיד האר"י זלה"ה שהיה נכנס לשק ויהיה מצוה שיגררו אותו בכל אורך ורוחב בה"כ לבזותו. ואח"כ צוה ליקח כל אחד אבן משקל ליטרא והיו זורקים עליו ואח"כ מניחים אותו במטה של חרולים והיה מתגלגל בתוכו עד שנעשה בשרו כמו אבעבועות ואח"כ מלקין אותו נגד הרג ואח"כ טובל במקוה נגד חנק. ואח"כ אמר מי שרוצה להנצל מנהינם יעשה כן (סו):

(ט) קבלה היא בידונו מי שהוא בקי במשניות וחוזר חלילה אינו רואה פני גהינם (סו):
(י) וכשם שהתורה מנינה על לומדיה בעוה"ז כן מנינה מעונש גהינם לעוה"ב (סו):

עוד צריך האדם לירא מהגלגול שאם לא תקן יחזור שנית בגלגול והנה צער הגלגול הוא יותר מצער גהינם כנודע ובפרט אם עינותיו גרמו לחזור לגלגול בחייתו יער ובפרט אם נתגלגל כבהמה ממאה ובפרט אם עינותיו גרמו להתגלגל בעשבי הדברא שהם שתי מדרגות פחותים מהאדם. ובפרט אם עינותיו גרמו להתגלגל כאבן דומם שהם שלשה מדרגות פחותות ממדרגת האדם. ודע שמי שמתגלגל כאדם אינו יודע בגלגולו אבל הבהמות וכיוצא יודעים

יודעים שהם מגלגלים ומצטערים הרבה. והנה משר לגלגל. לאחר ששמע שבכרכי הים יש הרבה ריוח אם יקח איוה סחורה לשם וקם וקנה סחורה והולוכה שמה וכבואו שם ראה שסחורתו זאת לא תשוה שם מאומה ונאלץ לדרוך בציות ולרכוב אניות לחזור בסחורתו כמה צער יגיע לו כי בלה ימיו וסיכון עצמו לרוק והלך ושב בידים ריקניות וסיכון עצמו בין גלי הים והררי חול וכמה יתביש מן בני האדם ודע ידירי שהאדם שבא לגלגול שנית ולא תיקן יענשו אותו שבעתים מהנשמה החדשה :

וכדי שהבין ענין הגלגול אעתיק לך לשון אורחות צדיקים דע"ר ע"ב הקדמה כ"ב מדברת בענין עונש הנשמות של הרשעים וגלגוליהם ובאיוה דבר מהגלגלים. ועתה אכתוב מעט בענין עונש הנשמות של הרשעים בעולם הזה שמהגלגלים ובאים ככמה גלגולים לכפר עונם ודע כי כמעט אין אדם בארץ אשר ימלט מהגלגולים אלו והנה הרשעים אחר מיתחן נכנסים בגהינם ומקבלים שם עונשם ומתכפר להם ומשפטם י"ב חדש. ויש רשעים שכתוב בהם (ש"א כ"ד כ"ט) ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע ואינם זוכים להכנס לגהינם אחר פטירתם למרק עונם. אמנם נפשם הולכה מרחי אל דחי בגלגולים משונים עד ימרק עונשו קצת ויוכל להכנס אחר כך לגהינם י"ב חדש להתכפר לגמרי ולא לו אין זמן קצוב כי לפעמים ילכו בגלגולים ההם עשרים שנים או מאה או אלף והכל תלוי בערך העונות שעשה בתחילה בעוה"י אמנם הצדיקים ות"ח אין אור של גהינם שולטת בהם כמ"ש רז"ל (תנינה ע"ו ע"א) על אלישע אחר לא מדין דינינו ליה משום דעסק באורייתא ולכן צריכים הם להתגלגל בעוה"י למרק איוה. הטא אשר להם כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. והנה הצדיק אחר פטירתו מן העוה"י הוא מוכן ומוזמן לעלות במעלות נרולות בעה"ב אבל לא בפעם אחת. האמנם תכף אחר פטירתו יענישוהו למרק העונות היותר חמורים אשר לו ואו יכניסוהו במחיצה אחת במעלה ובהגיע תור עלייתו למחיצה יותר עליונה יחזרו להענישו למרק החטאים היותר קלים מן הראשונים ואו יעלה במדרגה שנית יותר עליונה. אחר כך יחזרו להענישו עוד על דקרוקי מצות שהם כחוט השערה בסוד וסביביו נשערה מאיד ואו יעלוהו במחיצתו האמתית הראויה לו. ולקמן יתבאר מציאות עונשים אלו איך ענינם. והנה הצדיקים נמורים כדוד המלך ע"ה וכדניאל הוצרכו להתבשר מאתו יתברך שינוחו בעוה"ב ולא יצטרכו לעונשים מגלגולים האלה וכמ"ש דוד המלך ע"ה (תלים פ"ו י"ג) לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים. וכתוב (ס"ג כ"ו ד') אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתו בכית ה' כל ימי חיי וגו'. ונתבשר על ידי אביגיל באומרה (ש"א כ"ג כ"ט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וכו' גם דניאל נתבשר (דניאל י"ג י"ג) ואתה לך לקץ והגוח ותעמוד. ועכ"ז מצינו במדרש הנעלם של הזוהר ככתיבת יר כ"פ על כל הטוב אשר עשה לדוד ולישראל עמו (מ"א ח' ס"ו) שישב דוד בעוה"ב שבעה שנים אחר פטירתו קודם שהכניסוהו כירושלים של מעלה. גם מצינו בשמואל הנביא שהיה שקול כמשה ואהרן כשהעלהו שאול באוב שאמר (שמואל א' ג"ח י"ח) למה הרגתני לעלות אותי ואמר רז"ל (תנינה ד' ע"ב) שנתירא אולי היה יום הדין הגדול כנראה שאף שכבר עמד לדין בעת פטירתו עדיין יש דינים ועונשים

אחרים

שיה יצחק

אחרים. גם ריב"ז שלא הניח מקרא ומשנה וכו' והיה בוכה בעת פטירתו כנו' במסכת ברכות (דכ"ט ע"ג) ומה יעשו שאר הצדיקים שאינם דומים אליהם ומכ"ש שאר בני אדם. ואין להאריך במקום שראוי לקצר. וכבר כמה פעמים היתי עם מורי ז"ל מתהלך בשדה ואמר לי הנה איש אחד הנקרא בשם כך והוא צדיק ות"ח ולסכת עון פלוני שעשה בחייו הוא מתגלגל תוך אבן זה או צימח זה וכיוצא בו כמו שיתבאר לקמן ומעולם לא הכיר מורי את הצדיק שהזכיר והיינו חוקרים אחר הנפש ההיא ומצאנו כי כנים הדברים ואמתים ואין להאריך בדברים אלו כי לא יכילם ספר. ולפעמים היה מסתכל מרחוק ת"ק אמה בקבר אחד שבין עשרים אלף קברים אחרים והיה רואה נפש המת הנקבר שם עומדת על הקבר ההוא והיה אומר לנו בקבר ההוא בו איש פ' ושמו פ' ומענישים אותו עונש פ' על עון פ' והיינו חוקרים על האיש ההוא ומצאנו דברים אמתים וכאלה רבות וגדולות לא יכילם רעיון :

ונחזור אל הררוש שלנו כי הנה אחר פטירת האדם נפרעים ממנו על חטאיו קודם שיכניסוהו בנהיגה בהרבה אופני עונשים וכולם נקראים גלגול ר"ל כי יהגלגלו בדומם או בצומח או בחי או מדבר וכמעט רוב הבני אדם לא ימלטי מלהתגלגל בגלגולים אלו והטעם הוא כי אינו יכול לקבל עונשו עד שיהיה עונשם בגוף ונפש ואז בהתגלגלו שם סובל ומרגיש הצער שהוא ועי"כ מתכפרים עונותיו האמנם כפי ערך חטא האדם כך בחי' אופני גלגולו אם בצומח אם בבעל חי וכו' ולכן אפי' הצדיקים ות"ח יש קצתם אשר מתגלגלים ע"ד הנו' מחמת שבחיהם בא לידם איזה עון הצורך כפי עונש הגלגול ההוא ואח"כ עולים במעלה הראויה להם כי בהכרח העון צריך להמחק והקב"ה אינו והרן כי הוא תמים פעלו כי כל דרכיו משפט ואעפ"י שהוא צדיק גמור לא יקבל ממנו שום שוחד על מצוה כמ"ש רז"ל ולא עוד אלא כשירצה להעלותו במדרגה יותר עליונה חוזרים ומגלגלים אותו בגלגולים הנו' אם עדיין נשאר להם למרק איזה עון שצריך גלגול בזה ופעם אחת הייתי עם מורי ז"ל ואמר לי כי היה רואה בעיניו איש אחד מוסן דור התנאים שמגולגל בעו אמת נקבה לסיבת שהיה משמש מסתו לאור הנר ונדע דהויין ליה בנים נכפים ונמצא שגרם לבניו שיהיו נכפים ושימותו בקטנותם וה"ז שופך דמים ממש ולא עוד אלא ששופך דם בניו ופעם אחרת אמר לנו שהיה רואה בעיניו חכם אחד גדול מהדור שלפנינו זה כמה שנים וכשהגיע זמנו להעלותו עתה למחיצה יותר עליונה ממה שהיה בתחלה. ולכן עתה בעת ההיא עצמה ראה בעיניו שחזרו להענישו על דקדוקי מצות קלות כנו"ל כדי להעלותו אל המעלה הגדולה ההיא כי כפי ערך המעלה שמעלים אותו צריך שיוזכך יותר אפי' בדקדוקי מצוה כחוט השערה כנו"ל. ומכלל הדברים שהיה נענש או לשתי סבות האחת על שהסח דעתו מן התפילין כאומרו שלא ניגע לריק ולא נלך לכהלה כמו שאומרים אחר קדושת וכו' לציון ולהיותו מכיון בתפלה ההיא הסיח דעתו מן התפילין ונענש ע"ז הדקדוק הקל ומה יעשה מי שאינו מכיון לא בתפלתו ולא בתפילין שעל ראשו. גם נענש לפי שיום שבת אחד יצא לרשות הרבים ונכנס מעט עפר תוך מנעלו והלך בו ארבע אמות ברשות הרבים בלי כונה. וזוהו הבין כי אין מנוחה לצדיקים בעוה"ב כמ"ש רז"ל (ברכות ס"ד ע"ה) על פסוק ולכו מחיל אל חיל והטעם הוא

כי בכל מדרגה ומדרגה שעולים צריכים מרוק מחדש כנז"ל:

דראוי עתה לבאר מה ענין גלגולים אלו הנה נתבאר אצלנו כי כל העולמות כולם נבראו מברורי אותם ו' מלכים שמלכו בארץ ארום אשר מתו והיותו דך הוברר בעולם האצילות ואחריו הוברר לצורך עולם הבריאה ואחריו ליצירה ואחריו לעשיה. והיותו דך שבעשיה הוא האדם והוברר תחלה ואחריו בעלי חיים בלי מדבר ואחריו הצומח ואחריו הדומם ואמנם ע"י מעשיו וע"י המצות שעושה באכילתו וכיוצא יש בו כח לברר עוד מחלק הדומם להעלותו להצומח ואל החי ואל האדם כמבואר אצלנו בשער המצות בפ' עקב במצות ברכת המזון. ואמנם הרשע ע"י מעשיו גרם להפך שמוריד ואינו מעלה ויש מיני עונות שגורמים שחלק האדם ירד עד כחינת הדומם ויש עד הצומח ויש עד החי בלתי מדבר ולכן כנגד זה יש רשע שאחר מותו מתגלגל כאנן דומם כפי מה שחטא בחייו ויש רשע שמתגלגל בצומח ויש שמתגלגל בבעלי חיים כי ע"י עונם נמשלים ככהמות נדמו ובמעלה אחת הם עומרים ונדמים זה לזה והנה אלה שמתגלגלים בגלגולים אלו יושבים שם זמן קבוע עד שימרק עונו שגרם לו להתגלגל שם בצומח ובכלות זמנו עולה ומתגלגל בבעל חי. ובכלות זמנו עולה ומתגלגל באדם ממש:

ואמנם ענין זה הגלגול שיתגלגל באדם הוא כא משני פנים האחד ענין אלו הנשמות של הרשעים אחר שמתו ולא יזכו ליכנס בגהנים ונכנסים בגופות בני אדם החיים בעוה"ו ומדברים ומספרים כל הקורות אותם שם כנדוע בשם רוח רח"ל. והשני הוא כי מתעברים באדם כסוד עבוד כנז"ל בדרושים שקדמו ומתדבקים בו בהסתר גדול ואז אם האדם ההוא יחטא מתנברת עליו הנפש ההיא המתעברת בו ומחמיאו ומסיתו לדרך רע ע"ד מה שנתבאר אצלנו בדרושים הקודמים שכאשר נשמת הצדיק מתעברת באדם מסייעתו להטיב וכן אם נפש רשע היא מסייתו להרשע וכבר נתבאר אצלנו ענין זה כי לפעמים המתעבר באדם הוא לתועלת עצמו כדי להתקן המתעבר עצמו ולפעמים הוא לתועלת האדם כדי שהנפש ההיא מסייעו להטיב. וב' כחינות אלו ישנם גם בנפש הרשע המתעבר או יהיה לתועלת הנפש ההיא המתעברת לפי שהאדם הזה הוא צדיק או יהיה האדם רשע והתעבר בו הנפש ההיא להחזיקו ברשעתו עד יאבדוהו מן העולם ה"ו. והנה שהנפש המתגלגל באדם כאחד מב' פנים הנז' השלים זמנו הקצוב לו לעמוד שם ונהכפרו עונותיו או יוכל לכא אח"כ בעולם הזה בגלגול גמור אמיתי ויולד בגוף בעוה"ו כשאר בני האדם:

ונחזור לענין כי ראוי שהדע כי לא בכל זמן יש כח בהסתגלגל הנז' בדומם וצומח וכו' לעלות מישם ולהתקן כי לכל יש זמן ועת לכל הפך. אמנם זה זמן עליהם דע כי מי שנתגלגל בדומם וגזרו עליו זמן קצוב של כך וכך שנים הנה כאשר יגיע זמן עלייתו מן הדומם להתגלגל במדרגת הצומח אינו עולה רק בארבעה חדשים אמצעיים שבי"ב חדשי השנה והם אב אלול תשרי חשוון ואם זמן הקצוב להם נשלם כדי' חדשים אלו עולה ואם לאו צריך להמתין עד שנה אחרת לד' חדשים הנז' אשר בה. וזמן עליהם מן הצומח אל החי הוא כדי' חדשים ראשונים שהם ניסן אייר סיון תמוז. וזמן עליהם מן החי אל האדם הוא כדי' חדשים אחרונים שהם כסליו טבת שבט אדר:

שיה יצחק

האמנם אעפ"י שמרר עליהם הוא ע"ר הנו"ל מן הדומם אל הצומח ומן הצומח אל החי ומן החי אל המרבר הנה לפעמים יעלה המגולגל ב' מדרגות יחד כמו מי שנהגלגל בתחילה בדומם שהוא עפר ותבא איזה בהמה ותאכל העשב ובו מעורב מעט עפר אשר בו היתה מגולגלת הנפש ההיא. הנה עתה נפש זו נתגלגלה בבהמה ההיא ועלה ב' מדרגות יחד שהיא מן הדומם אל הבעל חי. או באופן אחר כי אם יהיה מגולגל בצומח שהוא הירקות או פירות האילן ויאכלם האדם נמצא כי המגולגל ההוא עלה מן הצומח אל האדם והם שתי מדרגות ביחד. ולפעמים יעלה המגולגל כל המדרגות פעם אחת שהוא מן הדומם לאדם כגון הרי שהאדם נתערב בתבשילו מעט עפר ובאותו עפר היה מגולגל אחד נמצא שעלה מדומם אל האדם :

ודע כי המגולגל במים או במלח אינם נקראים דומם אלא צומח והטעם הוא לפי שהמים הם חיים ונגרים ונובעים ואינם דוממים כמו העפר. והמלח נעשה מן המים ולכן נקרא גם הוא צומח וזה מה שאמרו במסכת שבת הנוטל מלח מן המחצב שלו חייב משום קוצר וידוע הוא כי אין קצירה רק בצומח. והנה ענין אלו המגולגלים נתבאר ענינם במקומות רבים והוא כפסוק (תהלים כ"ג כ"ג) הצילה מחרב נפשי מיר כלב יחודתי. גם רמזו ז"ל באימרום (פסחים ק"ג ע"ג) ריש הירא בדיקולא סליק לאיגרא וכו' כי הרואה שור שחור בימי ניסן יברח ממנו ויעלה לנג מפני שהשמן מרקד בין קרניו והענין הוא כי השור שהוא דינא קשיא יותר מוכן להתגלגל בו הנפש יותר משאר הבהמות ולכן יברח ממנו מה שאין כן בשאר הבהמות לפי שקדם לנו שאין זמן עליה המגולגל מן הצומח לבעל חי אלא מניסן ואילך לכן ביומי ניסן שאז נכנס בו המגולגל הרשע ההוא אוילי ע"י תוספת העבור ההוא הרע יזיק למי שיפגע בו אבל אחר שהורגל בו אינו מוסיק ולכן אין קפידא אלא בחדש הא' לעליותו הוא חרש ניסן. שהשור באכלו העשב הצומח נתגלגל בו הרשע ההוא שהיה בתחילה בצומח ההוא וכבר נתבאר אצלנו בשער הפסוקים בענין יונים ויומברום בני בלעם הרשע שעשו את העגל בחרש תמוז ועליו נאמר כתבנית שור אוכל עשב (א"ה) ובמקום אחר מצאתי כתוב בשם מוהר"ח ז"ל כי עש"ב ר"ת שבעה עשר בתמוז) וענין המתגלגל בדומם נתבאר בענין נבל הכרמלי שכתוב בו וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן. וסוד הענין יובן כמ"ש למעלה כי לכן נתגלגל בבלעם באח"כ בנבל הכרמלי והנה בבלעם הרשע היה לקראת נחשים ואין כחו אלא בפיו לקלל בני האדם וכשנהרג בלעם נתגלגל באבן אחת שהוא בחי' דומם לכפר לחישהו בפיו כנו' וכשנתגלגל אח"כ בנבל הכרמלי כי או היתה תחילת ביאתו בעוה"ז להתקן הנה כשאירע לו אותו המעשה שחירף את דוד ואמר מי דוד ומי בן ישי וכו' ורצה דוד להורגו יען כי בא לתקן ריבור הרע דבלעם והיוסף פשע והוא וחבאי ברבור שנית לקלל את דוד מלך ישראל. ואז זכר נבל וידע כי בתחלה נתגלגל באבן לתקן הדיבור של בלעם. ועתה חזר לקלקלו ולכן וימת לבו בקרבו בזכרו כי הוא היה לאבן בתחלה כנו' ולכן לא כתיב ויהי אלא והוא היה לאבן. והנה נבל היה אדם גדול ואין תיטה איך ידע זה. גם אפשר שהגיד לו איזה נבוא אורחכם. גם אפשר דכול זה הו"א ע"ג דאיהו לא חוי. גם ענין הגלגול בדומם נרמז אצלנו במ"א בפ' כי אבן מקור תועק כי יש מגולגלים באבן שנקרר שהוא כרוכס. או בכמים

מעץ יעננה שהוא בצומח ומשם זועקים מרוב העונש אשר להם שם. ועוד יתבארו קצת פסוקים אחרים עתה ב"ה :

והנה נבאר עתה קצת מיני מנוגלים :

(א) דע כי המדבר לה"ד וכיוצא בו מתגלגל באבן דומם כמו שביארנו בענין נבל שכתוב בו ויהי לאבן כי תמורת הדיבור הוא הדומם :

(ב) המאכיל נבלות לישראל מתגלגל בעלי האילן והוא הצומח ואז עונשו הוא שהרוח מכה בעלה ההוא ומחזירתו לכאן ולכאן ואין לו מנוחה וכשנשלם זמן הקצוב לו נעקרת העלה מן האילן ונובלת ונופלת לארץ וזהו כדוגמת מיתה אצלו שנפרד ונעקר מן העולם וז"ס הפסוק והעלה נבל כי מי שמאכיל נבלות לישראל מתגלגל בעלה הנובלת לארץ גם זה סוד כי תהיו כאלה נובלות עליה ולפעמים כי אחר שהעלה הזאת נובלת חוזר להתגלגל בעלה אחרת וגם היא נובלת עד כמה פעמים ע"ד האדם המתגלגל בעוה"ז כמה פעמים כפי עונש הראוי להם ויש מי שמתגלגלים במים והם ג"כ נקראים צומח כנז"ל והם אלו :

(ג) מי ששפך דמים בעוה"ז מתגלגל במים וסימניך על הארץ תשפכנו כמים. ונאמר שופך דם האדם באדם דמו ישפך ועונשו הוא שעומד בקילוח המים ושם המים מקלחים עליו תמיד והוא רוצה לקום ולעמוד והמים מפילים אותו בכל רגע ואין לו מנוחה כלל ותמיד הוא מתגלגל סביב במקום הקלוח של המים ההם. גם נרמז זה בפסוק כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה :

(ד) כל מי שמיתתו בחנק ולא נענש בב"ד של מטה מתגלגל במים ושם נחנק בכל רגע. והנה הבא על אשת איש אשר מיתתו בחנק מתגלגל ברחיים שנותנים בהם החטים וטוחנים ע"י המים המגלגלים הרחיים ושם נדונים האיש והאשה והיא תסוד תסתן לאחר אשתו :

(ה) גם המזלזל בנטילת ידים מתגלגל במים. וז"ס הפ' אוי עבר על נפשנו המים הזדונים ברוך ה' שלא נתננו מרף לשיניהם. כי הנה ר"ת נ'תננו מ'רף לשיניהם נמ"ל וז"ס מ"ש חז"ל האוכל בלא נטילת ידים נעקר מן העולם ונידון במים כנז"ל. גם ממילא רמז להפך ואמר ברוך ה' שלא נתננו מ'רף לשיניהם ר"ת שנמר. כי ע"י שנמרנו ידינו לא נהיה מרף לשיניהם של המים הזדונים הנז"ל ולכן ברוך ה' שלא עשנו כמו הרשעים שאינם נוטלים את ידיהם :

שיה יצחק

(ו) גם מי שאינו מברך ברכת הנחנין ומזלול במ גזול אביו ואמו וחבר הוא לאיש משחית. וגם הוא מתגלגל במים ויש שמתגלגלים בבעלי חיים :

(ז) והנה הפרנס המתנאה על הצבור יתגלגל בדבורים ובמ"ש רב נחמן בר יצחק לא יאי יהרותא לנשי הדא שמה כרכושתא וחדא שמה זיבורתא. והם דבורה הנביאה שנתנאית על ברק ושלחה אחריו לקראו והיא לא רצתה ללכת אצלו. גם חולדה הנביאה בותה לצדקיהו המלך ואמרה אמרו לאיש הזה אשר שלח אתכם אלי כמ"ש רז"ל והנה בתוך דבריהם רמזו כי הדבורא היא בעלת גאווה ולכן אינה עושה מלאכה ולכן היא דברנית כי בכל שעה לא תשקוט פיה. ולכן הפרנס המתנאה על הצבור :

(ח) וכן מי שמדבר דברים שלא כהוגן שניהם מתגלגלים בדבורא שיש בה שתי מדות אלו:

ודע כי אין לך שום אחד מאלו המתגלגלים הנו'. או שום נשמה שנענשה כב"ר של מעלה שאין לפניו כנו' א' שמכריו עונשו ועונו המיר בכל זמן ההוא שהוא מתגלגל שם או שנענש שם כנו' ואינו זו מאצלו. גם יש עמו שומר אחד שמעניש אותו באותו עונש הראוי לו או שמגלגלו באותו גלגול הראוי לו כגון מי שנתגלגל במים הנה השומר ההוא עומד עליו המיר להפילו במים בכל רגע עד זמן הקצוב לו. גם רוב המתגלגלים או הנענשים כנו' יש לפניהם ב"ד שדננים אותו בעת גלגולו או עונשו. ומשנים את עונשו מעת לעת סעונש אחר לעונש אחר כפי הרין והמשפט הראוי לו :

(ט) הבא על הבהמה מתגלגל בעמלק :

(י) הבא על הנדה מתגלגל בגויה :

(יא) הבא על אשת איש מתגלגל בחמור :

(יב) הבא על אמו מתגלגל באתון נקבה :

(יג) הבא על הזכר מתגלגל בשפן או בארנבת כפי מה שחטא או בועל או הנבעל :

(יד) הבא על כלתו מתגלגל בפרדה :

(טו) הבא על הגויה מתגלגל בקדשה יהודית :

(טז) הבא על אשת אביו מתגלגל בגמל :

(יז) הבא על אשת אחיו מתגלגל בפרד זכר :

(יח) הבא על אחותו בת אביו או בת אמו מתגלגל בחסידה ויהרגנה חברותיה כמ"ש

ז"ל וזה סוד פ' ואיש כי יקה את אחותו בת אביו או בת אמו חסד הוא :

(א) הבא על חמותו והשובב עם בהמה חיה ועוף יתגלגל בעורב :
 (ב) המסתכל תמיד בעריות ומביט בהם יתגלגל בראה שרואה למרחוק יותר מכל
 העופות וכל זה אם לא עשה תשובה. (ע"ל הרב אורחות צדיקים) :

והן אמת כי כל היראות שמחמת מקרי הזמן ומחמת המיתה והרין וכיוצא הם יראת העונש
 וגנו אותה בוהר כאשר יראה הקורא בוהר. והטעם הוא שכל הנז' מניחם ה' להכניע
 לבית הרשעים אבל הם בעצמם אין להם כח לפעול מאומה ואם ח"ו ירא מהם נמצא שנותן
 להם כח ח"ו. והוא מַשְׁרַח למלך שהניח אדם אחד לסכב בשוקים שאם יראה אחד עובר על
 מצות המלך שיעניש אותו ואם אדם נזהר במצות המלך לא ירא ממנו וא"כ האדם למה ירא
 ממנו והנמשל מיון שהקב"ה הניח כל אלה המקרים בשביל העובר על מצותיו ואם כן למה
 ירא האדם מהם והלא צריך לירא מהשי"ת שנתן להם כח לענוש את העובר על מצותיו ויקח
 האדם ק"ו מתנוק שמכה אותו רבו כמטה וכי תעלה על דעת התינוק לירא מהמטה ואם
 יראה מטה בדרך האם ירא ממנה אלא עיקר יראתו תהיה מרבו וא"כ למה יגרע האדם
 מן התינוק וירא ממקרי הזמן והלא צריך ליראה מרבו רבון העולמים. אעפ"י כן טובה היא
 בראשית הכנס האדם לעבודת ה' שבתחלה יבניע היצה"ר בזה וכמ"ש רז"ל הרואה שיצרו
 מתגבר עליו יזכור לו יום המיתה. ואח"כ כאשר יתקרב לעבודת בוראו יזכה ליראת הרוממות
 הלא תראה כי מי שיצא לו מכה בגופו הלא הרופא בתחלה יתן לו רטיה חזקה לאכול
 הכשר הרע שבמכה ואח"כ יתן עליה רטיה להשקוט החום ולהכריא הכשר כן הרבר הזה
 בתחלה תהיה על פניו יראת המקרים רעים שבעולם להשקוט ולהחליש היצה"ר ואח"כ ירא
 יראת הרוממות. אבל מי שלא זכה ליראת העונש גם יראת הרוממות לא יזכה לה :

והנה אם איש אחד מבוה את חברו לומר לו אחה אינך ירא ה' הוא מתבעס ויורד עד לחיו
 ויאמר לו כיצד האמר לי איני ירא ה'. לכן עלינו לבאר מהות יראת ה' כדי שידע
 האדם את עצמו אם הוא ירא את ה' אם לא :

(א) בריש כל מראי'ן הוא שיהיה נכנע בעצמו ולא ידבר תמיד אלא בקול נמוך
 כמנהג המדברים לפני מלך ושלטון :

(ב) כשמתפלל ומדבר דבריו לפני בוראו יהיה ברתת וזיע בדרך המדברים לפני
 מלך ב"ו ומתחננים אליו :

(ג) יתרחק מכל מנוף מעשיו כדרך העומדים לפני מלך ב"ו שתמיד יהיו בגדיהם
 נקיים כן בגדי נשמתו יהיו נקיים מכל מנוף שכל פעם יתרחק בתשובה :

(ד) לא ישקר באמונתו לפני השי"ת כדרך העומדים לפני המלך שלא ידברו
 דברי שקר :

שיח יצחק

ה) בדבר שהוא לעבודת ה' לא ירא מפני בני האדם ולא יבוש כמ"ש הוי עו
 כנמר וקל כנשר וכמ"ש הנביא שמתו פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש :

ו) לירא מהת"ח שנאמר את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ולא יפער פיו לבלו
 חק על החכמים שבדור ואם אמור יאמר שרק החכמים הראשונים
 אנחנו מצווים לירא מהם שהם היו חסידים אך אלו שבזמננו עניניהם ומדותם
 קשים וכל ישעם לאפוקי ממונא וכנהנה וכנהנה הבל יפצה פיהם מאחר שהם
 לומדי התורה בודאי התורה שבלבותם מנינה עליהם מן החטא וכמו שאמרו
 רז"ל התורה בין בעידן דעסיק בה בין בעידן דלא עסיק בה מנינה מהיציצה"ר ומצלת
 ואפי' אם חטא שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא בודאי עושה
 תשובה וכמו שאמרו רז"ל אם ראית ת"ח שחטא בלילה אל תהרהר אחריו
 ביום שמא עשה תשובה, שודאי עשה תשובה :

ועוד שאפילו חטא הת"ח הוא כהשגחה פרטית כדי להתחוק בעבודת הבורא ולמנוחתו.
 אשר בכלל זה נחה שקטה חקירה גדולה והיא קבלתנו האמתית שהבא ליטרה
 מסייעים אותו ואם כן כיצד אומר שלמה המלך ע"ה אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא
 יחטא אכן עפ"י הקדמתנו תתורץ והוא שהחטא לצדיק כדי לזרוק לעבודת הבורא. וזה אומרו
 אין צדיק בארץ (שיהיה צדיק) ויעשה טוב אם לא יחטא כדי לזרוק. וזה אומרו וזרה השמש
 ובא השמש שפעמים יחטא הצדיק וזה יהיה למען שיהיה ואל מקומו שואף וזרה. יותר מקודם.
 וא"כ כיצד האדם ימלאנו לבו לדבר נגד החכמים על סמך שראה אותו שחטא והלא החכמים
 אמרו והוי זחיר כגחלתן שלא תכוה וכו' ואם כן איך ירהיב בנפשו האדם להכניס עצמו כסכנה
 על סמך דעתו. וכפרט אם לא ראה בידו חטא אלא כך בשאט נפש מדבר על החכמים של
 הזמן. והלא אמרו יפתח בדורו (שהיה עם הארץ) כשמואל בדורו. והוי יודע שאם תראה שאחד
 סבזה את הת"ח ולא נענש אל תבטח בו כי אחריתו תהיה מרה כלענה וכשתדקדק בדברי
 רבותינו ז"ל תראה שאף את זאת רמזו בחכמתם שנשיכתם נשיכת שועל שבאוהה שעה אינו
 מרגיש ואחר כך תשריש שרשיה ותעשה בו שמות. ועוד דימה אותו לעקיפת עקרב שידוע
 שנשיכתו היא קרה בתחלה ואח"כ תעשה בו כאב אנוש. כן זה המכזה ת"ח אף כי לפי
 שעה תראה שלא נעשה בו דבר אכן אח"כ לוקח בכפלים רח"ל :

ואם תראו שהם מכקשים כסף הלא תראה שתלויים בו נפשות ביתו והבית ימלא ילדים רבים
 ערומים וחסרי לחם. ואם תאמר מדוע חכמים ראשונים היו עושים אותות ומופתים
 ובחכמי דורנו אין גם אחר שיעשה דבר פלאי ואם כן וראי האנשים האלה אינם ת"ח לזאת איש
 כי לא מחכמה שאלת זאת דשטא הוא מעון הדור וכמו שאמרו רז"ל שפעם אחת היו ת"ח מסיבין
 בבית

בבית המדרש ויצוה בת קול מן השמים שיש אחד ביניכם שראוי שתשרה עליו השכינה
כמישה רבינו ע"ה אלא שהדור אינו ראוי :

זאת ועוד שמחמת שכל יום ויום נעשה חומת ברזל בינינו לבין אבינו שבשמים ועל כן לא
יוכלו לעשות אותות ומופתים כמו הראשונים. וזאת ועוד אם ח"ו יהיה כדבריו הוא מה דאפקיד
איבעי למעבד ובהדי כבשי דרחמנא למה לך והלא המה לומדי תורה נקראו ואתה עושה כבוד
ורא רק מהתורה. ומה לך ולהם אם ח"ו הם נענררי המוסר ודרך ארץ הלא השי"ת יבקש
מהם הלא רק להתורה אתה מכבד וזה ירטה למלך שנותן אות הכבוד לעשירי שכל הרואה
אות הכבוד הזה מחוייב כל איש לקים מפניו. ומי זה יהין בראית איש נושא אות כבוד
היה ולא יקום מפניו כאומרו כי איש רע מעללים זה כי הלא לא רק להאיש הנושא הוא כורע
אך ורק לאות הכבוד של המלך הוא כורע ומה לו לבקש חשבונות על נושא אות הכבוד אם
ראוי לכבוד אם לא. וכן הנמשל הלא האלהים צוה לנו את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח והרי
זה הוא ה"ח הלא אתה חייב לקיים נורת הכבוד התורה ואם תאמר הלא אמרו האי מאן
דסני שומעניה אסור לחלוק לו כבוד. זה דוקא נאמר על יודעו ומכירו היטב שח"ו הוא רשע
אבל לא אמרו על חכמי דורנו. הם כי לא להזכיר. והנה יש חכמים בעיניהם מתחכמים להרע
לדבר על הת"ח תועה ואומרים חוץ מתורתם. אוי להם. וזה פירשו הראשונים ולעפה אחותני
שמכזים אותי על ידי עיוזי תורתך שאומרים חוץ מתורתם הכט וראה קורא נעים שאמרו רז"ל
לא חרבה ירושלים אלא על שכזו בה תלמידי חכמים שנאמר והיו מלעינים וכו' ואם חרבה ירושלים
בעון זלוול תלמידי חכמים איך אנחנו מקיים שיבנה הארמון ועון זה מצוי בינינו אוי לנו.
לכן כל אחר ואחר מישראל עליו החייב מיטל לנהוג כבוד בחכמי דורנו כמו תלמידי חכמים
הראשונים מאחר שגלו לנו רז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו. ועוד מאחר שהם עוסקים בתורת
ה' צריך לירא מהם ולנהוג בהם ככיר כמו הראשונים לכבוד התורה וזה אומרו ירא את ה'
בני ומלך מאן מלכי רבנן ה' זכנו :

דינים השייכים לכבוד ת"ח

- (א) מצות עשה לקום בפני תלמיד חכם אפי' אינו זקן רק יניק וחכים ואפילו
אינו רבו רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו (ש"ע יור"ד סי' רמ"ה) :
- (ב) מאימתי חייב לקום מפניו משיגיע תוך ארבע אמותיו עד שיעבור מנגד פניו
דבעינן קימה שיש בה הדור והיינו בתוך ארבע אמותיו שמוכחא
מלתא שמפניו הוא עומד (שם ובאה"ט) :
- (ג) רכוב כמהלך דמי (שם) :

שיח יצהק

ד) אסור להעצים עיניו ממנו קודם שיגיע לתוך ד' אמותיו כדי שלא יצטרך לקום מפניו כשיגיע לתוך ארבע אמותיו (שם):

ה) אין עומדים מפניו לא בבית הכסא ולא בבית המרחץ דכתיב תקום והדרת קימה שיש בה הדור (שם):

ו) ודוקא בבית הפנימי של מרחץ אבל בבית החצון עומדים (הגהה שם):

ז) ובבית האמצעי של מרחץ חייב לעמוד כיון דיש שם שאלת שלום (כא"ט שם):

ח) אין בעלי אומניות חייבים לעמוד בפני ת"ח בשעה שעוסקין במלאכתן. ואם הוא עסוק במלאכת אחרים ורוצה לעמוד אינו רשאי (שם):

ט) אם הוא מופלג בחכמה אפי' אינו רבו דינו כרבו מובחק שעומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישב במקומו (שם):

י) מי שהוא גדול בדורו ומפורסם בדור בכך נקרא מופלג בחכמה (שם בהגהה):

יא) אפי' בשעה שהוא עסוק בתורה צריך לעמוד מפניו (שם):

יב) אפי' בשעת תפלה וק"ש (הרב חיד"א ז"ל בס' משפט כתוב):

יג) אין חיוב לעמוד לפני אשת ת"ח וגם לא לעשות לה הדור (שם):

יד) אדם שיושב וס"ת על ברכיו ועבר רבו ואין מקום להניח הס"ת במקום שיושב כי צר לו המקום אינו מחויב לקום עם הס"ת ואם בקש לעמוד

אומרים לו שב ואל תעשה עדיף (חיים שאל):

טו) מי שיש בידו חומש אין לו לעמוד מפני ספר וחכם (שם):

טז) יש לקום מפני ת"ח סני נהור (שם):

יז) יש ספק אם חייב לעמוד מפני זקן בכניסתו לבית אעפ"י שאינו בתוך ארבע אמותיו כי כל הבית חשיב כארבע אמות או לא (ברכי יוסף):

יח) אינו עומד עד שיגיע לד' אמותיו וכו' אע"ג שכתב הש"ע מאימתי חייב לקום מפניהם משיגיע וכו'. אי בעי למיקם קודם ד"א אינו עומד (שם):

יט) כיון שעבר החכם יכול לישב וכלשון מרן (שם):

כ) אין מכבדין בירידה ולא ביציאה וכו' נראה לי שאם נהגו העם לכבד הת"ח או הנכבדים באופן זה כיון שכך הסכימו לכבוד צריך להדר הת"ח בזה כן נראה לי:

ועוד מכלל הוראה צריך לירא מכל מקום שיש בו קרושה כמו כה"כ וכה"מ כמו שמצינו

בבחר שבאבות שאמר (נר' כ"ח י"ז) וירא ויאמר מה נורא המקום הזה. וכמ"ש (ויקרא י"ט ל')
 ומקדשי תיראו:

ואלו הם הדינים השייכים לבה"כ

- (א) בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש. כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה. ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשמים בהם ואין מטיילים בהם. ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ות"ח ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק (ש"ע א"ח ס' קנ"א):
- (ב) ובעון קלות ראש בבית הכנסת נהפכים לבתי עכו"ם (סמ"ק). אסור לשחוק בבה"כ
 (שם כז"א):
- (ג) שכיני בה"כ שמניע מהם ריח רע לבה"כ צריכים להרחיק (שם):
- (ד) ובבית המדרש ת"ח ותלמידים מותרים לאכול ולשתות בהם שלא מדוחק (הגהה שם):
- (ה) אין מחשבים בהם חשבונות אלא אם כן הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים (שם):
- (ו) אין מספידים בהם אלא אם כן יהיה ההספד לאדם גדול העיר שכל בני העיר מתקבצים ובאים להספידו (שם מ"ג). וכן אם כל העיר קרובים של הגדול (שם באה"ט):
- (ז) אם צריך להכנס לצורכו כגון לקרא לאדם אחד יכנס ויקרא מעמ. או ידבר דבר שמועה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהיה נראה כאלו נכנס לצורכו (ש"ע שם):
- (ח) ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות יאמר לאחד מהתינוקות קרא לי פסוק שאתה קורא בו או ישעה מעט ואח"כ יצא שהשיבה בהם מצוה שנאמר אשרי יושבי ביתך (שם):
- (ט) שיעור הישיבה כדי הלוך שני פתחים (שם):
- (י) י"א שיחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו אין לו קדושה כ"כ (שם):
- (יא) האר"י היה נוהר מאוד שלא לדבר בבית הכנסת אפי' דברי מוסר פן ימשך ממנו דברי חול (באה"ט שם):
- (יב) אין ישנים בבה"כ אפי' שינת עראי אבל בבית המדרש מותר (ש"ע שם):
- (יג) לצורך ב"ה מותר לאכול ולישן ומטעם זה ישנים בליל יום הכפורים (שם):

שיח יצחק

יד) וחייב לגעור באותם הישנים בבה"כ ומכ"ש אותם הישנים בשעת הדרשה שאז עבירה גוררת עבירה ומסיר אזנו משמוע תורה (באה"ט):

טז) היו לבה"כ שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח שני לקצר דרכו ואם היה הדרך עובר קודם בנין בה"כ מותר (עש):

טז) אם לא נכנס בו תחלה כדי לקצר דרכו מותר לעשותו דרך וכשנכנס בו להתפלל מותר (י"א מצוה) (באה"ט) למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר (עש):

יז) מותר להכנס בבה"כ במקלו ובתרמילו ובאפונדתו (ר"ל כמין כים תלוי עליו) ויש אוסרים ליכנס בו בסכין ארוך או בראש מגולה (עש):

יח) יכול לרוק בו ובלבד שישפשפפו בגליו. או שיהיה שם גמי (או אפר) שאם ירוק לתוכו לא יהיה נראה (ש"ע עש). והאר"י ז"ל היה נוהר מרקיקה אפי' שלא בשעת תפילה (באה"ט):

יט) מיט שעל הגליו ראוי לקנחו קודם שיכנס לבית הכנסת להתפלל וראוי שלא יהא עליו ולא על בגדיו שום לכלוך (עש):

כ) נוהגים בהם כבוד לכבדן ולרבצן (עש):

כא) מצות מורא בה"כ הוא מן התורה כמצות מורא בהמ"ק (בית עובד):

כב) גם בעזרה כיון שמתפללים בהם לפעמים אין לאכול ולשתות בה (משש כתוב):

כג) נוהגים עתה לשתות מים בבית הכנסת אף מי שאינו ת"ח (עש):

כד) כותל של בית הכנסת מבחוץ צריך לנהוג בו כקדושת בה"כ ושלא להשתמש בו ולא לנתוץ ממנו (עש):

כה) צריך לזוהר שלא להרים קולו בבה"כ אם בא לקרא לשום אדם שמדריך היושבים בבית המלך שאין מגביהין קולן אלא קול בחשאי (אחרונים):

כו) ראוי לזוהר כשיצא מבית הכנסת שלא יצא ואחריו להיכל שבו ס"ת אלא יהויר פניו לארון (עש):

כז) ונראה לי שבעיר שאינם נוהרים בזה רוב הצבור חששנו לו מחמאת השש יוהרא אלא אם כן בענין שלא יראו אותו:

כח) אסור לאדם לנשק בניו הקטנים בבהכ"נ כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום ב"ה (מורם בהגהה): וש"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבית

הכנסת (בית עובד):

וכן צריך לירא ולעשות כבוד בתשמישי קדושה כמו ס"ת ותפלין וכיוצא ולנשק אותם בכל עת ולפיות אותם כמפה יפה כמו שחייב להלביש אביו של משה:

וכן צריך לנהוג כבוד לכל כתב מרובע שהיא אישורית אע"פ שלא נכתבו בקדושה והטעם כיון שהאותיות האלו הם דומות לכ"ב צורות קדושות שבהם נבראו שמים וארץ ראוי לכבדם ואם מוצאם בשוק או בשאר מקומות המכונים צריך לנשקם ולגנום במקום הראוי וכבר אמרו שחסיד אחד נענש על שלא היה מכבד את דפי התפלה הנמצאות. והרי זה דומה לעושים צורת השרים ומניחים אותם בדרכים שכל מוצאם מכבד אותם וכ"ש האותיות שהם דומות ורמוזים על עולמות העליונים והנה האדם אם נראה לו נייר שיש בו חשבון עם חברו חיש יקחנו ויצניענו במקום המשתמר כש"כ שצריך להצניע דפי הקודש ומכ"ש שצריך לנהוג כהם כבוד ולירא מספרי הקדש ושלא ישלמלם דרך בזיון אלא כאדם המטלטל בנדי המלך בפניו איך מטלטלם בכבוד. כן צריך למלטל הספרים שהם כמו בנדי המלך בפניו. ובידים נקיות שלא יהיו ידיו ממונפות. הלא תראה אם אדם ידיו ממונפות לא יכניסם לתוך פיו כ"ש שאין ראוי להפיש איוה ספר וידיו ממונפות או מוזהמים. ולטעם זה הזהירו שלא יניח ספר על כר שישן עליו שהוא רדאי אינו נפלט מאיוה מואוס ואינו כבוד לספר להניחו במקום מואוס. וכן צריך לירא מספרי הקדש ולא ישמש ממתו לפניהם אלא אם כן מונחים בכלי תוך כלי שאינו בלוי. או שיהיו למעלה מעשרה טפחים. וכן אם היה קורא והוצרך להספיק מאיוה סיבה שירצה שיסגור הספר או יכסנו שאינו כבוד להיות הספר פתוח ואין איש קורא בו ובפרט שמה יפול עליו מים או איוה דבר ויפסיד אותו:

וכן צריך להזהר בכבוד הספרים שלא יניחם במקום שישב הוא אלא לעשות להם מעלה שיהיו לפחות למעלה משיבתו ומכל שכן שלא יניחם אצל רגלו כמו שראיתי הרבה בני אדם אוי להם. וצריך להנאות כפריו ויניחם ויצניעם במקום הנבחר בביתו. ועל אלו וכיוצא נאמר כי מכבדי אכבד ובווי יקלו. וריב לי על בני האדם שמשמשים בספרי הקודש דהיינו שמניחים אותם על פי החבית וכונתם לסתום החבית או לסמוך בהם קערה וכיוצא אוי להם הלא תראו ותקחו מוסר אם אדם יש לו כתב מהמלך לפיטרו מן המס וכדומה כמה מצניעים ונוהר בהם כ"ש כתב מהמלך מלכי המלכים הקב"ה שצריך להזהר בהם וצריך שבכל פעם שתופס הספר לקרות בו לנשקו וכן כשסוגר אותו. וכל זמן שהאדם מרבה בכבוד הספרים הוא נוטל שכר הרבה:

וכן צריך ליהדר הרבה בכבוד התורה שלא יקרא וידיו ממונפות ויקח ק"ו שאם ידיו היו מלוכלכים כפחם ויביאו לו בגד משי ורקמה היתכן שיתפוש הבגד כל שכן אם ידיו ממונפים כאיוה מומאה שלא יקרא בתורה התמימה ובכלל אזהרה זו שלא יקרא ונפו מלא צואה אלא צריך לברוק עצמו קודם לטורו ואם מרגיש בעצמו שיש לו כבודות של צואה ולומר אוי נאמר עליו למה לי רוב זכויכם אמר ה'. וכן לא יקרא במקום מנופת ומאוס ואם יקרא עליו נאמר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים. כי אדרבה התורה הזאת היא נותנת כח להיצה"ר רח"ל ואם כן כמה וכמה צריך להזהר ככהכ"ס שלא יחשוב בדברי תורה אלא הוקא יחשוב ענין הוצאת הבית או איוה ענין שאינו דבר מצוה הלא תראה שכתב הרב האר"י

שיח יצחק

האר"י ו"ל צריך האדם לשיעשה צרכיו לחשוב שכל מה שבבטני מברור המאכל הוא מוציא אותם לחוץ. ואם נכנס לכה"כ אסור לחשוב במחשבה זו כי אם דוקא קודם שיכנס לכה"כ. ואם בן ק"ו צריך שלא ירהר בדברי תורה. והנה היצחק בודאי בשעת הכנסו לכה"כ יבוא לו מחשבות מהורות וצריך האדם להתחזק הרבה ע"ז. ושמעתי שיש חסידים שכל פעם שנכנסים לכה"כ מכניסים עמם מקמרת של טיטון שהוא ידוע שסגולתו לבטל המחשבה. וכל אדם יראה בעצמו לעשות זהירות שלא יבא בלבו מחשבה טובה בכה"כ וה' לא ימנע טוב :

עוד מענין יראה שמים להוהר מעון חלול ה' הנורא והחמור כי בן אמרו רו"ל (יומא פ"ו ע"ה) שתשובה ויום הכפורים ויסורים תולים ורק מיחה היא המכפרת שנאמר ונגלה באוני ה' צבאות אם וכו'. ועוד אמרו רו"ל מצינו שיותר הקב"ה על ע"ז ולא ויתר על חלול ה' אם בן מי הוא זה ששומע שכל כך חמור עון חלול ה' ולא יפחד ממנו. והנה למעלה כתבנו מה ענין זה. והנה כתוב במשנה (אבות פ"ד מ"ד) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי אחד שונג ואחד מזיד בחילול ה'. ופירשו הראשונים אחר שיגן וכו' הוא מעם בפני עצמו שכמו שהסתר והגלוי שוים הם בחילול ה'. בן השונג והמזיד. והמעם כי העובר על מצות המלך יש הפרש בין עובר בסתר לבין עובר בגלוי אבל השולח יד במלך עצמו הכל שוה. ואם באנו לדין היה ראוי לענוש יותר הסתר מהגלוי כי המרים יד במלך בין גדוליו ושריו אולי פתיותו תצילהו באומרים לולא היה שומטה לא היה מרים יד לעיני כל. אבל המרים יד בסתר אין עליו זכות כלל. וכן ענין השונג והמזיד כי כל אדם חייב לכתוב על לוח לבו שיש מלך מושל על הכל ושראו יורא ממנו ולהודיעו לכבודו. והיתכן שיאמר אדם למלך שבחתי והכיתוך שבחתי וקללתוך הכט וראה כטה וכמה חמור עון חלול ה' :

עוד מבבל כבוד ה' ויראתו שלא יעשה שום מלאכה קודם הפלה וכן לא יהן שלום לחברו קודם הפלה וכמו שאמרו רו"ל (ברכות י"ד ע"ה) כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה. ולזה המעם שצריך שיתן החלה והתרומות קודם שיאכל יען שצריך לכבוד השי"ת מרם כל להראות שהוא יקר יותר ממנו וכן כל מצוה שהורמן לידו צריך להקדימה למעשיו וכמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה כל דבר שצוה אותו השי"ת לא הקדים שום מעשה עד שהשלים מצות האל. כי הנה בכרית מילה נאמר ויעל מעליו ה' וכתוב בעצם היום הזה נימיל ולא הקדים שום עסק עד שעשה המצוה. וכן בענין בן הגר שאמר לו כל אשר תאמר אלוך ישרה וכו' ונאמר וישכם אברהם בבוקר. מלמד שבליילה אמר לו וע"כ השכים בבוקר קודם שיעשה שום מעשה. והו רמז (מסלי כ"ד ד') מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם. לרמזו שנתן לו שלום בבוקר בזמן השכם רוצה לומר קודם תפלה שצריכה בהשכמה. וזה רמז (דברים כ"א ע"ז) כי התיינה לאיש שתי נשים היינו נפש הבהמית ונפש השכלית האחת האובה שהיא עניני עוה"ז. והאחת שנואה שהיא עניני עוה"ב וילדו לו בנים. תולדות האובה והשנואה. לא יוכל לברר את בן האובה על פני בן השנואה הבכור שהיא ראשית מעשינו ובה אנחנו מתחילים :

עוד מכבוד השי"ת שכמו שהאדם מכבד גופו בלבושים נאים ולא יחוש על היצאותיו כן יעשה כמצות

במצות השי"ת לעשות ציצית נאה תפילין מהודרים וכיוצא ע"ד זה אלי ואנוהו אתנאה לפניו
במצות ולא יחוש על הוצאתו :

וכן ראוי לנהוג כבוד במוזוה מפני כבוד קדושת ה' שבה שלא ישפוך מים עכורים לפני המוזוה
ומכ"ש שיש למנוע הקטנים מלעשות צרכיהם נגד המוזוה. ובע"ה ברני המוזוה נאריך בזה :

עוד מכלל כבוד ה' להזהר בעניני אמנים וקדישים שזה הוא מכלל קדוש ה' שצריך לזהר
בחזרת הש"ץ כי"ח כי הוא פגם גדול אם לא נזהר. וכן מכלל כבוד ה' שיקדים בחצות
לילה לעסוק בתורה :

עוד מכלל כבוד ה' שיתן צדקה כדכתיב (משלי י"ד ל"א) ומכבדו חונן אביון ומכלל זה לכבד
את אביו ואת אמו ומכלל זה שיהיה בכבוד הזקנים שנאמר (ישעיה כ"ד כ"ג) ונגד זקניו
כבוד. ומכלל זה לכבד את קנינו בשירות ושכחות והלל את ה' :

עוד מכלל כבוד ה' ויראהו להיוהו מצויה בבה"כ ובכית המדרש. ומעם לזה כי בה"כ ובה"מ
נקראים מקדש מעט. וכתיב (ויקרא י"ט ל') ממקדשי תיראו :

עוד מכלל יראת ה' להתקרב לכל מי שהוא ירא שמים ולהתרחק ממי שאינו ירא ה'. ואפי'
מלדבר עמו דרך חכרות וכמ"ש (תהלים קי"ט ס"ג) חבר אני לכל אשר יראוך. והמעם כי
כהתקרבו לטובים ילמד ממעשיהם הטובים. וכתיב (משלי י"ג כ') הילך את חכמים יחכם ורועה
בסילים ירוע. ודבר זה נלמד ממ"ש רז"ל (יומא ע' סע"ב) ריש לקיש מאן דאשתעי בהרי בשוקא הוה
יהבי ליה עסקא בלא שמר ובלא עדים :

עוד מכלל יראת ה' שצריך האדם לחקור ולדע באמתות למי הוא עובד כענין מה שצוה דוד
ע"ה לשלמה בנו דע את אלהי אביך ועבדיהו ולא תהיה כמצות אנשים מלומדה. ולזה
אמרו (אבות פ"ג מ"ה) אין בור ירא חטא. אלא צריך לחקור ולדרוש כפי ידיעהו. והנה כל הפרטים
הנז' בע"ה במקומם נאריך בהם ולא כתבנו איתה כאן אלא להסיר עוררון של היצה"ר שמראה
להאדם סימני טהרה ואומר לו שהוא צדיק ע"ד יש דרך ישר לפני איש. ר"ל שמראה לו
שהוא ישר אכן ואחריתה דרכי מות רח"ל. ובראות האדם פרטים אלו שצריך לירא את ה'. יראה
עצמו שהוא עדין חסר הרבה ויתחיל להפשיט את היצר שלו. והבא ליטמר מסייעים אותי. והנה
וראי שישראל נזהרים בכל זה אבל אני לעצמי דורש דרך הישר להכיר מיעוט ערכי ומיעוט
עבודתי ה' יוכני לעבדו ולירא אותו יראת הרוממות :

כלל העולה משער זה שצריך האדם לירא מהשי"ת יראת הרוממות ועי"ז יוכה לחקן את נר"ן
שלו ולאור באור החיים ולזה רמוז יראת ה' לחיים הנצחיים הרחמן הוא יוכני ליראתו
ולעבדתו אנתנו וזרענו וזרע עד סוף כל הדורות ליראה שלימה ונאה. ובוה נשלם
ספר היראה :

תם ונשלם. שבה לאל בורא עולם

שער האהבה

י' בינו ה'משכילים ויהבוננו ה'ראים בכל מה שביארנו בשער הקודם בענין הוראה ופרמיה. ובכן אמרנו עתה לסמיך לשער הנז' ענין האהבה כמו שאמר הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ו**לראהבה** איתו והטעם כי הוראה והאהבה הם סוד שתי עולמיות כחדא נפקין וכחדא שריין כנודע ליורעי חן ולכן תראה שאותיות אהבה ויראה כלולים זה בזה האופן **יר אה אה בה** ולמעם זה אמרו בויהר כי כל מצוה דלית בה רחימו ורחילו לא פרחא לעילא כי המצוה היא כמו גוף העוף והרחילו ורחימו להמצוה הם כמו שהעוף בלתי כנפים איננו פירח כן המצוה בלתי רחילו ורחימו אינה פורחת והרחילו הוא שמא עשאה שלא בתקנה או חיסר איזה פרט ממנה ע"ד אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב שהיא המצוה ולא יחטא ר"ל שיחסר בה איזה חסרון. ע"ד והייתי אני ובני שלמה חטאים. ורחימו הוא באהבה שלא על מנת לקבל פרס. לא פרחא לעילא ר"ל שאין לה כח לעלות למעלה ולכן תקנו הראשונים שקודם כל מצוה ומצוה שיעשה האדם שיאמר לשם יחיד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחילו לכלול מדת הוראה עם האהבה. ומדת אהבה עם היראה כדי שיהיה כח למצוה לעלות למעלה:

ועוד הוראה היא כנגד מצות לא תעשה והאהבה היא כנגד מצות עשה כמו שכתוב לאוהבי ולשומרי מצותי כמו שאמרו שמי עם י"ה שם"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח לכן היכללו הוראה והאהבה כמו גוף אחר כמו שרמ"ח אברים ושם"ה גידין הם גוף אחר כן הוראה והאהבה הם גוף אחר וכמו שרמזו באותיותיהם כנו' וכחדא נפקין וכחדא שריין. ונמצא לפי זה הוראה היא כנגד לא תעשה והאהבה כנגד עשה וכדי להבין דבר זה לאשורו נעתיק לשון ספר הישר לר"ת הביאו הרב. שני לוחות הברית (ק"ק ד"פ ע"ב):

עוד כתב ר"ת בספר הישר בשער חמישי וז"ל דע כי האהבה תתחבר מישי ח'קים האחת ממדת האוהב והשנית ממדת האהוב וכפי טעם מדה האהב תהיה תוקף אהבתו במדות הטובות אשר באוהבו. ועתה אפרש מדות האוהב ואומר כי מדות האהב הם השכל הטוב והנפש הטהרה וכשהיה באוהב קצת מאלו המדות יהיה נמשך להאהוב לכל אשר נמצא בו במדות האלה בעבור כי כל מין יסור למינו וירחק מהופכו ובעבור זה ימשך כל איש בעל שכל טוב ונפש נקייה לאהבת האל בעבור כי הנראה בו המדות הישרות והטובות הכלליות האמתיות וע"כ כשימשך האדם לעבודתו היא לאות כי יש בו במדות הנראות יתברך וע"כ ימשך אחריו כאשר ימשך

ימשך המשכיל לחברת המשיבילים. והחכם לחברת החכמים וכל כסיל לחברת הכסילים, והנער
 לחברת הנערים. והזקן לחברת הזקנים. וכל איש לחברת חברו. ועוף השמים למינהו. וע"כ כשתראה
 האדם מתרחק מעבודת האל יתברך דע כי אין בו ממדת האל יתברך כלום אלא ההפך ע"כ
 ירחיק מהם כי אילו יהיה בו שכל או קדושה או תמימות או יושר נודע כי אלו המדות הם מדות
 הבורא יתברך וכשהיה לאדם מהם שמץ דבר ימשכהו לבו לאלר"ם כאשר תמשוך נפש החכמה
 גוף האדם למעלה והעמידה אותו בקומה זקופה מפני שהיא נמשכת למקום השכל אשר היא
 ממנו וכאשר תמשוך נפש הבהמה לארץ עד אשר כפפה אותו והלכה בקומה כפופה מפני נפשה
 אשר היא מעפר והיא נמשכת לשרשה. וע"כ נדע כי השכל הטוב אשר באדם הוא יעירהו
 לבקש תוספת על מדותיו והנפש הזכה אשר היא לו כראי מוצק מגלה לו מה שנעלם מסודות
 האלהים כי בהיות הנפש למישה זוכה יראה האדם ממנה אל הבורא יתברך ואחרותו ומציאותו
 ושאר כחותיו המישיגים בשכל כאשר יראה האדם כראי מוצק (מראה) מה שנעלם ממנו ואם לא
 תהיה הנפש זכה וצחה לא יוכל לראות התעלומות מבלערה כי הגוף אפל וגם לא יוכל הרואה
 לראות מה שיהיה לאחריו אם לא יהיה הראי נך ודק שיעבור בו הראות וע"כ בהיותה זכה
 יעביר בה ראות השכל והראה מה שלאחריה ואין אחרי הנפש כ"א הבורא יתברך וע"כ אמרתי
 שתי אלה המדות והם שכל טוב ונפש זכה תתעורר מן האדם אהבה גמורה לבורא יתברך
 וכאשר האהבה גמורה באל יתברך תצמח מן האהבה ההיא היראה כי אנו רואים כל מי שיאהב
 לאדם אחד בעביר מדותיו הטובות שיש בו תהיה האהבה על צוארו ותכניעוהו לבקש רצון
 האהוב ולא ימצא מנוחה רק בעת יגיעוהו בעסק האהוב ותמתק לחכו היגיעה יותר מהמנוחה
 ובעת יעשה האהוב להאהוב דבר אשר ייטב בעיניו או תיקר גפיש האהוב בעיניו מפני אשר
 יכול למצוא חן בעיניו אהובו לעשות דבר אשר ייטב בעיניו ואם יודמן לו דבר חטא או
 שגגה או יעשה דבר אשר לא ייטב לאהובו יהיה האהוב משתומם ונכלם ויהגבב כאשר יתגבבו
 העם הנכלמים. וזה הרבר מבח האהבה אשר היא כעול כרזל עליו להכניע את האהוב לאהוב
 כאשר אמר הכתוב כי עזה כמות אהבה וכו' ואחרי אשר האהוב תכניעוהו האהבה לאהובו
 לבא ככפל רצוני יש לנו לפרש מדוע יש נאהבה הכח הזה ונאמר כי אהבת האהוב לאהובו
 תהיה בשכיל המדות הטובות אשר באהוב ונפש האהוב יש לו ג"כ קצת מדות טובות וע"כ
 זה המעט אשר יש באהוב ממדות הטובות ימשכהו הרבה כאשר ימשך כל מין למינו והוא
 לאות על בעל נפש נדיבה שהוא נמשך לכל דבר נכבד וזאת היא האהבה מכל וההכנעה אשר
 היא באהוב להשלים רצון האהוב הוא מפני שיכיר האהוב יתרון האהוב עליו כאשר יכיר
 התלמיד יתרון רבו והעבד יתרון ארוניו וע"כ יכנע לאהובו בהכירו יתרונו עליו. וזה הרבר
 ירא האהוב לאהוב כאשר ירא העבד מאדונו והתלמיד מרבו מפני היתרון אשר לו עליו ועוד
 שיקית תמיד ללמוד במדות הרב ומחמתו ומיסרו ואלה המדות יכריחו שיהיה האהוב ירא

מאהובי אם כן נתבאר כי מאהבה תצא היראה עכ"ל:

דר"י שמת היראה נולדת מהאהבה ומדת האהבה מהיראה היא בתחילה שע"י היראה יבא

לאהבה

שיח יצחק

לאהבה ולמעם זה תקנו לומר בדחילו ורחימו הקדימו היראה לאהבה על היראה ואהבה
הפשוטה שבתחילה ועל מין זה הוהיר משה רבינו בתורה ועתה ישראל וכו' והקדים היראה
לאהבה. ורחימו ודחילו היא על היראה הפנימית הבאה מכח האהבה כנו' בדבריו ר"ת. השי"ת
יוכנו לה. והנה קשור היראה ואהבה כמו הקשת והחץ שיורה על האויבים שע"י חבורן הוא
הירג השונא כן ע"י חבור וקשור מדת היראה עם האהבה ניכל להרוג את השונא היצה"ר
ה' יוכנו :

דינים השייכים לזה

- א) צריך לקבל עליו אלהותו יתברך בכל יום ויום. (אחרונים) :
- ב) וצריך לקבל עליו יראתו ואהבתו בכל יום ויום (שם) :
- ג) כשיאמר ואהבת את ה' אלהיך בק"ש צריך לכוין שמקיים מצות עשה שר ואהבת
את ה' וכו' (ספר הכונות למוהר"ש ויטל ר"ל) :
- ד) ואפי' אם אמר קודם תפלה בקשה של הרב חיד"א ז"ל וקבל עליו אהבתו
ויראתו אפי' הכי צריך לכוין באהבתו במלת ואהבת (יוסף אויטץ) :

**ידיעת ה' בורא ו'אהבתו ה' עיקרית נלמד מאברהם אבינו ויע"א שנקרא אברהם איהבי ואנחנו
בני בניו מחויבים ללכת בדרכיו ולהתדמות לו כדרך טבע הכן להתדמות לאביו כטבעו
כן צריכים אנחנו להתדמות אל מדות אברהם אבינו ע"ה. וע"ז הוהיר הנביא הביטו אל צור
הוצבתם. ופי' הענין הנה דרך הצור הננסרת מן ההר להיות כמו ההר שנחצב ממנו כן אתם
ישראל צריכים להתדמות אל מדות אברהם אבינו שנחצבתם ממנו ולכן קראי צור. והנה אברהם
אבינו ע"ה מצינו בו עשר מדות המיוחדות למדת האהבה והאדם בלתי העשר לא יקרא אהב
ואלו הם ראשון לציון הוא שיעשה המצות כדי לעשות רצון בוראי ולשמחו שלא ע"מ לקבל
פרס כלל ואפי' שבוראי הקב"ה לא יקפח שכרו מ"מ לא תהיה כונתו באהבתו אלא כנגד שמחתו
של הקב"ה שהוא שמח בכך כשעושים רצונו ברכותיו ישמח ה' במעשיו שאם עובר ה' ע"מ לקבל
פרס נמצא הוא עובר בשביל הפרס והשבר ולא יקרא אהב להקב"ה והנה אם אימן אחד עשה
כלי לחברו כשכרו האם יאמר לומר האימן אני לאהבתך עשיתי לך הכלי הזה הלא השני ישיב
לו הלא בשכרך עשית וידרש שתחזיק מיבה לי שעשיתו אצלך. והנה באברהם אבינו מצינו
שנקרא אהבו ולא אהב שכר. ע"ר ולאיהבי מצותיו. ולא שכר מצותיו. וע"י שעבד את ה' שלא
ע"מ לקבל פרס לכן השי"ת כפל לו שכרו ואמר לו שכרך הרבה מאוד. כי כן מנהג האל יתברך
עם חסידיו בעת יעברתו שלא ע"מ לקבל פרס. ולכן תראה ר"ת וס"ת שכרך הרבה מאוד נימט'
ד'ל פרס. שרצונו לרמוז על שהוא עושה בלתי פרס וכן לשון דלו עיני למרום. וזה שדרשו רז"ל
במצותיו חפץ מאוד ולא בשכר מצותיו. הבט וראה אתה קורא נעים שאם תדמה ענין לענין
ותראה**

ותראה שאם אתה הית סומא בעיניך יבא רופא ורופא איתך כמה היית אוהב אותו ניסף על שכרו
 והקב"ה שנתן כל אברך שלמים על אחת כמה וכמה שצריך אתה לאהבו בלבב שלם שלא ע"מ
 לקבל פרס והנה האדם כשיעבוד את ה' ע"מ לקבל פרס גורם להאור שנתוסף ע"י המצוה
 (כנודע שכל מצוה ומצוה האדם גורם תוספת אורה) הוא מיגבל ויש לו שיעור משא"ב
 העושה שלא ע"מ לקבל פרס האיר הניתוסף יהיה בלי שיעור ע"י מדת החסד כנודע שאין לו
 קצבה ונכול וזהו שימר הברית והחסד לאיהביו ולא איהבו מצותיו. וזהו אהבו את ה' כל חסיריו
 שאוהב את ה' גורם התפשטות החסד בעולם וכמו שאמרו בש"ס (א"ה מאמר זה ליתא בש"ס
 והובא בספרא סו"פ קרושים ע"ג ואבריל אהבם בשם הראב"ע והב"ד הרמב"ם בשמנה פרקים
 ספ"ו בשנינו לשון קצת ע"ש) לא יאמר אדם אי אפשר חויר אבל יאמר אפשר ואפשרי ומה
 אפשר ואבי שבשמים גור עלי הפסו מילת אבי שבשמים ולא בלשון אחר לרמוז שכמו שחייב
 האדם לעשות מצוה אביו שלא ע"מ לקבל פרס מכנו כן צריך האדם לעשות מצוה אביו
 שבשמים שלא ע"מ לקבל פרס רק מאהבה. ובוה יתפרש דברי ויתא בחולין (ק"ט ע"ג) אמר ליה
 יתא לרב נחמן כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה בעינן למיכל בשר בחלב אמר ליה רב
 נחמן ויזקי לה בחלי. והנה האדם יפלא מדוע כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה. אם לא כדי
 שנודע מעם האסור כי טוב הוא וככל זאת נפרוש ממנו מאהבה. **המשך** אם אדם נתן כלי
 לאימן לתקנו בשברו מה לו להודיעו מעלת הכלי והלא שכרו קצוב אם הכלי הוא יקר או פחות
 אלא ודאי הקב"ה רוצה שיעבדו אותו שלא ע"מ לקבל פרס ולכן הניח לנו דברים הדומים
 לאסור ולפרוש מהם מחמת אהבתו כדי להודיע לעולם כמה ישראל אוהבים אותו שאף שידעו
 מעם הדבר כי טוב הוא ואפי' הכי פורשים ממנו. והנה מענין זה ישביל כל על נפש שעיקר
 המצוה שצוה אותנו השי"ת הוא בעבור להודיע אהבתנו אותו עובדים אותו שלא ע"מ לקבל
 פרס שאם הוא ע"מ לקבל פרס מה לו להודיענו מעם האיסור ולצער אותנו כשאנחנו פורשים
 ממנו אלא ודאי עיקר צווי המצוה הוא כדי לעובדו באהבה ולהראות לעמים את עוז אהבתנו
 את אבינו שבשמים. ולכן האדם אסור לו לעבוד ע"מ לקבל פרס ובפרט למוד התורה שידרש
 שיהיה לשמה. וכן כתב הרב פתח עינים (נאבות פ"א מסס הו"ק) שהלומד תורה שלא לשמה
 בונה רקיע לס"מ בלימודו. ועפ"י הקדמה זו פירש אל תהי כעבדים המשמשים את הרב ע"מ
 לקבל פרס וכו' והיה מורא שמים (ר"ל שתראו מן השמים שבונה לס"מ) עליכם ע"י למודכם
 ע"מ לקבל פרס. הכת וראה כמה וכמה מגונה הלומד ע"מ לקבל פרס שבורא רקיע לס"מ ב"מ.
 ואפי' לעבוד לאהבת ה' וע"מ לקבל פרס בשתוף הוא מגונה שמראה שמחשיב את אהבת
 הפרס כאהבת ה'. ולכן מלת אהבה גימט' אחד שהיא דוקא להשי"ת ב"ה והלא האדם צריך
 ליקח ק"ו מאוריה החתי שבשביל שאמר לפני דוד ואדוני יואב אמרו רז"ל (שנת ל"ו ע"ה) שנתחייב
 מיתה בשביל שחשביב את יואב בן צרויה לארון לפני דוד ואם כן כיצד האדם מחשיב אהבת
 הפרס נגד אהבתו יתברך אלא העיקר הוא שצריך לעבוד לאהבת חנורא יתברך דוקא. ואם האוה
 נפשך לידע אם בן למה החורה כתבה יעודים טובים למקיימי המצוה כמו אם בחקותי תלכו

כו' וכאלה רבות. דע לך אחי כי דבר זה כבר נפתח בגדולים הלא הם בספרתם ונקיט בקצרה
 שני התירוצים אחד הוא שכל היעורים האלה הם הכנה לקיום המצוה ולא שכר. והוא **משך**
 למלך שצוה אותו לעבוד עבודתו כל היום. ואם כן אם לא יתקלו מאכלו ומלבושיו די פרנסתו
 בריוח איך יכול לעבוד עבודתו כשלימות! והתירוץ השני שכל היעורים האלה הם להמתחילים
 בעבודתו יתברך שמתוך שלא לשמה בא לשמה שלא יוכלו כל אדם להכנס לעבודה מתחלה
 באהבה שלא ע"מ לקבל פרס אם לא בתחילה עבר ע"מ לקבל פרס כי מתוך שלא לשמה בא
 לשמה. והוא דומה להינוק שנתחלת כניסתו לבית הספר משחרים אותו במאכל ואגרות כסף
 כדי שלאהבת המאכל והשיחר יטה שכמו לעול בית הספר ואחר אשר הורגל לבית הספר הולך
 בלתי שוחד. כן הדבר הזה שיורע אלהים שרוב בני אדם לא יוכלו לעבוד את אלהים שלא
 ע"מ לקבל פרס בראשית עבודתם לכן כתב בתורה היעורים הטובים. וזה הוא פירוש הפסוק
 משכני בתחילה ע"י יעורים טובים ואח"כ אחריו נרוצה אפי' שאין אתה פונה אלי כמדת החושק
 הרודף אחר השוקתו. והעובר מאהבה שלא להחלת שכר בעוה"ז ולא בעוה"ב אוי שכרו גדול
 לעולם שכולו ארוך לעולם שכולו טוב אכן העושה המצוה ע"מ לקבל פרס הוא נוטל שכרו
 בעוה"ז עולם שכולו אכזר. ואם עושה כשכיל ג"ע נוטל שכרו ע"י עולם המלאכים אבל אם
 עושה לאהבת הקב"ה הוא מדביק נשמתו בא"ס ברוך הוא ובמדותיו ליחדם כראוי ולכן שכרו
 יהיה למעלה למעלה לחיות בנועם ה'. וכמ"ש בנמרא (פסחים ל' ע"ג) כתיב כי גדול מעל
 שמים חסדיך וכתוב כי גדול עד שמים חסדיך לא קשיא כאן בעושה לשמה כאן בעושה שלא
 לשמה והטעם שכל מעשה שעושה האדם הוא מתנהג והולך אחר המחשבה כי במקום שמדביק
 האדם מחשבתו שם יהיה פעולה מעשיו והטעם כי המחשבה להמצוה כמו הנפש לגוף וכמו
 הגוף שאין לו תנועה רק אל מקום שהנפש רוצה תניע אותו כן המחשבה למעשה המצוה. ולזה
 תמיד יתעלו מעשיהם של צדיקים משאר העם. הלא הראה כי אם אדם אחד עשה מלאכה אחד
 לחברו שלא ע"מ לקבל פרס במה יהיה חברו נותן לו תודה וכל פעם יודה לו ובוש ממנו
 אכן אם בעל מלאכה עשה מלאכה לחברו והוא בא כשכרו אף אם תהיה מלאכה יקרה אין
 לחברו שעושה לו המלאכה ההיא לתת לו תודה ולהתבייש ממנו יען שבשכר עשה הדבר הזה.
 כן הוא הדבר הזה העושה מצוה שלא ע"מ לקבל פרס לפי ערך גדולת הקב"ה ולפי ערך טובו
 לא נוכל לצייר את שכר האדם העושה מצוה מאהבתו את ה' לשם שמים. העולה מכל האמור
 שצריך האדם בכל עבודתו לעשותה לשם שמים דוקא ומאהבה ולא יכנים במחשבתו שום
 מחשבת פיגול של קבול שכר כלל לא בעוה"ז ולא בעוה"ב אלא דוקא לשם יחוד וכו' הקב"ה
 יוכנו לעובדו בלבב שלם:

דינים השייכים להנו'.

א) קודם כל למוד וכל מצוה ובפרט כשנותן צדקה טוב להרהר בתשובה. ואח"כ

- יאמר נא ישראל לשם יחוד וכו' ואל תשניה במו שמולול בזה (כמ"ש בקונטרס שמחת הרגל) ;
 (ב) יכוין במחשבתו שמקיים מצותו ותברך לעשות רצונו ושיש סודות הרבה בתורה
 ובמצות ומכוין לתקן שרשי התורה והמצוה (מורה באצבע) ;
 (ג) כל תופשי התורה ישניחו ויתבוננו ללמוד תורה לשמה דוקא וכמו שאמר ר'
 יהודה אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו ר"ל שכל כונתו לעשות
 נח"ד ליוצרו. וזהו לשמה שלא יהיה לו שום פניה אחרת בשום אופן אלא לתקן שורש
 לימוד התורה במקום עליון. ויחשוב כי יש סודות עליונים בכל למוד ולמוד. ודרך
 כלל הוא מכוין לקיים מצות הבורא (צפירן שמיר) ;
 (ד) העושה מצוה אין די לו עשיתה אבל צריך לקיים מ"ש רז"ל שיכוין בשעת עשיתה
 שהוא עושה אותה לקיים מצותו. דרך משל בעת שמסתפר לא די לו במה
 שלא ישחית הפאות אבל צריך שיכוין שהוא מונע עצמו מלהשחיתם כדי לקיים מצות
 בוראו שציוהו על כך. וכן בכל מצוה ומצוה יהיה זהיר וזריז לכוין כוונה זו. וכן בעת
 שישאל מה איזה שאלה ותפלה לא יכוין שהוא מתפלל לסיבת עצמו שהוא צריך
 את הדבר שמבקש אלא לקיים מצותיו ותברך שנצטוינו להתפלל אליו בעת צרותינו.
 ואין לנו שום עזר אלא ממנו ותברך. (הקדמת שער המצות למהר"ש ויטאל) ;
 (ה) ויכוין בקיום המצות לתקן עולמות עליונים וליחד קוב"ה ושכינתיה. ולא לקבל
 שום שכר לא בעוה"ז ולא לעוה"ב (שם) ;
 (ו) בעסק התורה אל יחשוב שהוא עוסק בתורה לדעת מה שיש בה. אלא עוסק
 בתורה לקיים מצות בוראו שצונו לעסוק בתורה (שם) ;
 (ז) עיקר כונת האדם בהיותו עוסק בתורה הוא שיכוין לקשר את נפשו וליחדה
 ולדבקה בשורשה העליון ע"י עסק התורה. ויכוין שע"י כן נשלם אדם העליון
 והאילן העליון לתקנו. וזה יועיל מאד להשגת רוח הקדש על ידי עסק התורה בכונה
 זו (חסדת ישראל) ;
 (ח) צריך האדם להודרו לכוין בעשית המצות ות"ת ליחד הלב יחוד גמור ויטהר
 רעיוניו בכל רעיוניו (לב הור"פ כ"ו) ;

ואשר על ידו השנ' הוא להיות אהבת תורת אלהיו וכמו שטצינו שאמר אברהם אבינו ע"ה ויקרא
 שם אברהם בשם ה' שהיה שקוד בת"ת וכאלה רבות שתמיד הוא מתדבק בתורתו כן
 אנחנו בני ישראל מחוייבים להגות בתורת ה' המיד שמנהג האוהב תמיד מספר בעניני האהוב
 כנודע

כנודע ולכן חל חובת האהבה להגות המיד בתורה ה'. והנה אם באתי לספר בנגות המכבילים את התורה ילאה הפה לספר אכן בקצרה אני אומר מש"כ בסדר אליה ונשא. לא חרבה העולם אלא בפשע התורה ולא חרבה ארץ ישראל אלא מפני פשע התורה. וכל הצרות הבאות לישראל אינם אלא בפשעם של תורה שנאמר בפשע יעקב כל זאת. ומי ישמע כל זאת ולא יקרא סגור לבו וישתדל לקבוע עתים לתורה. ותחלת דינו של אדם הוא קבעת עתים לתורה וכמ"ש ר"ל קדושתן מ' ע"ג) על פסוק פוטר מים ראשית מדון. ואם כן כיצד יוכל האדם להתעלם מת"ת. ומעם לדבר שכל הצרות הבאות לנו הוא בעון כטול תורה הוא שכל זמן שעם בני ישראל הוגים בתורה כל הקליפות משתבר כחם מרוב עריבות שערב להקב"ה תורתם של ישראל אבל אם ח"ו מבטלים ת"ת חוזרים וניעורים הקטרוג של הקליפות. ואמרו המפרשים שהוא מושר למלך אחר שהיה לו מנגן ופורט על פי נבל שהיה מתענג המלך על נגינותיו הרבה. ולכן כל מה שהיה עושה רשעה בבית המלך ובחוץ היה מוחל לו המלך ולא היה מקבל עליו שום קובלנא גם אם היה מכה וחומס לבני אדם. ויום אחד עשה תגרה עם איזה רשעים שכמותו וברב כעם כתבו את ידיו וכראות זאת אנשי העיר שיודעים את רוב ארבת המלך להאיש הזה אמרו אוי להם לאלו שחתכו את ידיו. ומה מאוד נפלאו בשימעם. כי כשמוע המלך שחתכו ידו המנגן נזר המלך להרוג את המנגן. וכראות המלך את עבדיו מתמיהים ע"ז השיב להם שכל זמן שהיה עושה לי נחת רוח בנגינותיו עלי נבל היותי מעלים עין מכל חמאיו. אכן עתה שחתכו את ידיו ועוד לא ידע לפרוט עלי נבל פקדתי עליו את כל אשמותיו הרבים שהיה עושה והשבתי נמולו בראשו. כן הנמשל עלינו עם בני ישראל שכל עוד שאנחנו עוסקים בתורה ועושים נחת רוח למקום על כל פשעינו הנכסה אהבה והאל ברחמיו יעלים עיניו מחטאתינו וכל המקטרגים לא יוכלו לקטרג עלינו. אכן אם ח"ו אנחנו מבטלים את התורה חוזר וניעור מקטרג עונותינו. ולהשכילך על טוב מעלה התורה הנני להעתיק לך קורא נעים את כל הכתוב בספר נפש החיים:

עוד זאת אמרתי לבא במגלת ספר כתוב בחיוב הגדול של עסק התורה שיש על כל איש ישראל יום ולילה ולהרחיב מעט הרבוב בלשון מדברת גדולות יקר תפארתה ומעלתה של תורה והאדם הישר העוסק והוגה בתורת חסד על לשונו לעשות נחת רוח ליוצרו יתב"ש. ואיש דעת המאמץ כח להימכה ולסעדה ולהחיות את בדיקה אחרי אשר זה ימים רבים לישראל שהושפל עסק התורה הקדושה בכל דור ודור והן עתה כדורות האלה בעונות נפלה מאוד מאוד ונתונה בשפל המדרגה התחתונה רחמנא ליצלן כאשר עינינו הרוואות עתה ברכת בני עמנו מנודל סבל משא עול הפרנסה והצרות התכופות רח"ל:

הא לזאת עצור במילין מי יוכל מלהודיע בשבתי ישראל נאמנה ליראי ה' וחושבי שמו את הדרך ילכו בה לאורה של תורה. אוי לנו מיום הדין. אוי לנו מיום הנוכחה. על עון בטולה של הורה כאשר הוא ית"ש קנא לה לתבוע עלבונה. ותחלה אישים דברתי בענין עסק התורה לשמה. מהו ענין לשמה כי גם זה פרי חמאה לכמה המונעים עצמם מעסק התורה הקדושה כחשנם כי ענין לשמה פירשה כדביקות גדול בלי הפסק. וגם רעה חולה יותר מזה שסוכרים כדעתם בעסק התורה בלא דבקות

אין כלום. וללא שום תועלת ח"ו לזאת כשרואים עצמם שלכם אינו הולך במדרגה זו שיהא לימודם בדביקות תמים לא יתחילו כלל ללמוד וע"כ הפוג תורה ח"ו ומהמשך הענינים יתבאר אם ירצה ה' ממילא מעלתם של התורה הקדושה והאדם העוסק בה כראוי לזאת ההכרח להביא קצת מאמרי רז"ל כש"ס ומרשים וזוהר אשר בהם ידובר נפלאות מעלת התורה הקדושה והעוסק בה וגודל שכרה ועונשה ר"ל הגם שכל אלו המאמרים ידועים ומפורסמים עכ"ו קבצתים להלחוב לבנות החפצים להתדבק באהבת תורתו יתברך ולהסתופף בצלה העליון נורא:

ענין עסק התורה לשמה האמת הברור כי לשמה אין פירושו דביקות כמו שסוברים עתה רוב העולם שהרי אמרו רז"ל במדרש בקש דוד המלך עליו השלום מלפניו יתברך שהעוסק בתהלים יחשב אצלו יתברך באלו היה עוסק בננעים ואהלות. הרי שהעוסק בהלכות הש"ס בעיון ויגיעה הוא ענין יותר נעלה ואהוב לפניו יתברך מאמירת תהלים. ואם נאמר שלשמה פירושה דביקות דוקא ורק בזה תלוי כל עיקר ענין עסק התורה הלא אין דביקות יותר נפלא מאמירת תהלים כראוי כל היום. וגם מי יודע אם הסכים הקב"ה לבקשתו. כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא יתברך על שאלתו. וגם כי היה די לענין הדביקות במסכתא אחת או בפרק אהר או משנה אחת שיעסקו בה כל הימים בדביקות. ולא כן מצינו לרז"ל (סוכה כ"ה ע"ב) שאמרו על ריב"ז שלא הניח מקרא ומשנה הלכות ואגרות וכו' והיינו כי בהעלותו על לבו תמיד כי עדיין לא יצא ירי חובת עסק התורה לשמה כמה שלמד עד עתה לזאת היה שוקד כל ימיו להוסיף לקח תמיד מיום ליום ומשעה לשעה. ובמשלי רבתי פ"י אמר ר"י בא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו וכו' בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך פניו ממנו ומצירי גהינם מתגברים בו וכו' והם נמלים אותו ומשליכים אותו לגהינם. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו' בא מי שיש בידו הלכות אומר לו בני תורת כהנים למה לא שנית שיש בו וכו' בא מי שיש בידו תורת כהנים אומר לו הקב"ה בני חומשי תורה למה לא למדת אנדה וכו'. בא מי שיש בידו אנדה אומר לו הקב"ה בני תלמיד למה לא למדת. בא מי שיש בידו תלמוד הקב"ה אומר לו בני הואיל ונתעסקת בתלמוד צפית במרכבה וכו' כסא כבודי היאך הוא עומד וכו' ע"ש באורך. ומסתברא נמי הכי שהרי כמה הלכות מרובות יש בש"ס שבעת אשר האדם עוסק בהם הוא צריך לעיין ולהעמיק מחשבתו ושכלו בעניני הגשמיות שבהם כגון קנים ופתחי גרה הן הן גופי הלכות או המשא ומתן בש"ס וכללי דיני הרמאות שהיה הרמאי יכול למעון וכמעט בלתי אפשר שיהיה אצלו הדביקות בשלימות כראוי:

אבר האמת כי ענין לשמה פירושו לשם התורה. והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר"א ב"ר צדוק. (נדרים ס"ג ע"ב) עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן וז"ל עשה דברים לשם פעלן לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו. ודבר בהם לשמן כל דביוך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתנאות

עכ"ל

עכ"ל. דקדק לבאר שנינו לשונו דהא' בר"ץ שבכעשיה אמר לשם פעלן וברבור אמר לשמן. לכן בענין העשיה פירש לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענתו ובענין הלמוד פירש לשם התורה וכו' וכונתו ז"ל מבוארת היינו כי עשיית המצות וראי שצריכה להיות למצוה מן המוכרח בדביקות ומחשבה מהורה שבמהורות כפי שכלו והשגתו כדי שיתקלם עלאה לגרום תקוני העולמות וכחות וסדרים העליונים. והו לשם פעלן כי כל פעל ה' למענתו ואמרו רז"ל לקלוסו ואם כ' וראי הויב המצות העיקר בהם לעכובא היא העשיה בפועל והכונה היתירה ומהר המחשבה אינה מעכבת כלל כמו שנכתב לעיל עכ"ז מצטרף קדושה ומהר מחשבה לעיקר העשיה בפועל לעורר ולפעול תקונים יותר גדולים בעולמות מה שאין כן אם היתה המצוה נעשית בלא דבקות וקדושה המחשבה. אבל על הנהגת האדם בשעת עסק התורה ברניי המצות וההלכות שנאמר בהם ודברת בם ר"ל הדבור בעניני המצות והלכותיהם יהיו לשמן פירוש לשם הד"ת היינו לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול (ורש"י ז"ל גרסא אחרת היתה לו שם ודבר בהם לשם שמים לכן פירש שהיה כל כונתך לשמים אמנם ענין ופירוש לשמה שאמרו רז"ל בכ"מ וראי שגם רש"י יפרש כפי' הרא"ש ז"ל כאן לפי גרסתו וגם רש"י ז"ל כאן אין כונתו דביקות אלא דאתי לאפוקי שלא יהיה למודו לשם קנטור כמ"ש הרא"ש ז"ל כדמוכח מסיום דבריו ראב"ן אל העשם עטרה להתגדל בהם וכו') והו שמסיים הש"ס גבי ריב"ז שלא הניח וכו' לקיים מה שנאמר להגדיל אוהבי יש וכו' שמבואר הענין שם בכל אותה פרשה שהוא מאמר על התורה הקדושה עצמה אשר בחיזק תרונה שיש לאל ידה להתחיל וליתן שכר טוב לכל ההוגה ועוסק בה מחמת אהבה עצמה ממש. היינו להוסיף בה לקח ופלפול והו אוהבי :

אמנם וראי דא"א לומר שאין צריך לענין עסק התורה שום מוהר המחשבה ויראת ה' חלילה שהרי משנה שלימה שנינו אם אין יראה אין חכמה ואמרו ביזמא דע"ב מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אוי להם להלטידי חכמים שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים וכו' ובשמות רבה פ"מ כל מי שהוא יודע ואין בו יראת חטא אין בידו כלום שקפלויות של תורה ביראת חטא. ובהקדמת הוהר י"א ב' אמר רשב"י שהיראה הרעא לאעלא גו מהימנותא ועל פקודא דא אתקיים כל עלמא וכו' ודא עקרא ויסודא לכל שאר פיקודין דאורייתא מאן דנטיר יראה נטיר כולא לא נטיר יראה לא נטיר פקודי אורייתא וכו' ע"ש ובפ' בהר"ק ח' א' מאי עליה עול וכו' אצטרך ליה לב"נ לקבלא עול בקדמיתא. ולכתר דיפלח ליה בכל מה דאצטרך ואי לא קביל עליה האי בקדמיתא לא יכול למפלח היינו דכתיב עכדו את ה' ביראה מהו ביראה כדאמר ראשית חכמה יראת ה' וכו' ועל דא האי בקדמיתא הוא דכלא וכו' בנין דבהאי עייל לשאר קדושה ואי האי לא אשתכח לגביה לא שריא ביה קדושה דלעילא וכו'. ואמרו כל שיראת חטא קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת כי יראת ה' תחלה היא העיקר לקיום חכמת התורה וכמ"ש רז"ל שבה (ל"א ע"ב) אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתך וכו' אמונת זה סדר ורעים וכו' חשיב שם בזה הפסוק כל הש"ס ומסיים ואפי"ה יראת ה' היא אוצרו דימה הכתיב את התורה לרב הבאות והיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות ומשתמרים

ומשתמרים בהוכי שיראה ה' היא אוצר לחכמת תורתינו הקדושה שעל ידה התקיים אצל האדם
 ואם לא הכין לו האדם החלה אוצר היראה הרי רב תבואת התורה כמונחת ע"פ השדה לטרמס
 הגל השור והחמור ח"ו שאינה מתקיימת אצלו כלל וכן אמרו ע"ו בשמות רבה פ' ל' אתה מוצא אדם
 שונה מדרש הלכות ואגדות ואם אין בו יראת חמא אין בידו כלום משל לאדם וכו' יעו"ש :
ורפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לו האדם כן ע"ו הערך יוכל להכנס ולהשתמר
 ולהתקיים בתוכו תבואת התורה כפי מה שיחזיק אוצרו של הכן אשר הכין ע"ו מקודם
 הוא מחלק ונותן לכל א' מדת התבואה כפי מה שיחזיק אוצרו של הכן יותר מחמת שאין אוצרו
 שאף אם ירצה האב לתת לו הרבה אמנם כיון שהכין אינו יכול לקבל יותר מחמת שאין אוצרו
 גדול כל כך שיוכל להתחזק יותר גם האב אי אפשר ליתן לו עתה יותר ואם לא הכין לו הכן אף
 אוצר קטן גם האב לא יתן לו כלל כיון שאין לו מקום משימר שתתקיים אצלו כן הוא
 ית"ש ידו פתוחה כביכול להשפיע המיד לכל איש מעם סגולתו רב חכמה ובינה יתירה ושתתקיים
 אצלם ויקשרם על לבכם להשתעשע אתם בבואם לעולם המנוחה ותלמודם בידם אמנם הדבר
 תלוי לפי האוצר של היראה שיקדים לו האדם שאם הכין לו האדם אוצר גדול של יראת ה'
 טהורה כן ה' יתן לו חכמה ותבונה ברוב שפע כפי מה שמחזיק אוצרו (ובזה יבואר טאמרם
 ז"ל ריש פרק הירואה (כ"ה ע"ה) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר בלב
 כל חכם לב נתתי חכמה. יהיב חכמתא לחכימין. דניאל ב'. ולכאורה יפלא דאם כן חכמה
 הראשונה מאין תמצא אצל האדם אמנם הענין כי כתוב מפורש שגם הירואה נקראת חכמה כמ"ש
 איוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה והוא טמעם הנ"ל שהיא אוצרו הטוב של החכמה
 שתשתמר ותתקיים בה. ז"ש שאין הקב"ה נותן ומשפיע חכמה העליונה של התורה שתתקיים
 אצלו ויהיה תלמודו בידו אלא למי שיש בו חכמה היינו אוצר היראה ההיא מוכרחת שתקדם אצל
 האדם. ואיש תבונה ויבין פנימית טאמרם ז"ל זה לדרכנו עפ"י סתרי הוותר וכתבי האר"י ז"ל
 אשר אמרו שהחכמה העליונה מתגלית רק ע"י מדה מלכותו יתברך היינו קבלת עול
 מלכות שמים כנ"ל (ובזה יובן ג"כ שמצינו לרו"ל שאמרו אין להקב"ה בעולמו אלא ארבע
 אמות של הלכה בלבד (ברכות ה' ע"ה) ובפ' אין עומדין (לי"ג ב') אמרו אין להקב"ה בבית גנוזי
 אלא אוצר של יראת שמים בלבד. ולדרכנו באמת הכל אחד ולכן אמרו אוצר של יראת שמים
 ע"כ) הכל לפי גודל אוצרו ואם לא הכין האדם אף אוצר קטן שאין בו יראתו יתברך כלל ח"ו
 גם הוא יתברך לא ישפיע לו שום חכמה כלל אחר שלא תתקיים אצלו כי תורתו נמאסת ח"ו
 כמ"ש רז"ל וע"ו אמר הכתוב ראשית חכמה יראת ה' וכמבואר בהקדמת הוזהר ז' ב' ר' חייא
 פתח ראשית חכמה יראת ה' וכו' האי קרא הכי טבעי ליה סוף חכמה וכו' אלא איהו ראשית לאעלא
 לנו דרגא דחכמתא. עילאה וכו' תרעא קדמאה לחכמה עלאה יראת ה' איהו וכו' ע"ש :
דרי מביאר שגם שהיראה היא מצוה א' ואמרו בירושלמי ריש פאה שכל המצוה אינם שוות
 לדבר א' מן התורה אמנם מצות קניית היראה ממנו יתברך רבה היא מאוד מצד שהיא
 מוכרחת לעיקר קיום ושימור תוה"ק ובלעדך גם התורה נמאסת ח"ו בעיני הכריית לכן צריכה
 היראה שתקדם אצל האדם קודם עסק התורה :

לזאת אומר שזו היא הדרך האמתית אשר בזה בחר הוא ית"ש שבכל עת שיכין האדם עצמו
 ללמוד ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל על כל פנים זמן מועט ביראת ה' מהורה במהרה
 הלב להתורות על חמאיו מעומקא דלכא כדי שתהיה תורתו קדושה וטהורה ויכוין להתדבק
 בלמודו בה בתורה ובקב"ה היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה וזה הדבוק הוא בניתבך
 ממש כביכול כי הוא יתברך ורצונו חד כמ"ש כוהר. וכל דין והלכה מתורה הקדושה הוא רצינו
 יתברך שכן גזרה רצונו שיהיה כך הדין כשר או פסול טמא או טהור אסור או מותר חייב או
 זכאי וגם אם הוא עסיק בדברי אנדה שאין בהם נפקותא לשום דין גם הוא דבוק בדבורו של
 הקב"ה כי התורה כולה בכלליה ופרטיה ודקדוקיה ואפ"י מה שהתמיד קמן שואל מרבו הכל יצא
 מפיו יתברך למשה מסיני כמ"ש רז"ל סוף פ"ב דמגילה ובפ"ק דברכות ה' א' ובקהלת רבה ס"א
 פ"א ושם בס"י ה' פ"ו ובירושלמי פ"ב דפאה וכויקרא רבא פכ"ב ע"ש ובשמות רבה פט"ג כתוב
 לך את הדברים האלה בשעה שנגלה הקב"ה בסני ליתן תורה לישראל אמר למשה על הסדר
 מקרא ומשנה והלכות ואגדות שנאמר וידבר אלהים את כל הדברים האלה אפי' מה שהתמיד
 שואל להרב ע"כ. ולא עוד אלא כי גם באותו העת שאדם עוסק בתורה למטה כל היתה
 שמוציא מפיו הן הן הדברים יוצאים כביכול גם מפיו יתברך באותו העת ממש כראשכחן בפ"ק
 דמטין (ו' ע"ב) גבי פילגש בגבעה והזנה עליו פילגשו ר' אביתר אמר זבוב כצא לה ה"א
 נימא. אשכחיה ר"א לאלוהו אמר לו מאי קעביר הקב"ה אמר לו עסיק בפלגש בגבעה ומאי
 קאמר אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר והיינו מפני שר"א ור"י עסקו ביניהם
 בענין פילגש בגבעה או באותו עת גם הוא יתברך שנה דבריהם ממש והוא יתב"ש ודבורו
 חד וכמפורש בתוה"ק כמשנה תורה לאהבה את ה' אלהיך וכו' ופירשו רז"ל בנדרים בכרייתא
 (ס"ז א') דקאי על עסק התורה ע"ש. וסיפיה דקרא ולדבקה בו ולכן אמר דוד המלך ע"ה טוב
 לי תורת פיך וכו' אמר כי לבי שמח בעמלי בתורה הקדושה כרוב עו בהעליתי על לכבי
 שהיא תורת פיך שכל תיבה מהתורה ממש היא יוצאת מפיך עתה. ולכן כל התורה שוה
 בקדושתה בלי שום חילוק ושנוי כלל ח"ו כי הכל דבור פיו ית"ש ממש ולכן אם חסר בס"ה
 אות אחת אפי' מפסוק אלוף תמנע הוא נפסל כמו אם היה חסר אות אחת מעשרת הדברות
 או מפסוק שמע ישראל וכמ"ש ג"כ הרמב"ם ז"ל :

ולזאת ראוי להאדם להכין עצמו בכל עת קודם שיתחיל ללמוד להתחשב מעט עם קונו יתברך
 שמו במהרה הלב וביראת ה' ולהטהר מעונותיו בהרהורי תשובה כדי שיוכל להתקשר
 ולהדבק בעת עסקו בתוה"ק בדבורו ורצונו יתברך וגם יקבל עליו לעשות ולקיים ככל הכתוב
 בתורה שבכתב ובעל פה ואשר יראה ויבין רכבו והנהגתו מתורתו הקדושה. וכן כשירצה לעיין
 בדבר הלכה ראוי להחפול שיוכחו לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא לכוין לאמתה של תורה :
וכן כאמצע הלמוד הרשות נתונה לאדם להפסיק מעט זמן מרם יכבה מלכו יראתו יתברך
 שקבל עליו קודם החללת הלמוד להתבונן מחדש עוד מעט ביראת ה' כמ"ש רז"ל בשבת
 (ל"ז א') משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטים לעליה וכו' אמר לו ערבת לי כהן קב

הומטין אמר לו לא אמר לו מוטב שלא העלית. מדבריו האגדה והמשל הזה יראה שצריך לער
 הוראה והתורה גם באמצע הלמוד כדי שיתקיים תלמודו בידו. ולכן סמך אצלו הבריותא. תני
 דבי ר"י מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש והיא דין מדיני גול ואונאה
 אשר מקימו בס' נזיקין ומאי שאימיה הכא אמנם הורונו בזה שכמו במו"מ שהגם שנראה כגול
 ואונאה אמנם כיון שהקב עפר הוא השימור והקיום של כל הכור תבואה אינו חושש משום גול.
 כן רשאי האדם להפסיק ולבטל זמן מיעט מהלמוד להתבונן מעט ביראת ה' ואינו חושש בזה
 משים במיל תורה כיון שהוא הגורם שתתקיים אצלו חכמת התורה:

אמנם דון מונה נמי מענין שני המשלים שהמשילו ז"ל בענין התורה והוראה הוי"פ מאשר
 שגו בזה מרבית בני מענין שני המשלים שכתובו וכי יעלה על לב האדם כיון שכל קיום ושמור
 שכמו בענין קדומת האוצר להתבואה שכתובו וכי יעלה על לב האדם כיון שכל קיום ושמור
 התבואה הוא באוצר יעסוק כל זמנו או רובו כענין האוצר לבד ולא יבנים בו תבואה מעולם
 כן איך יעלה על לב איש לומר שזה תכלית האדם מישראל שישים כל קביעות למודו כענין
 האוצר של יראת שמים לבד ואיצרו יהיה ריק ולא עלתה בידו מבל עמלו רק מצוה אחת של
 ה' אלהי הירא. וגם אין עליה שם אוצר כלל ולא כווננו רו"ל באמרם (ברכות ל"ג ע"ג) אין לו
 להקב"ה וכו' אלא אוצר של יראת שמים בלבד אלא על אותה הוראה שכתובה מנחמים המון
 תבואות מקרא משנה והלכות ושאר עניני התורה שהוראה היא אוצרה המיב ומשמרו שיתקיימו
 אצלו ערובים ושטנים בפיו וחיותים על לוח לבו כמו שמכח ומכרח ממש"כ עוד אין לו
 להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד וכידוע כשיש דבר ענין ב' הנחונות של התורה
 ויראת ה' במדות העליונים שבת' הוראה היא לית לה מנרמה כלום כי היא נק' באה. רק
 שהוא אוצר בית מכול משפע עליון מנחמת התורה. וכמ"ש וה' בהיכל קדשו ועיון בתקונים
 תקון כ' וז"ש (מגיל' ע"ו) טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומחומה בו:

וכן בענין ההיתר להפסיק באמצע הלמוד להתבונן עוד ביראת ה' שהמשילו ז"ל להיות עירוב קב
 חומטין בכור התבואה דון מנה שכמו שאם ערב יותר מקב חומטין אשר איננו צריך עוד לקיום
 התבואה הרי הוא גול ואונאה. כן ענין היראה אם יאריך בה האדם זמן יותר מכדי מדתה הנצרך לקיום
 ושמור רב תבואות התורה ה"ה גזול אותו הזמן העורף מן התורה שהיה צריך ללמוד באותו העת כי
 לא הורשה לעסוק בהתבוננות וקנית היראה אלא כפי אשר ישקול בשכלו לפי טבעו וענינו שזה העת
 הוא צורך והכרחי לו לעסוק בקנית היראה ומוסר לצורך השמור והקיום של תבואת התורה:

ובאמת כי האדם הקבוע בעסק התורה לשמה כמי שפירשנו ענין לשמה איננו צריך לרוב
 עמל ויגיעה ואורך זמן העסק בכפרי היראה עד שיקבע בלבו יראתו יתברך. כאותו
 האדם אשר איננו קבוע בעסק התורה. כי התורה הקדושה מעצמה מלכשתו יראה ה' על פניו
 במעט זמן ויגיעה מיעטת ע"ז כך דרכה וסגולתה של תורתנו הקדושה כמ"ש (אבות פ"ו מ"ג) כל
 העוסק בתורה לשמה וכו' ומלכשתו עניה ויראה. וכמש"ל רבתי פ"א חכמה ומוסר אוילים בוז אם
 מוסר למה חכמה ואם חכמה וכו' אלא אם למד אדם תורה ויושב ומתעסק בהן כדי צורכו הרי בידו
 חכמה ומוסר ואם לא וכו' ובת"א סא"ר פי"ח ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ
 מאכל

מאבל וכו' (יהוקאל מ"ז) ומהו העין אשר יעלה כנחל זה אלו ת"ח שיש בהם תורה מקרא ומשנה הלכות ואגרות ומע"ט ושמוש ת"ח וכו' משלו **משל** למה הדבר דומה וכו' כך ת"ח בעולם הזה בדברי תורה כיון שקראו את המקרא ושנו וכו' וד"ת מתוק עליהם הקב"ה מרחם עליהם ונותן בהם חכמה ובינה ודעת והשכל לעשות מעשים טובים וגמילות חסדים והכל מוכן ומתוקן לפניהם וכו' :

ובשעת העסק והעיון בתורה ודאי שאין צריך או לענין הרבקות כלל כנו' שהעסק והעיון לבד הוא רבוק ברצונו ודברו ותברך והוא יתברך ורצונו חר וזהו ענין מאמרם ו"ל בשמות רבה פ' ל"ג אדם לוקח חפץ שמא יבול לקנות בעליו אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים וכו' וז"ש בר"מ בזהר הקב"ה ואורייתא חד ונדולה מזו בפ' בשלח ד' ע"א ואילופנא דקב"ה תורה אקרו וכו' ואין תורה אלא הקב"ה. וגם כי שורשה עליון של התורה הקדושה הוא בעליון שבעולמות הנקראים עולמות הא"ס סיד המלבוש הנעלם הנז' בסהרי פליאות חכמה מתורה רבינו האר"י ז"ל שהוא ראשית סיד אותיות תורתנו הקדושה וכמ"ש ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. וז"ש ז"ל שקדמה לעולם היינו גם מכל העולמות כולם שהרי אמרו בכ"ר פ"א שקדמה לכסא הכבוד והאמת שקדמה גם לעולם האצילות כנ"ל אלא שהאצילות נקרא אין ומסוד הכסא מתחיל שיעור קומה לכן אמרו שקדמה לכסא הכבוד ולכן בה נאצלו ונבראו כל העולמות עליונים והחתונים כמ"ש (משלי ה') ואהיה אצלו אמון ואמרו ז"ל (תנחומא פר' נח"ל) אל תקרא אמון אלא אומן וכו' וכמשלי רבתי רפ"ט חכמית כנתה ביתה זו התורה שבנתה כל העולמות :

והענין כי התורה הקדושה היא דיבורו ותברך ובמאמר פיו יתברך כמע"כ נבראו העולמות כולם שע"י סדור גלגול צרופי האותיות עפ"י סדר הרל"א שערים פנים ואחור שבמאמר בראשית ברא וכו' נאצלו ונבראו העולמות עליוני העליונים רבי רבון בכל סדר מצבם ופרטי עניניהם וכל הנכלל בהם וכן בכל מאמר ומאמר שבו ע"ד הנ"ל נבראו כל פרטי המינים והענינים שבאותו הסוג שעליו נאמר אותו המאמר כמ"ש בזהר תרומה קס"א א' דבר ברא קוב"ה עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא ובאורייתא אתבריי עלמא כמה דאוקמו דכתיב ואהיה אצלו אמון וכו' אורייתא ציחת ואהיה אצלו אמון כי ברא קוב"ה עלמא דעד לא אתבריי עלמא אקדימת אורייתא וכו' וכך בעא קוב"ה למכרי עלמא הוה מסתכל בה באורייתא בכל מילה ומילה ועביר לקבלה אימנותא דעלמא בנן דכל מלין ועוברין דכל עלמא באורייתא אינון וכו' באורייתא כתיב בה בראשית ברא וכו' אסתכל בהאי מילה וברא את השמים כתיב בה ויאמר אלהים יהי אור אסתכל בהאי מילה וברא את האור. וכן בכל מילה ומילה דכתיב בה באורייתא אסתכל קוב"ה ועביר ההוא מילה ועל דא כתיב ואהיה אצלו אמון. כנן דא כל עלמא אתבריי ע"כ. ולכן כל התורה נכלל וכל העולמות כלליהם ופרטיהם וסודם וכל עניניהם כולם כלולים ורמזיים בעשר מאמרות דמע"ב וכמ"ש רבינו החסיד מוהר"א ציוק"ל בפ"י על הספ"ד בפ"ה ועיין בזה בזהר בראשית מ"ז א' :

ורבן אמרו כוזהר דאורייתא היא נהירו דכל עלמין וזוהא וקי מא ושורשא דכולהון. והענין כי העולמית הולכים על סדר ההשתלשלות והתדרגה שכל עולם היותר עליון וגבוה הוא נשמתו וקיומו ואורו של העולם שתחתיו לכך אכנס יתרון עולם האצילות על הג' עולמות ב"ע שהוא מהפשט ומאיר לכל הג' עולמות ב"ע שתחתיו ע' בע"ה שער פנימיות וחיצוניות דרוש ב' ושם ריש דרוש ח' וריש דרוש וו"ד וכשער דרושי אבי"ע פ"ו ובשער השמות פ"א ובשער קליפת נוגה פ"א שכולו אלקות נמור כמ"ש בהקדמת התיקונים בעשר ספירות האצילות מלכא בהין איהו וגרמיה חד בהון איהו וחיהו חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה דלאי אינון איהו חד לאו אינון וגרמיהון חד ולכן התורה הקדושה ששורשה העליון הנעלם הוא למעלה מעלה גם מאצילות קדשו יתברך כנו' וקוב"ה ואורייתא כלא חד. היא הנפש והחיות ונהירו ושורשא דעלמין כולו שכומו שבשעת הבריאה בה נאצלו ונבראו כולם כן מאו היא נשמתם וחיותם יקיומם על סדר מצננס ובלתי שפעת אורה בהם כל רגע ממש להאירם להחיותם ולקיימם היו חוזרים כולם להיותו ובוהו ממש :

ורזאת עיקר חיותם ואורם וקיומם של העולמית כולם על נכון רק הוא שכשאנחנו עוסקים בה כראוי הקב"ה ואורייתא וישראל כולא חד שכל אחד מישראל שורש נשמתו העליונה מדובק ונאחו נאות אחת מהתורה והיו לאחרים ממש ולכן אמרו בב"ר פ"א שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר ולא בא לחלוק על מ"ש שהתורה קדמה לכל דבר כי הכל אחד בשורשן והיא היא וז"ש מחשבתן של ישראל וכמ"ש ישראל עלה במחשבה ר"ל ראשית המחשבה סוד הרעותא עלאה כמ"ש כוזהר וירא קו"ח ב' דהא ישראל סילוק ברעותא וקוב"ה עד דלא יברי עלמא והרעותא היא ראשית הכל אלקות נמור העולמות א"ס כנו' שם כפ' נח ס"ה א' ופקודי רס"ח ב' אמר ר"ש ארימית וכו' דבר רעותא עלאה וכו' וכל אינון נהירין מרזא דמחשבה עלאה ולהתא אקרון אין סוף ע"ש היטב ובהגהת הרח"ו ז"ל ובע"ה שער עיגולים ויושר ריש ענף ד' ובשער השתלשלות העשר ספירות ריש ענף ב' ולכן אמרו בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית ולכן אמרו רז"ל (מ"ק כ"ה א') העומד על המת כשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה הרבר דומה לרואה ס"ת שנשרף שקדושה נשמה כל א' מישראל היא היא קדושת ס"ת כמש ולכן הבריאה שהיתה תורה ננויה עדיין במקור שרשה הנעלם מכל העולמות עליונים. ומרחוק לכך האירה לכל העולמות להחיותם ולקיימם לא נשתלשלה עצמותה ממש למטה לזה העולם שיעסקו בה קבוצי מטה עדיין היו העולמות רופפים ורותתים ולא היו על מכונם האמתי וקראום רז"ל שני אלפים תוהו והוה הלויס ועומדים עד עת מ"ה כידוע מאמרם ז"ל (סנה פ"ה ע"ה) שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלים ישראל את התורה וכו' וכן הוא בשמות רבה פמ"ז ורברים רבה ספ"ח וכריש התנחומא וברכה שיר השירים דמיתך רעותי רבנן אמרי רעותי דעולמי שקבלו תורתו שאילו לא קבלו הייתי מחזיר את עולמי לתוהו ובוהו דאמר רבי היא בשם ר"א כתיב נמונים ארץ וכל יושביה אנכי הכנתי עמודיה סלה אלולי ישראל שעמדו על הר סיני וכו' ומי כסוס העולם אנכי וכו' בזכות אנכי ה' אלהיך תכנתי עמודיה סלה

יִצְחָק שִׁיחַ

ומאז שנשתלשלה וירדה כביכול ממקור שרשה הנעלם לוח העולם כמאמרם ז"ל (כ"ר פ' י"ט פס' י"ג) בא
 משה והורירה לארץ. כל היוחס וקיומם של כל העולמות היא רק ע"י הבל פיניו והגיוניו בה והאמת
 בלתי שום ספק כלל שאם היה העולם כולו טקצה עד קצהו פניו ח"ו אף רגע אחר ממש מהעסק
 והתכונות שלנו בתורה כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותוהו ח"ו
 וכן שפעת אורם או מיעוטו ח"ו הבל רק כפי ענין רוב עסקנו בה. לכן אנו מברכים עליה והיי
 עולם נמע בתיכנו כענין הנטיעה שהיא כרי לעשית פרי להרבות טובה כן אם אנו מחויקים
 בתוה"ק בכל כחנו כראוי אנו מנחלים חיי עד וממשיכים משרשה הנעלם למעלה מכל
 העולמות הוספת קדושה וברכה ואור גדול בכל העולמות ז"ש כמשלי רבתי פ"ב מכל משמר
 נצור לבך שלא הברח מר"ת למה כי ממנו תוצאות חיים ללמדך שמדברי תורה יוצאים חיים
 לעולם וגם לבנות הנהרסות בתקונים גדולים לקשר וליחד ולהשלים העליונים עם התחתונים
 וכל העולמות שקילין ונהרין כחדא וכמאמרם ז"ל בפ' חלק (נ"ט ז') אמר רבי אלעזר כל העוסק
 בתורה לשמה צאלו עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר או יחוק כמעווי
 יעשה שלום לו וכו' רב אמר כאלו בנה פלמין של מעלה ופלמין של מטה שנאמר ואשים דברי
 בפיך וכו' לנטוע שמים וליסוד ארץ. ובחזית שקוי עמודי שש אלו ת"ח למה נמשלו לעמודים
 שהם עמודי עולם שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו' ובמשלי רבתי חכמות בנתה ביתה
 וכו' אמר הקב"ה אם זכה אדם ולמד תורה וחכמה חשוב לפני כמו שברא שמים וכאלו העמיד
 כל העולם כולו. ושם בפ' אשת חיל אמרו אמר הקב"ה לישראל בני הווי מתעסקים בתורה
 ביום ובלילה ומעלה אני עליכם כאלו אהם מעמידים את העולם ובוהר בראשית מ"ז א'
 כל מאן דאשתדל באורייתא ככל יומא יוכי למהו ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשוב ליה כאו
 בני עלמין דהא באורייתא אתבני עלמין ואשתכללו הת"ד ה' בחכמה יסד ארץ וכו' וכתוב ואהיה
 אצלו אמון וכו' וכל דאשתדל בה שכלל עלמין וקיים ליה. ות"ח ברוחא עביר קוב"ה עלמא
 וברוחא מתקיימא דא רוחא דאינון דלען באורייתא וכו' ושם בפ' וישב אחר שהארץ במעלתה
 הנוראה של האדם העוסק בתורה בעוה"ב ובעוה"ב ועושו הגדול בשהי העולמות כשמתרפה
 ממנה ח"ו סיים ואמר בגין כך כלא קיימין על קומא דאורייתא ועלמא לא אתקיים בקיומה
 אלא באורייתא דאיהו קומא דעלמא עילא ותמא דכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות וכו'
 ובפ' תרומה קס"א א' אחר שהארץ בענין לבאר איך שבתורה נבראו כל העולמות אמר אח"ז
 כיון דאתברי עלמא כל מילה ומילה לא הוה מתקיים עד דסליק ברעותא למברי אדם דהווי
 משתדל באורייתא ובגנייה אתקיים עלמא השתא כל מאן דאסתכל בה באורייתא ואשתדל בה
 כביכול היא מקיים כל עלמא אשתכח דעוברא וקיימא דכל עלמא אורייתא איהו בגין כך זכאה
 איהו בר נש דאשתדל באורייתא דהאי איהו מקיים עלמא ובפ' ויקרא י"א סוף ע"ב בגין דעלמא
 לא אתברי אלא בגין אורייתא וכל זמנא דישאל מהעסק באורייתא עלמא מתקיימא. וכל זמנא
 דישראל מתכמלי מאורייתא מה כתוב אם לא בריתי יומם ולילה וכו' ולכן אמרו בפ' מעלות התורה
 שכל העוסק בתורה לשמה נקרא ריע. כי כביכול נעשה שיהא ליצר בראשית ית"ש. כיון שהווא
 המקיים

המקיים את כל העולמות בעסק תורתו ובלתי זה היו חוזרים כולם לתווה ובוהו וכמ"ש במדרש הג"ל דמיתוך רעיתי רעיתי דעלמי שקבלה תורתו וכו' :

וכר שכן חרושים אמתים דאורייתא המתחדשים ע"י האדם אין ערוך לגורל נוראות ונפלאות ענינם ופעולתם למעלה שכל מילה ומילה פרטית המתחדשת מפי האדם הקב"ה נשוק לה ומעטר לה ונכנה ממנה עולם חדש בפני עצמו והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב כמ"ש בהקדמת הוזהר ד"ה ע"ב ר"ש פתח ואשים דברי בפוך כמה אית ליה לבר נש לאשהדלא באורייתא יממה ולילה בנין דקוב"ה ציית לקליהון דאינון דמתעסקי באורייתא. ובכל מילה דאתחדש באורייתא על ידה רהייתא דאשתדל באורייתא עביר רקיעא דראתנן כההוא שעתא דמילה דאורייתא אתחדש מפומיה דבר נש ההוא מילא סלקא ואתעתדת קמיה קוב"ה וקוב"ה נטיל לההוא מילה ונשיק לה ועטר לה בשבעין עטרין גליפין וחקיקין ומילה דחכמתא דאתחדשת סלקא ויתבא על רישא וכו' וטסא מהמן ושאמת בשבעין אלף עלמין וסליקת לפני עתיק יומין וכו' וההוא מילה סתימא דחכמתא דאתחדשת הכא כד סלקא אתחברת כאינון מלין דעתיק יומין וסלקא ונחתא בהדירו ועאלת בתמניסר עלמין גניוין דעין לא ראתה וכו' נפקין מתמן שטאן ואתיאן מליאן ושלומן ואתעתדו קמיה ע"י כההוא שעתא ארח עתיק יומין כההוא מילה וניחא קמיה מכלא נטיל ההוא מילה ואעטר לה בש"ע אלף עטרין ההוא מילה טאסא וסלקא ונחתא ואתעבירת רמיעא דרא וכן כל מילה ומילה דחכמתא אתעבירת רקיעין קיימין בקיומא שלים קמיה עתיק יומין והוא קרי לון שמים חדשים וכו' סתימין דרוין דחכמתא עלאה וכל אלין שאר מלין דאורייתא דמתחדשין קיימין קמיה קוב"ה וסלקין ואתעבירו ארצות החיים ונחתין ומתעמרין וכו' ואתחדש ואתעביר כלא ארץ חדשה כההוא מילה דאתחדשת באורייתא. וע"ד כתיב כי כאשר השמים החדשים וכו' אשר אני עושה וכו' עשיתי לא כתיב אלא עושה דעביר דדיר ואינון חדושים ורוין דאורייתא וע"ד כתיב ואשים דברי בפוך וכו' לנטיע שמים וליסוד ארץ וכו' אמר רבי אלעזר מהו ובצל ידי כסותך וכו' והשתא דהאי מילה סלקא ואתעטרא וקיימא קמיה דקוב"ה איהו חפי על ההוא מילה וכסי על ההוא בר נש וכו' עד דאהעביר מההוא מילה שמים חדשים וארץ חדשה וכו' ולאמר לציון עמי אהה אל תקרא עמי אלא עמי למהוי שחופא עמי מה אני במלולא דילי עבדות שמים וארץ וכו' ובאין אינון דמשתדלין באורייתא. ובפ' ויחי רמ"ג ריש ע"א כתיב הדודאים נתנו ריח וכו' אלין אינון דאשכח ראינון וכו' ועל פתחינו כל מגדים מילי חרתאן ועתיקין דאורייתא דאתגליין על יריהו וכו' דודי צפנתי לך מהבא אוליפנא כל מאן דאשתדל באורייתא כדקא יואת וידע למחדי מלין ולחדתוהי מלין כדקא יואת אינון מלין סלקין עד כורבייא דמלכא כנסת ישראל פהחא לון תרעין וגניוא לון. ובשעתא דעאל קוב"ה לאשתעשעא עם צדיקיא בג"ע אפיקת לון קמיה ומסהכל כהין וחדרי כהין קוב"ה מהעטר בעטרין עלאין וחדרי וכו' ומההוא שעתא מלוי כתיבין בספרא וכו' זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא כדקא יואת זכאה איהו כהאי עלמא וזכאה הוא בעלמא דאתי ובהר"א סא"ר פי"ח ועל

על הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל ופירש שם כל זה הפסוק על דברי תורה ואמר
שם מהו להדשו יבכר למחדשי תורה שמחדשין את התורה בכל יום תמיד לבן שהוא בכור וכו'
שמחדש דברי תורה שהכל שמחים בו וכו' שמחה מתחדש לו לאביו בכל יום וכו' ע"ש :

ועל ידי עסק התורה נשלם כוונתו יתברך בכריאה שהיה רק בשביל התורה שיעסקו בה ישראל
כמאמרם ו"ל בראשית בשביל התורה וכו' ובשביל ישראל וכו' ובשביל משה שהיא
הסרסור בקבלת התורה וכיכול היא שמח במעשיו בעולמו ובריותיו שמעלין חן לפניו יתברך
בשעה ראשונה בעת הכריאה כמו שהיה הוא יתברך בעצמו ככיכול כמ"ש ברבה בראשית פ"ט
למלך שבנה פלטרין ראה אותה וערכה לו אמר פלטרין פלטרין הלואי תהי מעלה חן וכו' כך אמר
הקב"ה לעולמו עולמי עולמי הלואי תהא מעלה חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה
זו וכן נאמר בשבח התורה אילת אהבים ויעלת חן וכוזהר צו ל"ה א' פתהר"א ואמר ואשים דברי
בפיך וכו' הנינא כל בר נש דאשתרל במלי דאורייתא ושפנותיה מרחשן אורייתא וכו' ולא עוד אלא
דהוא מקיים עלמא וקב"ה חרי עמיה כאלו הוא יומא נטע שמויא וארעא הה"ד לנטוע שמים
וליסוד ארץ. ובפ' תרומה דקנ"ה ב' פתח ר"א ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך וכו' בכל
זמנא דאורייתא מתקיימא בעלמא ובני נשא משתדלין בה ככיכול קב"ה חרי בעוכרי ירוי
וחדרי בעלמין כולהו ושמויא וארעא קיימי בקיימיהו ולא עוד אלא דקב"ה כניש כל פמליא דיליה
ואמר לון חמו עמא קרישא דאיה לי בארעא דאורייתא מתעטרא בניניהו וכו' ואינון כד חמו
חרוה דמריהון בעמיה פתחין מי כעמך ישראל נוי אחר בארץ. ובר"פ שמיני זכאין אינון ישראל
דקב"ה יהיב לון אורייתא קרישא חרוותא דכולא חרוותא דקב"ה ואשתדלותא דיליה דכתיב
ואהיה שעשועים יום יום וכו' :

וגם העולמות והבריות כולם הם או בחרוותא יתירתא ונהירין מזיו האור העליון השופע עליהם
ממקור שורש עליון של תורה כמ"ש בפ' מעלות התורה. משמח את המקום משמח את
הבריות וכן אמרה התורה ואהיה שעשועים יום יום. וכוזהר ויקהל רי"ז א' פתח ואמר אז נדברו
יראי ה' אז דברו מבעי ליה מאי נדברו אלא נדברו לעילא מכל אינון רתיבין קדישין וכל
אינון חיילין קדישין כגון דאינון מלין קדישין סלקין לעילא וכמה אינון דמקדמי ונטלי לון קמי
מלכא קדישא ומתעטרין בכמה עטרין באינון נהירין עלאין וכולהו נדברו מקמי מלכא עלאה מאן
חמי חרוואן מאן חמי תושבחהן דסלקין בכל אינון רקיעין קמי מלכא קדישא ומלכא קדישא
מסהכל בהו ומתעטר בהו ואינון סלקין על רישיה והוו עטרא וכו' ועל דא אמרה אורייתא
ואהיה שעשועים יום יום והייתי לא כתיב אלא ואהיה בכל זמן ובכל עידן דמלין עלאין סלקין
קמיה ע"כ. ובכל עת שהאדם עוסק בתורה ומתדבק בה כראוי הרברים שמחים כתיבתא מסיני
כמ"ש בזהר ריש פ' חקת ר"י פתח זאת התורה וכו' ת"ח מלין דאורייתא קדישין אינון עלאין
אינון סרימין אינון כמה דכתיב הנחמדים מזהב וכו' מאן דאשתרל באורייתא כאלו קאים כל
יומא על מורא דסיני לקבל אורייתא הה"ד היום הזה נהיה לעם ובפ' אחרי ע' א' תנא כל
מאן דאצית למלוי דאורייתא זכאה הוא כהאי עלמא וכאלו קבל התורה מסיני וכו'. ומאן
דארכין

דארכין אורנוי לקבלה יהיב יקרא למלכא קדישא ויהיב יקרא לאורייתא עליה כתיב היום הזה נהיית לעם וכו' והמעם שכמו שבעת המעמד המקודש נתרבקי כביכול בדבורו יתברך כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוונה בה הוא דביק על ידה בדבורו יתברך ממש מחמת שהכל הוא מאמר פיו יתברך למשה מסיני ואפי' מה שתלמיד קמן שואל מרבו כנ"ל פ"ו. וגם עתה בעת שהאדם עוסק בה בכל תיבה ותיבה אותה התיבה ממש חוצבת להבות אש מפיו יתברך כביכול כמ"ש. ונחשב כאלו עתה מקבלה מסיני מפיו יתברך לכן אמרו רז"ל כמה פעמים יהיו הדברים שמחים כנתינתן מהר סיני. ואז משהלשל ונמשך שפעת אור וברכה ממקור שורשה העליון על כל העולמות וגם הארץ האירה מכבודה ומתברכה. ומביא הרכה טובה ושפעת ברכה לעולם ובתד"א סא"ר פ"ח אמר כיון שלומר את התורה מביא טובה לעולם ויכול הוא לבקש רחמים ולהתפלל לפני הקב"ה ויפקק את הרקיע ויבא מטר לעולם וכו' ואמר שם עוד כל זמן שישאל עוסקין בתורה ועושין רצון אביהם שבשמים הקב"ה בעצמו נפנה אליהם לברכם שנאמר אמת מארץ הצמח וצדק משמים נשקף ואין השקפה אלא לברכה שנאמר השקיפה וכו' וברך את עמך וכו' :

והנה המכרך מתברך ומברכה כל העולמות יבורך גם האדם העוסק בה כראוי לאדם הגורם לכל זה וכבוד ה' חופף עליו כל היום ומשיג לנשמה אצולה ממקום קדוש לפי ערך גודל עסקו ודבוקו בה כמ"ש אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה מעט מקדשין אותו הרבה. ובתקדמת הוותר י"ב כ' פקרא חמישאה וכו' בהאי קרא אית תלת פקודין וכו' וחד למלעי באורייתא לאשתדלא בה ולאפשא לה בכל יומא לתקנא נפשיה ורוחיה דכיון דבר נש אתעסק באורייתא אתהקן בנשמתא אחרא קדישא דכתיב שרין נפש חיה נפש דההיא חיה קדישא וכו' וכד אשתדל באורייתא בההוא רחישא דרחיש בה זכי לההיא נפש חיה ולמהדר כמלאכין קדישין וכו' דא אורייתא דאקרי מים ישרצין ופקין רחישא בנפש חיה מאתר דההוא חיה ומשכין לה לתתא כמה דאמרן. וע"ר אמר דוד לב מהור ברא לי אלד"ם למלעי באורייתא וכדין ודוח נכון חדש בקרבי :

והוא הרורה ומושל בכל וכל הריגין בישין מסתלקין מעליו ואין להם עליו שום שליטה ח"ו בין בעודו בזה העולם כמ"ש בברכות פ"ק (ה' ה') אמר רשב"ל כל העוסק בתורה יסורים בדילין הימנו. ובפ' כיצד מערבין. (ג' ה') חש בראשו יעסוק בתורה שנאמר וכו' חש בגרונו יעסיק בתורה וכו' חש בכל גופו יעסוק בתורה ש:אמר ולכל בשרו מרפא וכעין סגנון זה אמרו בויקרא רבא פ"ב ובתנחומא פ' יהוה ובמדרש תהלים. מוזמר ק"מ ע"ש ובתד"א סא"ר פ"ה מטיי מעפר דל וכו' אדם שעובר עבירות הרבה וקנסו עליו מיתה וכו' וחור ועשה תשובה וקרא תורה נבואים וכתובים ושנה מדרש הלכות ואגדות ושימש חכמים אפי' נגזרו עליו כמה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו וכו' ושם רצ"ו הביאני המלך חריו כשם שיש להקב"ה חררי חררים בתורתו כך יש להם להת"ה לכל אחד ואחד חררו חררים כתיבתו ואם ראית שהיסורים ממששים וכאים עליך רויץ לחררי התורה ומיד הם בורחים ממך שנאמר לך עמי בא בחרריך וכו' לכך נאמר

הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה כך כמה שגדלתנו ורוממתנו וקשרת לנו קשר גדול בר"ת
 מסוף העולם ועד סופו. ושם בפ"ה ויהי המה הולכים הלך ודבר ואין דבר אלא ד"ת וכו'
 וכשנשלה מלאך וכו' ובא ומצאן שהיו עוסקים בר"ת ולא היה יכול לשלום בהם וכו' מכאן אמרו
 שני בני אדם שהולכין בדרך ועוסקין בתורה אין דבר רע יכול לשלום בהם וכו' ע"ש. ובווהר
 ויחי רמ"ב ע"א יששכר חמור גרם וכו' פתח ואמר לדוד ה' אורי וכו' כמה חכיבין אינן וכו'
 דמשתדלי באורייתא קמיה קוב"ה רכל מאן דמשהדל באורייתא לא דחיל מפנעו עלמא נטיר
 הוא לעילא נטיר איהו לתתא ולא עוד אלא דכפית לכל פנעו עלמא ואחית לון לעומקא דתהימא
 רבה. ת"ח בשעתא דעל ליליא וכו' כד אתער רוח צפון ואתפליג ליליא אתערותא קרישא
 אתער בעלמא וכו' וכאה חילקיה דההוא בר נש דאיהו קאים בההוא שעתא ואשתדל באורייתא
 כיון דאיהו פתח באורייתא כל אינן זינן בישין אעיל לון לנוקבא דתהומא רבה וכו' בגין כך
 יששכר דאשתדלותיה באורייתא כפית ליה לחמור ונחית ליה וכו' דאיהו סליק לנוקא עלמא ושני
 מדוריה בין המשפתים וכו' וכן אמרו רז"ל בפ"ג דסוטה (כ"א א') דהתורה אניני מנאן מן היסורים
 בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה וכו' כי היא גמלתהו רק טוב ולא רע כל ימי
 חייה היינו אפי' בעידנא דלא עסיק בה וכשהוא רבוק ולא פירש מחיי עולם שלה ודעתו עליה
 תמיד לחזור ולהגות בה. (הגהה מש"כ גמלתהו וכו' כי גמול פי' תשלום גמול למי שמטיב לו
 מקודם ז"ש שהתורה משלמת גמול טוב להאדם שעושה טובה עמה היינו כשעוסק בה לשמה
 וגם אם עסקו בה שלא לשמה לגרמיה ולא להטיב אחר שמהראוי היה שהתורה תגמלנו רעה
 ח"ו. עם כל זה אינה גומלת לו רעה ח"ו ואדרבה גם בשמאלה היינו למשמאלים בה שלא לשמה
 היא ניתנת לו עושר וכבוד בעוה"ו):

וגם דברי תורה מעבירין ומסלקין מעליו כל המרדות והענינים מעול דרך ארץ וכו' וכל שאר
 עניני זה העולם המונעות המיד העסק בתורה כמ"ש כל המקבל עליו עול תורה מעבירין
 ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ואמרו במדרש רבה ובתנחומא פ' חקת שמוה הטעם ניתנה התורה
 במדבר כשם שהמדבר אינו נזרע ואינו נעבר כך המקבל עליו עול תורה פורקין ממנו עול מלכות וכו'
 וכשם שהמדבר אינו מעלה ארגון (ר"ל מס) כך בני תורה בני חירין וכו' ובווהר ויחי רמ"ב ב' רכל
 מאן דידע לאשתדלא באורייתא ולא אשתדל אתחייב בנפשיה ולא עוד אלא דיהבין עליה עולא
 דארעא ושעבודא בישא דכתיב ביששכר ויט שכמו לסכול מאן דסטא אחריה וגרמיה דלא
 למסכל עולא דאורייתא מיד ויהי למס עובד. וכן להפך וכו' וכן הדין הלכה פסיקה בש"ס
 שת"ח פטורים ממסים כמ"ש (גרוס כ"ב ב' וזפרק קמא דתרתא ה' א') שרי ליה לצורבא מרבנן למימר
 לא יהיבנא כרנא דכתיב מנדא בלו והלך לא שליט למרמא עליהון ושם ר"ה בר"ח שרא כרנא
 ארבנן. אמר ליה רנב"י עברת אדאורייתא אדנביאים אדכתובים דכתיב וכו' כמ"ש דרבנן לא
 צריכי נטירותא ובהר"א סא"ר פ"ד כל ת"ח שעוסק בתורה בכל יום המיד בשביל להרבות
 כבוד שמים אינו צריך לא חרב ולא חנית ולא כל דבר שיחיה לו שומר אלא הקב"ה משמרו
 בעצמו וכו' ושם בפ"ח אם יש בו באדם ד"א ומקרא לכר מיסרין לו מלאך אחד לשומרו שנא'
 וכו'.

וכו' קרא אדם תורה ונביאים וכתובים מוסרין לו שני מלאכים שנאמר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך
 וכו' אבל אם קרא אדם תורה ונביאים וכתובים ושנה משנה ודרש הלכות ואגדות ושימש תלמיד
 חכמים הקב"ה משמרו בעצמו וכו' שנאמר ה' שומרך וכפי ערך הקבול אשר יקבל עליו עול
 תורה באמת ובכל כחו לפי ערך זה יסירו ועבירו ממנו מדרות עניני זה העולם. והשמירה
 עליונה חופפת עליו והוא ככן המתחמא על אביו ואביו עושה לו רצינו ומשלים לו כל חפצו
 כמ"ש רז"ל (ע"ז י"ט פ') כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפצו וכן אמרו במדרש תהלים
 מזמור א' ואמרו עוד שם שכתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים שכל העוסק בתורה
 נכסו מצליחין ובמשלי רבתי פ' ה' ויפק רצון מה' כל מי שהוא מפק בד"ת ומלמד
 ברבים אף אני בעת רצון מפק לו רצון וכו' ומוזנותיו מוכנים לו תמיד בלא שום עמל ויגיעה
 וכו' וכן בפ' אשת חיל כל זמן שהלמיד חכם יושב ועוסק בהורה וכו' ולא עוד אלא שהקב"ה
 ממציא לו מוזנותיו בכל יום ויום שנאמר והתן מרף לביתה ובהד"א סא"ר פי"ה ברוך המקום
 ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם וכו' כשם שהם יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל
 טקים שהוא פנוי להם וקורים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקים ד"ת בפיהם ומקיימים
 עליהם הפסוק טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו כך כביכול הקב"ה אפי' הם ישאלו את כל העולם
 כולו בשעה אחת הוא נותן להם מיד וכו' ויתר על כן אלא שגם הוא בעצמו ודאי בורה
 מהכבוד וגדולה כי בלא זה בלתי אפשר לו בעולם כלל להיות עוסק בתורה לשמה ולא התקיים
 אצלו כלל כמאמר ז"ל אל תבקש גדולה לעצמך ולא כבוד כי האדם אסור לו לפנות דעתו
 לזה כלל אמנם גדול העצה יה"ש נותן לו שמחה וגדולה בע"כ כמ"ש בתד"א שם ברוך המקום
 ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם וכו' כמו שהם יושבים וכו' וקורים ושונים לשם שמים
 וראה שמים בלבבם ומחזיקים ד"ת על פיהם ומקבלים עליהם בשמחה וכו' כך כביכול הקב"ה
 נותן להם שמחה לצדיקים בעל כרחם שלא בטובתם ע"כ. וכמאמר הכתוב אך טוב וחסד ירדפוני
 כל ימי חיי וכו' רוצה לומר כי הגם שאני בורה מהם המה רודפים אחרי בעל כרחי :

בן אחר פטירתו מזה העולם אמרו רז"ל (מגינה כ"ז ב') ת"ח אין אור של גהינם שולט בהם
 וכו' וכן אמרו שם ת"ח שסרח אין תורתו נמאסת ובמשלי דכתא בפ' להבין משל ומליצה
 וכו' ומליצה זו התורה עצמה ולמה נקראת שמה מליצה שהיא מצלת עוסקה מדינה של גהינם
 ושם רפ"ב בני אם תקח אמרי וכו' אמר הקב"ה לישראל על הר סיני אם זכיתם להצפין ולקבל
 תורתו ולעשותה אני מציל אתכם משלש פירעניות ממלחמת גוג ומגוג ומחבלו של משיח ומדינה
 של גהינם ומצותי הצפין אתך אם זכיתם להצפין תורתו אני משביע אתכם ממוצ הצפון לעתיד
 לבא שנאמר מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך ושם בפ"י אמר רחב"ר אין לך צדקה שמצלת
 את האדם מדינה של גהינם אלא תורה בלבד וכו' שיש בה כח להציל אותו מיום הדין ואפי'
 נהחייב אדם בדבר עבודה יכולה להציל אותו מיום הדין וכו' הרי מכאן לת"ח שעבר בדבר
 עבודה שהיא מצלת אותו. ובמדרש תהלים מזמור י"ט ותקופתו וכו' ואין נסתר מחמתו וכו' ר"י
 ורשב"ל אמרו תרוניהו אין גהינם לעתיד לבא אלא השמש זו היא מלחמת את הרשעים שנאמר

הנה יום בא בווער כהנור והיו כל זדים וכו' וליהט אותם וכו' אבל לעתיד לבא מי נסתר מחמתו
מי שהוא עוסק בתורה מה כתיב אחריו תורת ה' תמימה וכו' וכן הוא אומר אין חשך
ואין צלמות להסתר שם פועלי אין זמי נסתר מי שהיא עוסק בתורה וכו' ע"ש. והק"ו מאלישע
אחר שאמרו בחגיגה (ט"ו ב') לא מידן נדיניה משום דגמיר אורייתא וכן אמרו בירושלמי שם
ובקבלת רבא סי' ז' בפסוק טוב אחרית דבר וכו' ולא כן הנינא מצילין תיק הספר עם הספר וכו'
מצילין לאלישע בזכות תורתו ובווהר יתרו פ"ג ב' אמאי אתיהיבת אורייתא באשא וחשוכא וכו'
דכל מאן דיישתדל באורייתא אשתויב מאשא אחרא נגהונם ומחשוכא דמחשכין כל שאר עמין
לישראל וכו' ע"ש. וברע"מ תרומה קל"ד ב' פקודא ללמוד תורה בכל יומא דאיהו רזא דמהימנותא
עילאה למנדע אורחיה דקוב"ה דכל מאן דאשתדל באורייתא וכו' כהאי עלמא וכו' בעלמא
דאתי ואשתויב מכל מקטרגין בישין בגין דאורייתא רזא דמהימנותא איהו דמאן דיהעסק בה
איתעסק במהימנותא עילאה אשרי שכינתא כגווייה דלא תעדי מניה וכו' ע"ש. וכמאמרם ז"ל על
פסוק אורך ימים בימינה וכו' למימינים בה אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד והוא בשני העולמים
עושר וכבוד בעוה"ז ואורך ימים לעוה"ב שעיקר האורך ימים הכוונה לעולם שכולו ארוך כמ"ש
רו"ל בכמה דוכתי. ובווהר וישב ק"ץ ריש ע"א ע"ש ושם בפ' חיי קל"א ב' ר"א פתח גל עיני
ואביטה נפלאות מתורתך כמה אינון בני נשא טפשיין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא
בגין דאורייתא כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי איהו חיין אינון בעלמא
דין דיובון ליומין שלימין כהאי עלמא כד"אמר וכו' וליומין אריבין בעלמא דאתי בגין דאינון חיין
שלימין אינון חיין דחירו חיין בלא עציבו חיין דאינון חיין חירו בעלמא דין חירו דכלא דכל מאן
דאשתדל באורייתא לא יכלין לשלמאה עלוי כל עמין דעלמא וכו' ועל דא כל מאן דיישתדל
באורייתא חירו איה מכלא בעלמא דין משעבודא דשאר עמין חירו בעלמא דאתי בגין
דלא יתבעון מניה דינא בההוא עלמא כלל וכו' ע"ש ובתנא דבי אליהו סא"ר פי"ח בפסוק
ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל וכו' מאי ולא יראה כי יבא חום לומר לך
כל העוסק בתורה אינו רואה מדה פורענות בין בעוה"ז בין לימות בן דוד ובין לעוה"ב. וכמו
שפי' ז"ל בהתהלכך הנחה אותך בעוה"ז. כשכרך תשמור עליך בקבר. והקיצות היא השיחך
לעוה"ב. ובווהר פ' וישב קפ"ד ב' וקפ"ה א' ר"י פתח ואמר תורת ה' תמימה וכו' כמה אית
לון לבני נשא לאשתדלא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא ליהו ליה חיים בעלמא דין
ובעלמא דאתי וכו' בתרין עלמין. ואפי' מאן דאשתדל באורייתא ולא אשתדל בה לשמה כדקא
'אות וכו' לאנר מכ בעלמא דין ולא דיינין ליה בההוא עלמא וה"ח אורך ימים בימינה אורך
ימים בההוא דאשתדל באורייתא לשמה דאיה ליה אורך ימים בההוא עלמא דביה אורכא דיומין
וכו' בשמאלה עושר וכבוד אנר מכ ושלוחה אית ליה כהאי עלמא וכל מאן דיישתדל באורייתא
לשמה כד נפיק מהאי עלמא אורייתא אולא קמיה ואכריות קמיה ואגנית עליה דלא יקרבו
בהדיה מאריהון דדינא. כד שכיב גופא בקברא היא נסרת ליה כד נשמתא אולת לאסתלקא
למיתב לאתרה איהו אולת קמה דההוא נשמתא וכמה תרעין אתברו מקמה דאורייתא עד
דעאלת

דעאלת לדוכתאוקיימא עליה דבר נש עד דיתער בזמנא דיקומון מתיא דעלמא ואיהו מלפא סניגוריא עליה הה"ה כהתהלכך תנחה אותך בשכנך תשמור עליך וכו' כהתהלכך תנחה אותך כמה דאיתמר בשכנך תשמור עליך בשעתא דשכיב גופא בקברא דהא ברין כההוא ומנא אתרין גופא בקברא וכדין אורייתא אנינה עליה. והקיצות היא השיחך כמה דאיתמר בזמנא דיתערון מתי עלמא מן עפרא היא השיחך למהוי סניגוריא עלך וכו' וכן אמרו רז"ל בפ' חלק (ג"ט ז') בפסוק נפש עמל עמלה לו וכו' הוא עמל במקום זה והתורה עומלת לו במקום אחר. ובמשלי רבתי פי"ד חכמות נשים בנתה ביתה כל מי שקנה לי חכמה בעוה"ז יהא מוכמח שהיא בנתה לו בית בעוה"ב ואולת בידיה התרסנו כל מי שלא קנה לו חכמה יהא מוכמח שקנה לו גהינם לעתיד לבא. ובסתרי תורה פ' לך לך אחר הדברים האלה דא פתגמא דאורייתא וכו' הה"ר אל תירא אברם אנכי מגן לך מכל זנין בישין דגהנינם שכוך הרבה מאוד כנין רכל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא וכו' ואחסין ירותת אחסנתיה לעלמא דאתי וכו' ע"ש ובווהר ויקהל דע"א כנין דכד בר נש עסיק באורייתא קב"ה קאים תמן וכו' ואשתויב בר נש מתלת דינין מדינא דהאי עלמא ומדינא דמלאך המות דלא יכיל לשלטא עליה ומדינא דגהנינם וכמ"ש רז"ל בפ' התורה ובמדבר רבה פמ"ז ובחיות בפסוק מי זאת עולה וכו' ובתנחומא פ' עקב אל תקרי חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. ופי"ז חירות ממלאך המות חירות משעבוד מלכיות וכן אמרו בפ"ד דמדות (י" ע"ה) שר"ת קולטין ממלאך המות ובווהר פ' חיי בדרך הנ"ל חירו בעלמא דין חירו דכלא וכו' חירו דמלאך המות דלא יכיל לשלטא עליה והכי הוא ודאי דאי אדם הוה מתדבק באילנא דחיי דאיהו אורייתא לא גרים מותא ליה ולכל עלמא ובגין כך כד יחיב קוב"ה אורייתא לישראל מה כתיב בה חרות על הלוחות וכו' וקוב"ה אמר אני אמרתי אלהים אתם וכו' ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטא עליה ההוא חוויא בישא דאחשיך עלמא :

ולזאת הארץ המקבל על עצמו עול התורה הקדושה לשמה לאמיתה כמו שנתבאר לעיל פי' לשמה. הוא נעלה מעל כל עניני עוה"ז ומושגח מאתו יתברך השגחה פרטית למעלה מהוראת כחיה המבט והמולות כולם כיון שהוא דבוק בתורה ובקב"ה ממש כביכול ומתקדש בקדושה עליונה של התורה בקדושה שהיא למעלה לאין ערוך מכל העולמות והיא הנותנת החיות והקיום לכולם ולכל הכחות הטבעיים הרי האדם העוסק בה מחיה ומקיים את כולם ולמעלה מכולם ואין אפשר שתהיה הנהגתו מאתו יתברך ע"י כחות הטבעיים וזה הוא שאמרו רז"ל (פסחים ז' ע"ג) כתיב עד שמים חסדיך וכתיב מעל שמים חסדיך לא קשיא כאן כשעוסקים לשמה כאן כשעוסקים שלא לשמה היינו שהעוסק בתורה שלא לשמה אם כי הוא ודאי מרוצה להקב"ה אף אם היתה כוונתו לשם איזה פניה שתהיה רק שלא תהיה לקנטור ח"ו. וכ"ש אם אינו מכווין לשום פניה רק לפי שהורגל בכך כי מתוך זה יבא למדריגה לשמה בידוע ממאמרם ז"ל עכ"ז עדיין לא נתקדש ונתעלה שתהיה הנהגתו. יתעלה אתו ככל ענינו למעלה מכחות הטבע לכן כתיב ביה רק עד שמים היינו עד הכחות הטבעיים הקבועים בשמים ולא למעלה מהם אבל העוסק בה לשמה אמר מעל שמים ר"ל שכל הנהגותיו יתברך עמו הם רק למעלה מהוראת

כחות המבעיים. ו"ש ברע"מ בפ' פנחס ר"ו ב' תא חזי כל ברין דעלמא קודם דאתיהיבת אורייתא לישראל הוו תליין במולא וכו' אבל כתר דאתיהיבת אורייתא לישראל אפיק לין טחויבא דככבי ומולי וכו' וכגין דא כל מאן דאשתדל באורייתא כמיל מניה חיובא דככבי ומולי אי אולף ליה פקודה ואי לאו כאלו לא אשתדל בה ולא כמיל מניה חיובא דככבי ומולי :

ואדרבה הכוחות המבעיים מסכימים אליו כאשר יגזור אומר עליהם ולכל אשר יחפוץ יטם ואימתו מוטלת על כולם כמ"ש בפ' התורה. ונותנת לו מלכות וממשלה כי נור אלהי אור התורה מאירה ומבהקת על ראשו וחוסה כביכול בצל כנפי השכינה כמ"ש בזוהר צו ל"ה א' פתח ר"א ואמר ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך וכו' הנינן כל בר נש דאשתדל במילי דאורייתא ושפוטתיה מרחשין אורייתא קב"ה חפי עליה ושכינתא פריסת גרפהא הה"ד ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך. ובהקדמת הזוהר י"א א' וכן הוא באותו הלשון בפ' ואתחנן ד"ס ע"א ת"ח כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עילאה על כולא דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעלאי ותתאי ולא דחיל מערעורין בישין דעלמא בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי ואכיל מניה בכל יומא דהא אורייתא אוליפת ליה לבר נש באורח קשומ אולף ליה עימא וכו' ובפ' בשלח מ"ו א' ר"י פתח וכו' כמה חביבין אורייתא קמיה דקוב"ה דכל מאן דישתדל באורייתא רחים הוא לעילא רחים הוא לתתא קב"ה אצית ליה למילוליה לא שביק ליה בהאי עלמא ולא שביק ליה בעלמא דאתי וכו' ע"ש ובפ' מצורע נ"ב ס' ב' כתב וכו' איהו אשתדל בפולחנא דמאריה ולעי באורייתא כמה נטורין ומינין לקבליה לנטרא ליה ושכינתא שריא עליה וכלא מכריו קמיה ואמרי הכו יקרא לדיוקנא דמלכא אנתמור הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי וכאה חולקיה :

ושם ה' נקרא עליו כי התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה כמאמרם ז"ל בברכות (כ"א ב') מנין לברכה התורה לפניו שהיא מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא וכו' וכן למדו שהעוסק בתורה שכינה שורה עמו דכתיב בכל המקום אשר אוכיר את שמי וכו' ובזוהר במדבר ק"ח א' כמה חביבא אורייתא קמיה דקב"ה דהא בכל אתר דמילי דאורייתא אשתמעו קב"ה וכל חיילין דיליה כולהו צייתין למילוליה וקב"ה אתי לריירא עמיה הה"ד בכל המקום אשר אוכיר את שמי וכו' ובפ' משפטים קב"ד א' דכל מאן דנטר ארחי דאורייתא ואשתדל בה כמאן דאשתדל בשמא קדישא דתנינא אורייתא כולא שמא דקוב"ה ומאן דמשתדל בה כמאן דמשתדל בשמא קדישא בגין דאורייתא כלא שמא חר קדישא איהו שמא עלאה שמא דכליל כל שמהן ומאן דגרע את חר מינה כאלו עביר פנימוהא בשמא קדישא. ובפ' ויקרא י"ג ב' ר"א פתח כל זאת באתני ולא שכחנך ולא אנשינן מילולי אורייתך מכאן אוליפנא כל מאן דאנשי מילולי אורייתא ולא בעי למלעי בה כאלו אנשי לחקב"ה דהא אורייתא כולא שמא דחקב"ה הוי ושם דו"ט ע"א דהא אורייתא מאן דאשתדל בה מתעטר בעטריו דשמא קדישא דהא אורייתא מאן דישתדל בה מתעטר בעטריו דשמא קדישא דהא אורייתא שמא קדישא הוא ומאן דישתדל אחרשים ואתעטר בשמא קדישא וכדין ידע ארחין סתימין ורוין עמיקין וכו' וכן אמרו בפ' שמיני ובפ' אחרי מות

ע"א ב' וע"ב ע"א וע"ג א' וע"ה א' ובפ' אמור פ"ט ב' וברוש פ' קרח ע"ש. ולכן גם מזה
 המעם אמרו רהקב"ה ואורייתא חד. כי הוא ושמה חד הוא כמ"ש בווהר יתרו צ' ע"ב ואורייתא
 כולא שמא חד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש וכאה חולקיה דמאן דוכי באורייתא וכי בשמא
 קדישא דקב"ה ממש רי"א בקב"ה ממש דהא הוא ושמה חד הוא. ולכן אמר בתנא דבי אליהו
 שכל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עושה מריבה על מי שאמר והיה העולם שנאמר דתן
 ואכירם וכי' בהצותם על ה' לכן כאשר האדם בא בשם ה' הכל יראים מזדעזעים ממנו כמ"ש וראו
 כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וכמ"ש כי בי חשק ואפלטתו אשנכתו כי ידע
 שמי כי בי חשק בו יתברך ממש כנו' ובפ' בלק ר"ב א' הא הוי כמה חביבין אינון דמשתדלי
 באורייתא קמיה קוב"ה דאפי' בוטנא דדינא תליא בעלמא ואתיהיב רשו למחכלא לחבלא קב"ה
 פקיד על אינון דקא משתדלי באורייתא. והכי אמר ליה הקב"ה כי תצור אל עיר בנין חוביהון
 סניאין וכו' הא ואפקיד לך על בני ביתי לא תשחית את עצה מדא תלמיד חכם דאיהו במתא
 דאיהו אילנא דחיי אילנא דיהיב איבין את עצה ההוא דיהיב עיטא למתא וכו' ואוליף לון אורחא
 דיהכון בה. וע"ר לא תשחית את עצה לנרוח עליו גרון לנרחא עליה דינא ולא לאושמא עליה
 חרבא מלחמא וכו' כי האדם עין השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ותתא וכו' וכל דא
 עבד הקב"ה על אינון דמשתדלי באורייתא וכו' ע"ש :

זהו ה' ה' יקיר מכני פלטרין דמלכא מבני היכלא דמלכא אשר לו לברו הרשות נתונה בכל
 עת לחפש בגנוי המלכא קדישא וכל השערים עליונים פתוחים לפניו כמאמרם ז"ל
 (סוטה מ"ט א') כל העוסק בתורה מתוך דוחק וכו' ר' אחא ב"ח אמר אף אין הפרגוד ננעל לפניו
 שנאמר ולא יבנף עוד מורדך ונכנס בשערי התורה הקדושה להשיב ולהסתכל באור הפנימי
 בעסקי רזין עלאין דילה. כמ"ש בפ' התורה ומגלין לו רזי תורה. וכן אמרו (ע"ז ל"ט ב') ולא
 עוד אלא שדברים המכוסים מכני האדם מגולין לו. ובמדרש תהלים אמרו על שמואל הקטן שהיה
 מכיר חיצות הרקיע כחוצות עירו. כמ"ש נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעא. וכי שמואל
 עלה לרקיע אלא ע"י שיגע בחכמת התורה למד מתוכה מה שיש בשחקים. ובמשלי רבתי פ"ח
 ומפתח שפתי משרים דברים שהם פותחים לכם חררי חררים שנמרום. ובתנא דבי אליהו סדר
 אליא רבא פכ"ז ברוך המקום ששחר בדברי חכמים ובתלמודיהם וכו' כשם שהם יושבים בבה"ב
 ובבהמ"ד ובכל מקום שפנוי להם. וקורים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקים בדברי
 תורה על פיהם כמו כן הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם סודות התורה בפיהם ובלבבם וכו' ורוח
 קדשו יתברך ישכון לבטח עליו תמיד כמ"ש בווהר שמות ו' ב' חכימי עדיפי מנביאי ככולא דהא
 לנביאי לזמנן שרת עליהון רוח קודשא ולומנן לא וחכימין לא אעדי מנהון רוח קודשא אפי'
 רנעא חרא ועל ידי דידעי מה דלעילא ולתתא ולא בעו לגלואה ובתנא דבי אליהו סדר אליא וזמא
 פ"א א ובין שקרא האדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות והגדות משנה וגמרא
 ושנה הפלפול לשמה מיר רוח הקדש שורה עליו שנאמר רוח ה' דיבר בו וכו' ודרך כלל אמרו
 בפ' התורה שכל העוסק בת"ת הרי זה מתעלה וכו' וכן הוא בפ' הרואה אם נבלת בהתנשא
 כל

כל המנבל עצמו על ד"ת בהתנשא. עד שאמרו ז"ל שמדרגתם למעלה ממדרגת הנביאים כמ"ש חכם עדיף מנביא וכמ"ש בוהר שמות הנ"ל. ויותר הענין מבואר בפ' צו ל"ה א' תא חוי סה בין אלו אינון דמשתדלי באורייתא לנביאי מהימני דאינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי בכל זמנא מ"ט דאינון קיימי בדרגא עילאה יתיר מנביאי בכל זמנא מ"ט דאינון קיימי בדרגא עילאה יתיר מנביאי אינון משתדלי באורייתא קיימי לעילא באתרא דאקרי תורה דהוא קיומא דכל מהימנותא ונביאי קיימי לתתא באתר דאקרי פה ע"ד אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי ועילאין מנהון יתיר דאלין קיימין לתתא וכו' וע"ד זכאין אינון דמשתדלי באורייתא דאינון בדרגא עילאה יתיר על כולא :

ואם כל כך נפלאה מדרגתם של עמלי תורה גם כעורם בעולם הזה החשוך להשיג ולהסתר ברוח קדשו באור העליון גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם לאין ערוך אחר אשר נשמתו המהורה רבת שבעה לה תורה ומצות. והיא שבה אל בית אביה מקודשת ומסתיחה כאשר נתנה וביתרון אור תורה"ק תלמוד בידו כל השערים נפתחים לפניו וסליק ובקע רקיעין וכו' וצורר בצרור החיים את ה' אלהיו ויחברך שמו. וכתב"א סא"ר פ"ד אמר ושמא תאמר היאל ונכנס משה לבית עולמו שמא בטל ממנו אותו הכתר של מאור פנים. תלמוד לומר ולא קם נביא וכו' פנים אל פנים מה אור פנים שלמעלה קיים לעולם ולעולמי עולמים כך מאור פניו של משה נכנס עמו לבית עולמו וכו' ולא משה בלבד אלא כל ת"ח שעוסק בתורה מקמנותו ועד זקנותו ומת באמת לא מת אלא עדיין בחיים לעולם ולעולמי עולמים שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך מקיש התלמיד חכם הצדיק אל האלהים מה אלהים יהי שמו הגדול מבורך חי וקיים וכו' כך הת"ח שעוסק בתורה כל ימיו ומת הרי הוא בחיים ועדיין לא מת והוא חי לעולם וכו' והיכן הוא נשמתו תחת כסא הכבוד ע"כ. ונפשו תשבע בצחצחות האור העליון הננו באומרים ז"ל (סוטה מ"ט א') כל העוסק בתורה מתוך דוחק וכו' רבי אבהו אומר אף משביעין אותו מויו השכינה שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך. ובפ"ק דבתרא (יו"ד ע"א) טאי אשבעה בהקיץ תמונתך אלו ת"ח שמגדדים שנה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה משביעין מויו השכינה לעוה"ב. ובפ' חלק (ק' ע"ב) דרש ר"י כל המשחיר פניו על דברי תורה בעוה"ז הקב"ה מבהיק זיוו לעוה"ב. והכל לפי ערך רוב עסקו ונפלאות דביקותו בתורהו הקדושה כמ"ש בתנא דבי אליהו סדר אליא זוטא פרק י"ב אצל הצדיקים מה נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו מה שאין כן במלאכי השרת מה יפה כחו של בעה"ב שמיפה כתר עבדיו כמו כרתו. וא"ת מי שקרא הרבה ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קמעא יהיה מאור פניהם שוין כאחד במאור פנים לעוה"ב אינו כן ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים וכו' נאמר במקום אחר יתר מרעיהו צדיק וכו' אלא כל אחד ואחד לפי דרכו וכו' והוא סוד האור שנברא ביום ראשון שגנוו הקב"ה לצדיקים וכן איתא בוהר כראשית מ"ז א' ר"א פתח מה רב טובך אשר צפנת וכו' ת"ח קב"ה ברא לבר נש בעלמא ואתקין ליה למהוי שלים בפולחנא ולאיתקנא אורחוי בנין דיוכי לנהורא עלאה דגניו קוב"ה לצדיקיא כו"א עין לא ראתה וכו' יעשה למחכה לו ובמה בר נש

זכה לכהיה נהורא באורייתא וכו' ואמרו רז"ל (תנינא י"ד ה') אשר קימטו ולא עת נהר יוצק יסודם אלו תלמידי חכמים שמקמטים שינה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה מגלה להם סוד לעוה"ב שנאמר ונהר יוצק יסודם והם הטעמי תורה הגנוזים שהם האור העליון הגנוז :

וְלָכֵן אמרו בפרקי אבות כל העוסק בתורה לשמה זוכה לרברים הרבה סתם ולא פירש מה הם אותם הרברים וא"א לומר שהם הרברים שפרט שם אח"ו שהרי אמר אח"ו ולא עוד אלא וכו' משמע שהיא מלהא באפי נפשא אמנם רמזו להעדון וצחצוח הנפש באור הגנוז אשר גם כל מלאכי מעלה וחיות ושרפי קדש. ושם נביא וחזוה לא השיגוהו כלל עצם ענינו וכמאמרם ז"ל ס"פ אין עומדים כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא וכו' אבל ת"ח עצמם עין לא ראתה וכו' והוא העדן והיין המשומר בענביו שאמרו שם מאי עין לא ראתה וכו' והכל א' סוד וטעמי תורה הגנוזים שלא נתגלו עדיין. לכן אמר סתם לרברים הרבה שאינו דבר המושג לאומרו ולבאר וכתנא דבי אליהו ספר אליהו רבא פכ"ו אמר אשרי אדם שיש בו ד"ת והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר אצל מי מלינין אוהו הוי אימר אצל הקב"ה שנאמר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן כשם שהם משימים עצמם יחידים בעיה"ז ואין עמם זר כמו כן הם בעוה"ב הם יושבים אצל הקב"ה לבדו וכו' :

ואם ח"ו אנחנו עוסקים בה ברפיון כביכול מתמעט שפע האור העליון בכל העולמות כל א' לפי ערכו. ובמסתרים תכבה נפשו יתברך כביכול כמ"ש רז"ל (תנינא ה' ז') ג' הקב"ה בוכה עליהם וחשיב חר מנהון על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכן אמרו שם שלשה דמעות הללו וכו' א"ר אחת על כיטול תורה ואוי לו לכן המוריד דמעות אביו עליו בכל יום וענין זאת הכביה הוא התגברות הדין בהתמעטות האור העליון שהם הרחמים הגדולים בעולמות הנסתרות והאדם אשר עדיין לא ראה אור התורה מימיו ולא עסק בה מעולם אינו זוכה כלל שתשיה עליו קדושה העליונה ואינו זוכה לנפש מהורה כמ"ש בהקדמת זוהר י"ב ב' פקודא המישיאה וכו' כהאי קרא אית ביה תלת פקודין חר למלעי באורייתא וכו' דכד כר נש לא אתעסק באורייתא לית ליה נפשא קדישא וקדושה דלעילא לא שריא עלוי וכו' וגם הוא מושלח ונעזב ח"ו לכחות הדין של הסטרא אחרא שיהיו יבולין לשלוט עליו כמ"ש רז"ל בפ"ק דברכות (ה' ה') שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורים מעוכרין ועוכרין אותו שנאמר החשיתי מטיב ובאבי נעבר ומאבד טובה הרבה ממנו ומכל העולם כי הכריע ח"ו את עצמו ואת כל העולם לכף חובה כמאמרם ז"ל ברברים רבה רפ"ד שמעו ואל תגבהו שמעו לד"ת וכו' ואל תגבהו את הטובה מלבא לעולם וכן אמרו בפ"ק דברתרא (ה' ע"ה) שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ ואם ח"ו יבא פורענות על איזה אדם או מדינה אפי' בקצה העולם דין נרמא דיליה ח"ו רחמנא ליציל :

ואם כבר עסק בה ופירש הימנה ח"ו הוא מתיש ח"ו כח פמליא של מעלה ומתקלקלים ומתבלבלים סדרי העולמות והמרכבה הקדושה. וגברה יד הס"א רח"ל וכביכול מחליש ומחשיך כח הקדושה העליונה שכנית עונו אמונת ישראל השולנת בתוכנו המיד ע"י עסק התורה כראוי כמ"ש

שִׁיחַ יִצְחָק

כמ"ש בוהר תרומה קנ"ו ב' פתח ר"א ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך בכל זמנא דאורייתא
 מתקיימת בעלמא ובני נשא משתדלין בה כביכול הקב"ה חרי בעובדי ירוי וחדוי בעלמין כולהו
 ושמיא וארעא קיימי בקיומיהו וכו' ובשעתא דישאל מתבטלין מאורייתא כביכול השש חילה
 וכדין עת לעשות לה' אינון בני עלמא צדיקים דאשתארו אית לון להגרא חרצין ולמעבר עובדיהון
 דכשרן בגין דקב"ה יתקף בהו בצדיקיא וכו' מ"ט בגין דהפרו תורתך ולא משתדלי בה בני
 עלמא כדקא יאות וכו' והכי בזמנא דישאל משתדלי באורייתא ההוא עת מהימנותא מהתקנא
 בתקונאה ומתקשמא בשלימותא כדקא יאות ובזמנא דישאל מתבטלי מאורייתא ההוא עת לאו
 איהו בתקונאה ולא אשתכחת בשלימו ולא בנהורא הה"ד עת לעשות לה' מאי לעשות וכו' אוף
 הכי עת לעשות אשתאר בלא תקנא ובלא שלימו מ"ט משום דהפרו תורתך בגין דאתבטלו
 ישראל לתחא מפתגמי אורייתא בגין דההוא עת הכי קיימא או סלקא או נחתא בנינהון דישאל
 וכביכול הוא מתרחק ממנו יתברך וכמ"ש בוהר ויקרא כ"א א' כד בר נש אתרחק מאורייתא רחיק
 הוא מהקב"ה כי קב"ה ואורייתא חד כנ"ל והשמירה העליונה של הקדושה סר מעליו ואשתמודע
 וגבר לכחות הרין אשר הגביר בעצמו שיוכלו לשלוט עליו בין בחייו כמ"ש רז"ל כפ"ק דברכות
 המיבא לעיל וכן איתא שם ס"ג א' ובמשלי רבהו ר"פ כ"ד א' מוכיא אמר שלמה כל המרפה
 עצמו מד"ת אינו יכול לעמוד ביום צרה שנאמר התרפית ביום צרה צר כחך וכפ' שתי הלחם צ"ט
 ב' כל המשמר את התורה נשמתו משתמרה וכל שאינו משמר את התורה וכו' ואמרו כמדדש תהלים
 מוזמר נ"ו אמר הקב"ה לישראל אם שמרת את התורה אני אשמור אותך שנאמר אם שמר
 תשמרון וכו' וכידוע ג"כ מאמרם ז"ל בב"ר פס"ה בזמן שהקול קול יעקב בבתו כנסיות ובבת'
 מדרשות אין ידי עשו שולטות ובזמן שאין הקול קול יעקב או ידיו שולטות רח"ל ואמרו
 בווקרא רבה פ' ל"ה ודברים רבה רפ"ד הסייף והספר נחנו מכורכים וכו' אמר הקב"ה אם
 שמרתם מה שכתוב בספר אתם ניצולים מהסייף ואם לאו וכו' ובפתיחתא דאיכא ובתנא דבי אריהו
 סא"ר פי"ח אימתי המלכות גזורת גזירה וגזירתה מצלחת כשעה שישראל משליכין ד"ת לארץ
 הה"ד וצבא הנתן על התמיד כפשע. אין צבא אלא מלכות וכו' כפשע בפשעה של תורה כ"ז
 שישראל משליכין ד"ת לארץ המלכות היא גזורת ומצלחת שנאמר ותשלך אמת ארצה אין אמת
 אלא תורה וכו' אם השלכת ד"ת לארץ מיד הצליחה המלכות הה"ד ועשתה והצליחה ואמרו
 שם עוד מצינו שיותר הקב"ה על ע"ז וג"ע וש"ד ולא ויתר על מאוסה של תורה שנאמר על מה
 אבדה הארץ על ע"ז וג"ע וש"ד לא נאמר אלא ויאמר ה' על עזכם את תורתו ובהנא דבי אליהו
 שם בא וראה כמה גדול כח פשעה של תורה שלא חרבה ירושלים ולא חרב בהמ"ק אלא
 כפשעה של תורה שנאמר וכו' וכתנחומא בשלח כשם שא"א וכו' כך א"א לישראל לחיות אא"ב
 מהעסקים בדברי תורה ולפי שפירשו ישראל מד"ת לפיכך השונא בא עליהם וכו' וכן את מוצא
 שאין השונא בא אלא ע"י רפיון ידים מן התורה ע"ש :

וכן אחר פטירתו מזה העולם אמרו (כ"ז ע"ט ז') כל המרפה עצמו מד"ת נופל בנהינם וכו'
 ואמרו שם עוד כל הפורש עצמו מד"ת ועוסק בדברי שיחה אש אוכלתו וכו' ובמשלי רבתו

פ' ועוזב תוכחת מתעה אר"א כל ת"ח שעוזב ד"ת כאלו מתעתע כמו שאמר והיה העולם ולא עוד אלא כיון שעוזב ד"ת לעוה"ז הקב"ה עוזבו לעוה"ב וכו' וכוהר (ויקרא כ"ג) אר"ש זכאון אינון מארי נשמתא מארי דאורייתא בני פולחנא דמלכא קדישא ווי לאינון חייבין דלא זכאן לאתדבקא במאריהון ולא זכין באורייתא דכל מאן דלא זכי באורייתא לא זכי לא ברוח ולא בנשמה ואתדבקותא רלהון בההוא סמרא דוינין בישין ודאי לית ליה חולקא בקדושה ווי ליה כד יפוק מהאי עלמא דהא אשתמודע הוא לגבי אינון וינין בישין מארי חציפותא תקיפי ככלבי שלוחי דנורא דגהינם דלא מרחמי עלייהו וכו' ובפ' וישב (קפ"ה א') אחר שהאריך שם בגודל שבחו ומדרגתו של העוסק בתורה בעוה"ז ובעוה"ב. אמר אח"ז ת"ח ההוא בר נש דלא זכי לאשתדלא בהאי עלמא באורייתא ואיהו אויל בחשובא כד נפק מהאי עלמא נמלין ליה ואעלין ליה לגהינם אחר התאה דלא יהא מרחם עליה דאקרי בור שאון מיט היין כדאמר ויעלני מבור שאון משיט היין וכו' ובגין כך ההוא דלא אשתדל באורייתא בהאי עלמא ואחמנף במינופי עלמא מה כתוב ויקדוהו וישליכו אותו הבורה דא הוא גהינם אחר דרינין לחו לאינון דלא אשהדלו באורייתא. והבור רק כמא דאיהו הוה רק מ"מ בנין דלא הוה ביה מים ות"ח כמה הוא עונשא דאורייתא דהא לא אתגלי ישראל מארעא קדישא אלא בגין דאסתלקו מאורייתא ואשתבחו מינה הה"ר מי האישי החכם ויכן את זאת על מה אכדה הארץ ויאמר ה' על עונם את תורתו וכו' ולא עוד אלא שתחלת דינו של אדם כבואו למשפט לפניו יתברך הוא על ד"ת כמ"ש בסוף פ"ק דקדושין ובפ"ק דסנהדרין (ז' א') אמר רב המנונא אין תחלת דינו של אדם אלא על ד"ת שנאמר פוטר מים ראשית מדון וכו' :

ואמרו בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות וכו' שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוף וכו' כי כן משפטו ומפרי מעלליו ישביעוהו כיון שלא רצה לבחור בחיים ובטוב האמתי לו ולכל הבריות והעולמות כולם ולהתדבק עצמו בו יתברך. והמעיש שפעת אורם של העולמות וקלקל ובלבל סררי המערכה הקדושה והחשיכה וגרם רעה לעצמו שפשט בגדי הקדש ולבש תחתם בגדים צואים ומטונפים הנעשים מעסקי האות העולם הזה ותענוגות ענינו והוא מטומא ומטונף בהם ודאי שלא יניחוהו להכנס. וכל היילין קדישין השומרים אותו מתרחקים ממנו בלא יוכלו יגעו בלבשויו המטונפים. וממא טמא יקרא שמתדבקין במינו כמה היילין טמאים של כחות המטומא אשר הגבירם על עצמו כמ"ש בווהר פ' מצורע ר"א פתח וכו' כמה אית לון לבני נשא לאסתמרא ארחייתו ולדחלא מקמיה דקב"ה דלא יסמי מארחא דכשרא ולא יעבור על פתגמי אורייתא ולא יתנשי מינה דכל מאן דלא לעי באורייתא ולא ישתדל בה נויפה איהו מקוב"ה רחיקא היא מניה דלא שריא שכינתא עמיה ואינון נטורין דאולין עמיה אסתליקו מניה ולא עוד אלא דמכרוי קמיה ואמרי אסתלקו מסוחרניה דפלניא דלא חש על יקרא דמריה ווי ליה דהא שבקוהו עלאין ותתאין לית ליה באורחא דחיי וכד איהו אשתדל וכו' ולעי באורייתא כמה נטורין ומנין לקבליה לנטרא ליה ושכינתא שריא עליה וכולוהו מכרוי קמיה ואמרי הבו יקרא לדיוקנא דמלכא הבו יקרא לבריה דמלכא אתנשיר איהו בעלמא דין ובעלמא דאתי זכאה חולקיה. ואמרו

במשנה

(טז)

במשנה פ"ק דהגינה (ד"ג ע"א) מעוות לא יוכל לתקן רשב"י אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחלה ונתעוות ואיזה זה ת"ח הפורש מן התורה ואוי להם לבריות שרואות ואינם יודעות מה רואות אוי לנו מעלבונה של תורה וכמה צריך האדם להתבונן ע"ז תמיד ולשית דעתו וכליותיו ישנתנון כל ילך חשך ח"ו כל ימי הבלו מספר ימיו אשר נקצבו לו ברחמינו וחסדיו יתברך שמו. באות נפשו משולח חופשי מן התורה כי בנפשו הוא כי יגיע עת פקודתו וישוב העפר על הארץ והרוח לא תשוב אל האלהים להצרר בצרור החיים העליונים כי תקולל חלקתו להתקלע בתוך כף הקלע לא תנוח ולא תרגיע כי נרחח קראו לה נויף לעילא נויף לתתא אוי לה לאותה בושח וכו' הרחמן יצילנו :

וכך כך הפליגו רז"ל בחומר עונשו של האדם שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שנה ופירש ח"ו עד שכרתוהו ברוח קדשם מעוה"ב לגמרי רח"ל כמ"ש בפרק חלק (ז"ט ע"א) כי דבר ה' בזה וכו' רבי נתן אומר כל שאינו משגיח על המשנה. ר' נהוראי אומר כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וסופיה דהאי קרא הכרת תכרת הנפש ההיא ופירשו רז"ל שם לעיל מינה הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב השמיענו הכתוב חומר זה הכרת שאינו כשאר כריות האמורות בתורה על שאר עונות אשר אף אם דינו חרוץ שהוא בכרת ח"ו עכ"ו לא אבד חלקו בחיי עוה"ב שרק אוהו הניצוץ הקטן של הנפש שעשה בו את חעון הוא הנכרת מקישר ורבוך החבל הנמרץ שהיה מקישר ורבוך עד עתה עד שורש נשמתו בהקב"ה אמנם כאן אמר הכרת הכרת היינו שכל חלק בחיי נפשו אבדה חלקה בחיי עולם לגמרי ח"ו ואין לה חלק לעוה"ב כלל וכן פסק הרמב"ם ז"ל להלכה בהלכות ת"ת פ"ג הלכה י"ג וקבע כן הב"י בשו"ע שם סו' רמ"ז סעיף ב"ה להלכה. וכן הרב יונה בשערי תשובה שלו מנה עשר מדרגות בחומר עונשי העונות והמדרגה האחרונה מנה איתו הכת שאמרו רז"ל עליהם שאין להם חלק לעוה"ב ומנה בכלל זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. וכן הרח"ו ז"ל בשערי קדושה ש"ח ח"ב מנה אוהו ג"ב בכלל אותם שאין להם חלק לעוה"ב ובחדא מחאה מחתינהו שם שרינו שוה עם אותם שאמרו רז"ל עליהם בפ"ק דר"ה (י"ג ע"א) שגהינם כלה והם אינם כלים ר"ל. וכתב הרמב"ם ז"ל והב"י ז"ל שם שמי שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו ג"כ דינו אהר עם מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. וכן בדין מעשיו אשר לא טובים המה ירחקוהו וחסארו ימנעו המיב מאתו אחר שהיה אפשר לו וספק בידו לעסוק בתורה וכדון לב ושאת נפש בחר ולקח מקח רע לעצמו ולאחרים העולמות כולם ומאם בחיי עולם של תורתנו הקדושה חיותא ונהירו דכל עלמין אשר על ידה היה מתדבק כביכול בהקב"ה יתברך המחיה את כולם ושלח ידו להרום פלמין של מלך והמעיט והחשיך יפעת אורם של העולמות ושל נפשי ואם כן למה לו חיים כי הלא תחשכנה עיניו מראות והבט באור החיים הנצחיים ולא יוכל לסבול גודל עיצם האור העליון כי לא נסה בזה מעורו בזה העולם והוא מגורש ונכרת מאליו מעדן גן אלהים מלחצר בצרור החיים את ה' אלהיו ומרעה אל רעה הוא יוצא ח"ו אוי לה לאוהה בושח רחמנא ליצילן :

ובן פסקו וחתכו ו"ל דינו שנגורה ואכדה תקותו לרור דורים ח"ו שער נצח לא יראה אור
 ובל יחי עוד לנצח לעת קץ הימין אשר ישני עפר יקוצו לחיי עולם כמאמרם ו"ל בסוף
 כתובות כי טל אורות מליך וכו' כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו. וכל שאינו משתמש
 באור תורה אין אור תורה מחייהו ולא מצאו שם רז"ל תקנה לעמי הארץ שיקמו בעת התחיה
 אלא בהחיוקם על כל פנים בעין החיים המבי דאורייתא להנות ת"ח מנכסיהם כמ"ש אמר לו
 רבי מצאתי להם תרופה מן התורה ואתם הרבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום וכי אפשר
 לרבוקי בשכינה וכו' אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח והמחנה ת"ח מנכסיו
 מעלה עליו הכתוב כאלו מדובק בשכינה. ובהנא רבי אליהו סדר אליהו רבה פ"ה הקיצו ורננו
 שוכני עפר מכאן אמר דוד המע"ה יהא חלקי עם אלו שהם ממייתים את עצמם על ד"ת וכו'
 הקיצו ורננו שוכני עפר מכאן אמרו כל הנעשה שכן לעפר בחייו עפרו ננער לתחיה המתים וכל
 שאין נעשה שכן לעפר בחייו אין עפרו ננער לתחיה"מ וכו' אלו בני אדם שמשכינים עצמם על
 העפר ללמוד תורה הקב"ה מביא עליהם טל אורות של תורה וכו' ומביאן לחיי עוה"ב שנאמר
 כי טל אורות מליך. ולזאת קראו ו"ל המקרא מעיות לא יוכל לתקון על ת"ח הפורש מן התורה
 (מנינה ע' א') ש"מ אין לו תקנה עולמית ה' יצילנו מזה וכל כיוצא בזה וכו' :

זכר זה כשעדיין יש אנשים מישראל שרבקים בו יתברך ובתורתו בעיון ושקידה ויגיעה גדולה
 לשמה ירק בתורת ה' חפצם כל הימים. ואו האנשים שבטלים לגמרי מעסק התורה מרוע
 כחירתם המה וררו שאול חיים ומגורשים מהסתפח בנחלת עובדי ה' הרבוקים בו יתברך ובתורתו
 ומארץ החיים יכרתו ח"ו ועל כל פנים העולם גם כל העולמות הגם כי נתמעטו וירדו מקדושתם
 ואירם בסבת החמאים האלה בנפשותם וכמעט שנמיו רגלם ליהרב ח"ו כמ"ש בהנא רבי אליהו
 סדר אליהו רבה פ"ב אמרו חכמים כל זמן שבני אדם מכטלין מן התורה מבקש הקב"ה להחריב
 את העולם וכו' ושם בסדר אליהו וטא פ"ה כי לה' מצויקי ארץ וישב עליהם הכל ואין מצוקים אלא
 ת"ח וכו' ככל יום יוצאים מלאכי חבלה מלפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו ואלמלא
 בתי כנסיות ובתי מדרשות עד שהלמידו חכמים יושבין בהם ועוסקים בד"ת היו מחבלין את כל
 העולם כולו מיד וכו' ע"ש עכ"ו עדיין יוכלו להתקיים ע"י השרידים אשר ה' קורא כי
 העוסקים בתורתנו הקדושה יומם ולילה שלא יתבטלו לגמרי לחזור לתוהו ובוהו ח"ו אבל אם
 היה ח"ו העולם פנוי לגמרי אפי' רגע א' ממש מעסק והתבוננות עם סגולה בתורתנו הקדושה
 תכף ברגע היו כל העולמות נחרבים ונכטלים ממציואה לגמרי ח"ו ואף גם איש אחד מישראל
 לבד רב כחו שבידו להעמיד ולקיים את כל העולמות והבריאה בכללה ע"י עסקו והתבוננותו
 בתוה"ק לשמה כמ"ש בחלק (צ"ט ז') כל העוסק בתורה לשמה וכו' י"א אף מגין על כל
 העולם כולו וכן אמרו בפרקי אבות כל העוסק בתורה לשמה וכו' ולא עוד אלא שכל העולם
 כולו כדאי הוא לו ואיך לא יתלהב לב האדם בהעלותו על לבו ומתבונן בזה הענין הנורא ותפול
 עליו אימתה ופחד לבל יתרפה ח"ו מעסק התורה המיד כאשר יחשוב בלבבו אולי ח"ו לעת
 בזאת העולם כולו. מקצה ועד קצוה פנוי לגמרי מעסק התורה ובלתי עסקו והגיון לבו עתה

בוה העת בתורה היו נחריבים כל העולמות וכרגע ספו תמו ח"ו זו תורה וזו שכרה מרובה מאוד אין להעריך שהוא הנומל שכר כולם אחר שהוא אשר קיים והעמיד ברכ כחו את כל העולמות עתה ועל כגון זה אמרו רז"ל במשנה (מנהגין ל"ז א') שכל אחר מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם ואף שבשאר עונות יש אלפי רבבות עולמות קדושים עליונים שאין שום חטא ועון התחתונים מגיע עדיהם כלל לפוגמם ח"ו ותמיד עונו וחדוה במקום כבודם ועליהם נאמר לא יגורך רע אמנם עון ביטול תורה היא העולה על כולם שהוא נוגע לקיום כל העולמית :

ומעמו של דבר כמו שכתבנו למעלה שמקור שורשה העליון הנעלם של תורהנו הקדושה מאור נעלה מעל כל העולמות ראשית ושורש אצילות קדשו יתברך סוד המלבוש העליון כמ"ש רבינו איש האלהים נורא האר"י ז"ל רק שנשתלשלה וירדה עד הארץ אשר האתיבה מכבודה. ומסרה ונמעה היא יתברך כתוכנו שנהיה אנחנו המחוקקים ותומכים בעץ החיים לזאת מאז כל חיותם וקיומם של העולמות כולם הלוי ועומד רק כפי ענין רוב עסקנו והגיונינו בה שאם אנחנו עוסקים בה ומחוקקים ותומכים אותה כראוי בלי רפיון כלל' אנו מעוררין מקור שרשם העליון מקור הקדושות והברכות להמשיך ולהריק תוספת ברכה וחיי עולם וקדושה נוראה על כל העולמות כל עולם לפי ערך קדושתו שיוכל לקבל ולסבול ואם ח"ו עסקנו בה ברפיון מתקממת ומתעמטת הקדושה ואור העליון של התורה מכל העולמית כל א' לפי ערכו הולך וחסור ואם ח"ו היינו כולנו מניחים ומניחים אותה מלהתעסק בה מכל וכל גם העולמות כולם כרגע היו מתבטלים מכל ובל ח"ו מה שאין כן בכל המצות ואפי' מצות התפלה שגם אם היו ח"ו כל ישראל מניחים ועוברים מלהתפלל לו יתברך לא היו חוזרים העולמות עבור זה לתוהו ובוהו ולכן התפלה נקראת בדברי רז"ל חיי שעה והתורה נקראת חיי עולם כמאמרם ז"ל בפ"ק דשבת (י"ד ע"ג) רבא חזייה לר"ה דקא מאריך בצלותא אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה שענין התפלה הוא תוספת תקון להעולמות בהוספת קדושה וברכה באותו עת הקביע להם ולכן אם עברה השעה שוב לא תועיל כלל להוסיף דבר מה בהעולמות בהוספת קדושה וברכה אמנם ענין העסק בתורה"ק היא נוגע לעצם החיות וקיום עמידת העולמות כל יחסו לגמרי ולכן האדם חייב לעסוק ולהגות בה בכל עת תמיד כדי להעמיד ולקיים כל העולמות בכל רגע ולא עוד אלא שגם כל עיקר ענין התפלה אינה תלויה רק בעסק תורה"ק ובלתה אינה נשמעת ח"ו כמש"כ במשלי כ"ה מסיר אזני משמוע תורה גם הפלתו תועבה וכמ"ש רז"ל בשבת שם ובמשלי רבתי פ' כ"ח ואמרו בסוף סוטה כל העוסק בתורה מתוך דוחק תפלתו נשמעת ואין הפרגוד ננעל בפניו. ובוהר מקץ (רי"ב ז') ועץ חיים תאוה באה הנינו מאן דבעי דקוב"ה יקבל צלותיה ישתדל באורייתא דאיהו עץ חיים וכו' לכן הדין נפסק בש"ס (מנילה כ"ז א') בהכ"נ מותר לעשותו בית המדרש משום דעלוני קא מעלי ליה לקדושה יותר חמורה. שרק היא הנותנת השפע חיות וקדושה ואור לכל העולמות ממעם שהיא למעלה מכולם :

ועוד זאת יתירה ערך ויתרון קדושתה הנוראה מהעולמות כי העליונים אף שקדושהם רבה מאד אמנם כאשר נשתלשלו וירדו דרך השתלשלות והדרגות עצומות הגם שבכל עולם נצטייר

ונהתם בו כל סדרי העולם שעליו בדמותו כצלמו ממש כידוע וכמ"ש בזהר יתרו פ"ב תאנא כנונא דלעילא איה לתתא מנייהו וכן בכלהו עלמין כולהו אחרין דא בדא ודא בדא וכמ"ש בע"ה בענין הד' עולמות אבי"ע בשער דרושי אבי"ע פ"א ובפ"ד שם ובשער השמות רפ"א עכ"ו אינו שוה ודומה כלל ערך קדושתו ואורו להעולם שעליו עד שב"כ נתעבו ונתמעטו מקדושתם ואורם דרך השתלשלות והדרגות עצומות עד שבוה העולם נעשו חולין שאנו נוהגים בהם מנהג חול אמנם התורה הקדושה אף שגם היא נשתלשלה וירדה ממקור שרשה העליון בקדש מדרגות אין מספר מעולם לעולם ומדרגה למדרגה עכ"ו קדושתה הראשונה כמו שהיא במקור שרשה ראשית הרכה בקדש כדקאי קאי גם בזה העולם. שכולה קדש ואסור לנהוג בה מנהג חול ח"ו שגם בהרהור הד"ת אסור במקומות המטונפים ולואת הפליגו והחמירו רז"ל בעונשו ואמרו בפ' חלק (ט"ז ח') שגם הוא בכלל כי דבר ה' בזה וסיפיה דהאי קרא הכרת הכרת וכו' ואמרו רז"ל הכרת בעיה"ז תכרת בעיה"ב ואמרו האוחז ס"ת ערום נקבר ערום מאותה מצוה. גם אסור למלשלה ממקום למקום ואף מבי כנישתא לבי כנישתא אסור בוהר פ' אחרי ע"ג ב' ע"ש ממעם שהיא לעולם בקדושתה הראשונה עימדת. וכן אפי' האדם ששורש נשמתו היא מעולם עליון ונביה מאוד מעולמות העליונים ויקח לו בשכלו מחשבה נכונה להתדבק בטהרת איזה מדה נכונה הוא רשאי לילך בואת המחשבה גם במקומות המטונפים. ואילו הרהור בד"ת בדיני נגעים ואהלות או שאר דינים ואיזה דברי תורה אסורים במקומות המטונפים :

והוא גם כן ענין מאמרם וז"ל בזהר דקב"ה ואורייתא הד והוא שאעפ"י שהעולמות כולם תולכים כולם דרך הדרגות והשתלשלות ושינויים רבים בערך קדושתם כ"ו הוא רק מצדנו אבל מצדו יתברך אין שום חילוק ושנוי מקומות כלל ח"ו וכמ"ש אני ה' לא שניתי ולא נשתנה הקדושה כמ"ש באורך למעלה ע"ש. כן תוה"ק אף כי ירדה ונשתלשלה דרך הדרגות רבות ועצומות עם כל זה היא לא נשתנתה מקדושתה כלל ובקדושתה הראשונה עומדת גם בזה העולם התחתון כאשר היתה באמנה אתו יתברך במקור שרשה בלי שום חילוק ושנוי מקום כלל אמנם אעפ"י שמצדו יתברך כל המקומות שוים בלי שום שנוי כלל שאין מקומות המטונפים הוצצים לאחרותו ועוצם קדושתו יתברך וכן הוא בענין עוצם קדושת תורהינו הקדושה עכ"ו אנחנו נאסר עלינו לדבר גם להרהר בה במכואות המטונפות כי מצדנו ודאי יש חילוק ושנוי מקומות כמו שנהבאר שם באורך אבל התורה הקדושה בעצמותה לא נשתנית בסובת ירידתה מקדושתה ואורה העליון רק שמתח עינינו מראות בעוצם קדושתה ואורה הפנימי. ולכן אמר דוד המלך ע"ה גל עיני ואביטתה נפלאות מתורתך כי באמת קדושת ואור תורהנו הקדושה הם פנימיות סתרים. המה מפורשים ונגלים ומאירים בקדושת אורם העליון כאשר הוא. רק שענינו אינם יכולות לסבול עוצם קדושתה ואורה כאשר הוא :

וקזאת אף היא דרך ירידתה והשתלשלותה ממדרגה למדרגה ומעולם לעולם צמצמה עצמה להתלבש בכל עולם לדבר בעניני אותו העולם כפי ענין וערך אותו העולם כדי שיוכל לסבול קדושתה ואורה עד שכברתה לבא לזה העולם נתלבשה ג"כ לדבר בערכי ועניני זה העולם וספורים

וספורים דהאי עלמא כרי שויכל זה העולם לסכול קדושת אורה אמנם אף שהיא מוכרת
 בתחתונים רומות היא בהם גופי תורה וענינים פנימים ופנימים לפנימים נבזה מעל נבזה עד
 אין הכלית ועיין בזה בהעלותך קנ"ב א' ובפ' תולדות קמ"ה ב' אר"י ודאי כל מה דעביר קב"ה
 בארעא כולא הוא ברזא דחכמתא וכו' ובפ' כלק ר"ב א' תו פתח ואמר וכו' כמה טבין אינון
 ארחין ושבילין דאורייתא וכו' ובפ' בשלח כ"ה סוף ע"ב ר"א פתח וכו' כמה איה לון לאסתכלא
 בפתגמי אורייתא וכו' ובפ' תולדות קל"ד סוף ע"ב באורייתא אינון כל רזין עלאין חתימין וכו'
 והם פרמיה עניני כל הרבוא רבואיה העולמות והמדרגות שנתלבשה בהם דרך ירדתה ולכן
 שגורה כפי הוהר דאורייתא כולה איהו סתים וגלויא שהוא מבואר לכל מכין שפי' הוא שהוא
 הדרך הנסתר מהתורה הקדושה שאינו כתוב מפורש ומבואר בה אלא שנסתרו ונממנו הענינים
 אלו ברמז בדבריה ודרך הנגלה שבה הוא פשוטו של מקרא שהוא כתוב מפורש ומבואר בה.
 ולא כמו שראיתי בספר אחר שחקר על הענין מפני מה קוראים לחכמת הקבלה סוד בשם נסתר
 הלא מי שמבין בהם אצלו הם נגלים אך לאנשים שאינם יודעים ומכנינים. הלא יש שגם פשוטו
 של מקרא אינם יודעים לפרש ואצלם גם פשוטו של מקרא דרכו נסתרת מהם. ותיריך שם מה
 שתירץ. אך עיין בזה בהעלותך קמ"ט א' וב' כמה חביבין מילי דאורייתא דבכל מילה ומילה
 אית רזין עלמין וכו' ע"ש וכל אחר מסתכל בסתר עומק פנימיותה כפי רוב חכמתו וזכות שכלו וקדושת
 מהרת לבבו ורוב עסקו והגיגיו בה אמנם עיקר המעמי תורה סוד נשמתה לנשמתה דילה סתרי
 סתריה המה דברים שכסה אותם עתיק יומין והעתיקן מכריותיו ואיש לא ידעם עדיין רק אבינו
 הראשון הוא אשר השיג בחינת נשמתה לנשמתה דילה שבה היה מסתכל בזהרא עילאה נשמתה
 לנשמתה של תוה"ק והחכמות העליונות היו גלויות לפניו בשורש שורשם העליון ומעת אשר
 חטא ואסתלק מנוה זיהרא עלאה ונתבלבלו ונתערבבו הסדרים העליונים נסתמו גם התיבות
 ושבילין עליונים דחכמתא דאורייתא סוד הנשמה לנשמתה דילה וגם במעמד הקדוש בעת קבלת
 תוה"ק אף דאתכסם עלטא עד שאמרו ז"ל ישראל שעמרו על הר סיני פסקה זוהמתן עכ"ו
 לא וכו' להשיג רק עומק פנימיותה דנשמתא אבל לא בחינת נשמתא דנשמתא עד אשר יערה ה'
 עליונו רוח ממרום וישפוך הוא את רוחו על כל בשר או יתגלו מבעיין דחכמתא נתיבות פליאות
 החכמה העליונה נשמתא לנשמתא דילה כמ"ש בזה בהעלותך קל"ב א' אורייתא אית לה גיפא
 וכו' שפשינ דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא וכו' אינון דידיעין יתיה לא מסתכלין בלבושא
 אלא כגופא דאיהי תחות ההוא לבושא חכימין עבדי דהיכלא דמלכא עילאה אינון דקיימי במורא
 דסיני לא אסתכלו אלא בנשמתא דאיהי עיקרא דכולא אורייתא ממש ולעלמא דאתי ומינין
 לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא וכמ"ש והיו עיניך רואות את מוריך ולא יכנף עוד מוריך
 והוא ענין האור של יום ראשון שנגנו לצדיקים לעתיד לבא וזה שאמרו רז"ל לעתיד לבא הקב"ה
 מוציא חמה מנרתיקה וכו' (גלריס ס' ע"ג) והוא סוד הערן כידוע שהוא בחינת נשמתא דנשמתא
 וארה"ה קודם חטאו היה דר בנן ומתוכו היה מסתכל בערן הנו'. ובחטאו אשר מאו נסתלקה
 ממנו בחינה זו העליונה לכן גורש או מג"ע והוא סוד צרופי האותיות שלה וע"ו אמרו במדרש
 תהלים

ההלים ריש מזמור ג' לא ידע אנוש ערכה לא נתנו פרשיותיה של תורה על הסדר שאלמלא נתנו על הסדר כל מי שהיה קורא בהן מיד היה יכול לכרא עולם ולהחיות מתים וכו' ונשוב לבאר קצת ענין ההפרש ויתרון אור קדושת התורה הקדושה על המצות :

הנה ר"ל אמרו (סעיף כ"א א') דרש רמב"י כי נר מצוה ותורה אור תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור לומר לך מה נר אינו מאיר אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ומה אור מאיר לעולם אף תורה מגינה לעולם. ומסיק התורה בעירנא דעסיק בה מגינה ומצלא בעירנא דלא עסיק בה אנוני מגנא אצולי לא מצלא. מצוה בין בעירנא דעסיק בה בין בעירנא דלא עסיק בה אנוני מגנא אצולי לא מצלא. וכן אמרו שם עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה. וכן ידוע בזהר שהתרו"ג מצוה הם מכוונים כנגד התרו"ג אברים וגידים שבאדם. ובעשות אדם אחת ממצות ה' כראוי מתקדש על ידה אבר המכוון נגדה ומחיה אותו או אם בא ונודמן לידו אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה ונמנע ופירש ולא עשאה אשר עליו אמרו רז"ל בירושלמי פ"ק דקדושין ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה. נמנה ונתקדש ג"כ אותו הגיד הפרטי המכוון נגדה ומחיה איתו כמש"כ אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם שאו הוא נקרא איש חי. אמנם כשהאדם עוסק בתורה כתיב בה ולכל בשרו טרפא וחי' וכמ"ש (ערוכין נ"ד א') חש בראשו יעסוק בתורה שנאמר כי לוח חן הם לראשיך. חש בגרונו יעסוק בה' שנא' וכו' חש בכני מעיו יעסוק בתורה. חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו טרפא וכן הוא בויקרא רבה פ"ב ובתנחומא יתרו ובמדרש תהלים מזמור י"ט שע"י עסק התורה מתקדשים ומתוככים כל אבריו וגידיו וכחותיו כולם ולכן אמרו ות"ה כנגד כולם וכן להפך ח"ו עון בטול תורה הוא ג"כ כנגד כולם כי בעברו על אחת ממצות ה' נפגם רק אותו האבר או הגיד לבר המכוון נגדה שהחיות של הקדושה ואור העליון סוד שם הויה יתברך השורה על כל אבר מסתלקת הימנו ח"ו ומיתה דס"א שריא ביה רח"ל ונעשה בעל מום חסר מאותו אבר אכל בעון ביטול תורה ח"ו והוא פוגם את כל אבריו ונודיו וכל כחותיו כולם וחיות והקדושה של כל גופו מסתלקת וחיה נעשה חכף כמת ממש שאין לו חיות בקדושה ח"ו כמ"ש כי היא חייך וכמ"ש רז"ל (ע"ז ג' ע"ג) מאי דכתי' ותעשה אדם כדגני הים למה נמשלו בני אדם לדגני הים לומר לך מה דגים שבים כיון שפורשים מן המים מיד מתים כך בני אדם כיון שפורשים מן התורה מיד הם מתים וברע"מ סוף פ' שמיני מה נוני ימא חיותן במים אף ת"ח מארי מתניתין חיותיהו באורייתא ואי אתפרשן מניה מיד מתים וזה שכתבו רז"ל (ברכות ה' א') אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ולכאורה יפלא כיון שיש בידו עון בטול תורה ח"ו הלא אין לך מצא יותר מזה ואיך אמר ולא מצא אמנם כבר נזהר רש"י ז"ל מזה כמה שפירש שם שלא מצא עון שיהיו ראויים היסורים הללו לבא עליו והוא כי מדתו יתברך שפועל אדם ישלם מדה כנגד מדה שאותו אבר שקלקל ופגם בחטאו על אותו האבר עצמו מביא עליו יסורים והכלית כונתו יתברך בזה כדי שמתוך היסורים יבין האדם וידע על איזה חטא באו וישוב אל לבו להיות מודה ועווב ושב ורפא לו ז"ש שאם רואה אדם יסורים באים עליו יפשפש במעשיו

שיח יצחק

ובין דרכו מתוך היסורים. ואם פשפש ולא מצא בידו עון אשר חמא באותו אבר ובאותו אופן
שיהיו ראויים היסורים הללו דוקא לכא עליו מדה כנגד מדה יתלה בביטול תורה כי בעון ביטול
תורה לא שייך מדה כנגד מדה ביטולם ה"ו הוא נוגע לכל גופו איזה מקום ואיזה אבר
שיהיה כנ"ל:

ומעמו של דבר הוא כמש"ל שמקור שורשם העליון כל המצות הללו וקשורות בסוד השיעור
קומה. ופרקי המרכבה אסור האדם העליון שכל מצוה פרטית שורשה העליון קשור
ונאחו בעולם וכה אחד מהשיעור קומה וכן זה כל האדם שהוא ג"כ מתוקן ומסודר בכל איבריו
וגידיו ופרקיו וכל פרטי כחותיו בתבנית דמות המרכבה ושיעור קומה ולואת כל מצוה מכוונת
נגד אבר או גיד אחד פרטי שבאדם אמנם תוה"ק היא כוללת העולמות כולם כנ"ל לכן היא
שקולה נגד כל המצות ולכן היא ג"כ לכל בשרו מרפא:

ועוד זאת יתירה התורה"ק ביתרון אור התיספת קדושה גם על כל המצות כולן ביחד שגם אם
קיים האדם כל התר"ג מצות כולם בשלימות האמתי כראוי בכל פרטיהם ודקדוקיהם
ובכונה וטהרה וקדושה אשר או נעשה האדם כולו בכל אבריו ופרקיו וכל כחותיו מרכבה נמורה שתשרה
עליהם הקדושה העליונה של המצות כולם עכ"ו אין ערוך ודמיון כלל קדושת ואור המצות לגודל
עוצם קדושת ואור תוה"ק אשר תופיע נהרה על האדם העוסק והונה בה כראוי כי ראשית
דרכה בקידוש הוא הגבוה למעלה מעלה משורש הקדושה ואור העליון של המצות כולן יחד
כנ"ל וז"ש בפרקי אבות ומגדלתו ימרוטמתו ע"כ המעשים היינו על מעשה המצות כולן וכן
אמרו בירושלמי פ"א דפאה שכל המצות כולן אינן שוות לדבר אחד מן התורה:

וגם כי קדושת ואור המצות אשר השכון אורה על איתו דבר והחפץ אשר בו וע"י תעשה המצוה
אינו שורה עליהם רק לפי שעתו בעת שהמצוה נעשית בהם אבל אחר שנעשה בהם
מצותן הקדושה והאור מתעלה ומסתלק מהם הכף ונשאר כבראשונה אבל התוה"ק כל מקום
שתורה ותופיע אורה וקדושתה פעם אחת קדושת עולם תהיה לו ונשאר תמיד בקדושתו כמו
ששינוי בכרייתא (מגילה כ"ו ב') שהשמישי מצוה נורקין לאחר שנעשה מצותן ותשמישי קדושה
נגנזין ולכן מנו שם השמישי הפלין ומוזותו בכלל השמישי קדושה מחמת פרשיות התורה שהיו
מונחים בתוכם פעם אחת ולית לך מידי מדבריהם ז"ל דלא רמיזא בקרא ויש לכונן הכתוב כי נר
מצוה ותורה איר. גם ע"ז הענין הנו"ע פ"י פירושים ז"ל הנ"ל בסופה שם מה נר אינו מאיר אלא
לפי שעה ומה אור מאיר לעולם והם ז"ל עשו ההפרש ביניהם לענין ההגנה וההצלה להאדם
ואפשר לפרשו ג"כ שירמוזו הכתיב לענין ההפרש וההבדל בין תוה"ק ובין המצות המכוארים
בכרייתא רמגילה הנו':

ולא עוד אלא שגם אותה קדושה וחיותן ואורן של המצות שמקדשים ומחיים את האדם ומקיימם
הוא נלקח ונשפע רק מקדושתה ואורה של תוה"ק כי המצוה לית לה מנרמה שום חיות וקדושה
ואור כלל רק מצד קדושת אותיות התורה הכתובות בענין אותה המצוה. ויש לכונן גם זה הענין
מהכתוב כי נר מצוה ותורה אור כענין הנר שאין לה מעצמה שום אור כלל רק מהאור שהוא

המאיר בה ודאי שגם המצות אין להם אור רק מהתורה :

ובוראי שגם העסק בתורה לכד כלי קיום מצות כלל ח"ו ג"כ אין כלום כמ"ש רז"ל (ינמות ק"ט) כל האימר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו ובפ"ב דברכות (י"ז א') מרנלא בפומיה דרבה תכלית חכמה השיבה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה וביעש באביו וברבו וכו' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם ובשמות רבה פ' מ' כל מי שהוא יודע תורה ואינו עושה מוטב לו שלא יצא לעולם אלא נהפכה השליה על פניו וכן הוא בויקרא רבה פמ"ה וכתנחומא פ' עקב ובוזרר שמות ה' ריש ע"ב דאר"י כל מאן דאשתדל באורייתא כהאי עלמא ומסגל עובדין טבין ירית עלמא שלימא וכל מאן דאשתדל באורייתא כהאי עלמא ולא עביד עובדין לא ירית לא האי ולא האי וכו' אר"י לא הנן אלא מאן דלית ליה עובדין טבין כלל עד שאמרו בפ"ק דע"ז (י"ז ב') כל העוסק בתורה לכד דומה כמי שאין לו אלוה כי בלתי קיום המצות ח"ו אין דבר גמא להתאחו ולהתקשר בו אור התורה לשרות עליו ולהתקיים בו פרמיון האור כלי פתולה אמנם עצמות האור מקבלת המציה מאותיות התורה הכתובות בענינה וז"ש בפרקי אבות גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה ולא אמר ללומדיה או לעוסקיה אלא לעושיה ור"ל שהתורה היא הנותנת חיי עד וקרושה גם לעושי המצות הכתובות בתיבה ולכן אמרו בתנחומא פ' בחוקותי שאף אם הוא צדיק ואינו עוסק בתורה אין בידו כלום ח"ו :

והמעם כזה ג"כ כמש"ל שהמצות במקור שרשן קשורות והלויזת בסדר פרקי המרכבה העולמות וכחות העליונים ומקור שורש העליון של תוה"ק היא מאור נעלה מעל כל העולמות והכחות כולם והיא המתפשטת בפנימיות כולם ומקבלים ממנה עצם חיותם ושפעת קדושתם לכן היא הנותנת ומשפעת החיות והקרושה והאור להמצות כולן :

ומזה השעם ג"כ עסק התורה היא מכפרת על כל העונות של הנפש החוטאת כמאמרם ז"ל סוף מנחות מאי דכתיב ואת התורה לעולה למנחה ולחטאת וכו' ומסיק כל העוסק בתורה אין צריך לו לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם וכן היא כתנחומא פ' צו ובשמות רבה פל"ח קחו עמכם דברים ושובו אל ה' לפי שישאל איטרים וכו' עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות אימר להם הקב"ה דברים אני מבקש וכו' ואני מוחל לכם על כל עונותיכם ואין דברים אלו אלא דברי תורה ובהנחומא ויקהל בענין הארון אמרו שהוא נושא עונותיהם של ישראל שהתורה שבו נושא עונותיהם של ישראל וכתנא דבי אליהו בסדר אליה רבה פ"ה אדם שעבר עבירות הרבה וקנסו עליו מיתה וכו' וחזר ועשה תשובה וקורא תורה נביאים וכתובים ושונה משנה מדרש הלכות ואגדות ושמש חכמים אפי' נגזרו עליו מאה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו וכו' ובוזרר שלח קב"ט א' ה"י פתח וכו' כמה אית להו לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב"ה כמה אית להו לאסתכלא במילי דאורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא כאלו מקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה קוב"ה ולא עוד אלא דקב"ה מכפר ליה על כל חוביו ומתקין ליה כמה כורסיין לעלמא דאתי וגם כל אותן העונות החמורים שאין הקרבנות מכפרים עליהם עסק התורה מכפר עליהם כמ"ש רז"ל בבני עלי (ר"י י"ח א') בובח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה וכן אמרו

במנילה

(מא)

(במנילה ג' ע"ב) גדול ת"ת יותר מקרבנות תמידין. ובזוהר צו ל"ה א' ת"ח וכו' ועל דא מאן דלעי באורייתא לא אצטריך לא לקרבנין ולא לעלוין דהא אורייתא ערוף מכילא וקשורא דמהימנותא דכולא. ועל דא כתיב דרכיה דרכי נועם וכו' וכתיב שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול ובפ' קדושים פ' ע"ב בזבח ובמנחה וכו' אבל מתכפר הוא בד"ת אמאי בגין דר"ת סלקין על כל קרבנין דעלמא כמא דאוקמוה דכתיב זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וכו' שקיל אורייתא לקבל כל קרבנין דעלמא אמר ליה הכי הוא ודאי הכל מאן דאשתדל באורייתא אף על גב דאתגור עליה עונשא מלעילא נוחא ליה מכל קרבנין ועלוין וההוא עונשא אתקרע. ותא הוי לא אתדכי בר נש לעלמין אלא במלין דאורייתא וכו' ואורייתא קדישא אתקרי דכתיב כי קדוש אני ה' ודא היא אורייתא דהיא שמא קדישא עלאה. ועל דא מאן דאשתדל בה אתדכי ולבהר אתקדש וכו' תאנא קדושא דאורייתא קדושא דסליקת על כל קדושין וכו' ע"ש. ובמדרש הנעלם וירא ק' אמרו במלי הקרבנות לא במלה התורה האי דלא אעסק בקרבנות ליעסק בתורה ויההני ליה יתיר דאמר ר"י וכו' אמר ליה יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם שנאמר זאת התורה לעולה ולמנחה וכו' זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה וכו' א"ר כרוספדאי האי מאן דמדבר בפומיה בבית הכנסת ובבית המדרש ענינא דקרבנייא וכו' ברית כרותה הוא דאינין מלאכין דמדברין חוביה לאבאשא ליה דלא יכלין למעבד ליה אלא מינו ואמרו בפ"ב דברכות (י"ו א') ובתנא דבי אליהו סדר אליה רבה פנ"ה למה נסמכו אהלים לנחלים דכתיב כנחלים נטיו וכו' כאהלים נטע ה' וכו' לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטימאה לטהרה אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות. ובפ"ה שם שפכי כמים לכך וכו' מה מים הללו מקוה טהרה הן לישראל ולכל אשר נברא בעולם וכו' כן ד"ת מקוה טהרה הן לישראל בכל מקומות מושבותיהם בא וראה כמה גדולה כחה של תורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפי' מע"ז שבידם שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו' ע"ש. כי עיקר התשובה שלימה ואמתית שהיא מאהבה היא רק ע"י עסק התורה כראוי כמ"ש במעלות התורה אוהב את המקום וכמ"ש השיבנו אבינו לתורתך וכו' והחזירנו בתשובה שלמה לפניך ובזוהר ויקרא פ"א א' וכו' בר נש אתרחיק מאורייתא רחיק הוא מקיוב"ה ומאן דקריב לאורייתא קריב ליה לקב"ה בהדיה כי על פשעים תכסה אהבת התורה כמ"ש בתנא דבי אליהו סא"ר פ"ג ע"ז הפסוק וכן אמרו בפתחת איכה המאור שבה מחזירו למוטב ובפ' החליל (נ"ז ב') אם פגע בך מגייל זה משכתי לבית המדרש אם אכן הוא נטוח וכו' וכעין זה אמרו בהנחומא פ' האזינו ע"ש ובבב"ר פ' כ"ב אם יצרך להשחיקך דחהו בדברי תורה. ובמדרש תהלים סוף מומור ל"ה אם עמד עליך יצה"ר האכילהו לחמה של תורה וכו' ובזוהר וישב (ק"ץ ע"א) אר"י וכו' כד חמי בר נש דהרהורין כישין אתיין לגביה יתעסק באורייתא וכדון יתעברון מניה אמר רבי אלעזר כד ההוא סמרא כישא אתי למפתי ליה לבר נש יהא משיך ליה לגבי אורייתא ויהפרש מניה :

וזה שאמרו בפרקי אבות ונעשה כמעין המתגבר. יש מקום לפרשו גם ע"ז הענין הנ"ל שכמו שהמעין

שהמעין הנובע אף שלפעמים נרפש ונשחת בהרבה רפש וטיט עם כל זה הוא נובע ובוקע ומתנבר והולך מעט מעט עד שברבות הימים יתנבר ויתגלה לגמרי ויתפשט כמאז כך העוסק בתורה לשמה אף אם נתלכלך החלה בעונות וחטאים עצומים ונצטע מאור ברפש וטיט מצולות הרע ח"ו. עם כ"ז ע"י עסק התורה יהא נכון לבו כמות שודאי המאור שבה יחזור למושב וחטיב מתנבר והולך על הרע שבו מעט מעט עד שלבסוף בהכרח יתנבר הטוב ויתפשט ככולו לגמרי והוא מתקדש ממומאתו ופרסה המהרה ככולו וכן אמר שם ומכשרתו להיות צדיק חסיד וכו' לשון הכשר והנגעה ולבון מפינול גיעולי הרע שהיה בו בתחלה וכמ"ש ירמיה הלא כל דברי כאש וכו' שהיא מלבנתו ומכשרתו וכו' וכן איתא בתנחומא וקהל שהתורה מטהרת לבן וכלויותיהם של חכמים :

וחכר מטעם הנ"ל ששורשה העליון של תוה"ק היא מעל כל העולמות כולם והענין הוא כמ"ש ל' מעם מאמרם ז"ל שכל העונה אמן יש"ר בכל כחו מוחלין לו על כל עונותיו ע"ש בן הענין שע"י עסק התורה כראוי הוא מעורר שורשה העליון להאציל ולהשפיע שפעת אור העליון וקדושה על העולמות כולם ורשפיה רשפי אש שלהבת נורא לגרש ולכלות כל הטימאות והוהומות שגרים במעשיו בכל העולמות להתקדש ולהאיר עיר בקדושה העליונה להתקשר יחד אחד בחברו וכל הפגמים מהמלאים וכל הקלקולים נתקנים וכל ההרסות נכנים והשמחה וחדותא יתירתא ואור העליון מתרבה בכל העולמות. גם כי ידוע שכל דבר אינו נתקן אלא בשורשו העליון וכל א' מישראל שורש העליון של נשמתו הוא מאות אחת שבתורה הקדושה. לכן כל פגמי הנפש החוטאת נתקנים ונתמקים בשרשם בתוה"ק ע"י העסק בה כראוי וכמ"ש כ' תורת ה' הטימה משיבת נפש אף אם כבר נכרתה הנפש משרשה ח"ו והרר פלאים בעומקי מצולות הרע ח"ו התוה"ק שעוסק בה היא מקימה ומוציאה ממסגרים ומשיבה אותה להתקשר כבתחילה וביתרון אור התוה"ק וז"ש בפ"ק דתענית (י' א') תניא רבי כנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר עין חיים היא למחויקים בה וכו' כי מוציא מצא חיים וכו' ואמרו במכילתא מה תלמוד לומר כי אני ה' רופאיך אמר לו הקב"ה למושה אמור להם לישראל תורה שנתתי לכם רפואה היא לכם חיים היא לכם שנאמר כי חיים הם למוציאיהם ולכן תקנו הראשונים ז"ל נוסח הודוי על פי סדר הכ"ב אותיות כדי לעורר שורש העליון של נפשו אשר מקושרת ונאחזת בתוה"ק למהרה ולקרשה :

וכר עוד שהאדם קשור ודבוק בתוה"ק ובאהבתה ישנה תמיד אף היא תאיר אליו ומשמרתו בכל דרכיו ועניניו שלא יפול כרשת היצר ח"ו כמ"ש בשמות רבה פ' ל"ו ע"ש ובמדרש תהלים במזמור תמניא אלפי בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך אין יצה"ר שולט על התורה ומי שהתורה בלבו אין יצה"ר שולט בו ולא נוגע בו וכתנא דבי אליהו סא"ז פט"ו ובאבות דרבי נתן אמר רשב"י כל הניתן דברי תורה על לבו מעבירין ממנו עשרה דברים קשים הרהורי עבירה הרהורי חרב הרהורי מלכות הרהורי שמות הרהורי יצר הרע הרהורי זנות הרהורי אשה רעה הרהורי ע"ז הרהורי בשר ודם הרהורי דברים בשלים ומלכשתו עונה ויראת ה' על פניו וכל

שיח יצחק

מדה נכונה ואינו מתירא מפתוי יצרו בעניני הנאות העולם ותענוגותיו כי יצרו מסור בידו לכל
 אשר יחפוץ ישנו ובעצתה תנחתו ותעמידהו בקרן אורה ועל כל דרכיו ננה אור התורה עד שגם
 כל עניני העולם הם אצלו בענין טוב במדה ובמשקל כראוי כמאמרם ז"ל (בקדושי' ל' ע"ג) ושמתם
 שם תם נמשלה תורה לסם חיים. **משך** לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על
 מכתו ואמר לו בני כל זמן שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאך ושתה מה שהנאך ואין אתה
 מתיירא וכו'. כך אמר הקב"ה בני בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. (ויש לומר על דרך דרש
 והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות וכו' ודרשו את וכו' והענין כעין
 שכתב הרב מסלת ישרים במאמרם ז"ל הנ"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין שכמו
 שבענין רפואת הגוף שהרופא נותן לחולה תבלין ממוזג מכמה מיני סממנים ועשבים והכל
 במדה ובמשקל בהקדוק עצום כפי הנדרש לענין החולי היודע לרפואה. האם יעלה על דעת
 החולה שהוא יעשה לו לרפואת חוליו תבלין אחרים ממוזגים ממיני עשבים וסממנים מבלתי
 שידע מהותן ומה מיבם רק כפי שיעלה בידו מי פתי ולא יבין כי הלא הרופא רק הוא היודע
 ענין חוליו ויודע טבעי הסממנים והעשבים הוא היודע איזה סמנים ועשבים הנצרכים למבע חוליו
 ושיעור מדתם ומשקלם כן אומר הוא יתכרך שמו אל תרמו בנפשכם להמלט מפתוי היצר ועניניו
 בתחבולות וענינים אשר תבחרו לעצמכם כפי דמיונכם הלא אנכי שבראתי היצה"ר ויודע עניניו
 ואנכי בראתי לו תורה תבלין וסמא דחיי לרפות חלאת עניניו ותדעו שמלבד העסק בתלמוד תורה
 אין שום תחבולה אחרת לזה. ז"ש והלוחות מעשה אלהים המה. הם לוחות הלב החומד כמ"ש
 כתכם על לוח לבך הוא ית"ש עשאם והוא היודע ענין יצרך הנמוע בלבך. והמכתב מכתב אלהים
 הוא שכנגד זה הוא נותן לך ענין עסק התורה לכתבם ולחקקם על לוחות לבך להמלט על ידה
 מעניני היצר. ולזאת תדע שאין לך בן חורין מעניני היצר אלא מי שעוסק בתלמוד תורה ולא
 שום תחבולה אחרת וזלתי אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר הלא אם תטיב
 שאת ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חטאת רובץ וכמו שפירש
 רש"י ז"ל בהתהלךך תנחה אותך בעוה"ז. ובמשלי רבתי אשרי אדם שקנה לו תורה לטה שהיא
 משמרת אותו מדרך רעה שנאמר בהתהלךך וכו' וכן הוא בויקרא רבתי פ' ל"ה כי היא מישרת
 ומכוונת את לבו עד שיהיה לבבו שלם עם אלהיו ונאמנה את אל רוחו לעבדו יתכרך ככל לבבו
 בשני יצריך כמ"ש בפ"ק דחגיגה (ג' ז') דברי חכמים כדרכונות למה נמשלו ד"ת לדרבן מה דרבן
 זה מכיין את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונים לב לומדיהם מדרכי
 מיתה לדרכי חיים וכן אמרו במדבר רבה פ"ד וכתנחומא פ' בהעלותך ובריש פ' וילך שם כי
 אין תרופה ותקנה אחרת בעולם כלל להנצל מרשת יצרו אשר פורס לרגליו תמיד ללכדו
 ולהפילו עד שאול תחתית להמיתו מיתה עולם ח"ו אלא ע"י העסק בתה"ק אשר אז נקרא
 איש חי שהוא דבוק על ידה בחלקו בחיי עולם האמיתי כמ"ש כי היא חייך וכו' ואמרו רז"ל
 (ע"ז ג' ע"ג) מאי דכתיב ותעשה אדם כרגי הים וכו' מה דגים שבים כיון שפורשים מן המים
 מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשים מן התורה מיד מתים וכן השיבו ר"ע לפפוס ומה במקום

חיותנו כך וכו' (נרבות פ"א כ') וברע"מ סוף פ' שמיני מה נוני ימא חיותן במיא אוף ת"ח מארי מתנתין חיותיהו באורייתא ואי אתפרשן מינה מיד מתים. ובתנחומא פ' עקב כי חיים הם למוציאיהם כל מי שמוצא ד"ת חיים הוא מוצא וכו' לכן נאמר כי חיים הם למוציאיהם. ובווהר לך לך נ"ב א' זכאה הולקהו דישראל באורייתא אוליף להו אורחוי דקב"ה וכו' וראי כתיב תורת ה' תמימה וכו' זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא ולא יתפרש מינה דכל מאן דיתפרש מאורייתא אפי' שעתא חדא כמה דאתפרש מחיי דעלמא דכתיב כי הוא חיך וכו' וכתיב אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך ובריש פ' בהעלותך זכאה חולקיהו דישראל דקב"ה אתרעי בהון ויהב לין אורייתא דקשיט אילנא דחיי דביה אחיד בר נש ויריה חיין להאי עלמא וחיין לעלמא דאתי דכל מאן דאשתדל באורייתא ואחיד בה איה ליה חיין ואחיד בחיין וכל מאן דשביק מילי דאורייתא ואתפרש מאורייתא כאילו מתפרש מחיין בגין דהוא חיין וכל מלוי חיין הה"ד כי חיים הם וכו' וכתיב רפאות הדי לשרך :

ורזאת נצטוינו באורה נוראה מפיו יתברך לא ימוש ספר התורה הוה מפך והגית בו יומם ולילה וכמ"ש בהקדמת הוהר תא חוי כמה הוא חילא הקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על כולא וכו' ובגין כך בעי ליה לבר נש לאשתדל באורייתא יממא וליליא ולא יתעדי מינה היינו הוא דכתיב והגית בו יומם ולילה ואי אתעדי או אתפרש מינה כאלו אתפרש מאילנא דחיי ובתנא דבי אליהו סא"ו פי"ג אמר וישתדל אדם בעצמו בד"ת ישר"ת הם משולים בלחם ומים וכו' ללמך שכשם שא"א לו לאדם לעמוד כלא לחם ובלא מים כך א"א לו לאדם לעמוד בלא תורה שנאמר לא ימוש ספר התורה הוה מפך וכו' וכן אמרו בתנחומא בפ' הבא פ' והיה אם שמוע וכפ' האוינו ובמדרש תהלים מזמור א' ואמר הכתוב עץ חיים הוא למחויקים בה וכו' כי צריך האדם לקבוע בלבו וירמה בדעהו כי אילו היה מוכע בנחל שומף ורואה לפניו בנהר אילן חוק ודאי יאמץ כח להאחו ולהתדבק עצמו בו בכל כחו ולא ירפה ידו הימנו אפי' רגע אחד. אחר שרק בזה תלוי עתה כל חיותו מי פתי ולא יבין שאם יתעצל ח"ו אף רגע אחד וירצה לרפות ידו מהתאחו בו ישבע תבף. כן תוה"ק נקראת עץ חיים אילנא דחיי שרק איהו העת שהאדם אחיו באהבה עוסק וחונה בה בקביעות אז הוא חי החיים האמתים העליונים קשור ודבוק בחי העולמים יתברך שמו דקב"ה ואורייתא חד ואם ח"ו יזניח תלמודו ופורש מקביעות העסק בה לעסוק בהבלי העולם והנאותיו הוא נפסק ונכרת מהחיים העליונים וטובע עצמו במים הודונים ר"ל. ובווהר ויצא קנ"ב אמר זכאין אינון ישראל דקב"ה יתב לין אורייתא דקשומ לאשתדל בה יממא וליליא דהא כל מאן דאשתדל באורייתא אית ליה חירו מן מותא דלא יכלא לשמאה עליה וכו' בגין דכל מאן דאשתדל באורייתא ואתאחיד בה אתאחיד באילנא דחיי ואי ארפי נרמיה מאילנא דחיי הא אילנא דמותא שריא עלויה ואתאחיד ביה הה"ד התרפית וכו' ע"ש וכמה וכמה צריך האדם לתקוע ולקבוע זה הענין הנורא במחשבתו כל ימום שכל האדם וחייו הוא רק אותו העת שהוא דבוק בחוה"ק וכשמשלך ופורש עצמו הימנה לעסוק בנויו של זה העולם החשוך ה"ה מסור ביד יצרו ולמה לו חיים כי כבר נטבע במים הודונים ר"ל ונשתקע בעמקי מצולות

(מב)

הרע

הרע ונחשב כמה ממש גם בעודו בזה העולם הולך מרחו אל רחי צלמות ולא סדרים ולא ידע
 כי בנפשו היא ולזאת התורה עצמה אמריה תאמר וחומא חומס נפשו וכמ"ש השמר לך ושמור
 נפשך מאוד פן תשכח את הדברים וכו' וכמאמרם ז"ל ע"ו (מנחות ז' ע"ג) מושר לאדם שמסר
 צפור דרוור לעבדו אמר לו כמדומה אתה שאם אתה מאבדה איסר אני נוטל ממך נשמתך אני
 נוטל. וכידוע מאמרם ז"ל בדברים רבה רפ"ד שאמר הקב"ה לאדם נרי בירך ונרך בידי אם
 שמרת את נרי אני משמר את נרך ואם לא שמרת את נרי וכו' ע"ש וכן הוא בתנחומא פ' כי
 תשא ומדרש תהלים מזמור ז' ע"ש :

ומעת חרבן בית קדשנו וגלו הננים מעל שלחן אביהם שכנית כבודו יתברך אולא ומתרכא
 ולא תרגיע ואין שיור רק התורה הזאת כשישראל עם הקדש מצפצפים והוגים בה כראוי
 הן המה לה למקדש מעט להכין אותה ולסעדה ושורה עמהם ופורשת כנפיה עליהם ובין כך אית
 ניהא מעט וכו' כמאמרם ז"ל בפ"ק דברכות (ח' ע"א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה
 בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ואמרו שם עוד מנין שאפי' א' שיושב ועוסק בתורה
 ששכינה שרויה עליו שנאמר בכל המקום אשר אוכיר וכו' ובמשלי רבתי סוף פ"ח כי מוצאי מצא
 חיים אמר הקב"ה כל מי שהוא מצוי בד"ת אף אני מצוי לו ככל מקום לכך נאמר כי מוצאי
 מצא חיים. ובוזרר בלק ר"ב א' פתח ואמר כי תצור אל עיר לא השחית את עצה דא ת"ח דאיהו
 אילנא דחיי וכו' כי ממנו תאכל וכו'. ההוא מחבלא אכיל מניה אלא כי ממנו תאכל שהוא מנרא
 תקיפא ההוא דכל רוחין תקיפין קדישין נפקין מניה דלית הנאה ותיאובתא לרוח קודשא בהאי
 עלמא אלא אורייתא דההוא זכאה מפרנס לה ויהיב לה מוונא בהאי עלמא יתיר מכל קרבנין
 דעלמא וכו' ומיומא דאתחריב בי מקדשא ובטלו קרבנין לית ליה לקב"ה אלא אינון מלין
 דאורייתא ואורייתא דאתחדשת בפמייה בג"כ כי ממנו תאכל ולית מוונא בהאי עלמא אלא ממנו
 ואינון דכוותיה. כי האדם עין השדה דא אקרי ארס אשתמודע עילא ותתא עין השדה אילנא
 רברבא ותקף דההוא שדת אשר ברכו ה' רסמך עליה אילן דאשתמודע לההוא שדה תדיר
 וזהו המכוון הפנימי במאמרם ז"ל בפ"ק דהענין (ז' ע"א) מאי דכתיב כי האדם עין השדה וכו'
 כי ממנו תאכל וכו' אם תלמיד חכם הגין הוא ממנו תאכל ואם לאו וכו' ובוזרר וישלח קע"ד
 ב' והיך יתקף בר נש בהקב"ה. יתקף באורייתא דכל מאן דאתתקף באורייתא אתתקף באילנא
 דחיי וכביכול יהיב תקיפא לכנסת ישראל לאתתקפא ואי הוא יתפא מה כתיב התרפית אי
 איהו אתרפי מאורייתא ביום צרה צר כחך ביומא דייחי לית עקו דחיק ליה לשכינתא דאיהו
 חילא דעלמא. ובעסק התורה הוא עושה כביכול דירה לו יתברך בתתוונס לשכון כבוד בארץ
 ית"ש כמאמרם ז"ל בשמות רבה פ' ל"ג כל עור שלא נתנה תורה לישראל ומשה עלה אל האלהים
 משנתנה תורה אמר הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ודי בדברינו אלה למשכיל אשר
 מתוכן יראה ויבין דרכו בקדש ויאחו צדיק דרכו לעמוד על משמרת העסק בתורתנו הקדושה כל הימים
 אשר הוא חי ולהיות מואם כרע ובוחר בטוב לו ולכל חברותיו. והעולמות כולם לעשות נחת רוח ליוצרו
 וכוראו יתברך ויהי רצון מלפניו יתברך שיפתח לבנו בתורתו וישים בלבנו אהבתו ויראתו אכ"ר :

ואחר שידעת כל זאת וגם ידעתי דין שפסק מרן ז"ל בשולחנו הטהור וז"ל כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בנופו בין בעל יסורין בין בחור בין זקן גדול אפי' עני המחזור על הפתחים אפי' בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביצר תוכל להתעלם מתלמוד תורה ודע כי בנמרא אמרו שהתורה היא אחד מהדברים שצריכים חזק ולכן תורה עם הכולל גימטריא תוהר שצריכה זריוות רבה וזהירות גדול והמעט פשוט כי התורה מבטלת את היצה"ר ולכן תורה גימטריא ס"מ ולילית שמכניעתם כמ"ש רז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תכלין ולכן היצה"ר עושה כל מאמצי כחו עם האדם לבטלו מד"ת ולכן תראה שבעוה"ר רבים נלכדים בעון ביטול תורה החמור ולכן אם בעל נפש אתה ותחוק על היצר הרע והבא להרנך השכם להורגו ואל תתן פינת לעיניך וכפרט כדורנו זה שאנחנו קרובים לזמן הגאולה והגאולה לא תהיה אלא ע"י עסק התורה וטעם הדבר שנאולה זאת היא בזכות משה רבינו ע"ה ומשה רבינו על ידו ניתנה התורה לכן צריך ללמוד תורה וכמאמר הכתוב זכרו תורת משה עבדי וסמך ליה הגה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא אם כן כמה וכמה צריכים אנחנו להתחוק על היצר וללמוד תורה יומם ולילה בשביל גאולת שכינת עווננו הרחמן יוכנו לתורתו :

דינים הנוגעים להנו'

- (א) תחילת דינו של אדם על ת"ת ואח"כ על שאר מעשיו (ש"ע יור"ד סי' רמ"ו) ;
 (ב) תלמוד תורה שקול כנגד כל המצות (ש"ע) ;
 (ג) אין דברי תורה מתקיימים במי שמתרפה עצמו עליהם ולא בלומדים מתוך עדין ומתוך אכילה ושתיה אלא במי שממית עצמו עליה ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו (ש"ע) ;
 (ד) עד אימתי חייב ללמוד עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא יעסק בתורה הוא שוכח (ש"ע) ;
 (ה) מי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני המרדה שיש יספיק לאחרים הלומדים (ש"ע) ;
 (ו) מה טוב שילמוד אחר התפלה בעודו מעומף בטלית ומוכתר בתפלין וישום אל לבו אשר זאת לפנים בישראל שלמים וכן רבים היו כל היום בתפלין ובדור יתום זה לפחות יהיה לומד איזה שיעור (מורה באצבע) ;
 (ז) בשלומד בטלית ותפלין יכוין ליחד ה' המיוחד באופן זה יעורר היראה לירא מה' הרי יוד וגם ילמוד באהבה הרי ה' מאות הראשונה והתורה אות ו' והמצות של תפלין לאות ה' אחרונה וע"י ייחד שם המיוחד ביחודא שלים (ש"ע) ;

שיח יצחק

ח) ישתדל ללמוד סדר היום בס' חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן ללמוד תנ"ך ומשנה ונמרא וזוהר והאיש הירא חק נתן ולא יעבור כי היא תועלת עצומה לנפשו והתורה ילמוד שנים מקרא ואחת תרגום והנביאים והכתובים המקרא והתרגום פ"א ולא יכוין בכוונות הכתובים שם (שם):

ט) ואפי' מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו יראת שמים (הגהת ש"ע שם):

י) חשבון עניניו הוא שיבדוק ויראה במה שהוא עושה ואם יש בו צד עבירה יפרוש ממנה (מגן אברהם שם):

יא) יזהר ללמוד המקרא כל הכ"ד של התנ"ך חוזר חלילה. והראשונים היו קורים לכ"ד מקדש יה ועדיין בערי המערב קורים אותו ההמון מקשיה ר"ל מקדש יה (מורה באצבע):

יב) כבר נודע סגולת ספר תהלים מה נורא מאוד לכן יזהר לקרות ממנו שיעור בכל יום או לפחות בכל שבוע באופן כי זוהר תהלים כ"ד משניות לא יסורו ממנו חוזר חלילה עליהם כפי כחו וסימנם זכ"ר'ת'ם (זוהר כ"ד ותהלים מ'שניות) יגן בעולם הזה ובעוה"ב (שם):

יג) הנהגות הרא"ש אשר צוה לבניו יהיו לטומפות בין עיניו ויקראם פ"א בשבוע (שם):
יד) מי שחשקה נפשו בתורה כל כך עד שיום ולילה לא יחשוב כי אם בתורה וישליך אחרי גוו עניני עולם השפל הגשמי ובתורתו יהנה ובאהבתה ישנה

ישגי מעלה נפלאה שלא יצטרך כגל לתעניות וסגופים (צפון שמיר):
טו) השגת החכמה למעט בדבור ולהרבות בשתיקה וכדכתיב סיג לחכמה שתיקה וכו' יע"ש כי ע"י השתיקה נעשה מרכבה לשכינה (שם):

טז) צריך בכל יום לקרות במוסר איזה שיעור ורבו כמו רבו ספרי המוסר לכן יקרא בספר אחד שיעור בכל יום עד תומו ואח"כ יקח אחר כי בכל אחד ימצא התעוררות הזק ויקיים החזק במוסר אל תרף (שם):

יז) יזהר שיהיו ידיו ובגדיו ומקומו שקורא שם יהיו נקיים:
יח) טוב מאוד שירגיל עצמו במסכת אבות ולהבין מה שמוציא מפיו כי מסכתא

זאת היא היתה אם לכינה ואב בחכמה לכל מין מוסר דברים קצרים והם ארוזי לבנון הרמים והן הם דברים היוצאים מלב קדושי עליון ואם ישם לבו לדבריהם הקדושים בדקדוק תתעורר נפשו כפעם בפעם בנועם מוסרם וישוב אל ה' וירחמהו (ש):

(יט) ישתדל מאוד לנדב בניו על התורה ועל העבודה ושיהיו מלאים יראת ה' ומדות טובות ודרך ארץ ובוה צריך חכמה גדולה וכבר חובר ע"ז ס' קמן שמו אורך ימים ויש להתבונן בענין זה הרבה ויתפלל לה' על זה בבכיה שיציל בניו מחטא ויהיה כל זרעו זרע קדש בלי פגם (מורה באצבע):

(כ) למוד חיי פרקי משנה בכל יום סגולתו נפלאה ובפרט לתקן הברית וסי' וח"י בהם (אהרונים):

(כא) בענין עסק התורה שהיא מצוה מרמ"ח מצות עשה אם לא השלים אותה בפרד"ס שהוא פשט רמז דרש סוד שכל בחינה מהם כפי אשר תשיג ידו לטרוח ולעשות לו רב שילמדהו ואם לא עשה כן הרי חסר מצוה אחת של תלמוד תורה שהיא גדולה ושקולה ככל המצות וצריך שיתגלגל עד שיטרה בד' בחינות של הפרד"ס (הקדמת שער המצות למוהר"ש ויטאל):

(כב) לימוד המקרא בלילה קודם חצות אינו נכון (האר"י):

(כג) לילי שבת ויו"ט אין קפידא (האר"י ז"ל):

(כד) למוד תהלים בלילה הרב הגדול חיד"א בספרו יוסף אומץ כתב הקורא יש לו סמך אבל הוא בעצמו מתיירא לקרות תהלים. ועתה יצא לאור ספר אמת ליעקב כתוב בסופו כבר נתפשט המנהג בכל המקומות לקרות תהלים אחר חצות לילה ואפי' בקהלתנו ק"ק חסידים דאנו נוהגים בכל מילי דמר רבינו האר"י ז"ל אנחנו לומדים בכל לילות תהלים (ע"ש):

(כה) כפי כתבי האר"י האמתיים צורך וחויב גדול לקשר מדת היום בלילה בתורה דהיינו שיתחיל קודם בין השמשות כמו רביע שעה לפחות עד שיהיה לילה ודאי וכן לקשר מדת לילה ביום דהיינו שיתחיל ללמוד קודם עלות השחר כמו חצי שעה עד הבוקר (ר"ה):

(כו) כל הנצרך לנקביו אסור בד"ת כל זמן שגופו משוקץ מנקביו (מור"ם סי' צ"ב):

שיה יצחק

כז) כל העוסק בתורה לשמה עונותיו מתכפרים ורבו מעלותיו כמו שאמרו (פרק

קנין תורה צפורן שמיר) :

כח) ויזהר בלמודו שיהיה מהור ולא יהיה עצב שלא יהיה עכוב להשגה (פת לחם) :
כט) עסק המשניות יש להם סגולה לתקון הקרי ויהרוג את היצה"ר ויזהר לקרות
בנגון ובמעמים שכל הקורא ושונה בלא זמרה עליו נאמר וגם אני

נתתי להם וכו' (מסדר מהר"י סרוק) :

ל) תקון מ"ח של התיקונים מועיל לתקון קרי (שם) :

לא) ענין קריאת הכ"ד או תהלים או משנה או זוהר צריך במתן ולא נתנה הקריאה

לאישי הרצים ובלעני שפה (עיין שם שהאריך) :

לב) חייב כל אדם לקבוע עתים לתורה כל אחד ואחד לפי יכולתו וחובב הקביעות

והנהגתם (עיין במזמור לאסף) :

מיד אחר התפלה יקבע עתים לתורה כי הוא תחלת דינו של אדם שכן שואלים אותו קבעה
עתים לתורה. ועיקר הקביעות הוא שלא יבטל מפני שום סבה ואופן שבעולם וביטול
קביעות התורה הם ג' מדרגות שכל אחד עונשו גדול מחבירו הא' אם נזרמן לו איזה עסק של
סחורה או הנאת ממון ומבטל קביעותו הרי זה מבטל מצות ואהבה את ה' אלהיך וכו' ככל
מאריך שפירשו בכל ממונך והתורה לא היתה חביבה עליו כממנו. הב' רע מזה שמבטל
קביעות התורה על הספק שמא ירויח זה עונשו קשה מן הראשון שהספק של הרויח ממון חשוב
אצלו יותר מרויח התורה. הג' קשה ממנו ועונשו רע ומר הוא שאין לו שום עסק ובטלן ומבטל
התורה על חנם והוא מחמת שמואם בתורה ח"ו ועל כזה נאמר ואם בחקותי תמאסו שהוא תכלית הרשע
לבטולה של תורה. וזאת היא ראייה שנפשו חולה ואינה יכולה לקבל אור התורה כמו החולה שאינו יכול
לראות אור הגר ועליו נאמר ורשעים בחשך יחמו שאינם חפצים באור התורה הנקראת תורה אור. לכן אם
ראה אדם שהגיע למדרגה זו יבכה ויתאונן כי שכנה דומה נפשו. וישתדל לשוב בתשובה שלימה עד
אשר יצא מאפילה לאורה ויקבע עתים לתורה וכשיראה בעצמו שאפילו אם יש לו עסק גדול
אינו פורש מקביעותו ידע בעצמו שנתרפא מחוליו ושב ורפא לו :

עוד אמרו רז"ל שמי שקובע עתים לתורה אחר תפלתו זוכה ורואה פני שכינה שנאמר ולכו
מחיל אל חיל. וכמה מה מראות עיני איזה אנשים אשר לא יתלכבו לדבר זה שיוצאים
לראות פני מלכים ושרים הבאים לעיר בקול המון חוגג ומנחמים כל עסקיהם ומלאכתם אף שאין
להם שום הנאה לגופם ולנפשם רק למלאית תאות יצרם. וכאן קורא אליהם זוכה לראות פני
שכינה ואינם שמים על לב לבטל כל עניני עולם ועסקיו כדי לזכות לזה ובפרט שיש כמה
עבירות שאמרו רז"ל שאינו רואה פני שכינה כמו ד' כחות שאינם רואים פני שכינה וכן הפגם
בריתו וכיוצא ועתה כאשר ישוב בתשובה על עונותיו וקובע עתים לתורה הוא עושה תקון ושב
ורפא

ורפא לו, היש לך ריוח גדול מזה. ומי לא יפחד ממ"ש רז"ל בכל יום ויום בת קול יוצאה
 מהר חורב ומכרות ואימרת או להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה
 נקרא נוף רחמנא ליצלן:

ואפילו אם קבע עתים לתורה, גם בשעה שעוסק במלאכתו צריך שיעסוק בתורה ועל בחינה
 זאת אמרו רז"ל כל הקובע עתים לתורה הרי זה מפר ברית התורה שנאמר עת
 לעשות לה' הפרו תורתך. והנה השכל יחייב שלא יפטר האדם מעסק התורה בקביעות דוקא
 כי הלא הכתיב אימר והגית בו יומם ולילה:

ואלו הם הדינים השייכים לזה

(א) אחר שיצא האדם מבית הכנסת חייב ללכת לבית המדרש. ויקבע עת
 ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירונו אף אם הוא סבור

להרויח הרבה (ש"ע סי' קנ"א):

(ב) והמנהג בכל מקום שקובעים ללמוד אחר תפלה בבית הכנסת ואומרים קדיש
 דרבנן ואין חילוק בין גדולים שעוסקים בתורה או קטנים ובלבד
 שיהיו עשרה גדולים שיענו אמן יהא שמייה רבא בבהכ"נ:

(ג) כתב הלבוש ע"י הקביעות אחר התפלה תפלתו מתקיימת ורואה פני שכינה
 דכתיב ילכו מחיל אל חיל וכתיב בתריה ה' אלהים צבאות שמעה תפילתי:

(ד) האר"י ז"ל גילה שכנגד ימים שהאדם מבטל קביעותו כנגדם מנרשים אותו
 ממחיצתו לעתיד (מוסר לאסף):

(ה) וצריך שתהיה הקביעות קודם אכילה כמ"ש על פסוק צדיק אוכל לשובע
 נפשו (שם):

(ו) לא ילך בבוקר חוץ לביתו לשום עסק אפי' לצורך שעה עד שילמוד קודם הלכה
 אחת או אפי' פסוק אחד אם נחוץ (שם):

(ז) אעפ"י שהוכרח איזה פעם לבטל הקביעות מ"מ אחר גומרו העסק לא ישב
 לאכול עד שיעסוק בתורה רמו לדבר שהקדים הארון לשולחן. ולזה
 כווננו אם אין תורה אין קמח (שם):

ומכ"כ אהבת ה' ותורתו היא לקום בחצות הלילה לעסוק בתורה וכמו שכתוב בוהר ושעם
 שהקם בחצות נקרא אהוב מפני שאין לך אהבה גדולה מזו שמבטל האות הגוף
 האהוב שינה והתענוג מפני אהבת קונו ואעפ"י שמצטער יסכול צער בעבור אהבת קונו. וכמ"ש
 ה"ז

שיה יצחק

הו"ל על פסוק צרור המר דודי לי במדרש רבה אעפ"י שמיצר לי וממר לי בין שדי ילוי והלא
 יקח ק"ו שאם יש לו בן אהוב כמה ישמח לעשות רצינו ואעפ"י שהוא מצטער כ"ש שצריך
 האדם לשמוח לעשות רצון השי"ת לקום בחצות הלילה ואעפ"י שהוא מצטער. עוד צריך האדם
 לחשוב בחסד גדול שהטיב עמי הבורא יתברך שהחזיר נשמתו לגופו והחיהו מהשינה שהיא א' מס'
 מהמיתה ואילו ירמה האדם שהיה סת' יום א' כמו שאירע לר"י בפקעין כנו' בזהר בלק כמה
 תחייב האהבה להבורא יתברך שכך הטיב עמו ועל ההקש הזה שבלילה האדם ישן וכמה ישנו
 ולא קמו. וצריך שבקומו משנתו שילתיב נפשו באהבת הבורא יתברך שהחזיר לו נשמתו וע"ז
 תקנו שבח אלהי נשמה וכו'. וכן הקם בחצות הוא גורם הכנעת הקליפות ואם בן כמה וכמה
 צריך האדם להזדרז בזה ובפרט שאמרו בזהר מי שלא קם בחצות מכריזין עליו ווי לפלניאנוף דמריה
 שבקא דמריה דלא אתער רוחיה ולא אשגח ליקרא דמריה. לכן כמה וכמה צריך להזהר בקומת חצות.
 ולמען הרע מעם הרבר שהחמירו במצוה זו נעתיק לשון הרב נהר שלום ז"ל (ד' ירושתו דע"ז ע"ג וז"ל):
וְיִזְהַר מְאֹד שֶׁלֹא יַעֲבֹר עָלָיו חֲצוֹת וְהוּא יִשֵּׁן שֶׁאִם יַעֲבֹר עָלָיו חֲצוֹת וְהוּא יִשֵּׁן אִם הוּא מוֹעֵם
מֵעַם מִיתָה וּמִתְדַבֵּק וּמִתְקַשֵּׁר בְּרוּא דְמוֹתָא וְשִׁלְטָא עֲלֵיהּ סְטְרָא דְרוּחָא מְסַבָּא כִּי הוּא
יֹרֵד בְּחֲצֵי הָרַע דְקָלִיפַת גּוּגָה. כִּי הַשֵּׁנִיָּה בְּחֲצוֹת הָרָאשׁוֹן שֶׁל הַלֵּילָה הוּא בְּחֲחִינַת הַחֲצֵי הָעֲלִיִּין
דְּטוֹב דְקָלִיפַת גּוּגָה וְהוּא כִּי בְחִינַת הַשֵּׁשׁ שְׁעוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַלֵּילָה נִקְרָאִים שְׁתֵּינִי נִשְׁמֵי כַּמְבוּאָר
בְּדַבְרֵי הָרַב ז"ל וְכַמ"ש בַּע"ה בְּכּוֹנֵת הַשֵּׁנִיָּה וְהִישֵׁן בְּאוֹתָם הַשֵּׁשׁ שְׁעוֹת רָאשׁוֹנוֹת אוֹתָהּ שֵׁנִיָּה
הֵן מַעֲט הֵן הִרְבָּה נִקְרָאוּ שְׁתֵּינִי נִשְׁמֵי חֹסֵר חֵד וְלֹא מַעֲטִים מַעֲמָא דְמוֹתָא וְהוּא חֵי כְּנו' בּוֹהֵר
פ' וַיִּגַּשׁ רַד"ז ע"א וְאִפ' יִשֵּׁן אַחֵר חֲצוֹת אַחֵר שֶׁאִמֵּר הַכְּרֻכּוֹת וְהַקֵּין חֲצוֹת אֵין בְּכַך כְּלוּם וְלֹא
שְׁלִיטָא עֲלֵיהּ עוֹד רוּחַ מְסַבָּא וְלֹא מַעֲטִים עוֹד מַעֲמָא דְמוֹתָא אַחֵר שְׁנַתְעוֹרֵר בְּחֲצוֹת וְהַמְשִׁיךְ הַמּוֹחִין
לִז"א ע"י הַבְּרֻכּוֹת כִּי סַכְנַת הָאֲחִיזוּה וְהַשְׁלִיטָה הֵנו' שֶׁל הַקְּלִיפּוֹת הוּא עַל מִי שְׁהִיָּה יִשֵּׁן מְקוֹדֵם חֲצוֹת
וְעָבֵר עָלָיו חֲצוֹת וְלֹא נִתְעוֹרֵר אוֹ שׁוֹלְטִים עָלָיו הַקְּלִיפּוֹת כְּנו' אֲבָל הִישֵׁן אַחֵר חֲצוֹת אֵין לָהֶם
שְׁלִיטָה עוֹד עָלָיו וְדִלָּא כֹס' מְקַדֵּשׁ מֶלֶךְ שֶׁכָּתַב מִשֵּׁם הַרְמִי"ז ז"ל עַל מַאֲמֵר הוֹהֵר הֵנו' יַעו"ש
כִּי גֵרַסַת הוֹהֵר שְׁלָהֶם הִיָּה כְּלֹא הִגַּהַת דֶּרֶךְ אִמְתָּה. וְז"ל הוֹהֵר דְכֵר אִיתְפְּלִיג לִילֵיא דְקְדוּשָׁה
עֲלָאָה אַתְעֵר וְכֵר נִשׁ נִאִים בַּעֲרִסְיָה וְלֹא אַתְעֵר וְכֵו' ע"ש וְהֵאָר"י ז"ל הִגִּיה וְכֵר נִשׁ דְנִאִים בַּעֲרִסְיָה
ר"ל שֶׁכֵּבֵר הִיָּה יִשֵּׁן וְלֹא אַתְעֵר. וְגַם מִמָּה שֶׁאִמֵּר וְלֹא אַתְעֵר מִשְׁמַע שְׁהִיָּה יִשֵּׁן וְלֹא הַקֵּין וְשִׁינַת
אַחֵר חֲצוֹת כְּכֵר כַּהֲבָה הָרַב ז"ל בְּפִי' שֶׁאִם אֵינִי יוֹכֵל לַעֲמוֹד כָּל חֲצוֹת עַד הַבּוֹקֵר שִׁיכּוֹל לִישֵׁן
אַחֵר כֵּךְ בְּאוֹפֵן שֶׁצָּרִיךְ זְרוּזוֹת וְהִירוּת מֵאֵד לְשִׁמּוֹר נִפְשׁוֹ שֶׁבְּרַנֵּעַ חֲצוֹת יִמְצֵא נִיעוּר: (קְבֻרָה)
בְּפֵרַט אִם שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמַתוֹ הוּא מוֹזוּג יַעֲקֹב וְלֹאָה הַנֶּעֱשֶׂה אַחֵר חֲצוֹת לִילָה. וַיִּבְרַךְ בְּרֻכּוֹת הַשַּׁחַר
וְצָרִיךְ לְאִמְרֵם וְאֵעֲפ"י שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב בְּהֵם כְּגוֹן שֶׁלֹּא יִשֵּׁן אוֹ שֶׁלֹּא פִשַׁט בְּגָדָיו אוֹ לֹא חִלֵּץ מִנְעֻלָּיו
וְכוּיֻצָּא אֵעֲפ"י כֵּן צָרִיךְ לְאִמְרֵם לְפִי שְׁעַל מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם נִתְקַנּוּ וְהֵם לְהַמְשִׁיךְ מוֹחִין לְפִרְצוּפֵי
הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. חוּץ מִבְּרַכַת עַל נִמְלִיַת יָדִים וְאִשֵּׁר יֵצֵר שֶׁאִם לֹא נִתְחַיֵּיב בְּהֵם לֹא יִבְרַךְ חוּץ
מִבְּרַכַת שְׁעֵשֶׂה לִי כָל צְרִכֵי כַמ"ב וְכוּיֻם הַכְּפּוּרִים שֶׁאֵין כָּל הָעוֹלָם יַחֲפִים:
וְזִמְנָם מִחֲצוֹת הַלֵּילָה וְאֵילֶךְ וְצָרִיךְ לְהוֹהֵר לְאִימְרֵם כּוֹלֵם בְּקוֹמוֹ בְּחֲצוֹת הַלֵּילָה כְּדֵי לְהַחֲזִיר הַמּוֹחִין
שֶׁנִּסְחָלְקוּ

שנסתלקו קודם חצות מהז"א הכולל דמדת היום ונתפשטו בנזק' הכוללת דמדת הלילה ועל ידה נגדלה כנגד כל אחורי הז"א ובחצות ממש ננסרת ובאה לפנים ומסתלקת המוחין ממנו ועולין למ"ן לאו"א ומודווגים או"א וממשיכין מוחין חדשים רפנים ומתחדשים גם המוחין הראשונים וכו' כז' באורך לקמן כברכת המעביר עיין שם. ועתה ע"י הכרכות של שחר חזורים המוחין ההם דאחור ופנים להתפשט בז"א הכולל דמדת היום וכדי להמשיך השפע המוחין לפרצופים העליונים ולבטל מהם אחיות הקליפות שנתאחו בהם קודם חצות כנודע וכדי לברר הברורים המתיחסים לכל ברכה וברכה שאם לא יאמר אותם כולם בקימו בחצות הלילה מונע המושכת השפע והמוחין להפרצופים העליונים וגורם להשאיר אחיות הקליפות במקומות העליונים ובנרנח"י שלו ובחישים שלו נשאר התפשטות הקליפות והוא משהמש בהם עם אחיות הקליפות שבהם וילכו בלא כח בעת ובזמן שהיה לו כח להפרידם ולבטלם והיא סבה לכמה רעות ח"ו לכן ראוי להזהר לאומרים כולם בקימו בחצות ואפי' שהוא רוצה לישן אחר כך אין בכך כלום והיה ליה כישן ביום וכמ"ש הרב ז"ל על הקם בחצות אחר שיסדר ברכתיו ויאמר תקון חצות ויעסוק בתורה כמו שעשה אחת שאם אינו יכול לעמוד על עצמו שיכול לחזור לישן רק שיקום קודם עמוד השחר כמו חצי שעה ויחזור ללמודו ולא סבעיא מי שישן וקם בחצות שצריך לעסוק כן כנו' אלא אפי' מי שלא ישן כלל והוא לומר מתחילת הלילה הנה בהגיע חצות צריך לאומרים חוץ מברכת התורה שאם לא ישן שאין צריך לאומרים עד שיעלה עמוד השחר אבל שאר ברכות צריך לאומרים וכו' בסה"ז פ' ויקהל רקצ"ה במעשה דר"א ור"י שהיו לומדים מתחילת הלילה וכשהגיע חצות וישמעו קול התרנגול ברכו כי אעפ"י שמצדו לא נסתלקו המוחין מו"א דפרטות הנה מו"א דכללות נסתלקו ועתה חזורים ואפי' מצדו נסתלקו עצמות הנרנח"י בהסתלקות המוחין הכוללים ועתה חזורים מחודשים כנודע (עכ"ל הרב נה"ש ז"ל) :

ואמרו עליו על הרב מוהר"י מאימצאק ע"ה כי ארבעים שנה לא ישן במטה מוצעת אלא משבת לשבת ואמרו שהיה דרכו לישן ע"ג תיבה אחת והגליו תלויה לכל תחטפנו השינה והיה קם בחצות לילה ממש ולא היה יודע שום אדם מזה עד אחר פטירתו שהיתה אלמנתו ביכה על חסידותו ומגדת גודל מעשיו הטובים וחסידותו :

וכן אמרו על הרב החסיד כמותר"א הלוי שהיה בימי האר"י ז"ל והיתה דירתו בצפת תו"ב וזה דרכו כל הימים שבכל חצות לילה היה עומד כנכור וכארי וסובב בשוקים וברחובות קריה אל אשר יהיה שמה ישראל בחצירותם ובמירותם לאמר אליהם עורו ישנים משנתכם ותדרתכם הלא תדעו הלא תשמעו אשר שכנת עונו ותפארתנו גולה וסורה ואין מנהל לה ואין מחויק בידה מכל בני גדלה הטוב להיות אנחנו נחים ושקמים על ערשותיהם והיא תחיל תועק בחבליה על בית המקדש אשר היה לשרפת אש. ואשר הרגו כמה אנשים חסידים וחסידות בחזורים גם בתולדות וקנים עם נערים במיתות קשות קימו ונצעק אל ה' אלקינו ותנו לאלקינו כבוד אולי יגמלנו כרחמי וברב חסדיו. והרבה עמו פדות והיה החסיד הולך וצועק כדברים האלה אשר מאנקתו תסמר שערת השומעים והיו קמים כולם בשעה חצות והולכים לבתי כנסיות ולבתי

מדרשות והיו אומרים התקון הצות ואח"כ היו לומדים איש איש כפי השנתו יש מהם עוסקים
בזוהר וקבלה ומהם בתלמוד ומשניות ומהם בתנ"ך ואח"כ היו אומרים בקשות ופזמונים עד אור
הבוקר והיו מעוררים את הרחמים והרב ז"ל הפליג מאוד להלל ולשבח את גודל חסידותו ואמר
עליו שהוא היה ניצוץ ירמיה הנביא אשר לא שמעו ולא הטו את אונם אליו ישראל ועתה פחד
ואימה היתה נופלת עליהם וברברו אליהם רתת. הרחמן יוכנו לתורתו אכ"ר :
ואם כן מי הוא זה ששומע דברים אלו ולא יתלהב לעשות רצון קונו ולקדם בחצות הלילה :

אלה הדינים הנצרכים לזה :

- (א) יזהר בלמוד הלילה יותר מהיום כי המבטל הלמוד בלילה עונשו גדול
מהמבטלו ביום (מול"א) :
- (ב) אמרו רז"ל אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני וכו' והיא מדברי
הקבלה לקום באשמורת (ש) :
- (ג) כל בית שאין נשמעין בו ד"ת בלילה סופו ליחרב (ש) :
- (ד) המשכים לעסוק בתורה בלילה הוא טוב להכניע היצה"ר וזה שרמוזו הבא
להורגך שהוא היצה"ר השכם להרגו בלמוד תורה (ש) :
- (ה) המשכים לעסוק בתורה ילבוש עצמו במלבושיו כראוי משום הכון לקראת
אלהיך (ש) :
- (ו) נכון לקנוס עצמו לצדקה או באכילת בשר ויין ביום שלא יקום :
- (ז) ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חרבן בית המקדש (ש"ע א"ח ס"ג) :
- (ח) אסור מדברי קבלה לשכח חרבן בהמ"ק שנאמר אם אשכחך וכו' (ש) :
- (ט) אם אין פנאי לעשות התקון הצות ולעסוק בתורה טובט שיעשה התקון הצות
קודם (כתבי האר"י) :
- (יוד) כל הבוכה בלילה בתפלתו ככבים ומזלות בוכים עמו ותפלתו נשמעת (מול"א) :
- (יא) מי שנאנס בשינה ולא קם קודם עלות השחר באופן שלא יוכל לקרוא תקון
הצות מ"מ מחויב להתאבל על חרבן בית המקדש וצריך לומר אוי לי על
גלות השכינה וכו' (ש) :
- (יב) אחר עמוד השחר יכול לומר תקון לאה אבל לא תקון רחל (סמיכה לחיים) :
- (יג) זמן הצות לילה היותר נראה הוא י"ב שעות אחר הצות היום (מורה באצבע) :
- (יד) ליל ששי יש לקרות תקון רחל ולאה וכן ליל א' :
- (טו) כתבו גורי האר"י מיום ר"ה עד שמיני עצרת אין אומרים תקון רחל באלו
הימים

הימים גם בכל ימי העומר אין אנו אומרים תקון רחל גם אין אומרים תקון לאה בליל שב"ק ובליל ימים טובים ובליל חוה"מ של פסח (אמת ליעקב) :
 מזו אם אינו יכול לעמוד עד אור הבוקר וישן שנת עראי לא יסור מלבושו
 שלא יכנס בספק חיוב ברכות פעם אחרת (קשר גדול) :

(ז) חיוב לקום באשמורת הוא בכל מקום ולכל אדם (מהויק ברבה) :

(ח) מי שלא ישן כל הלילה צריך בחצות לילה לברך כל ברכות ההודאה
 חוץ מנמ"י וברכת התורה שברכת התורה יברך אחר עלות השחר (נהר שלום) :

(ט) ואפי' אם רוצה לישן יברך כל הברכות עד ברכת התורה ויאמר תקון חצות
 ובהקיצו בבוקר יברך את ברכת התורה (דברי שלום) :

(כ) מי שלא ישן כל הלילה צריך קודם חצות כמו רביע שעה לומר ק"ש בעבור תקון
 ק"ש שעל המטה (נהר שלום ועין בדברי שלום באורך) :

(כא) מי שלא ישן כל הלילה לא יוכל ללמוד אחר עלות השחר אפי' פסוק עד שיברך
 (כף אחת) :

כהנ"ו ובס"ד. פרק בתפילה ודיניה ונוסחותיה ומוסר השייך לה.

עוד בא שלישיה לאהבת השי"ת צריך להודו בהפלה להתפלל כהוגן וכשורה וכמו שמצינו
 באברהם איבנו ע"ה שאמרו רז"ל וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם אין עמידה
 אלא הפילה שהיה קובע מקום להפלתו שמדה האוהב להיות המיד רוצה לדבר עם אוהבו ולספר
 לו כל הלאותיו. כן אנהנו צריכים לעשות המיד להתפלל לפני כהוגן וכשורה כרכתיב לאהבה
 את ה' אלהיך ולעברו בכל לבבכם ואמרו ז"ל אי זו עבודה שהיא בלב זו תפלה שצריכה להיות
 ככוונה הלב כי כל תפלה שאינה ככוונה הלב מלבר שהיא נגזרת למעלה ולא תכנס לפני ולפנים
 עוד זאת שנענש עליה עונש חמור כי הנה טבע האוהב לתת להאהוב כל מלי דמיטב כידוע שאם
 ירצה את נפשו יקריבו אליו וכמ"ש ואהבת את ה' אלהיך וכו' וככל נפשך והאדם כשמתפלל
 בלי כונה הוא בורא גוף בלא נשמה. והמעם כי הקול היוצא מעסק התורה ומהתפלה הוא פרצוף
 וכמו שהאדם שהוא חילם היום ושמע קול בחלומו ונראה בחלומו שאותו הקול הוא אדם אחר
 שמדבר עמו ואינו כן רק הקול ששמע נדמה לו כאדם. וזה שמהות הקול הוא פרצוף וכמ"ש
 המקובלים והראיה וכל העם רואים את הקולות שנתן רשות לעיניהם לראות מהות הקול והכונה
 היא נשמה לפרצוף הקול. ואם כן כשמתפלל בלא כונה הוא בורא פרצוף בלא נשמה וא"כ כמה
 ראוי לעונשים שמעיד עדות שקר בעצמו שאומר ואהבת את ה' ואנה היא אהבתו וכי דרך
 האהוב לתת לאוהבו דבר מנינה אוי לה לאותה בושח. והוא דומה **משל** לאוהבו של מלך שרצה
 להגיש לו מנחה עבד אחד כי כן צוהו והוא הביא לו עבד מת כמה המלך יקצוף עליו על
 שהביא לו הפגר הוה. והנמשל מוכן שהתפלה אמרו רז"ל שהיא צורך גבוה והוא הביא תפלתו

גוף בלי נשמה. וכל שכן אם מפסיק כאמצע הפלתו שהולכת תפלתו לחיצונים רח"ל הלופי שופרא כיבא שהומרות נקראו ומירות שמשחית ומבלה את החיצונים והוא עשה להפך לחוקם ולאמצעם אוי לו כמה גורם רעה לעצמו. ודע לך ידירי שכפי המקובלים וחכמי האמת כי מתחילה העקירה עד סוף עלינו לשבח הם כמלוש יקר שלם חליפות שמלות מצנפת ואכנט ומעיל. ומי זה יהין להקריב אל המלך מלבוש חסר או מלוי מלאי ע"ג מלאי. ואם אומר הזמירות אחר התפלה כלבוש כתונת על המעיל הלא ירצה הוא בזה ללבוש כתונת על המעיל ולצאת חוצה. לכן אם בא לבהכ"נ ומצא הצבור בתוך פסוקי דומרה הטוב טוב שיתחיל עם הצבור בכונה ולא יתחיל מראש התפלה במרוצה אחת למעלה ושבע למטה שאו כל הבגדים יהיו מלואים ומטולאים. אלא יקרא עם הצבור מלה במלה ויהיה או שהמלביש האחר שקרא עם הצבור שלם ונאה כי אנוס רחמנא פטריה אכן אם יודע בעצמו שיוכל להשיג עם הצבור גם יתחיל מראש התפלה מלה במלה או טוב לו שיתחיל מראש התפלה. וכדי להעמידך על אמיתות התפלה העתקתי לך דברי הרב נפש חיים וז"ל :

כתיב לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ואמרו רז"ל בפ"ק דתענית ובספרי איזוהי עבודה שבלב היו אומר זו תפלה. הנה האהבה שאמר שצריכה להיות בכל לב הוא פשוט כי היא ממצות התלויות בלב וכן ענין האהבה שאמר שצריכה להיות בכל נפש היינו אף גם למסור נפשו על אהבתו יתברך שמו מעוצם האהבה הנפלאה לה' יתברך וכמ"ש בפ' א' דק"ש ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאריך וכו' אמנם בפסוק זה חידש שגם העבודה שהיא התפלה צריכה להיות בכל לב ונפש ולהכי נמי לא כתב ובכל מאדכם כמו בפ' א' דכתיב בה נמי ובכל מאדך כי פ"שה א' מיירי מענין מצות האהבה לחוד שייך לומר בה שתהיה בכל מאדך שהוא הממון כמ"ש רז"ל (ברכות ס"א א') אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מנופו לכן כתב ובכל מאדך אבל בפ' זו דכתיב בה נמי עבודה שהיא התפלה לא שייך לכתוב בה ובכל מאדך והנה מ"ש"כ ובכל לבבכם על ענין התפלה הוא פשוט ומבואר כונת הכתוב לב' ענינים האחת היינו לפנות לבו מטרדת המחשבות ולהטותה אל הכונה השלימה לתיבות התפלה בלבב שלם ומעומקא דלבא כמאמרם ז"ל כברייתא ריש פ' אין עומדים. המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים שנאמר תכין לבם וכדמשמע להו נמי התם מקראי דחנה וחנה היא מדברת על לבה מכאן להתפלל צריך שיכוין לבו וכמ"ש דוד המלך ע"ה בכל לבו דרשתך וכוונה בשלח (ס"ג ע"ג) כל מאן דמצלי צלותא קמי מלכא קדישא בעי למבעי בעותיה ולצללא מעומקא דלבא בגין דישתכח לביה שלים בקב"ה ויכוין לבא ורעותא ולכן אמרו רז"ל שם סוף פרק תפלת השחר שהמתפלל צריך לשהות וכו' כדי שתתחונן דעתו עליו והיינו בכל לבבכם שימלא כל הלב רק כמנת תיבות התפלה שאם יעלה בלבו איזה מחשבה אחרת הרי הלב חלוק בב' מחשבות. והשניה גם לרש מלבו בעבודת התפלה כל מין הענוגי עולם והנאותו מכל וכל ואך להסתכל כלפי מעלה כרוטמות הבורא יתברך כמו שאמרו ביבמות (ק"ה ע"ג) המתפלל צריך שיתן לבו למעלה עד שיהיה כל כח לבו משוך רק למעלה להתענג על ה' לבד בחיובות התפלה ובענין החסידים

החסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת כרי שיכונונו לכם למקום וכענין שפירש רבינו יונה ז"ל שם ענינה על שם ולכך תשית וכמו שאמרו בשמות רבה כל אדם צריך שימחר לכו קודם שיחלל. האמנם שכל עיקר ענין מהרהר הלב הוא רק למצוה ולא לעכובא גם לענין התפלה אף שנקראת עבודה שבלב כמו שנתבאר קצת לעיל אך העיקר בכל המצות הוא המעשה :

ולהבין ענין מה שכתוב ובכל נפשכם על עבודת התפלה צריך לבאר תחילה פירושה וענין הברכה כביכול לו יתברך שמו. שמצינו כמה פעמים במקרא וברכת את ה' אלהיך. בריך ה' לעולם וכו' ברכי נפשי את ה' והרבה כיוצא בזה וכן מצינו בדברי רז"ל (ברכות ז' א') שאמר כביכול לר' ישמעאל ז"ל ישמעאל בני ברכני וכן כל נוסח מטבע תפלות וברכות כולם שיסדו אנשי כנה"ג הם פותחים ומסיימים בברוך :

והענין כי מלת ברוך אינו לשון תהלה ושבח כמו ששומה כפי ההמון שהרי כשאמר לר"י ברכני לא אמר שום שבח בברכתו אלא תפלה ובקשה רחמים וכן בכ"מ (ק"ד א') אמרין וברוך יצא הקדש שאינו צריך ברכה ופרוך הש"ם ולא הוא כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' וכו'. אבל האמת כי פירוש ברוך לשון תוספת ורבי וענין קח נא את ברכתי וכו' ובירך את לחמך וכו' ובירך את פרי בטנך וכו' והרבה מאלה במקרא שאי אפשר לומר שהם לשון תהלה ושבח אלא לשון תוספת ורבי ובווהר אמרו בכל מקום לאמשיכא ברכאן לאתוספא ברכאן תוספת רבויא דברכין וכו' ועיין ברע"מ ריש פ' עקב (ע"א ע"ב) שברוך אתה ה' פי' כמשמעו לאמשיכא ולאקרא חיון ממקרא דחיי לשמא דקב"ה קדישא וכתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ואינון ברכאן אריק בר נש באינון מילין ע"ש באורך וכ"כ בפע"ח שער הקדושים פ"א וז"ל סוד ברוך ככל מיני רבויין וכן הוא שם סוף שער הכריאה וסוף פ"ב משער העמידה ובריש פ"ג שם ובשער השבת ריש פי"ב ובשער תפלת ר"ה פ"ג ע"ש. וכ"כ הרשב"א ז"ל בענין ישמעאל בני ברכני יעו"ש :

אמנם ענין הברכה לו ית"ש אין הכונה לעצמות ארון יחיד כביכול חלילה חלילה כי הוא סרומם מעל כל ברכה ותהלה אבל הענין כמ"ש הוהר דקב"ה סתים וגליא כי עצמות אין סוף ברוך הוא סתים מכל סתימין ואין לכנותו ח"ו בשום שם כלל אפי' בשם הויה ברוך הוא ואפי' בקוצו של יוד ואף גם מה שמכנהו הוהר בשם אין סוף איננו כנוי עליו יתברך שמו אלא הכונה על השגתנו אותו מצד כחות הנשפעים מאתו בהתחברותו ברצונו לעולמות ולואת כנוהו אין סוף ולא אין ראשית כי באמת מצד עצמותו יתברך אין לו סוף ולא ראשית רק מצד השגת כחותיו יתברך הלא כל השגתנו היא ראשית אבל אין סוף להגיע בהשגה להשיג את כחותיו יתברך הנשפעים. ומה שמושג אצלנו קצת ואנו מכנים ומתארים אותו כמה תוארים ושמות וכנויים ומדות כמו שמצינו בתורה ובכל מטבע התפלה כולם הם רק מצד התחברותו יתברך אל העולמות והכחות מעת הכריאה להעמידם ולהחיותם ולהנהיגם ברצונו יתברך שמו והם אשר קראום בשם השתלשלות הספירות ולפי כל שנויי פרטי סדרי ההנהגה שמשתלשלת ונמשכת לעולם הזה אם לחסד אם לרחמים ע"י כחות העליונים והתמוגגותם משתנים השמות והכנויים והתוארים של כל ענין

פרטי מסדרי ההנהגה מיוחד לו כנוי ושם פרטי שכן מורים פירושים של כל התוארים שהם מצד הכחות הברואים כמו רחום חנון פי' רחמנות והנינה על הברואים ואפי' השם העצם המיוחד היה ברוך הוא לא על עצמותו יתברך אני מיחדים לו אלא מצד התחברותו יתברך עם העולמות בפירושו היה הוה ויהיה ומהו הכל ר"ל הוא יתברך מתחבר ברצונו להעולמות להיותם עולם ולקיימם כל רגע. ומה שאמר בפרקי רבי אליעזר שקודם שכרא הקב"ה את העולם היה הוא ושמו לכד קודם שכרא דייקא ר"ל עולם הבריאה היה הוא עצמותו יתברך ושמי היינו עולם האצילות לכד אבל אלולי האציל ית"ש מאתו עולם האצילות לא היה שייך לומר על עצמותו יתברך היה הוה ויהיה. וזש"כ האר"י ז"ל בלשונו הקדוש הובא בהקדמת פע"ח שכל הכנויים והשמות הם שמות העצמות המתפשטים בספירות יעו"ש :

והוא מאמרם ז"ל בשמות רבה פ"ג אלהי אבותיכם שלחני אליכם אותה שעה נתכרר משה על עסקיו וכו' באותה שעה היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את שם הגדול וכו' אמר לו הקב"ה למשה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא פעמים אני נקרא באל שרי בצבאות או באלהים בהויה. כשאני דן את הבריות אני נקרא אלהים וכשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא צבאות וכשאני תולה חטאיו של אדם אני נקרא אל שרי וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא הויה וכו' אהיה אשר אהיה אני נקרא לפי מעשי וברע"מ פ' בא (דף מ"ג ע"ג) כי לא ראתם כל תמונה וכו' דהא כתיב ותמונת ה' יביט וכו' דאפי' האי תמונה לית ליה באהריה אלא כד נחית לאמלכא עליהו ויתפשט על בריון וכו' דהא קודם דברא דיוקנא בעלמא וצייר צורה הוה הוא יחידא בלא צורה ודמיון ומאן דאשתמורע ליה קודם בריאה דאיהו לכד מדיוקנא אסור למעבד ליה צורה דיוקנא בעלמא וכו' ואפי' כשמא קדישא ולא בשום אות ונקודה בעלמא והאי איהו כי לא ראתם כל תמונה וכו' אבל בתר דעביד הא דיוקנא דמרכבה דארם עלאה נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא הויה בגין דאשתמודען ליה ברמות דיליה וכו' אל אלהים שרי צבאות אהיה בגין דישתמודעאן ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא בחסד ובדינא וכו' ווי ליה למאן דישיי ליה בשום מדה וכו' אלא דמונא דיליה כפום שלמנותיה על ההוא מדה ואפי' על כל בריון וכו' כד אסתליק מינה לית ליה מדה ולא דמיון ע"ש. ובפ' פינחס (רכ"א ח') ואיתו לא אקרי הויה ובכל שמחן אלא בהתפשטות נהוריה עליהו וכד אסתליק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל וכו' ע"ש בתקונים תקון ע' קכ"א ב' האריך בענין פרקי אברי השיעור קימה כביכול אמר אח"ז שכל הענין הוא לאחואה בכל אבר ואבר דגופיה שלמנותא לאשתמודעא לכד נש איך אתנהיג עלמא וינדע למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות ואיך אשתני שטיה לשום ההוא אבר ואית אבר דאתקרי ביה וכו' אהיה אחוי על עלת העלות וכו' דעלת על כל העלות איהו חר בכל שבהן ולא אשתני בכלהו דשניין כשמחן אינון ולאו ביה ע"ש ועיין עוד ברע"מ פנחס (ל"ז ב' ורכ"א ח') ועיין בע"ח ריש שער העיגולים ויושר ושם בסוף זה השער ריש המהדורא תנינא ותבין שם גוף דברינו. ובוה יובן המאמר בחזית על פסוק יונתי תמתי ז"ל ר' ינאי אמר האומתי כביכול לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני ולכאורה נפלאה היא. ולדברינו הוא מבואר שלאחר שכל ההשגות במקצה

במקצת שמדברים בו יתברך הוא רק מצד התחברותו יתברך אל העולמות וכל תחלת כוונתו יתברך בבריאת העולמות והתחברותו אליהם היה רק בשביל ישראל וכו' ו"ש תאומתי לא אני גדול ממנה ולא היא וכו' ר"ל בעת נודעתי ע"י התחברותי בעולמות אן לא אני גדול ממנה בשנים: וזה כל השגתנו איתו יתברך כביכול הכל מצד ענין התחברותו אל העולמות והתפשטותו יתברך בתוכם כמ"ש ברע"מ פ' בא הנ"ל דאפי' האי תמונה לית ליה באתריה אלא כד נחית לאמלא עליהו ויתפשט על ברין יתהוי לכל חד כפום מראה וחזון ודמיון דילהון והאי איהו וביד הנביאים אדמה:

ורבן קבעו אנשי כנסת הגדולה הנוסח של כל הברכות של המצות בלשון נוכח ונסתר תחלתם ברוך אתה לשון נוכח ומסיימם אשר קדשנו וכו' וצונו לשון נסתר שמצד התחברותו יתברך ברצונו אל העולמות שע"י זה יש לנו קצת השגה כל דהו אנו מדברים לנוכח ברוך אתה וכו' כי העולמות הם הצריכים לענין התוספת והרכיב ברכה בעצמותו יתברך המתחבר אליהם וזהו מלך העולם כמ"ש ברע"מ הנ"ל כד נחית לאמלא עליהו ויתפשט ברין וכו' והמצוה אותנו ומקדשנו היא עצמותו יתברך אין סוף ברוך הוא לבדו הסתום מכל סתימין לכן תקנו בלשון נסתר אשר קדשנו וכו':

ומעמו של דבר שנכלל בכל ברכה שתי הבחינות הנו' כי יסוד פנת אמונתנו הקרושה שכל מנמת כונת לבנו ככל הברכות והתפלות והבקשות הם רק ליחודו של עולם ארון יחיד אין סוף ברוך הוא. אמנם לא שאנו מדברים אליו כביכול על עצמותו יתברך לבד בבחינת היותו מופשט ומיפרש כביכול לגמרי מהעולמות דענין שהיה קודם הבריאה דאם כן איך נתארהו ח"ו ככל ברכותינו והפלותינו בשום שם וכנוי בעולם כלל. וגם דאם לא מצד שהראנו יתברך שרצונו להתחבר להעולמות ולאמלא על ברין כפום עובריהון לא היינו רשאים כלל להתפלל לעצמותו יתברך שיתחבר להעולמות ולאשגחא על ברין ולכן מקדימים אנחנו לאמר אתה ה' מלך העולם פי' אחר שרצונך היה להיות העולמות ולהתחבר אליהם להיות מלך עליהם לואת בקשתנו שיתברך מקור הרצון לאמלא כן לעלמין. וגם שלפי בחי' עצמותו יתברך בלתי התחברותו אל העולמות אין מקום לתורה ולמצות כלל וע"ז נאמר. (איוב ל"ה) אם חטאת מה תפעל בו ואם צדקת מה תתן לו אי מה מידך יקה וכן כתיב (משלי ט') אם חכמת חכמה לך וכו' כי לעצמות ארון הכל ברוך הוא כל מעשה האדם הטובה היא אם רעה איננה נוגעת לו בעצם כלל ח"ו והוא מאמרם ז"ל בכראשית רבה ריש פ' מ"ה אמרת ה' צרופה וכו' אמר רב לא נתנו המצות אלא לצרף וכו' וכי מה אכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף וכו' וכן בתנחומא פ' שמיני בפסוק ואת החיה וכו' ובמדרש תהלים מזמור י"ח ע"ש ובתקונים הקון ע' ק"ל סוף ע"א עלת העלות מתעלה על כולא איהו בריך לכולא ולא צריך איהו ברכאן מאחרא דלית עליה טאן דאשפע ליה הה"ד ומרומם על כל ברכה ותהלה. ומה שכתוב בכינת ההפלה והברכות לכיין בכל ברכה כונה מיוחדת לספירה מיוחדת לא ח"ו לעצמות הספירה כי היא מקצץ נטיעות ח"ו כי כמו שענין עבורת הקרבנות אמרו רז"ל בבריתא סוף מנחות

שִׁיחַ יִצְחָק

והוא מחספרי פ' פינחס בא וראה מה כתיב בפרשת הקרבנות שלא נאמר בהם לא אל ולא אלהים אלא הויה שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק כמ"ש זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו ועיין להלן. וכן בעבודת התפלה חלילה לנו לכיין לשום כח פרטי וספירה מיוחדת אלא לעצמות אדון הכל יחיד אין סוף ברוך הוא כלל הכחות כולם שתתחבר ברצונו יתברך מטעם הכמים אצלו יתברך לפעול באותה ספירה ואותו הכח שהם בסדר ההשתלשלות שקבע הוא יתברך ברצונו שכל ספירה מיוחדת לענין פרטי שעל ידה פועל ענין זה בהעולמות. וע' השו"ב הריב"ש סי' קמ"ז אשר השיב הר"י בן שושן בזה להריב"ש. ולררננו זה יתישב יותר והבן. וע' בלשון האר"י ז"ל שהוכרנו לעיל ועיין עוד בתקונים תכ"ב ס"ג א' ואיהו אתקרי בכל שמהן וכו' לאחזאה לכל חד מישראל מאתר דקראן ליה לפים צרכהון וכו' ע"ש. וב"ן בת"ע הנוכר בפנים אקרי אחזאה בכל אבר וכו' לאשתמודעא לבר נש וכו' וידע למקרי ליה בכל אבר ברקא יאות וזה שאמר בתו"ח ד' צ"א ע"ר ואית למשאל למה מצלאין להקב"ה ככמה דרגין זמנין מצלין ליה בספירה ידיעא ובמדה ידיעא לזמנין צלותא לימינא וכו' לזמנין לשמאלא וכו' לזמנין עמודא דאמצעותא וכו' כל צלותא סלקא לדרגא ידיעא אלא ודאי הויה איהו בכל ספירה וספירה וכו' בזמנא דבעי לרחמא על עלמא סלקת לימינא ובזמנא דבעי וכו' וכל לגבי הוי"ה דאיהו בכל אתר וכו'. וזה שאמרו רז"ל בספרי בה' אלהינו בכל קראינו אליו ולא למדותיו :

ארא שכל כונה לבנו בכל הברכות והתפלות צריך שתהיה לעצמות אין סוף ברוך הוא מצד התחברו ברצונו יתברך אל העילמית שמצדם הם כל ההוארים והשמות מתחלפים לפעול ולהמשיך בהם אור ושפעת קדושה מעצמות יתברך כפי התעוררות המגיע אליהם ממעשה אדם מכל איש ואיש מעם סגולה אם בחסד אם כמשפט אם בצדקה אם ברחמים המעט או הרבה ככה הוא על זה האופן והשיעור בדקדוק עצים במדה ובמשקל ענין התחברותו יתברך אל הכחות והעולמות לשנות סדר התקשרותם להמשכת שפעת אורם וכל פרטי הנהגתם אם לדין ורונו אם לחסד ורחמים. וגם שיעור הדין והחסד המעט הוא אם רב :

ויש כהמאמרים הנ"ל שלא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות. היינו שצורך גדול המה לצרף ולוקק ולהפריד הסיגים מכל הכחות והעולמות הברואים יתצרף ויתלבן. וגם כן במשמע לצרף היינו לחבר ולקשר כל הכחות והעולמות וברואים מתוקנים ומסודרים כפי הכונה והרצון העליון ברוך הוא וממילא גם בית ישראל עם סגולה יתאחדו בשם המיוחד יתברך לחלקן ונחלתו שרק ע"ז התכלית באו כל המצות והעבודה הקדושה כולה בכללה :

זהו ענין הברכה לו יתברך בכל הברכות והתפלות שפירושו הוא תוספת ורכיב ממש כמשמעו כנ"ל שוהו רצונו יתברך מטעם כמזכיר אתו יתברך שנתקן ניוחד ע"י הברכות והתפלות בכחות העלונים והעולמות שיהיו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושה אור עליון ולהמשיך ולהוסיף בהם קדושה אור ורב ברכות מעצמותו יתברך המתחבר אליהם ומתפשט בתוכם וממילא יושפע מזה התוספת ברכה וקדושה גם על עם סגולה שגרמו וסבבו כל הכבוד הזה וזה שאמר ר' ישמעאל ז"ל כשבקש כביכול לומר ישמעאל בני ברכני אמר יהי רצון שיכבשו רחמיך את

כעסך וכו' והתנהג עם בניך במדת הרחמים ותננם להם לפנים משורת הדין ועיין זוהר חדש
 דות ס"ו ב' ר"ג פתח ואכלת וכו' וברכת את ה' אלהיך וכו' ואמר ר"י גדול כח ברכת המזון
 שמוסיף כח ברכה בפמליא של מעלה ולכן אמרו רז"ל בריש פרק כיצד מברכין כל האוכל ואינו
 מברך נקרא גולן שנאמר גזול אביו ואמו וכו' ואין אביו אלא הקב"ה כי הוא גזול ומונע מן העולמות
 שפעת הברכה והקרובה שהיה צריך להשפיע בהם ע"י ברכתו וכן כל המקראות ברכי נפשי את
 ה' ברוך אתה ה' אלקי ישראל וכו' וכל כיוצא בזה הכל הוא ע"י הענין ומצד רצונו יתברך
 להתחבר אל הבריאה. וע"ז נאמר העבודה צורך גבוה :

אמנם להבין עיקרו של ענין בתוספת ורכיני ברכה בהעולמות ע"י מעשה האדם ומהות הענין
 לצורך העולמות. הנה רז"ל אמרו (נרכות י"ד ע"א) הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן
 דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה. ועם כי רז"ל המשילו התחברותו יתברך להעולמות
 להתחברות הנשמה אל הגוף אל ישעה ח"ו הרואה דבריהם שהנמשל דומה למשל ח"ו כי באמת
 אין ערוך ודמיון ביניהם בשום אופן כמבואר בוזהר וברע"מ בהרבה מקומות ומקרא מלא דיבר הכתוב
 ואל מי תדמיון אל. וגם כל מי שענין שכל לו יבין שאין אפשר ליקח דמיון מן הנבראים על
 הבורא יתברך שמו ולא המשילו וז"ל עצמות הנשמה לעצמות הבורא יתברך רק לרבר זה דימו
 שאף שהנשמה היא כח נברא מאתו יתברך עכ"ז אי אפשר להשיג עצמותה לכנות לה שם תואר
 ופעולה אם לא מצד התחברותה להגוף מכ"ש הבורא יתברך שאין להשיגו רק מצד התחברותו
 להעולמות והיא הנותנת שמאחר שאין להמשילו לשום נברא לכל דבר אשר דימו לא ישוה הוכרחו
 לבחור דרך דמיון לאיזה נברא רוחני וכמ"ש הכתוב יקרה היא מפנינים שאף דמיון וערך
 התורה עם הפנינים לזה סיים הכתוב וכל הפצץ לא ישוה בה. ויען שכמו שהנשמה מלאה כל
 הגוף כן הקב"ה מלא כל העולם וכו' וכן אמרו בייקרא רבה פ"ה ודברים סוף פ"ב וכמדרש
 תהלים מזמור ק"ג ובתיקונים ריש תקון י"ג. וכמו שביאר ברע"מ פרשת פינחס רנ"ז ב' ורנ"ח א'
 ועיין בפע"ח שער פנימיות וחיצוניות סוף דרוש א' ומ"ש רז"ל במסכת ר"ה (נדף ב' ונע"ז מ"ג)
 בברייתא כל הפרצופות מותרים חוץ מפרצוף אדם ומפרש מעמא דכתיב לא תעשון אתי לא תעשון
 אותו. וכן הוא בוזהר יהו פ"ו סוף ע"א ע"ש. ובב"ר ריש פ' כ"ז אמרו כתיב כי יש אדם
 שעמלו בחכמה וכו' א"ר יודן גדול כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה שנאמר ואשמע קול
 אדם בין אולי. אריב"ם אית לן קריא אוהרן דסהור יתיר מן דין שנאמר ועל דמות הכסא כמראה
 אדם וכו' ובמדבר רבה פי"ש חכמת אדם האיר פניו אמר ר"י גדול כחן של נביאים שמדמין
 דמות גבורה של מעלה לצורת אדם וכו' ע"ש וכן הוא נקהלת רבה סו' ח' פסוק א' וכתחומא
 פ' חוקת ולכאורה יפלא כי אל מי תדמינו וכו' אמנם הענין כמ"ש"ל שכל השתנו כביכול היא
 מצד התחברותו יתברך להעולמות וסדר מצב העולמות והכחות כולם העליונים והתחתונים יחד
 בכלל מסודרים כביכול ככל פרמיהם כתבנית קימת אדם בסדור פרקי אבריו וגידיו וכל פרטי
 הענינים שבו והתאחדותם אחת בחבורו שהוא כוללם יחד כל הכחות והעולמות כמ"ש לעיל והוא
 ענין השיעור קומה הנזכר בדבריהם וז"ל כמדרשים וע' בע"ח שער ענולים ויושר ענף ב' וג"ד
 שם

שיח יצחק

שם ושם בסוף השער בריש מהדורא הנינא וכתב שם מזה רמו הכתוב ויכרא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים וכו' עוד בריש שער הצלם ובשער ציור העולמות אבי"ע שם ועצמותו יתברך מתפשט ומסתתר בתוך כולם ומלאם והוא נשמתא דילהון כביכול כענין הנשמה המתפשטת ומסתתרת בנוף אדם לכן הורשנו לתארו יתברך ע"ו האופן והו ענין כל התוארים הנוכחים בתורה עליו יתברך עין יד ורגל וכיוצא הכל מצד התחברותו יתברך להעולמות שהם מסודרים ע"ו הסדר בכל אלו האברים והם שמות עצמיים להכחות והעולמות לא מושאלים וכן גם באדם אינם מושאלים. וגם לא שהם באדם רק לסימן ורמו להענינים העליונים הנעלמים כענין השם כל האדם שהוא סימן לאותה צורה והתבנית שהסיבה לקרותה כזה השם אלא שגם באדם הם עצמים כיון שהוא כלול ומשוכלל ומסודר בצלם דמות תבנית העולמות. וע' במורה ח"א ובפרטות בפ' כ"ו שם. ובס' עבודת הקדש פכ"ו מחלק ההכלית ומה שהשיג על הרמב"ם בפ' ס"ה מזה החלק ובריש ס' שערי אורה ובפרדס שער הכניוים כ"א ובשל"ה הקדמת תולדות אדם. וכתב המורה בפ' ע"ב מחלק א' שכל זה העולם בכלל נקרא שיעור קימה והאריך להמשיל כלל חלקי העולם לחלקי אברי האדם וכל עניניו שבו ושהוא יתברך הוא נשמת העולם כענין הנשמה לגוף האדם ע"ש. ודבריו ז"ל ראויים למי שאמרם שכן מבואר בווהר תולדות קל"ד ע"ג ע"ש ומדבריו ז"ל נשמע לדין לענין סדר כלל העולמות כולם יחד ושגורה בפ' רז"ל שהאדם הוא איקונין ודיוקן מלכו של עולם ית"ש כמ"ש בסנהדרין (מ"ו א' ו') לא תלין נבלתו וכו' כי קללת אלהים תלוי תניא אר"מ משלו משל למה הדבר דומה לשני אחים תאומים וכו' אחד מניהו מלך ואחד יצא ללסמיות ציוה המלך ותלאוהו כל הרואה אותו אומר המלך תלוי וכו' ופירש"י אף אדם עשוי בדיוקנו של מקום ובשמות רבה פ' ל' מכה איש ומת וכו' משל לאדם שקיפת איקונין של מלך וכו' אמר המלך לא קראת שכל מי שפוגע באיקונין שלי הוא אבד וכו' כך אם הרג אדם נפש וכו' כאלו הוא מעביר איקונין של מלך ר"ל זה שסיים בסופיה דקרא הטעם ע"ו כי בצלם אלהים עשה את האדם:

ובמו שענין חבור וקיום נשמה האדם בנופו הוא ע"י אכילה ושתיה ובלתם תפרר ותסתלק מהגוף כן חבור עצמיתו יתברך אל העולמות שהם סוד האדם הגדול כדי להעמידם ולקיימם ולא תגעל נפשו אותם גזר רצונו יתברך שיהיה תלוי בעסק התורה ומעשה המצות ועבודת התפלה כל עם סגולה ובלתם היה כביכול מסתלק עצמותו מהם וכרנע היו חוזרים כולם לאפס ואין. ולכן אמרו רז"ל (תענית ג' ז') מאי דכתיב כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם וכו' כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלי ישראל [עין זוהר וארא (כ"ג ז')] דארבע יסודי ארמ"ע אינון ושרשין דלעילא ותתאין ועלאין עלייהו קיימין ואינון לארבע סמרי עלמא. וע' רע"מ פנחס (רכ"ו ז') דעל ד' יסודין מבין דבר נש שלמין ד' מלאכי המרכבה הידועים בד' רוחות העולם ע"י שורש שרשן שמן ד' אותיות הויה ב"ה ושע"ו אמר הכתוב מארבע רוחות בואי הרוח וכו' והוא שאמרו בויקרא רבה סוף פ"ה ברכי נפשי את ה' וכו' וכי מה ראה דוד להיות מקלם להקב"ה בנפשו אלא אמר הנפש הו וכו' הנפש הזאת אינה אוכלת בגוף והקב"ה אין לפניו אכילה

אכילה וכו' וכן אמרו בסגנון זה במדרש ההלים מזמור ק"ג ומה הנפש אינה אוכלת ואינה שותה כך הקב"ה אינו אוכל ואינו שותה בהזכרים אכילה ושתיה יותר משאר ההנאות השמיעונו זה הענין הנ"ל והוא שהגם שהנפש עצמה לא אוכלת ולא שותה עם כל זה הרי כל עיקר חבור הנפש עם הגוף כאחד וקיומו מספר ימיו הקצובים הוא תלוי ע"י המאכל ושתית הגוף כן הענין עם כי ודאי שלעצמות ארון יחיד א"ס ברוך הוא איננו נוגע בו ח"ו שום מעשה המצוה והתורה ועבודה כלל ולא אכפת ליה כלל כמ"ש כך הקב"ה אינו אוכל ושותה וכמ"ל בהמאמרים הנז' בפ"ד אמנם כל עיקר ענין התחברותו יתברך אל העולמות שמסודרים כאחד כתבנית אדם בכל הפרטים ואברי האכילה כולם גורה רצונו יתברך שיהא תלוי במעשיהם הטובים של עם קדושו שהם המה ענין אכילה ושתיה אל העולמות (וכמו שבמיני מאכל יש מאכלים שכחם רק לחזק את הארבע יסודות הגוף שיהיו בכחן הראשון ויש מאכלים שכחןן מוסיפים כח הד' יסודות כרביי איכות וכל עמל האדם הוא להוסיף לו כח גופו יתר על כרי קו בריאותו ואינו מסתפק באכילה טועמת בצמצום כדי קו חיותו כן גם הנפש לא תמלא באכילה טועמת של תורה ומע"ט וזה כל האדם לרבות תורה ולהוסיף מצות עד שיומשך תוספת רבוי קדושה וברכה בעליונים ותחתונים יתר על כדי מדת הקו שנטה הבורא ית"ש בעת הבריאה וכמבואר בע"ה שכל עבודתנו הוא להמשיך מקיפים כהתרחבות אור גדול יתר על כדי מדת הקו אור היותר שהמשיך הוא יתברך בעת הבריאה לצורך הכרח וחיות וקיום העולמות. וגם אל נשמת האדם עצמו כמ"ש ז"ל בקהלת רבה סי' ב' פסוק י"ט אין טוב באדם שיאכל וישתה וכו' כל אכילה ושתיה שנאמר במגלה זאת בתורה ומעשים טובים הכתוב מדבר וכן הוא שם בסי' ה' פסוק ו"ד ובסי' ח' פסוק י"ב וכתוב (יעקב ג') אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכן להפך ח"ו ויאכלו מפרי דרכם וברע"מ צו (כ"ט ז') דמונא באורייתא איהו מוונא דנר"ן וכו' ע"ש ושם בפ' פינחס (רנ"ז סוף ע"א) דנשמתא אהפרנסת במלין דאורייתא דאינון נהמא לה כענין נהמא דגופא ממלין דעלמא ושם (רנ"ד סוף ע"ב) דנפשא דאתעסקת באורייתא ומלחם אביה תאכל וכו' עוד שם (רנ"ז ז') בזה וזהו ענין שלחנם של צדיקים לעתיד לבא וכמ"ש דוד המלך ע"ה תערוך לפני שולחן וכו' לכו לחמו בלחמי והכל כדי להעמידם ולקיימם ולהוסיף כח קדושתם ואורם ע"י ההחברותו יתברך אליהם כראוי כפי הרצון העליון יתברך והכל לפי רוב המעשה של עם סגולה שהמה המתקנים ומאחדים העולמות שיהיו ראויים לקבל שפעת האור ותוספת קדושתו יתברך וכן הוא לפי זה הערך ממש ענין אכילת האדם למטה נקי וזך מסוג ופסולת כן ערך מוון העולמות ממעשיו הוכים אם מעט ואם הרבה ולכן קודם חטא אדם הראשון היו מאכליו מבוררים ונקיים מכל סיג ופסולת ואמרו (נפסדהרין ג"ע ז') שהמלאכים היו צילין לאדם בשר ומסגנין לו יין. וענין זאת הצליה והסגנון שכל כך גדלה כח נפשו של אדה"ר סוד אדם קדמאה יותר מערך כל כחות עליוני העליונים עד שגם המלאכים צלו לו המאכל שיהא בנורא עלאה אש אוכלת אש משאב שאיב כל שום עכיות המאכל לפי ערכו הגבוה מאד וגם שמחת היין העליון שהיה מסונן מכל שמרים שלפי גובה ערכו וכענין יין המשומר בענביו ואחר החטא שערב רע בטוב כמוון העולמות כתיב קוץ ודרדר וכו' ומענין זה וכו' דוד המדבר

שיח יצחק

הטבר קידם חמא העגל בענין המן שלא היה נשאר המאכלים אלא שנבלע באבריהם כמ"ש
 רז"ל בפ' יום הכפורים (ע"ה ז') אלא מה אני מקיים ויתר תהיה לך וכו' לאחר שספרו וכן אמרו
 רז"ל (סנה' ל' ע"ג) שלעתיד לבא עתירה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות בענין המזון שהוא מוסף
 כח הגוף ומערך איתו. והו' ענין הכתוב לכו לחמו בלחמי שפירשוהו רז"ל וברע"מ צו (ל"ג ז') ובפ'
 עקב (רע"א ז') על התורה ע"ש היינו בלחמי ממש ככיכול לחמו יתברך ובמ"ש פ' עקב שם
 תקין פתורא למוך וכו' ע"ש ובפ' בלק (ר"ג סוף ע"ה) כי ממנו האכל ההוא טנרא תקיפא וכו'
 דההוא זכאה ככיכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא וכו' בג"כ ממנו תאכל ולית מזונא בהאי
 עלמא אלא ממנו ע"ש ועיין עוד ברע"מ בהר (ק"י ע"א) ובפ' פינחס שם (רנ"ד ע"ג) ובזוהר שם (רנ"ה
 ע"ג) בזה וכן אמר המגיד להב"י בפ' בשלה בענין המן דכל הנבראים צריכים מזון וכו' ואפי'
 ספירות דאינון נאצלים צריכים ככיכול מזונא וכו' והא מזונא דספירן איהו תורה ומעש"ט דעבדין
 לתתא ע"ש באורך וברע"מ משפטים (קכ"א ה') קדש ישראל לה' ראשית תבואתו וכו' וישראל
 אהקריאו אילנא רבא ותקיפא ומזון לכיולא ביה ע"י אורייתא דאיהו מזונא לעילא וביה צלותא
 דאיהו מזונא וכו' ואפי' מלאכים ליה לון מזונא אלא בישראל דאי לאו ישראל דיתעסקון באורייתא
 לא הוה נחית להון מזונא מסמרא דאורייתא דאמתילא לעין הה"ד עין חיים היא וכו' ולא יבא
 דאיהי מצוה והרמ"ק ז"ל רמו הענין בספר אליטה היבוא דבריו בס' שומר אמונים ע"ש ובתולעת
 יעקב ובריש דרך אמונה שלו וזהו ענין מאמרם ז"ל ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים :

וכן בהפך המעשים אשר לא טובים ח"ו הם אל העולמות בענין המאכלים הרעים אשר יתבאר
 ענינו בעה"ו. וכמ"ש ברע"מ פ' אמור (ל"ט ז' וד"ק ע"א) ז"ל ביומא דר"ה נפיק יצחק בלחודו
 וקרי לעשו לאמעמא ליה תבשילין דכל עלמא כל חד כפום אורחיו וכו' ושכיב על ערסיה דדינא וקרי
 לעשו ואמר וצורה לי ציד ועשה לי מטעמים וכו' ויהי אך יצא וכו' ועשו אחיו באמצידו מעין מועני מעוברי
 דעלמא ויעש גם הוא מטעמים חדיר לישניה למטען טענות וכו' ויאמר יקום אבי יתער בדניו
 ויאכל כמה עוברין בישין דכל עלמא וכו' ובתקונן ת"כ (מ"ז ז') ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי
 מפקדין דעשה וכו' ופקודין דלא תעשה פרנסה לס"מ למאן דעבר עליהו ואלין היה קריב עשו
 ליצחק ואמר ליה יקום אבי ויאכל מצד בנו וס"מ בגיניהו היה קריב לשמאלא למעמא להקב"ה
 מחובין דבניו דאינון מאכלין מרירן וכו' וברע"מ פ' פינחס (ל"ג סוף ע"א) וההוא לב לאו אורחיו
 וכו' כעכירו דעוברין דעמיה אלא נקיט כל בריכו וכו' ובל וכוון ובל עוברין שבין וכל ההוא עכירו
 ומנופין ולכלוכא דאינון עוברין בישין אנח לכבר דאתמר ביה עשו איש שעיר וכו' ונשא השעיר
 עליו את כל עונותם וכן הוא עור שם בענין זה בסוף העמוד יעו"ש :

וכשם שמאכל הגוף כאשר אינו טוב אינו מתקבל אל הגוף ואינו זן וסועד את הגוף אלא נהפך
 בתוכו לפסולת וזוהמא וצואה וגם הוא מתייש ומחליש את הגוף כי עי"ו אין הנפש
 מתפשטה בתוכו כראוי ולפעמים יסלה מזה. כן הענין שהמעשים אשר לא טובים ורצוים ח"ו
 המה נהפכים בתוך העולמות לפסולת ולכלוך והוא פירוש התגברות כחות הטומאה והקליפות
 (ובזה יובן מאמרם ז"ל (מגלה כ"ה ז') כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דע"ז דשריא דכתיב (סעי

מ"ו) כרע כל קורם נבו כי לא יכלו מלט משא ולכאורה לפי זה יפלא מאוד סיפיה דהאי ענינא שם שסיים ואני אסכול ואמלט. ומעודי נפלאתי ע"ו ועל פי דבריני אלה הוא מבואר למשכיל כמ"ש"ל שכל מה שאנו מרכיזים בו יתברך הכל הוא רק מצד התחברותו יתברך להעולמות שמסודרים כולם באחד כמראה דמות אדם בכל האיברים והענינים שבו ממש וכל מעשה איש ישראל הסה לעולמית כענין המזון לגוף והמעשים אשר לא מיביים ח"ו הסה נהפכים בתוכם ללכלוך ויניפת והם כחות המימאה והו שאמר הכתיב שהע"ו אינה יכולה להתאפק ולסכול ולמלט ולהוציא כהוגן משא הוזהמה שמממאים אותה אלא כרעו קרסו יחדיו וכו' היינו שאין להם שום כח עצמיות שיוכלו לגרש ולהוציא מאתם הוזהמא מעצמם דהיינו שאין להם שום כח עצמיות שיוכלו לגרש ולהוציא מאתם הוזהמא מעצמם. לא כן הוא יתברך נורא עלילה כי תאחו כמ"שפט ירו ואינו ממנה לשלוח ח"ו בפעם אחת כל כחות הדין והקליפות שהן המיניפות והלכלוך שנעשו בעולמית המקבילים ומכוונים לאברי מבשלי האכילה שבאדם כי היו מחריבין ח"ו את כל העולם אלא שהוא נושאם וסיבלם ככיוול וממלטם מהעולמות כהוגן מעט מעט לפעול הדין בעולם ע"י יסורין מעט מעט בהמשך הזמן כענין הכתוב (עמוס ג') רק אתכם ידעתי וכו' ע"ב אקיר עליכם את כל עינותיכם כידוע טאמרם ז"ל ע"ו (ע"ו ד' ד' ע"ה) עד שברבות הימים יתרוקן לכלוך המיניפות הם כחות המימאה מהעולמות מכל וכל אחר שיוגמר קבול עונשו של אדם כמ"ש בפנים. שאחר גמר קבול העניש הם כלים מאליהם ואו יחורו העולמית לאיתן בריאותם ותקונם הראשון והבן. והם שנקראים קיא צואה כמאמרם ז"ל בפסוק צא תאמר לו (ישעיה ל') וכן אמרו ברע"ט פינחס (נדף ל"ב) הנ"ל וע"ש ושם בפ' כי תצא (רפ"ג ה') שנקראת אשפה ממונפת וצואה וכן אמרו בתקונים ה"ע (קכ"ע א') ובו"ח בס"א פרשת בראשית (ו' ע"ג) בפסוק איככה אמנפם שהוא הס"א מסאבה ושם בפ' בהר ל"ט עד זאין צואה אלא יצה"ר וכו' ועיין במעמי המצות להאר"י ז"ל פרשת יתרו בזה וכן הוא מקום יניקתם בשורש העליון ע' בע"ח שער הארת המוחין פ"ה. וזה היה ג"כ ענין עבודה פעור וכמ"ש במאמר התקונים הנ"ל ופקודין דא פרנסה לס"מ למאן דעבר עלייהו ווהו אם רחץ ה' את צואת ציון וזה שאמרו בו"ח פ' אחרי (ס"ט א') בענין ירבעם בר עבד תרי עגלי שאמר הקב"ה להמלאכים הרי כל שפע דהוה יהיב לכו אתהפך לבון בזהמא וגורם בזה פנס וחולי וקלקול גדול ותשות כח ח"ו בהעולמות לפי ענין ואופן המעשה ולפי מדרגתו בשרשו בהעולמית כי אז באותן העולמות שאותן המעשים מניעים עדיהן אין ההתפשטות וההתברות עצמיותו יתברך בהן על השלימות האמתית כראוי כפי כונת רצונו יתברך דלא שרי כאתר פנס כל עוד אשר עדן חלאתה בתוכה ומצואתה לא רוחץ ומאחר שכל העולמות בכלל הם מקושרים ומיוחדים כאחד ממילא גם כל העולמות מרגישים מעט במקצת מזה הפנס ואינם חוזרים לאיתן בריאותם והקונם האמתית כמקודם עד אשר יתרוקנו אלו כחות המימאה ע"י קבול האדם עונשו הראוי לו וכמ"ש ברע"ט פינחס (ל"ד סוף ע"א ור"ט ע"ג) שם ע"ש שע"י ממילא מן גוי יגרשו וכרנע ספו המו וע' לעיל. ואו ממילא מתרפא הפנס והקלקול של העולמות ונמחרים מחלאת זהמתם וחוזרים להתקנם הראשון. או ע"י התשובה שלימה אמתית שמגעת עד

שורשה

(מז)

שיח יצחק

שורשה העליון הנקרא עולם התשובה עלמא דחירו ונהירו עלאה דכולא ומשם מתעורר ונמשך אור עליון קדוש אשר הוא מי מקוה טהרה לרחוץ ולטהר כל לכלוך פסולת כוחות המוטאה והם בטלים וכלים והוא ענין הכתוב אם רחץ ה' את צואת בנות ציון. וכן וורקתי עליכם מים מהורים וכו' :

וזהו מאמרם ו"ל (כ"ק ג' ע"א) כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חינהו אשר לכאורה נפלאה וכבר נתבאר לעיל ולדברינו כאן הענין יותר סבואר בטוב מעם שאינו ע"ד נקימה ח"ו אלא שכמו שממכע האדם שאם יאכל מאכל שבטבעו הוא מקלקל ומזיק לגופו יחלה ממנו ואם סם המות הוא ימות ממנו והוא בעצמו נתחייב כנפשו כן הוא ענין העונות של נפש החוטאת רח"ל כיון שכן קבע הוא יתברך ברצונו טבע סדור מצבם ועניניהם של העולמות שמעשה האדם המוכים הם אם רעים ח"ו הם כענין מאכל ומוון להם אין שייך ותרנות בזה והוא מזכרח להריק לכלוך המוטאה שהגביר בעונו בהעולמות ע"י א' מב' התקונים הנ"ל :

ועוד תחזה ובין הכין ענין התוספת ורכיו הברכה ומה רב עוצם צורך עבירתנו הקדושה בכללה אל עצמות קיום העמדת העולמות ולהמשיך ולהשפיע בתוכם רב ברכות והוספת קדושה מצד התחברות עצמותו יתברך אליהם כפי רצון העליון יתברך כענין האכילה והמוון כנ"ל וזהו רצונו וכבודו יתברך מטעם כמים אתו יתברך אשר אין ביכולתנו להשיג וראוי לכל איש מעם הקדש אשר לבו חרד שיהיו מעשיו רציים לפניו יתברך לצרף זאת המחשבה וטוהר הבונה הרצויה בעסק התורה ומעשה המצוה כולם להמשיך ולהוסיף ע"י אותו המוון קדושה ואור חדש בהעולמות :

ובפרט בעת עומדו להתפלל לפניו יתברך אשר בשעה המיוחדת לו היא עיקר המוון להעולמות ולנפש האדם בעצמו. ועבודה התפלה נגד תמידין תקנה שיהיו ג"כ בשעה הקבועה להם עיקר המוון הנז' כענין את קרבני לחמי את הכבש האחר תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כענין סעודת הבוקר והערב שהם עיקר המוון וכתוב כי את לחם אלהיך הוא מקריב והוא אמרם ו"ל כחיות רעיתי אין רעיתי אלא פרנסתי הם שידעו אותי בשני תמידין וכו' ועיין זוהר ויצא (קס"ד א) פתח וכו' את קרבני לחמי וכו' ובפ' ויחי (רמ"ז ב' ורמ"ה א') בנימין זאב יטרף וכו' ובפ' בא (ל"ז ב') יבא דודי לגנו ויאכל וכו' ע"ש בכל אלו המאמרים באורך ובפ' ויקרא (דף ד' ע"א) ושם (כדף ו' סוף ע"א) ובפ' בלק (ר"ב סוף ע"א) ובפ' פינחס (רמ"א א') דרשו כל ענין הכתוב אכלתי יערי וכו' על סוד ענין הקרבנות ע"ש ושם בפ' פינחס (ר"ב ב') ועיין שם (ר"מ ע"ב) ענין נפלא בזה וכן פרט וביאר שם כל אברי כלי המכשלים והמעכלים האכילה שבאדם שהמה ג"כ בסדרי פרקי המרכבה עולמות וכחות עליונים מכוונים בשמית אותן האברים ממש שהם כלי טבשלי ומבררי הקרבן ע"ש היטב (כ"ד רכ"ד ע"א וד' רל"ד ורל"ה) בוהר וברע"מ שם ובסוד ד' דרגין דקרבן אשה ריח נוח לה' ג' דרגין אשה ריח נוח כסדרן נג' עיקרי אברי האכילה כבר לכ מוח אשה בככד ריח בלב נוחות כטוח (ובכיאור ענינם אין כאן מקום להאריך) שעל ידם מתישבים הג' בחינות נר"ן שעיקר משכנם הוא בתוך ג' אברים ועוד דרגא עלאה ממירא בחינת נשמתא לנשמתא

לנשמתא סוד שורש הנשמה הרבוקה בו יתברך כביכול והו' לה' ולכן אמרו רז"ל בומן שהיה בית המקדש קיים היה מובח מכפר עכשיו שולחנו של מקום מכפר עליו וכמ"ש בוהר בראשית (כ"ד א') מוונא דיליה צלותא דחשיבא לקרבנא וברע"מ פ' אמור הנ"ל בפ"ו ורבקה אמרה ליעקב לאתערא איהו באינן מטעמים דיליה ויעקב אתער מתתא מתלבש בצלותין ובעותין וכו' ויאמר מי אפה הצד ציד בכמה צלותין ובעותין ואוכל מכל וכו' וכפ' פינחס (ר"ה א') ויאכל מצד בנו אלון אינן צלותין דאלון ומתרכין וכו' ובוהר שם (רכ"ו א') וביאר על סדר הכתוב אכלתי יערי וכו' גם על סדר מטבע התפלה כולה מראשיתה עד סופה ע"ש וכן ברע"מ שם (רמ"ד א') פירשו ג"כ על סדר התפלה באופן אחר קצת ע"ש. ושם (רמ"א ב') אר"ש על רוא דא אסיר לבר נש למעום כלום עד דיכול מלכא עילאה ומה איהו צלותא וכו' עד דמלכא עלאה אכיל והיינו ג' ראשונות וג' אחרונות כיון דאיהו אכיל וכו' ע"ש באורך והכל על הכינה הנז' שהיא המשכת תוספת קרושה וברכה ונהירו לכל עלמין וכמפורש בוהר. ויחי הנ"ל ע"ש היטב וצריך העובר האמתי לכיון לזה :

דא זו בלבד שבתוכה ברוך אתה שפירשו תוספת רבוי ברכה ושפע שייך זאת הכונה אלא שגם בכל תיבה ותיבה מכל ניסח התפלה שייך ג"כ זאת הכונה הקרושה כי כל תיבה ותיבה מהתפלה או של איזה ברכה היא העולה למעלה מעלה ע"י מארי קלין ונדפין דנמלין לה לפעול פעולתה בשורשה העליון המיוחד לה והוא נעשה בזה כביכול שותפו של יוצר בראשית. לבנות ולנמוע כמה וכמה עולמות כמ"ש בתקונים הקון י"ח (ל"ה ב') וכד בר נש אפיק הבלים ודבורים בצלותיה כמה עופין פתחין גרפיהו ופומיהו לקבלא לין הה"ד כי עוף השמים יוליד את הקול ובעל כנפים וכו' ונמיל קיב"ה אינן מילין ובני כהן עלמין דאתמר בהון כי כאשר השמים חחרשים והארץ חדרשה וכו' ורוא דמילה ואשים דברי כפיך וכו' לנמוע שמים וכו' ולאמר לציון עמי אתה אל תקרי עמי אלא עמי בשותפי וכן הוא שם בתקין ס"ט (דק"ו ב') והמשכיל יבין מדעתו שלא לחנם היוצרו לתקון תחנה ותפלה כוונת ק"ך זקנים ומהם כמה נביאים אלא שהם השיגו ברוח קדשם והשגת נבואתם העליונה והיה נהירא להו שבילי רכל סדרי בראשית ופרקי המרכבה לזאת יסרו ותקנו מטבע ברכות והתפלות כאלו התיבות דוקא מאשר ראו והשיגו איזה דרך ישכון אור של כל תיבה פרטית מהם אשר היא נצרכת מאד לתקון רבוי עולמות וכחות עליונים וסדר המרכבה וכאמרם ז"ל העבודה צורך נבונה היא והו ענין מאמרם ז"ל שהקב"ה מתאווה לתפלתן של צדיקים ובתנחומא פ' תולדות אמרו ולטה נתעקרו האמהות אמר ר"ל שהיה הקב"ה מתאווה לתפלתן של צדיקים ובוהר תולדות (קל"ו א') תא חוי עשרין שנין אישההי יצחק עם אתתיה ולא אילדת עד דצלי צלותיה בגין דקב"ה אתרעי בצלותהון דצדיקיא וכו' מ"ט בגין דיתרבי ויהוסף רבות קרושה לכל מאן דאצטריך בצלותהון דצדיקיא. וכתוב מפורש ותפלת ישרים רצינו :

ולכן קראו רז"ל את ענין התפלה דברים עימרים ברומי של עולם (נרכות ו' ע"ב) היינו דברים עצמם דהיינו תיבות התפלה עימרים ברום העולמות ובוהר ויקהל (ר"א א') צלותא דבר נש איהו פולחנא

שיח יצחה

פולחנא דרוחא איהו קיימא ברין עלאין ובני נשא לא ידעין דהא צלותא דבר נש בקעת איירין בקעת רקיעין פתחה פתחין וסלקא לעילא ועיין בע"כ שם (נדף ר' ע"א וריס ע"ג) נרואות נפלאות ענין כל מילה ומילה דצלותא וברישי פ' ואתחנן (ר"ס ריש ע"ג) ובשעתא דצלותא קיימא אינון מילין דאפיק בר נש מפומיה בההוא צלותא פולחו סלקן לעילא ובקעין רקיעין עד דמטו וכו' וסתעטרי וכו' :

והוא מעורר בקולו דלהתא את קול העליון קול גדול הידוע בוהר. וכט"ש בכמה מקומות בוהר דצלותא סלקא לאמשכא ברכאן מעומקא דלכא והוא הקול גדול. וז"ש הקול קול יעקב שלקול תפלת האדם מתעורר לעומתו הקול העליון ולכן דברו רז"ל (תענית י"ו ב') על פסוק נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה ואמרו זה ש"צ שאינו הגון ר"ל שאין נמצא רק קולו לבר ולא גרם קולו לעורר גם הקול העליון עמו ז"ש נתנה עלי בקולה לבר ע"כ וכו' וז"ש (יחל ב') וה' נתן קולו לפני חילו ולואת אף שקראו רז"ל את ענין התפלה עבודה שבלב עכ"ז אגמרו מקראי דחנה שצריך שיחהכס בשפתיו :

וב"ש לפני חילו רמו זה העיקר הגדול של ענין התפלה שכלל כוונתו הוא לכיון רק להוסיף כח בקדושה שכמו שהאיש מאנשי החיל משליך כל עניניו וצרכי עצמו מנגד ומסור נפשו ברצונו רק לכבוד המלך ששיגי הכתר מלוכה של איתה המדינה והנשא מלכותו כן ראוי מאד לאדם הישר לשום כל כונתו ומזהר מחשבתו בתפלתו רק להוסיף תת כח בהעולמות הקרושים ולעורר בקול העליון לאמשכא מניה ברכאן ונהירו לכולא להעביר את המוטאה מן העולם ויתקן עולם במלכותו יתברך שמו ולא על עניניו וצרכי עצמו כלל ועניניו הרואות בנוסח תפלת ר"ה שהוא מסודר מראשו ועד סופו רק על כבוד מלכותו ית"ש שהתעלה ככתחילה קודם חטא אדם הראשון וגם נוסח תפלת כל השנה אף שלפי פשוטו הנראה רובו ככולו מסודר על עניני צרכי עצמו ודאי ברור לכל מבין וממקומו הוא מוכרע שלא כונו אנשי כנה"ג על הנראה מפשוטי פירוש המלות לבר וכמש"ל פי' ותפלות נגד המידין תקנום שהיו עולות כליל לאשים כולה לנבוה סלקא ולא היה בהם חלק הדיוט כלל :

ואף דהלכתא נמירי לה בש"ס שהיחיד רשאי לחדש דבר בתפלתו על צרכי עצמו וצערו בכל ברכה לפי ענינה גם כזה צריך שלא תהיה תכלית כוונתו על צערו ולא זה הדרך הנכונה לישרים בלבותם כי באמת יפלא איך שייך לבקש להתחנן כלל לפניו יתברך שמו להסיר מעליו צערו ויסוריו והם כענין רפואה להגוף שהרופא משיקה סממנים חריפים ומרים או אם מוכרח אף גם לחתוך אבר א' לגמרי שלא יתפשט ארס החולי יותר האם יתחנן אליו תחלה שלא ישקוהו הסממנים או שלא יחתוך האבר. הלא החולה עצמו שוכרו לכך כך איך ישפך לפניו יתברך שמו להסיר מעליו היסורים הלא המה רמיה וסמא דחיי לכפר עונותיו כמאמרם ז"ל (שנת ע' א') אין יסורים בלא עין ואם לא איפה נפש החוטאת כמה תתכפר :

אמנם תכלית הכונה צריכה שתהיה רק צורך גבוה כי במקום שיש חילול שמו ויתברך כמו צרת ישראל בכלל כאמור עם ה' אלה והמה מוכים ומענינים מחוייבים לבקש ולשפך שיח לפניו

לפניו יתברך שמו על חילול שמו ויתברך ואך למען שמו יעשה וגם היחיד על צערו אף אם אין חלול ה' בדבר יש מקום הכי ואלו שני האופנים רמוז התנא שניהם כמשנה פ"ג דר"ה והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו' אלא לומר לך וכו' כיוצא בדבר אתה אומר וכו' הנה האופן הראשון הנו' במקום שיש חלול שמו יתברך אמר שרמו לנו הכתוב במלחמת עמלק שהיה בזה חלול שמו יתברך כידוע מאמרם ו"ל בפסיקתא **מישר** לאמנטי וכן אמרו שם שהיה הותך מילות וזרקן כלפי מעלה. ו"ש והיה כאשר ירים משה ידו וכו' וכי ידיו של משה וכו' אלא כ"ו שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה לבר שלא היתה צעקת תפלהם לפניו יתברך על צערם אלא רק על חלול שם אביהם שבשמים היו מתגברים גם המה ואם לאו וכו' ואמר עוד שגם במקום שאין חלול ה' בדבר רמו לנו הכתוב בענין נחש הנחושת אופן וענין הבקשה והתפלה ורצויה לפניו יתברך וכי נחש ממת וכו' אלא בזמן שהיו משליכים צער עצמם כנגד לגמרי והיו מסתכלים ושופכים החנתם ובקשתם רק על גודל הצער של מעלה שנרמו בעת עשיית העין רח"ל וגם הצער של עתה שנעשה למעלה מחמת שהם שרוים עתה בצער מיסורי העונש בעונם או היו מתרפאים ויבן יש לבקש לפניו יתברך רק על גודל הצער של מעלה בזמן שהאדם שרוי בצער למטה. כמאמרם ו"ל במשנה פ"ו דסנהדרין אר"ט בזמן שהאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מורועי. ומש"כ קלני מראשי קלני מורועי הם תפלין של ראש ותפלין של יד כי אמרו רז"ל (ברכות ו' ע"ה) שהקב"ה מניח תפלין וענין התפלין שלו יתברך הוא ההתדבקות ית"ש להיטיב עמנו בכל כמ"ש שם תפלין דמארי עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך ישראל גוי א'. כי מי גוי גדול וכו'. וכן כל הפסוקים דשם הם רק שבחי ישראל וכולהו כתיב באדרעי והוא ענין את ה' האמרת היום וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה וכו' שכמו שבתפלין שלנו כתיבים שבחי הקב"ה בן תפלין ישלו כביכול הם שבחים שלנו ששם הוא ענין ההתדבקות והוא ענין הכתוב ישראל אשר כך אתפאר סוד התפלין דמארי עלמא שהתפלין נקראים פאר כמ"ש רז"ל וע' בוהר בשלח (פי"ג ר"ט ע"ג) לכן כשהאדם מצטער ואו אין ההתקשרות וההתדבקות כביכול בין האדם לבניו ית"ש בשלימותו כראוי הוא ענין קלני מראשי קלני מורועי שהם מקומות התפלין ששם היה ראוי להיות ההתדבקות הקדוש ואמרו בשמות רבה פ"ב ובחיות בפסיק אני ישנה תמתי וכו' מה התאומים הללו אם חשש אחר בראשו חבירו מרגיש כן אמר הקב"ה עמו אנכי בצרה ובתנחומא ס"פ אחרי כל ישועה שבאה לישראל היא של הקב"ה שנאמר עמו אנכי בצרה וכו' ור"ל ומסיים ואראהו בישועתי הישועה שלך היא שנאמר ולך לישועתה לנו ובשוחר טוב תהלים מזמור י"ג יגל לבי בישועתך אר"א זה אחר מן המקראות הקשים בישועתו של הקב"ה היא ישועתך של ישראל בישועתנו לא כתיב אלא בישועתך ישועתך היא ישועתנו ועי' וזהר אמור (ג' ע"ג) בענין הכתוב לה' הישועה וזהו עמו אנכי בצרה היינו שמון המצר משתף אותו ית"ש או אחלצחו וכו' וכשהאדם אין מרגיש בצערו ויסוריו מנוצל צערו על כביכול המרות הללו הן הן עצם מירוק פשעיו ומתכפר בזה עד שיסורי עצמו כדלן ממנו והן הן הגבורות הקדושות כדרכו ית"ש להמתיק מר בטר והוא תיקון המדות בשרשן :

שיח יצחק

ורבן ארז"ל כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו והענין כי מלכד זה הצער שנעשה למעלה כשמקבל עונשו ביסורין רח"ל אין ערוך ודמיון כלל זה הצער שלו עוצם הצער שגם למעלה בעת עשויה העון רח"ל **בזש** לבן יקר שנתפתה בינו ונפל לארץ ונשברה מפרקתו והוא מסוכן והוא עצמו אינו מרגיש או כלל סכנת נפשו כמ"ש הכונו כל חליתי הלמוני כל ידעתי אמנם אכיו לבו מתמרמר מאד ע"ז וכאשר הרופאים קשרו השברים והניחו רמיה ותחבושת מסממנים חריפים והבן צורח מר על הכאב שלו מהסממנים החריפים האוכלים את בשרו ועם כי אכיו מצהער לצעקתו ורבות אנחותיו בכל זאת אין ערך כלל הצער של עתה נגד הצער הראשון שהיה לאכיו קודם בעת שנפל ושבר עצמותיו שכמעט נתיאש מחייו כן הוא ממש ע"ז האופן צער העין ר"ל שבשעה שהארם עושהו הוא גורם למעלה צער גדול ועצום לאין ערך והארם עצמו אינו מרגיש או בזה כלל ולא ידע כי בנפשו הוא כי הוא נחשב אז כמ"ח כמאמרם ז"ל בפ' מי שמתו רשעים בחייהם קרוים מתים ויש עונות שעל ידיהם נפשו נכרתת ח"ו לגמרי מהתקשרות חבל הקדושה אבל הוא יתברך שמו אב רחמן בצרתו לו צר ומרוב רחמיו וחסדיו יתברך שמו שולח לו יסורין אשר תמה כרמיה ותחבושת למרק עונו ואו האדם מרגיש כאב יסוריו ומצטער ובוה מתעורר ג"כ צער למעלה כנ"ל אמנם אין ערוך כלל צער זה כנגד הצער שגם למעלה בעת עשויה העון ח"ו ולכן כשכל הכלית תפלת האדם לפניו יתברך להסיר מעליו צערו הוא רק על הצער של מעלה המשתתף עמו בצערו ושב ומתחרט כאמת על עונו שגם על ידו הצער של מעלה או היסורין מסהלקין מעליו ולא עיד אלא שמורדין לו כמדתו וכופלין לו פרנסתו נגד הב' מינים של צער שגם למעלה. ועתה מתחרט על שניהם הורונות נהפכים לו כזכויות. ואמרו **בזש** על מלך אחד שהיה לו שר היל אשר היה אמיץ לב גדול ולא היה מתפחד מהמות כי היה יורד למלחמה כגבור מתרונן מיין ופעם אחת כעם עליו המלך ושם אותו במשמר והתחיל השר לככות אמר לו המלך כמה מוראים וצער עברו עליך במלחמות גדולות שעשית ולא פחדת ואיך עתה בוכה כנשים אין לב אמר לו בכייתי היא על כי הכעסתך ואתה מלכי ומה יאמרו העולם אחר כל עמלי ויגיעי והגכירות שעשיתי הלא כולם כאין באמור כי שב ומרד במלכו. כשמוע המלך דברים אלו הוציאו מבית אסיר ונגדלו ואמר לו עתה ידעתי כי איש נאמן לי אתה שכל הפגעים לא הניחו אותך לבכות ועתה אתה בוכה על אהבתי לכן אתה תהיה על ביתי וכו' כן הוא האדם עם אלהיו :

והוא מ"ש רז"ל בדברי חנה, (נרכות ל"א כ') והיא מרת נפש ותתפלל על ה' שהמיחה דברים כלפי מעלה רצונם לומר שהגם שהיא היתה מרת נפש עכ"ו השליכה צערה מנגד ולא אכפת לה להתפלל ע"ז כלל אלא שהמיחה דברי תפלתה לפניו יתברך על הצער של מעלה הנעשה מחמת שהיא שרויה עתה בצער ולכן אמר שגם משה המיח דברים כלפי מעלה וכו' אל תקרא אל ה' אלא על ה' ולפי פשוטו מי הכריחם לרו"ל לומר אל תקרי ולומר שהמיח דברים כלפי מעלה אמנם למעליותא הוא דררשו רז"ל וכמ"ש ואת פני מבין חכמה. להבין ער"ז מה שכתב שם עור שגם אלהיו המיח דברים כלפי מעלה שנאמר ואתה הסיבות את לבם אחרנית מלכים

(מלכ"ס א' י"ח) והוא כענין צור לבבו וכו' ועיין בוהר תרומה (קכ"א ר"ט ע"ב) וכמ"ש (יעו"ש ג') ובפשעכם שולחה עמכם השיב אחור ימינו זהו ואהה הסיכות את לבם אחירנית וכן מפורש בפע"ח שער הק"ש פ"ח ע"ש:

ואם כענין תפלת היחיד על צערו צריך שתהיה כוונתו רק צורך גבוה לבר כ"ש כמטבע ברכות התפלה הקבועה וסדורה מאנשי כנסת הגדולה הקדושים וראי שלא לכיין בהם כלל לצורך עצמו הנראה ממשוטי הרברים אלא לצורך גבוה דוקא להמשיך תוספת רבוי ברכה וקדושה להעולמות מצד התחברותו יתברך שמו אליהם כמ"ש:

ואף שגם רז"ל אמרו (ערויני ס"ה א') יבולנו לפטור את כל העולם מדין תפלה שנאמר שבורה ולא מיין ומה נאמר עתה בדורות הללו אשר כל איש הוא כשוכב בראש חבל ובלב ימים כל הימים מעול יגיעה הפרנסה ולזאת אין איש שם על לב לפנות לבו ומחשבתו מבלבול צרדותיו העצומות בהבלי זה העולם השפל להכין עצמו לקראת אלהיו יתברך עם כל זה ודאי שכל אחד לפי שכלו והשנתו מחוייב לשית עצות בנפשו ולבקש התכולות מלחמת מצוה להמלט מבלבול המחשבות אשר לא מהורים שתתחונן דעתו עליו לעבודת התפלה כראוי כי עבודת התפלה היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן שהיה הלוי כולו במחשבתו של כהן שבמחשבתו היה יכול לפגלו וע"י קדושת מחשבתו היה הקרבן מהעלה לרוח ניהוח לפניו יתברך שמו:

והעצה היעוצה ע"ז הוא כמו שאמר המגיד להרב בית יוסף באזהרה ב' שבראש ספר מגיד משרים ו"ל להוהר מלחשוב בשעת התפלה בשום מחשבה אפי' של תורה ומצוה כי אם בתיבות התפלה עצמם דוק בדבריו שלא אמר לכיין בכונת התיבות כי באמת בעומק פנימיות כונת התפלה אין אתנו יודע עד מה כי גם מה שנתגלה לנו קצת כונת התפלה מרבותינו הראשונים ז"ל קדישי עליון ועד אחרון איש אלהים נורא רב האר"י ו"ל אשר הפליא והגדיל לעשות כונת גפלאים אינם בערך אף מיפה אחת מן הים כלל נגד פנימיות עומק כונת אנשי כנה"ג מתקני התפלה שהיו ק"ך זקנים ומהם כמה נביאים וכל מבין יבין דלא איתי איניש על יבשתא שיוכל לתקן תקן גפלא ונורא כזה לכלול ולגנוז כניסת תפלה קבועה וסדורה ובניסוח אחד וכו' התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים וסדר פרקי המרכבה. ושכל פעם שמתפללים יונרם תקונים חדשים בסדור העולמות והכחות והמשכת מוחין חדשים אחרים שמעת שתקנה עד ביאת הגואל ב"ב לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרשות דומה לחברתה שקורם לה ושלאחריה כלל דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא ודלביש ברמשא וכו' כמ"ש בתקונים תקון כ"ב וכן כל יום לחבירו שלפניו ושלאחריו ולכן רז"ל אמרו (מגיני ט') וברבה במדבר פ"מ מעויות לא יוכל לתקן זה שבטל ק"ש וכו' או תפלה וכו' וכמ"ש באורך בפע"ח פ"ז משער התפלה ע"ש והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה ורוח הקדש יתברך אשר הופיעה עליהם הופעה עצומה בעת תיקון נוסח מטבע התפלה וברכות ששם הוא יתברך כפייהם אלו התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התקונים ובכן מי הוא זה אשר יעמוד בסוד ה' על עומק הכונה ואיזה דרך ישכון אור אורה של כל תיבה פרמית מהם:

שיח יצחק

אלא העיקר בעבודת התפלה שבעת שהאדם מוציא מפיו כל תוכה מהתפלה יצייר לו אז במחשבתו אותה התיבה באותיותיה ובצורתה. והגם שהלכה פסוקה בש"ס התפלה נאמרת ככל לשון היינו לצאת ידי מצות תפלה כמו שנתבאר לעיל שכל המצות ואפי' מצות תפלה שנקראת עבודה שבלב עם כל זה עקרן לעכובא הוא חלק המעשי שבהם. אמנם למצוה מן המובחר ודאי צריך לצרף גם מיהר המחשבה וכונה שלומה ולפי גודל מיהר הכונה כן הגדל מעשה המצוה וכפרט עבודה הלב שבתפלה עם כי מי שהתפלל בכל לשון יצא ידי חובתו אבל אין ערך למי שמתפלל בלשון הקדש באלו התיבות דוקא העומדת ברומו של עולם ומדבק בהם כל כוחותיו ולכוין בדם להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם כמ"ש לעיל שלכן נקראת התפלה דברים העומדים ברומו של עולם שכל תיבה בצורתה ממש היא העולה למעלה מעלה כל אחת למקורה ושורשה לפעול פעולות ותקונים נפלאים והיא סגולה נפלאה בדוקה ומנוסית למרגילים עצמם בזה לבטל ולהסיר מעליו בזה כל מחשבות ההבלים המורדים ומונעים מהרת המחשבה והכונה וכל מה שיוסף בזה יתוסף לו מהרה כמחשבתו בתפלה וגם היא כונה פשמית :

אמנם ביאור הכתוב הנ"ל בתחלת דברינו ולעבדו ככל לבככם וכו' שעבודת התפלה השלימה צריכה שתהיה עם הנפש הוא ענין גרול לידעים ומכניס קצת וכאשר יתמיד האדם תפלתו במדרגה זו שנבאר בעה"ו יתוסף לו מהרה על מהרתו כי מצינו בכמה מקומות במקרא ובדברי רז"ל שהתפלה נקראת בשם נפש כי כמה הלכתא בעיקרי התפלה יש למשמע גברותא מקראי דחנה דכתיב בה ואשפוך את נפשי לפני ה' וכתיב ברכי נפשי את ה' הללי נפשי את ה' ורז"ל בפ"ק דברכות (ה' ע"ג) אמרו שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חבירו ויצא מורפין לו תפלתו בפניו שנאמר מורף נפשו באפו וכו' פירש רש"י לך אומר אשר גרמה לך למרוף את נפשך בפניך ומה היא הנפש זו תפלה שנאמר ואשפוך את נפשי וכו' והענין שעבודת התפלה היא במקום עבודת הקרבן. שע"י הקרבנות שבמקדש שהיה כולו בדוגמא עליונה עליותיו וחרריו וכל כליו אשר ישרתו בהם היו מתקשרים ומתיחדים על ידיהם הכחות והעולמות העליונים והנהורין של ההכלות הקדושים כולם בסדר המדרגות לעילא ולעילא עד אין סוף ברוך הוא כמבואר במקומות רבות בזה"ב בפ' כראשית (מ"ה ז') נח (ס"ה א') לך לך (פ"ט ז') ויגש (ר"ו ז') ויחי (מ"ד א') פקודי (ל"ט ז') ויקרא (ה' ר"ט ע"ג) צו (כ"ז ז') וזהר חרש צו (ל"ח א') ושם בש"ה"ש (כ"ג ז') ע"ש באלו המקומות נוראות הענין ועיין בפע"ח פ"ה ופ"ו משער התפלה סדר ההעלאה וההתקשרות בפרטות ולכן נקרא קרבן כמ"ש בבהיר אמאי נקרא קרבן אלא על שם שמקרב הצורות הקדושות וכו' ואמרו לריח ניחוח וכו' הרוח יורד ומתיחד בצורות הקדושות ההם ומתקרב ע"י הקרבן והיינו דאקרי קרבן עכ"ל ועיין וזהר ויקרא (ר"ט דף ה' ודף ה' ע"ה) וברע"מ פינחס (ל"ז ז') ואתקריאת קרבן ע"ש דאתקריבו בה וכו' וע' פע"ח פ"ה משער התפלה ומעת שבעונינו נפסקה עבודה בית קדשינו לא נשאר רק עבודת התפלה במקומה שגם היא סגולה לקשר ולחדד העולמות עד לעילא לעילא באין סוף ברוך הוא כמבואר במקומות רבות בזה"ב ויותר מפורש בפ'

ויקהל (וי"ג ז') כד פלח למאריה בעלותא ארבע רעותיה בנורא בנחלתא ליחרא אינון רקיעין
 תתאין דסמרא דקרושה לאעמרא לון בשמא חרא תתאה ומתמן והלאה ליחרא אינון רקיעין
 עלאין פנימאין למהוי כולהו חד וכו' ועוד דפוטיה ושפוהיה מרחשן לביה יכוין רעותיה יסתלק
 לעילא לעילא ליחרא כולא ברוא דרוין דתמן תקיעו דכל רעותין ומחשבין ברוא דקייטא באין סוף
 וכמבואר בפע"ח שכל עיקר כונת התפלה מראשיתה עד אחר העמידה הוא תקון העולמות והתעלותה
 ממטה למעלה להתקשר ולהתכלל כל א' בהעולם שעליו לעילא לעילא עד אין סוף ברוך הוא
 וע"ש פ"ד ופ"ה ופ"ו ופ"ז משער התפלה הענין בכללות וע' ברע"מ ריש פ' עקב שזוה החילוק
 בין ברכות המצות והנהנין לברכות התפלה שברכות המצות והנהנים הם המשכה השפע לארקא
 ברכאן מלמעלה למטה. אבל ברכות התפלה הם תיקון העולמות עצמן והתעלותם והתקשרות כל
 עולם בעולם שעליו וע' בפע"ח ריש שער הברכות ובריש פ"ג שם. ומ"ש עוד שם ברע"מ ומעילא
 לתתא היינו המשכת השפע ממעלה למטה אחר העמידה. וגם זה הוא מצד שחורים ומעלים את
 העולמות כל א' בשלמעלה ממנו כמ"ש בפע"ח בספ"ה משער התפלה ובריש שער הקדישים
 כמ"ב ובספ"א שם. וכמו שענין הקרבן היה להעלות נפש הבהמה למעלה ולכן עיקר הכפרה היה
 הלוי בזריקת הדנו היא הנפש וכן הקמרת האימורים עיקרם להעלות הנפש וכן עיקר ענין התפלה
 היא להעלות ולמסור ולרבק נפשו למעלה כי כח הרבור של האדם לנפש חיה ותרנס אונקלוס לדוח
 מטללא. וכן נראה לעין שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו יוצא מפיו רוח והבל הלב והדבור הוא עיקר
 נפש האדם שזה יתרון האדם מן הבהמה אם כן כל תיבה היוצאת מפי האדם היא כח נחלק מנפשו:
לזאת בעת עמדו להתפלל לפני קונו יתברך שמו יפשוט גופו מעל נפשו. וכמ"ש רבינו יונה
 ז"ל פרק אין עומדין (כ"ה ז') בענין המתפלל צריך שיתן עינו למטה ולכו למעלה ז"ל
 הקרוש שם כלומר שיחשוב בלבו כאלו עומד בשמים ויסיר מלבו כל תענוגי עולם הזה וכל הנאות
 הגוף בענין שאמרו הקדמונים כשתרצה לבוין פשוט גופך מעל נשמתך ולאחר שיגיע לזאת המחשבה
 יחשוב ג"כ כאלו הוא עומד בבית המקדש שהוא למטה מפני שיע"ו תחיה תפלתו רצויה יותר
 לפני המקום מפי טורי הרב נר"ו עב"ל ר"י ומודעת שהרב יונה היה תלמיד מקדוש אלהים הרמב"ן ז"ל
 ודבריו הן המזה דברי הרמב"ן בפ' אהרי בפסוק את משפטי תעשו וכו' ז"ל שם והעובדים כל
 עניני עוה"ז ואינם משגיחים עליו כאלו אינם בעלי גוף וכל כונתם ומחשבתם כבוראם בלבד כאשר
 היה הענין בחנוך ואליהו כהרבק נפשם בשם הנכבד יחיו לעד בנינם ובנפשם וזהו ג"כ מה שהביא
 ר"י בשם הקדמונים פשוט גופך מעל נשמתך היינו שכ"כ יהיה הגוף ועניניו ותענוגיו נבזה בעיניו
 נמאס עד שאין לו תשוקה בה וכל תשוקתו להשליך נפשו מנגד נגד אהבת בוראו כאלו אינו בעל
 גוף אלא כאחד מצבא המרום המשמישם כמרום מופרשים וסובדלים מכל עניני עוה"ז. וזהו כונת ר"י
 ז"ל שיחשוב בלבו כאלו עומד בשמים היינו שירגיש בעצמו שנתבטלו כל הרגשות גופו שהוא
 עפר מן האדמה וכל הרגשותיו יהיו בעניני הנפש לקשרה בשורשה בשמים באהבה רבה עד שאם
 היו מעמידים נגד עיניו איזה תענוג מתענוגי עוה"ז שנפשו של אדם חומדתו היה מואס בו תכלית
 המיאוס והשנאה. וזהו אוהבי ה' שנאו רע. וזהו הללו את ה' מן השמים הללוהו כמרומים היינו

שיח יצחק

שיסיר כל רעיוניו החבלים הבאים מכח הגוף שנחקקו ונדבקו בנפשו ושלא יהיה עבודת תפלתו רק בהנפש ורעותא דלבא דיליה והוא שקודם עומדו בתפלה צריך לכטל ולהסיר מעליו במחשבתו כל תענוגי הגוף והנאותיו וכל עניניו עד שיוקבע במחשבתו למאם הגוף כאלו אינו בעל גוף כלל ורק נפשו לבריה היא המדברת בתפלה ובדבריו כל תיבה שהוא כח וחלק מנפשו ידביק בה רעותיה מאד ליתן ולשפוך בה נפשו ממש לגמרי ולהדביקה בשורש העליון של תיבות התפלה העומדים ברומו של עולם וכמ"ש בוהר ויקהל הנו' בהגהה ועוד דפומיה ושפותיה מרחשן לביה יכוין רעותיה וימתלק לעילא לעילא ליחדא כולא ברזא דרוין התמן תקיפו דכל רעותין ומחשבתין ברזא דקיימא באין סוף ואו יחשב כאלו הוא מסולק מזה העולם והוא מבני עליה למעלה עד שגם אחר התפלה יקשה לו מאד לפנוט מחשבתו לעניניו זה העולם ויהי בעיניו כאלו נופל וממפס ויורד מאגרא רמא לבירא עמיקתא ובענין חסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת גם אחר התפלה והוא שכתב נ"כ האר"י המעם ע"ו כדי להשהות עוד המוחין וכו' והוא ענין מאמרם ז"ל (נמות ק"ה ב') המתפלל צריך שיתן לבו למעלה וכ"כ תרבה ותתלהט אהבתו יתברך בכח נפשו עד שיהיה חושק ומתאוה באמת שבדברו עתה אותו הרבוז הקרוש של איזה תיבה מנוסח התפלה תהא נפשו יוצאת מהגוף לגמרי ותתעלה להתדבק באין סוף יתברך שמו וז"ש כאן ולעברו וכו' בכל וכו' ובכל נפשכם וכן פ"ש בחנה ואשפוך את נפשי לפני ה' והוא מבואר. וכן נראה לי לפרש בתענות (ח' ע"ה) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו היינו לרבק את נפשו בכפו ולהעלותה למעלה וכמ"ש נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים וכפו פי' שורשו מלשון וכפתו לא רעננה (איוב ע"ז) :

וב"ש ובכל נפשכם ידוע פלוגתת רז"ל בכמה דוכתי בש"ס לחר מ"ד תיבת כל פי' כולו ולחר מ"ד פי' כולו מקצת ומשהו ממנו וכן הוא הענין פה שניהם אמתיים כי כמה בחינות ומדרגות יש בזה כל אדם לפי כח מהרת לבו ומחשבתו שהאדם שכחו יפה במהרת המחשבה והכינה יוכל לרבק את כל נפשו מנודל האהבה והתשוקה לו יתברך וכל אחד לפי בחונו וגם לפי ענין הכנת מהרת לבו או. כי לא כל העתים שוות באדם במהרת המחשבה רק זאת ראוי ונכון שעל כל פנים יראה שתהיה כונתו רצויה להרבק בו יתברך באהבתו ומהרת לבו מקצת נפשו בכל תיבה. לכן אמר הכתוב ובכל נפשכם דלהוי משתמע לתרי אנפי הנ"ל כל אחד לפי כחו ומדרגתו והכנתו ועיקר ההכנה לזה הוא לפי הנהגתו כל היום וכל הלילה בתלמוד תורה ומצוות. ומדרגת חנה היתה ששפכה בתפלתה לפניו יתברך כל נפשה לכן אמרה ואשפוך את נפשי ושפכה פי' לגמרי כידוע בש"ס והיינו שלא נשאר לה שום רצון לעניני עוה"ז כי נפש פירושה רצון כמ"ש (סמואל א' כ') מה תאמר נפשך ואעשה לך ורצון הכללי קשור בכלל הנפש וצריך שתדע שאף בהתפלל במדרגת התקשרות פרטי הנפש זה בזה לא יניח מקומו מהתקשרות כלל הנפש כי הוא פרט הצריך לכלל וכלל הצריך לפרט היינו שקודם התפלה העיקר לקשר כלל נפשו ורצונו המקיפים את כללות פרטי כחותיו ורצונותיו להכלל באור ה' ועל כל תיבה ותיבה שמתפלל ידביק כחות נר"ן ועפ"י כח התקשרות הכללי יומשך קוי אור ישר על כל פרט שיוכלו רצונו להכלל בהתקשרות כח המקיף הכללי

הכללי ועיין ע"ח דרוש עגולים ווישר ווהו ענין המבואר שם שקו האור שנמשך מאור א"ס ב"ה לא תגיע עד קצה תחתית המקוף ועי' במבוא שערים פ"ב, ויובן ענין המקופים זה הו"ך זה הנעשים דרך המשכת קו האור היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו צריך לקשרו בכלל וגם הכלל הוא לפי ערך הפרטי וראשית קו אור המשובח הוא המשכת המחשבה הכללית ללבא אמצעיתא דגופא שכל היבה נמשכת מהכל הלב והוא מבואר למבין מדעתו :

והנה כל הנ"ל בענין התפלה שעיקרה שפיכת הנפש לדבקה בו יתברך בכל היבה היינו שפיכת כלל הנפש לו יתברך בלא כונה והכחנה בכחיתת הפרטים הכלולות. בנפש אמנם יש מדרגה יותר גבוהה מזה והוא לכיון בכחיתת הפרטים הכלולים בנפש אלא שצריך הו"ך להרגיל עצמו ממדרגה למדרגה שאחר שכבר הורגל בתפלתו איזה זמן בענין שפיכת והחדקות כלל הנפש אח"ו יעתיק עצמו לכיון בכחיתת הפרטים שנפשו כלולה מהם והוא כי ידוע שנפש האדם בכללה היא כלולה מנ' בחינות פרטים והם נר"ן שהם עצמם הג' בחינות מעשה דיבור מחשבה שזה כל האדם. וגם בכל היבה יש שלשה בחינות נר"ן והם אותיות ונקודות ומעמים שבה כמ"ש בהקדמת התיקונים (ו' ע"ב) מעמי. אינון נשמתי. ונקודין רוחין. ואתיון נפשין. (ואף שבכתבי האר"י ז"ל מחלקם לר' בחינות מנת"א היינו מעמים נקודות הגין אותיות הכל אחד ועיקרם הם ג' בחינות שרשיים כי בכל ס' התקונים מחלקם רק לג' בחינות מנ"א לבד ולא נזכרו בו ענין התגין של כל האותיות רק הג' ויונים של שעמנ"ו ג"ץ שהם ענין כפני עצמי והמעם בזה מפורש בע"ח שער מנת"א פ"ו ז"ל בקיצור גם בזה יובן ענין מאמר התיקונים כי פעם הוא אומר כי האותיות הם גופא וכו' ובמקומות אחרים מצאנו כי האותיות נפש וכו' א"כ האותיות נקראים גוף וכו' והתגין וכו' הם הנפש דאותיות וכמו שהנפש אינה נפרדת לעולם מהגוף כן התגין אינם נפרדים מהאותיות כמ"ת לעולם משא"כ הנקודות והמעמים וכו' כי התגין הם משתתפים ומתחברים בעצמות האותיות שהם גוף והתגין הם כללות האותיות וכו' ובעבור זה אין התגין רמוזים ונזכרים בתקונים יען כי הם והאותיות משתתפים יחד וכו' כי בהזכיר את הגוף ממילא גם הנפש בכלל כי הם משותפים כנ"ל ע"כ דבריו וע"ש באורך) וכן אמרו שם בריש תס"ו ע"ש האותיות הם בחינות מעשה כי מציאת אותיות גרידא בלא נקודות א"א שיהיו אלא בבחינת מעשה היינו מעשה הבחינה כמו שהם כתובים כמ"ת בלתי נקודות כי בדבור א"א להוציאם מהפה אם לא ע"י צירוף הנקודות אליהם לכן האותיות לבד בלא נקודות נקראים בחי' נפש (היינו עם התגין מ"ש) שהוא בחינת מעשה בידוע והנקודות הם בחינת רוח שלהם כנו' שהנקודות באים עם האותיות ע"י הדבור של האדם שהיא בחינת רוח וכמו שעיקר חיות האדם ותנועתו ע"י בחי' הרוח שבו שבצאת ממנו הרוח הוא מת אף שחלק מנפשו נשאר בו בידוע כן עיקר חיות תנועות האותיות הם הנקודות שבלתם א"א להוציא האיתיות מהפה וכמ"ש בב"פ בתקונים והמשבילים אינון נקודי יוהירו דנהרין כאתיון. והמעמים של התיבות הם בחינת המחשבה וכונת הלב שהיא בחינת הנשמה בידוע כי הם תנועות והנהגות הנקודות והאותיות ונפיהם לאיזה צד (להוראת הענין המדובר כנודע) והוא דבר התלוי במחשבה ובשכל. וכו"ח שה"ש (ג"ז ע"ד) הורי והב נעשה לך אינון תנועי דמעמי וכו' בגין דאינון אתיון מרישא דמלכא

שיח יצחק

למיהב דעתא ושכלתנו לאתוואן כולוהו ועיין שם עוד בענין הג' בחינות מג"א באורך ושם (ל"ח ע"ג) הנועה דמעמי דאינון תקונא ושלימו בדעתא וסוכלתנו לפנרע ידיעא וכו' כולוהו מטלנהון בחכמתא ובסכלתנו וכו' הנועי דאיהו שלימו דכולא אן אינון כבר נש אלא רוא דא וכו' סכלתנו ומדע הן בזקיפו הן למיול וכו' כלא איהו מנדע וסכלתנו וכו' ע"ש ולכן נקראים מעמים כמו שהמעם ותכלית של כל עמין הוא השכל הנסתר שבענין שמתוכו יוכל האדם להבינו במחשבתו ובתקון י"ח (ל"ה ז') ואתוואן אנון לגבי נקודין רוחא וכו' ומאנא דנקודין איהו נפש נשמתא איהו כתר על כולוהו ומינה כתרין דאינון מעמי הנועה דנקודין ואתוואן ואיהי תליא במחשבתא ונקודין תליין באמירה ואתוואן בעשיה :

ולכן העובד האמתי בכונה רצויה יכוין לשפוך ולדבק יחד בתפלתו כל הג' בחינות נפש רוח נשמה אשר נפשו כלולה בהם שלעת שמוציא טפיו כל תיבה מהתפלה שיש בה כל הג' בחינות נר"ן באותיותיה ונקודותיה ומעמיה יתעצם בטוהר לבו בעוצם התשוקה לקשר ולדבק על ידה ממטה למעלה בסדר המדרגות נפשו ברוחו ורוחו בנשמתו (ועי"ו יתקנו כל הג' בחינות אלו אף אם פגם ח"ו באיזה מהם ע"י מעשיו או דבוריו או מחשבותיו אשר לא טובים וגרם ח"ו על ידיהם לרחק ולהפריד ההתקשרות שביניהם כמ"ש עתה עי"ו יתקנו לחזור ולהתקשר כל א' בחבירו שעליו כבתחילה שוהו שורש עיקר ענין התשובה כמ"ש באורך וזהו ענין הכתיב (ישעיה י"ד) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו שבסיפיה דקרא הסדרור הפיך מסדרים דרישיה כי הלב הוא בחינת המחשבה כידוע. והאזנים הם כלי השמיעה של הדבור. והעינים הם כלי הראות לראות עניני המעשים בפועל והם הג' בחינות נר"ן. והאדם בחטאו המה מסתלקים ממנו מעט מעט כסדר שמעת שעולה על רעיון האדם לבד מצד הנפש לעשות שום חטא או מסתלקה בחינת הנשמה תכף כי היא בחינה גבוה ונעלית מאד ואם ח"ו חטא יותר גם כחי' הרוח מסתלקת ממנו לגמרי ואו נפגם ונתקלקל ח"ו או אין התקשרותו בבחינת הנשמה בשלימות כראוי ואם ח"ו הרבה והוסיף לחטוא יותר או גם בחינת נפשו נפגמת או נכרתת ח"ו לגמרי מהתקשרותה בבחינת הרוח וכשהוא חוזר בתשובה הוא חוזר להשיג אותם כסדר ממטה למעלה הפך סדר הסתלקותם. תחילה הוא משיג לבחינת הנפש ואח"כ בא ושורה עליו הרוח ומתקשרת בו ואח"כ באים וחופפים עליהם נצוצי אור הנשמה ואו מתקשרים כל א' בחבירו כראוי ובוה סבואר הכתוב מאליו. ואף שכשעור א' פ"ב נהבאר שאם פגם או הכרית ח"ו בחינת נפשו והוריד כל מ' ספירותיה במצולות הרע. ע"י תשובתו הוא מאציל וממשיך קדושה ואור עליון מלעילא על בחינת נשמתו תחלה וממנה נמשך על רוחו ואו הרוח מבהיק מזיו האור הגדול הנשפע עליו גם על הנפש ועי"ו היא מתעלית מעמקי הרע להתקשר בבחינת הרוח במקורם וכן ער"ו כאשר נפגם הרוח ח"ו כמ"ש וכידוע בדברי האר"י ז"ל שלתקן איזה פרצוף ובחינה צריך להמשיך אורות ומחין חדשים מלעילא לעילא דרך כל הפרצופים והמדרגות כולם עד אותו הפרצוף והבחינה שצריך לתקנה שאליו נמשכו המיחין היינו רק כדי להעלות הנפש מעמקי הטומאה שנשתקעה בתוכו

בתוכו או לתקן פגמותיה צריך להמשיך קדושה ואור עליון מלמעלה למטה לגרש ולכלות ברשפי השלחה הזו את הכחות המומאה שנסהקעה בתוכם או למלאת פגמתה ולהעלותה מטהרה ומתקנת שהוכל להתקשר עם הרוח וכן עד"ז בכחית הרוח שנפגם כדי לחזור ולהקנו כבתחילה וכל אחד שכבר נתקנו ע"י התשובה סדר כניסהם אח"ז בגוף האדם הוא ממה למעלה כנו' וזהו ושב פי' כשהיה משיב כל בחינה על מקומה או ורפא לו) ויתעלו כולם לשורש אותה התיבה בעולמות העליונים. וזהו הענין שאמרו בתז"ח (ע"ו ריש ע"א) והמשכילים וכו' אינון דאיה בחין שכל לאשתמודע בצלותא איך סלקא וכו' באתיון ונקודי ומעמי וכו' ע"ש. ושם (כדף ע"א ריש ע"ג) ואשר כח בהם לעמיד בהיכל הסלך בעמידה דצלותא וכו' כלילא מכולא מעמי ונקודי ואתיוון :

אמנם עוד יש לאלוה מלין לפני העובר אלקים בקדושה בבחינה יותר פרטית והוא בכחית שורש הנשמה היא נשמתא הנזכר בוהר ונקראת חיה וארה"ר השיגה ולבחינת היחירה הנכללת בה סוד עולם אדם קדמון. וכמזכיר למבין בעץ חיים סוף שער המוחין שארה"ר זכה לבחינת חיה יחירה האסתית במקרים העיקרי ועיין ריש גלגולים ובפי"ז שם. וזהו עיקר בונתם ז"ל שדרשו בפסוק תוצא הארץ נפש חיה אפי' נפשו של משיח כי זאת הבחינה היא סוד כ"י ארץ החיים העליונה (היינו שורש יסוד העפר מד"ה יסודין שרשין קדמאין אבהן דכולהו עלמין הנזכר בוהר וארא (כ"ג ע"ב) ע"ש) ועי' זוהר שמות (י"ב ח') ובפ' שלח (קע"ד ז') רוא דכתיב תוצא הארץ נפש חיה וכו' ובפ' שמיני (ל"ט ז') ואת כל נפש החיה וכו' ועיין סוף פ' ואתחנן במהנית ועי' רמב"ן ז"ל בפסוק נעשה אדם כי רוח ה' דבר בו ולכן היה ארה"ר מוכן לחיות לעולם כי היא החכמה תחיה בעליה ולכן נקראת חיה. וזהו תוצא הארץ נפש חיה ובחשאו נסתלקה ממנו ועי' מ"ש האר"י ז"ל בפט"ז ובריש פ' כ"א ובפ' ל"ה מהגלגולים. ומאז לא זכה אליה שום אדם בעירו כזה העולם וחנך כשהגיע לזאת המדרגה וירש מעלתו של אדם הראשון כמ"ש בז"ח תרומה (ל"ה ע"ג) ושם בשה"ש (ל"ד ע"ד) מ"ש וברע"מ קדושים פ"ג במתניתין סוף פ' ואתחנן כמו שפירשם האר"י ז"ל בפ' בראשית בדרוש ארה"ר ובגלגולים פי"ח ע"ש וכמ"ש שם פל"ה לא היה יכול עלמא למסבליה והיכרח להסתלק מזה העולם וכן אליהו נסתלק מזה העולם כשהשיג קצת מאותה הזוהרא עלאה כמ"ש בפ"ט מהגלגולים וכמ"ש בוהר ויגש (ר"ט ע"ב) אמר ליה הקב"ה וכו' ועלמא לא יכול למסבלך עם בני נשא ואנחנו מקיים להשיגה אחר התחיה אי"ה שיערה עלינו רוח ממרום והוא בחינת שורש המחשבה של האדם כי בחינת המחשבה היא כשמדבק מחשבתו לחשוב איזה ענין פרטי והוא בחינת הנשמה כמ"ש (איז"ג ל"ב) ונשמת שרי תבינם ואז המחשבה מושגת על כל פנים להאדם עצמו המחשב אבל שורש מקור מוצא כללית כח המחשבה הוא טמיר ונעלם לגמרי שאינו מושג גם להאדם עצמו מאין המצא והוא בחינת שורש נשמתו וזאת הבחינה הנעלמה היא בחינת צרופי האותיות של התיבה שהוא שורש נשמת האיתיות וכח רוחניות בשרשם העליון ואמתת מהות סדרי צרופם בשרשם העליון אינו מושג לנו עתה אחר שאין מושגים עתה בחינת שורש הנשמה ואחר התחיה נתכונן בינה כסוד סדרי צרופי

שיח יצחק

האותיות ובשורש קדושתם והוא שאמרו בוהר בהעלותך (ק"ג א') אורייתא וכו' ולעלמא דאתי
 זמינין לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא :

והוא בחינת שורש נשמות כללות ישראל יחד מל' דאצילות לואה נקראת כנסת ישראל
 (הגהה ונקראת בתוה"ק אל אלהי הרוחות לכל בשר ע' זוהר קרח (קע"ו ז') ויאמרו אל
 אלהי הרוחות וכו' אתר דנשמתין וכו' תמן סלקין ומתמן אתין ור"ל דרשו אביו ואמו וכו'
 אמו זו כנסת ישראל וע' זוהר במדבר (ק"ט א') ובריש פ' פינחס ושם (ר"מ ע"ג) יברע"מ הבא
 (רע"ו ז') ובסוף האד"ו (רל"ז א') וכו"ח רות (נ"ט ז') ועיין בע"ח שער המלכים ריש פ"ז ובפע"ח
 שער עולם העשיה פ"ב ובשער הק"ש פ"ה ובשער העמידה סוף פט"ו. והוא ענין הכתיב העמוסים
 מני בטן וכו' ועיין בפע"ח שער ר"ח פ"ג ולכן כלל ישראל יחד נקראין אברים דשכינהא ע'
 זוהר פינחס (רל"ז ז') ושם (רל"ז ריש ע"ג ורל"ז סוף ע"ג) וזהו ענין הכתיב הלך וקראת באוני ירושלם
 וכו' זכרתי לך וכו' לכתך אחרי במדבר וכו' כינה הכתוב כלל ישראל בשם ירושלים כי היא היתה
 כנסית כלל ישראל בעלותם לראות פני האדון ה' ברגל ושם יקבלו כלל ישראל שפע תורה
 קדושה ויראה כל אחד לפי שורש אחיות נשמתו מכנסת ישראל לזה נקראת ירושלים של מעלה
 וז"ש אהבת כלולותיך כל כלילות וזהו ענין שכינה הגו' בכל מקום (פ"י) הפשוט של שכינה היינו
 קביעות דירה כמאמרם ז"ל בכ"ד ס"ד ובתנחומא פ' בחקותי מיום שברא הקב"ה עולמו נתאוה
 שיהיה לו דירה בתחתונים ועיקר קביעת דירתו יתברך היה בירושלים בהגלות קדושתו בלי
 שום מלבושין והוא שאמרו רז"ל (שבת קמ"ה ז') באתראי שמאי במתא אחריתי תיתבאי ושיחתם
 ז"ל צריכה תלמוד :

והנה אחר שהורגל וסדורה לו תפלתו בהתקשרות הג' בחינות נר"ן שבכללות נפשו ע"י
 האותיות ונקודות וטעמים שבכל היבב כמש"ל יתעצם בבוהר מחשבתו וכונתו להרבק
 אח"ז כל הג' בחי' נר"ן בבחינת נשמתא לנשמתא הנ"ל שהוא שורש נשמתו (ולכן תקנו שתכף
 אחר העמידה ימסור נפשו ורוחו ונשמתו לגמרי למיתה בפסוק אליך ה' נפשי אשא ולהעלותם
 עם הנר"ן של ג' עולמות ולכוללם יחד במל' דאצילות כמ"ש בפע"ח ספ"ו משער התפלה והוא
 עיקר כונת כל נפילת אפים הגו' בתורה כמ"ש בוהר קרח (קע"ו ז') הגו"ל בפנים. ת"ח משה ואהרן
 מסרו גרמיייהו למיתה כמה הנפלו על פניהם דכתיב ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות
 וכו' ובכל אתר נפילת אפים לההוא אתר הוי וכו' אלקי הרוחות דאיהו אתר דנשמתין דעלמא
 וכל נשמתין תמן סלקין ומתמן אתיין ולכן צריך לכיין ברעותא דלכא כאלו נפצר מן העולם
 לגמרי כמ"ש בוהר ס"פ במדבר ובריש פ' ואהחנן. וע' היטב בפע"ח ככל פ"ב ובשער נפילת
 אפים והבן ועיין עוד שם בפ"ג ופ"ד ובלק"ת פרשת שלח ע"ש :

לכן קבעו אנשי כנה"ג לומר קודם התחלת הפלת העמידה הפסוק אדני שפתי הפתח. כי מי
 שזוכה למדרגה זו בעת התפלה הרי מהתקשרות המחשבה זו יוכל להיות גופו כאבן
 דומם וכאלם לא יפתחו פיו רק שהוא יתברך יפתח שפתיו לדבר לפניו תיבות התפלה. ולכן
 אמר שם אדני (אדנות) שהוא סוד כנסת ישראל הנ"ל ועיין פע"ח סוף שער הכריאה בענין זה
 הפסוק

הפסוק קודם התפלה שאמרו רז"ל עליו שהוא כתפלה אריכתא (נרכות דף ד' ע"ג) וזה שכו' רז"ל המתפלל צריך שיהיו לבו למעלה ובעין שפי' רבי' יונה ז"ל שם וכן חסידים הראשונים שהיו שיהיה שעה א' וכו' כדי שיכונו את לבם למקום והוא מביאר (ולכן כלל סדר התפלה נחלק לר' שהן הג' בחי' נר"ן. ושורש הנשמר. פרשת הקרבנות הם נגד בחינת הנפש ועולם הנפש עשיה כי הם באים על הטא וכתוב ינפש כי תחטא וכו' והביא את קרבנו וכו' ופסקי דומרה נגד עולם הרוח עולם המלאכים המשוררים והיא היצירה. וק"ש וברכותיה נגד היכלין דבריאה כידוע עולם הנשמות. ומפרשת הקרבנות עד ב"ש יכוין להעלות כל בחינת הנפשות דעשיה שהוא הפנימיות דעשיה לכלול אותם ברוחות היצירה ויכלול גם נפשו עמהם לקשרה ברוחו. ומב"ש עד ברכות ק"ש יכלול כל הנפשו דעשיה והרוחין דיצירה וגם בחינת נפשו ורוחו כנשמתין דבריאה. ומברכות ק"ש עד העמידה יכלול ויעלה כל נר"ן דבי"ע ונר"ן שלו עמהם לכלולם יחד בשורש הנשמה ושורש הכנסיה של כלל נשמות ישראל (שהיא אצילות) ועיין קצת מב"ו בפע"ח פ"א משער התפלה וזה שרמו שם האר"י ז"ל כמ"ש ועי"ן כן נכללת השכינה מכולם וכו' ע"ש. וזה טעם למ"ש האר"י ז"ל לקבל על עצמי קודם הפלה מצות ואהבת לרעך :

דינים לכללות התפלה

(א) יזהר להיות בקי בדינים הנצרכים לתפלה כשהוא מתפלל כגון בדין אם טעה במשיב הרוח ומוריד הגשם. ובדין השאלה. ויעלה ויבא. וכיוצא שאם לא ידע הדין מה יעשה כשיקרה לו איזה ספק והוא באמצע התפלה. ומעיקרא הנכון הוא שיזהר להתפלל מתוך הספר ויתן אל לבו שלא ישכח דבר לבל יצטרך לחזור ויהיו ברכותיו לבטלה (מורה באצבע) :

(ב) לדעת רוב הפוסקים מצות צריכות כונה וכמה מצות מקיים האדם בבוקר ואינו נותן אל לבו לכן טוב לומר תפלת דברים אחדים אחר ברכות התורה (צפורן שמיר) :

(ג) גם יש כמה מצות שאין בידינו לקיימם רק צריך לקבלם עלינו. והיינו שנאמר והרינו מקבלים עלינו לקיים כל תרי"ג מצות דאורייתא ואז יחשב לו כאלו קיימם (אם אמרם בכל לבו) (שם) :

(ד) לכן הרב חיד"א ז"ל הסביר בדברים אחדים (היינו יהיה רצון שקודם תפלת שחרית שמודפס בספרי תפלת החדש) ותזכנו לקיים כל מצות דאורייתא ודרבנן הן וענפיהם. ודברים אחדים הגז' הוא תפלה כוללת ומלוקמת מסודרת ומבוררת מיסודן של ראשונים ע"כ צריך לקרא אותה בכל יום (שם) :

שיח יצחק

ה) הנצרך לנקביו לא יתפלל. ואם יעבור זמן תפלה בצבור והוא יכול לעמוד על עצמו עד פרסה שרי (קשר גדול) :
ו) ואם הוצרך לנקביו בתוך פסקי דומרה ילך ויחזור ויטול ידיו ויברך אשר יצר ויניח ציצית ותפלין ויברך עליהם (שם) :

מוסר לברכות השחר

והנה צריך האדם להודרו בברכות השחר שכתבו הטקובלים שהם קשומין להשכינה וכמה יהיה לו לאדם חבה ותשוקה בהם שובה לגדולה זו וכמה צריך להזהר בהם ונוסף ע"ז יוהר בוריוות גם מצד פשט הדברים שהם ברכות הודאה שנותן הודאה לכוראו על כל הטובה שעשה עמו ועם כל העולם ואם אינו נוהר לברכם כתקונם הוא מורה ח"ו שכופר בטובת אדונו ואינו מאמין שטובות אלו הם מהשי"ת שאם היא מאמין שטובות אלו הם נשפעים על ידו יתברך אם כן למה לא יודה לו על טובותיו והלא אם אדם אחד עשה עמו טובה קטנה שהלוח לו מעט בסף כל היום תמיד ישכחהו ולמה להאל יתברך שעשה עמו כל הטובות. וברכת ההודאה יבחידינה תחת לשונו. ואם כן ממה נפשך חייב הוא בהם. לכן הקיצה והעירה והודרו לברך ברכות אלו כהוגן ובכונה גדולה שאם תברכנה משפה ולחויץ מה תועיל אם אין אתה נותן תורה מקרב לבך הלא אלהים נגלו לפניו תעלומות לב ורואה שאין אתה מודה לו בכל לבך ולא יקרא או תודה זו אינה אלא כמתלהלה וכשוחק וכמו שקראו רז"ל למודה לחברו בשקר אומר משמה הייתי כך :

ולכן צריך האדם ליוהר במחשבתו לתת דעתו על פירוש המלות ולברך את ברכותיו בכונה גדולה ושלא לחסר איזה תיבות במרוצתו שאם חסר איזה תיבות הרי זה נקרא מברך ברכות לבטלה ובטקום מצוה עון לא תשא ישא. ועניש יענש. לכן בני הקיצה והעירה מתרדמת היצר בעת הברכות ותברך ברכות אלו בכונה גדולה ולהתכוון על כל ברכה וברכה על כל גמול הטוב שנמלך השי"ת וכן תן אל לבך שאדרכה אתה עשית הפך טיבתו זאת כאשר נכארם בעה"ו אחת אל אחת והתבושש על מעשיך ושוב בתשובה וברך בכונה גדולה ושב ה' את שבוחך :

ברכת על נטילת ידים זכור יזכור שהשי"ת קדשנו במצוה זו להרחיקנו מהטמא אחרא מחיצוניותינו ולהתקדש בקדושה של מעלה ומכ"ש שצריכים אנחנו להשתדל להרחיק הטמאה מפנימיותינו שהם המחשבות זרות והרהורים רעים. וכ"ש שהעין עצמו הוא מטמא את האדם. והקב"ה רצה לטהרנו ולהתדמות להמלאכים ולהיותנו עם קדוש לו. ה' יזכנו :

ברכת אשר יצר היא שכתב הרב ש"ץ הודאה הזאת היא שעשה הקב"ה בטבע האדם חכמה להרחיק הנזק מעליו ולקרב התועלת. והרב מגלה ספר כתב דהיינו לומר אשר יצר את האדם הבא מטפה סרוחה והוא ר"ת א' פר ד' מ' ר' ונתן לו חכמה מה שאין כן שאר בשר ודם. ולכן כשיברך האדם ברכה זו יצמער על נפשו מאור שעשה הפך רצון הבורא שהבורא נתן בקרבנו

בקרבנו חכמה לבחור בטוב ולהרחיק את הרע ולהרחיק את הנזק מתוכנו כאשר שם חכמה באברי הגוף לעשות זאת בגוף למען יהיה לו קיום והעמדה לנופו לעבורתו יתברך להועלת הנפש וכיצד האדם עושה המפל עיקר שכל מחשבתו היא לתועלת גופו ולתועלת נפשו עושה אותה מפלה ואם תאמר מי יודע שהבורא יתברך ברא את האדם לתכלית הנפש. הראיה שברא אותו בחכמה טה שלא עשה כן לכל נוצר. והוא אשר יצר את האדם בחכמה :

ברכת אלהי נשמה וכו' צריך להתבונן במלת מהירה שהיא במקורה מהורה ולא יטמאנה הוא כטומאת הנדה. ויגרום שיאמרו עליה סירו ממא ב"מ. ואתה עתיד ליטלה ממני שיוכר יום המיתה יום אשר אין ממנו טפלת. ולהחזירה בי לעתיד לבא פה יאמין אמונה אומן בתחית המתים וצריך להתבונן שלא יעשה מעשים שיגרום לו שלא יקום בתחית המתים כמו עון רבית ועון קרי וכיוצא ולהרהר בתשובה שלא יהיה ח"ו הוא הגורם לעכוב תחית המתים כנודע אם העולם חציו זכאי וכו' :

הנותן לשכוי בינה השכוי הוא התרנגול שניעור בחצות לילה מטש וצועק לעורר את הבני האדם ולהיריעם כי קרוב היום. לעמוד לשרת לפני הבורא כנודע ואיך האדם ישן על מטתו ואינו קם אלא עד הבוקר אור הרי שעושה הפך רצון הבורא שברא התרנגול לעורר האדם קירם עלות השחר והוא לא כן עשה :

פוקה עורים. ישים אל לבו שהאלהים פקח עיניו עתה שבהיותו ישן היה כמו סומא. ועוד 'שה' שומר ראות עיניו בכל רגע להצילם מפגע כנודע. ואיך הוא לא יפקח עיניו מתחבולות היצר הרע ותחבולותיו וגם איך יפגום בראות העין במקום שאין רצון הבורא בו ונמצא משלם תעוה תחת טובה. והן נודע כי עינא ולבא הרי סרסורי עכירה. ולכן העין נקראת ברית כמ"ש ברית כרתי לעיני. וכמו שהמוציא זרע לבטלה עונשו גדול כן הססתכל במקום שאינו ראוי ונהנה בהם נחשב לו כש"ל (יסוד יוסף) וענוש יענש ב"מ :

מתיר אסורים. הקב"ה התירו מהמאסר שהיה בו. והוא לא כן עשה אלא הביא את נפשו חלק אלוה ממעל וכבשה תחת ירי היצה"ר. ותחת עבד כי ימלוך תאות הגוף ומשאלותיו רח"ל :
זוקף כפופים. הקב"ה זוקפו ורוצה להעלותו למדרגה עליונה מעט מעט ע"י מעשיו הטובים כי לכך נוצר האדם כנודע והוא נסוג אחורנית והוריד את נפשו ממדרגה למדרגה עד אשר ירדה לרגלו בסוד ותגל מרגלותיו כמ"ש בוורה :

מלביש ערומים. צריך האדם להתבונן במעשיו יתברך שאם הקב"ה חס על גופו והתקין לו מלבושים למה הוא לא יחוס על נפשו להתקין לו מלבושים מהמצות :
ועוד ע"ע מלביש ערומים פירש האר"י ז"ל שהאדם ע"י המאז גורם שהצלם יסתלק מעל פניו והצלם בהסתלקו גורם לאדם שימות כמ"ש אך בצלם יתהלך איש. ועושה השי"ת טובה עמו להחזיר לו הצלם והוא מלביש ערומים מן הצלם. ואם כן האדם שיתבונן מאחר שמן השמים חסו עליו והחזירו לו הצלם למה לא יחוס על נפשו שלא יחמא כדי שלא יסתלק הצלם :

הנותן ליעף כח. הנפש היתה עיפה ויגעה מיגיעת יום המול וה' תחזירה לו חרשה ונכוחה

שיח יצחק

ע"ד חרשים לבקרים ולא עוד אלא בכל עת כח האדם נשפע מלמעלה ואלמלא יצויר ח"ו שיפסוק שפעו אפי' רגע לא יהיה לו כח לעמוד ואיך האדם בזה הכח שנותן לו הקב"ה הוא מבעים את בוראו ואדרבה הוא מכחיש ח"ו כח פמליה של מעלה כמ"ש צור ילדך תשי וכו' וכמ"ש הוגעתני בחמאתיך ולכן יאזור כגבר חלציו להחזיק במעויו הקדושה ועבורה הבורא וע"י זה מוסיף כח למעלה וכמ"ש רוכב שמים בעורך וכו' כנודע :

ועוד פירש הרב האר"י ו"ל שהאדם בחמאי לפעמים שאין החמא כ"כ גדול שיש בו כח לסלק הצלם אכן הוא קטן מעט אשר הוא רק מתייש כח האדם והקב"ה בחמלתו עליו נותן כח להצלם. ואם הקב"ה חס עליו ונתן כח להצלם להחזיקו ומדוע הוא לא יחוס על עצמו שלא יגרום תשות כח לצלמו :

רוקע הארץ וכו'. הוא הקב"ה שעשה בעבור האדם הפך הטבע. כי כפי הטבע היה צריך שהמים יסובבו את הארץ שכן הוא סדר היסודות אש רוח מים עפר והוא המכדיל המים ועשה הארץ עליהם למען יחיה האדם. וכל שכן שגם האדם ידרש להפוך את טבעו בעבור עבודת בוראו ולא ילך בשרירות לבו המטעי :

המכין מצעדי גבר. הנה האדם על כל פסיעה ופסיעה צריך לתת תולה להשי"ת כמ"ש מה' מצעדי גבר כוננו. ר"ל שהאדם מעותד למקרים רעים. ולמאורעות הזמן וכמ"ש הפיטן אין רגע בלא פגע הקב"ה ברוב החמיו שומר צעדיו מהמקרים רעים ואיך האדם בצעדיו ששומרם האל הולך בם בדרך רע למרות את רצונו ולכן החרד אל דברי השי"ת קידם שילך לאיזה מקום יפלא מעגל רגליו ויראה אם הליכה זו אין בה שמץ עבירה ח"ו. או אם היא דוקא לצורך גופו ואז ישא רגליו בשמחה ואם לאו לא יזוו ממקומו וכמ"ש חשבתו דרכי וכו' פלא מעגל רגלך וכו' :

שעשה לי כל צרכי. ברכה זו נהקנה על לבישת המנעל ויתן אל לבו לשוב מכמה עונות שחייב עליהם נדוי בידי שמים רח"ל והיה צריך ללכת יחף ונוף כמו המנודה ולכן יתעורר מאד ויבקש מחילה וסליחה מקונו. וכמו כן יתן אל לבו שכמו שאם האדם לובש כל מלבושיו החשובים ורק המנעל אינו טוב כל מלבושיו לא יהיו לו לכבוד כן האדם אם היו כל מעשיו טובים ומצות גמילות חסדים שהיא ברגל לא קיים אותה או לא יהיו לו כל מצותיו להפארת. וכן יזכור לשוב מעונות הנדשים בעקב :

אזור ישראל בגבורה. עיקר הגבורה שאור בה הקב"ה את ישראל הוא היצר הטוב והקדושה ששם באדם כדי להתגבר על יצרו שהיצר הרע של ישראל הוא בערך היצר הטוב של עכו"ם והיאך האדם לא יתגבר על יצרו באותה גבורה שחננו השי"ת והוא החליש אותה הגבורה ולכן יאזור כגבר חלציו וישנם מתניו ולא ימה אשורו מני דרך. דרך הקדושה :

עומר ישראל בתפארה. שהקב"ה הזהיר את ישראל במצות כדי שיהיה להם לעטרת תפארת וכיצד האדם מתרשל ומתכמל מהמצות שהם עטרת תפארתו ולכן יאזור כגבר חלציו לקיים המצות ולא ישוב מפני כל ובשמחה רבה ובזריזות כמי שלובש עטרת תפארת :

שלא

שרא עשני .. הקב"ה הוזהרנו בתורה לא תעשו כמעשיהם ובחקותיהם לא תלכו והוא מברך לשמו ותברך שלא עשני .. צריך שלא לעשות כמעשיהם ובאיוה דברים שיש בהם מדרכי האמורי ושלא להתרמות להם אפי' בערקתא דמטנא :

שרא עשני עבד. הקב"ה חם עליו וכראו בן חורין אף את גופו. כמה ידרש האדם שישתדל לחום על נפשו שלא למכור איתה לשפחה לסטרא אחרא ב"ט וכמו שפירשו בוהר על פסוק כי ימכור איש את בתו לאמה וכו' וכן לתת לב על הענינים המעכבים את הגאולה שלא יגרום מצדו להיות עבד כי ימלוך :

שרא עשני אשה. ברכה זו היא הוראה להשי"ת שלא בראו אשה לפי שהיא פטורה מן מקצת המצות ומן התורה והוא מברך על אותה ההנאה שהוא מתחייב בחורה ובמצות שאין לך הנאה גדולה מזו ולכן יתן אל לבו באיוה פנים הוא מברך להשי"ת ברכה זו והוא בבחירתו וברצונו מבטל את התורה והמצות ולפעמים אפי' קביעות לתורה אינו קיבע אם יהיה לו איוה הנאת ממון וכיוצא ולפעמים יתעצל גם בלתי שום הנאה ואם כן האשה טובה הימנו שעל כל פנים הקב"ה לא חייבה בתורה ובמצות ואיך לא יתביש שמברך שלא עשני אשה. שהוא טוב מאשה. ובאמת שהאשה טובה ממנו ולכן החי יתן אל לבו ויעמיק בדבר ויראה חסרונו וימלאהו : **המעביר** חבלי שינה וכו'. יתן אל לבו שאם הוא מברך להקב"ה על העברת השינה מעיניו כדי שיוכל להתפלל ולעסוק בתורה ובמצות ולישא ולתת כאמונה אז אותה העברת השינה מעיניו הנאה לו והנאה לעולם וראוי לברך עליה באמת אבל אם הולך בדרך רע ואינו עוסק בתורה ומצות אז שינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ויותר טוב היה שהיה נשאר ישן ולכן הצריך עיניו בראשו כשיברך ברכה זו תהיה כוננה ומחשבתו שמורה להשי"ת על העברת השינה כדי שתהיה הנאה לו והנאה לעולם בעשותו כמעשה הצדיקים :

גומר חסדים טובים. יאנח בשברון מתנים על אשר היה כפוי טובה על כמה דברים שנמלו השי"ת ברחמיו וברב חסדיו מתחילת בריאתו עד יום היותו לאיש ועד יום פטירתו ג"כ הוא מצפה לחסד האל ולהיננתו והוא שולם רעה תחת טובה כמ"ש רז"ל לעבד שנתן לו רבו מעות לענג עצמו בהם והוא הלך ולקח בהם מקלות להכות בהם את בני ביתו של רבו היש לך עבד רע מעללים גדול מזה כן הדבר הזה הקב"ה גומל החסדים לאדם לכלכלו ולהחיותו ולשמור בריאותו ובאיתו הגמול עצמו הולך ועושה הפך רצונו ומקלקל את העולמות באותם החסדים שהשפיע לו מן השמים :

דיחי רצון שתצילנו היום וכו'. שהם י"א מיני רע כנגד י"א קליפות וכנגד י"א ארורים שבתורה שכל ההוק והחולאים וכל פגע ומקרי רע נמשכין מצדן והן רצועה בישא לאלקאה בהון לחייביא כמו שכתוב בוהר. באיוה פנים מכש מהשי"ת שיצילו מידם והוא שהנכרים על הקדושה ח"ו ונתן להם הכח לפעול הרע ע"ד שאמר הכתוב כי גמול ידיו יעשה לו ודומה למי שמסר הרבו ביד שונאו ואח"כ מהחנן מאלוהיו שיצילו מחרב השונא ולכן ישוב בתשובה שלימה ושכ ורפא לו :

שיה יצחק

דינים לברכות השחר

(ודיני נמיטת ידים וברכותיה אכתוב להקן)

א) אלהי נשמה יברך תכף אחר אשר יצר. האר"י ז"ל. ואין למחות ביד הנהגים שלא לסומכה. (הרב הסניח בשלמי צבור. ובית עובד):

ב) כל הברכות אלו אין לברכם קודם חצות כן נראה מדברי הרב נהר שלום בענין קימת חצות דוק ותשכח:

ג) אם בירך מחיה המתים במקום אלהי נשמה שנתת יצא. פר"ח סי' מ"ו. ומי שאיחר לבא לכה"כ והוכרח להתפלל עם הצבור שאחר התפלה אומר

ברכות השחר לא יאמר ברכת אלהי נשמה שכבר יצא בברכת מחיה המתים (פר"ח סי' נ"ב):

ד) הנותן לשכוי יש לברכה אחר חצות כשקם באשמורת אף שלא שמע קול התרנגול עם שאר ברכות אף שלא נתחייב בהם (מחבר סי' מ"ו):

ה) חרש מברך הנותן לשכוי (אחרונים) וכן עקר וסומא לכולי עלמא יברך הנותן לשכוי (אחרונים ופשוט):

ו) פוקח עורים סומא נמי מברך פוקח עורים (שו"ת ברכה סי' ט"ו וכן העלה הרב המגיה בשלמי צבור דף מ"ה ע"ב ע"ש):

ז) היכא דבעי לומר פוקח עורים ומעה ואמר מלביש ערומים ותוך כדי דבור אמר פוקח עורים יצא ידי פוקח עורים (פנים מאירות ח"א סי' נ"ח):

ח) זוקף כפופים אם בירך אותה קודם מתיר אסורים לא יברך מתיר אסורים (ש"ע סי' מ"ו):

ט) הנותן ליעף כח צריך לאומרה ויש לאומרה אחר מלביש ערומים (ברכ"י ושב"ב סי' מ"ו):

יוד) המכין מצעדי גבר ואח"כ שעשה לי כל צרכי (כמ"ש בסדרים וי"א כמ"ש בש"ע ועיין במ"א ואחרונים סי' מ"ו מורה באצבע):

יא) שעשה לי כל צרכי אין לברך בט"ב וביוה"כ אף שלובש מנעל של לבדים. והאבל אומר אף שחולך יחף וכן הוא המנהג להחולכים אחר עקבות

האר"י ז"ל (שם):

יב) שלא עשני .. אם בירך שעשני ישראל במקום שלא עשני .. יצא ולא יברך שלא עשני עבד אמנם יאמר שלא עשני אשה (הרב המגיה רש"ץ דג"ד):

יג) שלא עשני אשה אם בירך אותה תחלה יכול לברך אח"כ שלא עשני .. ושלא

ושלא עשני עבד (ברכ"ו סי' מ"ז וכן הסכים הרב המגיה בש"ץ שם):

יד) נשים מברכות שלא עשני נזיה שלא עשני שפחה בשם ובמלכות אחרונים ודלא כהרב יעב"ץ בסדורו שכתב לאומרה בלי שם ומלכות. ומברכות שעשני כרצונו בלא שם ומלכות (פר"ח):

מו) גר לא יברך שלא עשני עכו"ם (ברכ"י):

מז) בברכת שלא עשני אשה יכוין שנתן לו הש"ת צורת איש וכח זכר כגודע (הרב מוהר"ז ז"ל בספר נגיד ומצוה):

יז) כתוב בספר חסידים סי' תקמ"ב וז"ל לא יתחיל אדם ברוך אתה ה' עד שיחשוב בלבו על מה יש לו לומר הברכה כמו אם רוצה לברך אשר יצר יכוין שרוצה לברך אשר יצר:

יח) כתב מרן סי' ה' יכוין בברכות פי' המלות וכשיזכור ה' יכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל ויכוין בכתיבתו שהוא היה והיה ויהיה. ובהזכירו אלהים שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם:

יט) כתב הרב"י ז"ל כתבו גורי האר"י שיצייר שם הויה ברוך הוא בדעתו ובתוך ה' אחרונה יש שם אדנות. וגם ישלב שני השמות יחד ואשרי חלקן הזוהר לכוין בכל האזהרות שיוציא מפיו ומצוה גוררת מצוה כי זו המחשבה מועלת תועלת עצום שיזכור ולא יסתפק אם בירך אם לא מאחר אשר שם בלבו לכוין האזכרה:

וכתב הר"א ז"ל כפי' הברכה וז"ל ברוך אינו לשון פועל אלא כמו רחום חנון שהוא עצמו מקור הברכות ואינו מקבל הברכה מאחרים. והרשב"א כתב שהטעם שהקנו הברכות בלשון נוכח ונסתר ספני שהקב"ה הוא נגלה ונסתר כמ"ש ברכי נפשי את ה'. ה' אלהי גדלת סוד וכו' עומה אור בשלמה והברכה היא בדבור הפה ומחשבת הלב. הלב נעלם והקול נשמע. וכן האדם מורכב גוף ונשמה וראוי היה להתרבה בקינו ולעמוד בכחו המיד מצדו נשמתו אלא שאינו יכול מצד גופו לכן ברכותיו בנוכח ונסתר וזה הטעם נכון הוא. ואם האמר מה יועיל להקב"ה בברכותיו. כמאמרם ז"ל כל המברך מתברך. וכן כתיב שאו ידיכם קדש וברכו את ה' יברכה ה' מציון. והטעם בכל הברכות שנצטוונו לברך את ה' ע"כ המצות לפי שבחר בנו וקדשנו במצותיו וגם על המון ושאר הנאות להודות לו על הספיקו לנו את צורכנו להיות גופנו בריאים ושישארנו נשמותינו בחיים להתכונן חסדי ה' וגודה לשמו:

שיח יצחק

(א) צריך לומר המעביר חבלי שינה מעינינו ותנומה מעפעפינו (ש"ק):
 (ב) ברכת המעביר וכו' עד גומל חסדים טובים וכו' הכל ברכה אחת ולפיוכך אין לענות אמן עד שיחתום גומל וכו' (ש"ק):

(ג) ולכן צריך לומר ויהי רצון בוא' (ש"ק):

(ד) נוסח ויהי רצון שתרגילנו בלשון רבים (ש"ק):

(ה) נוסח שתצילנו היום צ"ל י"א דברים לא פחות ולא יותר ואלה הם. מעזי פנים. ומעזות פנים. מאדם רע. מיצר רע. מחבר רע. משכן רע. מפגע רע. מעין הרע. ומלשון הרע. מדין קשה. ומבעל דין קשה. וכו' ולא עוד:

והי"א אלו הם כנגד י"א קליפות וכנגד י"א כמטני הקמורת וי"א מיטין גי' מ"ה שהם הקליפות הנראים מהם מפני שבאו משבירת הכלים הנקראים מלכין דמיתו דכתיב וימת וימלוך ואנו מתפללים שיצילנו מידם הקב"ה וימית אותם בסוד ובלע המות לנצח וסוד ממי'ן אלו הם ראש מות שנתחברו לאותיות ו"ה כפ"ש בוהר ושוב ראיתי שכתב הר"ן שפירא כן:

אם מברך ברכות השחר אף אם לא נתחייב בהם דעת מן בספר הקצר בכל דיני ברכות השחר שאם לא נתחייב בהם יברך בלא הזכרת השם וכ"כ בסו' מ"ו שאף ברכת התורה אם למד כל הלילה אין צריך לחזור לברך ברכת התו' כל זמן שלא ישן אכן הרב האר"י ז"ל כתב שכל הח"י ברכות שיש מן נשילת ידים עד ברכת התורה כולם חייב אדם לברכם בכל יום אף שלא נתחייב בהם כלום כי כולם רומזים אל אורות עליונים ולכן אפי' אדם שלא ישן ולא הסיר כסותו ומצנפתו וכיוצא בהם חייב לברך בשחרית כל הברכות. וכן פסק מור"ם ז"ל בהגהה חוץ מנטי' ואשר יצר אם לא עשה צרכיו. וחזן מברכת שעשה לי כל צרכי כט"ב וביזה"כ שאז כל העולם יחפים כן כתב מוהר"ח בס"ה ע"ש וכן פסק הב"ח. אמנם הפר"ח ז"ל כתב דכבר נהפשט המנהג לאימרו בין אם נתחייב בין אם לא נתחייב. וכן כתב הלבוש ז"ל. וכ"כ בספר מטה יהודה ז"ל דכבר נהגו העולם בדבר זה לברך אותם. וכן כתב בספר מאמר מרדכי שכבר נהגו לברך כל הברכות האלו בין נתחייב בין לא נתחייב וכסימן מ"ו כתב כי כן הוא המנהג ואפי' במקומות שנמשכין אחר פסקי מרן ז"ל: **וכן** כתב המג"א לענין ברכת התורה דאם היה נעור כלילה כולה כשיאיר היום צריך לברך ברכת התורה שלא היה דעתו לפטור רק יום א':

(א) מי שאיחר לבא לבהכ"נ והוכרח להתפלל יוצר ועמידה עם הצבור ואומר ברכות השחר אחר תפלה ולא יאמר ברכת אלהי נשמה שכבר יצא בברכת מחיה המתים (פ"ג קשר גודל):

(ב) הנותן לשכוי יש לברכה אחר חצות כשקם באשמורת אף שלא שמע קול התרנגול

התרנגול עם שאר הברכות אף שלא נתחייב בהם מחב"ר סי' מ"ז וכן מצאתי
בספר הפרדס כ"י שהשיבו מן השמים לרבינו יעקב שאפי' לא שמע קול
תרנגול וכיוצא וברך (ש"ע):

מוסר לברכת התורה

ברכת התורה שהיא על הנאת התורה והשמה ששמח בה כמו שתקנו כרכה על הנהנין
שנהנה באכילתם כך הוא מברך על הנאת התורה. ומה יענו ליום הפקודה שבשיקח
ספר בידו נופל עליו תרדמת העצלות הפך הנאת האכילה שהוא מתענג באכילתו ובתורה לא
מבעיא שאינו מתענג אלא שמתעורר לאחוז הספר בידו ולא תהיה כהנת כפונדקית או לנו
מיום הדין ר"ל. לכן צריך להזהר בברכת התורה הרבה דאמרו רז"ל על שאלת על מה
אברה הארץ ולא ירעו המעם עד שאמר להם הקב"ה על עונם את תורתו הוא שלא היו
מברכין ברכת התורה משום שצריך להודות לה' שנתן לנו התורה להורות שהתורה היא חשובה
בעינינו לפחות כשאר הנאות דהיינו שאינה בעינינו לטורח ולמשא ח"ו או כאומנות להנאת
עוה"ו אלא שהיא שעשועינו כי על ידי התורה האדם יודע מה הוא ועל מה בא לעולם וע"כ
מי שאינו נזהר בה אינו זוכה לכן ת"ח:

דיני ברכת התורה

(א) ברכת התורה צריך להזהר בה מאוד (ש"ע מ"ז). ולא יקרא פסוקים ואפי' דרך
תחנונים. וכן לא יקרא משנה או גמרא ולא יכתוב דברי תורה אעפ"י
שאינו קורא. (בית עובד):

(ב) אם הפסיק בין ברכת התורה ללימוד אין בכך כלום והנכון שלא להפסיק
ביניהם. ולכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה (ש"ע):

(ג) ואם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו. ושינה ומרחץ ובית הכסא ואפי' שינת
קבע על מטתו לא הוי הפסק ואין צריך לחזור ולברך ברכת התורה
לחזור ולברך ברכת התורה אחר השינה וכן נהגו (ש"ע):

(ד) אף אם למד הלילה הלילה חולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך
על למוד הלילה כל זמן שלא ישן ש"ע. ומשמע שאם היה ניעור כל
הלילה אין צריך לברך ברכת התורה בבוקר ועיין לעיל שכתבתי שצריך לברך
בבוקר אף שהיה ניעור כל הלילה:

שיח יצחק

ה) המשכים קודם אור היום ללמוד צריך לברך ברכת התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבהכ"נ (ש"ע):

ו) מי שמת לו מת בלילה ונקבר שעה אחת או שתי שעות מהיום לא יאמר אח"כ כל ברכות השחר כיון דבשעת החיוב פטור היה מלאומרם אלא אומר ברכות אלו בלבד שלא עשני גוי ועבד ואשה וברכת התורה (מג"א סי' ע"א דבר משה ח"ג סי' י"ג):

ז) אם קראוהו לס"ת קודם שבירך ברכת התורה לא יחזור לברך ברכת התורה שכבר נפטור בברכת ס"ת (ש"ע סי' קל"ט):

ח) אם נסתפק אם בירך ברכת התורה לא יברך (מחב"ר וכן עיקר):

ט) גר יכול לברך אשר בחר בנו מכל העמים ולא ישנה (אגרות הרמב"ם סי' ט')

יוד) אם בירך ברכת התורה לעצמו ותכף ומיד קראוהו לקרות בס"ת עולה לס"ת ובעוד שהולך לתיבה יקרא פסוק אחד ובהכי ליכא איסור ברכה לבטלה וחוזר לברך על קריאת התורה בס"ת (פר"ח סי' קל"ט):

יא) ברכת אשר קדשנו על דברי תורה. והערב נא הם שתי ברכות ועם כל זה יאמר והערב (האר"י י"ל):

יב) יכול לומר שירות ותשבחות קודם ברכת התורה ואפי' שיש בהם פסוקים (ברכ"י):

יג) הנוהגים קודם כל מצוה לומר פסוק ויהי נועם לא יאמרוהו קודם ברכת התורה (ברכ"י שם קשר גודל):

יד) הנוהגים לומר פסוק וארשתך לי באמונה וכו' אחר לבישת התפילין לא יאמרו אם לא ברכו ברכת התורה (צפורן שמיר סי' ב'):

טו) וכן אין לומר פסוק שמע ישראל על המזוזה אם לא בירך ברכת התורה:

מוסר לפרשת עקידה

הנה עיקר תקנת אנשי כנסת הגדולה לקרות פרשת העקידה כפי הפשט כתב הלבוש כדי להכניע את היצר והענין הוא שצריך האדם שישים דעתו על ענין זה אשר יצחק אבינו ע"ה מסר נפשו למוה על דבר כבוד שמו וכמו שאמרו בוהר והאלהים ניסה את אברהם את יצחק מבעי ליה שיצחק היה בן ל"ו שנה באותו פרק ואביו זקן ודאי שאם לא היה רוצה לא היה יכול לו אלא את אברהם את לרבות את יצחק שגם יצחק היה בכלל הנסיון שמסר נפשו למיתה לאהבת ה' ואברהם אבינו ע"ה עם היוחו רחמן ואער במדת החסד כבש רחמיו ומבעו והתאור

והתאור לשחיט את בנו יחידו על מצות ה' כ"ש אנחנו בני בניו שצריכים להתדמות לו בחשק עבודתו יתברך למסור נפשנו וממונינו על חשק מצותו יתברך ומכל שכן שצריכים לשבור תאוהינו הנשמית כגון לעמיד בהשכמה לעסוק בתורה ותפלה וכמ"ש בעל העקידה דעקידת הכנים ושחיטתן אינה נרצית לפניו יתברך רק ההכנעה וההשתעבדות לו בלי שום מחשבה פסולה. וע"ז נאמר לרוד בשנותו את מעמו שישנה את טבעו ומעמו לפני אימלך השי"ת ויגרשהו היצה"ר וילך וא"כ שעיקר תקון אמירת פרשת העקידה כדי להתבונן כמעשה האבות ולהתדמות אליהם וכמו שרמו הפסוק ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה שהיא בחינת יראה אשר יאמר היום כהר ה' בבה"כ שהוא מקדש מעט שנקרא הר בשביל ה' יראה שייראו הכנים מהשי"ת וא"כ איך יוכל האדם לאימיה בלתי שום לב. והנה האדם צריך לפחות להתרומה לחיזו יער ולמה יגרע מהם הלא הראה שטבע הקוף שכל מה שרואה שהאדם עושה הוא עושה כמותו כידוע והוא בשביל שרואה שהתכת אבריו קרובה להתכת איברי האדם ולכן הקוף ירצה להתדמות לו במעשיו ואם כן איך אנחנו רואים מעשה אבותינו הקדושים ואין אנחנו נוהגים לב להתדמות להם או לנו מיום הדין. וצריך האדם ליקח ק"ו שאם איש אחר נכנס בהיכל המלך וראה הסגנים והפחות כולם עומדים צפופים ביראה ורתת והוא בא וישב כמה ראוי למלך להענישו מאחר שענינו ראו שהפחות והסגנים עומדים ביראה ואיך הרהיב עו כנפשו הוא לשבת. כן הענין שצריך האדם לקחת קל וחומר שאם עמדו עולם ירופפו מאימת מלכו של עולם על אחת כמה וכמה שצריכים אנו לירא ולפחד ולעשות רצונו בלבב שלם ולמעט זה אמרו ז"ל כל האומר פרשת העקידה מוחלין לו על כל עונותיו הענין הוא שכל האומר פרשת העקידה ומתבונן כמעשה האבות וע"ז יוכנע ויתבושש ממעשיו אשר לא טובים וגומר בלבו למסור עצמו על קדושת שמו כמעשה האבות יעשו הבנים או לבו ישבר ולב נשבר ונרכה אליהם לא יבוה. לא כן איתם הקורים איתה כמרוצה ולא ידעו אם פרשת עקידה הם לומדים או השירה ולא נתנו לב להתכונן על הענין בודאי הגמור דלא מבעיא שלא ימחלו לו עונותיו אלא אדרבה מוסיף ח"ו חרון אף והרי זה דומה לרופא שצוה לחולה שיקח סממני רפואה מיני עקרים ושרשים של איזה צמחים ויבשלים ויקח את מימיהם לשתות כל יום ערך מה והוא לא שת לבו לכל צווי הרופא אך קנה העקרים והשרשים האלה ואכלם כלחוד השנה הם וענפיהם שוראי שמלכר שלא יועילו רק יזיקו לו להיות העקרים האלה בעצמים בבטן המלאה ויוסיף מכאוב על מכאובו וכן הוא ענין העקידה שאנשי כנה"ג תקנו לקרות את הפ' הזאת ולהוציא ממנה את תמצית שבה והוא המוסר והתוכחה אשר יצא לנו ממנה. והם לא כן עשו רק קראו אותה כחותה על הגחלים ולא שתו לב על דברי פעולתה שאו נוהגים יד למשמינים לקטרג עליהם ח"ו והוא שאמרו בוהר לא אית וכו' כקרבן העקידה דיצחק דאיתסר ביה ויעקד את יצחק וכו' אתעקד מדה"ד ואתעקד לעילא ולא הוי ליה רשו לאתקרבא לב"ד רברבא דאיהו גבורה ועקידת יצחק מעליא לישראל לאדכרא לה בכל יומא בגלותא וכו' וכן כתב האר"י ז"ל שצריך לכיון במלת ויעקד את וכו' שהקב"ה מעקד כל המשמינים מעל עמו ישראל ואם הוא אומרם בלי כונה בודאי הוא מעורר

אותם לקטרג עליו דוקא ולא יכול לעקדם ע"ד שאמרו רז"ל ע"ע ותתום פה ישמן שאם
 אומרם בלי כונה ארבה הוא מעורר את השמן ב"מ ועל כן כל איש שיש בו דעת צריך להודרו
 באמירת פרשת העקידה לאומרה בהכנעה גדולה ולהתפעל כמעשה האבות זיע"א ולגמור בלבו
 שאם יקרה לו כענין אברהם אבינו זיע"א שימסור עצמו וכן יגמור בלבו שמהיום והלאה להשתדל
 לשבר תאותיו ושרירות לבו הנשמים שהם תענוגי עולם הזה. ולהפך את טבעו באהבת ה'
 ועי"ז נמחלים עונותיו וכל המקטרגים נעקרים עקידה חמה ותתקבל צלותיה וכו' פי"ר :

דיני העקידה והזמירות

(א) לא יאמרו הזמירות במרוצה כי אם בנחת (בית עובד) :

(ב) המוחה לומר הזמירות בנחת ועושה שיאמרו אותם במרוצה נענש ואפי" אם
 היתה כונתו לשמים כדי ללמוד אחר התפלה (ספר כטה כטה) וב"ש
 לאלו העושים שביום שבת יאמרו אותם במרוצה או ביו"ט למען יהיה לו עת
 הכושר להאריך בנגינתם ביוצר וקדיש וקדושה וקודם הוצאת ס"ת ואחריו
 שודאי הם עתידים לתת דין וחשבון :

(ג) אסור לאדם להתפלל בעצבון אלא יהיה כעבד המשמש את קונו בשמחה
 גדולה שאם לא כן אין כח בנפש לקבל הארה העליונה שע"י תפלתו.
 אכן באומרו הודוי או בהזכירו עונותיו יאנק בשבר לב אך לא בשאר התפלה.
 האמנם כי ההכנעה היא טובה אכן תהיה בשמחה גדולה. (מוהר"ח"ו כס' נגיד ומצוה) :

(ד) צריך לדקדק באותיות ותיבות הזמירות ולתת ריוח בין הדבקים כמו
 בק"ש (ש"ע סי' ס"א) :

(ה) מנהג הרב הקדוש האר"י ז"ל לומר הזמירות מתוך הסדור ולא על פה
 ובנחת והכנעה וכל פסוק בטעמו והמשגה בנגונה. וכיום השבת היה
 מרים קולו מעט יותר מבחול בנעימה לכבוד שבת (נגיד ומצוה) :

(ו) הירא דבר ה' יאמר הזמירות בקול שיוכל לבטא בשפתיו האותיות כתקונן (ס' שתי יהות) :
 (ז) מעת שיתחיל הזמירות אפי' קודם ברוך שאמר יזהר שלא ידבר כלל ועיקר
 כי כל הזמירות הם לתקן עולמות ואיך יפסוק בדברים במלים. וכמעט
 על דרך האמת אין לומר מזמורים וכיוצא בין הדבקים של הזמירות כי כל
 הפסוקים והסדר הזה נכון ומתוקן על פי הסוד ורזין עלאין ולא נכון להפסיק

אפי' בד"ת כ"ש בדברים במלים ח"ו וכזהר אמר דעבד קלנא בשכינתא ח"ו
 (מורה באצבע) :

ח) הרב החסיד המקובל האלהי מוהר"ש שרעבי ז"ל היה נזהר שלא לדבר
 שום דבר חול קודם הזמירות והיה אומר שכך צריך עפ"י הסוד (קשר גודל) :

ט) אלהינו ואלהי אבותינו וכו' בפקודת ישועה ד' דפקודת דגושה (נגיד ומצוה) :
 יוד) ישוב ירחמנו. תתן אמת ליעקב. ואין לומר וכל חטאתינו כי אינו מן
 הפסוקים (פיהר"ח"ו עש) :

יא) ישים עצמו כעבד ויתחיל הזמירות ויאמר הכל מתוך הספר וידע לפני מי הוא
 עומד וכל התיבות יאמר כתקונן ביראה ורעדה וקול נמוך (מורה באצבע) :

יב) פרשת העקידה יאמר בכונה וישים עינו ולבו עד כמה מנעת עבודת ה'
 כנו' במוסר ולהזהר מכאן ולהבא. ליראה את ה' רצוף אהבה. (צפורן שמיר) :

יג) כשיאמר ויעקד את יצחק בנו יכוין שיעקוד ה' שרי מעלה כשהם מקמרגים
 על ישראל (עש) :

יד) סגולת העקידה לכבוש הדין ולכן יתאמץ בכונתה וכתבו ז"ל שאם שב
 בתשובה בכונת העקידה יכופר עונו (עש) :

מוסר לפרשת התמיד

הנה קודם אמירת פרשת התמיד צריך להת לב להבנע ולקבל עליו לחזור בתשובה שלימה
 שאפי' כשהיה בהמ"ק קיים אם החוטא לא היה מהרהר בתשובה קודם הקרבת הקרבן
 נאמר עליו זבח רשעים תועבה כ"ש עתה בעונותינו שאין לנו בית המקדש ונשלמה פרים
 שפתינו שצריך לעשות תשובה. והוא ממשל לאדם א' שהיה חייב לחבירו אלף זהובים ולא היה
 לו לפורעם יען שהעני. והמלוה רחם עליו ואמר לו רק שתודה לי שאתה חייב לי זה הסך
 והרצה שאמחול אותו לך והחזיק לי טובה ע"ז ואני מוחל לך. איך האיש הזה צריך לעתיד
 במילין דברי תורה והחזקת טובה וברכה היוצאים מעמקי הלב כן הנמשל שהקב"ה רצה בשוח
 שפתותינו במקום חטאתינו הרבים איך ידרש לנו להודות ולהתודות בלב שלם ולשוב בתשובה
 ולמעם זה תקנו קודם פרשת התמיד לומר יהי רצון ותמחול לנו את כל חטאתינו וכו' שמראים
 את עצמנו שאנחנו שבים בתשובה שלימה ובבקשים בתחנון שימחול ויסלח את כל עונותינו
 כדי לומר אחריו פרשת התמיד כדרך שהיה החוטא מתודה קודם הכאת הקרבן וכן בשעת
 קריאת פ' התמיד צריך לאומרה בכונה גדולה וחזקה מאחר שהמחשבה פוסלת בקרבן כ"ש
 שהמחשבה פוסלת בקריאת הקרבן. וצריך להבין כי מלת קרבן היא על שם הקרבת העולמות
 בולם

שיח יצחק

כולם אחר כאחד יגשו ואם היא בלא כונה איך יתכן שהדבור בלא מחשבה פעול פעולתו
 ופסוק מלא דבר הכתוב זכחי אלהים רוח נשברה שעיקר הקרבנות והזבחים הם רוח נשברה
 שישבר לבו ויאמר אותם בהכנעה ויצרף אליהם הכנעה על בהמ"ק שחרב בעונינו וחמרנו
 כל טוב ואין לנו כי אם שיח שפתותינו. ונדמה עתה לעשיר גדול שכשהיה עשיר והיה
 עומד על פתח איזה חנות היה קונה באלף זהובים כפעם אחת ועתה שהעני עוני גדול אין
 בכחו לקנות רק בפרומה ואוי לו. איך לא ישבר לבו לרסיסים בזכרו ימי עושרו. או לנו כי
 לא נשאר לנו רק מעט מהרבה והמעט הזה שדוף קדים דבור בלי מחשבה. ובכל זאת כמה
 עלינו להקויר מפו אלו הרברים כאשר הם שארית הפליטה מכל המזבה שהיה לנו בזמן בהמ"ק.
 ובפרט פרשת הקטורת יכוין בה תרבה כי הפליגו הרבה בזה הקדוש כפ' ויקהל (דף ר"ח)
 וז"ל מילא דא נזרה קיימא קמיה דקב"ה דכל מאן דאסתכל וקרי כל יומא פרשתא דקטורת
 ישתזיב מכל מילין כישין הרשין דעלמא ומכל פגעין כישין ומתרהורא בישא וכו' ולא יתוק כל
 ההוא יומא דלא יכיל סט"א לשלמאה עליה ואצטריך דיכוין בה אטר רבי שמעון אי בני
 נשא הוו ידעין כמה עילאה עוברא דקטורת קמי קיב"ה דהוו נטלי כל מילא ומילא מניה
 והוו סלקין לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא וכו' ואי יכוין בה בכל יומא אית ליה
 חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאתי ויסלק מותנא מניה ומעלמא וישתזיב מכל דינין דהאי
 עלמא מסמריין כישין ומדינא של גהינם ומדינא דמלכותא אחרא וכו' יעו"ש באורך הביאו בצפורן
 שמיה. ומאחר שידעת כ"כ מעלת הקטורת כמה אתה צריך להזהר לקרותה מלה במלה:

דינים להנז'

- (א) פרשת התמיד יען שאמירתה במקום קרבן התמיד אין לאומרה אלא ביום לא
 קודם אור היום (טור סי' מ"ז בשם הרא"ש ד"ל):
- (ב) אם אמר פרשת התמיד קודם אור היום נראה לי דלא יצא ידי חובת תקנת
 חכמים וצריך לחזור ולאומרה ביום ודלא כהרב חק"ל א"ח סי' .. כמו שכתבתי
 בתשובתי:
- (ג) לא יאמר פ' התמיד שני פעמים בבוקר מפני שהוא כמקריב שני תמידין והוא
 בעובר על כל תוסף ועוד דהוה ליה כמקריב חולין בעזרה (טור שם):
- (ד) מטעם זה נראה לי שאם נסתפק אם אמר פרשת התמיד אם לא שאינו
 רשאי לאומרה לשם חיוב פרשת התמיד וכנז' ולכן אם ירצה לאומרה
 מספק יכוין באמירתה כקורא בתורה כנז':
- (ה) צריך לאומרה בבית הכנסת בצבור ואם אי אפשר לומר פרשת התמיד

בצבור יכול לאומרה בבית ולחזור לאומרה בבהכ"נ עם הצבור ויכוין בפעם

שנית כקורא בתורה (מור שם ומור"ם בהגהה) :

ו) טוב לאומרה מעומד ומיהו גם אם אמרה מיושב יצא (אחרונים) לכן יחיד שרוצה להחמיר על עצמו לאומרה מעומד תבא עליו ברכה אבל בצבור לא ישנה ממנהג הרבים משום דמחזי כיוהרא ולא יעמוד בין היושבים :

ז) באמירת פרשת הקטורת הפלינו מאד בזוהר כנז"ל. לכן יזהר באמירת הפרשה והבריתות לאומרם בכונה גדולה. ולפחות יאמר אותם בנחת ולא במרוצה ויתן דעתו להבין פירושן של דברים :

ח) טוב למנות באצבע ו"א סמני הקטורת (מורה באצבע) :

ט) ביהי רצון שקודם פרשת התמיד במקום שכתוב שיבנה בית המקדש צ"ל שתבנה בית המקדש (קשר גדול) :

מוסר לזמירות

בזמירות שהם להלל ולשבח לשמו יתברך צריך האדם שיתן אל לבו גדולת הבורא ושפלות ערך האדם ומצבו שבחר בו יתברך להללו ולברך בשמו ולהיות מנגן ומזמר לפניו יתברך ויחרר האיש וילפת בראותו צבא מרום מלאכי עליון עונים באימה ואומרים ביראה שבחיו של הקב"ה ואיך אנוש רמה אשר בעפר יסודו. אשר לרוב ענותנותו יתברך נתן לנו רשות לשרת ולברך בשמו ובבואו לברך ולהלל לפניו ישלח דברו מן השפה ולחוץ ולבו הילך חשכים וכסיל לא יבין לפני מי הוא עומד ומהו אומר והלא כמה רבי רבבות מלאכי שרת מהללים שמו וכמה מלאכי השרת שלא נתן להם רשות לשיר אלא פעם אחת בשמטה וכו' והוא יתוש קרמו ומלא חטאות שניתן לו רשות להללו ולשבחו הלא כמה וכמה צריך שיקרע סגור לבו לפחות להכנע ולירע מה שהוא אומר ובפרט אם ידע שלמה נקרא זמירות שהם מכריתים וזותכים כל גרודים והמונים שבאוויר השמים כדי לעשות מעבר לתפלת האדם שבעפר יסודו כדרך ההולך למקום גדווי חיה שמהלך לפניו אנשי חיל כן אנשי כנסת הגדולה הקנו לומר זמירות אלו לפני התפלה להכרית כל המשמינים שבאוויר השמים ותעבור התפלה בלי שום קטרוג ולשון זמירות הוא מלשון זמיר עריצים שמכניע את העריצים שהם הקליפות וזה רמו זמירות היו לי חקך (מלשון זכרת הזוללים בזמירות) בבית מגורי לשון מגור שהיה מתפחד מהמשמינים והנה כמו המגל יורש שיהיה מברזל חוק וג"כ מחודר כן הזמירות אלו ידרשו שיהיו חזקים כמוצאם בפה וגם מחודדים במחשבה. ובאמת כי המעמיק בדברים אלו חרדה ילבש וחיל יאחזנו לומר שירותיו וזמירותיו ביראה ואהבה מלה בסלה ולא

(נד)

יאמר

יאמר אוחם במרוצה להניד הנח ולהניח הנע הלא תראה במלת מגדול ומגדיל שבכרכת המון כמה קולמוסים נשתברו איך ומתי יאמרו מגדיל ומגדול. ואיך האדם בומירותיו ירוץ כאיל ויבא לידי שגיאות רבות בקריאתם וכמה מלות ודברים יתהפכו פירושם. והלא המנהג כשקוראים כתב הבא מחבריהם איך קוראים אותו מלה במלה כדי להבין מה שכתוב בו מה יענו ליום הפקודה כשקוראים הזמירות שבחי יתברך אחת למעלה ושבע למטה אכיל הדא ופרי תרי ובפרט המחסרים הזמירות שהוא מחסר מסדר מתקני התפלה שירעו שהרבר הזה הכרחי ותקנו אותו אוי להם ומכאן אתה רואה גנות האנשים שמניחים הזמירות מתחלה העקידה. לאחר התפלה. והלא מי שיש לו חיל לשומרו בדרך יניחם לאחריו. בן העקידה היא לעקוד המשמינים והזמירות כנו' כולם לסול דרך לתפלה מה יועיל כשמניחים אותם לאחר התפלה :

דינים השייכים להודו

(א) אם לא יש מנין לומר הקדיש קודם הודו אין להפסיק ולהמתין עד שיהיה מנין כדי לומר הקדיש אלא יאמרו מיד הודו עד ברוך שאמר ויאמרו קדיש קודם ברוך שאמר (הרב המגיה בשלמי צבור דס"ה) :

(ב) אין להפסיק כל כך בין פרשת התמיד וכו' להודו כי זה המזמור של בין הערבים משירו לה' כל הארץ עד וחלל לה' ולכן אין להפסיק בנתיים כמו שנוהגים (שם) :

(ג) ממעם זה אין להמתין קודם הודו לאדם חשוב או גדול שעדיין לא בא אלא יאמרו הודו עד פסוק ה' מלך וימתינו שם עד שיבא האדם חשוב או הגדול שרוצים להמתין לו :

(ד) ה' מלך ופסוק והיה ה' למלך וכו' צריך לאומרם מעומד (נגיד ומצוה) ודלא כהרב פר"ח שכתב שגם הפסוקים שאומרים אחר ה' מלך על דרך הסוד צריך לאומרם מעומד דליתא דאין צריך לומר מעומד כי אם פסוק והיה ה' למלך וכמ"ש משם האר"י (יד אהרן סי' ז') :

(ה) הרב האר"י היה נוהג כשהתקל אומרים ה' מלך והוא ז"ל היה אומר הזמירות ועדיין לא הגיע לה' מלך היה קם מעומד והוא לא היה קורא עמהם אלא היה אומר הזמירות במקום שהוא עומד בו. וכתב הרב פר"ח ז"ל דדוקא הוא ז"ל שהיה מכוין להעלות העולמות על הסדר. אבל

אנו שאין אנו מכוונים יותר טוב לומר ה' מלך עם הצבור ואח"כ יהזור למקומו
להזמירות במקום שעומד בהם :

(ו) יתעורר מאד ביראה באהבה והכנעה ושמהה לומר כל הזמירות ובפרט
פסוק ה' מלך וכו' ויזהר שלא לבלוע התיבות או האותיות ובפרט
האזכרות וידע נאמנה כי בכל אות ותיבה יש סודות נוראות להפליא לכן
לכל הפחות להזהר לומר התיבות במספרן כמשפט ביראת ה' :

(ז) כשאומר אל נקמות ה' אל נקמות הופיע יכוין מאד שה' ינקום נקמת עשרה
הרוגי מלוכה וגופין קדישין יבררו נצוצי הקדושה אשר בעולם העשיה
וזהו השב גמול על גאים :

(ח) מה מאד הפליגו באמירת למנצח בנגינות בציור המנורה וכתבו ז"ל ששכרו
רב ועצום :

(ט) צריך לומר הנוסח של ברוך שאמר של פ"ז תיבות דוקא ולא בנוסח
אחר כי הנוסח של פ"ז תיבות הוא המתוקן והמלוכנ אשר תוכו רצוף
מדות נוראים ככתוב בכתבי האר"י זצ"ל :

(יוד) אף אם הצבור אומרים נוסח אחר הירא דבר ה' יאמר בינו לבין עצמו
הנוסח של פ"ז תיבות (מחב"ר בקונטרס אחרון סי' ג"א) :

(יא) צ"ל בפה ולא בפי ביוד (פר"ח שם זכ"כ המג"א שם בשם האר"י ז"ל) וכ"כ מהר"יץ בס'
נגיד ומצוה ונתן טעם כי בפה עולה גי' פ"ז כנגד פ"ז תיבות שבנוסח :

(יב) צ"ל הפְּרִיזֵת הבית בשוא והריש בחיריק (פר"ח סי' ג"א) :

(יג) לפי טעם זה שכתב מהר"יץ ז"ל לומר בפה יש ללמד להנוהגים לומר הנוסח
האחר דאינו מפ"ז תיבות שיאמרו בפי ביוד כי אין שייך להם טעם
הנז' אך בספר הכונות למהר"י פאפיראס ז"ל כתב טעם אחר לומר בפה בהא
דברוך זה הוא כנגד תקון הי"ב שהוא סוד הפה. ולפי זה גם הנוהגים לומר
הנוסח האחר טוב שיאמרו בפה בהא :

(יד) בתשבחות בחיריק (מג"א בשם האר"י זלה"ה וכ"כ בספר נגיד ומצוה וכ"כ בשו"ר כנה"ג) :

(טו) ה' העולמים בצירי תחת החית ופירושו שהוא חיים של עולמים כמו שהוכיח
הרב תו"ט (סוף פ"ז דמס' תמיד) ואף שכתבו האחרונים שרבו מהר"ל מפראג
אמר לאומרו בפתח תחת החית וגם הרב תו"ט חזר בו והסכים לומר בפתח

שיח יצחק

מ"מ העיקר הוא לומר בצירי כי כן הוכיח בס' ישרש יעקב ובס' עיקרי הדמ
והרמב"ם והרד"ק והרמ"ע דו"ל בצירי וכן העיד הרב תפלה לדוד שבועיה"ק
ירושלים תו"ב בבית מדרשו של שם הוא הרב החסיד מהר"ש שרעבי ז"ל אומרים
חי בצירי :

מזו אף על גב דהעיקר לומר חי בצירי מ"מ אין לשבש הספרים הכתובים
בהם חי בפתח כיון שכן הגרסא למודה בפה כל אדם. וגם כבר האריכו
מהר"מ קאזים והרב מהר"י בריאם ז"ל בתשו' כ"י להוכיח שהאומר חי בפתח
גם לפי הדקדוק אינו טועה (ברכי יוסף סי' רי"ז) :

יז) באמצע ברוך שאמר אין להפסיק אפי' לענות אמן של ברכות שישמע
מאחרים שמברכים (הרב האר"י ז"ל ברכ"י סי' נ"א) :

יח) קדיש וקדושה וברכו יכול לענות אפי' באמצע ברוך שאמר מידי דהוי אק"ש
וברכותיה דעונה באמצע הפרק (הרב המגיה בס' שלמו צבור דס"ו) :

יט) אם סיים ברוך שאמר קודם החזן עונה אחריו אמן (ש"ע סי' נ"א) אבל אם
סיים בבת אחת עם החזן לא יענה אמן דהוה ליה כעונה אמן אחר
ברכותיו. (לבוש מג"א וברכ"י שם) :

כ) צריך לזוהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח ברכות
(ש"ע סי' ז') ואפי' לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח
(מור"ם - בהגהה שם) :

כא) אע"ג שכתב הש"ע דאסור להפסיק בדבור כתבו האחרונים ז"ל דאף בשתיקה
אין להפסיק :

כב) לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו תוך פסוקי
דזמרה ואפי' בין מזמור למזמור כמו שהדין בק"ש :

כג) לצורך מצוה מותר להפסיק ברמיזה תוך פסוקי דזמרה אפי' בתוך המזמור
דלא עדיף מק"ש דמותר להפסיק ברמיזה לצורך מצוה בפרשה
שניה לפי רוב הפוסקים ז"ל ובפסוקי דזמרה כו"ע יודו דמותר לצורך מצוה
להפסיק ברמיזה :

כד) להפסיק בדיבור אפי' בלשון הקודש אסור לדבר (תו"ט מג"א סי' סוף סי' ס"ז) וכ"כ
באורחות חיים בדיני פסוקי דזמרה :

(כה) בין המזמורים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. ובאמצע המזמור שואל בשלום מפני היראה ומשיב שלום אפי' מפני הכבוד (ש"ע ס' ג"ב) :

(כו) הא דשואל ומשיב שלום היינו דוקא בפנים חדשות שאם לא שאל יבא לידי שנאה. ובבית הכנסת שאין אנו שואלים בשלום חלילה לשואל או להשיב אפי' מד"ת לא בין הפרקים דק"ש ולא בפסוקי דזמרה. (מהר"י מטריקטין בגליון הרי"ף. כנה"ג ומג"א ס' ס"ו) ומי שלא ראינו שהקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפי' בין הפרקים (ס' התנוך מג"א שם) :

(כז) כל אמן יכול לענות באמצע פסוקי דזמרה (אחרונים) זכ"ש ענית קדיש וקדושה וברכות ותיבות מודים אנחנו לך דאפי' באמצע ברוך שאמר עונה ככתוב לעיל :

(כח) דוקא אמן יכול לענות על כל ברכה אבל ברוך הוא וברוך שמו לא יענה תוך פסוקי דזמרה (מהר"י אזולאי בס' טוב עין בשם אחרונים) :

(כט) אם שמע קול רעמים כשהוא קורא ק"ש לא יפסיק לברך ברכת רעמים (מחבר"ר ס' ע"ג) ונראה לי דהוא הדין בפסוקי דזמרה דאינו מפסיק לברך ברכת רעמים :

(ל) מברוך שאמר ואילך לא יפסיק אפי' לקרות פסוק שמע ישראל עם הצבור אלא יאמר התיבות שהוא עסוק בהם כהניגון של הצבור באמירתן פסוק שמע כדי שיהיה נראה כאלו קורא גם הוא הפסוק עמהם (ש"ע ס' ס"ה) וכן עיקר ודלא כהב"ח ומ"ז שם :

(לא) חבורה שאומרת תהלים כבהכ"נ ואירע שלא היה להם מנין קודם ברוך שאמר אסור להם לומר הקדיש לאחר ברוך שאמר תוך פסוקי דזמרה (שו"ת פני יהושע הא"ח ס' ה') :

(לב) אם לא אמרו הקדיש שקודם הודו מפני שלא היה להם מנין לכתחילה צריך להמתין קודם ברוך שאמר שיבא מנין ויאמרו קדיש ואם לא בא מנין והתחילו ברוך שאמר ואח"כ בא מנין יכולים לומר הקדיש דקודם הודו אחר ברוך שאמר ודלא כמי שאסר כן כתב מהר"י אזולאי בספר קשר גודל ס' ק' אות ל"ה ל"ו. ולי נראה עיקר כמאן דאסר כיון שאין קדיש זה של קודם הודו קדיש של חובה רק מנהג ואף דמ"מ הוא מצוה כיון שקודם הודו לא היה

שיה יצחק

מנין ולא נתחייבו כלל בקדיש זה אין לאומרו אחר ברוך שאמר כן מפורש
יוצא להדיא מדברי שו"ת פני יהושע הנז"ל באות הקודם דגם השני קדישים
שהצריך הרב האר"י ז"ל לאמרם קודם הודו כיון שלא היה להם מנין אין לאמרם
אחר ברוך שאמר וכן עיקר :

לג אם קראוהו לעלות לס"ת באמצע פסוקי דזמרה עולה וקורא (סדור הרב יעב"ץ) :
לד) אפי' לקרותו לכתחילה לעלות לס"ת כשהוא תוך פסוקי דזמרה אפשר
דשפיר דמי (מג"א סי' קל"ה) ולי נראה שאם הוא כהן ואין אחר בבית
הכנסת מבלעדו מותר לקרות לכתחילה. וכן אם הוא לוי אבל אם הוא ישראל
יש להחמיר שלא לקרותו לכתחילה :

לה) אף שעולה לס"ת מ"מ ישתוק ולא יקרא הקריאה עם הש"ץ מג"א סי' קל"ה
לענין ק"ש ונ"ל דה"ה בפסוקי דזמרה :

לו) כהן שהוא תוך פסוקי דזמרה וקראוהו לנשיאות כפים עולה ונושא כפיו (סדור יעב"ץ) :
לז) אם יש שם כהנים אחרים כתב בשו"ת הלק"ט (סי' ס"א) לענין ק"ש דזה
שהוא קורא ק"ש יצא לחוץ כשיגיע החון לרצה ואם אין שם אלא הוא
כבוד הצבור הוא שלא יצא אלא יעלה והוי כמשיב מפני הכבוד. ולדבריו
נראה דה"ה לענין פסוקי דזמרה דביש כהנים אחרים יצא לחוץ כשיגיע החון
לרצה ואם אין שם אלא הוא לא יצא. וכ"כ בס' תפלה לדוד (דל"ב ע"ב) אבל
מסתמיות דברי הרב יעב"ץ ז"ל נראה דאף אם יש כהנים אחרים אינו יוצא
מבהכ"נ. ועוד שהרי כתב המג"א לענין עלית ס"ת דאפשר דשרי לקרותו
לכתחילה. והגם שאני בעניותי כתבתי לעיל דאם יש כהן אחר יש להחמיר
שלא לקרותו לכתחילה היינו לענין לקרותו אבל איהו אינו צריך לצאת ואם
יקראוהו יעלה. והכי נמי לענין נשיאות כפים נוטה דעתי דאף ביש כהנים
אחרים אין צריך לצאת בפסוקי דזמרה ולא נאמרו דברי שו"ת הלק"ט אלא
בק"ש דוקא :

לח) אם הוצרך לנקביו תוך פסוקי דזמרה יחזור ויטול ידיו ויברך אשר יצר
ויברך ויתעטף בציצית ויניח תפלין ויברך עליהם (שו"ת גנת ורדים ח"ח כלל א' סי' נ) :
לט) אם נודמנו לו מלית ותפלין תוך פסוקי דזמרה מותר לו ללבושם ולברך
עליהם דאין שום אסור בכרכה של ציצית ותפלין בתוך המזמורים

שאין הפסקה כזאת בפסוקי דזמרה אסורה דאינה תפלה או ק"ש עד שאסור הפסקה כזאת (פאר הדור סי' קמ"ו) וזה דלא כהרב גנת ורדים שם שאסר לבישת מלית ותפלין וברכתן תוך פסוקי דזמרה ואפי' בין מזמור למזמור ורבינו הרמב"ם הורה להתיר ומוכח מדבריו דאפי' באמצע המזמור שרי הפסקה כזו כ"ש בין מזמור למזמור גם הרב ברכ"י (סי' נ"א) הביא דברי הגו"ר ודחה דבריו:

(מ) אפי' שהה כדי לגמור את כולו בפסוקי דזמרה אינו חוזר לראש (מג"א סי' ל"א):

(מא) באמירת פסוקי דזמרה צריך להתעורר ליראה את ה' בכל לבו (בן אפרו בזהר):

(מב) אותם הקוראים פסוקי דזמרה בקול רם ונעים זמר ואינם יודעים הפסוקים ואומרים תפלותם בטעיות זמירותיהם מתקבל כריח ניחוח גם הקב"ה

שמח עליהם וע"ז נאמר ודגלו עלי אהבה (ס"ח סי' י"ח כנה"ג סוף סי' נ"א) ומזה ילמוד האדם כמה הוא גודל חובת אמירת פסוקי דזמרה בקול וזמר נעים והוא מבין הפסוקים ומכוין להבין מה שהוא אומר כל שכן שמתקבלים זמירותיו ושמח הקב"ה עליו יותר ויותר:

(מג) יש לאומרם יחד ולא יקדימו מקצתם ומקצתם יאחרו (ש"ץ דג"ו ע"ג):

(מד) מנהג החסידים בירושלים תו"ב שאומרים מזמור לתודה אפילו בערב פסח ובחול המועד של פסח ובערב יוה"כ (דבריו שלום):

(מה) אין אומרים מזמור לתודה בחול המועד של פסח ולא בערב פסח ולא בערב יוה"כ לפי שאין תודה בא בימים האלה ובאלו הימים שאין אומרים מזמור לתודה נראה לי שאין אדם רשאי לאומרו מפני דהו"ל מפסיק באמירתו בפסוקי דזמרה דאסור להפסיק:

(מו) מזמור לתודה מצוה למשוך אותו בנגינה ולננן שכל השירות עתידות לבטל חוץ ממזמור לתודה (ש"ע סי' נ"א):

(מז) צריך לאומרו מעומד ולא מיושב כן כתב מהר"י סרוק ז"ל אבל הרב חיד"א ז"ל כתב בספר קשר גודל (סי' ז' אות ל"ח) דיכול לומר מזמור לתודה מיושב. ומ"מ טוב לאומרו מעומד ומה גם שכבר נמצא הוא עומד בברוך שאמר. וכן ראיתי אנשי מעשה דנהיגי הכי שלא לישב עד אחר אמירת מזמור לתודה:

מה פסוקי יהי כבוד נתקנו בהכמה עמוקה ונפלאה (סדר הרב יעב"ץ) ויש להזהר

שיח יצחק

באמרתם לכל הפחות לכיין בהם להבין פשטי הפסוקים על כל פנים:
 מט) בפסוק ה' מלך ה' מלך שבפסוקי יהי כבוד כתב בסדור רב יעב"ץ
 דצריך לאומרו בעמידה ולא נהגו כן וכ"כ בספר קשר גודל (ס'
 ו' אית מ"א) דאין צריך לאומרו מעומד ודלא כסדור רב יעב"ץ ומי שרוצה לעשות כן
 להחמיר על עצמו לא יעשה כן בצבור דיש בו משום יוהרא שלא לעמוד
 בין היושבים:

נ) איתא בש"ס דברכות (ה' י) כל האומר תהלה לדוד שלשה פעמים ביום
 מובטח לו שהוא בן העולם הבא ואמרו עוד אמרו רז"ל דאפי' יש
 בידו מחצה זכויות ומחצה עונות מצוה זו מכרעת משום דיש בו כל האלפא ביתא:

נא) פסוק פותח את ידיך הוא העיקר אשר בעבורו תקנו לומר כולו לפי
 שמזכיר בפסוק זה שכחו של הקב"ה שהוא משגיח על בריותיו
 השגחה פרטית ומפרנס ומשביע לכל חי רצונו. לפיכך צריך לכיין בכל המזמור
 ויתר בפסוק פותח את ידיך שהוא העיקר:

נב) אם לא כיון בפסוק פותח את ידיך צריך לחזור ולאמרו (ש"ע ס' ג"א) וכ'
 הלבוש דצריך לחזור לראש המזמור ולאמרו כולו פעם אחרת והרב
 חיד"א כתב דאין צריך לחזור לראש המזמור אלא חוזר ואומר פסוק פותח את
 ידיך בלבד וכן נראה מלשון מר"ן ז"ל בש"ע:

נג) אם כיון בפסוק פותח את ידיך אעפ"י שלא כיון בכל המזמור אין צריך
 לחזור ולומר המזמור פעם אחרת אבל לתחלה צריך לכיין בכל
 המזמורים שכולם דברי שיר ושבח הם (לבוש ש"ס):

נד) יש לומר ויברך דוד מעומד ובאמרו ואתה מושל בכל בתיבת בכל יתן
 ג' פרומות הב' בבת אחת והשלישית אח"כ (האר"י ז"ל):

נה) כשמגיע לואתה ה' אלהינו מודים אנחנו לך וכן לוצבא השמים לך משתחווים
 לא ישחה ולא ישתחוה (מירם בהגהה ס' ג"א):

נו) אם אומר ויברך מיושב מאיזה סיבה יכול לשחות מעט דכך היה עושה
 מהרי"ל שהשתחוה מיושב פנוי כלפי מזרח. וכתב המג"א (ס' ג"א) דהטעם
 דאין קפידה אלא כשמשתחוה מעומד:

מוסר לשירת הים

והנה שצריך לאומרה בכונה גדולה ויתחוק על יצרו הלא תראה מה שכתב בוהר
 וז"ל כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא ומכוין בה זכי למיטראה בזמנא
 דאתי דהא איה בה עלמא דעבר ועלמא דאתי ואיה בה קשרין דמיהמנותא ואיה בה
 יומא דמלכא דמשיחא ותלי בה כל תושבחהאן אחרנין דקא אמרי עלאי ותתאי וכל מאן
 דזכי למיטר תושכחתא דא בעלמא דין זכי לה בעלמא דאתי וזכי לשבחה לה ביומיו דמלכא
 משיחא בהדוותא דקב"ה לומר בהאי זמנא. לומר בעלמא קדישא. דשרו ישראל בארעא.
 לומר בגלותא. לומר בפורקנא דילהון דישאל לומר בעלמא דאתי וכו' וכל אשלימותא
 קדישא וכו' הבט וראה קירא נעים כמה מעלות יש לשירת הים ועיקר הכל הוא באמירתה
 בכונה וכמ"ש המכוין בה שלא הקריאה גורמת אלא הכונה שיאמר אותה בשמחה ובכונה
 הלב וא"כ כמה צריך האדם להתלהב ולאמרה בשמחה רבה ובכונה שזוכה לכל הענינים אלו
 והלא אם יאמרו לאדם שיש ריוח ממון באיזה מקום מהמקומות כמה מכנים עצמו בסכנה
 בשביל ריוח זווים שזווים ואיך יתשל מן הריוח הגדול הזה שאין בו לא מורח ולא יגיעה
 אלא הלוי בכונה ושמחת הלב כמה וכמה צריך האדם להתלהב ולשים מעייניו ורעתו על
 טה שמוציא מפיו. וכפרט שכתב רב האר"י ז"ל שכל האומר שירת הים בכונה מוחלים לו על כל
 עונותיו. כמה ידרש לו להשתדל לאמרה בשמחה וידמה למי שנשברה ספינתו בים וגורמן
 לו נסר אחר אשר עמד עליו לבלתי בא במצולות ים הלא כמה יש לו להביט עליו
 באימה עד אשר יגיע הנסר ליבשה וינצל מלב ימים. ואיך באותה שעה יבא אל לבו ריוח
 וכדומה. כן השירה הזאת היא כנסר להציל האדם מלב ים היצה"ר וכמה ידרש לקרות בהתלהבות
 ובכונה ולא יבא אל לבו בצע כסף ולא כל חמדות שבעולם:

זאת ועוד אמרו בוהר קב"ה חרי בההוא ספור וביה שעתא כניש קוב"ה לכל פמליא דיליה
 ואמר להון שמעו ספורא דשבחא דקא משהעו בני וחדו בפורקנא וכדין כולוהו מתכנשין
 ואהיאן ומתחברין בהדיהו דישאל ושמעין ספורא דשבחא וכו' וכדין אתוסף חילא וגבורתא
 לעילא וישאל בההוא ספורא יתבי חילא למריהון דמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין
 גבורתיה ואודן ליה וכלהו דחלי קמיה ואסתלק יקריה על כולא עכ"ל. הנך רואה שמוסף כח
 וגבורה בפמליא של מעלה וכביכול רוכב שמים בעזריך ויתן אל לבו שכמה פעמים התיש כח
 של מעלה ע"י עונותיו כמ"ש צור ילרך תשי והן עתה יאזור כנבר חלציו להתעורר בשירה
 זו בחשק נמרץ להוסיף כח למעלה ושם ורפא לו. ויצויר בדעתו שאם הוא משורר לפני המלך
 ושירתו וקילו ערבה למלך כמה ישתדל להנעים קולו יותר. וק"ו שצריך האדם להתחזק בשירתו
 לפני בוראו מאחר שהקב"ה וכל פמליא דיליה שמעין בקליה וע"י זה יהיו נמחלים עונותיו:

שיח יצחק

דינים השייכים לשירת הים

(א) בזוהר הקדוש הפליגו מאוד באמירת שירת הים וסודה אחר פסוקי דזמרה, ושהיא גורמת עלוי ונחת רוח לשכינת עוזנו וע"כ צריך לאומרה בשמחה רבה ובנעימה ויצייר בדעתו כאלו הוא עומד ביבשה בתוך הים והמצריים נטבעים והוא נצול והיא סגולה לכפרת עון (בית עובד):

(ב) יזהר לומר מי כמוך תנינא הכף דגושה שלא תדמה כאומר ה' מיכה שהוא פסל מיכה (כ"י סי' נ"א בשם אורחות חיים):

(ג) ידמו כאבן דגושה הכף שלא תראה כאומר ידמוך אבן ח"ו (שם):

(ד) עם זו גאלת בדגש הגימל שלא תהיה נראית מלשון לחם מגואל (שם) וכן נמי כי גאה גאה הגימל דגושה (טטה משה כנה"ג)

(ה) אין לסיים השירה בפסוק שמע ישראל וכו' דאין לומר פסוק שמע ישראל שם (הרב האר"י ז"ל):

דיני ישתבח

(ו) מי שאיחר ובא לבהכ"נ ומצא צבור בסוף פסוקי דזמרה אומר ברוך שאמר עד מהולל בתשבחות ואח"כ תהלה לדוד עד מעתה ועד עולם הללויה. ואח"כ הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה הללויה. ואח"כ ישתבח יוצר וק"ש וברכותיה ומתפלל עם הצבור. ואם אין שהות ידלג גם מזמור הללו את ה' (ש"ע סי' נ"ב) ואם עוד אין שהות לא יאמר רק ברוך שאמר ותהלה לדוד וישתבח (מורם בהגהה שם):

(ז) אם יש לו שהות יותר יאמר גם הודו לה' קראו בשמו עד והוא רחום שקודם אשרי כי בנתים אינם אלא פסוקים מלוקטים (מורם שם) ואם יש עוד שהות יאמר גם מזמור לתודה (לחם המורות):

(ח) אם אין שהות לומר שתים הודו וגם ויברך דוד ידלג הודו ויאמר ויברך דוד דויברך דוד קודם להודו (מג"א סי' נ"ב):

(ט) כל הללויות קודמים לויברך דוד כן משמע מרוב הפוסקים ז"ל (מג"א שם):

(י) ממ"ש המג"א דכל הללויות קודמים לויברך דוד יש ללמוד דפסוקי יהי כבוד ומזמור לתודה אינם קודמים לויברך דוד כן נראה לי:

יא) אין לומר ישתבה אלא אם כן אמר ברוך שאמר וקצת פסוקי דזמרה
(ש"ע סי' נ"ג) :

יב) אם בא לבהכ"נ בשעה שהש"ץ מתחיל ישתבה ואם יאמר ברוך שאמר ותהלה לדוד לא יוכל להתפלל עם הצבור וישתכח לבדו גם כן אין לאומרו טוב הוא שישתוק וישמע ישתבה מהש"ץ ויענה אמן ויתפלל אז עם הצבור (מטה משה שכנה"ג ומג"א שם) :

יג) אין לברך על עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה לישתבה אלא בין ישתבה ליוצר (ש"ע שם) מיהו הש"ץ אם לא היה לו מלית תחלה יתעטף בציצית קודם שיתחיל ישתבה כדי שיאמר הקדיש מיד אחר ישתבה ולא יפסיק (מורם שם בהגהה) :
יד) כתב כנה"ג (סי' נ"ג) בהגהת ב"י אות ד' שלדעת מרן דוקא לכתחלה הוא דאין ליחיד להתעטף בציצית ולברך בין פסוקי דזמרה לישתבה. אבל בדיעבד כגון שלא היו לו ציצית ותפלין קודם יכול הוא להפסיק ולברך עליהם בין ברוך שאמר לישתבה. ולעדן שאין דברי מרן בש"ע מורים כן אלא דבריו מוכיחין דגם בדיעבד שלא היו לו ציצית קודם לא יברך עליהם אלא אחר ישתבה קודם יוצר וכן עיקר ועיין בלבוש ז"ל מלתא בטעמא לחלק בין יחיד לש"ץ :

טו) אם אין מנין בבהכ"נ ימתין הש"ץ עם ישתבה וישתוק עד שיבא מנין ויאמר ישתבה וקדיש מורם בהגהה ומוהר"ם מיניץ סי' ח' בשם מהרי"ל דיכול להמתין חצי שעה עם ישתבה דזהו שיעור לגמור את כולה דאין צריך לחזור לראש לכונ"ע והרב מג"א (סי' נ"ד) כתב עליו ומ"מ צ"ל דאפי' אם שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה אין צריך לחזור לראש :

טז) דוקא הש"ץ ימתין עם ישתבה אבל היחיד אומר ישתבה מיד וכן בשבת אם גמר פסוקי דזמרה קודם הש"ץ יאמר ישתבה מיד (מג"א) :

יז) אם כבר אמרו כולם ישתבה בלא מנין ושוב בא מנין יאמרו קדיש אם לא הפסיק כן מבואר יוצא מדברי הרב אליה רבה סי' נ"ג ושו"ת חזון למועד סי' טו"ב ודלא כהכנה"ג סי' י"ז :

יח) כל המ"ץ שבחיים שבישתבה מן שיר ושכחה עד מעתה יאמר בנשימה אחת (מג"א סי' נ"ג בשם של"ה) והרב יעב"ץ כתב בסדורו דאין לאומרם בנשימה אחת

שיה יצחק

- אחת ממש אלא בלא הפסק דצריך לאמרם בנעימה כמסדר שבחו של מלך :
- (א) בנוסח 'שתבה צ"ל גדולה נבורה ותפארת וכו' מהולל בתשבחות התיו
בחיריק וכו' מלך אל חי העולמים (האר"י ז"ל) :
- (ב) אין לענות אמן אחר מלך מהולל בתשבחות אלא אחר חי העולמים ששם
הוא סיום הברכה (ש"ע) :
- (גא) המספר בין ושתבה ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה
(ש"ץ סי' נ"ד) :

מוסר ליוצר

י'תלהבו ה'משכילים ויבינו ה'מבינים את דעהם כאמורה יוצר בכונה שלימה להיות
כי טעם שזכרו אנשי כנה"ג קדושת וטהרת המלאכים ליוצר הוא כדי שיתן
אל לבו האדם ויראה ורעד יבא בו כי המלאכים הקדושים יש מהם שאין להם רשות לומר
שירה אלא פעם אחת ביום ויש פעם אחת בשבת ויש פעם א' בחדש ויש פעם אחת בשנה
ויש פעם אחת בשבוע ויש פעם אחת ביוכל והם רצים ושבים לשמוע השירות שאומרים
לפני הקב"ה ואעפ"י שאין חטא ביניהם. בהגיע הזמן לומר קדיש חרד יחרדו הרה גדולה
והשתוקקות שאין לה קץ ותכלית וחיות הקדש לעומתם שעומדים כאימה וביראה וברתת
ויוע ומויעת פניהם נהר די נור מושך לפניו כמ"ש נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהי
ועונים ואומרים כל מקום שכבודו שם יהי כרוך ומה יענה אנוש רמה חרש את חרשי האדמה
איך ישא פניו אל השי"ת ולא יחרד ולא יתן לבבו ממקומו ורעיוניו ובהלוייה על רוב חטאיו ופשעיו
ובא לשבח כמלאכי השרת ואנחנו בקק"ק דימה אותנו השי"ת למלאכי השרת וחכב את השירה
שלנו יותר משלהם כדאמרינו בש"ס שהקב"ה משתק אותם ואינם אומרים שירה עד שישראל
אומרים שירה :

ועוד כתיב בפרקי היכלות א"ר ישמעאל אשריכם ישראל כמה הם חביבים לפני הקב"ה
יותר ממלאכי השרת כי בשעה שמלאכי השרת מבקשים לומר שירה תחלה באים
סביבות כסא הכבוד הרי אש וגבעות להבה ואומר להם הקב"ה החרישו אלי (וזה אומרם כולם
עומדים ברום עולם ר"ל ממתנינים לישראל ומשמיעים בראה יהד עם ישראל וא"כ היאך האדם
מתעצל וגורם להמלאכים להמתין וישא ק"ו שאם חבירו מטתין לו לאיזה צורך כמה עושה
בזיוות כדי שלא להמתיה חבירו) כל מלאך ומלאך וכל היה וכל אופן ושרף שבראתי עד
שאשמע ואאזין קול שירתן והשבחתן של ישראל בני ויורדים כתות כתות בתוך נהרי אש
ונהרי להבה ונהרי שלהבות וטובלים בהם מאה פעמים. וכי יש כמלאכי השרת זוכ וטומאה
שצריכים שכיחה אלא אלו הממונים על מלאכת העולם שיורדים בכל יום לשום שלום בעולם
ובהגיע

ובהגיע זמן השירה עולים לרקיע ומפני ריחם של בני אדם ממבילים עצמם באש וחורים והויין כמלאכי השרת ומיד הם עומדים כאימה ורתת ויוע ושהרה וקדושה וענוה ומכסין פניהם בכנפיהם שלא יביטו בדמות כסא הכבוד וכו'. ג"כ חיות הקדש מתקדשות ומתטהרות יותר מהם וכל מלאך המוקדם או מאוחר מחבירו מיד הוא נשרף. ואיך עם קדושים אשר למלאכי השרת הם דומים. ופעמים מתעצלים מלילך בבוקר לבהכ"נ לומר הקדושה עם הצבור ואיה היא ההשוקקות שיש למלאכי השרת:

עוד הוא אומר ומשמיעים ביראה יחד וכו'. כולם אהובים וכו' ואיה אהבתנו זה לזה נשכבה כבושתנו. וכן אומרו יחד כולם שמתאספים יחד כי כרב עם הדרת מלך ומה אנחנו עושים:

עוד הוא אומר. עושים ביראה רצון קניניהם. והואך הוא מוציא הדברים מפיו ואין עליו לא אימה ולא יראה ולבו כריא אולם. ואיה היא אימתו ויראתו של הקב"ה:

עוד הוא אומר וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה. שכל מלאך מתאוה להיות כל עול מלכות שמים שיש על חבירו שתהיה עליו. והלואי האדם שלא יפרוק עול מלכות שמים מעל צוארו לתתו על חבירו:

עוד אומר ומקבלים רשות זה מזה. ר"ל אפי' הגדול מהקטן ואנחנו בני האדם כל אחד מאתנו אומר אני אמלוך ויראה הנער בזקן:

עוד וכולם פותחים את פיהם וכו' כראמרינן לעיל שמובלים באש תחלה אעפ"י שאין להם טומאה ואפי' החיות שלא ירדו לעוה"ז ואין בהם עון אשר חטא ג"כ קודם הקדושה הם מתטהרים ומייפין עצמן יותר מוקדם ואיך האדם בסרחון טומאת עונו לא חלי ולא מרגיש:

עוד להקדיש ליוצרים בנחת רוח שאין כונתם אלא לעשות נחת רוח להש"ת שלא ע"מ לקבל פרס כשום צד שאינם בני שחר. והאדם המעותר לשכר ועונש אפי' שאומר הקדושה הוא אומר אותה מצוה אנשים מלומדה:

עוד בשפה ברורה הנקיה מכל חלאה שאין יוצא מפיהם רק ההלל והשבח לשמו יתברך. ואיך האדם בא לקדש שמו יתברך בטומאת שפתים בכל מיני דבורים אסורים. וכן בשפה ברורה. שהמלות יוצאים מפיהם ברורים ואיך האדם יבליע התיבות:

ראה ער היכן הגיע שפלות האדם. ורום ערכו שבחר בו הקב"ה יותר ממלאכי השרת ואיך אנחנו מחוייבים לפחות להתדמות למלאכי השרת. אשר לזה היתה כונת כנה"ג ע"ה לסדר אלו הדברים לחלחל ולהרעיש בהם לבנות הבני אדם ושישבחו הש"ת בקדושה ובטהרה ומורא יעלה על ראשם בנתם אל לבם לפני מי הם עומדים לפני מ"ה הקב"ה ואם מלאכי השרת שאין בהם נפתל ועקש ילכשו כל החרדה הזאת ומה יענה אנוש רמה עפר ואפר ולא יחרד לבו ויתר ממקומו שכל מדוהיו הם הפך מדות מלאכי השרת ומאין הם דומים למלאכי השרת אם מצד הקדושה שאומרים כמותם הלא אפי' העוף שמלמדים אותו לדבר כדיבור בני אדם שנקרא תוכי אם ילמדו איתו לומר שירה האם גם לו יאמר שאומרה

כמלאכי

(נז)

שיח יצחק

כמלאכי השרת. לכן אחי ורעי העירה והקיצה משנת התרומה ותחלת כל תהרהר בתשובה הנמורה בסור מדע ועשה טוב ובקראך הדברים מדות מלאכי השרת הלבוש בושת וכלימה ותהרהר במעשיך שהם הפכים. ותקבל עליך לעשות כמעשיהם ויהיה לך השתוקקות גדולה עד שבהגיעך לקדש שמו יתברך בקדושה אין אתה טרניש אם אתה בעולם הזה אם לא כי אז תקנה רוח חדשה והתרומה למלאכי השרת:

במדרש אמרו שהראה הקב"ה ליחזקאל הנביא ע"ה את המרכבה בחו"ל אף שאין הנבואה שורה בחו"ל להראותו שמה שבחר ה' בישראל להיותם משרתי שמו הוא אעפ"י שיש לו כמה אלפי אלפים ורובי רבבות מלאכי השרת ושרפים ואופנים ולגודויו אין מספר שיש מלאך שיש לו כמה לשונות וכו' ובכ"ז לא בחר רק בישראל ואם כן כמה הם צריכים לאהבה אותו ולדבקה בו ולמסור עצמן על קדושת שמי יתברך ולהזהר במדותיהם כמלאכי השרת והוא **מושר** למלך שהיה לו כמה אלפים שרים עבדים שיעבדו אותו ויודעים מכסיס מלכות ועובדים לפניו תמיד והביא איש כפרי וקדמו על כולם לשרתי הלא אם דעתן הוא הכפרי שלכל הפחות ישתדל לעשות שירותו בנעימות מכסיסי השרים המשרתים האחרים למען ימצא חן בעיני מלכו:

המחדש במיבו בכל יום תמיד מעשה בראשית תתן לבך שלולא השי"ת שמחדש ומחוק את חסדו המתפשט שפעו בכל יום מחדש בכל עולמו כי עתה היו כלים כל הברואים כנגד אכלו עש. ואיך האדם לא יחדש מיבו בכל יום כנגד הטוב שחדש לו אלהיו:

וצריך אתה לדעת שער שהגענו ליוצר הניעה תפלהנו לו היכלות הקדושה שבעולם הבריאה הנזכרים בוהר בפרשת פקודי וע"י תפלתנו יתרבה השפע בהם ויתחרו להשפיע להעולמות טובה וברכה וכן לאחר פטירתו כפי זכותו ומעשיו יזכה לעלות להיכל אחד מאלו ההיכלות ויש הפרש גדול בין היכל להיכל עד שאמרו רז"ל כל אחד ואחד נכוה מחופתי של חבירו וכפי המעשה אשר עשה המתיוחס לאותו היכל כן יעלה לאיתו היכל אם מעט ואם הרבה ובלבד שיעשה בכל כחו:

וכנגדם יש היכלות מומאה גם זה לעומת זה וכו' ויש בר מינון ע"י מעשיו הרעים שיכנס בהיכל אחד מהיכלות המומאה המתיוחס לאותו מעשה כפי מומאתו כן יורד בהיכל המומאה הקשה מחברה כידוע מספר הוהר הנו':

ורכן בקוראי היוצר ישים המיתה אל נגד עיניו ויזכור כי אינו יודע באיזה דרך מוליכים אותו שאפי' ריב"ז חרד ובכה על זה ומה יעשו אויבי קיר. ע"כ יחרד לבו ויתר ממקומו על כל העונות שעשה ויהרהר בתשובה להצילו ולפדותו מהיכלי המומאה ע"י שמכין באמירת היוצר לתת כח בהיכלי הקדושה ע"י רוב כונתו וע"י קבלתו מכאן ולהבא לעשות הטוב והישר ולא יתעצל במעשים הגורמים להעלותו לאותם ההיכלות שבקדושה:

ומיוצר ואילך הוא עולה והולך למקום יותר עליון ושם העלה תפלתו מהיכל להיכל מאותם ההיכלות עד שבתפלת י"ה עולה למעלה מאותם ההיכלות וצריך אזהרה וכונה יתירה

יתירה על הקודם כי כל מקום עליון מחבירו הוא רוחני בערך התחתון ממנו ולכן צריך הפשטת החומר והגשמיים עכ"ל ספר מומור לאסף כ"י :

דיני ברכו

א) אם הש"ץ אומר ברכו בלחש ולא שמע ממנו ברכו רק שמע הקהל עונים אומר אחריהם אמן (כג"א סי' נ"ז) אבל הרב אליה רבה כתב דאפי' שלא שמע מהש"ץ כשאמר ברכו כיון ששומע את הקהל עונים עונה עמהם אבל אם לא שמע גם ענית הקהל רק שמע מהש"ץ כשחזר הוא לומר ברוך ה' המבורך לא יענה עמו רק אמן. וכן עיקר :

ב) כשהש"ץ אומר ברכו ומאריך בו נוהגים הקהל לומר יתברך וישתבח וכו' בעוד שהוא מאריך בברכו. (בירם ז"ל סי' נ"ז) וזה דוקא בשעת הנגון אבל בשעה שהש"ץ אומר התיבות לא יאמר כלום (לבוש הנהגות יש נוהלין כג"א שם) :

ג) הש"ץ חוזר ואומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ואם אין שם עשרה בלא הוא אם לא ענה עמהם לא יצא ידי חובתו (כג"א שם בשם האגודה) :

ד) מי שמתפלל ביחיד והגיע לברכו אף שכבר שמע ברכו קודם שיתפלל מותר לו לפרוס על שמע ולומר ברכו או אחר בשבילו כיון שהוא אומר אח"כ מיד הברכות דק"ש וק"ש אבל אם כבר קרא ק"ש וברכות כיון שכבר שמע ברכו קודם שיתפלל או אח"כ ואפי' ששמע ברכו מאחד מהעולין לס"ת אין לו לפרוס על שמע עוד ולומר ברכו או אחר בשבילו (ש"ע סי' ס"ט) :

ה) אם שמע ברכו מקמן המפטיר יכול לפרוס הוא על שמע ולומר ברכו או אחר בשבילו (שו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל) :

דיני ברכות ק"ש

ו) בין ברכו ליוצר אור אין להפסיק כלל אפי' לענות אמן של ברכות ודינו כבאמצע הפרק דק"ש וברכותיה. דאין להפסיק אלא לענית קדיש וקדושה וברכו וענית אמן דברכת האל הקדוש וברכת שומע תפלה ותיבת מודים אנחנו לך (אחרונים) :

שיח יצחק

ז אם אמרו קדיש וברכו בעשרה והלכו קודם שיתחילו ברכת יוצר משלימין
עד התפלה (מטה יוסף ח"ב סי' י"ב) :

ח אם טעה ואמר במקום יוצר אור אשר בדברו מעריב ערבים ונזכר מיד
ואמר יוצר אור וגם סיים יוצר המאורות יצא אבל אם אמר אשר בדברו
מעריב ערבים ולא אמר יוצר אור או לא סיים יוצר המאורות לא יצא. ואם
אמר יוצר אור ובורא חשך אשר בדברו מעריב ערבים לא יצא. והוא הדין
אם לא אמר תחלה רק יוצר אור אם סיים מעריב ערבים לא יצא אבל אם
אמר יוצר אור אשר בדברו מעריב ערבים וסיים יוצר המאורות כיון שפתח
יוצר אור אעפ"י שהפסיק במעריב ערבים יצא (ש"ע ומורם בהגהה סי' נ"ט) :

ט אם טעה ואמר אשר בדברו מעריב ערבים במקום יוצר אור ולא נזכר עד
אחר שגמר אהבת עולם לא יפסיק אלא יאמר יוצר אור אחר התפלה
דסדר ברכות אינם מעכבים (מג"א ושו"ת ס"ץ ח"ב סי' ס"ב) :

יוד אין להפסיק כלל בק"ש וברכותיה אפי' לענות אמין של ברכות רק לענית
קדיש וקדושה וברכו ותיבת מודים מפסיק אפי' באמצע פסוק של
ק"ש (ש"ע סי' ס"ז) :

יא אפי' אם שמע קול רעמים בין פרק לפרק לא יפסיק לברך על הרעמים לא
בין הברכות ולא בין פרק לפרק (הרב בבנין שור) ודלא כמג"א :
יב ואם הוא בברכות ק"ש וקראוהו לס"ת ואפי' הוא כהן וקראוהו לס"ת לא
יעלה כן כתבו האחרונים ז"ל (סי' ס"ז) והלבוש כתב שם דנוהגים להפסיק
ולעלות לס"ת ואין לשנות מפני המחלוקת וכ"כ הכנה"ג דיעלה. וכתב המג"א
דהנוהגים להפסיק לא יקרא עם החזן כלל אלא ישתוק ויסמוך על פשט הזוהר
ומכ"ש שלא יפסיק לומר לחזן שיאמר מי שבירך ואפי' אם שהה בעליתו לס"ת
כדי לגמור את כולה אין צריך לחזור לראש דזה לא הוי אונס :

יג אם שכח להניח ציצית ותפלין יכול להפסיק בין הפרקים להניחו ויברך
עליהם (ש"ע סי' ס"ז) ומורם ז"ל בהגהה חלק ואמר שהכי נהוג לברך
אחר התפלה :

יד בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם. ובאמצע
שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון אביו או מי שהוא גדול ממנו

בחכמה. וכ"ש מלך או אנס ומשיב שלום לאדם נכבד ואפי' באמצע פסוק חוץ מפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו שלא יפסוק בהם כלל. אם לא מפני שירא שלא יחרגנו (ש"ע ס' ס"ז) ובמקום שיותר לשאול בשלום או להשיב מותר אפי' בלשון לע"ז (תר"י מג"א) ועיין לעיל בדיני אסור הפסקה בפסוקי דומרה מה שחלקנו בזה וכן ראוי לעשות:

טו) אלו הם בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה. בין שניה לשמע. בין שמע לוהיה אם שמוע. בין והיה אם שמוע לויאמר אבל בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. אלא יאמר אני ה' אלהיכם אמת ואז יפסיק כדין אמצע הפרק (ש"ע ע"ס):

טז) קרא ק"ש בלא ברכות יצא ידי חובת ק"ש וחזור וקורא הברכות בלא ק"ש. ונ"ל שמוב לחזור ולקרות ק"ש עם הברכות (ש"ע ס' ס'):

יז) אם בא לבית הכנסת ומצא שהצבור הם סמוך לק"ש אם יכול להתחיל ביוצר שיגיע להתפלל י"ח עם הצבור יתחיל יוצר ואם לאו יקרא ק"ש ויתפלל י"ח עם הצבור שעיקר הקפידה שיתפלל י"ח עם הצבור (הגהת יש נוהלין מג"א ס' ב"ב):

דיני יוצר

יח) קדוש קדוש צריך לומר מיושב דוקא ואם עמד טועה. ואם היה עומד צריך לישוב (האר"י ולה"ה) ודלא כהרמ"ע מפאנו ז"ל (בתשובה ס' ק"ב) שכתב שאם היה עומד לא ישב ואם ישב נכר שאינו חכם ע"כ. והא ליתא דהאר"י ז"ל כתב דגם העומד צריך לישוב וכן מוכח מהזוהר פ' תרומה (רקל"ב ע"ב):

יט) כשעונין קדושה זו עונין אותה בקול רם (טורם בהגהה ס' נ"ט) וכן הנהגתי: כ) סומה אפי' שלא ראה מאורות מימיו פורם על השמע ומברך יוצר המאורות שהוא נהנה במאורות שרואין אחרים שיוורוהו הדרך אשר יש בה (ש"ע ס' ס"ט): כא) לאל ברוך נעימות יתנו למלך הלמד דלמלך בקמין וכן למד דלאל בקמין (האר"י ז"ל בשנת חסידים):

כב) אין עונים אמן אחר שום ברכה מברכות דק"ש אלא נוהרים לומר מלה במלה כל ברכה עם הש"ץ הברכה ותתימתה (כית יוסף ס' נ"ט) ומזה נלמד (נח)

שיח יצחק

נלמד שאין לענות אמן אחר יוצר המאורות נמי לדידן (בית דור סי' ל"ט מטה יהודה סי'
נ"ט) כ"כ"ו סי' ס"א):

בג) ולקיים את כל דברי ת"ת צריך להפסיק מעט בין תיבת ולקיים לתיבת
את שלא יהיה נראה כאומר מת:

כד) הגדול הגבור והנורא אם נסתפק אם עומד בהגבור והנורא קדוש הוא
שבברכת יוצר. או אם הוא בהגבור והנורא בטחנו שבברכת אהבת
עולם אינו חוזר לברכת יוצר אלא אומר בטחנו וכו' (שו"ת גנת ורדים מהר"א בכר
דוד באשובה כ"י שו"ת קרית ספר סי' א') ודלא כשו"ת פרי הארץ:

כה) יאמר וכטובו מחדש בכל יום תמיד (האר"י ז"ל קשר גודל):

כו) יחד בקול דברי אלהים חיים ומלך עולם כצ"ל (האר"י ז"ל שם):

כז) רצון קוניהם כצ"ל (מוהר"א די בוטון סי"א וכן הסכים הפר"ח שם):

כח) קדושה כולם כאחד הוא בשורק ונמשך לכולם כאחד (האר"י ז"ל שם):

כט) פשט המנהג לומר קדושת יוצר ביחיד וכן קדושה דסדרא (שם):

ל) לעומת השרפים לעומתם משבחים כצ"ל (האר"י ז"ל שם):

לא) צ"ל והאר עיינינו בתורתך ודבק לבינו במצותיך (האר"י ז"ל שם):

לב) כשיאמר מהר והבא עלינו יאחו ד' ציציות בין קמיצה לזרת ביד שמאל
כנגד לבו ויכוין באומרו וקרבתנו מלכינו לזכור מעמד הר סיני.

לשמך הגדול לזכירת מחית עמלק. באהבה להודות לך זכירת מעשה מרים שהפה
נברא להודות לה' וליחודו וכו' (האר"י ז"ל שם):

מוסר לקריאת שמע

הנה ררך הפשט בא"ח (סי' ס"ה) יקרא ק"ש בכונה באימה ברתת וזיע ואלו הלכות קבועות שנו
באן וכי יפקוד מה נשיבנו כי לא די אשר לא עשינו חובותינו ליחד שם כבודו באימה
רבה ורתת וקל זיע שניא אף גם זאת הנסנו כלמתנו כי פיננו המדבר שולח אמרתו ארש
עד מהרה ירוץ קרי חרא ופרי תרי חציון של אותיות כבלי דעת אוי לנו. והנה באמת המעמיק
בדבר זה חרדה ילכש שהוא מעיד על ה' שהוא אחר ומיוחד ואין בלתו. ולבו כל עמו הרי
שלא הורא על אחדותו והנה אם יבא עבד לפני המלך ויתחיל להללו שהוא אדון ופטרון ומבזה
את המלך בתנועת אכריו הרי זה נכר שאינו מהלל רק מתלוצץ וכמה יגדל עונשו שמראה
בעצמו כאלו אינו חושש לו ולגדולתו. והנה אזהרה שמענו שצריך לכוין באמירת אחר שמוסר

עצמו על קדושת השם ואם הוא אומר אותם בלי כונה היכן היא מסירת נפשו. ובי המוסר נפשו באהבה לאהובו היחשוב באותה שעה מחשבות אחרות זה וראי לא יעלה על הדעת ואם כן כיצר האדם בשעה ק"ש שמוסר נפשו על אהבת קונו ולכו הולך חשכים בהבלי עוה"ו ופי שאינו מכוין בק"ש עונשו גדול ממי שאינו מכוין במקומות אחרים חרא דק"ש חיובא דאורייתא ותפלה היא דרבנן. ועוד שתכלית הק"ש הוא לקבל מלכות שמים באהבה וזה אינו מתקיים אלא ע"י הכונה כי האהבה לא תבין אלא בלב. והיכן מתקיים דבורו ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך. והלא לבו כל עמו. ואם מחשבתו על עניני חיו איך יאמר בכל נפשך ואם מחשבתו על עניני ממונו איך יאמר בכל מאורך. והלא הוא מחשב בהם בשעת שמעיד אהבתו כה' יתברך ואין לך מעיד עדות שקר יוחר מזה והנה כונת הק"ש היא מהדברים העוסדים כרומו של עולם נשכבים מאד ומי שלא השיגה ירו רק לפשוטן של דברים הנו' כמה צריך לו אוהרה יתירה ורעת מיושבת בלי שום מחשבה אחרת להשיכל כמה שמוציא מפיו שיהיו דברים אמתיים. וכ"ש שיש בהם סודות גדולים אשר אין השכל סובלתם ורק אנחנו סומכים על חסרי ה' שהוא ברחמיו יסדרם לבנות בשמים עליותיו ואיך נקריב אותה והם קרבן פגול שפגלתו מחשבתו והלא פגול הוא לא ירצה. ודע שרמ"ח תיבות יש בק"ש כידוע והם כנגד רמ"ח אבריו של אדם אברי הנפש ואם יקראם בכונה גדולה היא מתקן אברי נפשו אשר פגם בהם בכמה מינים חטאים ואשמות ואם יחסר מהם הרי חסר מנפשו איזה אבר שלא נתקן כראוי ואם אבר אחד מאברי גופו יכאב עליו כמה טפוד הוון עתק ומשליך את עסקיו לתקן האבר ההוא שסופו בלה ואבר ומדוע לא יצטער על אברי נפשו העיקרים שהם חיים חיים נצחיים. וכל שכן שתקינה. הוא קל רק בדבר שפתים וכונת הלב איך לא יחוש לתקנם להוציא מפי הדברים כמונה מרגליות שנוהר בהם למנותם היטב שמא ישעה באחד מהם. ובאמת הלואי שנהיה כמונה פרוטות שאפי' כשמונה פרוטות הוא נותן לבו ורעתו. אוי לנו שתיבות הקודש לא נחשבו בעינינו כפרוטות והיא כל תיבה ותיבה ילאה הפה והלב מלספר על אחת מאלף אלפי אלפים ממעלתה אוי לנו :

והנה כמה קדושים שחסרו עצמם למיתה על קדוש ה' ולא עברו אפי' על דבר א' קל שבתורה והיו מצפים שימותו על קדוש ה' כמו שמצינו שהיה שמח רבי עקיבא. וכן מצינו במהרי"ק ז"ל שכשרו המגיד שירף על קדושת השם והיה שמח. וכן אמר רבי עקיבא לתלמידיו כשהיו סורקין את כשרו במסרקות של ברזל אמר לתלמידיו כל ימי הויתו מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך ואמרת אימתי יבא לידי ואקיימנו ואם החסידים הקדושים והטהורים מן העונית. היו מצפים למסור עצמם למיתה ממש על קדוש ה' ואנחנו כשמע ישראל כשמיחרים שמו ומחשבים למסור עצמנו כמחשבה לכד ולא בפועל כמה צריכים אנחנו לפשוט מחשבתנו מהגשמיות העוה"ו וליחד שמו יתברך בכונה גדולה באותה שעה. ואם אפילו זה הרבר לא נעשה הרי אנחנו במדרגה התחתונה ח"ו שכ"כ נתפשטה הטומאה בנו מביה ומחוץ עד שהתרחקנו מאבינו שבשמים הרחקה גדולה כל כך שאפי' בעת

שיה יצחק

יחוד שמו לא תניח איתנו המחשבה הגופנית. כי כן הקיצה והעירה מתרומת שינהך והפשט עצמך מכל הענוגי העוה"ז ועסקיו בעת קוראך ק"ש שהיא יחודו יתברך ולא יעצרך הנש"ם להפסיק המסילה שבינך לבין הקדושה ולך לכמח דרכיך השי"ת יוכנו כו"ר :

דינים השייכים לזמן ק"ש וברכותיה

א) זמן ק"ש של שחרית משיראה את חבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ד' אמות ויכירנו ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות שהוא רביע היום (ש"ע סי' כ"ח) :

ב) לפי זה יש להזהר בימי החורף למחר לקרות ק"ש וברכותיה מאחר שהיום קצר (פרו' ז"ל בברכ"י ע"ג) :

ג) ומצוה מן המובחר לקרות ק"ש כותיקים פירוש כאנשים ענוים ומחבבים את המצות שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה ולסמוך לה

התפלה מיד בהנץ החמה. ומי שיוכל לכוין לעשות כן שכרו מרובה מאד (ש"ע ע"ג) :

ד) אם לא קרא אותה קודם הנץ החמה יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל (ש"ע ע"ג) :

ה) מי שהוא אנוס כגון שהיה משכים לצאת לדרך במקום גדודי חיה ולסמים שלא יוכל לעמוד ולא לכוין אפי' פרשה ראשונה ואפי' עד על לבבך. או שבני

השיירה הולכים פהרה ולא ימתינו לו כלל יכול לקרותה עם ברכותיה משעלה

עמוד השחר דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינן ביה ובקומיך. וג"כ שפיר

מיקרי יוצר אור. אבל אם אינו במקום גדודי חיה ולסמים וגם אין בני השיירה

נחפזים כל כך אפי' יוצא לדרך אחר שעלה עמוד השחר אינו קורא עד שיגיע

זמנה (ש"ע ע"ג) :

ו) אם קראה משעלה עמוד השחר אעפ"י שלא היה אנוס יצא בדיעבד (ש"ע ע"ג)

ואם קראה בלא ברכות יחזור לקרותה בזמנה עם הברכות (מורם בהגהה ע"ג) :

ז) אעפ"י שזמנה עד סוף השעה ג' אם עבר שעה ג' ולא קראה קורא אותה בברכותיה כל שעה רביעית שהוא שלישי היום ואין לו שכר קורא

בזמנה. ואם עברה שעה רביעית ולא קראה קוראה בלא ברכותיה כל היום

(ש"ע ע"ג) ואפי' אם נאנס ועבר זמנה קורא אותה בלא ברכותיה (פ"ז ז"ל ע"ג)

ומ"מ מי שקורא ק"ש וברכותיה אחר שעה ד' יש לו על מי לסמוך (חיים שאל ח"ב

ס' ל"א) אבל לכתחילה ודאי דאין לזוז מפסק הש"ע ולהכניס עצמו בספק ברבות
לבטלה. ומה גם דהברכות אינם מעכבות:

ח) אותם המתעצלים וקורים ק"ש לבד שלא יעבור זמנה. ואח"כ חוזרים לישן
אם קורים אותה בלא תפלין מועים הם ומעידים עדות שקר בעצמם
ולכן מי שאינו יכול להתפלל עם הצבור מפני שראשו ואבריו כבדים יקום
וילבוש טלית ותפלין ויברך ברכת השחר ושוב יחזור לישן דרך עראי. ויזהר
לקום קודם שעה ד' לפי שאח"כ לסברת הש"ע הפסיד ברכת יוצר וק"ש כ"ב
האחרונים ז"ל:

ט) מי שאין לו ציצות ותפלין וכמעט שעובר זמן ק"ש. לא ימתין עד שיביאו
לו טלית ותפלין אלא יקרא ק"ש וברכותיה ויתפלל קודם שיעבור הזמן
וכשיביאו לו טלית ותפלין ילבשם ויקרא ק"ש או איזה מזמור (כן כתבו האחרונים ז"ל):

דיני ק"ש

יוד) יקרא ק"ש בכונה באימה וביראה ברדת וזיע (ש"ע ס' ס"א) וכל המדקדק
בה ניצול מכמה נזירות (זהר אחדונים):

יא) צריך לדקדק מאד באותיותיה ולהשמיע לאזניו ולקרותה בטעמים כמו שהם
בתורה (ש"ע ס"ב):

יב) אעפ"י שמצוה לדקדק באותיותיה אם בדיעבד קרא ולא דקדק בהם יצא
י"ח ק"ש (ש"ע ס' ס"ב) וכן נמי אם לא השמיע לאזניו ולא קראה
בטעמים (ש"ע ס"ב) ומ"מ יזהר מאוד לדקדק באותיותיה והמדקדק בהם שכרו
שמצננים לו גהינם שהוא מדה כנגד מדה שמאחר שהוא מעורר עצמו בזה
ומנע חום טבעו לדקדק באותיותיה בשכר זה החום הטבעי שהוא מעורר
מצננים לו כנגד זה חום אחר שהוא חום גהינם (עשרת זקנים):

יג) הקורא ק"ש לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו
בפרשה ראשונה שהיא עיקר קבלת עול מלכות שמים ומפני שנראה
כקורא עראי וכתוב ודברת בהם ודרשינן עשה אותם קבע (ש"ע ס"ב) וצריך להזהר
אפי' בפרשה שניה ושלישית וגם שלא ירמוז בעיניו וכו' דגם בפרשה ג' אסור
לכמה פוסקים ז"ל:

(נ"ט)

שיה יצחק

יד) אפי' לדבר מצוה אסור לרמוז בעיניו וכו' ובפרשה שניה יש לחקל בדבר מצוה :
 טו) מצות צריכות כונה לצאת י"ח ובק"ש צריך לכיין ולהבין מה שהוא אומר
 וביותר בפסוק ראשון ואם לא כיון בפסוק ראשון חוזר כי לא יצא
 י"ח אבל אם כיון בפסוק א' ולא כיון בשאר ק"ש יצא (ש"ע ס' ס"א) :

טז) פסוק בשכמל"ו דינו כפסוק ראשון דצריך לכיין בו ואם לא כיון בו לא יצא
 וצריך לחזור ולאמרו בכונה (הרב הלבוש שם) וכן עיקר ודלא כהרב ב"ח
 ושה"ג ז"ל שכתבו דאפי' אם לא אמר בשכמל"ו כלל אין מחזירין אותו דהא
 ליתא דאפי' אם אמרו ולא אמרו בכונה צריך לחזור ולאמרו כדין פסוק ראשון
 דשמע וכן מוכח מדברי הש"ע (רי"ש ס' ס"ו) וב"כ המנ"א (ס' ס"א ס"ק י"א) :

יז) כשלא כיון בפסוק ראשון וחוזר ימתין קצת ויאמרנו בלחש (אחרונים) :
 יח) אם הוא ישן מצערים אותו ומעירין אותו עד שיקרא פסוק ראשון ובשכמל"ו
 והוא ער ממש ומשם ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא ער
 ממש שאעפ"י שקוראה מתנמנם יצא (ש"ע ס' ס"ג) והוא הדין אונם אחר (הר"י ז"ל)
 אבל פשיטא שצריך לקרות כל ק"ש (כנ"א) :

יט) המחלך בדרך ורוצה לקרות ק"ש עומד בפסוק ראשון ובשכמל"ו ובשאר
 קורא מהלך ואם ירצה לקרות כל הפרשה מעומד אינו רשאי
 דהוי יוהרא. וכשהוא יושב אין לו לעמוד (ש"ע ס' ס"ג ברב"י) :

כ) הרוכב ע"ג בהמה צריך לעמוד בפסוק ראשון אבל יושב בקרון אינו צריך
 לעמוד (אחרונים) :

כא) קרא ק"ש ונכנס לבהכ"נ ומצא שהצבור קורין ק"ש צריך לקרות עמהם
 פסוק ראשון שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות
 שמים עם חבריו. וטוב שיקרא עמהם כל הק"ש ויקבל שכר כקורא בתורה
 (ש"ע ס' ס"ד) וה"ה אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום
 שרשאי להפסיק אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק כגון בפסוקי
 דזמרה לא יפסיק אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהצבור אומרים
 פסוק ראשון כניגון הצבור שיהיה נראה כקורא עמהם (ש"ע שם) ונראה לי שג"כ
 צריך ליתן ידו על עיניו כמו הצבור כדי שיהיה נראה כקורא עמהם :

כב) אם אינו יודע אם כיון בפסוק ראשון או בשכמל"ו אם נזכר מיד קודם

שאמר ואהבת ימתין מעט ויאמר שמע ובשכמל"ו שנית בכונה. ואם נזכר
לאחר שנמר הפרשה או באמצע הפרשה יחזור לראש ויאמר שמע ובשכמל"ו
בכונה ויאמר הפרשה פעם שנית. ואם נזכר לאחר שכבר התחיל והיה אם
שמוע יגמור עד לויאמר ויחזור ויתחיל שמע ויגמור כל הפרשה עד והיה אם
שמוע ויחזור לויאמר (אחרונים):

(כג) ירים קולו בפסוק ראשון כדי שיכוין בו היטב. ויתן ידיו על עיניו כדי
שלא יסתכל בדבר אחר וימנע מלכוין (ש"ע סי' ס"א) וצריך ליתן ידו
הימין דוקא על עיניו ולא השמאל (עטרת זקנים):

(כד) יש נוחנין להטות הראש כפי המחשבה והנמיה צריכה להיות כדרך ד'
מתנות המזבח דהיינו מזרח צפון מערב דרום ועל כל פנים לא יטה
הראש מזרח מערב צפון דרום כדי שלא יהא נראה ח"ו כמרמז שתי וערב
(עטרת זקנים שם):

(כה) צריך להפסיק בין ישראל לה' ובין ה' לאלהינו ובין אלהינו לה' כדי
שיהא נשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד (מורם
בהגהה סי' ס"א) וצריך להזהר מאד בזה כי הסומכו הוי כמתרף ח"ו ולא קבל
עליו מלכות שמים שלימה:

(כו) צריך להאריך בחי' דאחד ולא יאריך באלף. וכתב במגדל עז קבלתי
מרבתי איש מפי איש מהגאונים כי האלף כמעט חוטפים אותה
ומאריכין בחי'ת שלישי ובדל"ת שני שלישים ובגסתר סוד מופלג ע"כ והביאו
הרב מג"א:

(כז) ידגיש הד' דאחד (ש"ע סי' ס"א) ואין הכונה שצריך לקרותה בדגש שהרי
אין בה דגש. אלא הכונה שימעימנה בפה יפה וגם מרן בב"י כתב
שלא להדגישה יותר מדי והשל"ה ז"ל קרא תגר על המדגישים בה יותר מדי
דנראה כאלו הדל"ת נקודה בשוא (מג"א):

(כח) ברוך שם כבוד וכו' צריך להפסיק מעט וליתן ריוח בין תיבת ברוך
לתיבת שם כבוד וכו' (שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' מ"ב):

(כט) חייב אדם לקבל עליו מצות יחוד השם ברוך הוא באהבה שלימה ויזהר
לקרותה בכונה גדולה ויאריך באחד כדי להמליכו בשמים ובארץ

ש"ח יצחק

ובארבע רוחות העולם וימסור נפשו ונשמתו על קדושת שמו ויתיו הד' שלא יהיה נשמע כריש ח"ו ור"ת של שמ"ע ש"או מ"רום ע"יניכס. ולהפך ע"ול מ"לכות ש"מום וישית על לבו אם עבר על איזה מעשר הדברות הרמזיים בו כמבואר למטה יתהרס ויקבל שלא לעבור עוד. ויסגור עיניו ביד ימין ויכוין שם ע"ב אדון הכל היה הוה ויהיה:

דיני פרשה ראשונה

(א) קרא ק"ש למפרע לא יצא במה דברים אמורים בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לחברתה אפי' שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה (ש"ע סי' ס"ד):

(א) קרא פרשה וטעה בה אם יודע היכן טעה כגון שקרא כולה אלא שדלג פסוק אחד באמצע חוזר לראש אותו הפסוק וגומר הפרשה ואם אינו יודע היכן טעה חוזר לראש הפרשה (ש"ע ש"פ) פי' אם יודע שאמר פסוק ראשון ובשכמל"ו בכונה חוזר לואחבת ואם אינו יודע אם אמרם בכונה חוזר לשמוע (ביג"א):

(ב) הא דקרא וטעה ודילג פסוק אחד דחוזר לאותו פסוק הוא אפילו אם נזכר לאחר שכבר קרא פרשת והיה אם שמוע שאינו חוזר אלא לפסוק שמעה בו ולא לראש הפרשה ואפי' שהא כדי לגמור את כולה וכן בפרשה אחרת:

(ג) קראה סירוגין דהיינו שהתחיל לקרות והפסוק בין בשתיקה בין בדבור וחוזר וגמרה אפי' שהא כדי לגמור את כולה יצא ואפי' היה ההפסק מחמת אונס (ש"ע סי' ס"ה):

דיני פרשה שניה

(ד) טעה בין פרשה לפרשה שהוא יודע שסיים פרשה ואינו יודע אם ראשונה או שניה חוזר לפרשה ראשונה ויתחיל והיה אם שמוע (ש"ע סי' ס"ד):

(ה) היה עומד בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה או אם בוכתבתם שבפרשה שניה חוזר לוכתבתם שבראשונה והיינו אם לא

התחיל

התחיל למען ירבו ימיכם. אבל אם התחיל למען ירבו אין צריך לחזור דסרכיה נקיט ואתא וחוקה שאמר הכל (ש"ע ש"ס) ומכ"ש אם מצא עצמו בתיבה אחרת באמצע הפרשה דחוקה שאמר כל מה שלמעלה ממנה (מין ו"ל בשם הרשב"א) :

לו) אם הוא קורא ק"ש עם הצבור והגיע לוכתבתם ונסתפק אם הוא בפרשת שמע או בודהיה והצבור כבר התחילו למען ירבו וכו' מסתמא גם הוא קרא פ' והיה אם שמוע אעפ"י שעדיין הוא לא התחיל למען ירבו כי הצבור הקדימוהו קצת ושאני מדין נסתפק בהיותו יחיד דהתם ליכא הוכחה והרגש ממשיך הזמן שעבר ומיהו אם הוא עמוס בלשונו קצת ודאי לחזור לוהיה אם שמוע אעפ"י שהצבור קורים למען ירבו (שדה הארץ א"ח ה"ג) :

לז) ספק אם קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה אבל אם יודע שקרא ק"ש אלא שמוספק אם בירך אינו חוזר ומברך (ש"ע סי' ס"ז) :

ח ה"ה אם ספק לו אם קרא פרשת ציצית וברכת אמת ויציב וכן הסכימו רוב הפוסקים ואע"ג דיש חולקים הכי נקמינן (עטרת זקנים ש"ס) והיינו שספק לו גם באמת ויציב אם אמרו אבל אם ברור לו דאמר אמת ויציב אף דספק לו אם אמר פרשת ציצית אין צריך לחזור ולומר פרשת ציצית דכיון דברור לו דאמר אמת ויציב סרכיה נקיט ואתא וחוקה שאמר גם פרשת ציצית וכמ"ש תוספות דברכות (רכ"ב) ד"ה ספק וכו' :

למ) בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק שלא יפסיק בין ה' לאמת אלא יאמר אני ה' אלהיכם אמת ואז יפסיק כדין באמצע הפרק (ש"ע סי' ס"ז) :

מ) אם פסק מפני היראה או הכבוד אחר שאמר אמת או שסיים קודם החזן וסמך ה' אלהיכם אמת וממתין החזן כדי שיאמר עמו אינו צריך לחזור ולומר פעם אחרת אמת (ש"ע ש"ס) :

מא) אם קורא ביחיד מותר לו לכפול ה' אלהיכם אמת (ברכ"י סי' ס"א) :

דיני סמיכות גאולה לתפלה

מב) כשמגיע לתהלות לאל עליון יעמוד להתפלל (שירי כנה"ג סי' צ"ג) :

מג) צריך לסמוך גאולה לתפלה ולא יפסיק לאחר גאל ישראל רק אם אירעו

שיח יצחק

אונס שלא הניח תפלין ונודמנו לו בין גאולה לתפלה מניח אז ולא יברך עליהם עד אחר שיתפלל אבל מלית לא יניח אז ואם עד שלא אמר גאל ישראל נודמן לו מלית ותפלין מניחם ולא יברך עליהם עד אחר תפלה (ש"ע ס' ס"ו) ויש אומרים שקודם גאל ישראל יברך על התפלין והכי נהוג (מורם בהנהגה) והרב פר"ח פסק דאפי' בין גאולה לתפלה יכול לברך על התפלין דכיון דשרי להניח תפלין בין גאולה לתפלה יכול ג"כ לברך ולא מקרי הפסק. והעיקר כפסק מרן ז"ל דבין גאולה לתפלה לא יברך על התפלין דלהניחן שרי ליה כדי שלא יתפלל בלא תפלין אבל להפסיק ג"כ בדבור בברכתו אין לו להפסיק בין גאולה לתפלה כנז'. גם קודם גאל ישראל אין לברך עליהם כפסק מרן ז"ל ודלא כמור"ם:

מד) אין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה וכיצד עושה ממתין בשירה חדשה כדי לענות (ש"ע עט):

מה) אין להפסיק בין גאולה לתפלה אפי' מפני היראה (שה"ג מג"א עט):

מו) אין לענות אמן אחר גאל ישראל משום דהוי הפסק (ש"ע עט) והמדקדקים ממתנינים בשירה חדשה כדי לענות אמן ואם ירצה לכיון לסיים עם הש"ץ ואז אינו מחויב לענות אמן (מג"א עט):

מז) מי שהוא אנוס ודחוק ואין לו פנאי להתפלל מיד אחר ק"ש יקרא ק"ש עד אמת וימתין לומר שאר הברכה עד שיתפלל שאז יאמר ויציב וכו' ויתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה (מורם בהנהגה עט) אבל הרב מג"א ז"ל תמה על מורם וכתב דמי שאין לו פנאי יקרא ק"ש בלא ברכות ואח"כ כשיהיה לו פנאי יקרא הברכות עם הק"ש ויתפלל (עט):

מח) אם עד שלא קרא ק"ש מצא צבור מתפללים לא יתפלל עמהם אלא קורא ק"ש ואח"כ יתפלל דמסמך גאולה לתפלה עדיף ממצות תפלה בצבור (ש"ע ס' ק"א):

מט) אם נודמן לו קדיש או קדושה צריך להמתין בשירה חדשה ויענה ואח"כ יאמר שירה חדשה (ש"ע ס' ס"ו):

נ) אם בעוד שאומר ברכת אמת ויציב הוציאו ס"ת לא יפסיק לומר וזאת התורה כי לדין אין עונים אפי' שום אמן דברכות בברכות דק"ש

אלא יפסיק בשתיקה ויראה הס"ת ואח"כ יחזור לגמור הברכה ויסמוך נאולה לתפלה כמושפט (הרב חיים שאל ח"א סי' ס"ח):

נא) מי שהגיע לשירה חדשה ושחק כדי לראות ס"ת ונתבלבל אח"כ ותקף התחיל תפלת י"ה ולא סיים הברכה של ק"ש יקרא ק"ש אחר תפלתו ויאמר אמת ויציב עד נאל ישראל לדעת מרן ז"ל (סו' ס' ברב"י סי' ס"ז):

נב) בשירה חדשה יחשוב גדולתו יתברך ונפלאותיו שעשה עמו ואשר הוא עני ואביון מתורה ומצות ובקבר עני אפל שפל גלמוד (זוהר ואחרונים ז"ל):

דיני ק"ש

נג) נשים ועבדים פטורים מק"ש מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונכון הוא ללמדם שיקבלו עליהם עול מלכות שמים ויקראו לפחות פסוק ראשון (ש"ע ומור"ם בהגהה סי' ע"ג) וגם מברכות ק"ש נשים ועבדים פטורים דיש להם גם כן זמן קבוע (בג"א שם):

נד) אמת ויציב חייבות גם הנשים לאומרו דמ"מ חייבות בזכירת יציאת מצרים וא"כ צריכות לסמוך נאולה לתפלה (בג"א שם) ונראה דה"ה אמת ואמונה בערבית שגם הנשים חייבות אבל הגאון אריה ליב ז"ל בספרו כתב דנשים פטורות גם מזכירת יציאת מצרים דהיא נמי מצות עשה שהזמן גרמא ולי נראה עיקר כהמג"א דגם הנשים חייבות בזכירת יציאת מצרים כיון דעיקר הגאולה היתה בשבילם כמ"ש רז"ל בשכר נשים צדקניות יצאו בני ישראל ממצרים: (נה) קטן שהגיע לחנוך חייב בק"ש (ש"ע שם):

נו) גם התן הכונס את הבתולה חייב בק"ש בזמן הזה כיון שגם שאר בני אדם אינם מכוונים בראוי (ש"ע שם):

נז) שכור אם יכול לדבר לפני המלך קורא ק"ש (מור"ם בהגהה סי' צ"ט) ויש מקילין בשכור בק"ש (לבוש ז"ל):

נח) היה עוסק בצרכי צבור והגיע זמן ק"ש לא יפסיק אלא יגמור עסקי הרבים ויקרא אם נשאר עת לקרות (ש"ע שם) ועל כל פנים יקרא פסוק ראשון ובשכמל"ו אם אפשר (בג"א):

נט) אם פטור מלקרות וקורא נקרא הדיוט (להם המדות) אבל בד"מ משמע

דרכ

מיתות

ג"כ לא

לך סנין

לקבלות

מיוסר תיכונה

יטו כוונס מאו

ויהמרו לא יחסה

בא רעל עונה סערו

ע"ה מ"ה מאס מארי

משיגליהון ומתפקחון

ן כה"ו ואלק רכון מארי

עיוסן וגל איגון דאקרן

אל דאלני כסות גביסן

דאספסן גבולו חתאו

כין ד"ו סאו כמ"ה דאסערי

סקרן אססון כוונס

ויין ל"ה אל גר"ה סוכ

כה ו"ו

מ"ה ע"ה סתו

דאקרן עיני ה

כמה דאוקינה באררה

איגון גוונן מתלסטין

דאוקינה דינה ואיגון

עוק ולה משולטס

ע"ה גלחס עוכדק

לין אקרן עיני

לתרין סערוין

ובאן דמשתכחי

אססון כל

דה כדה

מחורה

אתחא

fragment/insert found with book إدراج وجد(ت) مع كتاب قطعة شظية / إدراج وجد(ت) مع كتاب

יכל
 ולירוקא
 נכונוי
 דגכיון
 לא יכלין
 שעתא חרא
 פקיסא דקאי
 כתוב עיניך תו
 כה מראשית השם
 וכנ"כ ורושלם ולא
 עיניך עיניך כתיב עיני
 יו' אלהיך כה לטוב ול
 כאשנחותא חרא כללהו אט
 בר כד בעיני גוונין לא
 והתם ינייך תראנה ורוש
 גדוליכ הקכלך תמיד
 חסר כתיב ו
 כתוב השם מ
 חרץ משור דב
 חרץ חרץ כ הלכו
 עיני
 התחד כטורחה אע"כ
 חרית שני ויהי דינה ה
 השנה ת ח"ק בלחון
 דלא התורני בר אתו
 תומא דאחש דא
 ראשית והשיל
 הקיימת תרוי

דיטמא
 חרץ חרץ
 נתרון
 לם

قطعة شظية / إدراج وجد(ت) مع كتاب fragment/insert found with book

שיח יצחק

דאם מתכוין בקורא בתורה שפיר דמי ומ"מ יאמר פרשה שיש בה יציאת מצרים ואפי' עבר זמן ק"ש (מג"א שם) :

ס) מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו אפי' אינו מוטל עליו לקברו פטור מק"ש ותפלה ואפי' אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי. ואם יש לו מי שישתדל בשבילו בצרכי קבורה ורצה להחמיר על עצמו ולקרות אין מוחין בידו (ש"ע סי' ע"א) :

סא) במה דברים אמורים בחול אבל בשבת חייב כל היום ועד הערב אם מחשיך על התחום להתעסק בצרכי קבורה אבל אם אינו מחשיך על התחום חייב גם לעת ערב ויום טוב שני היינו כחול ויו"ט ראשון אם רוצה לקוברו בו ביום ע"י נכרי דינו כחול ואם אינו רוצה לקברו בו ביום כשבת (ש"ע שם) :

סב) מיד כשמתחילין להשליך העפר על המת בקבר יקרא האונן ק"ש ויתפלל וכן עשה מהר"ל ז"ל ואם הוא קודם חצות יקרא ויתפלל שחרית. אבל ברכות השחר לא יאמר כיון שבשעת חובתו היה פטור (מג"א שם) אבל הרב זרע אמת (ח"א סי' א') חלק על המג"א והעלה הלכה למעשה דכשחזור האבל מבית עלמין אחר שליש היום לא יאמר אפי' תפלת י"ח רק ראוי שיקראו ק"ש לבד בלא ברכות לקבל עליו עול מלכות שמים ושכן הוא המנהג בעי"ת מודינא ועיין מהב"ר :

סג) אסור לקרות ק"ש תוך ד' אמותיו של מת או בבית הקברות ואם קרא לא יצא (ש"ע שם) :

סד) אפי' תוך ד' אמות של מת קמן דפטור מן המצות אסור לקרות ק"ש וכן אצל קברו ודלא כמהריש"ן ז"ל שנסתפק בזה בכתוב בתשובתי בס"ד :

סה) טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסות אפי' היא אשתו אסור לקרות ק"ש כנגדה (ש"ע סי' ע"ה) וי"א דטפח הוא דוקא באשתו אבל באשה אחרת אפי' פחות מטפח הוי ערוה (מורם בהגה שם) :

סו) אם האשה לבושה דק ומתחזי בשרה מתוכה אסור לקרות ק"ש כנגדה (ה"ג מג"א שם) :

סז) טפח באשה ערוה אפי' לאשה אחרת רק שהיא בעצמה יכולה לקרות אעפ"י שהיא ערומה (מורם שם) :

סח) יש לזוהר משמיעת קול זמר אשה ואפי' אשתו בשעת ק"ש (ש"ע שם) ואפי' קול אשה פנויה (מג"א שם) ובכל אלו הדברים אין חלוק בין אשה נאה או כעורה ולא בין בחורה לזקנה דגם של אשה כעורה או זקנה מפח באשה ערוה וכן שערה או קולה דלא פלוג רבנן:

סט) במקום שיש שם צואה אסור לקרות ק"ש עד שיכסנה (ש"ע):

ע) שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו אפי' של אשתו אבל בתולות שדרכן לילך פרוצות הראש מותר והוא הדין השערות של נשים שרנגלין להוציא מחוץ לצמתן וכ"ש שער נכרית פירוש פאה נכרית שאינו שער ראשה אפי' שדרכה לכסותו (ש"ע ומור"ם שם):

עא) ספק אם הצואה בבית מותר לקרות ק"ש דחוקת בית שאין בה צואה ספק אם הצואה באשפה אסור לקרות שם ק"ש דחוקת אשפה שיש בה צואה. אבל ספק מי רגלים אפי' באשפה מותר משום דלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד המקלה ואחר שנפל לא מיתסר אלא מדרבנן ובספקן לא נזרו (ש"ע סי' ע"ג) העבירו צואה מן הבית ונשאר עדיין ריח רע נראה להתמיר מיהו מי שאינו מריח מותר לקרות אז (מג"א סי' ע"ט):

עב) קרא במקום שראוי להסתפק בצואה ומצאה אח"כ צריך לחזור ולקרות אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו אין צריך לחזור ולקרות. ומי רגלים אפי' מצאן במקום שראוי להסתפק אין צריך לחזור ולקרות (ש"ע שם):

עג) צואת כלב וחזיר אם נתן בהם עורות מרחיקין מהם כמו מצואת אדם שהוא ד' אמות ממקום שכלה הרחה. ואם לאו דינו כשאר צואת בהמה וחיה שאין צריך להרחיק מהם אם אין בהם ריח רע. ואם יש בהם ריח רע דינם כצואת אדם (ש"ע סי' ע"ט) והרחה רע הוא כל שדרך בני האדם להצטער מאותו ריח (מג"א שם):

עד) צואת חמור הרכה לאחר שבא מהדרך וצואת התול ונבלה מסרחת דינם כצואת אדם וההולך בדרך אעפ"י שרואה צואת בהמה כנגד ואם אין הרחה בא לו אינו חושש למיעוט לתלותה בשל חמור. ובסמוך לעיר יש אומרים שיש לחוש לפי שרוב הבהמות המצויות שם הם חמורים במקום

דשכיחי חמורים (ש"ע ומור"ם שם):

שיח יצחק

עו) אסור לקרות ק"ש כנגד מי רגלים של חמור הבא מן הדרך וכנגד צואת תרנגולים אדומה (ש"ע ע"ש) ומשמע מלשון הש"ע שרצונו לומר שהצואה בעצמה היא אדומה וכמו שפירש הר"י. אבל הרשב"א פירש דרצונו לומר הירושלמי צואה של תרנגול אדום. ובתשב"ץ פירש תרנגולים של ארץ אדום שמאכילים אותם שעורים. וכ"כ באגודה. ובכתובות איתא ששעורים אדומות רעות (מג"א א"ש) ויש להחמיר ולחוש לכל הפירושים :

עו) צואת תרנגולים ההולכים בבית דינו כצואת בהמה וחיה אבל הלול שלהם יש בו סרחון ודינו כצואת אדם (ש"ע ע"ש) :

עז) אסור לקרות ק"ש כנגד אישפה שריחה רע (ש"ע ע"ש) :

עח) יצא ממנו ריח מלמטה אסור בדברי תורה עד שיכלה הריח. ואם יצא מחבירו מותר בדברי תורה משום דאי אפשר שהתלמידים קצתם גורסים וקצתם ישנים ומפיהן בתוך השינה אבל לקרות ק"ש אסור עד שיכלה הריח (ש"ע ע"ש) :

עט) מי שבריא לו שאינו יכול לעמוד על עצמו מלהפיה עד שיגמור ק"ש מוטב שיעבור זמן ק"ש ותפלה ולא יתפלל ממה שיתפלל בלא גוף נקי. ואם עבר זמן התפלה אנוס הוא ומתפלל מנחה שתים. ואם יראה לו שיכול לעמוד על עצמו בשעת ק"ש יניח תפלין בין אהבת עולם לק"ש ויברך עליהם ויקרא ק"ש (ש"ע ט"ו ע"ב) :

פ) כל זה דוקא כשאירע לו מקרה זה בלתי טהור בשביל שום מאכל שהזיק לו וכיצא באופן שלערב ודאי יוכל להתפלל בגוף נקי אבל אם יש לו חולי שמחמתו מוכרח להפיה בכל שעה יתפלל וכשתבא לו ההפחה ישתוק וימתין עד שיכלה הריח והזור ומתפלל אם לא שהה כדי לגמור את כולה (פר"ח ויר אהרן ע"ב) :

פא) קמן שהגיע לכלל שאחר כיוצא בו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיוכל גדול לאכול אכילת פרס מרחיקין מצואתו או ממימי רגליו (ש"ע ט"ו ע"א) והעלה הפריח לחוש לכתחילה לדעת הש"ע דכל קמן שאחר כיוצא בו יכול לאכול כזית וכו' צריך להרחיק מצואתו אכן בדיעבד אם קרא או התפלל יצא י"ח ואין צריך לחזור וכדברי רש"י וכן הסכים במחבר :

שיח

יצחק

קבב

פב) אי ידעינן דצואה זו של הקטן אינה באה מדגן כגון שלא אכל כמה ימים
 דגן אין צריך להרחיק מצואתו זו ואם יודעים אנחנו שלא אכל דגן
 בכזית מעולם אפי' אם הוא בן כמה שנים אין צריך להרחיק (ב"ח שם):
 פג) כל ה' מינים קרוים דגן וצואתם מסרחת כ"כ רש"י וביו"ד (סי' רס"ח ס"ח)
 משמע דטוב וישר להרחיק מצואת קטן אפי' אם הוא בן ח' ימים (מג"א שם):

פד) אין נכון לקרות ק"ש אצל תינוק ממפח באשפה (מג"א שם):
 פה) צואה שהיא ספק אם היא של אדם או של כלבים בבית שרי ובאשפה
 אסור (שה"ג בשם ריא"י) והמג"א כתב דאזלינן בתר המצוי אם מצוים
 תנוקות יותר מכלבים אפי' בבית אסור והוא הדין הפך אם באשפה. והרב יד
 אהרן כתב דלפי דברי הפר"ח ספק צואה היא מדאורייתא. א"כ באשפה אפי'
 שיהיו כלבים מצוים יותר אסור דתאשפה חזקה דשכיח צואה ואם נסתפקו בה
 אם היא צואת כלבים אזלינן להחמיר:

פו) אסור לקרות ק"ש כנגד מי רגלים עד שיתן לתוכן רביעית מים ואז מותר
 ולא שנא אם הם ע"ג קרקע או אם הם ע"ג כלי ובלבד שלא יהיה
 עביט מיוחד להם. ולא שנא אם הם היו בכלי תחלה ונתן עליהם מים או היו
 המים תחלה בכלי (ש"ע סי' ע"א):

פז) רביעית שאמרו למי רגלים של פעם אחת. לשל שתי פעמים שתי רביעיות.
 ולשל שלש שלשה וכן לעולם (ש"ע זבור"ם שם) ואין חילוק אם השתין
 הרבה או מעט ב"מ, (מג"א שם):

פח) מי רגלים שנבלעו בקרקע אם היו מרטיבים היד אסור לקרות כנגדן
 (ש"ע סי' פ"ב):

פט) מים סרוחים או מי משרה ששורים בהם פשתן או קונכו צריך להרחיק
 מהם כמו הצואה (ש"ע סי' פ"ו):

צ) גרף של רעי ועביט של מי רגלים של חרס או של עין צריך להרחיק
 מהם כמו מהצואה אפי' הטיל בהם מים. אבל אם הם של מתכת או
 של זכוכית או של חרס מצופה מותר אם הם רחוצים יפה (ש"ע סי' פ"ו) והיינו
 שלא יש בהם ריח רע (מג"א) ואם הכלי מיוחד ג"כ לתשמיש אחר כגון לשפוך
 לתוכו שופכין אם אין בו צואה ולא ריח מותר לקרות כנגדו. והוא הדין אם

שיח יצחק

הוא מיוחד להשתין ובכל פעם שישתין נותן לתוכו רביעית מים שרי (מג"א שם)
אבל הרב יד אהרן ז"ל כתב דיש להחמיר :

צא) גרף ועביט של חרס או של עץ שכפאו על פיו יש מתירין ויש אוסרין
והלכה כדברי האוסרים (ש"ע שם) ושל מתכת אפי' אינו רחוק מהני
כפיה דאין איסורו אלא מתוכו (מג"א שם) :

צב) מטה גבוהה עשרה והמחיצות מגיעות לארץ והגרף אחורי המטה מקרי
מחיצה ושרי לקרות ק"ש (ב"ח שם) והיינו דוקא כשהמטה חוצצת
מכותל לכותל אבל בלא"ה לא חשיבא מחיצה (מג"א שם) :

צג) הניחה תחת המטה ומחיצות המטה מגיעין עד פחות מג' סמוך לארץ שרי
(לחם המדות) והוא הדין אם נפל עליו כלי ויש קצת אויר בין הכלי
לקרקע כגון שכולט קצת מצד אחד אמרינן לבוד אבל אם הכלי פתוח למעלה
אפי' פחות מג' אסור דבעינן שיהא מכוסה (פ"א שם) :

צד) יזהר מאד באמירת אמת ויציב בתקוני התובות כמשפטן שלימות ונפרדות
ואמרו בזהר כ"י הביאו הרב החסיד המקובל מזהר"ם נגרין בס'
היראה. כי אחד חלה מעת לעת ומת פתאום ואמר קודם מותו הנני מת על
שלא נזהרתי בהדבקים שבאמת ויציב (צפורן שמיר) :

צה) יש מי שאומר דהיינו דוקא כשקרא כבר ק"ש וברכותיה בצבור ועתה
קורא ק"ש שעל המטה ובוה אמרו שאם היה אנוס בשינה
מקיצין אותו (כנה"ג בשם הרי"ז קשר גורל) :

צו) ואם קראה בלבו או שמעה מאחר מחמת חולי או אונס ואח"כ נסתלק
האונס אין צריך לקרותה פעם אחרת (בר"י סי' צ' שם) :

מוסר לתפלה

צריך האדם להסתכל בלבו קודם שמהפיל שאם היה עומד לפני מלך ב"ו אפי' אם היה
לו עסקים רבים ומחשבות מבלבלים היה שוכחם כולם מרוב הפחד והאימה של
המלך ולא היה מחשב כי אם בעניני הרברים שירצה לסדר לפני המלך ואפי' שמלך בשר
ורם אינו יודע רק מה שמוציא האדם כפה כ"ש וק"ו העומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה
היודע כל נסתרות ובוהן לבות וכליות שצריך לעמוד ביראה ופחד ויפשיט ממנו כל מחשבות
הזרות שאינם מעניני התפלה וישביל האדם כמה שכתב האר"י ז"ל על פסוק עיניך לנוכח
יביטו

יביתו וכו' שהאדם המתפלל ערבית בכונה יורד נשר מהמרכבה הקרושה לקבל התפלות והמעט שיעקב אבינו תקן תפלה ערבית ויעקב אבינו היה לו צער גדול בנים והנשר טבעו רחמן על בניו וכמו שכתוב כנשר יעור קנו וכידוע ואם לא התפלל בכונה יורד נץ מהמרכבה הטמאה לקבל תפלתו כידוע שיש מרכבה טמאה זה לעומת זה וכו' ובתפלת שחרית יורד אריה מהמרכבה הקרושה לקבל תפלתו אם היא בכונה וכו' לדבר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אותיות אריה שתפלת שחרית שתקן אברהם אבינו ע"ה עולה ע"י אריה ואם ח"ו שלא בכונה יורד כלב מהמרכבה הטמאה לקבל תפלתו. ובתפלת המנחה יורד שור מהמרכבה הקרושה לקבל תפלתו אם היא בכונה שיצחק אבינו עליו השלום שנעקר כשור תקנה ואם ח"ו שלא בכונה יורד חמור מהמרכבה הטמאה לקבל תפלתו. וזהו ענין לנכ"ח יביתו ר"ה נ"ץ ב'לב ח'מור הסתכל שאם ח"ו לא התפללה בכונה שהם יקחו הפלחך ועפעפיך יישרו נגדך שתהפלה בכונה אוי ואבוי לעינים שכך רואות למי שלא התפלל בכונה מה נענה ומה נאמר ביום שידובר על מטה תפלות בשמיעה קול ובטוי שפתים לבר ולב חורש מחשבות אשר נשא לבן משיט בארץ בחבלי עוה"ז תוך ומרמה אוי ואבוי הבט וראה קורא נעים ושים דעתך על דבורך להתפלל בכונה ואם תבא בלכך מחשבה שאינה מעין התפלה שתוק עד יעבור זעם היצה"ר ולא תיציא דבר תפלה מפיך עד שתבין לכך להתפלה כי היא מנחה להשי"ת :

עוד צריך להזהר שלא ישמע קולו בהפלה והבלתי נוהרים לומר תפלהם בחשאי ומשמיעים קולם בהפלה י"ח לוולתם שבצדם וזה מן הרברים הפוסלים הדרת התפלה כאשר בא בוהר פ' ויגש ז"ל מאן דצלי צלותא וקם קמיה מאריה ולא אצטריך ליה למשמע קליה בצלותא ומאן דאשמע קליה בצלותא צלותיה לא אשתמע מ"ט בגין דצלותא דא לאו צלותא ומאן איהו צלותא דא הוא קל בלא א' דהלויא בקלא דאשתמע דאיהו בא' ובגין כך לא אצטריך ליה לבר נש למשמע קליה בצלותיה אלא לצלוא בלחש בהוא קל דלא אשתמע ודא איהו צלותא דאהקבלא תריר ובת' והקול נשמע קל בלא א' נשמע דא איהו צלותא דאיהו בחשאי דקב"ה קביל בר אהעבר ברעותא וכונה כדקא יאית ע"כ. ואפי' אם אינו יכול לכוין בחשאי לא צריך למעבד הכי ואפי' להשמיע לאונו משמע דאסור מדקאמר למשמע קליה שאפי' הוא עצמו לא ישמע קילו והכי איתא בתוספתא יכול יהא משמיע לאונו כבר פירשו בחנה וקולה לא ישמע. וכן בוהר פ' ויקהל ז"ל אי היהו צלותא אשתמע לאודניה דבר נש ליה מאן דצוית ליה לעילא בר מאן דשמע בקרמיתא בגין כך בעי לאסתמרא דלא ישמעון לההיא צלותא בני נשא ותו דמלתא דצלותא אהאחד בעלמא עלאה ומילא דעלמא עלאה לא אצטריך למשמע ע"כ וכן כתב בספר בדק הבית שראוי לחוש לדברי הוהר יעו"ש. והרב מנחם די לונזאנו עמד ע"ז וכתב אך כרעיא מהומנא אמרו בצלותא פל חד מצלי בחשאי דלא ישמע קלא דלילה בצלותא לגבי חבריה וכו' ע"ש ונראה לי דהכי פירושו לא אצטריך למשמע הוא עצמו ואם שמע אינו נענש אך אם השמיע לוולתו נענש אעפ"י שלא השמיע

הרבנים רק הקול דיוקא נמי דקאמר ומאן דאשחמע קליה ולא אמר מאן דשמע קליה ע"כ.
 וכן רבים עהה עמי הארץ אינם משים און לשמוע דברי חכמים ומשמיעים קולן לוולתן בעומדם
 בתפלהם ולו חכמו ישכילו גורל הפגם אשר יפגמו רעהה תאחוס כי מכלעדי עונשם שלא
 ישמע קולם בשמים ממעל למלאות בקשתם עוד יסיפו לחלל שרי קרש הממונים על
 התפלה וקרבו ויאתיו מאריהון דאודנין והוטפין כל דברי התפלה ואזכרות שבתורה וזורקין אותם
 במקום פסולי המוקדשין : (קבריה) ורבינו האי"ל כתב כי בתפלת לחש או היחוד הוא בנה"י
 ששם אחיות הקליפות ולכן צריך להיות התפלה בלחש שלא הגרום אחיות החיצונים. בה ואה"כ
 בחזרת הי"ח שאו היחוד הוא בנה"ה לא היה פחד ולכן אומרים איתה בקיל רס וגורי האר"י
 אמרו שהוא לא היה משמיע קולו אפי' בזמירות אפס בשבת היה מרים קולו מעט וראוי
 להודיע לבני האדם עונש הרב לטען יחדלו מזה וכבר צווחו ע"ז קמאי דקמאי הלא בספרהם.
 עוד יש להזהר על מה שאמרו כזוהר חדש פ' יתרו ד"ק וז"ל שערא איהו דינא וכמה נימין
 הלין מינה דאינון צבא השמים קיימין על כי דינא רבנא דאיהי גבורה לשמאלא דפעולתיה
 בחיה דאיהו שור ורא גבריאל ובעלותא צריך לכערא לון מן בתר אורנין דלא יחון מססין
 תרעין דשמיעא לאעלא כהון צלותא ואם לאו אתקיים ביה קרא או יקראוני ולא אענה וכזמנא
 דשמיע איהו פנויה מאלין דינין אתקיים ביה או תקרא וה' יענה ועיין ג"כ באירא הרחמן וכנ"ל
 להתפלל אליו בכונה ולעוברו בלבב שלם כי"ר :

דיני י"ה

א) המתפלל צריך לכונן בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאלו
 שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות המורדות אותו עד שתשאר
 מחשבתו וכונתו זכה בתפלתו ויחשוב אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה
 מסדר דבריו ומכוין בהם לבל יכשל. קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים
 הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות ואם תבא לו מחשבה. אחרת בתוך התפלה
 ישתוק עד שתתבטל המחשבה. וצריך שיחשוב בדברים המכניעים הלב ומכוננים
 אותו לאביו שבשמים (ש"ע סי' צ"ה) ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה
 ובשפלות האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו (סו"ט בהגהה שם) ומפני כך הוציא
 הכתוב התפלה בלשון עבודה דכתיב ועבדתם את ה' אלהיכם ללמד שצריך
 המתפלל להסיר המחשבה המורדה בעסקי העולם ולהביאה בשעבוד הכונה
 כ"כ בפ"י המחזור רומאנייא למוהר"י מריבש בשם הראב"ד ז"ל ורבינו בחיי
 ז"ל סוף פ' יתרו כתב בפירוש הכתוב לא תעשון אתי אלהי כסף וכו' וז"ל

כשאתם עומדים בתפלה אתי לא תחשבו בכסף ובוזהב אשר עמכם שאם תעשו
 כן מעלה אני עליכם כאלו עשיתם אלהי כסף ואלהי זהב :

ב) הסגולה שכתב בספר הגן לבטל המחשבה רעה בשעת תפלה שיאמר ג'
 פעמים פי פי וכו' כתב הרב מג"א ז"ל דאין נראה לעשות

סגולה זו בתוך תפלת י"ח דהוי הפסק ומי יודע אם רפואה בדוקה היא :

ג) לא יתפלל במקום שיש דבר שמבטל כונתו ולא בשעה המבטלת כונתו
 שבא מן הדרך וכיוצא. ועכשיו אין אנו נזחרים בזה מפני שאין אנו

מכונים כל כך (ש"ע ע"ב) ומ"מ גם עכשיו יש להזהר בזה לכתחלה :

ד) כשהוא מתפלל לא יאחוז בידו תפלין ולא ספר מכתבי הקדש ולא קערה
 מלאה ולא סכין ומעות ובכר מפני שלכו עליהם שלא יפלו ויטרד

ותתבטל כונתו (ש"ע ס' ע"ג) ולולב בזמנו מותר לאחוז בידו כיון שהאחיזה בידו
 היא מצוה אינו נטרד בשבילו (ש"ע ע"ב) והוא הדין דמותר לאחוז ציציות בידו

דמריד במצוה כדאמרינן בלולב (הרוקח ס' ע"ד) ואסור להושיב תינוק לפניו
 בשעת תפלה ונכון להוציא התינוקות מבית הכנסת (ברכ"י) :

ה) מחזור תפלה מותר לאחוז בידו בשעת תפלה להתפלל בו הואיל ותופשו
 לצורך תפלה עצמה לא ממריד דומיא דלולב (ש"ע ע"ב) ומכל מקום

אם לא היה בידו הסדור תפלה קודם שיתחיל לא יחזר אחריו בתוך התפלה
 ליטלו אלא אם כן היה במקום מיוחד שדוא כזכר או מותר ליטלו אפי' בתוך

התפלה כדי להתפלל מתוכו (מור"ם ע"ב) :

ו) מטעם זה יש להזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסדור שירשום תחלה כל
 המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה כדי שלא יצטרך לחפש

אחריהם בשעה שמתפלל ויפסיק ע"י כך ולא יכוין יפה (ע"ב ע"ב) :

ז) האוחז סדור תפלה בידו בתפלת י"ח אוחז בימינו ושמאלו נותן על לבו
 וכן היה עושה מהר"ל ז"ל ככתוב בדרשות מהר"ל הלכות תפלה :

ח) מותר להניח הבתי עינים על חוטמו בשעת התפלה כיון שאינו רואה בלעדס
 ויכול לכוין בהם יותר בכונה אמנם אם אינם עפ"י מדת חוטמו

ונופלים אפשר דיש להחמיר לכן יזהר לקושרם או יעשה באופן שיהיו אדוקים
 בחוטמו ולא יפלו (הרב פרי האדמה ז"ל ח"א ד"ה) :

שיח יצחק

(ט) נפל הספר על הארץ ואינו יכול לכיין מפני כן מותר לו להגביהו בשמיים
הברכה (ס"ח סג"א שם) ;

יוד) אם בדיעבד התפלל וידו אוחזת בדבר שלבו עליהם שלא יפלו אין צריך
לחזור ולהתפלל (אחרונים) ;

יא) אם תנוק מטרידו או גדולים שהם מדברים יכול לעשות תנועה בידו או
בקול להשתיקם (מחבר) ;

יב) קודם שיתפלל יסיר כיהו וניעו וכל דבר המורדו (ש"ע ס"ו צ"ב) ;

יג) התפלה היא במקום קרבן ולכן צריך להזהר שתהא דוגמת הקרבן בכונה
ולא יערכ בה מחשבה אחרת. כמו מחשבה שפוסלת בקדשים.

ושתהיה מעומד דומיא דעבודה. ושיקבע מקום לתפלתו כמו הקרבנות שכל אחד
קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו. ולא יחזין דבר בינו ובין הקיר דומיא דקרבן
שהחציצה פוסלת בינו לכלי וראוי היה שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים
לתפלה כמו בגדי כהונה אלא שאין כל אדם יכול לבזבז ע"ז ומ"מ טוב שיהיו
לו מכנסים מיוחדים להתפלל משום נקיות (ש"ע ס"ו צ"ה) ;

יד) צריך להתפלל מעומד ולא יסמוך על עמוד שלפניו או בצדו. וחולה שאי
אפשר לו כי אם בסמיכה אם יוכל לכיין כמו אם היה יושב יעמוד
ויסמוך (ברכ"י ס"ו ל"ד) ;

טו) זקן שאינו יכול לעמוד יושב במקומו ומתפלל. וחולה שאינו יכול לעמוד
מתפלל אפי' שוכב על צדו והוא שיוכל לכיין דעתו ואם לא יתרחר
בלבו. ואם נסתלק האונס אינו צריך לחזור ולהתפלל מעומד ואפי' התפלל
בהרהור וכל שכן אם הוכרח להתפלל מיושב כגון שהיה בדרך בקרון כשיבא
לבית אין צריך לחזור ולהתפלל מעומד (ש"ע ברב"י ס"ו פ' וס"ו צ"ד) ;

טז) לא יראה עצמו בתפלה כעוף ואינו יכול לעמוד וכיוצא מתנועות ותכסהו
בושה כי ברחובות ובעסקיו הוא בריא ולעבודת ה' ראשו עליו ככרמל
(בנה"ג ס"ו צ"ד) ;

יז) יקבע מקום לתפלתו וכל שהוא תוך ארבע אמות חשוב מקום אחד ואם
מתפלל בביתו יקבע מקום שלא יבלבלוהו (ש"ע ס"ו צ' ואחרונים שם) ;

יח) לא יעמוד להתפלל לא על גבי מטה ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום

גבוה אלא אם כן היה זקן או חולה או שהיתה כונתו להשמיע לצבור. ושיעור
מקום גבוה ג' מפתחים. ואם היה גבוה ג' מפתחים ויש בו ד' אמות על ד'
אמות הרי הוא כעליה ומותר להתפלל בו. וכן אם היה מוקף מחיצות אעפ"י
שאין בו ד' על ד' מותר להתפלל בו שאין גובהו ניכר כיון שחלק רשות
(ש"ע שם) :

(יט) על גבי מטה או ספסל או כסא וכיוצא שיש בעמידתו על גביהן דאין
יכול לכונן בתפלתו משום ביעותותא (ב"י בשם מהר"א ומהר"ם בהגהה ואחרונים שם) :
כו) על גבי הסופ"א מותר להתפלל ואם רובם למטה לאו שפיר עבדי העומדים
למעלה אם לא שאי אפשר (שו"ת הל"ק ח"א סי' קכ"ב) והרב יד אהרן שם
כתב עליו דאינו רואה שום חשש בזה ושכן ראה לכמה גדולים שלא חששו
לזה כו"ע. וכן עיקר :

כא) יתפלל לצד מזרח ויצדד לדרום או לצפון ויחשוב שהוא כנגד ארץ ישראל
ובית המקדש ובית קדשי הקדשים (ש"ע סי' צ"ד) :
כב) לא יתפלל בממון פרוץ כמו בשדה שכשהוא במקום צניעות חלה עליו
אימת מלך ולבו נשבר (ש"ע שם) ופשוט דעוברי דרכים מותר להם להתפלל בשדה.
(מג"א) ומיהו צריכין להתפלל חוץ מהדרך בשדה במקום שלא יפסיקו אותו עוברי דרכים :
כג) במקום שנעשה לו נס וניצול מהסכנה אף שהוא פרוץ מותר להתפלל. (הרב
המג"א בשלמי צבור רנ"ח) ובשדה בין האילנות שרי להתפלל (הרב הגו' שם)
ומקום מוקף מחיצות אף שאינו מקורה שרי להתפלל בו (ברכ"י סי' צ') :

כד) לא יתפלל בצד רבו ולא אחורי רבו ולא לפניו ואם הרחיק ד' אמות
מותר והיינו כשמתפלל ביחיד אבל בצבור אם כן הוא סדר ושיבתם
אין לחוש אם התפלל לפני רבו או לאחוריו וכן המנהג (ש"ע ומור"ם בהגהה שם) :
כה) תלמיד חבר מותר להתפלל אחורי רבו (ש"ע) אבל לפני רבו אסור (ב"י ד"ם מג"א שם) :
כו) כל מקום שאין מורין בו ק"ש אין מתפללים בו. וכשם שמרחיקין מצואה
וממי רגלים וריח רע ומן המת ומראיית הערוה לק"ש כך מרחיקין
לתפלה (ש"ע שם) :

כז) היה עומד בתפלה והשתין תינוק בבחכ"ג ישתוק עד שיביאו מים דשפוך
על המי רגלים. או ילך לפניו ד' אמות או לצדדיו או יצא מבהכ"ג

שִׁיחַ יִצְחָק

וינמור תפלתו ויותר טוב לילך למקום אחר ולא להמתין בשתיקה עד שיבואו
 מים שמא ישהה כדי לנמור את כולה ויצטרך לחזור לראש (ש"ע ומור"ם שם) ;
 (כח) אם המי רגלים רחוקים יש להקל דהוא ספקא דרבנן (הרשב"א והפר"ח והב"י
 סי' צ') ודלא כהרב המניה (בס' שלמי צבור דק"א) שחש לסברת האחרונים.
 וגם הרב יעב"ץ ז"ל בספר מר וקציעה הקיל בבחכ"נ. ומהיות טוב אם אפשר
 ושימו בגד עליהם (קשר גורל סי' י"ב אות ל"ז) ;

(כט) לא יעמוד ולא ישב אצל רשע להתפלל כי השכינה תתרחק ממנו מפני
 שהרשע בתפלה הוא מהרהר הרהורים רעים (פ' חסידים סי' תשס"ז) ;

(ל) לא יהיה דבר חוצין בינו לבין הקיר ודבר קבוע כגון ארון ותיבה אין
 חוצצין ולא חשיב חציצה אלא דבר גבוה יוד ורחבו ד' ואדם
 אינו חוצץ ומותר להתפלל אחורי אדם. ומטה דיון העשויה לשכיבה מקרי
 קבוע (ש"ע סי' צ' ואחרונים שם) ;

(לא) לא יתפלל נגד בנדים מצוירים אעפ"י שאינם בולטים. ואם יקרא כנגד
 כותל או בגד מצויר יעלים עיניו (שם) ומטעם זה אסור לצייר ציורים
 בכותלי בית הכנסת כנגד פניו של אדם אלא למעלה מקומת איש (מג"א שם)
 והמתפלל בביתו יזהר לקבוע מקום להתפלל בחדר שאין ציורים בכותל ;

(לב) אסור להתפלל נגד המראה אפ"י עיניו סגורות (שו"ת הרדב"ז סי' ק"ז) ;

(לג) הנצרך לנקביו בין לגדולים בין לקטנים אף יתפלל ואם התפלל תפלתו
 תועבה וצריך לחזור ולהתפלל והני מלי כשאינו יכול להעמיד
 עצמו עד פרסה אבל אם יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה יצא בדיעבד
 אבל לכתחילה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו תחלה יפה (ש"ע סי' צ"ב ואחרונים)
 ודלא המג"א שחלק בין גדולים לקטנים. וכל הנצרך לנקביו אסור אפ"י בדבריו
 תורה כל זמן שגופו משוקץ מנקביו (מור"ם שם) ;

(לד) שיעור זה דכדי הלך פרסה דנקטו חכמים נראה שכיונו בזה להחמיר.
 שהשיעור יהיה שיהיה מהלך שעה וחומש ולא שאם נשער שהוא
 יושב ויכול להעמיד עצמו יותר. (הרב מוהר"א הלוי בקונט' גן המלך סי' מ"א) ולענד"ן שאין
 דבריו מוכרחים כלל דכן דרך הש"ס בהרבה מקומות לתת סימני השיעורין
 בכדי ד' אמות. מהלך מיל או פרסה וכדאיתא בכמה דוכתי. ולכן נראה לי

דאין לחוש להחמיר אם יודע שיוכל להעמיד על עצמו והוא יושב בכדי מהלך פרסה. אלא דלכתחילה לא יתפלל עדי שיבדוק עצמו. אכן נפקא מינה דאם יעבור זמן התפלה עיין בסמוך :

לה) גם אם יעבור זמן התפלה אסור לכתחלה להתפלל עד שיפנה אפי' אם יכול להעמיד עצמו עד פרסה (כ"ה) אבל המג"א כתב דאפשר דבזה יש לסמוך על הרי"ף שמתיר לכתחילה ביכול לעמוד עד פרסה וכן משמע סי' ה' וכן עיקר לדינא :

לו) אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו עד שיגמור ולא יפסיק ואם בשעת ק"ש וברכותיה נתעורר בין לגדולים בין לקטנים קורא כדרכו ואם רוצה להרחיק ולהטיל מים עושה (שם) ודוקא שאינו מתאוה כל כך דלית ביה משום לא תשקצו אבל בלאו הכי יותר טוב להפסיק (מור"ם שם) והרב מג"א שם העלה דאפי' במתאוה כל כך סבר הרשב"א דאין צריך להפסיק ויש לסמוך עליו ולא יפסיק ובצבור גם התה"ד יורה דשרי הגדול כבוד הבריות דרוחה לאו דלא תסור וכן עיקר לדינא כהג"א דלא יפסיק בין ביחיד בין בצבור :

לז) המשתין לא יתפלל עד שישהה כדי הלוך ד' אמות משום נצוצות והמתפלל לא ישתין עד שישהה כדי הלוך ד' אמות תפלתו שגורה בפיו ורחושי מרחשן שפונתיה (ש"ע ע"ב) :

לח) הרוקק לא יתפלל עד שישהה כדי הלוך ד' אמות והמתפלל לא ירוק עד שישהה ד' אמות ודוקא לרצונו אבל אם נזדמן לו רוק מותר לרוק מיד אחר שהתפלל (ש"ע) :

לט) כל המקומות המכוסין באדם הוו מקום ממונה לפי שיש בהם מלמולי זיעה ולכן אסור ליגע בשעת תפלה בשוק וירך ושאר מקומות המכוסין ולא יחכך ראשו בידו וכן יזהר שלא יגע בצואת האוזן והאף בשעת תפלה. ואם נזכר בתוך התפלה שנגע במקום ממונה ינקה ידו בעפר או צרורות או מחכך ידו בכותל ודיו (ש"ע ע"ב) :

מ) אסור להפיח בתפלה ואם הפיח ממתין עד שיכלה הריח וחוזר ומתפלל (ש"ע סי' ק"ג) פירוש דחוזר למקום שפסק אפי' שהה כדי לנמור את

שיח יצחק

כולה דהא אם היה רוצה היה מתפלל מיד וא"כ לא היה כל ההפסק מחמת
אונס (כנ"א שם) :

מא) בקש לצאת ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו.
הולך לאחוריו ד' אמות ומוציא הרוח וממתין שם עד שיכלה הרוח
ואומר רבון העולמים יצרתני נקבים נקבים וכו' וחוזר למקומו וחוזר למקום
שפסק (ש"ע שם) ולא דוקא אומר יהיה רצון אלא יהרהר אותו. וכל זה מירי
כשמתפלל ביחיד אבל כשמתפלל בצבור דהוי ליה ביוש גדול אין צריך להרחיק
כלל לאחוריו וגם לא יאמר הרבון רק ממתין עד שיכלה הריח וכן נוהגין
(מור"ם שם) והא דחוזר למקומו וחוזר למקום שפסק היינו כשלא שהה כדי לגמור
את כולה אבל אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש (עשרת זקנים שם) וכן
נראה דהא הוי הפסק מחמת אונס כיון שלא היה יכול להעמיד עצמו ולא
דמי לדין היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה דלעיל אות מ' בשם המג"א :

מב) לא יגהק ולא יפהק בתפלתו ואם הוצרך לכך באונס יניח ידו על פיו
(ש"ע סי' צ"ה) :

מג) מי ששתה יין כדי רביעית אל יתפלל עד שיסיר יינו ואם שתה יותר אם
הוא יכול לדבר בפני המלך אם התפלל תפלתו תפלה אבל אם אינו
יכול לדבר לפני המלך תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו
ואף אם יעבור זמן תפילה ישלים אותה התפלה בתפלה שאחריה כדין שונג
(ש"ע סי' צ"ט) וכך מי שהוא שתוי די לו כפי מה שמרגיש בעצמו שיפוג יינו
ולכן אין נזהרים ביינות שלנו שאינם חזקים ומתפללים אעפ"י ששתו רביעית
או יותר וכ"ש אם מתפללים מתוך הסדור שבידו שאין חוששים לשכרות מעט
(מור"ם שם) ומ"מ גם עכשיו אם הוא מרגיש בעצמו שהוא שתוי מעט ודעתו
מבולבלת לא יתפלל לכתחילה עד שתתישב דעתו אם לא יעבור זמן התפלה :

מד) כל הפטורים מק"ש פטורים מתפלה וכל שחייב בק"ש חייב בתפלה חוץ
מהמלווין את המת שאין המטה צורך בהם שאעפ"י שחייבים בק"ש
פטורים מתפלה (ש"ע סי' ק"י) וכן חתן שנשא בתולה שחייב בזמן הזה בק"ש
ותפלה (אחרונים) :

מה) נשים ועבדים אף עפ"י שפטורים מקריאת שמע חייבים בתפלה. וקמנים

שהגיעו לחנוך חייבים לחנכן בתפלה (ש"ע שם) :

(מו) לא יפסיק בתפלתו ואפי' מלך ישראל שואל בשלומו אל ישיבנו אבל מלך אומות העולם אם אפשר לו לקצר דהיינו שיאמר תחלת הברכה וסופה קודם שיגיע אליו יקצר או אם אפשר לו שיטה מן הדרך יטה ולא יפסיק בדיבור ואם אי אפשר לו יפסיק (ש"ע ס' ק"ד) :

(מז) הא דמפסיק מפני מלך אומות העולם היינו אם מתירא ממנו שמא יהרגנו אבל משום הפסד ממון אין להפסיק (מג"א שם) והרב מהרי"ע בס' מטה יהודה שם חלק על המג"א בזה וכתב דאין חילוק במלך או"ה דאף אם בא על עסקי ממון שמא יבא לידי נפשות דמי יכול לשער דעתם ולבם ולכן אין לחלק במלך או"ה בין שבא ע"ע ממון בין שבא להורגו צריך להפסיק לפי שאדם מועד לעולם והוי כדון עקרב דפוסק וכן הסכים הרב חיד"א במחב"ר. ולי נראה עיקר לדינא דכל דידוע דהמלך אין דרכו להרוג אלא כל רצונו ותאותו בממון אין להפסיק משום חשש דשמא יבא לידי נפשות כיון דחזקתו אינו הורג וראיה ממש"כ הרמב"ם בפ"י המשנה עלה דאפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק וכמו שכתבתי בתשובתי :

(מח) אפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אבל יכול לילך למקום אחר כדי שיפול הנחש מרגלו (ש"ע ומור"ם שם) אבל עקרב פוסק לפי שהוא מועד

יותר להזיק ונחש נמי אם ראה אותו שהוא כעוס ומוכן להזיק פוסק (ש"ע שם) :

(מט) היה מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו יטה מן הדרך ולא יפסיק אבל בענין אחר אין לצאת ממקומו עד שיגמור תפלתו אלא אם כן הוא בתחנונים של אחר תפלה (ש"ע שם) ואפי' בתחנונים אין לזוז ממקומו שלא לצורך עד שיפסע שלשה פסיעות (מג"א שם) :

(נ) אם עומד בתפלה וראה התפלין של חברו שהיו ביד תינוק והפילם ארצה יכול להפסיק ולהפסיע לפניו להקים התפלין ולחזור למקומו. אבל לא

יפסיק בדבור ואם הפסיק בדבור צריך לחזור לראש (הרב חמגיה בשו"ת הלק"ט ח"א ס' ס"ז) :

(נא) אם יהיה במציאות שהמתפלל אינו יכול ללכת למקום שראה שנפלו התפלין נמנו ונמרו רוב בנין ורוב מנין מת"ה שבעיה"ק שיפסיק בדבור ויאמר לחבירו הקם התפלין ולא יותר כי משום זילותא דתפלין אינו כ"כ רחוק דדיבור

שיח יצחק

זה לא יקרא הפסק ולא יחזור לראש (הרב המגיה שם) ולי נראה שאין לו להפסיק בדבור כלל אף דאיכא זילותא דתפילין וכן מוכח מדברי הרמב"ם וש"פ שכתבו דאין להפסיק אלא משום סכנת נפשות וכן מוכח מדברי הרשב"א ז"ל בתשובה (סי' רל"ה) כנ"ל :

גב) אם כנה עוקצתו ממשמש בבגדיו להסירה שלא תתבטל כונתו אבל לא יסירנה בידו (ש"ע שם צ"ו) :

נג) אם נשמש מליתו ממקומו ימשמש בו להחזירו אבל אם נפל כולו או אפי' נפל רובו אינו יכול להחזירו דהוי הפסק (ש"ע שם ומג"א) :

נד) בכל מקום שפוסק אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ואם לאו חוזר לתחלת הברכה שפסק בה ואם פסק בג' ראשונות חוזר לראש. ואם באחרונות חוזר לרצה. והא דאמרינן אם שהה כדי לגמור את כולה בקורא משערינן (ש"ע סי' ק"ד) :
נה) אם סח בתפלה דינו לענין חזרה כדין ההפסקות האמורות לעיל (ש"ע שם) :

נו) אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה אלא ישתוק ויכוין למה שאומר ש"ץ ויהא כעונה ואם קראוהו לס"ת לא יעלה. ואם פסק ועלה חוזר לראש דחשיב כמזיד (ש"ע ומור"ם בהגהה ומג"א שם) :

נז) מי שנסתפק לו אם התפלל חוזר ומתפלל ואינו צריך לחדש שום דבר בתפלתו ומתנה ואומר אם לא התפללתי תהא תפילתי זו לחובתי ואם כבר התפללתי תהא זאת לנדבתי (ש"ע סי' ק"ו ומג"א שם) :

נח) אם ודאי לו שהתחיל להתפלל כגון שהוא בתוך התפלה ונסתפק לו אם אמר ברכה אחת אם לא חוזר ואומרה וכן אם נסתפק לו אחר תפלתו דכיון שהתחיל יש לו לתקן בודאי וכעין זה תמצא לרבינו יונה פרק היה קורא מהר"ד עראמה בנימוקיו על הרמב"ם פ"י מהלכות תפלה. ולעד"ן דלא משכחת לה להך דינא דהרב אלא בלא התחיל ברכה אחת ונסתפק אם אמר ברכה שלפניה בהא הוא דאיכא למימר דצריך לחזור לומר הברכה שלפניה שנסתפק בה אם אמרה אבל אם כבר התחיל ברכה אחת ונסתפק

אם אמר ברכה אחרת שלפניה ושלפני פניה פשימא דאין צריך לחזור דחוקתו
דאמר כל מה שלפני ברכה זו שהתחיל בה עכשיו וכן אם סיים תפלתו
דכיון דסיים תפלתו ודאי אמר כל הברכות דסרכיה נקט ואתי וכדאיתא בש"ס
ירושלמי והביאו הרשב"א בתשו' שהביאה הב"י (ס"ט ס"ב) כנ"ל :

(נט) אם התחיל להתפלל ע"ד שלא התפלל ונזכר שכבר התפלל פוסק אפי'
באמצע ברכה ואפי' שיכול לחדש בה דבר (ש"ע ש"ס) והוא הדין אם
באמצע התפלה נסתפק אם כבר התפלל צריך לפסוק אפי' באמצע הברכה (ש"ס):
(ס) זמן תפלת שחרית מצותה עם הנץ החמה כדכתיב יראוך עם שמשו. ואם
התפלל משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח יצא. ובשעת הדחק
כגון שצריך להשכים לצאת לדרך יכול לכתחלה להתפלל משעלה עמוד השחר
וימתין מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנה ואעפ"י שאינו סומך נאולה לתפלה הכי
עדיף טפי שיתפלל בבית מעומד ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך ויסמוך
נאולה לתפלה (ש"ע ש"ס) ואם אין השיירא ממתנת מותר לו לצאת לדרך קודם
תפלה (מג"א ש"ס) ומה שנהגו קצת בימי הסליחות לכתחלה להתחיל להתפלל
קודם עלות השחר אינו נכון ומאד צווחו האחרונים על מנהגם :

(סא) ומשך זמן התפלה נמשך עד סוף ד' שעות שהוא שלישי היום ואם מעה
או עבר והתפלל אחר ד' שעות עד הצות אעפ"י שאין לו שכר תפלה
בזמנה שכר תפלה מיהא אית ליה. ואחר הצות אסור להתפלל תפלת שחרית
עד שיגיע שעת מנחה ויתפלל שתיים (ש"ע ומור"ם ז"ל ומג"א ש"ס) :

(סב) אסור לאכול ולשתות קודם תפלה אבל מים מותר לשתות וכן אוכלין
ומשקין לרפואה (ש"ע ש"ס) וכן מותר לשתות קאפי בלא צוקאר אבל
עם צוקאר אסור (ברכ"י) ולמי שאין דעתו מיושבת עליו בתפלתו אם לא ישתה
קאפי ואינו יכול לשתותו בלא צוקאר מותר (אחרונים ז"ל) :

(סג) מי שהתחיל לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק מיד בעלות השחר
וי"א שאין צריך להפסיק (ש"ע ש"ס) והעיקר שצריך להפסיק:

(סד) אפי' ללמוד אסור משיגיע זמן תפלה. והיינו מי שרגיל להתפלל בבית
מדרשו ואינו רגיל לילך לבהכ"נ דאיכא למיחש דילמא ממריד בגרסיה
ויעבור זמן ק"ש ותפלה. אבל מי שרגיל לילך לבהכ"נ מותר לו ללמוד ואם הוא

שיח יצחק

מלמד לאחרים אפי' אינו רגיל לילך לבחכ"ג מותר כיון שהשעה עוברת דזכות
למוד הרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמוד עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד
(ש"ע ע"ג) :

סח) אסור לישב בתוך ארבע אמות של מתפלל בין מלפניו בין מלאחריו בין
מן הצדדים וירחיק ד' אמות ואם הוא עסוק בתקוני התפלות אפי' באיזהו
מקומן אין צריך להרחיק. ויש מי שמתיר גם אם עוסק בתורה אבל לא
המהרהר בדברי תורה ואם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו אם אינו בבחכ"ג
אין צריך לקום דהמתפלל בא בגבולו ואם הוא בבחכ"ג צריך לקום דהוא
מקום מיוחד לכל וממדת חסידות גם בבית יקום וחויץ לד' אמות שרי אפילו
לפניו (ש"ע ומור"ם ומנ"א סי' ק"ב) ואם היושב חלוש מותר (ש"ע) :

סו) אסור לעבור כנגד המתפללים לפניהם בתוך ד' אמות אבל לצדדים שרי
(ש"ע ע"ג) ובזהר (ח"א דקכ"ב) אמרו מאן דצלי אסיר למעבר ד' אמות סמוך ליה לכל
סמרא בר מקמיה :

סז) לא יעמוד להתפלל אלא באימה והכנעה ולא מתוך שחוק וקלות ראש
ודברים בטלים אלא מתוך שמחה כגון דברי תנחומין של תורה. ולא
יתפלל מתוך פלפול אלא מתוך הלכה פסוקה כדי שלא תהיה מחשבתו מרודה
בתפלתו (ש"ע סי' כ"ג) והיינו שלא יעסוק בפלפול קודם התפלה אבל אם עסק
בפלפול והתחילו הצבור להתפלל יתפלל עמהם ובפרט בזמן הזה שאין אנו
מכוונים (מנ"א ע"ג) :

סח) אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש וכתב הרב דוד פארדו בס'
שושנים לדוד דדוקא מקודם כשעומד להתפלל אז הוא שיהיו בכובד
ראש עד שידבק מחשבתו ולבו לשמים וכשיתחיל להתפלל ומכוין למה שמוציא
מפיו אין צריך כובד ראש אדרבה כתיב קרא אחרינא עבדו את ה' בשמחה
שזכה לזה ע"כ. ולי נראה דהא ליתא אלא דגם כשהתחיל להתפלל ומכוין
למה שמוציא מפיו צריך שיהא בכובד ראש דהא בש"ס בעי למילף לה מחנה
דכתיב בה והיא מרת נפש והרי חנה בהתפללה היתה במרירת נפש. וכן למאי
דמסיק בש"ס ויליף לה מקרא דעברו את ה' ביראה מבואר דאמירת התפלה

עצמה צריך שיאמר בכובד ראש דהא עבדו את ה' ביראה קאמר דעבדו היינו
התפלה עצמה וכמו שפי' רש"י כנ"ל:

(ס) יכוין הגלוי זה אצל זה בכוון כאלו אינם אלא אחד להדמות למלאכים
דכתיב בהם ורגליהם רגל ישרה כלומר רגליהם נראים כרגל אחד
ווי"א דכשעומד להתפלל ילך לפניו שלש פסיעות דרך קרוב והגשה לדבר שצריך
לעשות (ש"ע ומור"ם סי' צ"ה):

(ע) צריך שיכוף ראשו מעט שיהיו עיניו למטה לארץ ויחשוב כאלו עומד
בבית המקדש ובלבו יכוין למעלה לשמים (ש"ע ש"ס) ואותן המגביהין
ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג. המלאכים מלעינים עליהם (מג"א
בש"ס ס"ה) ומהרש"ל בס' יש"ש דיבמות (ע"ב ס"ב כ"ח) כתב דראוי לנעור בהם כמו
מי שמשמיע קולו בתפלתו כאלו אין הקב"ה שומע בנחת כך כאלו אין הקב"ה
משגיח בפניו לבו של אדם זולת הבטח, הושוית ואינו כן הלילה וחלילה וכמ"ד
שמלאכי השחת מלעינים עליהם וקורין אותן רישי דחזירי:

(עא) מניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו
באימה וביראה ובפחד ולא יניח ידיו על חלציו מפני שהוא דרך
יוהרא (ש"ע ש"ס) והרמ"ע כתב בשם האר"י שיכנעו זרועותיהם על לבם הימנית
על שמאלי ולקיים בעצמם כל אחוריהם ביתה שיהיה הפרק האמצעי משתי
זרועות כנגד פני המתפלל והרמ"ק היה אומר לכוף הגודל בתוך פסת יד ע"כ (ש"ס):

(עב) הא דמניח ידיו על לבו כפותין הני מלי בני ראשונות והג'
אחרונות אבל באמצעיות שהם שאלה צריך שיהיו ידיו פרוסות
כדל שואל כדאשכחן בתפלת אברהם הרימותי ידי אל ה' ותרגמו ארימת ידי
בצלו ובתפלת משה אפרוש כפי אל ה' וכתוב וכאשר ידים משה ידו ובתפלת
שלמה ויפרוש כפיו השמים מהר"א אזכרי בספר חרדים (דף כ"ח אות ע"ג) בשם
רבינו אברהם בנו של הרמב"ם אבל לא ראיתי נוהגים כן:

(עג) אסור להתפלל בבתי ידים שקורים גוואנטיס בלע"ז דהוי בזיון ויוהרא (עיקרי
הדט בשם פתח יצחק):

(עד) לא ישמיע קולו בתפלתו כתב הרב חיד"א בכרכ"י ששמע בשם גורי האר"י
דאפי' לאזניו אסור להשמיע רק שפתיו נעות בחתוך המלות וקולו לא

(סח)

שיח יצחק

ישמע. אבל אני ראיתי למהר"י סרוק בסדורו והועתקו דבריו בקונטרסים אורחות
 וישר אשר בסוף ספר צמח צדיק כתב שצריך שישמיע תפלתו לאזניו יעו"ש
 ובין שמוצאו למהר"י סרוק שהיה תלמיד מובהק להאר"י ז"ל דכתב בסדורו
 שצריך להשמיע תפלתו לאזניו נראה לי דאין לסמוך על שמועה זו ששמע
 הרב חיד"א דאין לך בקו במלי דהאר"י ז"ל כמהר"י סרוק. כי ע"כ נראה לי
 דזו היא הכרעה גדולה להצריך לכתחילה להשמיע תפלתו לאזניו כנ"ל:

ע"ה אם אינו יכול לכונן בלחש מותר לו להנבית קולו והני מלי בינו לבין
 עצמו אבל בצבור לא דאיתי למטרד לצבורא. (שם):

עו) אין לנענע גופו בתפלת י"ח לפי שהוא כעומד לפני המלך. (מהר"י סרוק
 והרמ"ע ז"ל):

עז) יזהר להתפלל בעינים סגורות שמאז החמיר בזה הוזהר הקדוש ואם הוא
 במקום שמתלוצצים עליו בזה ומפני כך הוא אינו יכל לכונן בתפלתו
 בעינים סגורות מהמתלוצצים יכול להתפלל בעינים פתוחות (ס' חסידים סי' תשפ"ד):

עח) מי שאין לו יד בקבלה אין לו לומר ולא להזכיר ואפי' להרחיק הסודות הכתובים
 בסדורי האר"י ז"ל באין מבין והוא קרוב להפסד רח"ל. ומי שאין לו יד
 בדרך הסוד אף יתפלל מתוך סדור האר"י ז"ל כי הוא יוהרא וגונב דעת
 הבריות (מהב"ר סי' רע"ב):

עט) בנוסח ברכת אבות באומרו אלהינו ואלקי אבותינו וכו' אף הגר יוכל
 להתפלל כן בין כשמתפלל עם הצבור ובין כשמתפלל ביחוד
 (הרמב"ם ז"ל באגרותיו סי' ט'):

פ) ידקדק באמירת אלקי אברהם. וכן בסיום הברכה מנן אברהם להרגיש
 הרבה כה"א דאברהם שלא יהא נראה כאומר אברם ואני חושש
 הרבה שצריך לחזור לראש מפני כך:

פא) המתפלל יכוין בכל הברכות ואם אינו יכול לכונן בכוון לפחות יכוין באבות
 ואם לא כיון אפי' באבות אינו חוזר ומתפלל בזמן הזה שאין אנו מכוונים כ"כ (סור).
 והכי נקטינן ודלא כהש"ע דלא חלק בזה בין הזמנים (אחרונים):

דיני טל ומטר בהזכרה

- (א) אמור להזכיר גשם עד שיכריזו הש"ץ במוסף יו"ט האחרון של חג (ש"ע סי' קי"ד):
- (ב) אם אמר מוריד הגשם בימות החמה חוזר לראש הברכה ואם סיים הברכה חוזר לראש התפלה ואפילו במקום שצריכים גשם בימות החמה אם הזכיר גשם במקום טל חוזר (ש"ע ע"ב):
- (ג) אם לא אמר מוריד הגשם בימות הגשמים וגם לא הזכיר טל מחזירין אותו אבל אם הזכיר טל במקום גשם אינו חוזר (ע"ב):
- (ד) והא דחוזר כשלא אמר מוריד הגשם בימות הגשמים היינו כשסיים כל הברכה והתחיל הברכה שאחריה שהוא אתה קדוש ואז חוזר לראש התפלה אבל אם נזכר קודם שסיים הברכה אומר משיב הרוח במקום שנוזר ואפי' אם סיים כל הברכה ונזכר קודם שהתחיל אתה קדוש אין צריך לחזור אלא אומר שם משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה (ש"ע ע"ב):
- (ה) במקום שאמרו חוזר לברכה שמעה בה היינו בטעה בשונג אבל במזיד ומתכוין חוזר לראש (ע"ב) וזה שבעה יפסיק מיד ולא יסיים תפלתו דהתפלה לא עלתה לו (ברכ"י סי' קכ"ד):
- (ו) אם הזכיר גשם במקום טל בליל יו"ט האחרון של חג אינו חוזר (גן המלך סי' קמ"ז):
- (ז) בימות החמה אם נסתפק אם הזכיר גשם במקום טל או לא עד שלשים יום הוא בחזקת שהזכיר גשם וצריך לחזור ואחר שלשים יום הוא בחזקת שהזכיר טל ואינו חוזר (ש"ע ע"ב):
- (ח) אם שנג או פשע ביום או יומים מאלו הל' יום ולא התפלל לא הורע חזקתו ואינו חוזר אחר ל' יום (ט"ו ע"ב):
- (ט) מי שמעה יום שלשים והזכיר גשם וחזר והתפלל כדן וביום ל"א נסתפק בתפלתו אם הזכיר גשם נראה לו פשוט דכיון דביום שלשים הזכיר גשם הרי הזכרתו זאת להורות שכל הימים הקודמים דהתפלל בלא הזכרת גשם לא הועילו לו כלום לבטל הרגל לשונו שהוא רגיל להזכיר גשם והנה עוד היום עודנו הזכרת גשם על לשונו כהרגלו עד שמפני הרגלו בא לכלל טעות ונמצא שכל השלשים יום שהתפלל בהם בלתי הזכרת גשם כדליתנהו כלל וצריך שלשים

ש"ה יצחק

שלשים יום אחרים מיום המעוה וכן נראה מדברי המ"ז שכתבתי לעיל בסעף
 חקודם וכמ"ש בתשובתי בס"ד ודלא כהרב בית דוד (ח"א סי' מ"ז) שנסתפק
 בזה כנ"ל :

יוד) עוד נסתפק הרב ב"ד שם במי שהבחין בעצמו לאחר שלשים יום שלא
 הוחזק עוד שלא להזכיר גשם במקום מל ובא לכלל ספק בתפלתו
 אם הזכיר גשם במקום מל אם צריך לחזור כדין המסתפק תוך שלשים יום.
 ולי נראה פשוט דגם בזה צריך לחזור כיון דידע אינש בנפשיה דהזכרת
 הגשם עודנה תחת לשונו כבימות הגשמים וכל לגבי דידיה לא הועילה לו
 תפלתו דשלשים יום בלתי הזכרה :

יא) עוד נסתפק הרב ב"ד במי שמבחין בעצמו שהוחזק תוך שלשים יום שלא
 להזכיר כגון שאמר הברכה שלא במתכוין בלא הזכרה. אם יש לדונו
 כמוחזק דאחר שלשים יום. ואם נסתפק אחר הבחנתו זו אם הזכיר גשם במקום
 מל אינו חוזר או גם זה צריך לחזור כיון שהוא תוך שלשים יום. ואני הצעיר
 דעתי נומה בזה דדינו כשאר כל אדם המסתפק תוך שלשים יום דצריך
 לחזור כיון דחז"ל המה שיערו שיעור זה דשלשים יום לכל אדם לא פחות. ומ"מ
 לענין מעשה אם הוא בצבור ויש שם חזרת הש"ץ לא יחזור אלא יסמוך על
 חזרת הש"ץ ולכוין עם הש"ץ כמו שאכתוב בסעף מ"ז עיין שם. ואם אין שם
 חזרת הש"ץ או שהוא מתפלל ביחיד יחזור ויתפלל ויתנה שאם לא הזכיר גשם
 תהיה תפלתו נדבה כנ"ל :

יב) שליה צבור קבוע ומחזור התפלה שחרית ומנחה כל שעברו עליו י"ה יום אין
 צריך לחזור ולהתפלל אם נסתפק (ח"ה בשלמי צבור דקכ"א) :

יג) אם ביום א' של פסח אומר ברכת אתה גבור עד מוריד הטל ועד בכלל
 צ' פעמים כנגד השלשים יום. משם ואילך הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם
 ואין צריך לחזור (ש"ע ע"ג) וה"ה במוריד הגשם במקום שאין אומרים מל אבל
 לדידן אין צריך תקון לזה כיון דאם אומר מוריד הטל כמנהגו סגני. והא
 דמנהגי תקון זה דאמירת אתה גבור צ' פעמים היינו דוקא כשיאמר ג"כ
 האזכרות שבנוסח הברכה שאם ידלג האזכרות נחוש שיבא לשנות גם בתפלה
 (ש"ה יעב"ץ ח"א סי' פ"א) :

קלא

יצחק

שיה

יד) אם ביום פסח אמר מ"ה פעמים מוריד המל אחר עבור מ"ו יום אין צריך לחזור אם נסתפק וכן אם אחר מ"ו יום יאמר מ"ה פעמים אין צריך לחזור (הרב המגיה בש"ץ דכ"א ע"ג) :

טו) מי שהזכיר גשם בימות החמה ולא נזכר עד האל הסדוש אם ירצה שלא לחזור ולסמוך על חזרת הש"ץ הרשות בידו ובלבד שיכוין היטב עם הש"ץ וגם הש"ץ צריך שיהיה הגון וירא שמים שיתפלל כראוי וכשיוצא בחזרת הש"ץ לא יאמר מודים דרבנן רק ישתוק ויכוין למה שאומר הש"ץ (הרב יעב"ץ בסדרו וברכ"ו סי' קכ"ה) אם אינו רוצה לסמוך על חזרת הש"ץ ורוצה לחזור ולהתפלל בעצמו רשאי (ברכ"ו שם) דלא כהרב מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה :

טז) בימות הגשמים אם הזכיר מל כמו שהיה רגיל ולא הזכיר גשם אין מחזירים אותו (ש"ע שם) ואפי' שעדיין לא סיים הברכה אינו חוזר (מג"א שם) :

יז) אם גמר תפלתו ונזכר שטעה. ולא הזכיר גשם וחזר להתפלל בחשבו שהדין הוא לחזור יפסיק מיד באמצע הברכה תקף שנוכר הדין (ה"ה) בש"ץ דקכ"ה) :

דינים שאחר האל הקדוש

יח) אם דילג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות אינו צריך לחזור לראש הברכה שטעה או דילג ומשם ואילך יחזור על הסדר (ש"ע סי' ק"א) ודילג פי' הברכה לגמרי. וטעה פי' דלא כתקון חכמים ותרווייהו בשוגג אבל במזיד צריך לחזור לתפלת י"ח (מג"א שם) :

יט) אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף ויתחיל הברכה ואח"כ מוסיף וכשמוסיף בברכה לצורך יחיד יאריך (ש"ע ומור"ם שם) :

כ) נוסח התפלה דרצה להוסיף צריך לרשום בספר הנוסח ותספר בחיקו עמו כדי שיהא מוכן ומזומן ולא יפסיק בתפלתו לחזור אחר הנוסח (ברכ"ו סי' צ"ו) :

דינים אחר רפאנו

כא) יש מקומות דנהיגי לומר בין בקיץ בין בחורף ברך עלינו ומשנים השאלה (סו)

שיח יצחק

לפי הזמן. אבל הנכון לומר בקיץ ברכנו ובחורף ברך עלינו (גורי האר"י):
כב) בקיץ אם שאל ממר מחזירין אותו ואם שאל ממר תוך ששים לתקופה אינו
חוזר (ש"ע סי' קי"ז ברכ"י שם):

כג) נסתפק אם אמר ברך עלינו או ברכנו אם הוא תוך שלשים יום מיום
שהתחיל לומר ברכנו חזקה שאמר ברך עלינו כאשר היה רגיל
וחוזר. אבל אם הוא אחר שלשים יום אינו חוזר החזקה דאמר ברכנו (שו"ת
בית דוד סי' כ"ז):

כד) אם שאל ממר בימות החמה ולא נזכר עד שסיים תפלתו אם יש שם
חזרת ש"ץ יכוין דעתו עם הש"ץ כל י"ח ברכות מלה במלה ולא
יאמר מודים הרבנן ויפסע ג' פסיעות אחר שיסיים הש"ץ החזרה (ש"ע סי' קכ"ד ואחרונים):

דינים שאחר ברכנו

כה) יום ס' אחר תקופת תשרי אומר בברכת השנים ותן טל ומטר דהיינו ברך
עלינו ולא ברכנו ואם לא שאל ביום ס' לתקופה אף קודם שעברו
ס' מעת לעת חוזר ומתפלל (פתי"ר סי' קי"ז):

כו) מי ששכח ולא אמר ברך עלינו בחורף ונזכר אחר שסיים וחתם ברכת
ברכנו אם נזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומר שם ותן טל ומטר
(הרב הכה"ג בש"ץ דקכ"ט):

כז) אם נזכר אחר שהתחיל תקע בשופר מברך כדרכו ושואל טל ומטר בשומע
תפלה. ואם נזכר אחר שאמר שומע תפלה קודם שיתחיל רצה אומר
ותן טל ומטר ואח"כ אומר רצה (ש"ע סי' קי"ז):

כח) אם נזכר בשומע תפלה שלא שאל טל ומטר והוא יום תענית שצריך
לומר שם עננו יאמר השאלה קודם ואח"כ אומר עננו (מור"ש בהגהה):

כט) אם לא נזכר עד שסיים תפלתו אם לא עקר רגליו חוזר לברך עלינו ואם
עקר רגליו חוזר לראש (ש"ע שם) ואם יש שם חזרת ש"ץ יכוין דעתו
עם הש"ץ ככתוב לעיל בשכח ברכנו בקיץ וכן אם נסתפק לו בחורף אם אמר
ברכנו או ברך עלינו דינו כבברכנו בקיץ שכתבנו למעלה קודם ברכנו סעיף כ"ג:

ל) אם שאל ממר בחורף ולא שאל מל אינו חוזר ואם שאל מל ולא ממר חוזר (ש"ע ע"ס) :

לא) בהתימת ברכת המינים צריך להתום שובר אויבים ומכניע מינים שיהיה מעין הפתיחה וכן הוא בסדור מהר"י הכהן ובסדורי האר"י דפוס לכוב וכן עיקר ודלא כשלמי צבור שלא רצה בזה מכח שמצא במקובלים הקדמונים לכיין וכו' (קשר גדול סי' ט"ב אות ו') וכתב שבן הוא נוהג ואינו זו ממנהגו :

לב) בברכת תשכון צ"ל וכסא דוד עכדך והמדלגו אין תפלתו שלימה (האר"י ו"ל) :
לג) בברכת את צמח דוד כי לישועתך קוינו כל היום יכוין לצפות לישועה ויזכה לעוה"ב :

לד) יש לכיין לצפות לישועת ה' שעושה עמנו להצילנו מכמה פגעים רעים ככל יום ובכל רגע ומצאתי תועלת גדול בזה לעתות בצרה (פרי עץ חיים דנ"ג בשם מהר"י צמח) :

לה) בברכת שומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו בשאלה שהיא כוללת אבל יזהר שלא ירבה בשאלות רק אחת כוללת כמו זרע אנשים (ברכ"י סי' ק"ט) :

לו) האומרים תפלות וודים באורך בשומע תפלה אינו נכון (ברכ"י שם) :
לז) בברכה זו דשומע תפלה יתפלל בפירוש על מזונותיו ואפי' אם הוא עשיר וטוב לומר המאתי עויתי פשעתי קודם שאלה (מג"א) :

לח) שוחין במודים תחלה וסוף ותוקף ההשתחויה הזאת הפליגו בה מאד הרז"ל כל קבל דנא מאן דלא כרע במודים עונשו גדול מאד (ברכ"י סי' קכ"א) :

לט) מודים פירושו משתחוים כדכתיב נבי נעמן והשתחוייתו לה' אלהיך ותרגם יונתן ואודית קדם ה' אלהיך ומ"כ אנחנו אומרים מודים ולא משתחוים לפי שמודים עולה בנימטריא מאה להורות שכל האומר מודים כהונן כאלו קיים מאה ברכות רצונו לומר שיכרע עד שיתפקקו כל הוליות שבשררה או שיראה כנגד לבו וכרע כחושרא ווקף כחויא ושיתכוין לומר משתחוים אנחנו לך כ"כ רבותינו בעלי התוספות ז"ל בפירושם על התורה בספר דעת זקנים פרשת עקב על פסוק מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה :

שיח יצחק

(מ) אם נזדמן לו רוק לא ישחה עד שמוציא הרוק מפיו (פ' חסידים ומנ"א סי' קכ"א) ;
(מא) בברכת שים שלום צ"ל וברכנו אבינו כולנו כאחד (ב"י סי' קכ"א) ;
(מב) ומוב בעיניך לברכנו כן צריך לומר ולא ומוב יהיה בעיניך והאומר כן
מועך (ברכ"י שם) ;

(מג) בברכת האל הקדוש אין לומר כי אל מלך גדול וקדוש אתה (פחב"ר קכ"ט
קשר גדול) ;

(מד) בברכת רפאנו הרבה גדולים אומרים והעלה ארוכה ומרפה לכל תחלואינו
ולכל מכות נפשנו רוחנו ונשמתנו (ברכ"י סי' קי"ז) ועוד י"ל דחולי
הגוף נמשך מחולי הנפש כידוע וא"כ זה עיקר רפואת חולי הגוף ודוק שם ;
(מה) מוב שיכוין במחשבתו על החולה בברכת רפאנו ובש"ת יאמר בפירוש.
ויש מן הגדולים שהיו מתפללים בפירוש על החולה בברכת רפאנו (בר"י סי'
קי"ט שם) ;

(מו) בברכת השנים יתפלל במחשבה על הפרנסה וישאל מזונותיו בפירוש בשמע
קולינו (האר"י ז"ל שם) ;

מוסר לכריעת התפלה

צריך האדם להתבונן בשעת כריעותיו שהוא כורע לפני השי"ת ומראה עצמו שהוא נכנע
לפניו יתברך ויכניע לבו לעבודתו יתברך ולא תהיה הכריעה מצות אנשים מלומדה
כמ"ש מחויקנא מיבותא לרישאי דכרע במידים והנה עיקר מעם הכריעות הוא כרי שיכניע
עצמו ואם כרע ולא הכניע עצמו כמעט לא עלתה לו כריעה כפי הפשט. והלא יקח האדם
קל וחומר כשכורע למלך בשר ודם כמה נדרש שפריעותו תהיה ברמת וחלחלה ונותן לב
על כריעותיו ותנועותיו ק"ו בן בנו של קל וחומר שצריך לרקדק יותר בהיותו כורע לפני
ממ"ה הקב"ה שצריך לכרוע לפניו כאימה ורתת וחלחלה ולא כמצות אנשים מלומדה
ובמלת ברוך לכרוע גופו ומלת אתה לכרוע ובמלת ה' בתחלה יוקף גופו ואח"כ ראשו
ולא יוקף בבת אחת. ולזה הענין אמרו בש"ס כל הכורע כורע בברוך וכל הזוקף זוקף
בשם שצריך לעשות שתי כריעות ושתי זקיפות וכסדר הזה והדברים עומדים ברובו של
עולם לא כאותם שכורעים וזוקפים במלת ברוך או במלת אתה שלא יפה הם עושים
כי הכריעות האלה להם פעולות גדולות בשמים ואם לא כרע אותם במקום הנדרש
מלכר שלא יעשו פעולתם עוד זאת שאולי יעשו נזק. לכן בעל נפש ירעד כל גופו ויתן
לבו על כל דרכיו ויעשה כסדר הזה והשי"ת הוא ברחמיו יתקן את מעשיו כראוי בראותו

כי בכל לבו הוא משתדל לעבודת קונו וה' הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים ה'
 יוכנו אנס"ו :

דיני הבריעות

(א) יכרע גופו כשאומר ברוך וכשיאמר אתה ישחה ראשו. וכשזוקף זוקף בשם הראש
 קודם ואח"כ הגוף (וזהו ר"מ פ' עקב) :

(ב) כשהוא כורע יכרע במהירות בפעם אחת דרך הכנעה וכשהוא זוקף יהיה
 בנחת והכריעה תהיה עד שיתפקקו כל החוליות שבשדרה (ש"ע

סי' קי"ג) וצריך לכרוע על ברכיו כשכורע (ברכ"י שם) וזקן שאינו יכול לכרוע די
 לו בהרכנת ראשו. והכריא לא ישחה יותר מדי דמחזי כיוהרא (שם) :

(ג) גם לאותם שהותר להם להתפלל מושב כחולה או זקן והולך בקרון או
 ספינה אם אפשר להם לעמוד בעת הבריעות יעמדו כדי לקיים הבריעות

מיהא מעומד (ש"ע ומור"ם סי' צ"ד) :

(ד) אין לשחות אלא באבות תחלה וסוף. ובהודאה תחלה וסוף ואם בא לשחות
 בסוף כל ברכה ותחלתה מלמדין אותו שלא ישחה. אבל באמצעיתן

יכול לשחות (ש"ע סי' קי"ג) והרב יפה מראה פ"ק דברכות גמגם לאסור השחיה
 אף באמצעיתן (מג"א) והעיקר בפסק הש"ע :

מוסר לאלקיי נצור

כתוב בספר חסידים כל בעל תשובה יאמר אותה ברמעה ובכונה גדולה וישיביל להיוצא
 מפיו שהוא מבקש לשמור לשונו מרע שהוא כולל כל מין לשון הרע וכל מין

דבור אסור. ושפתותי מדבר מרטה היינו עבירות התלוים במחשבה כגון אחת בפה ואחת
 בלב שהוא מרמה את הבריות ע"י שאין לבו ופיו שוים והוא הרין על מי שאינו מתפלל

בכונה שאין פיו ולבו שוים וא"כ כיצר הוא מבקש מהש"ת שיעורו להתפלל בכונה
 ובקשה זאת בעצמה אומר אותה בלא כונה. ולמקללי נפשי תדום פי' אפי' בלבי לא
 אצטער ונפשי כעפר לכל תהיה בין גדול ובין קטון ובין עשיר ובין עני ואיך ביציאתו או

בעורו ככהכ"נ מוקדשט על דברים קלים של אי כבוד האם יש לך אחת בפה ואחת בלב גדול מזה :
 (סז)

אחר

דינים להנז'

א) אחר סיום תפלת י"ח מיד יאמר יהיו לרצון ואח"כ יאמר תחנונים דאין נכון לומר תחנונים קודם יהיו לרצון אלא אחר תפלת י"ח מיד יאמר יהיו לרצון דיהיו לרצון מכלל י"ח הוא. ואם בא לחזור ולומר יהיו לרצון פעם אחרת אחר התחנונים הרשות בידו (ש"ע סי' קכ"ב) וטוב ונכון הוא לומר יהיו לרצון קודם התחנונים ואחריהם (לחם חמודות וב"ח סג"א שם):

ב) אם בא להפסיק ולענות קדיש או קדושה בין י"ח ליהיו לרצון אינו פוסק שיהיו לרצון מכלל התפלה היא אבל בין יהיו לרצון לשאר תחנונים פוסק לקדיש וקדושה שפיר דמי. ומיהו הרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אם התחיל ש"ץ לסדר תפלתו והניע לקדיש או לקדושה מקצר ועולה כדי לענות הקדיש או הקדושה ואם לא יקצר יכול להפסיק כדרך שמפסיק בברכה של ק"ש ואפי' באמצע (ש"ע שם) וכשמקצר ועולה היינו שמפסיק באמצע התחנונים ופוסע לאחוריו. ואם אין שהות לפסוע יאמר יהיו לרצון מיד ויענה (סג"א שם):

ג) בסוף תפלתו אין צריך לקצר בשאלותיו כמו בשומע תפלה אלא יכול להאריך בשאלות כרצונו (ברכ"י סי' קי"ט):

ד) אסור לרוק בתחנונים שאחר י"ח כמו בתוך התפלה דכל זמן שלא פסע ג' פסיעות הוא כעומד לפני המלך ואם אי אפשר שרי וזרקו אף לימינו ולפניו כ"כ האחרונים (סי' צ"ז):

ה) כורע ופוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת ועוקר רגל שמאל תחלה גם אמר רגל עוקר תחלה שמאלית דעלמא (באר השב) וכן עיקר. ואחר שפסע ג' פסיעות בעודו כורע קודם שיוקף יאמר עושה שלום וכו' וכשאומר עושה שלום במרומיו הופך פניו לצד שמאלו שהוא ימין השכינה. וכשיאמר הוא יעשה שלום עלינו הופך פניו לצד ימינו. ואחר כך ישתחוה לפניו כעבד הנפטר מרבו (ש"ע סי' קכ"ג):

ו) אותם שאומרים עושה שלום בעוד שפוסעים מועים הם דאין נכון לעשות כן. אלא אחר שפסע הג' פסיעות בעודו כורע קודם שיוקף אומר עושה שלום כנז' לעיל (סג"א שם):

(ז) שיעור פסיעות אלו לכל הפחות הוא כדי שיתן הגודל בצד עקב (ש"ע שם) ומור"ם ז"ל כתב שם בהנהגה דלכתחילה לא יפסיע פסיעות גמות יותר מזה וכ"כ הב"ח. והרב חיד"א ז"ל בברכ"י שם כתב דמצא הנהגה כ"י לאחד קדוש שמדברי הגאונים בתשו' כתב יד נראה דשלוש פסיעות אלו שיעורם ארבע אמות עד כאן ובספר אורחות חיים כתב משם גדול אחד דלכתחילה יפסיע פסיעה קטנה ואחר כך יפסיע פסיעה גדולה. ואחר כך יפסיע באופן שיהיו רגליו שוים:

(ח) בבית הכנסת שרבים נכנסים בה וצר להם המקום שאי אפשר להם לפסוע ג' פסיעות עקב בצד גודל ולעמוד שם דאתי לאנצויי כדאי הוא הרשב"א ז"ל לסמוך עליו בשעת הדחק לפסוע בלי שיעור וכן נהגו הכל לפסוע בלי שיעור מפני הדחק. אבל היכא דליכא דוחק צריך לדקדק לפסוע ג'פ גודל בצד עקב (שיורי כנה"ג שם):

(ט) אם מסיים התפלה ואחריו אדם אחר שעדיין לא השלים תפלתו שאינו יכול לפסוע ג' פסיעות בעבורו ממתין עד שישלים האחר תפלתו ואח"כ פוסע הג' פסיעות וכן המנהג (שכנה"ג שם):

(יוד) מי שמוסף על ג' פסיעות הוי יורא שנראה שחולק כבוד לשכינה יותר משאר אדם על צד החיוב (ש"ע וס"ו שם):

(יא) במקום שכלו הפסיעות שם יעמוד ולא יחזור למקומו עד שיגיע הש"ץ לקדושה או לפחות עד שיתחיל הש"ץ להתפלל בקול רם (ש"ע שם) וכשעומד במקום שכלו פסיעותיו חייב לעמוד בכון רגליו זה אצל זה כמו בתפלה (שו"ת רד"ך בית כ"ו כנה"ג שם):

(יב) אותם שנהגו להקפיד שלא יעבור אדם לפניהם כשעומדים במקום שכלו הג' פסיעות עד שישבו למקומם יש סמך לדבריהם מסברת הי"א שהביא הב"י שגם בחזרתו למקומו יפסע ג' פסיעות לפניו כהג' פסיעות דלאחריו כי היכי דליהוו שש פסיעות אבל אלו שנוהגים שכשרואים למי שרוצה לעבור לפניהם למהר לשוב למקומם במרם שממתינים השיעור המפורש טועים הם (שכנה"ג שם):

(יג) יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפלתו קודם הש"ץ אסור לו להחזור פניו לצבור.

ש"ח יצהק

לצבור עד שסיים הש"ץ תפלתו ויתחיל התפלה בקול רם (מור"ם שם) וכשהתחיל
הש"ץ התפלה בקול רם רשאי אז להחזיר פניו לצבור אבל לחזור למקומו אינו
רשאי עד שיגיע הש"ץ לקדושה (מג"א שם) :

יד) קודם אמירת אלהי נצור יש לומר שיר למעלות אשא עיני ואז יהיה אהוב
למעלה ונחמד למטה ויאמרנו ביראה גדולה ולא יצפה לשום טובה
חלילה וכשיענה קדושה יסגור עיניו וישאם למרום שיש לו נ"ר להקב"ה מזה
והוא מקרב את הגאולה כמ"ש רז"ל ויהיה בכל לב ולא יזעק בענית קדושה
כי הזעקות הללו סימן למיעוט היראה והכונה ומבלבל את אחרים המכונים
(צפורן שמיר) :

מוסר לחזרת התפלה

אמר רבי אמי מ"ד אם ישיך הנחש בלא לחש וכי' אם ראית דור שהשמים משתנים עליך
כנחוישה מלהוריד מל ומטר בשביל לוחשי לחישות שאין ברור. (תענית ח). ואף שפשט
הדברים הוא על שאין מתפללים על הדור מ"ס מדאפקי בלשון לחש שמע מינה תרחי הא'
מה שפסחה המספחה בכמה גלילות ישראל להיות איצים כתפלתם לאומרה בקול רם כשיש
חזרת תפלת י"ח כתקנת חכמים ז"ל והמה פנו אליה עורף ולא פנים כי בערה כס אש
האספסוף אשר בקרבה למהר לשלחם מאת פני ה' ואומרים התפלה בקול רם והפלה בזו
לא נמצאת לא בש"ס ולא בזוהר אוי להם הלא טוב לתת אל לבם בכל כ"ד שעות של
יום ולילה כמה שעות הם עוסקים בעבודתו יתברך כי אפשר ג' תפלות וקצת מזמורים לא
יעלה שתי שעות וכמה יגיע לאדם בושח וכלמה כאשר יעמיק בזה אם אמור יאמר העבד
את פני הארון אינו יכול לעבדך כי אם ב' שעות ביום. והיה הנשאר כ"ב שעות בכל
יום אני רוצה לעשות בהם רצוני ועל זה ידו כל הרוזים ויקח האדם מוסר מעבדו ומשרתיו
ופועליו אם לא ישמרו לעשות כל היום או רובו כמלאכתו ועבודתו או מפיו לפידים יהלכו
ומשנה קצף ימלא את דברו הוי ארורים מדוע לא כליתם חוקכם חי וחי אם כה תוסיפו
לעשות העצלות הזאת ויסרתי אתכם אף אני שבע על המאתכם. ומה יענה ליום הפקידה
כאשר ישאלוה איה איפה מספר ימיך ואן סדר המשנה אשר קרית ושנית כימי חלדך בואי
חשבונך כמה שעות ביום ולילה הית עובד את ה' אלהיך. מה יתאינן ומה יצטרק. אם עם
משרתיו אשר אין להם עליו רק מעט מזונות או מעט כסף עליהם יתקצף שלא עבדו באמונה
ומה יענה לבוראו אשר כל מחסרו וחיי נפשו הוא ממנו ובראו לעובדו כנדוע והוא לא
עבד רק שתי שעות בכל כ"ד שעות ואף הב' שעות אלו אם תדקדק בהם תמצאם כולם
בלות ומטולאות במחשבות זרות ואנה יוליך את חרפתו לכן כל האדם החי ישים אל לבו דבר

מעם אלה ותפלתו לא היתה כמשא כבוד עליו וישים עינו ולבו אל חזרת הש"ץ וכ"ש לדקדק כאמנים שלא יבטל אף אחד מהם כי עונשו גדול ח"ו המבטל את ענית אמן כאשר נבאר בענין ענית אמנים : **וצריך** להזהר שלא לקרות בחזרה אפי' בדברי תורה אלא מצוה וחובה עליו לשמוע כל הברכות מתחילה ועד סוף ולא יהיה די לו לשמוע סוף הברכה ולענות אמן אלא צריך לשמוע כל הברכה מתחילה ועד סוף הלא הראה מה שכתב הרב יש נוחלין וז"ל אחר שמתפלל עם הצבור נחשב לו שבר כאלו הוא מתפלל ג' תפלות כיצד תפלתו י"ט בלחש וי"ט אחרות של החזרה שחייב כל אדם שלא ידבר כלל בעוד שהש"ץ חוזר התפלה ושיבין לשמוע כל הברכות וכאלו הוא מתפלל בעצמו ושמוע כקורא הרי י"ט ועוד י"ט אחרות שחייב כל אדם לענות אמן על כל ברכה וברכה. ואמרו רז"ל גדול העונה אמן יותר מהמברך הרי כאלו ברך י"ט אחרות נמצא כי בתפלה אחת כתיקונה נותנים לו זכות ז"ן ברכות משמע שחייב לשמוע הברכה כולה כאלו הוא מתפלל בעצמו ולא די לו לשמוע קצת הברכה וחתומתה דאל"כ לא היתה נחשבת לו כאלו התפלל עוד הפעם י"ט ברכות ואם אמר יאמר העובר שהוא לומד ומקיים מצוה תלמוד תורה אוי לו ולתורתו. והוא **במשל** למלך שצוה לעבדו לחרוש ולקצור את קצירו ופעם אחת שלח להביאו שישרת לפניו האם יוכל העבד לאמר לא אעמוד לפניו כי רציני לחרוש ולקצור הלא אף כי הוא רוצה לעשות שירות בוראו ככל זאת הלא יחרה אף המלך בו ע"ד הוזהר כן הנמשל שאף אמנם כי צוה לנו אלהים לעסוק בתורה אכן הלא גם אותנו צוה לעמוד לפניו בתפלה טרם כל ואיך יוכל לפטור עצמו מהתפלה כאימרו שרצונו לתלמוד תורה ועת תורה לחור ועת תפלה לחור. ואם אחר אחר מלבא לבהכ"נ וכבואו מצא הצבור ביוצר והתחיל עמם בכל זאת לא יוכל לגמור הזמירות בחזרה. הרי למה זה רומה לאיש שהיה חייב למלך עשרה והובים ולמען יפרע לו העשרה והובים נגב מכות המלך כלי ומכרו ונתן לו החוב האם ידמה האדם שמלא בזה חובתו למלך לפרוע את חובו הלא מלבד כי לא נקרא שפרע דבר כי הכסף הזה הוא מחיר הכלי של המלך זאת ועוד כי עונו גדול שננב כלי המלך ומכרו. כן זה האיש היה חייב למלך העולם קריאת זמירות ואם לימדם הוא בשעת החזרה הרי שמפסיד החזרה לפרוע חוב הזמירות וכדי בזיון וקצף. והנה כל דברינו אלו ויותר מהם ראויים להלומדים בחזרה. ומה יענו ליום הפקודה אלו המפסיקים בחזרה לדבר דברי חול ולא שמו לבם גם על החזרה. שכמה עניות הוא עושה האחה שלא הטה אונו להתורה זאת שנית שפסק בתפלה ואל השלשה לו בא שמדבר בבהכ"נ. ועל ארבעה לא אשיבנו שמבטל ענית אמנים או עונה אמן יתומה וקטופה דעביד קלנא בשכינתה וחמישיתו יוסיף שהוא חוטא ומחטיא חבר הוא לאיש משחית. וששית האיפ"ה אף וחימה אם דבריו הם דברים בטלים שאמרו רז"ל שכב יכול אומר נפתי שמים וארץ וכל אשר בה ולא יגעתו ודברים בטלים אני ינע כמ"ש הוגעתם ה' בדבריכם. וזה רמועם זו יצרת לי וצויתים שהחלתי יספרו זו התפלה. ואתה לא כן כי לא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל כי אם לדבר דברי הבאי ודברים בטלים. והנה אם באתי לספר בנגות המדבר בחזרה היה נדרש

שיח יצחק

לחבר מחברת שנית על דבר זה מרוב מה שיש לדבר ולקצת אני צריך ולכן בעל נפש
יעטיק בדברי אלה ויבין את גודל עונו ויגדור עצמו בנדרים וסויגים ליתן לפיו מחסום שלא
ידבר עוד כלל ולא יטה אזנו לפתוי היצחק ולמענותיו הכוזבות והטוב טוב לאחוז בסדר ולשמע
החזרה מפי הש"ץ מלה במלה כמנהג חסידי עליון ועליו תבא ברכה טוב:

דינים לחזרה

א) במקומות שנוהגים להקל להתפלל הש"ץ עם הצבור בקול רם ואומר קדושה
ואתה קדוש ואומר האמצעיות בלחש ומתחיל רצה בקול רם
ואינם חוזרים התפלה וכן עושים במוסף. לא יפה עושים דלא אריך למעבד הכי
שהרי מר"ן ז"ל בב"י (סי' רצ"ד) כתב דבמנחה היו עושין כן בצפת וגזרו נדוי
בצפת ת"ו על זה והנהיגו שיתפלל בלחש והש"ץ חוזר כל י"ח ברכות וק"ו
לשחרית ומוסף (שלמי צבור הקל"ו):

ב) ש"ץ שנכנס לבהכ"נ ומצא צבור שהתפללו בלחש והוא צריך לעבור
לתיבה לאלתר יורד לתיבה ומתפלל בקול רם לצבור ואין צריך לחזור
ולתפלל בלחש (ש"ע סי' קכ"ד):

ג) ש"ץ שהתפלל ביחיד ואתרמי ליה צבורא והוא מוכרח לעבור לפני התיבה
אין צריך להתפלל בלחש שכבר התפלל אלא יתפלל בקול רם ויהיה
צנוע (ברכ"י שם):

ד) כיון דאיכא רובא שלא התפללו אעפ"י שהשאר התפללו כל שיש שם
עשרה שעונים אמן יכול לומר חזרה (שכנ"ג שם):

ה) אם יצאו מקצתם אחר שהתחיל הש"ץ בקול רם וקדושה יכולים להשלים
הקדושה וכל י"ח ברכות ותנו לא אחרונים לדעת הש"ע (סי' ג"ה) ולא
דוקא שהתחילו הקדושה אלא כיון שהתחילו בקול רם גומרין (מנ"א שם):

ו) כשש"ץ חוזר התפלה הקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכות שמברך הש"ץ
ולענות אמן (ש"ע סי' קכ"ד):

ז) אין לומר עם החזן אמצע הברכות אפי' בלחש ומכל שכן שלא להגביה
קולו דהוי קלות ראש (אחרונים שם):

(ח) כל שאין תשעה בבהכ"נ מכוונים בברכותיו של הש"ץ ולענות אמן כמשפט קרוב
דהו ברכותיו דהש"ץ לבטלה (ש"ע שם) :

(ט) לא ישיח שיחת חולין בשעה שהש"ץ חוזר התפלה, ואם שח הוא חושא
ונדול עונו מנשוא ונוערים בו (ש"ע סי' קכ"ד) ואפי' ללמוד אסור בעת חזרת
הש"ץ (ש"ע סי' צ' והרב ווי העמודים) :

(יוד) אם גמר תפלתו בלחש ועדיין הש"ץ אינו מתחיל החזרה חטא חמור הוא
לדבר בין לחש לחזרה (גורי האר"י ו"ל) :

(יא) יש לעמוד בחזרת העמידה ושוב שיהיה הסדור תפלה לפניו לכיון הטב
חזרת הש"ץ (אחרונים סי' קכ"ב) :

(יב) ש"ץ שעמד להתפלל החזרה ובהגיעו לאמצע אתה גבור נתעלף והוצרך
לעמוד אחר תחתיו, יתחיל השני ממקום שפסק הראשון ולא יחזור
לראש (שו"ת בית יהודה ח"ב סי' פ"ח) :

(יג) ש"ץ שסיים מגן אברהם ותכף התחיל אתה גבור, אין להם לענות עוד אז אמן
ועונש בפול אמן על הש"ץ (ברכ"י סי' קכ"ד :הרמב"ל) :

(יד) ש"ץ שמעה כשהתפלל בלחש לעולם אינו חוזר מפני טורח צבור אלא
סומך על התפלה שיתפלל בקול רם, והוא שלא טעה בג' ראשונות
שאם טעה בג' ראשונות לעולם חוזר כמו היחיד שחוזר (ש"ע סי' קכ"ו) וכתב
בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' קכ"ד) דהא דבג' ראשונות חוזר דצ"ל דנזכר מיד שלכדי שיוחזר
הש"ץ ג' ברכות דבר מועט הוא וליכא טרחא, והלבוש שם כתב דכל זמן שלא השלים
תפלתו חוזר, אבל אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר, ונמצא דג' מחלוקות בדבר שלדעת
הש"ע לעולם חוזר בטעה בג' ראשונות אפי' אם השלים תפלתו כדן היחיד, ולהרב
הלק"ט אינו חוזר אלא אם נזכר מיד אבל אם לא נזכר אלא אח"כ ואפי'
באמצע הי"ח אינו חוזר ודעת הלבוש כל זמן שלא השלים תפלתו חוזר ואם
השלים אינו חוזר, ופסק המנ"א שם כהרב הלבוש :

(טו) ש"ץ שמעה בחזרה בקול רם ואינו יודע לחזור למקומו יעמוד אחר תחתיו
ומתחיל מתחלת הכרחה שמעה זה אם היה באמצעיות אבל אם היה

שיה יצחק

בג' ראשונות מתחיל מראש התפלה ואם בג' אחרונות מתחיל מרצה (ש"ע סי' קכ"ו) :
מזו ש"ץ שמעה כשמתפלל בקול רם ולא הזכיר יעלה ויבא בר"ח או בחול
המועד בשחרית אינו חוזר כיון שחפלת המוספין לפניו וסומך על
תפלת המוסף, ואם במנחה חוזר אפי' אם אמרו בלחש, וה"ה אם הש"ץ הוא
מסופק אם אמר יעלה ויבא אם לא דינא הכי, והא דחוזר [ודאינו חוזר] היינו אם
השלים תפלתו אבל אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה (ש"ע וב"י סי'

קכ"ו ואחרונים שם) :

יז) ש"ץ שמעה ודילג אחת מבל הברכות וכשמזכירין אותו יודע לחזור למקומו
אין מסלקין אותו אבל אם דילג ברכת למלשינים מסלקים אותו מיד
שמא אפיקורוס הוא ואם התחיל בה וטעה אין מסלקין אותו (ש"ע שם) ואם דילג
ראש הברכה וסיים התימתי לא מצינו שמסלקים אותו (מג"א שם) :

יח) ש"ץ שאינו מתענה ביום תענית צבור אינו יכול להיות ש"ץ אותו יום כיון שאינו
מתענה ואינו יכול לומר עננו (ש"ע סי' הקס"ו) וכתב המג"א שם דאם אירע שעבר
לפני התיבה יאמר בשומע תפלה עננו ביום צום התענית הזה :

יט) אם אין ש"ץ אחר מוטב שיתפלל מי שאינו מתענה משיתבטלו לשמוע
קדיש וברכו וקדושה (מג"א שם) :

מוסר לאמן

כתיב פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרא אמונים אלא אמנים ופי'
הזוהר שומר אמונים, רמחבה ומצפה לענות אמן ובענית אמן מה שייך שמירה
דלא שייך אלא עניה והכונה שבא לומר ראין לעסוק בשום דבר ואפי' בד"ת וכשתבא הברכה
או יענה, אלא יעמוד ויצפה ויחכה מקורם ביאת האמן כי כן המשמעות שומר כמו ואביו
שמר את הדבר שמתחלת הברכה יהיה דעתו עליה ויצפה לעניתה כדרך השומר שאינו
מתעסק בענין אחר שגדול העונה אמן מהמכרך ודע לך כי האמן אינו מועיל למי שמוציאם
כפיו ובשפתיו ובלבו רחוק מהם שהרי פירוש אמן לשון אמונה ג"כ שהיא תקועה כלב ואם
יענה אמן כמצות אנשים מלומדה לא עשה כלום והוי כעוף המצפצף ואחר שיכוין באמן שהיא
האמונה השלימה יכוין שהם שני שמות הויה אדונה שהם כמנין אמן דקדיש יקיים שם אדנות
בהשילוב ובשאר אמונים יקיים ההויה בשלוב ולכן אוור נא כגבר חלציך והכין לקראת אלהיך
להשתדל בענית אמן לעשות יחודים לשמות הקרושים אולי תמצא תרופה לכל העונות והפשעים
שעל ידם נרגז מפריר אלוף ופגמת ח"ו בשמותיו יתברך להפריד ח"ו ביניהם ע"י העונות שהמכוין
ביחודים

ביחודים הנו' כראוי מבלי שום מחשבה הטורדתו אלא כל מגמת פניו תהיה לחבר את האהלה להיות אחר ויהרהר בהשיבה נמורה ושב ורפא לו. ולכן אמרו רז"ל כזוהר וימי ובניו יקלו מאן רלא ידע לאוקיר למריה ולא אתכוון באסן ומה שאמרו ולא אתכוון הוא להורות שאפי' שיענה אמן אבל לא כיוון לענות אותה בכונת הלב כהלכתה הוא מכלל ובניו יקלו ומכ"ש אם היה מדבר ולא ענה אמן כלל שנדול עונו מנשואו. וכמו שאמרו על מי שלא חש לענות אמן כראוי שעונשו בעוה"ז שבשעת צרתו השערים נסגרים לפניו ובעוה"ב מכריוים עליו ווי ליה ווי לנשמתיה ועוד אמרו שיש מדור כנהנים שנקרא אכרון שהיוורר לשם אינו יוצא מיסם לעולם. ומי שלא חש לענות אמן כראוי ר"ל שאומרו בשאמ נפש הוא מאכד עצמו באכרון שנקרא ארץ תחתית ואינו יוצא מיסם לעולם שיהיה מכלל הפושעים והמורדים. ומאכד עצמו מעולם הנצחי והקיים. לכן האיש הירא ורך הלכב יעשה תשובה נמורה על זה וילבש חרדה ומורא ויראה ויער יבא בו מתחלת החזרה עד סופה לשים לבו בקדוק על עניה האמנים שלא יאכד אפי' אמן אחת ואפי' מפי הקטנים ולענות אותה כהלכתה היפך מטה שלא היה נזהר וכמו שמצינו שהרב הלבוש נענש ע"י ברכה של קמן שלא ענה וזה הוא המעשה:

מעשה שהגאון רבי מרדכי יפה בעל הלבושים אשר ממיסיו אני שוהים היה אב"ד בק"ק קטנה וה' הגדול את שמו ובאו שלוחים מק"ק פוונא לקבלו עליהם לראב"ד ור"מ והביאו לו עמם שמר הרבנות כנהוג והשיב הרב הגאון הנו' ז"ל להמשולחים שהוא מקבל משרת הרבנות שלהם אכן אינו יכול ליסע עמהם הקפ מפני שעדיין לא למד חכמה עבור השנים והמולדות ואין שום אדם בכל המדינה אשר יודע בטיב חכמה זו שאוכל ללמוד אותה ממנו לכן אני מוכרח ללכת למדינת אימליא לעי"ת ויניציא לחכם אחר מחכמי הספרדים שהם בקיאים בחכמה זו ואלמוד אותה ממנו. והרב הנו' הלך אצל הרב אבוהב הספרדי וישב אצלו כשלושה חדשים ולמד ממנו כל החכמה הנו' באר היטב כאשר נראה חכמתו בספריו בהלכות ר"ח. ובהמשך הימים הנו' קרה מקרה שהיה שם תינוק א' בן הרב החכם הנו' בן חמשה שנים ואכל פרי ובורך בורא פרי האדמה בקול רם וענו כל בני הבית אמן על ברכת התינוק והגאון הנו' לא ענה אמן שלא במתכוין כמו שרוב העולם בעוה"ר שאינם נוהרים בכך והחכם רבו של הגאון הנו' כאשר ראה שלא ענה אמן על הברכה של התינוק כעם עליו כעם גדול ונידה הגאון הנו' וגער בו בנויפה והמתין הגאון הנו' עד שלשה ימים כפי הדין כשרבו מהרים להתלמיד ואח"כ בא הגאון הנו' ורצה לפייס את רבו ולא היה רוצה למחול לו ואמר לרבו מחול לי אדוני כי מה פשעתי ומה הטאתי ננדרו ומה חרי האף הגדול הזה והשיב לו החכם הנו' יודע תדע שאהבה גדולה ושלומה שאינה תלויה בדבר אהבתך יותר מבני. אבל תדע נאמנה שהיית חייב מיתה בשעה שלא ענית אמן על הברכה של התינוק אינם באמת ובהמים אני מחול לך דק בהנאי שכל טקום וכל קהלה אשר תדרוך כף הגלך תדרוש ברבים ותודיע להם את החטא והפגם הגדול של מי שאינו עונה אמן על כל ברכה ששומע מישראל. וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות שיספרו את המעשה הגדול

שיח יצחק

והנורא שאספר לך. וכן היה המעשה שבמדינת איספאניה מומן קדמון היו בה קהלות קדושות
 קורם נזירות תהנו והיתה שם עיר גדולה לאלק'ים עיר ואם בישראל והיה שם מלך אחד שכמה
 פעמים היה ברצינו לגרש אותם אך היה שם אב"ד חסיד ועניו גדול ועשיר גדול שהיה נושא
 חן בעיני המלך ובכל פעם שהיה דעתו לגרש היהודים היה החסיד הנז' מפר עצתם ומבטל
 מחשבותם. ויהי היום ויכעס המלך על היהודים וציווה לגרשם כלה מן הארץ ובאו כל בני
 הקהלה להחסיד הנז' שילך אצל המלך להמליץ בעדם לבטל הגזירה כפעם בפעם והשיב
 להם החסיד שילך עמם רק שיתפלל החלה תפלה מנחה ראשית חכמה יראת ה' ויפצרו בו
 ויאמרו לו זו ג"כ מצוה רבה להציל כללות ישראל ועתה הוא עת רצון לפני המלך ואח"כ
 התפלל ויעש כן החסיד והלך עמם לחצר המלך ויהי כאשר ראה אותו המלך נשא חן
 בעיניו וירץ לקראתו ויחבק וינשק את החסיד הנז' וישפיש החסיד בדעתו שבדראי יבטל
 הגירוש והיה מסכב ברכוים אחרים עם המלך ובתוך כך בא כומר אחד ממדינות המלך
 הרחוקות ויפול על רגלי המלך ויברך את המלך ברכה ארוכה בלשין לעז והחסיד הנז' לא
 הבין דבריו וכשראה החסיד הנז' שיעבור זמן המנחה הלך לקרן זווית אחת להתפלל מנחה
 ורעת החסיד היה שיש לו שהות להתפלל קודם שיפסק הכומר הנז' מלבדך את המלך. ובתוך
 תפלת החסיד קם הכומר ההוא על רגליו וציווה לכל בני הבית לענות אמן על ברכתו למען
 תקוים הברכה ויענו כולם יחדיו אמן והחסיד לא הבין לשונם ולא ענה אמן ולא היה רוצה
 להפסיק בתוך התפלה ושאל הכומר הנז' אם ענו כל העומדים אמן השיבו כן ושאל אם
 ענה היהודי אמן והשיבו לא בעבור שמתפלל. ויהי כאשר שמע הכומר שלא ענה היהודי אמן התחיל
 לתלוש את שערות ראשו ולצעוק צעקה גדולה וטרה ויאמר אוי על מעשה הרע הזה שבעבור
 היהודי הזה לא התקיים הברכה על שלא ענה אמן על ברכתו. ויהי כאשר שמע המלך את
 דברי הכומר ויקצוף המלך מאד ויהפך לו לאכזר ויצו את עבדיו להרוג את החסיד ולנתחו
 לנתחים ויעשו כן והמיתו אותו ביסורים קשים וינתחוהו וישמו את הנתחים בתוך שמלה
 וישאום לביתו ואחר זאת גרש המלך את כל היהודים והיה שם עוד חסיד אחד חבירו של
 החסיד הנהרג והוא היה יודע חסירותו של אותו החסיד הנז' והיה כמתרעם על מרותיו של
 הקב"ה כביכול וישפוט אותו החסיד בדעתו שבדראי עבר עבירה בצנעה שלא חשוד
 ח"ו השי"ת דעבד דינא בלא דינא והיה אותו חסיד מתענה ובוכה ומתפלל שיודיעו מן השמים
 על איזה חטא נהרג החסיד הנז' במיתה משונה כזאת ויתבידד החסיד בחדר אחד יושב
 ומשתומם על החסיד הנהרג וכא החסיד הנהרג אליו בעצם היום בחדר שהוא יושב בו לכדו
 ומשתומם. ויחדר החסיד חדרה גדולה ויאמר לו החסיד הנהרג אל תירא ואל תחת ויאמר
 אליו החסיד יודע אני שחסיד גדול היית רק אמור לי על מה עשה ה' לך ככה ומה חרי האף
 הגדול הזה. והשיב החסיד הנהרג אני אימר לך באמת שמימי לא עשיתי שום עבירה רק
 הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוש השערה ורוב העולם אינם נוהרים בעוה"ר בזה החטא. שפעם
 אחת עשה בני הקמן המוציא ושמעתי ברכתו ולא עניתי אמן על ברכתו. והארץ לי הקב"ה

אפו עד המעשה שנעשה לי בעמדו לפני מלך בשר ודם שלא עניתו אמן על ברכת המלך ויחר למלך מאד באותה שעה דנו אותי על שלא עניתו אמן על ברכת בני לכן אתה חברי תספר באוזני בנך ובן בנך ולכל באי עולם את המעשה הזה ותזהירם על ענית אמן והלך האיש החסיד. ואחר שספר החכם הספרדני הנ"ל את המעשה הזה להרב הנז' ז"ל אמר לו א"כ אל התרעם עלי שנדיתו אותך כי עשית זאת כי כונתי למען תהיה הבושה ההיא כפירה על עוניך ואני מוחל לך אבל כתנאי שתדרוש ברכים את כל הנז' להזהירם על ענית אמן. לכן הירא את דבר ה' יקרא את המעשה הזה פעם אחת בחדש להודיע לכל בעלי בתים העונש הגדול למי שאינו עונה אמן אפי' על ברכת התינוק שלו וב"ש בבהכ"נ כשהחון הזור תפלה י"ח כי אם הוא אינו עונה אמן אוי גורם שברכת החון תהיה ברכה לכפלה ח"ו כמעשה הנ"ל ואף אם הוא חייב מיתה ובאמת תכף ומיד הוא ראוי לעונש ח"ו רק שהקב"ה טאריך אפו. ואין בעל הרחמים פוגע בנפשות החלה אך פוגע החלה כממונו ומביאו לידי עניות ח"ו ועני חשוב כמת על כן אחי ורעי אל תהי ענית אמן הזאת קלה בעיניך כי אין האדם נקרא צדיק אלא אם קיים בכל יום צ' אטמים ור' קרושית ועשרה קדושים ומאה ברכות ר"ת של צדי"ק אם כן מי הוא זה שיראה כל אלה ולא תסמר שערות גופו וכארי ועמיד על משמרתו משמרת הקדש שלא יאבד אפי' אמן אחר הרחמן הוא יזכנו לעובדו בלב שלם אמן:

דיני ענית אמן

- (א) לא יענה אמן יתומה דהיינו שאינו שומע הברכה ואפי' יודע באיוז ברכה עומד ואפי' אינו מחוייב בה אם הברכה היא להוציא הרבים ידי חובתן. אבל כברכת התורה וברכת הנהנין אם יודע הברכה שהוא מברך יכול לענות אמן (ב"ח סי' קכ"ד):
- (ב) אם בעוד שהוא מתפלל סיים ש"ץ ברכה וקודם שכלתה ענית אמן מפי רוב הצבור סיים תפלתו עונה עמהם אמן (ש"ע ע):
- (ג) לא יענה אמן קצרה ולא ארוכה יותר מדי ולא יגביה קולו יותר מהמברך (ע) ושאר דיני ענית אמן כתבתים לעיל בדינים השייכים לענית קדיש קודם אמירת הקדיש דרבנן שקודם הודו:
- (ד) אם יש קצת מהעונים שמאריכים יותר מדי אין צריך המברך להמתין להם (ש"ע סי' קכ"ד):
- (ה) יוחר מאד לענות אמן ובכונה כי אין קץ לעונש מבוה ענית אמן ומאבד עניתה (יוחר הקדוש והאר"י ז"ל):

ש"ה יצחק

- (ו) לא יענה אמן הטובה דהיינו כאלו האלף נקודה בחטף וכן לא יחטוף לענות קודם שיסיים המברך (ש"ע סי' קכ"ד):
- (ז) לא יענה אמן קטופה פירוש שאינה נכרת הנון (ש"ע):
- (ח) לא יאמר אמאין או אמני ואין הנוץ דנושה ולא רפויה (מהר"ם די לונגאנו ז"ל):
- (ט) מי שנזדמן לו לענות אמן על שני דברים יאמר אמן ואמן (שו"ת הלק"ט ח"א סי' ס"ה):
- (י) בנ"י ראשונות ענית אמן היא שאמת הדבר. ובאמצעיות ואחרונות כונת אמן שכן יהיה (מורה באצבע):
- (יא) בענית אמן דברכות יכוין אמן גימטריא יאהדונדי (שם):
- (יב) כשאומר הש"ץ ברכנו בברכה המשולשת וכו' אין לענות אמן רק כן יהי רצון ואין למחית בעונים אמן (מחבר"ר סי' קכ"ח וקשר גדול):
- (יג) אין לענות אמן אחר ברכתיו אלא אחר שני ברכות או יותר שהם סוף ברכות כשפוסק יאמר אמן אפי' אחר ברכת עצמו כגון אחר יהללך ואחר ישתבח וה"ה אחר ברכות ההפמרה (ש"ע סי' רט"ו וברכ"י שם):
- (יד) אם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה אפי' מי שאינו עמם יכול לענות וצריך שלא יהיה מפסיק טנוף או כותי או כותית (סי' נ"ה ובית דוד שם):
- (טו) השומע אחד מישראל מברך אחת מהברכות אף שלא שמע כולה ואף שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אמן (ש"ע סי' רט"ו שם):
- (טז) אין לענות אמן על ברכת אפיקורוס או גוי או תינוק כשמתלמד הברכה לפני רבו או ישראל המשנה ממטבע של רז"ל (שם) ודלא בדברי המיקל:
- (יז) אין לענות אמן בברכה ראשונה של ההפמרה בין אשר בחר וכו' ובין הבוחר בתורה וכו' רק בתשלום הברכה דהכל ברכה אחת (מהריש"ן סי' ע"ג):
- (יח) כששנים או שלשה אומרים קדיש יחד ואחד מקדים יענה אמן על הראשון ויעלה לכולם וכו' ואם יש הפסק יענה על כל אחד (הלק"ט ח"ב סי' מ"ח שם):
- (יט) כשמתפללים בעזרה בכ' או בג' מקומות ואינם שוים ואיזא לענות לכל קדיש יענה על קדיש ראשון (ברכ"י סי' נ"ז שם):

מוסר לענית קדושה

כתוב בספר ההיכלות דר"י ברוכים אתם וכו' אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קדוש ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום כבית תפלתם ונושאים את עצמם למעלה כי אין לי הנאה בעולמי כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם כאותה שעה אני אוהו בכסא כבודי ברמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומוכיר גלותם וממהר לנאולתם. הנט וראה כמה מעלות לקדושה ופשוט הוא שכל זה פועל רק האימרו בכונה ובאימה וביראה מה שאין כן למי שאימרו בלי כונה ולכי כל עמו שאוי לו ולרוע מזלו שכמעט הוא מזולזל מכבוד מלכו של עולם והוא **במשך** למלך שצוה את עבדו שיביא לו את מלבושיו לבוש מלכות שלו והעבד הרע לכש לבושי המלכות האלה והביא למלך את כגדיו הצואים כמה העבד הרע הזה ראוי לעונשים הרבה כן הדבר השי"ת צוה להארם והביא לפניו הקדושה שהיא מלבוש להקב"ה כביכול והעיקר היא המחשבה הראויה למלך לבגדיו המלך והעבד הרע מחשבתו השלה אותה משום בארץ ומתהלך בה וכגדיו הצואים האלה דברי פיו מלא תוך וטרמה היא אומרת הקדושה כמה ראוי לעונשים הרבה וכמו שכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל בתוכם ובלכותם ולא בשפתם ומכ"ש אותם שמדברים בענית הקדושה שאינם נותנים כבוד לשמו יתברך ודבר ה' בזה ומוכי להם שלא נבראו בעולם כי אפי' מלאכים עליונים הקדושים אינם רשאים לעורר קול בשעת זיווג עליו כ"ש וכ"ש האדם הנכזה על אחת כמה וכמה צריך לעמוד באימה ויראה הקב"ה יוכנו אכ"ר :

דיני קדושה

(א) אין הצבור אומרים עם הש"ץ נקדישך אלא שותקים ומכונים למה שהש"ץ אומר עד שיגיע לקדושה ואז עונים הצבור קדוש (ש"ע סי' קכ"ה) והמ"ז תמה על הש"ע וכתב דיכולין הצבור לומר נקדישך וכו' עם הש"ץ ביחד דאין חיזק בזה וכן מבואר יוצא מדברי רבינו האר"י ז"ל שאכתוב בסמוך וכן המנהג :

(ב) צריך לבוין הרגלים כמה דכתיב ורגליהם רגל ישרה. וצריך לבוין יותר בקדושה לקדש את השי"ת כדי שישרה עליו קדושה מלמעלה ואומר נקדישך ונעריצך שתי תיבות אלו בקול רם וגם הקק"ק והשאר יאמר היכה בתיבה עם הש"ץ (האר"י ז"ל בגיר ומצוה) :

(ג) בעת שאומר קדוש יהיו עיניו נשואות למעלה וסגורות ועושה נחת רוח להשי"ת (טור כ"ש ס' היכלות זמ"ו והמחבר"ר שם) אבל מדברי רש"ל ביש"ש ליבמות (פ"ב סי' כ"א) מבואר דיש לישא העינים למעלה והמה פתוחות ומביטות הבטמה

שִׁיחַ יְצַחֵק

חושית כי מחמת רוב מעלת מחשבה המהורה ומדריגה שמעלין ישראל בקדושה
הזהר להם על כך ע"ד רוב חיבה כאילו נזונים מהשכינה ורואים אותה ודקדק
בן מס' הכלות ודלא כהמ"ז :

ד) מנענעים גופן ונושאים אותו מן הארץ (מור"ם בהנהגה שם) והיינו שירימו עקביהם
מעט עם התנשאות הגוף ולא כאותם שרוקדים וקופצים למעלה בעת
הקדושה דהוא מנהג בורות (הגאון רש"ל ז"ל שם וכ"כ המג"א) :

ה) בקדוש א' יגביה הגליו מעט ולא יניחם בארץ ובקדוש שני יותר מעט.
ובשלישי יותר מעט משום דמעלין בקדש ולא מורידים (מהר"ד עראמא
בנמוקי על הרמב"ם פ"י דה' תפלה בשם מהר"ם ריקנאטי ז"ל) :

ו) אין לדבר באמצע הקדושה (מור"ם שם) ז"ל רבינו בחיי בספר כד הקמה
אות קוף קדושה הקדושה והברכה דבר אחד הוא כי הברכה נמשכת
מהקדושה כענין שכתוב שאו ידיכם קדש וברכו וכו' על כן צריך להזהר שלא
יפסיק בין קדוש לברוך וכמה מבני אדם שאינם נזהרים בדבר זה והוא מכלל
החדרים שאמרו רז"ל (פ"א דברכות) בענין התפלה מאי דכתיב כרום זולות לבני
אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזוללים בהם. וכמעט
שאני אומר כי כל המפסיק והשח בנתים דומה כאלו קצין בנטיעות ורבותינו
חכמי האמת החמירו בזה עד מאד ע"כ :

ז) ענית אמן יהא שמייה רבא דקדיש קודם לענית קדושה. אבל אם התחיל
קדוש לא יפסיק כדי לענות אמן יהש"ר דקדיש (פר"ח סי' קכ"ה) :

ח) אם מיהר והקדים לענות קדוש ועדיין הש"ץ לא השלים לומר וקרא זא"ז
ואמר אפשר דיצא ואין צריך לחזור ולענות כיון דכבר אמר הש"ץ
נקדישך וכו' והוא ענה (שו"ת הלק"ט ח"ב סי' קס"ז) אבל מדברי הרב מולכו ז"ל
בתשובה כ"י (סי' י"ט) נראה דחולק ע"ז וסובר דלא יצא וצריך לחזור לענות
פעם אחרת (כרכ"י שם) והנכון שיכוין למה שעונים הקהל ויאמר באופן שלא
ישמיע לאזניו (הרב חיד"א ז"ל בספר קשר גורל סי' י"ח אות ט"ב) ולי נראה עיקר
לדינא כסברת מהר"י מולכו ז"ל דלא יצא במה שענה קודם שסיים הש"ץ
וקרא זה אל זה ואמר כיון דענייתו אז היתה ביחיד בלתי צרוף עשרה דהרי
הצבור היו מכוונים למה שאומר הש"ץ כדי לענות אחריו קדוש וא"כ הוה

ליה קדימה ענית זה כאומר קדוש ביחיד דלא יצא וצריך לחזור ולענות בקול
 רם עם הצבור כנ"ל :

(ט) הש"ץ לא ימשוך בנגון בלעומתם וכן בובדברי קדשך אלא ימהר לאמרם
 כדי שלא יענו הקהל קודם שיגמור והוה ליה כמו אמן המופה
 (ספר הסידים סי' תת"ט) :

יוד יחיד העומד בתפלה וכשהגיע לקדושה הצבור אומרים קדושה דסדרא או
 קדושת כתר דמוסף אינו אומר הוא קדוש עמהם שאין הקדושות
 שוות (ש"ע סי' ק"ט) וכן עיקר ודלא כמור"ם בהנהגה דלקדושות כתר עונה עמהם
 דליתא (פר"ח שם) :

יא אם יחיד מתחיל להתפלל עם ש"ץ כשהגיע עם הש"ץ לנקדישך יאמר עמו
 מלה במלה כל הקדושה כמו שהוא אומר. וכן יאמר עמו מלה במלה
 ברכת האל הקדוש וברכת שומע תפלה וגם יכוין כשיגיע ש"ץ למודים יגיע
 גם הוא למודים או להטוב שמך כדי שישחה עם הש"ץ במודים (ש"ע שם) אבל
 לכתחלה לא יתחיל להתפלל עד אחר קדושה והאל הקדוש אלא שאם הוצרך
 להתחיל מכח שהשעה עוברת או כדי לסמוך נאולה לתפלה דינא הכי (מור"ם שם) :
 יב הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללים אם יכול להתחיל ולגמור קודם
 שיגיע הש"ץ לקדושה או לקדיש או לאמן דהאל הקדוש או דשומע
 תפלה יתפלל ואם לאו לא יתפלל אם אין השעה עוברת כדי לענות הקדושה
 או האמנים הנז' או הקדיש (ש"ע וכור"ם שם) :

יג אם נכנס אחר קדושה אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"ץ למודים
 יתפלל ואם לאו אל יתפלל והוא הדין אם יכול להגיע למודים או
 לאחת מהברכות ששוחין בהם כשיגיע הש"ץ למודים יתפלל. ואם צריך להתחיל
 כדי לסמוך נאולה לתפלה ונזדמן לו שמגיע ש"ץ למודים כשהוא באחת מהברכות
 באמצען ישחה עמו אבל אם הוא בתחלתה או בסופה לא ישחה שאין שוחין
 בתחלת ברכה או בסופה אלא באבות ובהודאה (ש"ע שם) :

יד דוקא בדיעבד נזדמן לו שמגיע הש"ץ למודים כשהוא באחת מהברכות
 באמצען אבל לכתחלה לא יתחיל אדעתא דלשחות באמצען דשמא
 ישכח מלשחות כיון שאין מחוייב שם לשחות (ד"מ סי' ק"א כג"א סי' ק"ט) :

שיח יצחק

מו) אם בא סמוך לקדושה ואם יתחיל מיד לא יוכל לומר קדושה ואם יתחיל
אחר קדושה לא יוכל לומר מודים ואם ימתין עד אחר מודים תהיה
השעה עוברת יתחיל אחר קדושה דמוטב יאמר קדושה עם הצבור ממה שיתחיל
קודם בשביל מודים דמודים אפשר לו לשחות באמצע הברכה (מג"א שם) :

מוסר למורים דרבנן

הנה תיקון מודים דרבנן הוא גדול הערך כנראה מפשטות דבריהם. וצריך לאומרו ברתת וזיע
וחלחלה לא כמו שעושים מקצה בני ארם שאומרים אותו בהלעמה. והלא מי שמשבח
למלך בשבחים שאין בו אפי' הכי נותן דעתו על דבורו כ"ש שצריך האדם לתת דעתו
בשמשבח שמו יתברך וכ"ש בשעה שכורע שטראה עצמו שהוא נכנע לפניו ואם אמר אותם
בלי כונה אנה הכנעתו אוי לו ולרוע מזלו שמעשיו הם הפכיים בכת אחת וצריך להזהר
הרבה בעניות אמן שלפני מודים שלא ידלגנו שאם שבח מורים הוא גדול לא ידלג אמן
ההמחזיר שכינתו לציון שעונש המכמל אמן הוא הרבה כנו' בענין האמנים ופוק חוי מה עלה
בעיר גדולה עיר ואם בישראל שנענשה בעון שלא היו נוהרים בעניות אמן המחזיר שכינתו
לציון לפי שהיו אוסרים הכף מודים ולא היו עונים אמן תחלה ואותו אמן של המחזיר וכו'
תבע דין טהש"ת עד שננורה גזירה רעה על כל העיר (כן כתב הרב מומור לאסף) ואם
כן כמה צריך האדם לדקדק בזה ולא יהן פתחין פה לאמן ההמחזיר וכו' לתבוע דין עליו
ואוי לו ולנפשו העושה זאת הקב"ה יוכנו לביאת משיחנו אמן :

א) מודים שוחין במודים דרבנן ואין שוחין יותר מדי (ש"ע) ובהרכנת הראש
די (האר"י ז"ל) :

מוסר לברכת כהנים

צריך האדם לעמוד בשעת ברכת כהנים באימה ורעדה ויתן אל לבו כאילו השכינה
מברכת אותם שהקב"ה מסכים ע"י ברכת הכהנים כמ"ש ואני אברכם וכל א' ואחד
ידמה בעצמו כאילו הוא נער קטן ומרכין ראשו לברכת הגדול ממנו בשעה שמברך אותו ולא
יהפכו את פניהם אנה ואנה שאם הפכו פניהם אנה ואנה אינם נכללים בהברכה ועליהם נאמר
ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו ואוי לו ואוי לנפשו שבשאת נפש על חנם שגורם שמתרחק
מן הברכה ומכ"ש שאם הוא מרבר בשעת ברכת כהנים שגורם שנאמר עליו ודבר ה' בזה כמ"ש בספר
מומור לאסף. והרי זה דומה למלך ששלח מתנה בשעת יקרה לעבדו והוא בגאון גאותו הפך
פניו ממנה ולא קבלה כמה ראוי לעונש שזיה את המלך ולכבודו ולמתנתו. כן ברכת כהנים
הזאת

הזאת השלוחה מאת מלכו של עולם לברך אותנו בה ואנחנו מזימים אותה כי כן צריך
 וחובה על האדם לעמוד באימה ויראה כעומד לפני המלך ולא יזימנה ואלה יסוּח
 דעתו מהברכות אלו ולא יעיין אפי' בדבריו תורה שהרי הוא מסיח דעתו מהברכות אלא יראה
 בסידור ויכוין להתכרך בכל הבה והיבה ומכ"ש שלא יפה הם עושים אותם המתחסדים לפי
 דעתם ואומרים פסיקים על כל מלה ומלה שאומרים הכהנים אומרים פסוק אלא צריך שישתקו
 ויכונו לברכה דוקא :

דיני ברכת כהנים

(א) יחיד אין לו לומר או"א דברכת כהנים (ש"ע ס' קכ"א) ומחרו"ל כתב דיחיד
 אומרו וגם במנחה בתענית צבור אפי' מי שאינו מתענה אומרו.
 ובתענית יחיד אומרו היחיד אבל הש"ץ אינו אומרו ואפי' בתענית דערב ראש
 השנה דלא מקרי תענית צבור. ובד"מ (ס' קכ"ו) חלק עליו וכתב דיחיד אינו
 אומרו וכ"כ בשו"ת הרלב"ח (ס' ט') והלבוש כתב דנוהגים לאומרו ולכן אין
 למחות ביד האומרו (מג"א שם) ולי נראה דכיון דלדעת מרן והד"מ והרלב"ח אין
 ליחיד לאומרו והאומרו הוי מפסיק בתפלתו באמירתו כיון דאינו מענין התפלה
 לכן שב ואל תעשה עדיף ואין לאומרו היחיד כו"ע :

(ב) אין הש"ץ אומר אלהינו ואלהי אבותינו וכו' בבית האבל כיון דבמקום
 נשיאות כפים הוא והאבל אינו נושא כפיו (שכנה"ג) וכתב שכן הנהוג

באומיר וכ"כ בספר מעבר יבוק :

(ג) אם לא אמר הש"ץ אלהינו ונזכר אחר שים שלום שלא אמרו אינו חוזר
 ואומרו (שו"ת בארות הים ס' ר') :

(ד) מי שראה חלום ולא ידע מה ראה יעמוד לפני הכהנים בשעה שעולים לדוכן
 ויאמר רבש"ע אני שלך וכו' ויכוין לסיים הרבש"ע עם סיום הכהנים
 ברכת הכהנים דעונים הצבור אמן. ואם הוא סיים קודם שיסיימו הכהנים יוסף
 עוד אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יה"ר שתשים עלינו
 שלום (ש"ע ס' ק"ל) ודלא כאותם שאומרים אדיר במרום וכו' לבסוף דאינו נכון
 אלא יש לאומרו קודם שיסיימו הכהנים (מג"א שם) :

(ה) במקום שאין עולים לדוכן לברכת כהנים יאמר כל זה בשעה שהש"ץ אומר
 שים שלום ויסיים עם השליח צבור שיענו הקהל אמן (מור"ם שם) :

שיח יצחק

ו) אותם שנוהגים לאומרו בכל יום אין מנהגם יפה דאינו מועיל אלא אם כן
אומרו בו ביום שראה החלום (היות חיי' ספ"ה) אבל המג"א שם חלם
עציו דאם כן למה אומרים אותו כל ישראל בהגל דאטו כולם ראו חלום רע בו ביום
לא על כרחין לומר שאומרים אותו על חלומות שראו בימים אחרים ומ"מ לא
ישר לאומרו בכל יום וכ"כ המ"ז שם דברגל טוב לאומרו אבל לא בכל יום
וכ"כ הפר"ח שם:

מוסר לתחנונים

התחנונים ידרש שיקראם בשפל קול ובשכירת הלב כשטם שהם תחנונים. ותחנונים ידבר
רש כתיב ולא יעשה כאותם שממחרים בם ורואים אותם כמשא כבר. ואדרכה
ילמדם נחשק נטרין כי הם רפואות לתחלואי הנשמה. ובהכנעה כמי שכא להתחנן אל המלך
על נפשו להצילו מרעתו ואף אם יאריכו התחנונים יום כולו לא יקוין בם. כי ממנו יוצא
רפואה לנפשו. וידמה עצמו שאם היה חולה וצוו עליו הרופאים שישתה רפואה ארבעים יום
רצופים בכל שעה כף כמה הוא משים לבו לשתות את הרפואה ואינו קץ בהם. ויבוש
ויכלם מכוראו שעשה עמו חסד גדול ונתן לו רשות להתחנן לפניו אף שהוא עבר את פיו
ומרד בו. והוא עשה רעה ומרד בפועל ידיו וקונו מתרצה בו שיבא אליו בדברי תחנונים
כמ"ש קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ר"ל שהעיקר הוא לשוב בתשובה והתשובה לא תהיה
רק בשברון הלב וכמו שכתוב לב נשבר ונרכה על עונותיו לא תבוה. ולא אמר פה נשבר
שהעיקר הוא שבר הלב. ומכ"ש אם בשעת תחנתו לא הרהר בתשובה וכא בעוות מצח
לומר התחנות אוי לו ואוי לנפשו. כי על אלה לא יתאפק ה' לומר הכזה הגיון אבחרהו
הקריבהו נא לפחתוך הורצך אוהישא פניך. הנגרע אני מכבוד בשר ודם תולעת ולא איש
כי מי שידבר אל המלך ישמח לבו כי הגיע אל מעלה רמה ואילו יכול לדבר עמו בכל יום
פעמים שלש או יותר כטה היה שטח וכמה היה מפור הון רב ע"ז. ומלכד שלא היה קץ
בזה אף גם היה מפור הון עהק על זה:

ואתה כן אדם כבר עון רב האשמה מרוע טרם התחיל בתחנונים לא תשים נגר עיניך
כטה עמל ותלאה העמסה על נפשך וכמה ימים על שנה אבדת בשחוק וקלות
ראש ולא יגעת ולא יעפת ועתה כבואך לשאיל מחילה עליה כאלו רבצת תחת משא כבר
ואין אתה מאמין איך תגמור התחנונים ואילו היה מתחנן למלך על פשעך איך היית
עושה הלא היית מתחנן בקולך כעני ולבכך לא היה פונה ימין ושמאל. ואיך כבואך לבקש
על נפשך על המרדים והפשעים שמרדה ופשעת בקונך לבקש מחילה וכפרה עלוהם תלאה
ותיגע לדבר כשפה רפה. וטה כפרה תהיה לעבד הכא אל אדוניו לבקש על נפשו ויעיו פניו
כפני אדוניו לומר דבריו בחפזון ונקול רם האם העבד הוא לא יתחייב ראשו למלך

עוהו

עונותו האחרון קשה מן הראשון. וכן הדבר הזה אנחנו פשענו ומרינו לאכינו שבשמים
 היהכן כי נכא לפניו בעונות ובהפזון רב לומר כן העשה, הלא על זאת ובזאת יאמר מי
 בקש זאת מידכם רמים חצרו לא תוסיפו לראות פני לא אוכל און ועצרה. ועיין מ"ש
 בוהר פינחס דאינון שמין דאכלין מלין כהלעטה ולא מוחנים אינון כמחנות דילהון ובשנהון
 סה כתיב כהו הכשה עורני בין שניהם ואף ה' חרה כהם וכו' והאנשים האלה האימרים
 התחננים כהלעטה איך ישא עיניו אל אביו שבשמים לומר זכור לנו היום ברית שלש
 עשרה וכו' ה' ה' אל רחום וחנון ויתר דברים לעורר את הרחמים כי על כל אלה
 הכעל נפש אשר ידאת ה' בלבו בעומרו לומר הרחמים והסליחות צריך לאומרו לאט לאט את
 באות תיבה בתיבה ובשפל קול התחנה כעני שואל על פתח בבקשה ובתחננים הלך ילך
 ובכה באימה ויראה בבקשה ובתחננים ואל אלקינו כי ירבה לסלוח הרחמן וכנו :

דינים השייכים לתחנה

- (א) אין לדבר בין תפלת י"ח לנפילת אפים (ש"ע ס" קל"א) וכתב המנ"א דהיינו
 דוקא להפסיק לעסוק לדבר דברים אחרים אסור. אבל שיהיה בעלמא
 לית לן בה :
- (ב) גם בשני וחמישי יש לומר תקף אחר חזרת עמידה ודווי ונפילת אפים
 (האר"י ו"ל) :
- (ג) אלו הימים שאין נופלים על פניהם ואין אומרים תחנון. בריח ובחנוכה
 ובפורים ובכל חדש ניסן ולא בי"ד אייר ולא בל"ג לעומר ולא מר"ה
 סיון עד י"ב ימים ולא במ"ו באב ולא בערב ר"ה ולא בערב יוה"כ ולא ממוצאי
 כפור עד סוף תשרי ולא בי"ד ומ"ו שבאדר א' (ש"ע ס" קל"א ואחרונים) :
- (ד) כל יום שאין נופלים על פניהם אין נופלים ג"כ במנחה שלפניו חוץ מער"ה
 ועי"ה"כ (ש"ע) :
- (ה) בבית האבל אפי' שאין שם אבל אלא מתפללים למנוחת נפש המת אין
 אומרים ג"א (ש"ע וברכ"י) :
- (ו) חתן כשבא לבחב"ג או שמתפללים בביתו אין נופלים על פניהם ז' לנושא
 בתולה וג' לאלמון שנשא אלמנה (ש"ע) :
- (ז) חתן בשחרית יום ה' אין נופלים על פניהם דו' ימים שלמים בעיניו וגם
 במנחה

שיח יצחק

במנחה דיום ה' אם מתפללים קודם זמן החופה וזו ברכות לא יאמרו נפ"א
(מחב"ר בק"א סי' קל"א) :

ח) יום מילה אין נופלין על פניהם בבית הכנסת אפי' שאין המילה נעשית
אלא בבית אם יש אבי הבן או סנדק בבית הכנסת סגי ואף אם אין
אבי הבן בעיר או שמת קרוביו הולכים לבהכ"נ ומתפללים במנהג ואין נופלים
על פניהם (ת"ח ח"ג סי' ד') :

ט) המתפללים בעזרת בהכ"נ אשר בה המילה כיון שאין אבי הבן וסיעת
מרחמוהי מתפללים בעזרה ואין המילה נעשית רק אחר סיום
תפלת העזרה וניכר הדבר לעיני השמש דאין למתפללים בעזרה שייכות
בעסק זה. ראוי הוא שיפילו בני העזרה תחנתם ולא יפסידו מלומר נפ"א וסדר
והוא רחום בשני וה' וכן הוא מנהג רוב ישראל (ברכ"י שם) :

יוד) יש מקומות שנהגו דאם יש מילה בבהכ"נ אשר שם רוב העיר והיא בהכ"נ
ישנה בעיר שכל בתי הכנסיות אחרים נגדרים אחריה ואין אומרים
תחנה ונפ"א בכל בתי הכנסיות. ואף היחיד שמתפלל בביתו בעיר הנז' אם
התפלל בשעה שהצבור מתפללים אינו אומר נפ"א (באר יעקב ד"ט מחב"ר שם) ;
יא) אף אם נולד מהול כיון דמטיפין דם ברית ממנו אין נופלים על פניהם (הלק"ט ח"ב
סי' קס"ח) :

יב) מילה בתענית צבור אין נופלים על פניהם אבל אומרים סליחות וגם ודוי
ואין אומרים והוא רחום. ואין בעל הברית אומר התחנונים אבל פ'
ויחל חייב לשמוע (בית דור סי' שפ"ו) :

יג) במנחה אם מתפללים אצל התינוק אין אומרים תחנונים (אחרונים) ;
יד) במ"ו באייר נופלים על פניהם ויש למחות במי שאינו אומר נפילת אפים
ביום ההוא (שו"ת כ"ד סי' נ"ג) וכן מנהג פשוט באר"י ובמצרים לומר
נפ"א במ"ו אייר (מחב"ר שם) :

מזו) כשיש ספק אם יפרו על פניהם יותר טוב שלא ליפול דנפילת אפים רשות ואם לא יפול אין בכך כלום. (שו"ת מהר"י מולכו ברכ"י):

דינים שאחר אל מלך

מזו) אין היחיד אומר ויעבור ולא י"ג מדות דרך תחנה אבל דרך קריאה בטעמי הפסוק שרי (ש"ע סי' תקס"ה) אבל הב"ח בסי' תקס"ח העלה דאפי' בנגון הטעמים דרך קריאה אין ליחיד לומר הי"ג מדות (והרב חיר"א בברכ"י סי' קל"א) ובמחבר דעתו כפסק הש"ע. אבל אני הצעיר מצאתי אנרת הרמ"ז סי' . . שכתב בשם האר"י ז"ל כהב"ח שאין היחיד אומר הי"ג מדות אפי' בנגון וטעמים כקורא בתורה כי עיקר אמירתה הוא כקורא בתורה ואין ליחיד לאומרה אלא בחלופיהם בא"ת ב"ש וכו' :

יז) התחנונים צריך לאמרם בנחת ובמתון ובכונה (מהר"ש שער אריה בת"י ברכ"י סי' תקפ"ב) ;
 יח) כשאומר הי"ג מדות ה' ה' יש לכרוע ואע"ג דזוקף בשם שאני הכא דאחר י"ג מדות כתיב וימהר משה ויקוד ומיהו אין לכרוע אלא ישוח מעט (מהר"ם ממודונא בשם מהר"י קולין ז"ל בליקוטיו כ"י ברכ"י שם) ;

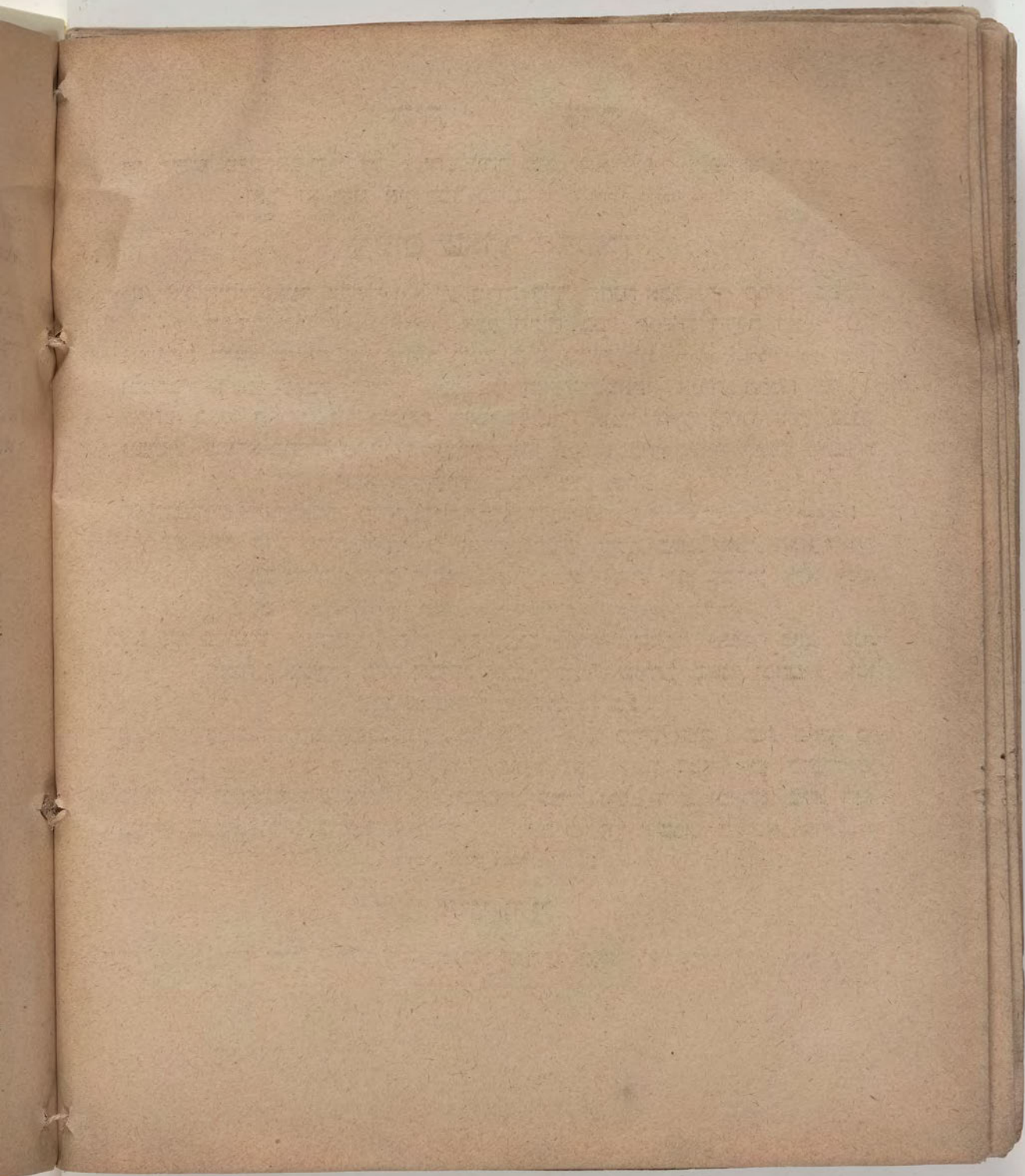
יט) יש מקומות שנהגים לחלק התחנונים ואומרים אנשי אמונה ביום שני. ותמהנו אומרים ביום חמישי והנכון לומר שניהם בשני ובחמישי וכן נהגים בארץ ישראל תו"ב ;

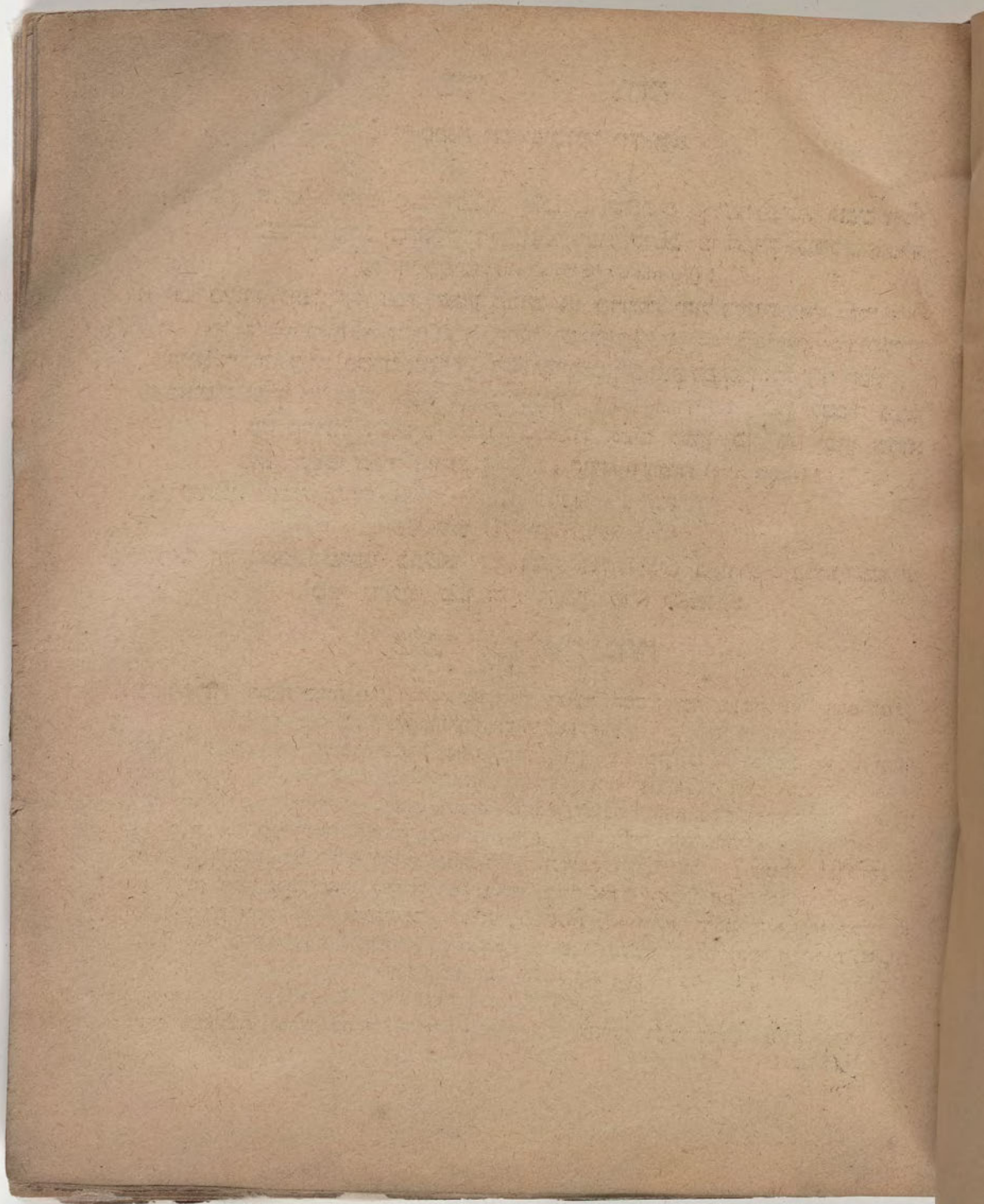
כ) אין לשבש הגרסא שבתחנונים. אל תעש עמנו כלה. זכור נאמת באלף כי כן מצינו ג"כ בלשון התלמוד תיבת נאם לשון דבור. וכן בספרי פ' בהעלותך ובמשנה ג"כ נומיתי לו. ובזבחים דמ"ה נימא ר"ש ומקרא מלא הוא בעזרא כנמא. והוא מלשון נאום ה' וכו' אם כן אין לשבש הגרסא (שו"ת נידע ביהודה מה"ק הא"ח סי' ב') ;

דיני ודוי

כא) בכל ודוי צריך להתחיל אנא ה' אלהינו ואלהי אבותינו וכו' ואין צריך לפרט החטא ואם מתודה בלחש נכון לפרט החטא (ש"ע סי' תר"ז

מחבר"ר סי' קל"א) ;

שִׁיחַ יִצְחָק

אלא על זרוע שמאלי ויש סכנה אם יפול על ידו ולא יאמר פסוק ויאמר דוד
אל גד (גורי האר"י ז"ל):

ה) נפילת אפים מיושב ואם הצבור אומרים תחנונים קודם נפילת אפים והוא
בצנעה נוהג כהאר"י ז"ל ואינו יכול לישוב כי הקהל עומדים אומרה
על ידי סמיכה (קשר גודל סי' י"ט אות ט"ו):

ו) אם בעודו נופל על פניו שמע קדיש או קדושה יכול לענות (הרב מהר"י עייאש
ז"ל בס' מטה יהודה סי' קל"א) וע"ד הסוד יש לפקפק. (קשר גודל שם אות י"ד) והעיקר

לדינא דיכול לענות כהרב ממ"י ז"ל דלא עדיף מק"ש ואין לפקפק אף ע"ד הסוד:
ז) באומרו אליך ה' נפשי אשא קבלנו שבדור יתום הזה לא יכוין למסור נפשו
על קדוש ה' שיש סכנה בנפילת אפים לכוין כך רק יכוין שהוא
מוסר עצמו בסוד מיתה על קיום התורה והמצות (מורה באצבע):

ח) התחנות שבין לדוד אליך ואבינו מלכנו יש מקומות שלא נהגו לאומרים
לא של יום שני ולא של יום חמישי אלא מתחילין מיד ה' אלהי
ישראל וכו' אבינו מלכנו כבשאר ימי החול וכן נוהגים בעיה"ק מבריא ושמעתי
מפי גדולים שכן הוא הנכון שלא לאמרם:

מוסר לקריאת ס"ת

כשנפתח הס"ת ישים אל לבו שהוא הער הנאמן המעיר על מעשה באי עולם כמ"ש
והיה שם כך לעד שהתורה היא כמעירה על האדם כי ע"כ כשיעלה לס"ת
יראה ורעד יבא בו ותכסחו פלצות כאלו עומד בדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה והער
הנאמן מעיר על כל מעשיו ומאד יאנח בשברון מתנים על שעבר על התורה ועל במיל
עסק התורה ויבקש מחילה וסליחה וכפרה ויעשה תשובה גמורה בעת ובעונה הזאת שהיא
עת רצון ואם לא יעשה תשובה כשנפתח הס"ת כיצד מעיר וזאת התורה וכו' והוא עובר
עליה ולכן קודם כל ילבש חרדה כמדו ויעשה תשובה גדולה על כל עונותיו בכלל ובפרט
ואו יצעק בקול גדול וזאת התורה וכו' ויאמר משה אמת ותורתו אמת וכל הנביאים אמת
וכל החכמים אמת והריני מקבל עלי כל הריג מצות דאורייתא ודרבנן הן מרברי קבלה הן
מרברי סופרים הן וענפיהם וכשינשק הס"ת ואין לבו פנוי מעבירות עליו נאמר ונערתות נשיקות
שונא והלא האדם הכועס על עברו לא יוכל העבד מהר לבא לנשק את ידו אם לא פייסו
מקודם שהנשיקה קודם פיוס היא עוות פנים אלא היא צריכה להיות אחר פיוס והמחילה
כירוע וכשינשק יבקש מחילה וסליחה וכפרה על עונותיו וע"י קבלתו מאן ולהבא מה
שכתוב

שכתוב בס"ת הקדוש. ומעשה בחסיד אחד שהיה מנשק הס"ת כיום שמחת תורה והיה מהתנן ובוכה אמרו לו מה מקום לכביה זו אמר להם כיום שמחתה אני מתנן לפימה על כמיל תורה ועלכונה הגדול ומקבל עלי מכאן ולהכא כל דבריה. ואם כשיעבור הס"ת ויפתח לעיני הצבור ולא שת לבו להרהר בתשובה ולהתחרט על מה שעבר בכימול התורה ומצותיה ולהתנן לפניו יתברך למחול לו את כל עונותיו אלא אדרבה הוא עומד במרדו הרי הוא עו פנים לגחנם וראוי לעונש גדול והוא **מִשְׁרַח לַמֶּלֶךְ ב"ו** שבעם על עבריו על שפגעו בכבודו ובא יום ועבר לפניהם ולא קמו ולא זעו ממנו ולא שתו לבם להתרפס אליו כמה הם ראויים לעונש יותר מקודם כן הרבר היה האדם העובר ס"ת לפניו ולא שת לבו לשוב על מה שחטא בעלבון התורה. הלא השכל יחייב שראוי לעונש גדול רח"ל:

עוד ישים האדם אל לבו שהאישי הצדיק הוא כדוגמת הס"ת וכמו שהס"ת אם חסר ממנו אפי' אות אחת או יותר אות אחת. אי בלתי חסרון ויתרון אלא שנשתנית צורת איה אות אי פירוד או רבוק הרי הוא פסול. כן הוא האדם אם לא תקן כל המצות בדקדוקים ומעמיהם. או אם חסר או הוסיף הרי זה נפסל. וכן אם עשה המצות לשום פניה הוא כמו שנשתנית צורת האות. וצריך שלא יהיה פירוד בינו לבין הקדושה כמו שלא יהיה פירודים בס"ת וכל מצוה ומצוה יש לה שורש בפני עצמה ואין מצוה אחת מעורבת בחברתה כמו שאין דבוקים בס"ת וכמו הס"ת אם יש בו חסרונות או יתרונות או שניים או פרודים או דבוקים יחזור ויתקנו ויחזור לכשרותו הראשונה כך האדם לא יתיאש מהרחמים והתשובה כי אם עבר על מצוה אחת ממצות ה' הנפסל הלא ע"י התשובה שהיא התקון האמתי ושכ רפא לו. ונראה שרמו הפסוק ע"ו והיה שם כך לעד שפירושו עד ראה שתקח לך ראייה מהס"ת לענין פסולו ולענין חזרתו לכשרותו כאמור ולזה תקח לך לעצמך ראייה ועדות:

ובכתבי האר"י ז"ל שהאותיות הם כמו הנוף והתנין הם כמו הנפש ר"ל האותיות הם כמו גוף של נציצות הקדושה והתנין הדבוקים בראשה הם כמו הנפש הדבוקה בגוף והם חיות של הניצוצות והנקודות הם רוח של הניצוצות והמעמים הם נשמה להם ושנים אלו רוחניים יותר שהם נעלמים ואינם נכתבים בס"ת ולכן הקורא בס"ת והשומעים יכוונו להמשיך להנצוצות הקדושה החיות שלהם הנעלמים מהם שאינם נכתבים בהס"ת והם הרוח והנשמה שנרמו בהנקודות והמעמים שאינם נכתבים אלא הם יכוונו להמשיכם להם ולהורידם בתוכם ע"י הקריאה וע"י זה הם מחיים אותם הניצוצות שהיו בלא רוח ונשמה ולפעם זה מי שנותנים לו ס"ת לקרות ואינו קורא אמרו רז"ל שהוא אחר מנ' שאינם סאריכים ימים שהוא מדה כנגד מדה כמו שהוא גם שלא עשה חיות לניצוצות הקדושה ע"י הס"ת כן ב"מ יתקצרו ימיו ולכן הקורא בלא מעמים עליו נאמר ומשפטים כל יחיו בר מינן וזכור הזכור כמה פעמים הכעסת את הבורא וכמה נציצי קדושה נתסורו ע"י העונות. ולכן אזור נא כנכר חלצוך ואם לא עכשו אימתי והתפשט מכל מחשבות שבעולם לשמוע קריאת הס"ת בלא שים הערובה מחשבה אחרת ותכיון להחיות ולהעלות הניצוצות הקדושה ע"י כונה הנזכרת

כי אין נעשה התקון הזה אם יקרא בחומש אלא דוקא בס"ת בצבור וע"י התשיבה והחרטה
 וע"י זה ישוב הכל לאיתנו הראשון ולא ירח ממנו נרח ובהסתכלותו בס"ת יעשה תשובה
 על גם הראות שראה והסתכל במקום שאינו ראוי להסתכל ופגם חוש הראות אשר הוא
 רוחני לאין קץ יכוין עתה לתקנם בעת הסתכלותו בס"ת אבל אם לא יקדים הרהורי
 התשובה והחרטה שהם פיוס העיקרי היאך יסתכל בו פנים בפנים ויקח ראייה מן האדם
 שקצף על עברו הלא העבר לא יוכל להסתכל בפני אדוני פנים בפנים ואם הסתכל בו הרי
 הוא עו פנים כן הרבר הזה ולכן צריך להרהר בתשובה גמורה ויחרט על פגם הראות שפגם
 בעיניו עלאין ואח"כ יסתכל בס"ת פנים בפנים ואז יאמר עליו ישא ה' פניו אליך וכו' וזה
 הוא מעם ורמו במשה רבינו ע"ה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט וכו' שנתירא שמא
 יש בו ח"ו עין אשר חטא ואינו מן הראוי להסתכל עד שקראו השם. וילבש האדם אימה
 ויראה ופחד ה' שלא ידבר ואפי' בדבריו תורה בעוד שקורים בתורה כמו שכתבו הפוסקים
 ייקח ראייה ממלך בשר ודם שבשישלח כהב והוא הנקרא פ'רמאן לבני מדינתו כל עוד שקוראים
 אותו הם לובשים רתה ורעדה וארכבותן דא לרא נקשן ואפי' שאין המלך עומד עליהם וכ"ש
 וק"ו שכתב מלך מלכו המלכים הקב"ה הוא נקרא וגם הקב"ה נצב עליהם כמ"ש שלא וזה
 שכינה מכתו כנסיות וכו' שהם מקדש מעט על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בקריאתו
 בתורה יותר כבוד ממה שנוהגים עבדי המלך בשר ודם. ומי שמלבד שלא נהג הכבוד הזה
 בס"ת אדרכה הוא מדבר בעוד ס"ת פתוח וכ"ש בעת קריאת הס"ת מה יענה ליום הפקודה
 הלא אמרו בויהר כר סליק ס"ת לתיבה כרין בען כל עמא לסדרא גרמיהו באימתא ודחילו
 ברתה ובזיע כולא לתקנא ולכונא לכיהו כמא דהשתא קיימין על שורא דסיני לקבלא אורייתא
 ויהון צייתין וירבנין אורנייהו ולית רשו לעמא ולא לאחרא למפתח פומיה באורייתא וכ"ש
 במלה אחרא אלא כולהו באימתא כמאן דלית ליה פימא והא אוקמיה דכתיב וכפתחו עמדי
 כל העם ואוני כל העם לס"ת. אתה הראית לדעת שאפי' בדבריו תורה אסור לקרות בשעת
 קריאת התורה לית ליה רשו לספתח פומא באורייתא. והוא **מישר** לתכשיל של בשר
 מתובל והוא מאכל טוב ויש ג"כ מיני מתוקה ברבש וכיוצא שאיכלים אותם לבסוף שאפילו שכל
 מין מהם כפיט הוא יקר וחשוב אכן אם הערבם זה בזה יתקלקלו וכן הם דבריו תורה עם
 קריאת ס"ת שאפילו שכל אחד בעצמו חפץ יקר בכל זאת בהתערבם יחד לא יאותו וכל
 זה בדבריו תורה מה נענה אם דיבר כאמצע דברים בטלים ודברים של חול שזה נקרא מות
 בסור רח"ל. ומ"ש כר סליק ס"ת לתיבה בען עמא לסדרא גרמיהו. הכונה שלא יתעסקו
 בקריאה אחרת אלא להכין עצמם באימה וביראה ולסדר הכינה בלבם כל אחר ואחר לפי
 שיעורו. ומ"ש ולית ליה רשו לעמא ולא לאחרא הכינה שאפי' אם יש עשרה שומעים והוא
 יותר מהמנין שהוא נקרא כמו אחר שאינו עמם או שכבר שמע קריאת התורה במקום אחר
 אם יושב עמם ג"כ אסור לעסוק אפי' בד"ת ונראה דאפי' שנים מקרא ואחד תרגום אסור
 לקרות ממה שכתב כמאן דלית ליה פימא אלא פי אחד של הקורא ודומה הדבר למעמד

הר סיני כמא דקיימין השתא על מורא דסיני ושם לא היה כ"א קיל אחר ואפי' בין גברא לגברא אסור לפתוח פיו דכתב כמאן דלית ליה פומא והביא ראיה וכפתחו עמרו כל העם משמע כל עוד שהוא פתוח עמרו ואין עמידה אלא שתיקה עכ"ל ומה יענו ליום הפקודה האנשים הנאים לבית הכנסת וטרברים בשעת קריאת הס"ת עד שכמעט מבלבלים הצמור אוי להם ולרוע מולם ויותר טוב שלא יביאו לבהכ"נ ולא יראו פני אלהים ועליהם נאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. הרחמן יזכנו לעבודתו :

דינים השייכים לס"ת

- (א) אין להתקושט בעבור שום מצוה (אמת ליעקב סי' ב' אות ג') :
- (ב) אם רב העריך איזה מצוה יכול איזה אדם להוסיף דבמצות אין חולקים כבוד להרב דקרוב אדם אצל עצמו (לב דוד שם אות ב') :
- (ג) הלזה לא יכבד המלוה בשום מצוה משום ליתא דרבית (אמת ליעקב שם) :
- (ד) חלה בעל המצוה ואינו יכול לבא לבית הכנסת משוי' שליה במקום שאין מי שקונה החסרונות (שם) :
- (ה) קונה המצוה בעזרה ביוצר ושלה לאוהבו לעשות המצוה בעל החסרונות מעכב. ואם בעל המצוה יכול לעשותה ואין סיבה מחמתו יכול לתת המצוה למי שירצה (שם) :
- (ו) אבל שהיה בבית הכנסת בשני וחמישי ונתנו לו מצוה כפתחת שערים וכיוצא מותר לו לעשותה (שם סי' ג' אות י"ז) :
- (ז) במקום שנהגו שפתחת שערים גדולה ממצות רמונים אין לבן ותלמיד לפתוח שערים כשאביו או רבו עושים מצות רמונים אלא אם כן מחלו (שם סי' ד' אות ו') :
- (ח) אם היה הולך לעשות פתיחת שערים או לשום רמונים בקהלתו וקראוהו לקרות ס"ת בקהל אחר הסמוך יניח מצות אלו וילך לקרות ס"ת דחמיר (שם) :
- (ט) מי שבירדו מצוה או מינוי והשליכה אחרי נוו קנסין ליה שלא יחזור לה (שם סי' ב' אות ט"ו) :
- (יוד) מי שזכה במצוה כגון לאחוז ס"ת וכיוצא זבא אחר וסלקו יש לקנסו ואם תפס לא מפקינן מניה (שו"ת הרשב"ץ ח"ג סי' קנ"ז לב דוד סי' ה' אות ב') :

ושאר דיני מצות ס"ת המצאם בהלכות שחרית של שבת

יֵצֵחַ יִצְחָק

יא) אל ארך אפים צריך לאומרו מעומד מפני שאומר בו חטאנו וודוי צריך
לאומרו מעומד. (מטה משה, רש"ל מג"א סי' קל"ד):

דיני עת הוצאת ס'ת

יב) מצוה על כל איש ואשה לראות הוצאת ס'ת מן ההיכל והכנסתו וגם
העם אשר בחצר הבית הכנסת או בעזרה שהם בשאר התפלה מצוה
להם שיבואו לראות את הס'ת והכנסתו (אמת ליעקב סי' ג').

יג) המוציא ס'ת מההיכל נוטלו בימינו ונותנו למקבלו בימין. ויעלהו לתיבה בימין
ויתנו לש"ץ בימין. ומקבלו בימין. והמוליך הס'ת מחבקו בזרוע ימינו
בחיקו שהוא אמצע הגוף כנגד לבו (אמת ליעקב ולב דוד סי' ג').

יד) אם הוציאו ס'ת מההיכל וידוע שאינו מונה ויציאו אחר (שם סי' א').

טו) אם יום ב' חשבו שתקנהו וקראו ג' עולים ביום ב' ואח"כ נודע שלא נתקן
עלתה להם הקריאה ואין צריך לחזור ולקרוא (שם):

טז) אם הוציאו ס'ת מההיכל ובהיותו חוץ להיכל ביד הנושא להוליכו לתיבה
נזכרו שאין ס'ת זה מן המוכן ויש ס'ת מוכן בהיכל יגלוהו לזה שכבר
הוציאוהו וי"א שיתזוהרו ויקחו המוכן (מחבר סי' קמ"ה) והביא מחלוקת זה גם
בספרו לב דוד (סי' א' אות ה') ולא הכריע ולי נראה העיקר כסברא ראשונה וכ"כ
מהר"י עיי"אש בספרו מטה יהודה (סי' רפ"ב):

יז) לדין דמוציאין ס'ת אחר אפי' בדבוקים גם בשני וחמישי ובטנחת שבת
יוציאו אחר. ומיהו בב' ובה' טוב וישר להמתין עד שיבא ספר ויתקן
הס'ת (אמת ליעקב שם):

יח) מקום שאין להם בית הכנסת ומביאים ס'ת ממקום המשתמר בימי הקריאה
יביאוהו בבוקר. וכן יביאו העטרה והרמונים בבוקר ואם המקום קרוב
והשהיה הלא מוער לית לן בה (שם):

יט) אין להם כי אם ספר מושעה יש אומרים שקורים בו ויש קורין בו בלא
ברכה והנכון שלא להוציאו כלל (אמת ליעקב שם) ונהגו לקרות בחומש
(לב דוד שם):

(כ) מי שנשבע שלא להתפלל בבית הכנסת אחד אינו יכול לשמוע קריאת התורה שם. אך יכול לראות ס"ת שם ולצאת (שם):

הולכת ס"ת לתיבה

(כא) יש נוהגים להקיף הס"ת פתוח בכל בית הכנסת לזכות לכל האנשים ונשים שיראו אותו והוא מנהג עיד"ק ירושת"ו וחבת"ו:

(כב) טוב לעמוד משעה ששומע קול המוליך ס"ת שעתיד לבא לפניו ולראותו (אמת ליעקב סי' ג').

(כג) מצוה להשתחות לס"ת (אמת ליעקב שם משם שו"ת מהריק"ש) והעיקר להשתחות דוקא כשהס"ת פתוח ורואה הכתב (לב דוד שם):

(כד) נהגו לנשק הס"ת כשמביאים אותו וכשמוליכים אותו (שם):

(כה) המוליך ס"ת לתיבה יוליכנו דרך קצרה ויחזירנו דרך ארוכה (שם):

(כו) לא יאחזו הס"ת בלא מטפחת ולאחזו בעמודי הס"ת בלא מטפחת מותר וכן מנהג העולם והרוצה להחמיר שלא ליגע אפי' בעמוד אלא בהפסקת

מליתו רשאי ובלבד שיהיה בצנעה (אמת ליעקב ולב דוד שם):

(כז) אם נפל ס"ת מידו צריך להתענות והרואה ס"ת שנפל לפי הדין אינו חייב להתענות אך כבר נהגו להחמיר (אמת ליעקב ולב דוד שם) ומאחר

שנהגו להחמיר אין להקל להם אבל יש להחמיר ולהחזיק במנהג מפני כבוד ס"ת שלא יבואו לזלזל בו ח"ו כנ"ל:

(כח) כשהס"ת בתיבה אם גבוה עשרה ורחבה ד' אין צבור חייבים לעמוד וכן כשהס"ת בארון פתוח אין חיוב לעמוד אבל נוהגים לעמוד כשהארון

פתוח (שם):

דיני הקמת ס"ת

(כט) חייב החזן להקים הס"ת להראות לעם כתיבתו ואפי' במ"ב (אמת ליעקב סי' ד'):

(ל) יש לעמוד כשזוקף הש"ץ הס"ת אפי' הוא בתיבה והצבור למטה (הרשב"א ד"ל

ח"ג סי' סא"ה, אמת ליעקב סי' ג' אות ז'):

(לא) יש נוהגים לעשות הקמת ס"ת אחר הקריאה ומנהג נכון הוא (שם סי' ד'):

כשמקים

(עד)

ש"ח יצחק

כב) כשמקים הס"ת יש לכרוע ולומר פסוק וזאת התורה ואין לכרוע אלא כשהס"ת פתוח נגדו ואז יכרע נגד הכתב ואומר וזאת התורה (שם):

לג) מי שהוא בעזרה והוא בברכה אחרונה של ק"ש בעושה פלא קודם שירה חדשה ובבית הכנסת הקימו הס"ת יביט בס"ת ויחשוב בלבו הפסוק וזאת התורה. אבל לא יפסיק לומר הפסוק דאין להפסיק באמירת וזאת התורה (ש"ח חיים שאל ת"א סי' ס"א, לב דוד סי' ר' אות ד' לקשר גורל סי' י"א אות כ"א):

לד) גם אם הוא בפסוקי דזמרה אין להפסיק ולומר פסוק וזאת התורה: לה) טוב להסתכל היטב באותיות הס"ת מקרוב עד שיהא מכיר לקרותם (אמת ליעקב): לו) נשים נדות יש שאינן נכנסות לבהכ"נ ואף בימים נוראים שנכנסות אינן רואות הס"ת (שם):

לז) אם בתוך מ' לזכר ופ' לנקבה נמנעות מלבא לראות ס"ת מוחין בידן (שם): לח) יש מקומות שאינם נוהגים להקים ס"ת ומעמם שחששו שמא יפול הס"ת ח"ו או שלא לאחוז הס"ת ערום ומי שמערער על מנהגם מחשיך עצה וראוי לנזיפה אם אמר דק"ק הגז' ח"ו קאימי בארור. מוהר"ר משה מריו בתשו' כ"י מרבנן קשישאי דאיטאלייא בזמן הגאון מוהר"ק מרבוט. (לב דוד שם אות ב'):

דינים לעולים לס"ת

למ) כהן שקראוהו לס"ת והוא קורא ק"ש לא יעלה אפי' קראוהו בשמו ואין אחר. ויש מי שכתב דיעלה אבל ישתוק ולא יקרא עם הש"ץ וסברה ראשונה עיקר כנ"ל (לב דוד סי' ה' אות א'):

מז) אם הוא בברכות דק"ש וכ"ש בפסוקי דזמרה יפסיק ויעלה (אמת ליעקב לב דוד שם) והיינו אם קראוהו בשמו לעלות. אבל לכתחילה אין לקרות אפי' בברכות דק"ש (מג"א סי' קל"ה) ואם אין שם כהן אחר בלעדו הוי כדיעבד וקורין אותו בברכות דק"ש כנ"ל:

מא) כשאין כהן ויש שני ת"ח אחד זקן ואחד בחור הגדול בחכמה עולה הגם שהוא רך בשנים (שם):

מב) כהן שהרג את הנפש אם שב בתשובה עולה ראשון. ואם נשא גרושה ואפי' חלוצה אינו עולה אף אם גרשה ומתה עד שידור הנאה על

דעת רבים מהנשים שהוא אסור בהן (ע"ש) :

(מג) אם נדר הנאה ואינו יכול להוציאה טחמת אונס אינו קורא ראשון (ע"ש) :
 (מד) אם אמר שאינו כהן ונשא פסולה אף אם גרשה ונדר הנאה אין לו דין כהן (ע"ש) :
 (מה) כהן שנממא למת שאינו מזו מתים פסול עד שישוב ויקבל שלא יממא
 עוד (ע"ש) :

מו. אין נוהגים לפסול כהן בשביל בתו שזנתה אפי' בזיקת נישואים (ע"ש) :
 מז. כהן שהיה מומר ושב קורא ראשון וכן מומר כל דין כהונה עליו (ע"ש) :
 מח. כהן שהעיד אחד מהאנוסים עליו שהוחזק לכהונה קורא ראשון (ע"ש) :
 מט. כהן ע"ה ואין אחר אם כשיקראו לו מלה במלה יודע לאומרה עולה וה"ה לוי (ע"ש) :
 נ. יש מי שמתיר לסומא עם הארץ לקרותו ובמקום שנוהגים לפסוק כמרן לא יעלו סומא אפי' תלמיד חכם. וכן הוא המנהג בכמה כרכים ועירות ואין
 לפרוץ נדר כנ"ל (ועי' מסע יהודה. ולב דוד ע"ש) :

נא. סומא שהיה חתן הוה עובדא וגזר עליו רב אחד שיתפלל בביתו בעשרה
 ולא יבא לבית הכנסת מפני הבושה והמחלוקת (מסע יהודה. לב דוד ע"ש) :
 נב. פשט המנהג בכמה עירות גדולות להעלות האנוסים שאינם מכירים כלל
 צורת האותיות ומתפללים בלעז רק למדו ברכות ס"ת וכך נהגו גם
 בארץ ישראל (ע"ש) :

נג. כהן אבל אפי' אין בבחכ"נ אחר אסור לו בחול לעלות ולקרות בתורה (ע"ש) :
 נד. כהן שאינו מתענה אינו קורא בתענית צבור וצריך שיצא מבהכ"נ ואפי'
 קראוהו לא יעלה וכ"ש ישראל שלא התענה ואפי' אין כהן אחר ואין
 שם מי שיוכר לברך לא יעלה מי שאינו מתענה ואם התענית צבור בב' זה'
 כיון שהוא יום קריאה יעלה (אמת ליעקב ע"ש) :

נה. מי שבא ואמר כהן אני אין מעלין אותו לקרוא ראשון ולא לישא את כפיו
 ויש מי שכתב דה"ד לכתחילה אבל אם עלה אין מורידין אותו ואם
 עד מעיד עליו אפי' אביו ואפי' משמרות מעלין (ע"ש) :

נו. קרא ש"ץ כהן או לוי ואינו שם לא יקרא לאחר בשם משום פנמו של
 ראשון אלא האחר יעלה מעצמו ואם אותו כהן קורא ק"ש ומתפלל מותר
 לקרות בשמו. וכן מותר לקרות לבנו של ראשון בשמו (ע"ש) :

שִׁיחַ יִצְחָק

נז) יש מי שאומר דאם חתן בבהכ"נ בב' וה' יקרא הכהן פעמים ואח"כ ימרא
החתן ולא יקרא לוי כדי שלא יקדים לחתן כן דקדק ה"ה מהשירי ואין
לסמוך ע"ז כלל אלא יעלה לוי וכן המנהג (לב דור שם) :

נח) אם אין כהן בבהכ"נ ישראל יעלה במקום כהן ולא יעלה לוי כלל ויש מי
שכתב דעולה לוי ויאמר הש"ן אעפ"י שהוא לוי (שם) :

נט) אם יש חכם יותר מהלוי הוא יעלה ראשון ואם מחל על כבודו מחול ויעלה
לוי (עיין מחזיק ברכה סי' קל"ה. לב דור שם) :

ס) כפר שלא יש כהנים והחזיקו לויים לקרות ראשון ומקרוב ערערו בני הכנסת
על זה והלויים טענו שכבר זכו בזה הדין עמהם ויעלה לוי ראשון
(ע"ש במחזיק ברכה. לב דור שם) :

סא) כהן אחר כהן ולוי לא יעלה אלא בהפסק ישראל ובתענית צבור שמכבדין
החכם שיקרא י"ג מדות יכול לעלות שלישי החכם כהן (אמת ליעקב שם) :

סב) כהן או לוי ממזר לא יעלה ראשון וכן ישראל ממזר לא יעלה במקום כהן (שם) :

סג) טוב להשתדל לעלות לס"ת פעם אחת בחדש (שם) :

סד) מקום שנוהגים שאבי הבן עולה ב' וה' ובא אורח לזיאר א הוא קודם
לאבי הבן :

סה) סנדק לבן שגולד יום ה'. קודם ליחיד שגולד לו בן ביום ששי כ"ן
מתשובת מהרי"ב והיינו לפי מנהג מקומו אבל במקומנו עלית אבי
הבן יותר מוכרחת מעלית הסנדק (לב דור שם) :

סו) בעל הברית וחתן בב' וה' חתן קודם לעלות ג' לבעל הברית ואם עלה בעל הברית
לא יעלה החתן ד' (אמת ליעקב שם) :

סז) חתנים שחכמתם ויחוסם שוה. נושא בתולה קודם לנושא אלמנה ונושא
אלמנה קודם לנושא חלוצה ונושא חלוצה קודם לנושא גרושה ויש
מי שכתב שיגרילו והוציא ראשון יעלה קודם (לב דור שם) :

סח) קמן עולה למנין ז' אבל לא לענין ג' (שם) :

- (מט) אין צריך התלמיד לעמוד כשרבו קורא בתורה רק כשעובר לעלות (שם):
- (ע) יש מקומות שנוהגים כשהרב עולה וכן האב כל זמן שקורא בתורה התלמיד או הבן עומד על עומדו במקומו ומקום שנהגו כן נעשה הדבר חובה על התלמיד או הבן שאם לא יעמוד נראה שהוא מזלזל בכבודם וכן בכל כבוד שנהגו אם אינו עושה הוא דומה לבזוי כמ"ש רז"ל כנז' (לב דור שם):
- (עא) אם התלמיד ש"ץ ושני רבותיו בבית הכנסת וצריך לקרות לאחד מהם שיעלה לס"ת יאמר אדוני מורי ורבי פלוני ואין לך מלבין פני חבירו כמו שלא לקרותו לקרות בתורה בצבור (שם):
- (עב) מי שקראוהו לעלות בתורה וקדמו חבירו ועלה בכל אופן שיהיה פטור אם לא שדחה את חבירו הקרוי שלא יענה אמן (שם):
- (עג) כשעולה לס"ת יעלה בדרך שהיא קצרה ממקומו לתיבה ונכחו יצא דרך ארוכה ואם הם שתי דרכים שוים יעלה דרך ימין וירד כנגדה (שם):
- (עד) לא ירד מהס"ת עד שיעלה אחר ויברך וטוב להמתין עד שיקרא ג"כ האחר וירד אז בין נכרא לנכרא (שם):
- (עה) עולה ויורד שהם שוים במעלתם יכבד היוורד לעולה לס"ת ויתעכב עד שיעבור ההורך לעלות לס"ת (שם):
- (עו) קראוהו לעלות ורוצה ללבוש מלית אין לבדוק הציציות משום מורה צבור (שם):
- (עז) יש נוהגים שגם הש"ץ אינו עולה לס"ת מעצמו עד שיתנו לו רשות כן המנהג ברוב המקומות (שם):
- (עח) קורא מעומד ובין הקורא ובין הש"ץ אסורין לסמוך עצמן ואפי' להשען קצת אסור אלא אם כן הוא בעל בשר (שם):
- (עט) ובדיעבד אם קראו והם סמוכים עלתה להם הקריאה (שם):
- (פ) מי שהוא זקן או חולה או בעל בשר וצריך להשען טוב שיסיר המפה שעל התיבה וישען בעיץ (שם):

דיני ברבות לעולין לס"ת

(פא) בשעת ברכה יאחו ברירות בשתי ידיו ע"י המפה ואחר ברכה יסלס ידו השמאלית (שם):

(עח)

ישיר יצחק

פב) מנהג הקדמונים לברוע בברכת התורה (ש) :

פג) טעה ובירך ראשונה אשר נתן לנו תורת אמת אם לא סיים יאמר אשר בחר בנו ולא יאמר עוד ברוך אתה ה' ואם סיים יאמר אשר בחר בנו באחרונה כנ"ל אף ע"ג דיש חולקין כמבואר באליה רבה סי' ק"ס (לב דוד שם) :

פד) יזהר קודם שיברך דראות בס"ת פסוק שלא יהיה בו טעות ובוזה לא יכנס במחלוקת אם נמצא טעות בין ברכה להתחלת הקריאה דיש אומרים שיברך פעם אחרת ויש חולקים. ואם לא נזהר ונמצא טעות לא יברך פעם אחרת וכמ"ש בשו"ר ברכה (סי' ק"ס) ומחזיק ברכה (סי' כ"ה). ואליה רבה (סי' קט"ב) דחה דברי חוש השני (ע"ש לב דוד) :

פה) אם בירך ברכת התורה ותכף קראוהו לס"ת יעלה ויחזור ויברך (ש) :

פו) אם קראוהו קודם שבירך ברכת התורה לעצמו יעלה ויברך ונפטר מברכת אשר בחר בנו ולא יברך בסדר הברכות כי אם אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה והערב וכו' (ש) :

פז) יזהר מאד לומר ברכו והברכות בקול רם (ש) ובספר חסידים (סי' רנ"ד) כתב דהמברך בלחש הוא גוזל את המצות :

פח) אם בירך בלחש יכולין הצבור לענות אמן (ש) :

פט) מי שלא שמע ברכו ושמע מהעולה לקרות בתורה יצא ידי חובתו (ש) :

צ) בירך וקרא קצת פסוקים והפסיק בדברי תורה או דברי חול אין צריך לחזור ולברך ואם שח בין ברכה לקריאה צריך לחזור ולברך (ש) :

צא) יש מי שהתיר לחכם שעלה לקרות בתורה לדרוש בדברי תורה וגודל מצות הצדקה כדי שהעולין אחריו יעשו נדבה אפילו קודם ברכה אחרונה. ובודאי דלכתחלה יברך באחרונה קודם תכף לגמר קריאתו. ואם בדיעבד התחיל לדרוש קודם ברכה אחרונה אם היה שיעור מועט הלא מוער יברך ואם לאו לא יברך (ועיין ברכ"י סי' נ' לב דוד שם) :

צב) משלים שנמר קריאתו והתחיל קדיש וכשאומר הקדיש נזכר שלא בירך באחרונה יגמור הקדיש ואח"כ יברך (ברכ"י סי' רפ"ב אות י"א שם) :

צג) אם קראוהו בבית הכנסת אחרת ונודמנה לו אותה קריאה שקרא בבהכ"נ

שלו צריך לחזור ולברך ויש חולקים. ונראה לי כסברה ראשונה (לכ דוד) :
 צד) אם טעה הש"ץ וקרא ב' פסוקים וברך העולה ברכה אחרונה צריך לחזור
 ולקרות ויברך לפניו ואחריה העולה עצמו ויקרא ג' פסוקים ואם ב'
 פסוקים שקרא היו מתחילת הפרשה צריך לקרותם משום הנכנסים וכו' ואם
 הוא בשבת שיש מפמיר וב"ש אם מוספין יקרא עולה (אמת ליעקב שם. ברכ"י סי' קל"י) :
 צה) אם כיון הש"ץ לגמור הקריאה ושתק ואמר לו שיקרא עוד ויפסיק לפניו
 אין צריך לחזור ולברך העולה כנ"ל (כמ"ש בברכ"י סי' קע"ד. לב דוד שם) :
 צו) דילג פסוק א' ולא קראו אם הוא במנחת שבת או ב' וה' וקרא עשרה
 פסוקים בלא פסוק שדילג אינו חוזר ואם לאו חוזר אבל בשבת אפי'
 דלג פסוק אחד חוזר וקורא הוא ושני פסוקים עמו ומברך לפניו ולאחריה
 אפי' אם הפמיר והתפללו מוסף חוזר וקורא (שם) :

צז) לאו דוקא פסוק אחד אלא אפי' תיבה אחת (שם) :
 צח) וכן הדין בכהן שקורא במקום לוי והיה לוי בבית הכנסת והכהן מבלי
 ראות אותו טעה ומיהר ובירך על הקריאה ב' לפניו ולאחריה יצא
 הצבור ידי חובה בין בחול בין בשבת (שם) :

צט) אם אין כהן והתחיל ישראל לברך ברכת התורה ונכנס הכהן לבתכ"ג
 בתוך הברכה אינו פוסק ואין צריך לקרות הכהן אחריו אלא הישראל עולה
 למנין ז' ויעלו הישראלים אחריו להשלים המנין. אך אם היה הכהן בבתכ"ג
 ובטעות בירך הישראל וקרא אינו עולה למנין שבעה ויעלה הכהן אחריו ושאני
 כהן מלוי (שם) :

ק) עלה והתחיל ברכו וחזר ואמר ברוך ה' המבורך והפסקוהו בפיוטים כל
 דהיה הפסקה אפי' בשיר ושבחה צריך לחזור ולומר ברכו דאגיד עם
 ברכת אשר בחר בנו (שם) :

קא) נמצא הס"ת פסול שטנהגנו להוציא ספר תורה אחר ומתחיל ממקום שפסק
 ואינו מברך לפניו אלא לאחריה אם קפץ העולה ובירך לאחריה
 יקראו אחר לקרות בס"ת הכשר ולא יקרא זה שקפץ ובירך בס' תורה הכשר
 משום שיש להסתפק קצת אם יברך לפניו (שם) :

קב) אם נמצא הטעות אחר קריאת הקורא בעוד שעלה אחר אין צריך לחזור
 ולקרות

שיח יצחק

ולקרות מה שקרא הקורא והיה טעות שם (מחבר ק"א סי' קמ"ג. לב דוד שם) ;
קג) הס"ת יהיה פתוח לגמרי בשעת הברכה והעולה יהיו פניו נגד הס"ת ולא
יסתכל בשעת הברכה בכתב אלא בחוץ (אם לייעקב שם) ובשיווי
ברכה בשם רבינו אשר בר חיים בספר הפרדס כ"י כתב דכשהוא מברך
ברכה ראשונה לא יביט בס"ת אלא פעם למעלה פעם למטה דבזה לא יעלה
על לב דהברכה כתובה בתורה :

קד) לאחר שקרא בתורה ינשק הס"ת ע"ש ישקני מנשיקות פיהו. ואם נודמן
לורוק ירוק ואח"כ יש לו לנשק. ולא ינשק ואח"כ ירוק (ס' הסידום סי' רנ"ה) ;
קה) כל דבר שבקדושה בעשרה. ואם התחילו בעשרה והלכו מקצתן יגמרו
השאר וכן בקריאת הספר תורה יגמרו כל חובת היום בו עולים אף
שלא נשארו עשרה (שם) :

קו) הקונה ס"ת לעצמו כשיתנהו בהיכל יברך שהחיינו על פרי או בגד חדש
ויבין לפמור שהחיינו של הס"ת אם נתחייב. ויש נוהגים בשעה
שקורין בס"ת חדש ומעלין את קונהו לס"ת שלובש בגד חדש ומברך שהחיינו
אך אין לברך שהחיינו ולא הטוב והמטיב על הס"ת לא יחיד ומכ"ש קהל
שקנו ספר תורה כיון דיש מחלוקת וספק ברכות להקל (שם) :

קז) בן שנעשה בר מצוה יברך האב כשקורין אותו בספר תורה ברוך
שפמרני מעונשו של זה בלא שם ומלכות (שם) :

דינים להשיץ בקריאת התורה

קה) שיץ לא יניע הנד ולא יניד הנח ולא ירפה החזק ולא יחזק הרפה (שם) ;
קט) צריך להפריד בין הדבקים כמו ק"ש כגון בין תיבה שתחלתה כסוף התיבה
שלפניה ולהפסיק בכל אל"ף שאחר מ"ם וכיוצא (שם) ;

קי) צריך לחתוך הדברים ולא יאמר אותם בהלעטה והחמירו רז"ל בזה (שם) ;
קי"א) טעה אפי' בדקדוק א' מאותיות אף שאינו משתנה הענין מחזורין אותו (שם) ;
קי"ב) ומיהו בדקדוק טעמים או נקודות בדבר שאינו משתנה הענין אין מחזורין
אותו אבל גוערים בו (שם) ;

קי"ג) אם אין מי שיוודע לקרות בדקדוק ובטעמים אפילו הכי יקראו בתורה

בכרכה. והיינו שאינו מועה במעות שישתנה הענין כגון זכר זכר וכיוצא ואין שם מי שיודע להחזירו אין מברכין בתורה שם ואין מפטירין בנביא שם:

קיד) כל תיבה שהיא קרי וכתוב מחזירין אות ואם מסרב מנדין ומורידין אותו (ע"ז):
קמז) הש"ץ אסור לסמוך עצמו בתיבה בעת קריאתו בספר תורה אפי' להשען קצת ובדיעבד יצאו הצבור ידי חובת הקריאה (ע"ז):

קמז) אפי' בעל בשר לא התירו לו אלא סמיכה קצת אבל אסור לסמוך הרבה שיעור שאם ינטל הדבר יפול (ע"ז):

קיז) הצבור אינם צריכים לעמוד בעת שקורין בתורה ויש מי שכתב דיעמדו בשעה שהקורא אומר ברכו וברכות התורה ואין המנהג כן. ויש חסידים העומדים מתהלת קריאת ס"ת עד סוף (ע"ז):

קיח) נכון שיעמדו ג' בקריאת התורה. העולה לימין ש"ץ ואחר לשמאלו וכן המנהג פשוט בעיה"ק ירושלים תו"ב וכן בכמה מקומות וכשהש"ץ קורא בתורה יעמוד אחר אצלו (ע"ז):

קיט) אין נכון להעמיד אצל הש"ץ אחד קורא בחומש במעמים בקול רם והש"ץ קורא אחריו ובלחש מותר לומר הטעמים (ע"ז):

קכ) אין הש"ץ רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור ואפי' שיש מכונים ומאריכים באמן צריך להמתין עליהם וצריך להמתין על כל העונים והכא לא סני ברוב עונים (ע"ז):

קכא) אסור לש"ץ לקרות אפי' אות אחת שלא מן הכתב והקרי וכתוב שאני דהוא הלכה למשה מסיני (ע"ז):

קכב) ש"ץ קורא והעולה לא יקרא בקול רם אלא קורא בנחת באופן שלא ישמיע לאוזניו ויש למחות באותם שקורין הפרשה בקול רם בשעה שקורא הש"ץ אלא שצריך שיקראו בלחש ולא ישמיעו קולן בעת קריאת התורה בצבור. וצריך להיות שומע קריאת התורה ולשתוק (ע"ז):

קכג) הש"ץ יכוין תמיד להתחיל ולסיים בדבר טוב. וטובות ורעות עכו"ם לא מקרי רעה או טובה. וכן לא יסיים במי שעשה מעשה רע ובשקורא הש"ץ ברכות וקללות לא יכוין לברך או לקלל (א' ע"ז):

ש"ה יצחק

קכד) יש להשיץ להזהר שלא להפסיק במ"ב מסעות דפרשת מסעי שהם כנגד שם מ"ב (ש"ב):

קכה) יזהר השיץ שלא ישויר בפרשה פחות מג' פסוקים מפני היוצאים וכן לא יתחיל בה פחות מג' פסוקים מפני הנכנסים ואין חילוק בין פרשה פתוחה לסתומה. ופרשה שאין בה רק ב' פסוקים מותר להפסיק שם ויש חולקים עיין מש"כ אליה רבה (ש"ב):

קכו) אם נמצא ס"ת מוטעה ומוציאין ס"ת אחר וקוראים ממקום שפסק למנהגנו אם לא נשתייר לקרוא אלא ב' פסוקים או אפי' אחד אין קורין אלא מה שנשאר וליכא למיחש (ש"ב):

קכז) אם טעה ש"ץ וסיים ב' פסוקים לפני פרשה ועבר וכירך ברכה אחרונה אין צריך לחזור ולקרוא עוד (אליה רבה. לב דוד ש"ב):

קכח) כשקורא עולה אחר יקרא ב' פסוקים מפרשה זו וג' מפרשה אחרת ולא יקרא ג' למפרע (אמת ליעקב ש"ב):

קכט) פרשה שבאמצע פסוק כגון בפרשת פינחס מותר לסיים אפי' ב' פסוקים הסמוך שידוע דאין מסיימין באמצע פסוק (ש"ב):

קל) פ' תצוה מסיים הכהן פסוק אחד אחר הפרשה דליכא למגזר דידוע שהכהן מתחיל מראש הסדר. ובפ' וילך מסיימים באזניהם שהכל יודעים שבחול אין קורים אחר הג' כלום. ומטעם זה מתחילין ויחל וכן והקרבת דידוע לכל פרשיות אלו:

קלא) הקורא עומד לימין השיץ תדיר ואף אם הוא חכם שקורא שירה או עשרת הדברות והיה השיץ לשמאלו (אמת ליעקב) ובכמה עירות פשט המנהג איפכא שהחכם הקורא משנה מקומו ועומד לשמאל השיץ (שיורי ברכה סי' קמ"א. לב דוד ש"ב):

קלב) קמן לא יהיה ש"ץ לקרות הפרשה עד שיהיה בן י"ג שהביא שתי שערות ואם קרא הפרשה אם הגיע לחנוך עלתה להם הקריאה (אמת ליעקב סי' ה' אות כ"ו):

קלג) השיץ צריך להיות בקי בפרשיות של השבוע איזו היא סתומה ואיזו היא פתוחה ולדקדק בס"ת אם נכתבו כדין וכן יהיה בקי בחסרות

ויתרות וצורת האותיות שלא תפסד בין מחמת כתיבתן או נקב או קרע או משמוש וכיוצא מדברים הפוסלים וכשידקדקו תחלה בזה אח"כ ינהגו מנהגם לדקדק בדיוק שהדיבוק אין צריך להוציא ס"ת אחר אלא שנהגו כך (ע"ז):

רינים השייכים להנהגת הצבור בעת קריאת הס"ת

קלד) כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת אמור לדבר אפי' בדברי תורה אפי' בין גברא לגברא אפי' אם השלים הוא הפרשה ויש מתירין לגרום בלחש וכן פשט המנהג דת"ח ויראי ה' קורין בין גברא לגברא בלחש (לב דור סי' א')

קלה) להורות הוראה לשואל או לאפרושי מאסורא בין גברא לגברא שרי (ע"ז): קלו) נכון לשמוע קריאת ס"ת מתוך החומש לכוין היטב ולא יקרא הפרשה בעל פה אלא שומע מהשליח צבור ושותק (ע"ז):

קלז) אמור לצאת ולהניח הס"ת כשהוא פתוח ואפי' בין פסוק לפסוק הוא אמור רק מתוך דוחק גדול ומתוך אונס יש להתיר בין גברא לגברא (ע"ז):

קלח) ואם קורים לאדם באמצע קריאת התורה לעלות לס"ת לבית הכנסת הסמוך שרי ואין שום פקפוק וכן היה מנהג קדום בעה"ק ירושלם תו"ב אמנם מי שאינו קורא הפרשה שמו"ת לא יעלה לבהכ"נ אחר שבקריאה זו ששומע מפי הש"ץ יוצא י"ח וע"י הליכתו לעלות לבהכ"נ אחר מאבד הקריאה שקורין בעוד שהוא שם (ע"ז):

קלט) החרימו שלא יקרא בתורה מי שאינו נשוי. חל החרם (ע"ז): קמ) קהל שאין להם אלא ס"ת אחד והוא פסול ואינם יכולים לתקנו יקראו בו בלא ברכה דאין לברך רק על ס"ת כשר (ע"ז):

קמא) כשבורחים בכפרים מדבר בעיר ואינם יכולים להוליך ס"ת יקרא הש"ץ הוא לבדו בחומש כל הפרשה וההפסדה בלי שום ברכה רק בקורא בתורה ואין לסמוך על המתירים לברך ולעלות בחומש כלל (ע"ז):

קמב) ברכה אחרונה שאומר העולה עיקר הנוסחה לדעת רב עמרם גאון וזרמב"ם היא אשר נתן לנו את תורתו תורת אמת וכן הסכים

עיה יצחק

הרב פר"ח ואין לערער ע"ז (טוב עין סי' ז'. לב דוד בתורת השלמים סי' כ"ב אות ז') :

דינים השייכים לחזרת הס"ת להיכל

קמג) אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת עד שיצניעו הס"ת ושנים או שלשה שיוצאים לית לן בה (אמת ליעקב סי' כ"ו) :

קמד) אם מצניעין ס"ת בבית אחר ואין לבהכ"נ אלא פתח אחד צריכים הכל להתעכב בבהכ"נ עד שיצא הס"ת תחלה וילכו הם אחריו עד מקום שמצניעים אותו ואם יש שני פתחים יכולים לצאת קודם שיצא הס"ת בפתח האחר ובלבד שילכו אחר הס"ת וילווהו למקום שמצניעים אותו (ע"ש) :

קמה) במקום שמצניעים הס"ת בבהכ"נ בהיכל מצוה לכל מי שעובר לפניו הס"ת שילווהו עד ההיכל. וכל המגביה ס"ת והגולל והאוחז עין החיים כולם ילכו אחר הס"ת שכל זה הוא הדור לס"ת :

קמו) ו"א שיביאו התינוקות לנשק הס"ת כדי לחבכה בעיניהם ולזרוק במצות (ע"ש) :

קמז) ביום שיש ס"ת לא יחלוץ תפלין עד שיחזירו ס"ת למקומו (ע"ש) :

קמח) הולכת הס"ת לתיבה יהיה דרך קצרה וכשיחזירוהו להיכל יהיה דרך ארוכה (ע"ש) :

קמט) אין לאחר ס"ת כ"ב חוץ למקומו (ע"ש) :

מוסר לקדושה דסדרא

איתא בכתבי מהר"ו ז"ל שהשפע והרצון הנעשה ע"י תפלת ישראל מאשרי ואילך מחלקין המזון והשפע לכל אחד ואחד כפי הראוי לו לעליונים ולתחתונים ולכן מאשרי ואילך אנו אימרים מזמורים ופטום הקטורת שכוון לומר ולהכרית הקיצים שלא יתאחו בשפע היורד לעולמות בכח תפלות ישראל ועל כן צריך לקרותם בכונה גדולה ומי שאין אומרה בכונה הרי אינו פועל שום פעולה מענין ההכרחה והוא **מישר** לחץ שאם לא יהיה נזק בכח לא יועיל כלום. וכן הם דברי התפלה שאם לא יצאו בחיזוק וככונה גדולה לא יוכלו להכרית המשמינים המצפים לשפע היורד ויש קצת בני אדם שמאשרי ואילך מתחילין להכין עצמם לצאת מבהכ"נ ויש שאינם יוצאים אבל אימרים שארית התפלה בהלעטה כחותה על הנחלים כמי שהיה יגע בדבר אחר של טשא ומתחיל לפרוק אותו. ובאמת שעתה ידרש כונה גדולה לשמיר שפע הברכה שיבא שלא ישלמו בו המשמינים. וזה רסו הפסוק ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כיון שאמר ובאו עליך

עליך למה צריך לוטר עיד והשינוך אלא הכונה שאני רוצה להשפיע לך שפע רב אבל אתה צריך שתשתדל שישנוך שלא יקחו אותם החיצונים המצפים לשפע שע"י תפלתך תוכל לזכות אותם ומטילא ישנוך הכרכות כולם וכמה מן העונש שמור לו ליוצא קודם השלום תפלתו שלא לצורך מצוה שיקח ראה שאם תבא סחורתו ממקום אחר ושטע שכאה סחורתו ממרחקים ובאה קרוב לעיר הלא לא יוכל להתאפק ולעמוד בהבויק ידים אלא יוצא תכף וישתדל להעבירה מן המכס שלא יגנבו ממנה דבר. כן התפלה שהיא צורך נבזה ואין לו לאדם מכל עמלו וסחורתו כי אם התפלה והתורה והעבודה וכשמתפלל ועולה תפלתו למעלה היא כמו ששלח הכסף להביא סחורה שהוא השפע ואחר העמידה אם נתקבלה הפלתו יתחיל לרדת השפע לעולמות וכשהתחיל השפע לרדת צריך לשומרו מהגנבים שבמכס הסוככים שם שהם הקליפות ולפקח בענינה ואם כן איך משליך אותה ויוצא. או שיאמר שארית התפלה בלא כונה ואינו מקפיד על שמירתה וכזה הראה שאינו חש להשפע ח"ו ואינו אוהב עבודה ה'. ורע שכל המזמרים שיסרו בתפלה הם מיוסדים על אדני פז וכל מזמיר ומזמיר יש בו צורך גבוה התלוים בו דברים גדולים ונעלמים והאומרים בכונת הלב מעורר שורשן ומזריר שפע הרבה ולזה הראה שאמרו רז"ל כל האומר תהלה לרוד ג' פעמים ביום טובטת לו שהוא בן עולם הבא והוא מרוב השפע אשר משפיע בהעולמות ע"י תפלתו והגיונו ואיך האדם על הנאה מיעצת למהר לצאת מבהכ"נ מאכר טובה הרבה מצורך התפלה ותקונה שאם המזמרים הללו לא היו נצרכים לא היו יושבים עליה ק"ך נכניאים לתקן אותה ובפרט קדושה דסדרא דאמרו בש"ס דעלמא קיימא על קדושה דסדרא ומאחר שהעולם עליה קיימת כמה וכמה צריך האדם להתאמץ בה ולאומרה בתקונה שבידאי אם אמר אותה בלא כונה לא תועיל לו כלום. ולכן זכור יזכור האדם כמה פעמים הכעים את בוראו ועשה מעשים הגורמים חורבן ושממית עולם עתה יאזור חיל בקדושה זו לאומרה בכונה גדולה שהיא מעמדת ומחוקת קיים העולם לעשות תקון מגביל לפנים. ויותר מזה נאמר על קדושה דסדרא שהקב"ה יושב ומצפה על קריאתה ולכן תקנו קודם קדושה זאת פסוק ואתה קדוש יושב תהלות ישראל שכביכול יושב ומצפה קדושה זו הכש נא וראה ער היכן מניע עלכון קדושה זו שאם אמרו לך שמלך בשר ודם הנה הוא מצפה לשמוע קולך ומצפה לו כמה הייתה נזהר להפשיט עצמך מכל ענייך ולא יכנס שום מחשבה בראשך מענייני בניך ועסקך ק"ו שמלך מלכי המלכים הקב"ה מאוין ומתאיה לקדושה זו וערכה לו על אחת כמה וכמה שצריך שתזהר לאומרה בכונה גדולה ראה והביטה כמה היצר הוא מעקל הדרך לנגדיך. כי אמרו ביוהר שקדושה דסדרא מעלתה לאין קץ עיין שם ולכן שמע ממני ירידי והרם קולך באימך קק"ק ובחשק גדול רוב כאלו אתה למטה ולבך למעלה עם המלאכים הקדושים כמו שאמרו **מעשה** באחר שבין שהגיע הש"ץ לקדושה השם הנביה קולו ואמר קדוש ק"ק וכו'. אמרו לו מה ראית שהגבהת קולך כל כך השיבם עתה שנתנה לי רשות להנביה קולי ותשוב נפשי עלי איך לא אקרא ולא יצא אותה שנה וכו' עיין בר"ח ואם כן

ש"ה יצחק

כמה צריך האדם להזהר ולומר אותם מלה במלה ובדקדוק יפה וכפרט בשעה שאומר ברוך
אלקינו שבראנו לכבודו ואם הוא אינו מתכוין כיצד יאמר בפיו שהוא נתון הודאה להשי"ה
בשביל שבראנו לכבודו ומעשיו הם הפכים אם כן נראה כמתלווץ על ה' ח"ו וכופר ביריעת
הבורא שהוא יודע מחשבות אדם ותחבולותיו. ואיך אומר והבדילנו מן התועים והוא תועה
מדרך השכל. לכן טוב לו להתחזק על יצרו ולומר הדברים האלה בכונה השי"ת יוכנו:

דינים לקדושה דסדרא

א) אם בא לבית הכנסת כשאומרים הצבור סדר קדושה יאמר אף קודם
תפלתו והוא הדין דיכול לאומרה קודם שיאמר הב' פסוקים ובא לציון
ואני זאת בריתי. ומכ"ש שיוכל לומר אשרי ולמנצח אח"כ כדי לאומרה עם
הצבור (מג"א. וקשר גדול סי' ב'):

ב) מלות התרגום אשר בקדושה דסדרא ו"א שאין לאומרה בקול רם. ואיכא
מאן דלא חש. וכתב הרב מוהר"ח ז"ל שרבינו האר"י נהג לאומרה
בקול רם ולא חש בזה (קשר גדול שם):

מוזמור שיר שהיו הלויים. כתב מזמור לאסף שעל ידי קריאת השיר שהיו אומרים ממשיך
האהבה לנשמתו אב"ג משבת שעברה ורה"ו משבת הבאה ובדאי שאם לא יהרהר
בתשובה לא תועיל לו כלום כמו הכנר שאם לא יהיה נקי לא יקבל הצבע כן הדבר אם
לא יאמר אותה בכונה גדולה ובתשובה לא ימשך לו אור אל נפשו ורוחו ונשמתו. ועי"ן
בבא יום שב"ק יתנו לו נשמה יתירה פחותה אכן אם הוא נוהר ביום המעשה ועשה הכנה
לנשמתו היתירה בודאי תבא לו נשמה חשובה. ולכן הבט וראה כמה חסרון מניע למי שאינו
מדקדק בזה ועור מעם שאנחנו אומרים השיר שהיו אומרים הלויים וכו' הוא לזכר חורבן בית
המקדש כדי להאנח ולשעבר לבינו לעבודתו יתברך ולכן יררש לנו להאנח ולשוב בתשובה
למען נזכה לראות בשיר הלויים על דוכנם אמן כן יהי רצון:

מוסר לעלינו לשבח

הנה כתב האר"י ז"ל שע"י אמירת עלינו לשבח אנחנו מושכים אורות מקיפים להעולמות
כולם ולכסות עליהם שלא יוכלו החיצונים להתאחז ח"ו בשפע היותר להעולמות ולכן
כמה צריכים אנחנו לאומרה ברתת וזיע וכונה גדולה כדי שיוכלו דברינו אלה לעשות תיקון
גדול בזה וכפרט בהשכיל האדם מ"ש רז"ל שהקב"ה וכל פמליא דיליה עומדים לשמוע שיר
זה שנחקן מימים קדמונים מימי יהושע בן נון. לכן פקח עיניך וראה ואל תטה ימין ושמאל
ואל

ואל האכר מיבה הרבה ולא כאותם שאומרים אותה בפתח בית הכנסת או כאותם שאומרים אותה בדרך ירק כשאומרים ואנחנו משתחווים הם רצים לצאת חוצה אוי להם שגורמים רעה להם ולעולם הלא מרוב חשיבותו תקנו איתו לאימרו בכל תפלה ועור תראה שעלינו לשבח מתחיל בעי"ן ומסיים בדל"ה. ועל כן נקוה לך ג"כ מהחיל בעי"ן ומסיים בדל"ה עד עד לרמוז שהוא כמו ב' עדים שמעידים על התפלה ואם כן כיצד האדם פוגם בעדות ובודאי שאם בעלינו לשבח לא נוהר כמעט כל מה שעשה בתוך תפלתו פוגם בס כי הוא מעצם התפלה וכאשר יפגם בו הוא מחסר התפלה לכן אזור נא כנבר חלציך ואמור אותה בכונה כדי שהקב"ה ופמליא דיליה יאמרו אשרי העם שככה לו :

דיני עלינו לשבח

א) עלינו לשבח צריך לאומרה באימה וכיראה בכונה ובשמחה והוא שבת נורא מאד מלא רזין עלאין ועיקרו תקנו יהושע בן נון ושוב תקן רבן יוחנן בן זכאי לאומרה אחר התפלה כמ"ש רבינו האי גאון ז"ל בתשובה כ"י ורבינו האר"י זצ"ל גילה סודו שהוא להמשיך אורות המכסים (מורה באיבע ס"י ב' אות ל"ב) :

ב) צריך לאומרו מעומד כי עלינו נימט' ומעומד ויאמר תיבה בתיבה (שם) :

ג) יאמר ואנחנו משתחווים. ויפסיק אחר תיבת לא יושיע. ויאמר ומושב יקרו (שם) :

ד) אח"כ בכל תפלה יאמר על כן נקוה ויכוין מהר"ה בתפארת עוזך ס"ת כה"ת שם קדוש (שם אות ל"ו) :

ה) הנכון שלא לחלוץ תפלין עד אחר עלינו לשבח ועל כן נקוה לך (האר"י ז"ל. שם ס' ד' אות ג')

מוסר לתפלת המנחה

וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים רמו שהמנחה תערב לה' כימי עולם וכשנים קדמוניות שהיה בית המקדש קיים והיינו מביאים עולה בין הערבים והמעם שהיא חכיבה עליו ביותר הוא שסמך וקרבתו אליכם למשפט דייקא שאותו עת הוא עת המשפט ודין וע"י תפלת מנחה מתגברים הרחמים על הדין ומתמתקים :

או רמו וערבה לה' מנחת יהודה וסמך וקרבתו אליכם למשפט שהנה האדם ביום פועל טוב ורע. יותר מן הלילה יען הוא ישן אבל ביום יוצא לעבודתו וכמה עונות עושה האדם ובהביטו אח"כ בתפלת המנחה בלב נשבר ותשובה ותפלה בכונה או יכול למחול לו על

שיח יצחק

על עינותיו ואם יבא למנחה בלא כונה ובעצלות או שמתפלל ערבית שתים או כל העונות שעשה באותו היום בספר נכתבים ונענש עליהם כאלו אינו חיפש במה שפעל ועשה ביום לזה רמז וערכה לה' וכו' במנחה יש ב' בחינות אם עורבת לו ע"י הכונה וחשקו למתק הדינים ולהתירות על מה שפעל ועשה ביום ומביא מנחה מהורה או וערכה או אם יעשה בהפך או וקרבתו אליכם למשפט על מה שפעלתם ביום והייתי ער ממחר וכו' שאז תזכרנה כל העונות קלות וחמורות :

ענין אליהו ותרד אש מן השמים ותאכל וכו' לעת המנחה. דע לך ידירי כי כח המנחה הוא להפך מדת הדין למדת הרחמים. והנה עובדי הכעל היה בדעתם להתגבר בככב מאדים שהוא ממזלות האש והדם לכן איתו היום נתרצו בו העם ונביאי הכעל ולפיכך ג"כ עשו כהוראתו ויתגודו ברמחים ובחרכות כי כך הוא משפט מאדים. ואמר עד שפוך דם עליהם והיה צריך לומר שפוך דם מהם לא עליהם אלא הכונה שישפוך כח הדם של מאדים עליהם לרצותו להוריד האש. ואומרים שאותו היום היה יום שלישי שהיה שליט בו ככב מאדים כבוקר ואחר הצהרים בשעה שמינית כידוע לבעלי האיציטגוניה. והוא זמן המנחה. אך אליהו בתפלת המנחת הפך אותו כח לרחמים וגרם שכולם חזרו בתשובה והנה במדרש כתוב ויקחו את הפר אשר נתן להם והלא אמר להם בחרו לכם אהם את הפר וכיצד אומר אח"כ אשר נתן להם אליהו אמרו כי כשלקחו ובחרו הפר של ע"ז הלך הפר בכנפי אליהו ואמרו לו הלא שנינו היינו בכמץ אחת תאומים וכולנו יחד נתגדלנו. למה זה לשם ואני לעיבדי הכעל אמר לו אליהו גם כך יתקדש השם. אמר לו וכך אתה ייעצני איני זו ממקימי עד שתמסרני בידם הח"ד אשר נתן להם אליהו אפילו הפר שאין לו מעשה וחשבון לא קבל על עצמו שיקריבו אותו לע"ז והם עמדו ברשעם בכל זאת ולא הטו אונם וע"י תפלת המנחה של אליהו שאמר ענני ה' ענני ר"ל ענני באש וענני להחזירם למוטב וכן היה שכ"כ גדלה תפלת המנחה שירדה אש מן השמים ונתקרב מול מאדים וכולם חזרו בתשובה ואמרו ה' הוא האלהים הכונה שהפך מדת הדין לרחמים ור"ל ה' רחמים שהיה האלהים הדין שהדין נעשה רחמים נמורים :

זמנה נואלו אותם שאינם באים להתפלל בעשרה כי אם בשבתות וימים טובים ויש שבאים גם בשני ובחמישי ור"ה יום שיש בו ס"ת כמו מנהג הנשים ויש שבאים בכל יום אבל מנחה וערבית אינם באים להתפלל בכח"נ וחושבים שכל מה שתהיה התפלה ארוכה או שיש בה ס"ת צריך להזהר בה ביותר והם לא ידעו ולא יבינו כי צריך כונה ואזהרה בתפלת החול יותר משבתות וימים טובים ומנחה וערבית יותר משחרית וראיה מדאמרן בגמרא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה וכו' ר' נתן אומר אף בתפלת ערבית רב נחמן אמר אף בתפלת שחרית. וכתבו המקובלים מעם שנראה מדבריהם שיוזהר אדם כמנחה יותר מכל התפלות וערבית יותר משחרית הוא לפי שכל זמן שהוא עת דין צריך אזהרה יתירה והמנחה זמן הנכבדת הדינים ולכן צריך אזהרה יתירה וערבית היא ממוצעת בין הדין לרחמים ושחרית הוא

הוא התעוררות החסד ולכן אמרו אף בשחרית שהוא התעוררות החסד צריך להוהר. וכן ימי החול צריך אותה יתירה וכונה גדולה ועם הצבור לקבול תפלות יותר מן השבת שימי החול כנגד יום השבת המה ימי הדין והשבת הוא יום רצון לה' :

ובכתבי האר"י ז"ל איתא כי ש"י עולמות יש תחת הכסא ר"ז מימין וק"ג משמאל עתה אחר חצי היום מהעוררים אותם הק"ג מהשטאל שהוא מספר מנחה לפיכך כולה היא דין. ותוכל ללמוד זה מן האבות שתפלת שחרית יסדה אברהם אבינו איש החסד ומנחה יצחק אבינו נאור בנבוכרה. ותפלת ערבית יעקב שמדתו רחמים הממוצעת בין החסד ובין הדין. ולכן צריכה תפלת המנחה אוהרה וכונה גדולה שהיא שעת הדין וכ"ש שלא יתפלל אותה ביחוד שכתוב נבי יצחק לשוח בשרה ולמדו מפסוק תפלה לעני כי יעמוף ולפני ה' ישפוך שיחו להכניע עצמו כעני ולשפוך שיחו ברבוי התחנונים וכונה גדולה ואמרו רז"ל ויצא יצחק לשוח בשרה שיצא להר המוריה טקיס המקדש שנקרא שרה כרי להתפלל שם במקום קדוש ולא התפלל בביתו במקומו ולכן יוהר אדם ללכת לבהב"ג להתפלל ולא יתפלל אותה בבית שאפ"י יצחק אבינו ע"ה שכ"כ היה כחו גדול לא התפלל מנחה בביתו במקומו לפי שהיה שעת הדין וכ"ש לבני אדם כמונו שלא נדע מה למעלה מה לפנינו שצריכים אהנו להתפלל אותה במקום הקדוש. עוד אמרו לעולם יוהר אדם בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו וכו' והמעם לפי שבשחרית תחת מלאכי הרחמים ואפשר שבעלי הדין אינם מעבכים אבל מנחה היא שעת התעוררות הדין ואם כל כך הפציר ברחמים עד שמתק הרונים ונתפייסו בעלי הדין אין מי שיעכב עוד על ידו ויעניהו מן השמים :

ורכו קודם מנחה יהרהר בתשובה ויאמר לפחות ורוי או לפחות יאמר מלות חטאתי עויתי פשעתי אנה ה' כפר נא לחטאים וכו' וינמור בלבו לעשות תשובה נמורה בחרטה ועויבת החטא על כל מה שעשה ביום ההוא כדי שעל ידי התשובה תפלתו תהיה בכונה ומתמתקים הדינים ותתקבל תפלתו ברצון ואם חסר אחד מהם אין בו כח לתק הדינים ולפי שהוא טרוד בעסקיו בזמן תפלת המנחה יצה"ר מסיתו להפליגה מנגד עיניו למורדו בעסקיו כדי שיטרף זמנה ואם לא עבר זמנה ופנה מעסקו מסיתו להתפלל בביתו לפי שרואה עצמו שכל היום היה טורח במלאכתו וירצה לנוח מעסקו ומסיתו להתפלל ביחוד ולכן יוהר בזה ושכרו הרבה ולפום צערא אנרא :

וכמי שמתפלל אותה בביתו או בשאר מקומות ילכש בושה וכלמה באומרו נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי וכו' שוה משקר בפיו ואומר בחרתי הסתופף בבית אלהי וכו' והוא אף על חנם אינו הולך לבית הכנסת שיש בעירו ורק אימר אשרי יושבי ביתך וכו' והוא עושה הפך. וילמד קל וחומר בעצמו שאם היה טרוד בעסקיו מרדה גדולה ומרחת יתירה לאין הכלית ואמרו לו שבא אחר מקרוביו שהיה בעיר אהרת הלא ישליך כל עסקו ועניניו ולא ירגיש במרדתו ומרחתו וילך להתראות עמו להקביל פניו וכאן שהשכינה כביכול ממתנת

בבית

(עח)

שיח יצחק

בבית הכנסת והחולך שמה כאלו מקבל פני שכינה כמה יש לו להשליך ענינו ועסקיו ולא ירגיש
בטרדתו וטרחתו ללכתו לראות פני אלהים אוי לו מיום הדין רח"ל :

והעובר את השם תהיה עבודתו חזקה יותר מנופי וממוני צא ולמד מדניאל שכתוב בו
ועד מעלי שמשא הוה משתדל להצלותיה ולמה לא היה יכול להצילו ג"כ אחרי
מעלי שמשא וכל הלילה ההוא. אמרו רז"ל שכשבא להצילו המלך היה אומר להם שקר
אתם דוברים עליו ואיני מאמין לכם שמתפלל. אכן דניאל בשעת המנחה לא פחד מהם וקם
והתפלל ולא יכול עוד המלך להמליץ בעדו ולכן אמר ועד מעלי שמשא היה משתדל להצלותיה
ולא עוד. ומי הרואה את גודל קרושת דניאל ולא הסמר שערת בשרו עלגודל החשק שהיה לו בעבודת
יוצרו אף שהיה יכול להתמתן עד הלילה ולהתפלל ערבית שחיס שאין לך אונס גדול מזה וסכנה
גדולה היתה מרחפת עליו בכל זאת לא שם לבו וחכב את תפלת המנחה בשעתה יותר
מנופו ומסר נפשו עליה :

ורפי שלא היתה כונתו אלא למסירת נפשו אפילו שבוראי לא ינצל מנוב האריות הקב"ה
הצילו ועשה לו נס בתוך נס על רוב חשקו בתפלתו יותר מנפשו שאמרו רז"ל על
פסוק והתית אבן חרא ושומת על פום גובא. שבככל לא היו אבנים גדולות כי אם לבנים
ואז המלאכים הביאו אבן גדולה מארץ ישראל וסתמו בה את הגוב להצילו מכני האדם הבחורים
ולכן לא כתב והתית או ושמו אלא והתיתא מאלוה והו נס להצילו מכני האדם ונס השני
שסגר פי האריות כמ"ש אלהי שלח מלאכיה וכו' ואמרו רז"ל אריא דבי עלאה שהוא אריא
שבכסא הכבוד שהיה שואג ואומר אריות השמרו שלא תזיקו לאריה בן גור אריה ונדבקו שניהם
ומלתעותם ולא הזיקו אותו. ועוד אמרו שדניאל היה באותה שעה רעב שלא אכל כל היום
והביא מלאך את חקוק מארץ ישראל ואורחת פועלי שדהו עמו ואכלו ושתו יחד באותה
הלילה וחללו את שם הבורא. וכל כבוד זה היה לו שהיתה כל כונתו למסור עצמו בחשק רב
על תפלת המנחה ומה נענה אנחנו שעל דבר קל ובשביל הנאה ממון או ספק מרחח או מפני
עצלות נבטל את המנחה מה נענה ומה נאמר :

ער כן ירדי הקורא שים לבך על אמרתי וכל עוד שהשמש במרומים ונרה טרם יכנה
תקום ותתעורר כל יום כארי לפקוח עיניך שלא יעבור זמן המנחה בבית הכנסת בשום
אופן ואל תפן להפסד ממון ולא לשום אונס גדול רק אם הוא חולה רח"ל שאז הקב"ה
פטרנו והכון לקראת אלהיך ישראל להתפלל מנחה בכהכ"ג ותאלהים בראותו את מוהר לכך
לעבודתו ירצה אלהים את מעשיך כ"ר :

דיני תפלת מנחה

א) צריך להזהר מאד בתפלת המנחה דתפלת השחר זמנה ידוע והוא בקומו
ממטתו ועדין אינו טרוד בעסקיו אבל תפלת המנחה שהוא טרוד

בעסקיו

בעסקיו צריך לשום אל לבו ולפנות מכל עסקיו להתפלל ואם עשה כן שכרו הרבה (לבוש) ונדול כחה של תפלת המנחה לפי שיצחק אבינו תקן אותה ואמרו בשבת שאמר הקב"ה לאברהם אבינו בניך חטאו וכו' ולא הצילם אלא יצחק כנו' שם. ולכן לא נענה אליהו רק בתפלת המנחה שבזכותה יגאלו ישראל (עוה"ת בשם הר"ת קדש):

(ב) זמן המנחה אעפ"י שהוא משש שעות ומחצה ומעלה לא אמרינן בזה זרזים מקדימים דלכתחילה יאמרו אותה מזמן מנחה קטנה והלאה והוא עדיף מפי (לבוש):

(ג) כתוב על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא זו תפלת מנחה שהוא לעת מצוי של יום. ואמר אח"כ רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו רמז בזה שלא יתפלל ערבית שתיים. כי תפלת המנחה היא זמן תנבורת הדינים וערבית היא זמן תנבורת הקליפות הרמזים למים כמ"ש מים רבים וכו' אלו הקליפות וזה אומרו רק לשטף מים רבים לא יגיעו שלא יתאחר לומר אותה עם ערבית שתיים:

(ד) כתב הרב ש"ץ שהרב האר"י ז"ל לא היה מתפלל מנחה כלל עד שהיה משלם שכר שכיר אעפ"י שתתאחר זמן מנחה הרבה עד אחר שקיעת החמה והיה הולך לכאן ולכאן לבקש כסף לפרוע כי היה אומר איך אתפלל להש"ת ובא לידי מצוה כזאת ולא קיימתי ואיך אשא פני להתפלל שכתוב ביומו תתן שכרו ואילו הוא נושא את נפשו ומדה כנגד מדה אין תפלתו נשמעת שגם בה יש מסירת נפש כמ"ש נשא לבבינו אל כפים. וכן לדוד אליך ה' נפשי אשא. וזהו רמז תכון תפלתי קמורת לפניך משאת כפי (ר"ל נפשי בכפי. או נשא לבבינו אל כפים) (מנחת ערב):

(ה) כתוב בכתבי האר"י ז"ל שיתן צדקה קודם מנחה ג"כ ג' פרוטות ויכוון כמו בשחרית. וזה רמז אני בצדק אחזה פניך (בתפלה ומה ארויח)

אשבעה בהקיץ (שהוא לעוה"ב) תמונתך שאוכל להסתכל בך ולא תכהה עיני:

(ו) כתב עוד בש"ץ יהי זהיר להתפלל מנחה בזמנה ובצבור כי עיקר שלימות התפלה היא חזרת הש"ץ:

(ז) בזוהר בכולהו צלותי בעי בר נש לכוונא דעתיה ובצלותא דמנחה יתיר מכולהו

שיח יצחק

מבולחו בגין דדינא שריא בעלמא:

ח) יזהר להיות מעשרה ראשונים בבהכ"נ גם בתפלת המנחה ושכרו יותר מהמשכים לבהכ"נ להיות מהיו"ד ראשונים יען כי עתה הוא מוכרח להניח עסקו ולבא שמה. וידוע כי העשרה ראשונים על ידיהם תקובל תפלתם של הצבור וכ"ש הבא ראשון כמ"ש בזוהר ולכן הם נוטלים שכר כנגד כולם:

ט) כתב הרב שהטובל בקיץ ובחורף אינו מובל אין לו שכר שלם להקיץ כמו מי שטובל בקיץ ובחורף וכן הדין בסעודה שלישית של הקיץ ושל החורף והוא הדין לשחרית ומנחה:

יוד) יהיה זהיר לבדוק נקביו קודם כמו בתפלת שחרית שלא תהיה תפלתו תועבה ח"ו ואם הוצרך לקטנים קודם מנחה יהיה זהיר להשהות מעט משום ניצוצות כמ"ש (ס' י"א) וכתוב שמור רגליך כאשר תלך אל בית אלהים דרשו רז"ל שמור נקביך שבין רגליך. ומדוע תלה הדבר ברגליך רצה לרמוז שאם ישתין יתן לבו שלא יותזו על רגליו:

יא) ספר חסידים (ס' י"א) כתב סמוך לזמן תפלה לא יקח ילד בחיקו שמא יטנף בגדו ובעוד שיחזור אחר מים יעבור זמן המנחה או יתאחר לבא לבהכ"נ או שמא יבכה הילד ולא ירצה להניחו:

יב) חסיד אחד היה מתפלל במכנסים מיוחדים דוקא לשעת תפלה:
יג) זמן תפלת מנחה גדולה ממש שעות ומחצה ואסור לאכול בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה דהיינו חצי שעה קודם הזמן (שהיא שעה שישית)

כמו סעודת חתונה וסעודת ברית מילה וכיוצא (ש"ע עם אחרונים ובהנחה):

יד) וסעודה קמנה אסור בביתו חצי שעה קודם מנחה דהיינו מסוף שעה תשיעית שזמן מנחה קמנה טמ' שעות ומחצה וכן נהגו בקולת מור"ם (ס' רל"ב):

טו) הא דאסור לאכול סעודה קמנה היינו כשקובע לסעוד אבל למעום דהיינו אכילת פירות או לאכול פת כביצה ולא יותר כדרך שאדם אוכל בלא קבע מותר. וכתב המג"א דלשתיה נמי יותר מכביצה אסור:

טז) לא ישב אדם להסתפר ולא יכנס למרחץ סמוך למנחה (ש"ע שם):

יז) וז"ל הרב מוהר"ח ז"ל מורי ז"ל נהג שלא לגלח אחר חצות שהוא עת מנחה גדולה ואפי' ע"ש:

(יח) כתב הרב ש"ץ (דקנ"ט ע"ג) הת"ח שתורתם אומנותם ג"כ צריכים להזהר חצי שעה קודם תפלת מנחה שלא לעסוק בפלפול שלא יהיה לבם טרוד אלא עומדים מתוך הלכה פסוקה. ע"כ מטעם שהשעה זו דינים ומזמן מנחה גדולה שהוא אחר חצות איכא לא תחסום שור בדישו :

(יט) אין להתפלל מנחה גדולה היינו משעה ששה ומחצה עד שעה תשעה ומחצה לבתחילה כמ"ש מרן (ס"י רל"ג) וגם להרדב"ו (ס"י תרע"ו) עלה בהסכמה שלא להתפלל מנחה גדולה אלא מתוך דוחק :

(כ) הרב האר"י ז"ל העיד עליו מוהרר"ו ז"ל שהיה נזהר מאד שלא להתפלל מנחה אלא עם שקיעת החמה ואפילו היה ערב שבת עם כל זה לא היה מניח לאומרה בקול רם ע"כ וכן כתב מרן הב"י ז"ל (ס"י רל"ג) וכן הנהיגו חכמים שבדור שלפנינו בצפת תו"ב וגורו נדוי לעובר על נזירתם ואומרה בקול רם לבד :

(כא) לקשר היום בתחלת הלילה הוא שיסיים מנחה בשקיעת החמה ותכה יתפלל ערבית ויכוין ליחד הוי"ה אדנות :

(כב) החזרה היא יסוד גדול יותר מהלחש ואיך יבטל יחוד העליון שהיא תפלה יותר גדולה מתפלה שיתפלל בלחש :

(כג) אם השעה דחוקה יתפלל הש"ץ עם הקהל בקול רם וכן נוהגים (הנהגה ס"י רל"ב) :
 (כד) ש"ץ שנכנס לבהכ"נ ומצא צבור שהתפללו בלחש והוא צריך לעבור לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור ואינו צריך לחזור ולהתפלל בלחש (ס"י קכ"ד ס"ב) :

(כה) כתב הלבוש ואין בזה משום המשמיע קולו בתפלתו חרי זה מקטני אמנה כיון שע"י הדחק הוא עושה :

(כו) אם שעת הדחק היא וירא שמא יעבור זמן התפלה כתב הבאר היטב והספרדים נוהגים בכל השנה בתפלת המנחה שהש"ץ עם הקהל אומרים ג' ראשונות בקול רם עד לאחר האל הקדוש והשאר אומרים בלחש והג' אחרונות אומר הש"ץ לבד בקול רם (ז"ן הרדב"ו ח"א ס' ה' ובהנהגה ס"י רל"ב) :

(כז) ונראה דאף אם יש שהות אם הם עשרה בצמצום או יותר מעט והוא יודע בהם שמספרים בחזרה ואין עונים כולם אמן שקרוב להיות

(עמ')

ברכותיו

ש"ה יצחק

ברכותיו לבטלה מוטב שיתפלל בקול רם :

(כה) המתפלל מנחה מפרג המנחה ולמעלה דהיינו י"א שעות חסר רביע צריך שלא יתפלל ערבית עד הלילה דהיינו בצאת הככבים כמ"ש (בס"י רל"ג ס"א) :

(כט) ומשערים שעות אלו לפי ענין היום ואף אם היום ארוך משערין לי"ב והם נקראים שעות זמניות וכן כל מקום ששיערו חכמים בשעות משערין בשעות אלו (הגהה ס"י רל"ג ס"א) :

(ל) וכתב מג"א דמשערין מהנין החמה עד שקיעתה שהוא כמו שעה וחומש שעה קודם צאת הככבים :

(לא) עוד כתב (ס"י רל"ג ס"ק ז') שעכשיו שנוהגים להתפלל מנחה וערבית סמוכים זה לזה ומתפללים ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שטורח הוא לאסוף הצבור שנית וכן הוא בטור (ס"י רל"ה) :

(לב) יחיד שלא התפלל ערבית בכה"ג לא יתפלל ערבית כי אם עד הלילה דהיינו צאת הככבים :

(לג) והרב ש"ן כתב סברת ר"ת דלענין תפלה הקלו ואעפ"י שמתפללים מנחה אחר פלג המנחה לא נמנעו ג"כ מלהתפלל ערבית באותה שעה וכן כתב ג"כ הרשב"א וכן נראה דעת האר"י ז"ל דיש להתפלל בעת שהוא קרוב יותר ליום ממה שהוא קרוב ללילה כי כל השלש תפלות צריך להיות ביום וק"ש יקרא אה"כ בצאת הככבים וע"כ לומר דס"ל כר"ת. והיה קורא ק"ש אז בעת השכיבה כדעת הרמ"ז :

(לד) עוד כתב (ר"ק ס"ע"ב) בשם כמה פוסקים דאם התפלל מנחה עד הלילה דהיינו צאת הככבים יצא כמ"ש ההגהה (ס"י רל"ג ס"א) וכתב דגבי תפלה דרבנן כדאים הם כל הני רבוותא דכתיבנא להקל בשעת הדחק ולהתפלל מנחה סמוך לצאת הככבים ע"כ שיותר טוב מלהתפלל ערבית שתיים :

(לה) צריך שיטול ידיו לתפלה אפי' שאינו יודע להם שום לכוך (ס"י רל"ג ס"ב) :
(לו) ואם אין לו מים ינקה ידיו בצרור או בעפר ויתפלל עם הצבור אעפ"י שישאר לו עדיין זמן להתפלל ביוחד (באה"ש ס"ק ז') :

לו) משאת כפי מנחת ערב רמו לנמילת ידים קודם תפלה באומרו משאת
כפי כמו נשיאות כפים של ברכת כהנים דבעי נמילה כך משאת
כפי מנחת ערב. וכמו וינמלם וינשאם רמו לנמילת ידים ואח"כ ישא כפיו
קרא להמנחה בשם נשיאות כפים לנמילה וזהו משאת כפי מנחת ערב:

לח) ואפי' עומד מלמדו צריך שיטול ידיו לתפלה וראיה מאבות העולם דמשו
ידיהו (מג"א) וכתב עוד דאם נמל ידיו לתפלה אעפ"י שהפסיק אח"כ

בלמדו כנון בזמן שדורשין אין צריך ליטול שנית:

לט) עוד כתב דאף אם נמל ידיו לאכילה ואכל מ"מ צריך ליטול לתפלה
כיון שלא נמל לתפלה:

מ) וכתב הרב בש"ץ בשם ס' ברכת אברהם דאין הניגוב מעכב כמו שמעכב
בנמילת הסעודה:

מא) עוד כתב בשם הרב ברכ"י (ס' ל"ד) מי שנהג ללבוש תפלין דר"ת במנחה ובא
עד כיסו ונזדמן לו תפלין של רש"י יכור להחזירם לכיס ולקחת תפלין
דר"ת וללבשם כמנהגו ואין בזה משום אין מעבירין על המצות:

מב) אם השעה עוברת מוטב שלא יאמר אשרי ויתפלל י"ה ואח"כ יאמר
אשרי וכן כתב הרב מט"מ ז"ל והר"ם כשבא לבהכ"נ למנחה
והתחילו הצבור להתפלל היה מתפלל עם הצבור ואח"כ אומר אשרי (שם בשם
כנה"ג כס"ה ס' תת"ב):

מג) אין לומר אשרי שקודם מנחה אלא כשיש מנין בבהכ"נ כדי שיאמרו
עליה קדיש דקודם תפלת המנחה (הגהה) וכתב מג"א ואם אמר אשרי
בלא מנין ואח"כ באו מנין יאמרו מזמור א' ואח"כ יאמרו קדיש ועיין עוד בשחרית
בדיני הקדיש:

מד) ויש סברא שהמאחר ולא אמר אשרי קודם תפלת מנחה כשאמרו אחר
מנחה יאמרנו שלא אדעתא דחובה (עיין בש"ץ):

מה) ואם כן מי שאינו משתדל להתפלל עם הצבור ולומר אשרי קודם מנחה
כמה מאבד טובה הרבה מבטחונו לעוה"ב שהוא מזמור אשרי
שאמרו עליו כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל זמן מובטח לו שהוא בן עוה"ב:

מו) וכתב שם כתב האר"י זלה"ה דכל העמידה של מנחה צריך לומר אותה

שִׁיחַ יִצְחָק

בעינים סגורות וכן להגיה ב' ידיו זו ע"ג זו על החזה ימין על שמאל להמתיק
הגבורות בחדמים וכן יעשה בערבית:

מזו בעידן ריתחא פכר ידיה ומצלי כעבדא קמיה מאריה (שבת י"א ע"ז) ולכן
כל מנחה קרובה לעידן רתחא שהיא הדינים ולכן יניח יד זו ע"ג
זו כעבדא קמי מאריה:

מח) עוד כתב בספר כנה"ג (סי' ק"י) שאם רואה השעה עוברת כשעת הדחק
דמי ויתפלל הביננו כמ"ש (סי' ק"י) והמניה שם כתב ושם נאמר
שמתפלל אחר ג' ראשונות הביננו ואומר אחריה ג' אחרונות וצריך לאומרם
מעומד ואינו מתפלל הביננו בימות הנשמים ולא כמ"ש. והוא שבימות הנשמים
בשביל ברכת ברוך עלינו שלא תקנו בהביננו שאלת המטר. ולא במוצאי
שבתות וי"ט בשביל אתה הוננתנו מה שאין כן בימות החמה שאלת מר
אינו מעכב:

מט) וכתב הרב ברכ"י ס"ס הנ"ל וז"ל ויש קצת שנוים בנוסח הביננו ומצאתי לרבינו
ישעיה הראשון בכ"י נוסח זה:

נוסח הביננו

הביננו ה' אלהינו לדעת את דרכך. ומול את לבבינו ליראה אותך. סולח
היה לנו. להיות גאולים. רחקנו ממכאוב. ודשננו בנאות ארצך. והנפוצים
בארבע פאות קבץ. והטועים בדתך תשפוט. ועל הרשעים תניף ידך. וישמחו
צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך. ובצמיחת קרן דוד עבדך. ועריכת נר לבן
ישי משיחך. בטרם נקרא אתה תענה. נדבר ואתה תשמע. כי אתה הוא עונה
בעת צרה. ופודה ומציל מכל צרה ומצוקה ברוך אתה ה' שומע תפלה. ואומר
אח"כ ג' אחרונות:

מוסר לתפלת ערבית

קודם ערבית יזכור דין גהינם ויחרד וילפת דאיתא בכתבי האר"י ולה"ה שעתה מבערים
בגהינם ב' טיפות אש לדון את הרשעים כי לכך אומרים פסוק והוא רחום
יכפר עין שהוא י"ג היבות לזכור י"ג מרות הרחמים לרחם על הרשעים. וגם לאחר
מיתה הרשעים מהני בקשת הרחמים של החיים עליהם כל שכן בעוד שהארם בחיים
היותו

חיותו ויעשה תשובה גמורה מועלת לו להנצל מרינה של נהגים והלילה דמיון ליום המיתה כמ"ש ער אשר לא תחשך השמש והאור ויוכור - כי כעת ימו כצל עובר הדומים ליום א' שעובר והולך לו ע"ד או לנו כי פנה היום כי ינפו צללי ערב ולכן יתעורר לשוב בתשובה גמורה ויעזוב חמרה העולם ותענונו ויאמר חטאתי עויתי פשעתי אנה ה' כפר נא וכו' קודם ערבית בחרטה גמורה כאדם שקרב עתו ליהן דין וחשבון על מעשיו :

ואיתא בלבוש מה שתקנו לומר והוא רחום בערבית לפי שבשחרית ומנחה יש תמידין שמכפרין אבל ערבית שאין תמיד לכפר תקנו לומר והוא רחום יכפר עון וכו' לפי שנהגו ללקות לפי שחטא כל היום והמלקות יתכפר להם לפיכך נהגו לומר אחר המלקות והוא רחום יכפר עון וכו' כלומר אחר שלקינו יכפר לנו. וגם בשעת המלקות עצמו היו נהגים לאומרו מפני שיש בו י"ג תיבות וג' פעמים י"ג הם מ"ל כמנין המלקות ואעפ"י שאין עכשיו נהגים ללקות נהגו לאומרו. על כן באופרך והוא רחום התעורר לשוב בתשובה לבקש מחילה וסליחה וכפרה מהשי"ת מן העונות אשר חטא ביום ההוא ויתמ"מ על מה שחטא מנעוריו עד היום ההוא :

יכוין כי בזהו רחום יש בוד' לשונות עוין ולא ישחית אפ"ו חמת' שהם ד' קליפות ד' אבות נזקין ארבע מראות ננעים. והתפלל להשי"ת להצילו. ואם לא ישוב בתשובה שלימה כעת איך יתפלל להשי"ת כי אל שומרנו ומצילנו אתה מכל דבר רע וכו' שומר את עמו ישראל וכו' והלא כל עוד שלא עשה תשובה ונשאר עליו חטא או שעשה ביום ההוא חטא הרי הוא בלי שמירה מודח ונעזב ביד פנעי הזמן ומקריו ואיך יאמר כי אל שומרנו ומצילנו כי כן ידרש לו שישוב בתשובה קודם ואז יתפלל אל ה' שישמרהו. וזה אומרו ה' ישמרך מכל רע. שהוא החטא או ישמור את נפשך ממקרי הזמן. וזה הוא ה' שומר ישראל. בגלותם ה' שומריך. כי ה' צלך כ"ו שאתה ע"י ימינך שהוא יצר הטוב :

ורפי שהלילה היא עת שליטת המזיקים והס"א לכך אנתנו אימרים שבור והסר שמן מלפנינו ומאחרינו ואם לא עשה תשובה הלא כל העונות מסוככ בהם שהם השמן וגנרא דיליה ואדרבה כשיאמר מלות אלו יש פחד שאדרבה השמן יקטר עליו כמ"ש בעלי המוסר על האומר חתום פה שטן ואל ישמין עלינו שכל זמן שלא עשה תשובה ואומר דברים אלו עליו נאמר אל הקלל עבר אל ארזנו פן יקללך ואשמת הקב"ה יצילינו :

דינים השייכים לתפלת ערבית

א) זמן קריאת שמע של ערבית משעת יציאת שלשה ככבים קמנים. ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו. ואם קראה קודם לכן חוזר וקורא אותה בזמנה בלא ברכות ואם הצבור מקדימים לקרות מ"ש מבעוד יום

שיח יצהק

יקרא ק"ש וברכותיה ויתפלל עמיהם וכשיגיע זמן ק"ש חוזר וקורא ק"ש בלא ברכות (ש"ע סי' רל"ה):

ב) כשקרא ק"ש עם הצבור בבהכ"נ מבעוד יום כשהוזר לקרותה בזמנה די שיקרא ב' פרשיות הראשונות כיון שהזכיר כבר יציאת מצרים עם הצבור בבהכ"נ (מג"א שם):

ג) אפילו הנוהגים כר"ת שיוצאים בק"ש שקראו בבהכ"נ אעפ"י שהוא מבעוד יום קצת יש לו לכל יחיד להחמיר על עצמו ויקרא על מנתו כל הק"ש ולפחות ב' פרשיות ויכוין לצאת בה ובקיץ יזהר לקרותה אחר צאת הככבים ואעפ"י שאוכל קודם יצא כמ"ש רש"י והותיקים נוהגים לקרות מיד בצאת הככבים (מג"א שם) והנאון בעל שאנת אריה ז"ל האריך בפרט זה בסי' ג' והעלה דראוי לכל ירא שמים שיזהר לקרות אחר צאת הככבים כל ג' פרשיות של ק"ש אעפ"י שכבר קרא בבהכ"נ מפלג המנחה:

ד) מי שרגיל לקרות ק"ש ולהתפלל ערבית עם הצבור בלילה וטעה והתחיל בברכות ק"ש עם הצבור המתפללים מבעוד יום יגמור אותם הברכות והק"ש כדי שלא יברך ברכה לבטלה ובלילה יקרא ק"ש בלא ברכותיה ויתפלל ואעפ"י שאינו סומך גאולה לתפלה הכי עדיף מפי כדי שיתפלל בזמנה דלא שרי ליה לקרות ק"ש קודם זמנה משום סמיכות גאולה לתפלה אפי' בתפלת שחרית ק"ו בתפלת ערבית (מג"א שם):

ה) אם הוא מתפלל ביחיד כגון שהוא חולה או בדרך וכיוצא צריך להתפלל תפלת ערבית בזמן ק"ש אחר צאת הככבים (הגהת יש נוהלין מחבר'ר):

ו) אסור להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית ואם התחיל לאכול אחר שהגיע זמנה מפסיק וקורא ק"ש בלא ברכותיה וגומר סעודתו ואח"כ קורא אותה בברכותיה ומתפלל (ש"ע שם) אבל אין צריך להפסיק לתפלה אם כבר קרא ק"ש הואיל והתחיל לאכול אבל לא התחיל לאכול אעפ"י שנמל ידיו צריך להפסיק ואם אין שהות להתפלל מפסיק אף לתפלה (מור"ם בהגהת):

ז) צריך לזהר בימות הקיץ שלא לאכול בסעודה גדולה שיודע שתמשך עד הלילה אלא יקרא ק"ש ויתפלל קודם ואפי' התחילו בסעודה

מבע"י צריך להפסיק (כג"א שם) :

ח) לכתחילה צריך לקרות ק"ש מיד בצאת הככבים ואסור להתחיל מאלו המלאכות הנזכרות לעיל בדינים השייכים לתפלת מנחה ע"ש וזמנה של ק"ש של ערבית נמשכת עד חצי הלילה שאם איחר אפי' במזיד עד חצי הלילה רשאי לקרותה בחצי הלילה. ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו (ש"ע ומג"א שם) :

ט) הקורא ק"ש שלו ערבית אחר שעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה לא יצא ידי חובתו אלא אם כן היה אנוס כגון שכור או חולה וכיוצא בהם. ואנוס שקורא או לא יאמר השכיבנו דכיון דעלה עמוד השחר אינו זמן שכיבה. אבל שאר הברכות דהיינו שתיים שלפני ק"ש וברכת אמת ואמונה עד השכיבנו אומר (ש"ע ומור"ם בהנהג"ט שם) :

יוד) מי שבא לבית הכנסת ומצא הצבור שקראו ק"ש ורוצים לעמוד בתפלה יתפלל עמם ואח"כ יקרא ק"ש עם ברכתיה (ש"ע סי' רל"ז) ואפילו שהצבור מתפללים מבעוד יום מ"מ יתפלל עמם דהתפלה עם הצבור עדיפא ממסמך נאולה לתפלת ערבית (כג"א שם) :

יא) הנוהגים לומר ברוך ה' לעולם וכו' ויראו עינינו וכו'. ובא לבהכ"נ ומצא שהצבור קראו ק"ש ורוצים להתפלל אם יש שהות יקרא ק"ש וברכותיה וידלג ברוך ה' לעולם וכו' וגם יראו עינינו כדי להתפלל עם הצבור (כג"א שם) :

יב) אם בא לבית הכנסת בשעה שמתפללים ברכו והוא לא התפלל מנחה. יתפלל מנחה בעוד שהצבור קורין ק"ש וברכותיה ואח"כ יתפלל עם הצבור. ואח"כ יקרא ק"ש וברכותיה בלילה אבל לא ימתין להתפלל מנחה בשעה שיתפללו ערבית ולהתפלל אח"כ ערבית בלילה דזה לא מקרי בשעה שהצבור מתפללין (כג"א ומ"ו שם בית עובר) :

יג) יאמר לשם יקבה"ו הריני בא להתפלל תפלת ערבית שתקן יעקב אבינו ע"ה לתקן את שרשה במקום עליון ויהי נועם וכו' (מורה באצבע סי' כ') :

יד) יזהר מאד להתפלל כהוגן להוציא התיבות כתקונן והלכתן ויחשוב שהוא מברך למלך הכבוד וחרדה ילבש ורעדה יתעמף ועוד כי מדת הדין

ש"ח יצחק

היא בחינת הלילה והיא גוברת מאד מאד (שם כ"א) :
טו) יאמר ק"ש בכונה רבה וביותר בפסוק שמע ישראל כי מאד עמקו רזי
דרזון יחודו יתברך ויזהר באומרו תיבת אחד לקצר באל"ף שלא
יתעכב בה כלל ויארץ בה' וד' ויכוין שהוא מקבל עליו עול מלכות שמים
ביראה ושמחה רבה ויכוין למסור עצמו על קדושת ה' באמת ולב שלם
שמח (ש"ח כ"א) :

טז) יאמר ברוך שם וכו' בלחש כמ"ש רז"ל ולא כאותם שאינם מקפידים
לאומרו בלחש וקודם ואהבת יקבל עליו עול מצותיו יתברך ובפרט
עשרת הדברות ובפרט מן הפרט אנכי ולא יהיה לך הרמזים בפסוק שמע.
ולא תשא רמוז במלת ואהבת. לא תחמוד במלת ביתך. לא תגנוב בתיבת
דגנך. לא תרצח בתיבת ואבדתם. כבד את אביך בתיבת למען ירבו. לא
תנאף בתיבות ולא תתורו. זכור את יום השבת בתיבת וזכרתם. לא תענה
בתיבת אני ה'. ויכוין כי פ' ואהבת יש בה מ"ב תיבות כמנן שם מ"ב.
פ' והיה אם שמוע עד ושמתם ע"ב תיבות. את דברי עד סוף הפרשה י'
תיבות כנגד חמשים שערי בינה. פ' ויאמר ע"ב תיבות. ובחזרת הש"ץ ה'
אלהיכם משלים רמ"ח. ויכוין שבוה יתקנו רמ"ח אברים מנופו ונר"ן (שם כ"ב) :

יז) יכוין להתפלל תפלת י"ח בהכנעה רבה ואם אפשר לומר כל תפלות החול
בבכיה אשריו וירתע כל גופו כי מי הוא שזכא להתפלל לפני מלך
מלכי המלכים הקב"ה אשר כמה ריבי רבבות מלאכי השרת מהללים שמו וכמה
מלאכי השרת שלא נתן להם רשות אלא פעם אחת בשמיטה וכו' והוא יתוש
מלא חטאות ניתן לו רשות הלא יקרע את סגור לבבו לפחות להכנע ולדע
מה שהוא אומר. וישים אל לבו שהוא מתפלל נוכח א"י וירושלם ובית
המקדש ובית קדשי הקדשים (שם כ"ג) :

יח) בכריעה ראשונה יכוין י"א היינו יו"ד מהו"ה ואל"ף מאדנות. ובכריעה
שניה אותיות ה"ד וכשיאמר מודים אנחנו לך יכוין אותיות
שלישיות ו"ג. ולבסוף בחתימת ברכת מודים אותיות רבעיות ה"י ליחד הו"ה
אדנות יאהדונהי (שם כ"ד) :

יט) בתפלת העמידה יחשוב עצמו עני ואכזר כי הוא דל והלך. כי אין עני
ודל

ודל וגלמוד ואפל יחיד כעומד בקבר וחרדה ילבש והגם דברכות אמצעות
 פשמן של דברים לצורכנו אולם הכל הם רמזים ומדות מדובר בם נכבדות
 עשר ידות במעלות המדות העליונות ודרך כלל יכוין שהכל הוא ליחד יחוד
 גדול במדות (שם כ"ו):

(כ) בשמע קולינו יהודה דרך קצרה ויכוין עצמו להיות חסיד לעשות נח"ר
 ליוצרו. ונוסח הודוי לקמן (שם כ"ז):

(כא) אף כשהוא יום שאין בו תחנונים יאמר בשמע קולינו דרך בקשה
 יהרמ"י אלקיני ואלקי אבותינו שתזכנו לעסוק בתורה לשמה במצות
 ובגמילות חסדים ויהיו כל מעשינו לשם שמים ותזכנו להשלים תקון נר"ן
 בנלגול זה ותפרנסנו פרנסה טובה בהתר ונחת ובריוח בזכות שמך הקדוש
 היוצא מפסוק והריקותי לכם ברכה עד בלי די ומפסוק נסה עלינו אור פניך
 ה' ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו חננו ועננו וכו' ויכוין להיות חסיד כנז' (שם):

(כב) ברצה ישום עצמו עבד עד סוף י"ח (שם כ"ט):

(כג) יזחר מאד בג' ראשונות וג' אחרונות לבוין מה שמוציא מפיו וכפרט
 בברכת אבות יכוין מאד (שם ל'):

(כד) כשיסיים ידקדק באמירת אלהי נצור לשוני מרע ויכוין מה שהוא אומר
 ולמקדלי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה ותיבת לכל כוללת
 בין גדול בין קטן בין עני בין עשיר בין חכם בין טפש ואיך יקפיד אח"כ
 ויבעוס וכתב הרב ספר חרדים (דף ע"ט) כל בעל תשובה יאמר נצור לשוני וכו'
 בדמעה וכונה (שם ל"א):

(כה) יפסע ג' פסיעות בהכנעה וישתחוה כנפטר מלפני המלך (שם ל"ב):

(כו) מאד יטה און לדברי הקדיש ולענות אמן כהונן ובאמן הקדיש יכוין שהוא
 בנימטריא אידהנויה (שם ל"ג):

(כז) באמן יהא שמייה רבה יכוין שימחה וזכר עמלק ואז שמו וכסאו יתברך
 יהיה שלם וצריך לענות אמן יהא שמייה רבה בכל כחו ובנותו
 אמנם לא ירים קולו באופן שילעיגו עליו לקול צעקתו כי אפשר שיהיה לו
 עונש שנותן מקום להחטיא ועוד דמחזי כיוהרא או כחוכא. וירא שמים יצא
 ידי כולם שיעשה חכמה לאומרה בכח והקול יהיה בינוני (שם ל"ד):

יאמר

(פא)

שיח יצחק

כח) יאמר אחר כל תפלה עלינו לשבח מעומד כי עדינו גימטריא מעומד ולא יאמר אבל אנחנו כורעים ומשתחיים רק יפסיק אחר תיבות לא יושע. ויאמר ואנחנו משתחיים וכו' ומושב יקרו וכו' ולא ישנה והוא שבח נורא מאד מלא רזין עינין ועיקרו תקנו יהושע בן נון ושוב תקן אותו רבי יוחנן בן זכאי לאומרו אחר כל תפלה כמ"ש רבינו האי גאון (בתשובה כ"י) ורבינו הארי"ז צ"ל גלה סודו שהוא להמשיך אורות המקיפים (שם ל"ה):

כט) אח"כ בכל תפלה יאמר על כן נקוה לך ויכוין מהרה בתפארת עזך ס"ת כה"ת שם קדוש (שם ל"ה):

ל) מנהג טוב לומר אחר כל תפלה מזמור להוד ה' אורי וישעי ממי אירא וכו' ובפרט מר"ח אלול עד הושענא רבא (שם ל"ו):

מוסר לברכות

ובכרך זה. הוא שצריך האדם להזהר בברכותיו ולא יאכל דבר בלא ברכה שמדרך האוהב כשיתן לו האהוב איזה דבר מרוב חבתו הוא מחויב לו טובה הרבה כידוע ואפי' על דבר מעט ואם כן כיצד האדם יאכל וישתה בלא ברכה ואינו מחויב טובה להבורא יתברך בברכותיו והוי יודע שאמרו רז"ל גזול אביו ואמו ואמר וכו' הוא על הנהגה בלא ברכה שגזול לאביו שבשמים ואמו כ"י ואם כן כמה ירתע האדם והתחזמו רעד שגורם לגזול לאביו ואמו שבשמים והלא אפי' גזול חבירו שזה פרוטה אמרו רז"ל שצריך להוליכו לו עד מדי ואם כן כ"ש כשגזול להקב"ה ולכנסת ישראל שראוי לעשות הקונים לנפשו ולא יתעכב. האם מדרך האוהב לגנוב ולגזול מהאהוב הלא ודאי לא יעלה על הדעה שאדרכה הוא תמיד חפץ לעשות לו טובה. וכל שכן כשיסתכל האדם שע"י שיאכל בלי ברכה הוא גורם נזק להטלאכים הממונים על הפירות שבשארם מברך על הפרי הוא גורם הורדת השפע להשר הממונה על הפירות וע"י שלא בירך גירם לו נזק ואם כן הוא דומה למבזה עבדי המלך המכיאים לו מאכל מבית המלך. מה גם שידוע שיש הרבה ניצוצי קדושה ונשמות רשעים מגולגלים בדצמ"ח ורק בשביל תקון אלה הניצוצות והנשמות היצרך האדם לאכול ולשתות בעוה"ז שעל ידי אכילתו בברכה ובקדושה היא מברר ברורים מניצוצי הקדושה להוציאם מדומם לצומח ומצומח לחי ומחי למרבר כידוע. והאדם אם אכל ולא בירך הוא מחזיר אותם למקומם וכמה ראוי הוא לעונשים רבים. ומש"ל הניצוצות למלך שבאו נגבים ולקחו מאוצרותיו אכנים טובות ומרגליות והשליכום אל כאר מלא רפש ומיט. והמלך הביא פועלים והוציאום מהמיט ורחצים ונקום ונתנם למלך והמלך צנה לתתם לאהובו שיחזירם לאוצרותיו והאיש הזה אם יחזירם להשליכם להמיט כמה יהיה עונשו גדול והנמשל

והנמשל מובן שכמה צער ויגיעה יש עד שיצו הניצוצות מרצמ"ח מתוקנים כדי שיהיו ראויים לחזור לשורשן ע"י ברכת האדם והאדם ההוא הוא מחויר איתם לבור מיט מקום שהיו. כמה הוא ראוי לעונשים. ואם אינו מברך מלבד שאינו מברך. הוא גורם נזק לנפשו העלובה שהניצוץ ההוא אם הוא ניצוץ של רשע נכנס בו ומחמיאו ולזה תראה בחוש הראית שכמה פעמים האדם בתיך אכילתו תבא לו מחשבה רעה אשר לא עלתה על לבו וזה הוא מהניצוץ שהיה במאכל שלא נתקן. וכן יש בני אדם שאחר אכילתם יעשו איזה עבירה שלא עשו אותה מקדם וזה היא מחמת הניצוץ הנז' שלא נתקן. ראה והביטה כמה רעות גורם להניצוץ ולנפשו אוי לו. ודע ירירי הקורא שאם בירך בלא כונה ובלא דקדוק המלות מלבד שלא הועילו לו אלא אדרבה קלקל יותר זמן לבנים ומצא שחורים. אוי לו הלא תראה מש"כ בספר חסידים מעשה באדם אחד שמת לפני זמנו כמה שנים ונתנלה בחלום לאחד לאחר כמה שנים ושאל אותו איך אתה בעולם שאתה שם והשיבו שבכל יום ויום דנים אותו על שלא דקדק בכרכות. ומי ראה כזאת ומי שמע כאלה ולא יקרע את סגור לבבו ויקבל על עצמו לרקדק בכרכות ולכין בהם. ומעם חומר הברכות שלא בכונה הוא בראשו נגעו שאם אדם מדבר עם חברו הוא נותן דעתו להבין מה שמוציא מפיו וכ"ש אם מדבר עם שר או מלך תאחזמו רעד ומדבר דבריו בדקדוק נמרץ מוראתו מהמלך א"כ כ"ש שצריך האדם שמדבר עם מלך מלכי המלכים הקב"ה שצריך לברכו ביוע וחלילה שהרי כמו המדבר עמו לנוכח ברוך אתה:

ועוד שהברכות שאנחנו מברכים להשי"ת הם כמו מפתחות של אוצרות ומקורות עליונים להשפיע ברכה וחיים לעולמות העליונים והתחתונים ואם האדם מברך בכונה חוקה ולהוציא האותיות בשלימות ראוי הוא להמשיך השפע להעולמות ואם בלא כונה לא תיעיל הברכה להורדת השפע ואדרבה עתיד הוא ליהן דין וחשבון על זה כנראה שנשא שמו לשוא ח"ו לכן החי יתן אל לבו לזאת ות' יזכנו לתקן את המעוות ולברך את כל ברכותינו בכונה הראויה כ"ר:

עד כה עזרני ה' לכתוב מעניני התפלה.

אמר המעתיק בן עט"ר הרב החסיד המחבר ז"ל ראיתי ונתת אל לבי לסמך להקונטרס הזה שכולו אומר כבוד בעניני התפלה. את סדר התפלה שהנהיג עט"ר וצ"ת הרב מ"א וצוק"ל בבית הכנסת שיסדה בעודו בחיים חיותו להתפלל בה כהווייתו וכסדר הרב האר"י וצ"ל ויקרא לה בית הכנסת בית יעקב מטעם הכמוס שהיה לו לקרותה בשם זה. והן עוד כהיום מתפללים בה כסדר הזה מראש ועד סוף ויהי נועם ה' אלהינו עלינו כ"ר וזה לשונו:

סדר הנהגת תפלות כל השנה שר בית יעקב יכב"ץ

ערבית מתחילין להתפלל אחר שיעבור שלישי שעה מהמג'ריב חוץ מלולי שבתות וימים טובים שמתפללים אחר מאנ'ריב. ומוציא תעניות מתפללים אחר-ו' דקים מקריאת המג'ריב או מעט קודם אבל קודם קריאת המג'ריב כלל לא :

ומתחיל החון לשם יחוד וכו'. הרי אנחנו כאים להתפלל תפלת ערבית שהקן יעקב אבינו סבא קדישא לעשות נחת רוח ליוצרינו ולהקן את שירשן במקום עליון ויהי נועם ה' אלקינו וכו' ה' צבאות עמנו וכו' ה' צבאות אשרי וכו' ה' הישיעה וכו' וקדיש והוא רחום יכפר וכו' ואחר העמידה אומר קדיש התקבל מבלתי שום אמירת שום פסוק. ושיר המעלות. וקדיש ועלינו לשבח בקול רם כל הקהל יחד :

תפלת שחרית העקירה שעה אחת קודם יציאת השמש כרי שתבא העמידה ו' דקים קודם יציאת השמש או עם יציאת השמש והכל לפי מה שהוא חוץ :

מתחיל החון בקול רם פתיחת אליהו ואח"כ דברים אחרים. ואח"כ לובש מלית ותפלין ומהחיל אלקינו ואלקי אבותינו מלך על כל העולם וכו' אלקינו ואלקי אבותינו וזכרנו וכו'. ואחר העקירה אינו ושחט אותו ושום יה"ר רק יהחיל רבש"ע כפי הסדורים הראשונים :

ברוך שאמר והשירה קוראים אותם כל הקהל בקול רם. וכן מלות שיר ושכחה הלל וכו' עד קדושה ומלכות אומרים אותה כל הקהל בנגון ובקול רם. גם מתיבת אל ההודאות שבישתבח עד מלך אל ח-ו וכו' אומרים אותה בקול רם ובנגון :

גם כל היוצר אומר אותה החון בנעימה בנגון גם מתיבות כולם אהובים וכו' עד תיבת קדוש הוא אומרים אותם הקהל בקול רם ונגון גם מתיבות כי בנו בחרת עד סוף הברכה אומרים אותה הקהל בקול רם ונגון. גם תיבת ה' אלהיכם אמת אומר אותה החון בלחש ואח"כ חוזר ומנבית קולו פעם ב' ואומר ה' אלהיכם אמת ובהוראת פ"ה. גם תיבות על זאת שבחו אהובים וכו' עד עזר דלים אומרים הקהל בקול רם ובנגון :

ברכת כהנים כשיש שני כהנים קרא כהנים האיש הסמוך לש"ץ ולא הש"ץ ומקרים יברכך בין ליחיד כהן בין לרבים כהנים :

אחר החזרה ודוי ואל ארך אפים וכו' ואין אומרים מה נאמר לפניך. וגם אחר הי"ג מדות תכף יאמר הנפילת אפים ואין אומרים אחר הי"ג מדות רחים וחנן וכו' ולא שום פסוק רק הנפילת אפים וכיום ב' וה' אחר אמירת אבינו מלכנו אומרים אנשי אמינה וי"ג מדות תמהנו וי"ג מדות ואלקינו ואלקי אבותינו. ומה נאמר לפניך וי"ג מדות והוא רחום וכו' ואין אומרים בין נ"א לאבינו מלכנו תחנונים המסודרים בסדר כ"א הכף אחר נפילת אפים אבינו מלכנו :

מחזירין הס"ת קריאת וכא לציון באופן שאומרים תחלת קדיש התקבל בעזר ההיכל פתוח. גם אומרים היום יום פלוני השיר שהיו אומרים הליום על הדוכן.

ואחר מזמור היום אפרים הושיענו ואפי' ביום ששי לשב"ק. וקוראים העלינו לשבח בקול רם
ואחר עלינו לשבח אומרים והיה אם שמוע תשמע וכו' עד כי אני ה' רופאיך :
מנחה מתחילין אחר שעה אחד עשר ושליש ומתחיל החזן פתיחת אליהו ואח"כ לשם יחוד
וכו' הרי אנחנו מקבלים עלינו אלהיתו יתברך ויראתו ואהבתו והנה אנחנו עבדים
להש"ת הרחמן יזכנו לעבדו בלבב שלם ולעסוק בתורה לשמה ובמצות וגמילות חסדים והיו
כל מעשיו לשם שמים והרי אנחנו מקבלים עלינו מצות ואהבת לרעך כמוך ומצות עשה
של ה' ומ"ע של צדקה והרי אנחנו באים להתפלל חפלת מנחה שתקן יצחק עקידה
לעשות נחת רוח ליוצרנו ולתקן את שורשה במקום עליון והרי נועם וכו'. ומפרישים ג'
פרומות מעומר ומתחיל פרשת העקידה ואחר סיום פרשת העקידה אומר פסוק ושחט אותו
וכו' ומתחיל למנחה על הנתיב וכו' ואם יארע שגמר החזרה קודם המג'ריב בה' דקים אין
אומרים נפילת אפים. ואם יארע שגמר החזרה עם קריאת המג'ריב אין אומרים י"ג מדות
וקצת טהקהל לובשים במנחה ציצית ותפלין או דשמושא ובה או דר"ת. ואחר מנחה קורא
אחר מהם בספר מוסר עד שעת ערבית :

ערב שבת קדש כבוקר אחר תפלה עושים התרות כסדר הנז' בצפורן שמיר בלתי שנוי.
ומנחה עש"ק כסדר הנז' ומוסיפים בנוסח לשם יחוד הרי אנחנו מתפללים מנחה
עש"ק שתקן וכו' ומתחילין קבלה שבת רביע שעה קודם קריאת המג'ריב. ואומר לשם יחוד
וכו' בואו ונצא לקראת שבת מלכתא לחקל תפוחין קדישין ויוצאים הקהל חוץ לבית הכנסת
ומחזירים פניהם כנגד מערב ומתחיל החזן מזמור לדוד הבו לה' וכו' וכשימים המזמור אומר
בואי כלה בקול רם על צד ימין. וישוב ויאמר בואי כלה בצד שמאל. ואומר בואי כלה בלחש
ופניו לאמצע כלפי מערב ומשלים בקול רם שבת מלכתא ואומרים מזמור שיר ליום השבת
ואח"כ נכנסים בבית הכנסת ומבימים באורות הנרות שכבהכ"ג וחוזרים ואומרים מזמור לדוד
להקוף את התיבה ומדקדקים שיגמור מזמור זה בהקפה אחת. ועומר החזן כלפי התיבה ואומר
ג' פעמים בואי כלה כסדר הנז' ומקוף הקפה שנית להתיבה ואומר מזמור שיר ליום השבת
ומדקדקים לגמור הקפה אחת עם תשלום המזמור וההקפה היא רק בציצית שיהיה לובשו
קודם עמידת תפלת המנחה. ואם יארע שלא לבשו קודם לובשים מלית בלא ברכה ומקפיים :

ערבית דשבת קדש אומר אחר גמר מזמור שיר ליום השבת דהקפה. לשם יחוד וכו'
כנדפס בסדורים והיי נועם ה' עלינו ועונים הקהל והחזן בקול רם שועתנו קבל
ושמע וכו' ואומר קדיש כדניו ושאר התפלה ואחר עלינו לשבח אין אומרים דבר :
שחרית של שבת יתחיל פתיחת אליהו ודברים אחרים שעה אחת ורביע קודם יציאת
השמש. ובס"ת אין מוסיפים יותר מו' עולים בשום אופן ואחר הפטרה מברך הקהל
ואשרי יושבי ובני' תהלה לדוד וכו' וכאשר גמר תהלה לדוד אומר החזן ימליך ה' לעולם
וכו' ומשיבים הקהל פעמים ומחזירין הס"ת ואומרים מזמור לדוד הבו וכו' ואין אומרים ברוך
שתתן מנוחה וכו' ואח"כ אומר שובה למעונך וכו' וקדיש ומוסף ואחר חזרת מוסף קדיש
התקבל

שיח יצחק

תתקבל ומתחיל אין כאלהינו וכו' ולא עוד ואין אומרים כל ישראל וכו' ולא דבר אחר :
מנחה שבה אומרים לשם יחוד של מנחה רק שמוסיף מנחה של שב"ק ואחר קדיש וכו'
לציון ילבוש החזן המלית ופותחין ההיכל ואומר ואני תפילתי פעמים בקול רם וכונה
גדולה ואומרים ברוך שמייה וכו'. ובעמידה אומרים וינחו כו' ולא וינחו כס :
ערבית מש"ק מתחילין אחר מגריב לומר איזה שירים לנגן וכפרט ירך תנחני בסוף עד
אחר מגריב בשליש שעה או חצי שעה. ואומר בנוסח לשם יחוד ערבית של
מוצאי שב"ק וכו' וההכרלה אומרים אותה אחר עלינו לשבח :
ערבית ר"ח כסדר שאר הימים ורק בלשם יחוד אומר ערבית של ר"ח ואין אומרים
ברכי נפשי בלילה :

שחרית של ר"ח כסדר שאר הימים רק בדברים אחרים יזכיר את ר"ח והלל וכו' ככתוב
והלל קורים אותו בניגון מעט ואחר ההלל פסיק ואברהם זקן ג"פ ואומר קדיש
תתקבל ובהוצאת הס"ת אומרים היה"ר הנרפס בסרורים. חוץ מאם הל בשב"ק שאין אומרים
אותו. ואחר קריאת קדושה דסדרא אומרים בית יעקב ומומור היום בלא הזכרת שהיו הלויים
אומרים אלא יאמר היום כך לשב"ק ומתחיל המומור ואומר הושיענו וכו' ומחזירין הס"ת
ואח"כ אומרים או ישיר ישראל וכו' עלי באר וכו' ואומר קדיש ומתפללים מוסף ואחר
החזרה קדיש תתקבל וברכי נפשי וכו' וקדיש יהא שלמא רבא קוה וכו' כסדר. ואם הל
בשב"ק אין אומרים לא יה"ר ולא פסוק או ישיר :

ר"ח ניסן

אחר מוסף אומרים פרשת הנשיא ובנביא יחזקאל ומומור שיר למעלות המסודר בספר
שבויות החמדה ואין אומרים הוה"ר. ואומרים היה"ר של הנשיא. וגם היה"ר של עלוי
הנשמות וכל הי"ג ימים כסדר הנז' חוץ מיום שב"ק שאין אומרים היה"ר של הנשיא רק
עד חציו שתהיה חשובה וכו'. והיה"ר של הנשמות אין אומרים. ואומרים קדיש יהא
שלמא רבא. ונותרים שביום ר"ח לצאת לשדה לברך ברכת האילנות ואם הל ר"ח ניסן ביום
שב"ק יוצאים ביום א' :

סדר ברכת האילנות. אומרים לשם יחוד שנתחלת דברים אחרים. היינו קבלת האלהות. ולירא
את ה'. ואהבת לרעך ומצות עשה של צדקה. ומצות עשה של ה"ה כמ"ש והנית
בו יומם ולילה והרי אנחנו לומדים תורה לשמה והרי אנחנו כאים לברך ברכת האילנות
והמצות הנלוות עמהם והכלולות בהם וכו' כמו נוסח דברים אחרים ואח"כ טפרישים
צדקה ואומרים פתיחת אליהו ומברכים ברכת האילנות ואח"כ אומרים היה"ר של עלוי הנשמות
הנז' אחר פרשת הנשיאים :

ערב פסח בכוקר אומרים מומור לתורה בומרות. ואחר מנחה אומרים סדר קרבן פסח כנו'
כספר שבויות החמדה :

ערבית פסח אומרים לשם יחוד הרינו מהפללים הפלה ערבית של פסח. ואומרים מומר הודו לה' כי טוב חצי פסוק החון ומשלמים אותו הקהל וכן ככל פסוק ופסוק החון קורא והקהל עונים וקריש ברכו ואם חל פסח בשב"ק אומרים קבלת שבת בתחילה ואח"כ לשם יהוד והמומור וההלל אחר עמידה כסדר המומר ולא יאמר קריש בין העמידה להלל. ואם חל ליל שב"ק אומרים קודם הלל ויכולו וברכת מעין שבע ואח"כ ההלל :

בשחרית יום טוב אין אומרים מומר החג בתוך המזמורים. גם אחר ברוך שאמר אומר מומר שיר ליום השבת אף אם חל יו"ט בחול ובהלל יקראו כסדר הנו' ובהוצאת ס"ת אין אומרים יה"ר רק ברוך שמה וכו' ואין עולין יותר מחמשה עולים :

מנחת יו"ט אחר קריש התקבל אומרים הודו לה' ר"ל מומר היום :

ברכת העומר אחר גמר עלינו לשבח וכן בשאר הימים ואומר לשם יחוד הרי אנחנו כאים לקיים מצות ספירת העומר לעשות נח"ר ולתקן את שרשה במקום עליון ויה"ר מלפניך שאל יעבכ שום חפא ועון ואשמה את ספירתנו זאת ותהיה חשיבה ומרוצה לפניך הפלתנו זאת להעלות על ידיהם כל ניצוצי הקדושה שנתפורו על ידינו חיל בלע וכו'. ותצדפם עם שאר ספירת של בניך היודעים והמכוונים כל הכונות הראויות לכיון ומעכשיו אנחנו מכוונים בכל לדעת רשב"י ורבי אלעזר בנו ולדעה יוהם בן עזווהו הקדושים והרי אנחנו סימכים עליהם בכל מכל כל ויהי נועם ה' וכו' ומתחילין לברך הקהל ואין אומרים הפסוקים שנתגים לומר קודם הכרחה. ואחר הספירה של החון יאמרו הרחמן הוא יחזיר עבודת כה"מ וכו' ולמנצח בנגינות וכו' ואנא בכח וכו' :

ליל א' לעומר אומרים משנה של סדר העומר בלא פסוקים ואומר יה"ר בנו' בשכיות החמדה וקריש :

בסיום כל שבוע מהעומר אחר הספירה אומרים היה"ר שהובא בכף אחת חוץ מאם חל יום השבוע בשבת שאין אומרים היה"ר :

בכל יום קודם אשרי שאחר העמידה אומרים היום כך וכך לעומר :

חול המועד של פסח וסכות כסדר החול ממש ובמקום למנצח בנגינות שאחר ה' מלך וקודם ברוך שאמר אומרים מומר השמים מספרים וכו' ואומרים אחר כ"ש מומר לתודה. ואחר קדושה דסדרא אומרים בית יעקב ומומור היום כיום ר"ח והושיענו ומחזירין הס"ת ומתפללים מוסף כמו בסדר. ויום א' דתיה"מ של פסח אחר מוסף אומרים פ' העומר וסדר קרבן העומר :

ליל שביעי של פסח קמים באשמורת לומר עשרה שירות דוקא והשירה אומרים אותה מעומר :

ליל ל"ג אחר ערבית מדליקין נרות לאבותינו הקדושים ולאדם הראשון ולרשב"י וחביריו (אמר הכותב ואחר פמירת עמ"ך הרב החסיד מ"א זצ"ל גדליק גם לעלוי נשמתו יען שהוא המוסד הבהכ"נ וסדריו) ואח"כ מתלקים אר"ו ואומרים קריש. ואומרים פומנים ואומרים קריש :

שִׁיחַ יִצְחָק

יוֹם ל"ד לעומר אין אומרים בו ודווי לפי שבעה"ק חברון תו"ב יש להם יום הנם :

יוֹם שבועות כסדר כל המועדים ואין קורים כהוצאת ס"ת לא יה"ר ולא הכתובה רק בריך שמה אמנם בצהרים מתקבצים היחידים וקורים תהלים כולו יען שבו נפטר דוד המע"ה :

יוֹם מו"ב בתמוז יה"ל אחר התפלה אומרים ודווי ונפילה אפים כנהיג כל יום בלי שום שנוי ואח"כ וארץ שפל רומי וכו' עד השיבנו אליך ונישובה ואח"כ שעה נאסר וכו' ואח"כ קינת אלקי עונותינו וכו' ואל מלך וי"ג מדות ואנשי אמינה וכו' וי"ג מדות ותמהנו וי"ג מדות וכשחטאו ישראל במדבר וכו' דניאל איש חמדות וכו' אלקינו ואלקי אבותינו וכו' ואח"כ עזרא הסופר וכו' ואח"כ מה נאמר וכו' והוא רחום וכו' בלא וי"ג מדות שאין אומרים וי"ג מדות יותר מד' פעמים ואח"כ סדר התפלה כמו שאר הימים בלא שנוי ואין אומרים מזמור באו ניום וכו' :

יוֹם כ"ט תמוז יום הנם בעה"ק חברון תו"ב. ובשב"ק שקודם חדש אב מברכים החדש ככל ראש חדשים ואין משנים כלל :

ליל מ"ב מתחילין קודם ערבית על נהרות בכל יקנה אוי כי ירד אש וכו' ואח"כ האוינו השמים וכו' ואח"כ לשם יחוד התפלה ערבית. ואם חל כמוש"ק מתחיל האוינו רוקא ותפלה ערבית ואחר העמידה או' חצי קדיש. ובמ"ש אימר ויהי נועם וברכת מאירי האש. ובחול מתחיל למי אבכה ומגלת איכה החון קורא אותה בקול רם והקהל בלחש כדי שישמעו הנשים ואח"כ קינת בליל זה יבכיון. וקינת מידי שנה. ואח"כ זכור ה' ליהודה. ואח"כ אז בחטאינו חרב מקדש ואח"כ מכבים הנרות ואומרים מספר השנים של הגלות ואח"כ בעודם בחשך אומרים קינת על היכלי. אבכה וכו' בורא עד אנא וכו' שימי רעיה בעצובן וכו' ומדליקין הנרות ואומרים ואתה קדוש וקדיש תתקבל ושיר למעלות אשא עיני וקדיש ועלינו לשבח וכו' ואין אומרים בלילה קדיש לחרתא עלמא :

יוֹם מ"ב מתחילין התפלה בטלית ותפלין כשאר הימים בלתי שום שנוי ובחזרה אומרים ברכה כהנים ואחר החזרה פושטים תפלין וציצית ומתחילים לומר. וארץ שפל רומי וכו' ירדתי להתתוות וכו' בחדש החמשי וכו' דוק וחוג וכו' שכינה צועקת וכו' בת ציון וכו' דוממו שרפים וכו' בחדש החמשי וכו' אך זה היום וכו' מזמור לאסף וכו' עד מתי וכו' איכה צאן ההריגה וכו' שאי קינה וכו' גרושים טבית וכו' איך נוי שוודר וכו' אלי עדתי והלילי וכו' יום אכפי הכבדתי וכו' בת עמי וכו' איך נוי חמאתי וכו' אבכה ועל שודר וכו' יאודה וישראל וכו' שומרון קול התן וכו' אלה אוברה וכו' אללי לי אללי על רוע מעללי וכו' ואח"כ פסוק הנותן בים דרך וכו' שבסוף קינת המתחלת ספר אמרי שפר וקדיש לחרתא עלמא ופותחים ההיכל ואומרים הקינות כולם שכתובים בספרים של עת פתיחת ההיכל והפרשה אומרים אותה בניגון הפרשה. ואחר ההפטרות אומרים אשרי וקודם קריאת ובא לציון וכו' מלבישין הס"ת ומניחים בו הרמנים ואומרים ובא לציון ומחזורין הס"ת (המניה. וקורין על נהרות בכל בהולכה ס"ת) וקדיש התקבל ובית יעקב עד סוף עלינו לשבח בלתי שום שנוי משאר הימים ואחר

ואחר עלינו לשבח על נהרות בבל ואיכה כסדר הלילה ואיוב ובכל קינה שיש בסופה הנחומין
מדלגין התנחומין :

סדר המנחה למ"ב כמו שמסודר בסדרים בלי שנוי ואחר ערבית טועמים איזה דבר המביאים
להם מכים כהכ"ג או איזה נדיב ואח"כ מברכים ברכת הלבנה :

יום י"א אב הוא יום הנס של עיר מולדתי בגדאד. ויום י"מ אב עושים התרות כסדר הסדרים
ועיין קמח סולת וכן בכ"ט אב :

סדר הסליחות לחדש אלול בתחילה אומר הש"ץ תקון חצות ואח"כ אומר הש"ץ לשם יחוד
וכו' הרי אנחנו מקבלים עלינו אלהותו ותכרך ויראתו ואהבתו והנה אנחנו עבדים
להש"ת הרחמן הוא יזכנו לעברו בלכב שלם ולעסוק בתורה לשמה ובמצות וגמילות חסדים ויהיו
כל מעשינו לשם שמים והרי אנחנו מכוונים לקיים מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך והרינו
מכוונים לקיים מצות עשה של השוכה כמ"ש ושבת ער ה' אלהיך והרי אנחנו מתחמטים על
כל מה שחמאנו ושעונו ושפשענו במחשבה ודבור ומעשה והרי אנחנו מכוונים לקיים מצות עשה
של ודוי כמ"ש והתודו את חמאתם והרי אנחנו מתודים על סדר א"ב כ"ב אותיות תורתך
הק' לתקן מה שפגמנו בהם והרי אנחנו אומרים סליחות שתקנו לנו רבותינו ז"ל הראשונים
לעשות נחת רוח ליוצרנו ולתקן את שורשה במקום עליון ויהי נועם ה' אלהינו וכו' ומתחיל :

אשרי יושבי ביתך וכו' ואין אומרים שאר מומרים ולא קמתי באשמורת וכו' ואחר אשרי בבית אל
יכב"ץ אין אומרים קדיש אכן בבית יעקב יכב"ץ אומרים חצי קדיש ואח"כ מתחילין
לך ה' הצדקה. ולפעמים שקודם לך ה' הצדקה אומרים בקשת בן אדם מה לך נרדם וכו'
ואח"כ אומרים שבט יהודה ברוחך וכו' ולפעמים כשאין שהיה מדלגים אותו ומתחילין אל מלך
וי"ג מרות ואין אומרים שום פסוק אחר כל י"ג מרות ולא פסוק ויאמר אני אעביר וכו' רק
מתחילין רחמנא וסדר הצדיקים הוא אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד פנחס ושלמה
(וכן כלל מסור בדרך כל פעם בכל מקום שזוכרים זה הוא סדרם ואין לשנות) וי"ג מרות בלא
שום קדימה לו לא אל מלך ולא אל ארץ אפים. ואח"כ אנשי אמינה ואח"כ אל מלך וי"ג מרות
ותמהנו מרעות ואל מלך וי"ג מרות ואלהינו ואלהי אבותינו אל תעש וכו' ופסוק אנחנו בושנו
וודוי. ואין אומרים רבש"ע אתורה וכו' ואחר הודוי אומרים אשמנו מכל עם וכו' לעינינו עשקו
וכו' ואח"כ לה' אלקינו הרחמים והסליחות וכו' עד מיוחד באהיה אשר אהיה ואח"כ אחר אלקיני
וכו' ולפעמים מדלגים אותו ומתחילין לקרוא שמך ואומרים אח"כ אלהינו שבשמים וכו' עד
הבט לברית וכו' ואח"כ ענינו אבינו וכו' ע"ם א"ב בנינו ואח"כ ענינו אלהי אברהם ואח"כ יצחק
ואח"כ אביר יעקב ואח"כ מגן דוד. העונה בעת רצון העונה בעת צרה העונה בעת רחמים אלהי
המרכבה ענינו רחום והנון ואין אומרים ענינו אחרים ואח"כ רחום והנון הטאני וכו' ואח"כ אל
רחום שמך וכו' וכעש"ת אומרים ה' הננו והקימנו וכו' נגד ז' מרות דוקא והשאר מדלגין ואח"כ
ה' עשה למען שמך על דרך הנו' כרחמנא ועשה למען שמך עשה למען אמתך וכו' אומרים
אותה כנגון כסדר עד תהלתנו אתה ואין אומרים עשה למען מלאכך וכו' ואח"כ אומרים דעני לעני

שִׁיחַ יִצְחָק

ענינו עד דעני לאברהם ומתחילין רחמנא ענינו רחמנא שויב וכו' ואח"כ זכרון לפניך בשחק וכו' ולפעמים אומרים אם אפס כולו ואל מלך וי"ג מדות וכבית אל יכב"ץ אין אומרים זכרון וכו' ולא י"ג מדות ולא ידעתי מעמם שאם בעבור שאין להוסיף על ד' פעמים י"ג מדות אפשר דשאני הסליחות שהיא בכללות שכן יש בה י"ג אלפי ביתות וכיון שלא ידעתי מעמם אין לשנות מן מנהג העולם ואח"כ מתחיל מומר לדוד אליך וכו' בלא שום פסוק קודם. אח"כ אהאנו לחלות פניך ולפעמים מדלגין אותו. אח"כ מהנא דבשמיא לך מהחנני וכו' ואח"כ מתרצה ברחמים וכו' אח"כ רחמים פשוטים כקשנו ממך וכו' ואח"כ חיים טובים בקשנו ממך ואח"כ בקשת אליך ה' נשאתי וכו' אית יקרא החון ואת הקהל עד גמירא ואח"כ אבינו מלכנו כנוסח שבהפלה בלא שנוי כלל ולפעמים אומרים שומר ישראל וקדיש תתקבל ואח"כ שיר המעלות ממעמקים ואומר קדיש יהא שלמא רבא אדם אחר. וכבית אל יכב"ץ אומרים שיר המעלות קודם קדיש תתקבל ואין אומרים קדיש אחר :

יום כ"ה אלול הש"ץ אחר שחרית אומר פרשה מפרשיות מעשה בראשית דבר יום ביומו על הסדר היינו יום כ"ה טבראשית וכו' ביום כ"ו ליום שני וכו' בקול רם וערב ר"ה אומרים ההרות באשמורת אחר סליחות. ועיין מנהגי בית אל אות ס"ו שאחר מנחה אומרים מודים אנחנו וכו' ואני לא הנהגתי איתו בבית יעקב יכב"ץ שלפי דעתו לא טוב הוא :

ערבית דר"ה אם חל בשב"ק אומרים בתחלה קבלת שבת כמו שאר שבתות בלא שנוי ואח"כ אומרים רבש"ע עפר אנחנו וכו' הכתובים בסדורים ואח"כ לשם יחוד וכו' הרי אנחנו מהפללים תפלת ערבית של יום הזכרון (ואם הוא שבת) (שבת ויום הזכרון) שתקן יעקב אבינו סכא קדישא וכו' אחות קמנה וכו' והמומר ואח"כ סדר התפלה ככתוב בסדור :

שחרית ראש השנה מתחיל הזמירות עד העמידה כמו שאר שבתות השנה בלא שנוי כלל ואומר מומר ממעמקים אחר ישתבח קודם קדיש ברכו ואחר החזרה אומרים אבינו מלכנו חוץ מאם חל בשבת שאין אומרים אבינו מלכנו כלל ומש"כ בשח"ב שמורי לא רצה שיאמרו בשבת וכו' הפונה אפי' למי שנוהג לאמרם לא רצה שיאמרו עניני חטא וכו' אמנם הוא אפשר שלא היה אומר כלל וכל דבר שחוא ספק שב ואל תעשה עדיף :

ובשעת הוצאת ס"ת אומרים בריך שמיא וכו' ופסוק לעולם ה' י"ב פעמים ויה"ר הנני משם רבינו הרש"ש זיע"א אמנם היה"ר שבסדורים אין אומרים. גם בבית אל יכב"ץ אומרים י"ג מדות ואני לא נהגתי לומר ואפי' שהזכירה בשח"ב דאתיא זכירה דיש מי שפקפק בזה מעמם שאין אומרים י"ג מדות ביו"ט וגם אתיא זכירה בחמדת ישראל של מזהר"ו ו"ל שפקפק בזה ואמר כמדומה לי שכתב כן בתחלת למודו ולכן לא הנהגתי לאומר ואין מעלין יותר מחיוב היום :

סדר התקיעות קודם התקיעות בין ביום א' בין ביום ב' דורשים כמו חצי שעה ואפי' חל בשב"ק ואומרים קדיש של הדרשה. וביום א' אם חל בשב"ק אומרים פ' העקידה ופסוק ושחט אותו וכו' ורבש"ע עד והארץ אוכזר ומומר מ"ו פ"א ואח"כ היה"ר שתקן רבינו הרש"ש זיע"א

זיע"א הכתובה בסדרים שלו. ואם הוא כחול אומרים פרשת העקידה כנו' ואח"כ פומין ה' בקול שופר וכו' ואח"כ מזמור ט"ז ו' פעמים פעם הש"ץ ופעם הצבור ובין הכל יהיה שבעה פעמים ואח"כ הפסוקים שבסדר ולשם יחד כמו הסדרים וכן הוא ביום-ב' ודוקא שיש הפרש שביום ב' במקום פרשת העקידה אומרים עת שערי רצון וכו' ונוהגים לפסוק מעמ בין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת להרהר בחשובה ולפשפש כל אחד ואחד במעשיו ואחר התקיעות אומרים כל כלי וכו' כמו שכתוב בסדרים ואשרי יושני ביתך ופסוק ימלך ב' פעמים ומזמור לרוד כמו חזרת הס"ה של יום שב"ק בלא שנוי:

מוסף דר"ה

ברחש בין ברכה לברכה תוקעים עשרה קולות ואין מקיין לתוקע ואין מפסיקין בין לחש לחזרה כי אם בפסוק אחילה לאל דוקא. ובחזרה תוקעים בין ברכה לברכה עשרה קולות ובקדיש התקבל קודם תענו ותערתו עשרה קולות ואחר הקדיש אין כאלהינו וכו' ואין אומרים כל ישראל ואחר תנא דבי אליהו וכו' אומרים לרוד מזמור ותפלה הסדרה בכף אחת וקדיש על ישראל ואחר חזרת הקהל ברוך ה' המבורך קודם אמירת עלינו לשבח תוקעים תרועה גדולה ואחר התרועה גדולה מתחילין עלינו לשבח הש"ץ וכל הקהל כננו:

מנחה כמו שהוא בסדרים ואם חל בשבת אומרים בהוצאת ס"ת ואני הפלתי וברוך שמיה כמו שאר שבתות ובעמידה אומרים אב הרחמים ואחר קדיש התקבל אומרים מזמור ר"ה הרנינו וכו' ואין אומרים צו"ץ אם חל בשבת:

סדר ותשליך כמו שכתוב בסדרים ואם חל בשב"ק אין אני נוהג לאומרם וכמו שכתב הרב חיד"א ז"ל ביוסף אומץ יעו"ש ומאותו מעם עצמו אין לעשות ביום ב' כמו שכתב הרמ"ז ז"ל וכן כתב הרב חיד"א ז"ל בברכ"י משם גורו האר"י ז"ל דלא שייכא כי אם ביום א' ועוד דכיון שלא נמצא בפירוש בדברי האר"י ז"ל כל כי האי גוונא שב ואל תעשה עדיף והכי מסתבר שאם שייכא ביום ב' למה אין עושים אותה בכל שנה ושנה בשני הימים כמו התקיעות וכיוצא שזה בפ' וזה בחו' ודוק ובמקום אחר הארכתו. ועיין מנהגי בית אל סי' ע"ו שנוהגים לאומרה ולהיות שאין הדבר ברור שהיה המנהג כן בזמן רבינו הרש"ש זיע"א לכן ממקומי לא אוזו ועיין בס' מועד לכל חי:

צום גדליה כמו שאר הימים ואחר החזרה אבינו מלכנו וודוי ונפילת אפים ואבינו מלכנו כמו שאר הימים בלא תוספת ואומר קינה אחת. ויקים דם עכרך וכו' אין לאומרו וכו' כמועד לכל חי ואח"כ י"ג מדות ואנשי אמונה וכו' וכמו י"ז בתמוז יעו"ש וגם מזמור שכתוב בסדרים לומר ביום צום גדליה אין לאומרם:

שבת השיבה כמו שאר שבתות בלא שנוי ואין אומרים אבינו מלכנו. גם קודם הוצאה ס"ת מוכרים

יציח יצחק

מוכרים המצות של ליל כפור שלא יתעכבו כליל כפור בסכירה. ומכרים ברכת הלכנה קודם כפור:

ערב יוה"כ אחר הסליחות עושים התרות ואומרים מזמור לתורה בזמירות גם איניו מלכנו אומרים אפי' חל יוה"כ בחול ומחסרים ממנו הזכרת חמא כמו יום ר"ה:

מנחת ערב יוה"כ על חמא בסדר אלפא ביתא ותשר"ק וכן בכל פעם ביום הכפורים ועיין בני יששכר שרמו את חמאתם אלף בית השר"ק יעו"ש ומזמור שקודם עלינו לשבח למנצח כמו בשאר הימים ולא כמ"ש בסדרים:

ליך כפור מכרים על הציצית מבעוד יום ואין חוששים לסכרת מועד כל חי כיון שכתב רבינו הא"י ז"ל לברך ואומרים בקשה לה' עניים שסדר הרד"ף ז"ל ואח"כ לך אלי השוקתי ומוציאים שבעה ספרי תורות ואומרים כל נדרי וכו' ג"פ ככל פעם אומר אותה אחר מגדולי הקהל הנמצאים בכפר כף נחה ואומר הש"ץ ועונים הקהל שבעה פעמים אור זרוע לצדיק ומכרך הש"ץ שהחיינו ואח"כ אומרים לשון הוזהר הנדפס דוקא ומסבכים בס"ת ואז מכרך הש"ץ לקניי המצות ולקהל ומחזירין ס"ת ואומר הש"ץ רבנו של עולם עפר אנחנו וכו' ואומר ליקבה"ו הרי אנחנו באים לקיים מצות ק"ש דערבית ומצות תפלת ערבית של יום הכפורים שתקן יעקב איניו סבא קדישא וכו' כנו' בערבית ואין אומרים פסוק והוא רחום. ואם חל יוה"כ בשבת אחר יה"ר של ה' עניים עושים קבלת שבת כשאר שבתות ואח"כ לך אלי וכו' כסדר הנז' ואומר קדיש וברכו עד סוף העמידה כסדר הסדרים ואחר העמידה חצי קדיש ואם חל בשב"ק אומרים ויכולו וברכת מעין שבע וחצי קדיש ומתחיל פתיחה אנה בקראינו לקול שוענו וכו' ובסיום יאמר ה' שמעה ה' סלחה וכו' השיבנו וכו' אל מלך יושב וכו' ואין אומרים הפסוקים והתחנות הכתובים בסדרים ומתחיל הסליחות כמו בסליחות שאין מיסיפים שום פסוק בי"ג מדות ואחר הודוי הכף מתחיל מה נאמר לפניך וכו' ואין אומרים אשמנו מכל עם וכו' וכן אין אומרים רבש"ע אתורה וכו' וסדר על חמא אבג"ד ותשר"ק ואח"כ אדיר ונאור וכו' וקדיש תתקבל עם נ' שערי דוקא בלא תוספת ואח"כ ד' מזמורים של תהלים אשרי וכו' בלא פסוקים אחרים ולא כונות ולא יה"ר הנדפס בסדר. רק הד' מזמורים דוקא ואח"כ לדוד מזמור ותפלת הפרנסה בנוסף כף אחת ועלינו לשבח וכו'. ואח"כ לומדים תהלים כולו עם בקשות שבעה כורתי ברית בלהי סליחות. ואין אומרים תקון לאה ובאשמורת אומרים כתר מלכות שתקן הרב"ז דוקא ולא אחר:

תפלת שחרית ליוה"כ מתחיל פתיחה אליותו ודברים אחרים והזמירות כסדר שב"ק מטש ואומר מזמור שיר ליום השבת אפי' חל בחול ומזמור ממעמקים קראתיך וכו' קודם ברכו והשאר כמו בשאר שבתות ואחר העמידה מתחיל החזרה ה' שפתי וכו' ואומר ג' ראשונות עד הקדושה כמו שאר הימים ואין אומרים ובכן נקדישך או פתיחה אחרת ואחר אלקינו ואלקי אבותינו מחול לעינותנו וכו' אומרים או"א אל תעש עמנו כלה וודוי ומה נאמר לפניך וכו' אבל השאר וודוי רבינו נסים ואשמנו מכל עם וכו' אין אומרים אותם וגומרים החזרה כמו שמשפיר ואומר איניו מלכנו וכו' אפי' חל בשבת לפי שתקת רבי עקיבה הוא והוא נהרג ביום הכפורים אפשר

אפשר שיעלה וזרנו למוכה לנקום נקמתו בקרוב. וסדר הסליחות מתחיל למענך וכו' וגומר כפי הסדר המסודר רק שבי"ג מדות אין אומרים שום פסוק ולא קודם רחמנא. ומוציאים ס"ת ואומרים בריך שמייה וכו' וגם י"ב פעמים לעולם ה' והיה"ר שתקן הרש"ש זיע"א כנו' ביום ד"ה וגם יה"ר שהקן רב חיד"א ז"ל הנרפסה בסדורים החדשים ואין אומרים י"ג מדות ולא שאר יה"ר ומנהגנו לדרוש קידם קריאת התורה חצי שעה ואומר קדיש ודעולין ששה בתורה ואם חל בשבת שבעה בלא הוספת כלל :

אחר קריאת ס"ת בסדר שאר שבתות ואחר לחש המוסף מתחיל הש"ץ אחילה לאל וכו' עד המלך הקדוש כמו כל יום ר"ה בלא שום שנוי ותיוספת ואחר עלינו לשבח אומר היה עם פיני וכו' עד וריחמתי את אשר ארחם ואין אומרים ארוממך חוקי וכו' ולא אערך וכו' כי אם אחר היה עם פיני וכו' וריחמתי את אשר ארחם יתחיל אתה כוננת וכו' ונתנים לומר סדר העבודה של מוהר"ף ז"ל ואח"כ אומר ובכן כמו ששמעת תפלת כהן גדול וכו' עד ורחמתי את אשר ארחם ואח"כ יאמר ובכן היה לאין מחסר כל עין וכו' עד ועניו נפשנו ההיה סליחתנו ואומר אח"כ ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו יה"ר מלפנך ה' או"א אבותינו שתהיה חשיבה ופרוצה לפניך סדר עבודה היום שקרינו לפניך כאלו הקרבנו היום קרבנות חובותינו לפניך ונאמר וזאת התורה לעולה וכו' ונתת לנו ה' אלהינו את יום הכפרים וכו' עד ונשלמה פרים שפתינו או"א אבותינו מחול לעונותינו וכו' ואין אומרים ועתה ה' אלהינו חרב מקדש ולא שמש הר ציון וכו' וגם אין אומרים או"א אבותינו תאיר אורנו וכו' ואומרים אל תעש עמנו כלה וכו' וורוי ומה נאמר לפניך וכו' ואין אומרים ודוי רב שם טוב ולא אשמנו מכל עם וכו' וגומרים המוסף בסדר מוסף ר"ה ואחר מוסף חצי קדיש ומתחיל ישראל עבדיך עד ורקיקים אח"כ ה' שמעה ה' סלתה וכו' השיבנו וכו' ואל מלך יושב וכו' וסדר הסליחות כמו הסדור ואין אומרים שום פסוק ולא מי אל כמוך כי אם אחר הי"ג מדות אומר פסוק אחד מאנא בכח ואח"כ קדיש התקבל עם חטשים שערים דוקא ואומר אין כאלהינו וכו' ופסום הקמורת ולדור מוטור והפלה על הפרנסה הכתובה בכף אחת ועלינו לשבח בנינו כהו בר"ה בלא שום שנוי :

מנחת יה"כ מתחילין בשעה תשיעית פתיה אליהו ופרשת דעקידה עם היה"ר שתקן הרב חיד"א בכף אחת ומתחילין מנחה ומוציאין ס"ת ואין אומרים שום בקשה רק בריך שמייה ואם חל בשב"ק אומרים ואני תפילתי וכו' ובעמידה ובחזרה אב הרחמים ואין אומרים צו"צ והחזרה כמו שחזרות בלא וכן נקדשך וכן אין אומרים שום ודוי חוץ מן ודוי אחר ואין נושאים כפיהם ואחר החזרה אומרים אבינו מלכנו וחצי קדיש ואומר פתיחה יה שמע וכו' וסדר הסליחות כמו הסדור דוקא בלא אמירת פסוקים ואחר קדיש תתקבל וכו' שערים ועלינו לשבח בנינו :

סדר נעילה קודם כל אומרים הפלה שסדר מוהר"ף ואח"כ אל נורא עלילה וכו' ואשרי יושב ביתך ועמידה ואחר העמידה דוקא פסוק אחילה וכו' והחזרה בלא וכן נקדישך וכו' כ"א כשאר החזרות של ש"מ וכן בלא ורוים רק ודוי הנהוג ואחר פעם ג' של י"ג מדות אומר שבעה פעמים קראתי בכל לב ועל כל פעם חזורים אותו הקהל ואח"כ שבעה פעמים ה' הוא האלהים

שיח יצחק

האלהים וכו' ואמר קדיש וקודם תענו ותערתו תוקעים עשרה קולות ואח"כ ואמר תענו ואחר
גמר הקדיש תוקעים הרועה גדולה ואומרים כל כלי יוצר וכו' כנו' בסדרים ואח"כ מתפללים
ערבית ואומרים קדיש ברכו וכו' :

סדר הג הסוכות עושים סוכה להתפלל בה ואחר מנחה קודם ערבית אומרים היה"ר הכתוב
בסדרים וקודם ערבית מוכרים הדלקת אברהם אבינו (וכן בכל לילה ולילה מוכרים
ההדלקה של אחד מה' אושפיון המיוחס לאותה הלילה) ומוכרים פתיחת שערים ורמונים והולכת
ס"ת של היום לבלתי נפסק למחר בין החזרה להושענות וזה דוקא אם חל יו"ט סוכות בחול
ואומר לשם יחוד דערבית ואח"כ מזמור למנצח משכיל וכו' ושאר התפלה כמו בסדרים ואם הל
בשב"ק אומרים קבלת שבת כשאר שבתות ולשם יחוד דערבית ומזמור למנצח וכו' :

שחרית בסדר יום שב"ק ואומרים מזמור שיר ליום השבת אף אם חל בחול ואחר החזרה
מברכים על הלולב ועושים בהלל נענועים ד' פעמים כמו שכתוב בסדרים ואפי'
שברכו על הלולב בסוכה סמוך להלל. ולא עושים כתרין מיהרשו"ז"ל דאם ברכו על הלולב
בסוכה סמוך להלל שעושים ג' יעו"ש אלא עושים ארבעה נענועים בהלל ואפי' שברכו ונענעו
קודם ההלל. ואחר גמר ההלל קודם קדיש התקבל מוציאם ס"ת בחשאי ובשתיקה שלא יפסקו
ומניחים אותו על התיבה ומקיפים בהושענות ואין אומרים פומון סוכני תורתך ובהוראת הרב
ב"ד ז"ל גם הפסקים שבסוף ההושענות אין אומרים ואומרים קדיש התקבל ואח"כ מוכרים
שאר מצות ופותרים הס"ת ואומרים בריך שמיא וכו' ואין אומרים היה"ר הנדפס בסדרים
וסוככים בספר תורה להראות להעם ואין מוסיפים על העולים ומתפללים מוסף על דרך מוסף
שבת בלא שינוי :

מנחת סוכות אומרים מזמור למנצח משכיל. קודם עלינו לשבח וכן בכל ימי הסוכות :
ערבית קודם ערבית אומרים לשם יחוד וכו' הרי אנחנו מתפללים תפלת ערבית של מועד
ואומרים למנצח משכיל וכן בשאר לילות חוה"מ :

ואחר ערבית אומר הש"ץ לשם יחוד וכו' הרי אנחנו עושים זכר לשמחת בית השואבה לעשות
נחת רוח ליוצרנו ולהקין את שורשה במקום עליון ויהי נועם ה' וכו' ואומרים פומונים
שעה אחת מ"ט :

שחרית דחוה"מ כמו חוה"מ של פסח ובמקום למנצח אלהים יחוננו שקודם כ"ש אומרים
השמים מספרים. ליל ה' אחר שמחת בית השואבה מוכרים החתנים גם עליות ס"ת
דשמחת תורה לפי שאין מוסיפים בעליות ס"ת יום ש"ה וכאשר יתבאר במקומו :

בשבת קודם שבתוך החג אין עושים הקפות ואין אומרים הושענות כיום שב"ק :
יום הו"ר מתפללים כסדר שאר הימים בלא שינוי כלל וסדר ההקפות כסדר הסדרים בלא
שינוי כי אם בנוסח ענינו בהקפה א' ענינו אלקי אברהם וכו' ענינו רחום וחנון. בהקפה
ב' אלקי יצחק ורחים וחנון. הקפה ג' אלקי יעקב ורחום וחנון. הקפה ד' העונה בעת רצון. רחום
וחנון. הקפה ה' העונה בעת צרה. רחום וחנון. הקפה ששית העונה בעת רחמים רחום וחנון.
ואין

ואין אומרים פומין פניחם רק של יוסף. אחר הקפה אומרים של דוד ואחריו פניחם וענינו מן דוד. ואלקי המרכבה. ורחום וחנון. ואחר קריש התקבל אומרים לשם יחיד של הבטת הערבה וחובטים הערבה ה' פעמים ואח"כ אומרים היה"ר שתיקן הרב חיד"א ז"ל בכף אחת וגומרים התפלה כמו שאר ימי חוה"מ:

ל"ה ש"ע כסדר שאר יו"ט ואחר ערבית מניחים ס"ה על התיבה ומניחים אתו איש ירא שמים ועושים שבעה הקפות ואחר כל הקפה אומרים בנינון פסוק ימין ה' רוממה וכו' שמע ישראל וכו' ה' מלך שני פעמים אנא ה' הושיעה כ"פ. אנה ה' הצליחה וכו' שני פעמים והיה"ר שתקן הרב חיד"א ז"ל הפסוקים רוקא ביום טוב ואם חל ביום שב"ק אין אומרים היה"ר הנו' רק ימין ה' רוממה וה' מלך וכו' הפסוקים הנו' בנינון ואין נושאים רק ספר תורה אחד להקיף בו התיבה והקפה א' היא של התן תורה והקפה ב' חתן בראשית הקפה ג' חתן מעונה ושאר הקפות הנבאי מומין לנכבדי בה"כ:

בשחרית מתפללים כמו שאר יו"ט ובהוצאת ס"ה אין אומרים כי אם בריך שמיה ואין מעלין לס"ה כי אם חובת היום חוץ מס"ה של בראשית היינו חתן בראשית שאינו בכלל בנין חובת היום שעיקר הקנתו כדי שלא לעמוד על הפרק וכדי שלא ימצא מקום להתקמרג ויש שסוברים שאין סבכרים אחר קריאת חתן תורה ולא בתחלת קריאת בראשית ולכן נחשב לאחד ואחר נמר תורה חכף יברך חתן בראשית (כי בשעה שמכבדים לעלות לס"ה החתן תורה קוראים גם החתן בראשית) וקודם שיתחיל החתן מלת בראשית הסמוך אצלו אימר בסימנא טבא ולא החתן שלא יפסיק בין הברכה לקריאה ואחר מוסף עושים הקפות (וכבית אל יכב"ץ עושים קודם מוסף רוקא ולא אחר מוסף) וכסדר הלילה.

מנחה כשאר מנחת יו"ט ואחר מנחה עושים הקפות כסדר הנו':

ואחר ערבית מוצאי יו"ט עושים הקפות כסדר הנו':

יום י"ד כסלוי יום הנס בעיה"ק חכרון תו"ב:

חנוכה מתחילין ערבית אחר קריאת המגריב חכף כדי להקדים להדליק החנוכה. ואין אומרים בזמירות פסוק מומור שיר חנוכה הבית לדוד כי אם מתחיל ארומסך וכו' כמו שאר הימים ואומרים בית יעקב ומומור היום ואין אומרים בו השיר שהיו הלויים אומרים כי אם היום יום כך בשבת קדש מומור וכו' והושיענו ואח"כ מומור שיר חנוכה הבית ועיין מ"ש הרב חק"ל א"ח סי' ל"ב שפסק שמומור חנוכה קודם וכו' ואולי שהמעם לפי שמומור היום לא בעבור שלא היו הלויים אומרים ועל כן אין אומרים שהיו הלויים אומרים כשאר הימים אלא לפי שזה המומור הוא מתקון פרצוף סדר הימים. ומומור החנוכה הוא מתקוני פרצוף הומנים שהיו הלויים אומרים לא שייך בו מחמת דתדיר ופרסומי ניסא שזה בכלל בית יעקב שאומרים אותו:

גם ביום ראשון פוסקים העולים לס"ה כמו שכתב הבית עובר. וביום השמיני ג"כ פוסקים כהן ולוי ביום ה' והג' חוזר ביום הח' ומסיים הכל וכמ"ש חיים שאל ח"א דקיי"ח והזכירו בשומר אמת:

וביום ר"ח וחנוכה אחר הושיענו אומרים מומור שיר חנוכה כמו שאר הימים ואם חל ר"ח

שיח יצחק

מכת ביום שב"ק מיציאים ג' ספרי תורות ועולין שבעה בשני הספרים שהששי גומר הפרשה והמשלים פ' החדש :

יום עשרה במכת וי"ג אדר כמו סדר מו"ב המזו שאין אומרים יותר מר' פעמים י"ג מדות ואין אומרים אחר בית יעקב שום מזמור יותר משאר הימים :

יום ט"ז במכת יום הנס בעיר מולדתי בנדאד יע"א :

בפורים אומרים לשם יחוד קודם מקרא מגילה כלילה וביום. ואם חל במש"ק אומרים יושב בסתר וכו' עד ואתה קדוש ומברכים מאורי האש דוקא ואומרים המגילה ואחר המגילה

אומרים הבדלה (ועיין מועד לכל חי) :

ביום פורים קודם קריאת המגילה הולכים שנים מנכבדי הקהל לקבץ צדקה ומסככים את כל הקהל ואח"כ קוראים המגילה :

וסימניך כי יד על כים יה מלחמה לה' בעמלק

וציין במשפט הפדה ושביה בצדקה

ת ו ש ל ב " ע

זה חלקי מכל עמלי, שלשה דרושים על שני זקנים ה"ה הישיש הנכבד החסיד העניו
מכל אדם נפשו כעפר לכל היתה ה"ה מו' יצחק ברוך צופי בן מו' קאנד כהן
נ"ע והזקן הכשר השקדן בתורה מזכה את הרבים הרביץ תורה בתלמידים ה"ה מו'
יוסף שלום יהוד' תנצב"ה יבוא שלום ינחו על משכבותם אכ"ר :

קוראים נכבדים, יראי ה' וחרדים, אחלה פניכם הקדושים, אל תאשימוני באמריכם
מי האיש הלזה, הבזוי ונכזה, חובר חברים, דורש אל המתים, מה לתבן
את הבר, ואען ואומר גדולה תשובתו, שהיא דבר שבחובה, שלא להיות כפוי טובה,
עם עדת הבוכאריים היו, ע"כ אמרתי אלקמה באמרים, שנים שלשה נרגרים, מה
שתעלה מצודתי לצאת ידי חובתי, לפי מעוט ידיעתי, וקוצר שכלי והשגתי, לפי רוב
שרדתי, כל היום מטרוד במזונותי, דתלו בי מפלי ומ'פילין פ'רכין אתה תקום תרחם ציון:
ברכי נפשי את ה' וכל קרבי, את ידיד נפשי רב רחומאי, הנביר המ' רצ"ו יד"א מק'
בנש"ק ה"ה מו' יעקב באי היו אשר הגדיל הסדו עמדי להחיות את נפשי
ואת נפשות ביתי בפעולותיו הטובים רודף צדקה וחסד עושה ומעשה ומרבה להיטיב,
ועוד זאת הגדיל הסדו עמדי להוציא לאור שלשה דרושים האלו על מכבש הדפוס.
במה אקדם פניו על כל הטובות אשר גמלני, אין כחי אלא בפה, אב הרחמן ישמרהו
ויחיהו, ומכל צער ונזק יצילהו, ויבורך מפי עליון בברכה המשולשת בתורה, ויאריך
ימים ושנות חיים, דשנים ורעננים, בעושר גדול ורוב הונים, הוא ובניו ובני ביתו, וימלא
מיטאות לבם לטובה, ויזכו לראות בבנין בהמ"ק אכ"ר :

איש לעיר שמעון ו' ציון ו' נאים היו

חון דק"ק בוכאריים בנחלת שבעה יכב"ץ.

דרוש א'

דרוש זה דרשתי בפקידת שבע שניה של
הישיש הנכבד הי חסיד העניו כה"ר מולא
יצחק ברוך צופי בן מולא קאנד
כהן מהושבי בוכארא יע"א.

והנושא בא.

ועשו לי מקדש ושכנתי בהכם !

אתא במדרכ כיון שמת משה היה יהושע
זוכה ומתאבל ימים רבים והיה אומר
אבי אבי רבי רבי אבי שגדלני מנעורי רבי
שלמדני תורה עד שאל הקב"ה עד מתי אחס
זוכה ומתאבל עליו וכי לך בלבד מת והלא לי
מת שמיים שמת אבל לפני כענין שנאמר ויקרא
ה' לבני ולמספד עכ"ל :

ידוע

(פה)

ירוע הדבר המפורסם הענין כמה גדול החיוב מוטל עלינו להתחבל על מיתת הלדיקים ובפרט על הלדיק המאוס הזקן הזה אשר לנו עסוקים בהספדו לן יאות למצבי לן יאות למספד מכמה סיבות א' שהיה מצבי חברותו ואמרו ב"ס"ם אחד מצבי חבורה שמת ידאנו כל בני החבורה ועוד מפני שהיה זקן ומלגו שהקב"ה חלק כבוד לזקנים ועוד שהיה לדיק וענין ומסוגל עלמו בחשנות ובודאי שהיה מן ע"ה בלדקו וכן הו"ח חובב רמ"א עלן למצבי ולמספד וי להאי סופרא דבלי בעפרא:

והנה מלינו שבהספד עושים נח"ר למת כמ"ס רב לרב שמואל בר שילת אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא. והנה כל הדרשנים אחזו לער במלת דהתם קאימנא. ושמעתי בחומרים לי עת"מ מ"ס הר"ם מאסטרופולי על מאמרז' כל המתעלל בהספדן של לדיקים ראוי לקוברו בחייו. ופי' הרב כי המתעלל חושב בדעתו של לדיקים אין לרדף להספידן יען שהלדיק' במיתתן קרויים חיים. אבל האמת הוא שמה שאמרו שקרויים חיים הוא על הנשמה הנרורה בלרור החיים אבל הגוף הנקבר הוא מת ממש ולן יאות למספד על הפרדו מזה העולם שהיה מן ע"ה. וע"ז פי' כל המתעלל בהספדו של לדיקים בחשבו שהלדיק קרוי פי' בין הגוף בין הנשמה ואין שום הפרש בין המות לחיים. א"כ אין לנו לרובים להמתין מלקוברו עד שימות כ"א ראוי לקוברו בחיים חייתו הגוף והנשמה יחד. וזכר פי' כונת רב שאמ"ל לר"ם בר שילת אחים לי בהספדאי ולא תעלה על דעתך כסדרת המתעללים דאין ראוי להספיד ללדיקים מעט שבמיתתם קרויים חיים. לא כן למה דהתם קאימנא דדוקא החלק של התם דהיינו הנשמה שהיא בעולם העליון היא קיימת ולרורה בלרור

החיים. אבל על גופא דבלי בעפרא יאות למספד ולמצבי. ובכן אחים לי דייקא על הגוף הנקבר:

אבות יש לחקור האם זו תורה וזו סברה שהנשמה תהיה נרורה בלרור החיים ותענג בדבן והגוף אשר עמל בעלמו בפיו ולשגור הגה יומם ולילה בתורה ותדד שגור מעיניו וברגליו ללכת מחיל אל חיל מבכ"כ לבמ"ד וכמה מלות שנעשים ע"י הגוף הגמול הזה קוב הגוף שיקרא' מת ממש ויהיה בלי בעפרא השופט כל הארץ לא יעשה משפט:

אבות מלאתי לגוף עוב ממה שכתב הרב מלל לאברהם שהמשול הנשמה והגוף כדמיון ב' גנות זו למעלה מזו והירק בנתיים ר"מ אומר של עליון שאם ירלה זה ליקח את עפרו אין כאן ירק ר"י אומר של תחתון שאם ירלה זה למלאות את גנתו עפר אין כאן ירק. לר"ם כל שהעליון יכול לפשוט ידו ולטוול הרי הוא שלו והשאר של התחתון וק"ל כר"ם. והנה הנשמה היא בלב האדם וא"כ הו"ו כשני גנות זו למעלה מזו ובחמלעות שניהם פועלים לקיים המלות בעל הגן העליון הוא האל ית"ש שהנשמה חלק אליה ממעל ובעל הגן התחתון הוא הגוף וא"כ באנו למחלוקת ר"י ור"מ מי יזכה בשכר המלות לר"מ השכר לעליון לנשמה ולר"י השכר לתחתון לגוף בעל הגן התחתון. והף לר"ם דק"ל כוונתו לריק יגע הגוף שהרי תלוי בפשיטות יד העליון וא"כ האל ית"ש בעל הגן העליון ידו בכל משלה יפשוט ידו ויקח הכל. אלא דהקב"ה ברוב רחמיו הגם דדינא הכי הו"י מתנהג במדת החסד ודן אותם כדן אילן העומד על המוצר שפסקו התוס' בפ' המקבל דהגם דהענפים נוטים לקרקעו של זה יותר משל זה אפי"ה חולקים בשום דאוליגין בחר עיקרו שאין השרשים

השרשים מתפשטים לקרקעו ש"ז יותר משל זה
כן הנשמה והגוף חולקים בשוה עכ"ל :

ועי' י משפטו משפט זק אפש"ל לענ"ד
אם יראה בעיני ה' ובעיני דמו"ר
כונת הפסו' בישיעה שום אשים בה' תגל נפשי
באלקי כי הלבישני בגדי ישע מעיל לזקק יעטני
כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה. כי כארץ
תוליא למחה וכגנה זרועיה תלמיה כן ה' אלקים
ילמיה לזקק ותהלה נגד כל הגוים והנה
הרואה יראה מהפסוקים האלה שופל על כל
דבר ז"פ שום אשים תגל נפשי הלבישני יעטני
כארץ תוליא למחה וכגנה זרועיה תלמיה :

ועי' י"ד יע"ן ובהקדים מ"ש רז"ל על
פסו' השקיעה ממעון קדשך מן
השמים וכו' זא וראה כמה גדול כחה של לזקק
שמהפכה מדה"ד למדה"ר שכל השקיעה שחורה
לרעה חן מזו שהיא לטובה ללמדך שגדול
כה מהנות אביונים :

פועתה ז"א הגוף אומר שום אשים בה' על
החסד הגדול שעושה הקב"ה לתת
לי חני שכל המלות. הנשמה אומרת תגל נפשי
באלקי וכן כל הכפולים אחד אמר הגוף ואחת
אומרת הנשמה באופן שמתעשעים שניהם על
שחולקים בשוה שכל המלות. ואח"ך מבאר הפסו'
מה כל החרדה הזאת של הנשמה והגוף והלא
בדן הוא שיעלו שרשם ע"ז אומר אח"ך כי
עפ"י הדן הוא כארץ תוליא למחה וכגנה זרועיה
תלמיה ככל הדבר להורות כי הדן הוא כמו ז'
גמות זו למעלה מזו והיורק ביניהם וה"כ באנו
למחלקת ר"י ור"מ ור"ש דלר"מ לעליון ולר"י
לחתתון ולר"ש תלוי בפשוטו ידו ויד העליון
בכל משלה. וס"ת א"כ האמת יורה דרכו כיון
דקו"ל כר"ש א"כ הדן יקוב את הסר ולא
חשיר קוב"ה דעביר דינא בלא דינא ולמה יחלוק

השכר לחלאין ע"ז אמר אח"ך כן ה' אלקים
ילמיה לזקק בזכות הזדקה שעושה האדם
שגולתה להפך מדה"ד למדה"ר. א"כ הגם
דינא הכי הוי כר"ש לא פסוק קוב"ה כותיה
ודינא הוי כאילן העומד על המיזר שחולקים
בשוה. גם הפסו' כתוב כן ה' אלקים ההויה
כתוב אדנות ואלקים כתוב הויה בניקוד אלקים
א"כ אדנות גי' ס"ה והויה שכתו' במקום אלקים
גי' כ"ו א"כ ס"ה ל"א כמספר אילן זא הרמוז
שהקב"ה דן אותם כדון אילן העומד על המיזר
וזהו תהלה נגד כל הגוים ר"ל ע"ז ראוי לתת
תהלה לה' שפס' כתום דפ' המקבל נגד כל
הגוים לא כר"ש ולא כר"י ולא כר"מ שישראל
נקראו גוי קדוש באופן הוא שחלק כחלק יאכלו
הנשמה והגוף :

ר"מ דנו מכל האומר שאם האדם הוא לזקק
אין לו לער במיתתו שגם הגוף
מתענג עם הנשמה יחד חלק כחלק יאכלו בפרי
לדקותיהם ומעשיהם הטובים :

ויעוד מלאתי ראייה שהמיתה ללדיקים היא
שמחה. מריב"ז שאמרו במדרש כשמת
בני של ריב"ז נכנסו תלמידיו לגחמו, נכנס ר"א
א"ל רבי רענך שאומר לפניך דבר א"ל אמור
א"ל אדה"ר היה לו בן ומת וקבל עליו תנחומין
א"ל לא די לי לערי אלא שהזכרתי לערו של
אדה"ר. נכנס ר"י א"ל איוב היה לו בניס
ומתו וקבל עליהם תנחומין א"ל לא די לי
לערי אלא וכו'. נכנס ר' יוסי א"ל אהרן הוי
לו בניס ומתו וקבל תנחומין א"ל לא די לי
לערי וכו'. נכנס ר"ש א"ל דוד המלך היה לו
בן ומת וכו' א"ל לא די לי לערי וכו'. נכנס
ר"א ו' ערך א"ל אמסול לך משל למה"ד לאדם
שהפקידו אללו המלך פקדון בכל יום היה לו עקב
ואומר אימתי אלא מן הפקדון הזה לשלום אף
אתה

אחת ר' כן, בן היה לך וקראתה"ך משנה הלכות
ונפטר בלא חטא. א"ל אלעזר בני נחמתי
כדרך שב"א מנחמין עכ"ל :

דרי שכל הנחמות שנחמוהו תלמידיו מאן
להנחם אך כאשר שמע מר"א ן' ערך
שנפטר בנו בלא חטא א"ל נחמתי שמח שיאל
בשלוש מהעוה"ו. נמלא שהמיתה היא שמחה ללדיק:
איברא חל עלינו חובת הביאור מדוע
מאנה הנחם נפשו בדברי החכמים
השלמים האלה שכלם דימו אותה ללדיקים גדולים
הראשונים וגם הוא יהיה כאחד מהם ומה מלא
בדברי ר"א ן' ערך יותר מכלם שבמשל אחד
שהביא לו נחמם :

ורבי אומר לי לבאר המאמר הזה אם היה
צעיני ה' וצעיני המו"ר והוא כי הדברים
מגיעים אל מאי דאמרינן בס"ם כתיב פוקד עון
אבות על בנים וכתיב ובנים לא יומתו על
אבות. ל"ק כאן כשאוחזין מעשה אבותיהם
בידיהם כאן כשאין אוחזין באופן שאם האב
הוא רשע והבן אוחז מעשה אבותיו בידו נענש
הבן בעון אבותיו עם עונותיו. וכמו שמלאתי
בתשובות הגאונים על מ"ש בסנהדרין אחר ר"י
שלא מאות משלי שועלים היה לו לר"מ ואנו אין
לנו אלא שלשה, אבות אכלו בוסר ושיני בנים
תקיינה. מאזני לדק אבני לדק. לדיק מלרע נחלך
ויבא רשע תחתיו וכתיב רש"י אבות אכלו בוסר
הוא משל שרימה השועל את הזאב ליכנס לחור
היאודים בע"ש ולתקן עמהם לרכי הסעודה
ויאלץ עמהם בשבת וכשבא ליכנס חיברו עליו
במקלות וברת. בא להרוג את השועל אמר לו
לא הלקיך אלא בשביל אביך שפעם אחת התחיל
לסייען בסעודה ואכל את כל נחת טוב. א"ל
ובשביל אבא אני לוקה א"ל כי אבות אכלו בוסר
ושיני בנים תקיינה. אבל בא ואראך מקום

לאכול ולשבוט. בא לו על הבאר ועל שפתו
מוטל עץ והחבל מושבב עליו ובשני ראשי החבל
ב' דליים קשורים ונכנס השועל בדלי העליון
והכבד וירד למטה ודלי התחתון עלה א"ל
הזאב ולמה אתה נכנס לשם א"ל יש כאן בשר
וגבינה לאכול ולשבוט. הראה לו דמות הלבנה
במים כדמות עגול כמין הגבינה א"ל הזאב
אני היאך חרד א"ל הכנס בדלי העליון נכנס
הכבד וירד ודלי שהשועל עליו עלה. א"ל היאך
אני עולה. א"ל לדיק מלרע נחלך ויבא רשע
תחתיו לא כך כתיב מאזני לדק אבני לדק.
ע"כ נלמד מהמשל הזה ממאמר השועל הפקח
שבחיות שמה שחיברו עליו במקלות הוא בעון
אביו שכיון שהוא ג"כ ראה לאחוז ממעשה
אבותיו בידו נשקד עול פשעיו בידו ונלרף אליו
עון אבותיו :

אך בתשובות הגאונים הובא המשל הזה באופן
אחר והוא שפעם אחת בא אריה לאכול
את השועל א"ל השועל מה יש לי להשביעך
אבל אני מראה לך אדם שמן שאתה עורף ושבע
ממנו. והיה שם גומא עמוקה ומכוסה ואדם
יושב מאחריו כיון שראה הארי אמר לשועל
הריני ירא מעון הריגת זה האיש פן יפגע בי
א"ל השועל אי אתה מתירא ולא בנך אלא
לבן בנך מגיע העון. עכשיו השביע רעבונך
ועד בן בנך יש זמן הרבה. נתפתה הארי וקפץ
על הגומא ונפל שם בא השועל ועמד על שפת
הגומא מזיץ עליו א"ל הארי הלא אמרת לי שאין
הפורענות באה עליך אלא בן בנך נתפס בה
א"ל השועל כבר יש עון על מר זקנך ועליו
אתה נתפס א"ל הארי אבות אכלו בוסר ושיני
בנים תקיינה א"ל השועל ולמה לא תשבת כן
מבראשונה, ע"כ. עינך הרואות מהמשל הזה כי
כיון שהארי תפס מעשה אבותיו בידו והיה
רולה

רולה להרוג את האדם ולא חיכתת לו על בן
צנו גם מן השמים לרפו אליו עון אבותיו וחופר
גומא זה יפול :

והנה ריב"ז הגם שהיה נדיק גדול כמ"ש
בגמרא שלא הניח מקרא משנה גמרא
הלכות אגדות משלים מעשה מרכבה שיחת דקלים
אע"פ כן היה מחירא מיום הדין הגדול והנורא
שמה יגרום החטא ויוליקוהו לנהיגם כמ"ש בש"ס
שבזים פטירתו נכנסו תלמידיו ומלאוהו שהיה בוכה
א"ל עמוד הימני פטיש החוק מפני מה אתה
בוכה א"ל חילו היו מוליכין אותי לפני מלך צ"ו
שהיום כאן ומחר בקבר ואם יאסרני אין איסורו
איסור עולם ואם ימיתני אין מיתתו מיתת עולם
ולא עוד אלא שאני יכול לשוחדו בממון אפי"ה
הייתי בוכה אני שמוליכים אותי לפני ממ"ה הקב"ה
שהוא חי וקיים לעד ואם ימיתני מיתתו מיתת
עולם ולא יבא פניו ולא יקח שוחד ולא עוד אלא
שיש לפני צ' דרכים אחד לג"ע ואחד לנהיגם ואיני
יודע בחיזה דרך מוליכים אותי ולא אבכה ע"כ.
הנך רואה בעיניך שאפי"ה שהיה לדי' גמור ראה נא
חרדתו אשר חרד על יום הדין שמה יגרום החטא
וכאשר מת צנו בזהו פחדה הוה יתיב שמה הוא
היה גרמא בגזקין בעונו שימות בעונו וע"ז כאשר
באו כל אלו החכמים ונחמוהו בראיותיהם מאנה
הנחם נפשו כי לא פשטו הספק שיש בלבו ואדרבא
הוסיפו לו לער על לערו שכל אלו מתו בעוונות
אזייתם שהם היו גרמא בגזקין לבניהם שימותו
ואדרבא הזכירוהו לערו :

ויצודה עלי לבאר ולהביא ראיה על כל אחד
ואחד מאלו איך גרם לבנו שימות ר' **ר'**
אליעזר הביא לו מאדה"ר והוא אשר גרם
בחטאו להביא מיתה לכל באי עולם ובודאי
שהוא יפול חלק בראש במיתת צנו ע"ז א"ל
ריב"ז לא די לי לערי אלא שהזכרתי לערו של

אדה"ר שגם לערו כלערי ועל דא קא צבינא.
ר' יהושע הביא לו מאיזוגם בזה מאנה הנחם
נפשו שגם הוא היה סיבה לבניו שימותו והוא
כי אמרו רז"ל שאיזוג היה אחד מיועלי פרעה
יתרו שצרח עלה לגדולה איזוג ששחק באו עליו
יסורין בלעם שיעך עלה רעה ואת בלעם בן
בעור הרגו בחרצ ומיתת צנו של איזוג היו
בכלל היסורים שהביא עליו הקב"ה נמלא
ששחיקתו גרמא לו מיתת הבנים וע"ז א"ל
הזכרתי לערו של איזוג שגם לערו כלערי ועל
דא קא צבינא. ר' יוסי הביא מצני אהרן גם
בזה מאנה הנחם נפשו שגם הוא היה סיבה
לבניו שימותו כמ"ש רש"י צפ' ובאהרן התאבק
ה' מאד להשמידו כ' רש"י זה כילוי צנים ואתפלל
גם בעד אהרן כ' רש"י והועילה תפילתי לכפר
מחלה ומתו שנים וגשחרו שנים הרי שצבצב
העגל אשר עשה אהרן גרם לבניו שימותו
בקרבנות לפני ה' והגם שפירש הפסוק שבעונם
מתו בהקריבם אש זרה לפני ה' כבר כתב הרב
אור החיים שחילמלא עון אבותם לא היו מתים
בהקריבם אש זרה כ"ה עון אבותם גרם שימותו
בשעת הסכנה ע"ז אמ"ל הזכרתי לערו של
אהרן שגם לערו כלערי ועל דא קא צבינא.
ר"ש א"ל דוד המלך היה לו בן ומת וקבל תנחומין
גם בזה מאן להתנחם כי גם הוא היה סיבה
לבנו שימות והוא כי הבן הזה אשר מת הוא
היה בן בת שבע והוא פסו' מפורש יולא שמת
בעון דוד אביו שבא אל בת שבע שאמר לו
נתן הנביא אפס כי נאך נאלת את אייבי ה'
בדבר הזה גם הבן הילוד לך מות ימות וע"ז
א"ל ריב"ז הזכרתי לערו של דוד שגם לערו
כלערי ועל דא קא צבינא. אך כאשר בא ר"ה
ן ערך וקט"ו זמשל של הפקדון ואמר לו
שנפטנו וקט"ו אפי"ה את"ל שח"ו ריב"ז

חטא איזה חטא כיון שבנו לא חטא כלל ולא
 אחז מעשה אבותיו בידו א"כ בניס לא יומתו
 על אבות כדלוקימנא שכשאין אוחזים מעשה
 אבותיהם בידיהם בניס לא יומתו על אבות וגם
 הבן מלך עלמו אין בידו עון לומר שבחטאו מה
 א"כ בא בעל הפקדון ולקח פקדונו ערס יחמיד
 א"כ אדרבא לריך לשמות על שילא בשלום מן
 הקדש. כאשר שמע ריב"ז הדברים המתוקים
 האלה אשר הוכיח מדבריו שלא מה בעון אביו
 כיון שלא אחז במעשה אבותיו וגם לא בעונו
 שהוא לא חטא כלל אזי א"ל אלעזר בני נחמהני
 כדרך שבג"א מנחמין להפיג לער האבל ולא
 להוסיף לער על לערו יען שהסרת הספק
 שהיה בלבי:

ויהנה עיקר ההספד הוא לעורר הלבבות
 ולשוב בתשובה שלמה וכל אחד יאמר
 בשלי הער הזה עונותי הטו אלה ואנכי הוא
 שנרמתי מיתה ללדיק בעוני וע"י התשובה וידוי
 וחרטה ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים
 ותהיה מיתתו הלדיק לכפר על הדור אך חקרו
 המפרשים דאין יועיל היודי והחרטה לבעל
 חטא' הלא קי"ל לא אחי דבור ומבטל מעשה
 והחוטא עשה מעשים רעים ואין בידוי שהוא
 דבור יועיל לבעל המעשה ותי' דאמרו רז"ל
 דהקב"ה עושה לשב בתשובה עושה אותו ברייה
 חדשה וגמלא דדבורו בידוי גרס למעשה רב
 ועלום שנעשה ב"ח וממילא נתבטלו המעשים
 רעים ע"כ. אשר צוה נלע"ד לפרש כ' הפסוק
 בהושע טובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת
 בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ואחר
 שלימד אותם הושע הנביא סדר התשובה אמר
 אהיה כטל לישראל יפרי כששונה ויך שרשו
 כלבנון ובהקדים עוד מ"י ב"א' מהמעשים
 שמחקבלת החטא' הוא ויתקן דין בניס

עם הקב"ה ואב שמחל ע"כ כ"מ לא כן האומות
 מעתה ז"א טובה ישראל עד ה' אלוקיך כי
 כשלת בעוניך שעשית מעשים רעים בפועל
 ומה היא התשובה קחו עמכם דברים דהיינו
 וידוי וחרטה ושמה תאמר לא אחי דבור ומבטל
 מעשה ע"י אמר לבסוף אהיה כטל לישראל
 כמו שהטל בו יחיה המתים לעת"ל ועשים
 כולם ב"ח כך ע"י התשובה נעשה ב"ח ואחרי
 מעשה טוב ומבטל מעשים רעים וזה דוקא
 אהיה כטל לישראל דוקא ולא לאומות כי אכחנו
 יש לנו דין בניס ואב שמחל ע"כ כ"מ וזהו
 יפרח כששונה כמו הפרח שהוא התחלת הפרי
 כן יהיה הבע"מ ממש ב"ח. וזה אפשר לענ"ד שזהו
 פשט הכתוב השיבו ה' דהיינו שתעזרונו לחזור
 בתשובה שלימה אליך שאתה אבינו ואב שמחל
 ע"כ כ"מ וע"י שתעזרונו וכשונה בידוי וחרטה
 וש"פ לא אחי דבור ומבטל מעשה לו"א חדש
 ימינו שתעשה אותנו ב"ח כקדם שתהא יליאחינו
 מהעוה"ז כביאחינו מה ביאחינו בלא חטא כן
 יליאחינו תהיה בלא חטא בע"ה:

מעתידי הבא נבוא לבאר המאמר הנלכ פתח
 השער והנה י"ל במאמר הזה מאי
 האי דאמר לו הקב"ה וכי לך לבדך מה
 והלא לי מת הוספת מים הוספת קמה והיא
 הנותנת לריך לבנות בניה כפולה ומכופלת
 שמגיע לער לשכינת עוזיו ועוד מאי האי
 דקאמר שמוס שמת אבל לפני שנאמר ויקרא
 ה' לבאות לבני ולמספד פתח בכד וסיים בחבית
 דזה קאי על ביהמ"ק ומה שייך לבני דמשה:

אך יובן בס"ד עפ"י מ"ש בסוטה בשעה
 שמת משה היה הקב"ה אומר מי יקום
 לי עם מרעים ופרש"י להוכיח את ישראל גם
 אמרו רז"ל שאילו היה נכנס משה לארץ לא
 היה נחרב הבהמ"ק וע"י שלא היה נחרב לא

היה אדם לן ובידו עון ע"י הקרבנות הקרבים
במקדש א"כ מולא שיעקר הבכי וההספד על
הלדיק אינו על הלדיק בעלמנו כי הוא הלך
למנוחות שאננות והבכי הוא על כללות ישראל
שאינו מי שיוכיחם ויגן עליהם :

מערתה ז"א כיון שמת משה היה יהושע
בוכה ומתאבל עליו ימים רבים
והיה אומר אבי אבי רבי רבי אבי אבי שדלתי
מנעורי ורבי שלמדני תורה א"כ הבכי וההספד
של יהושע היה על משה ולא על כללות כל ישראל
דייקא נמי דקאמר ומתאבל עליו עד שאמ"ל
הקב"ה עד מחו אהה קובע בכתך על משה
וכי לך לבדך מת שאתה אומר אבי אבי רבי
רבי והלא לי מת לי דייקא ר"ל מי יקום לי
עם מרעים להוכיח את ישראל ולדרך אתה
לקובע בכתך על כללות כל ישראל כמוני
שאתי מלפני עליהם שהרי מיום שמת אבל
לפני על שאין בהם מוכיח שנאמר ויקרא ה'
לצרות לבכי ולמוספד ומי גרם לחרבן בהמ"ק
משה שלא נכנס לארץ ואם היה נכנס היה
מוכיח את ישראל ולא היה אדם לן ובידו עון
א"כ עיקר הבכי וההספד הוא על כללות כל
ישראל יי לספינה שאברה קברניטה :

הזרת לנושאי מקדש ועשו לי מקדש ושכנתי
בחוכם שם רמו לפטי' הלדיקים
שמכפרים על הדור והוא בהקדים מ"ש רז"ל
על פ' אלה פקודי המשכן משכן העדות שעתיד
להתמשכן ב"פ על עונותיהם של ישראל א"ל
משה תינתן זמן שבהמ"ק קיים בזמן שאין
בהמ"ק קיים מה תהא עליהם א"ל אני
נוטל לדיק אחד ומכפר על הדור :
וידבר לנו לדעת כמה נכחו הלדיק לבהמ"ק
עד שיהיה הוא מכפר במקום מקדש
ומולאתי טעם מספיק על זה שהאמת הוא

שהלדיק בעלמנו הוא הבהמ"ק ממש והוא שכתב
הרב נחלת בנימין שהאדם נברא ממקום המזבח
והאוי עפרא היה ממקום המקודש מקום המזבח
אשר הוא קדש קדשים כי עליו יקריבו בני'
את זבחייהם לה' ומה נורא המקום הזה שנתקדש
קודם בריאת העולם עכ"ל הרי שהאדם בעלמנו
הוא ממש מקום המקדש א"כ ודאי שלו נאה
ויאה לכפר על בני' במקום המקדש. ועוד טעם
אחר שהלדיקים צו השראת שכינה כמו המקדש :

מערתה ז"א ועשו לי מקדש לכפר על בני'
ע"י הקרבנות ושמה תאמר תינתן
בזמן שבהמ"ק קיים בזמן שאין בהמ"ק קיים
מה תהא עליהם עז"א ושכנתי בחוכם ר"ל כבר
שכנתי היתה בחוכם בתוך הלדיקים מאו ומקדש
בריאת העולם שנברא האדם ממקום המקודש
וכיון שמשם נברא לו נאה לכפר על בני' :

הזרת ואמרתיו ועשו לי מקדש ושכנתי
בחוכם שם רמו לגאולתינו ולפדות
נפשנו והוא כי ר"ת ועשו לי מקדש ר"ת למו'
הוא ל'מועד ו'חמי מ'עדים ו'חמי שהוא הקן החתום
והסתום אשר נגלה לדניאל וכעת אין אהנו
יודע עד מה וכאשר תהיה זמן הגאולה לקן
הימין ומלאה הארץ דעה את ה' ויתגלה הקן
בע"ה עוד רמוזו בתיבות לי מקדש ושכנתי
בחוכם ס"ת למפרע מישי רמו שהגואל יהיה
מזרע ישי שיבא ויגאלינו ובלע המות לנלח ומחה
ה' אלד'ים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו
יסור ויבנה בית מקדשנו ותפארתינו ותהיה
השראת שכינה ציינו בעגלא ובזמן קריב אבי"ר :

ע"ה שמעו' ציון' גי'ים ס"ו

בנהלה שבעה יב"ו

חזן דק"ר

דרוש ב'

דרוש זה דרשהי בפקודה שבוע שלישית של הישיש הנכבד חי חסיד חי עניו בה"ר מולא יצחק ברוך צופי בן מולא קאנד בהן מוושבי בוכארא יע"א .

והנישא בא .

וקדשהו את אחל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי !

וקדשהו את אחל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי !

אֵיִתָּא במדרש שו"ע וילא קין מלפני ה' ילא שמח פגע בו אדה"ר א"ל מה נעשה בדיןך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל מטפח על פניו אמר כל כך כחה של תשובה ולא הייתי יודע מיד פתח ואמר מומור שיר ליום השבת עכ"ל"ה :

יְדוּעַ דְּהִדְבַר וּמְפֹרֶסֶס דְּהַעֲנִין כמה גדלה מע' הספרן ש"ן ובפרט על הלדיק

המאושר הזמן הזה אשר אנו עסוקים בהספרו אשר באמת מחויבים אנו להספידו מכמה סיבות כאשר הזכרנו בדרוש החולף ובפרט שהיה לו מדת הענוה נפשו כעפר לכל היתה ולא היה מקפיד על שום דבר שבטולט ומלינו שלא נשתבח מרע"ה אלא במדת הענוה כמ"ש והאיש משה עני מאד מכל האדם ולא כל אדם יכול להשתבח במדת הענוה כי הענוה לריכה שהיה מלב ומנפס ולא בשביל שיכבדוהו או בשביל פניות אחרות כי י"ש הרב ר"י פרחי שהענוה האמיתית היא ושה פירות בנין ג"ח בקו"ח קו"מ וכהנה וכהנה המסור ללב שהקב"ה הוא בוחי

אם באמת ובתמים לבו הולך או לבו הלך חשכים אך האים המאושר הזה יש מבחן כי כונתו לשמים מאחר שראינו שהאריך ימים וזו היא אחת ממעלות הענוה שהיא מארכת ימים כמו שהביאם הרב חיד"א במדבר קדמות והר"ף בספרו מחוק לנפש :

וּרְאִיתִי להרב חיד"א בס' פתח ענים על מ"ש בסנהדרין אמר ר' אלעזר

לעולם היו קבל וקיים ופי' רש"י היו קבל אפל וקיים ותמיה וכו' הרב פ"ע וז"ל ואפשר לפי פשוטו דכל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו וזהו היו קבל שפל ואפל למקללו נפשו תדום והוא נבזה בעיניו וזהו חזו ותמיה דאין עליו קטרוגים למעלה. עוד כתב הרב וז"ל ועוד זאת אדרוש במ"ש במד"ר כי עפר אהה ואל עפר תשוב קומן עפר שיש בידך גזול הוא וכו' מהר"ם מפראג דמי שאינו מחשב עלמו לבלום ונפשו כעפר לכל תהיה פלט מטענת קומן עפר גזול יש בידך כי הן בעודו חי עפר חקרי וכל היכא דריתיה עפר הוי. וז"ש הוי קבל אפל ושפל וקיים כי מאחר דחשיב כעפר יתקיים וליכא טענת קומן עפר גזול :

וְעַפְיָן שיעקר הענוה היא ענוה שעושה פירות נלע"ד לפרש כוונה הפסו'

בירמיה לכן כה אמר ה' אם תשוב ואשיבך לפני העמוד ואם תוליא יקר מזולל כפי תהיה ישו בו המה אליך ותהיה לא תשוב אליהם :

וּבְהַקְרִיִּים עוד מ"ש הרב חיד"א במדבר קדמות באלה ממעלות הענוה

האמיתית היא שאינו חוזר בגלגול. גם ידוע שהגלגול הוא פעמים שלש עם גבר אך מי שהוא עניו מעלתו עודפת שאינו חוזר כלל בגלגול :

מַעֲרֹתָהּ ז"ל כה אמר ה' אם תשוב פעם אחת ואשיבך פעם ב' בפעם שלישית

אם

אם יתקן מעשיו לפני תעמוד שלא תחזור עוד
 אך אם תוליא יקר מוולל דהיינו שיש לך ענוה
 אמיתית שהיא עושה פירות יקר הוא הפירות
 מוולל פי' ממה שאתה נבזה בעיניך דהיינו ענוה
 אמיתית שהיא עושה פירות אזי כפי תהיה
 ישוּבו המה אליך דהיינו שכל החיים עתידים
 למוט וישוּבו ואתה לא תשוב אליהם כלל שלא
 תחזור בגלגול:

ל' מד"ג מכל האמור שמי שהוא עניו אמיתי
 אינו חוזר בגלגול וגם אמרו רז"ל
 דמי שהכלים שנתויו כזקן המאוסר הזה שהיה
 לו ע"ג שנים אינו חוזר בגלגול. וזה מפרשים
 הפסוק ב'איוֹב כי שנת מספר יאתיו ואורח לא
 אשוב אהלֹך. רוחי חבלה ימי נועטו קברים לי
 דהיינו כי שנת מספר יאתיו דהיינו שמי שבעים
 שנה איזי ואורח שהלכתי לא אשוב עוד אהלֹך
 אבל אם ח"ו רוחי חבלה ימי נועטו שנפטר
 בקל"ו איזי קברים לי שיחזור בגלגול ויקבר
 ב"פ ב"מ:

באופן שמי שהוא עניו וזכה לאריכות ימים
 והענוה ואי"ו גורמים שלא יחזור
 בגלגול. אשעפ"ז אשפ"ל כ' הכחוז בתהלים
 הנה טפחות נתתה ימי וחלדי כאין נגדך אך
 כל הכל כל אדם נלכ שמה. ופרש"י הנה
 טפחות מדודים הם ימי האדם בדבר הנמדד
 בטפחים כן ימי האדם קלובים:

ונקדים מ"ש הרב שא"י רבעת תח"מ
 עושן עוזה דקנאם ציינו בין
 דמתו ע"י. מתחלה היו צער ועכשו עפר וזוה
 פי' כוונת רז"ל כל אדם שיש בו גסות הרוח
 אין עפרו נעדר בתח"מ שנאמר הקילו ורננו
 שוכני עפר מוי שנעשה סקן לעפר בחייו דר"ל
 דהם עלמו עפר בחייו ק"ו במיתתו כפי"ז שמו
 עליו וליכא שינוי בידו וקם בתח"מ:

(פז)

נמצא דהעניו זוכה ג"כ לתח"מ וידוע
 מאמר התנא מאד מאד הוא שפל
 רוח כפל הדבר להורות שלריך האדם לתפוס
 במדת הענוה בקלה האחרון כולי האי ואולי
 כדי שיבא לקו האמצעי כמו שהביא הרב מחוק
 מדגש מעשה גורא משם הרב משנת חכמים
 להרב חאג"ז צענין הגאון:

מעיתה ז"ל הנה טפחות נתת ימי דהיינו
 שהם מדודים וקלובים שלא יחסר
 ימי שנותינו בהם ע' שנה שרוד המלך חי ע'
 שנה. וחלדי כאין נגדך שאינו נחשב לכלום
 וכפל הדבר אך כל הכל להורות שלריך האדם
 לתפוס במדת הענוה בקלה אחרון הרייח שיאל
 לנו מזה הוא ב' דברים אחת נלכ שיעמוד
 בתח"מ כמ"ש ועוד מעלה אחרת שיעמוד שם
 סלה ולא יחזור בגלגול כמ"ש:

והנה כדי להסיר המכה הרעה הגדולה
 הזאת מדת הגאון שהיא שרש פרה
 ראש ולענה לכל העבירות שבתורה עלולה
 לבוא אל האדם מד' סיבות ג' מפורשות
 בנביאים אל יתהלל חכם בחכמתו ועשיר בעשרו
 והגבור בגבורתו. הסיבה הרביעית עלולה לאדם
 שיתגאה על חבירו בחשבו שהוא בר אבהן ולו
 נאה ויאה הגדולה שהוא ממשפחת רם:

והאמת הוא שדבריהם מהכל ימעטו ואין
 לו לאדם להתגאות בשום אופן
 שבעולם יען שלכל א' מאלו ד' אנשים מזורעים
 יש להם סתירה שאם הוא מתגאה על החכמה
 נחבירו ע"ה אין לו להתגאות ע"ז כי אדרבא
 לרעתו הוא יען שאמרו בגמרא ע"פ הגד
 לעמי פשעם אלו ז"ח ששגות נעשות להם
 כזרקות שנגנת תלם עולה זדון ולבית ישראל
 חטאתם אלו ע"י נעשות להם כשגות
 נמלא ממונו שאפי' הזדונות

נחשבים

נחשבים כשגנות א"כ מה מקום לת"ח להתגאות
 שעונותיו לרורות בשמלתו על שכמו. ואם מפני
 שהוא גבור וחזרו חלש גם זה הבל ורעות
 רוח כי במעט חולי שיבוא עליו וסר כחו מעליו
 והיה כאלו העם ופתע ישבר ואין מרפא ר"ל
 ומי שמעוהו לזה מה מקום להתגאות ואם
 מפני שהוא ממשפחה רמה כבר אמרו בסנהדרין
 אדם יחידי נברא ומפני מה שלא יהי משפחות
 מתגרות זו בזו ומה עכשיו שנברא יחידי
 מתגרות זו בזו אס נבראו שנים עאל"ו. פירש"י
 אס נבראו שנים יאמרו זה לזה אבא גדול
 מאבדך ואס מתגאה מרוב עשרו גם זו רעה
 חולה ופסוק מפורש הוא כי לא במוחו יקח
 הכל לא ירד אחריו כבודו ועושר שמור לבטליו
 לרעתו ומה שאפי' בחיים חייתו מי יודע אס
 יעמוד בעשרו התעיק עיניך זו וחינו כמו
 שאירע לכמה עשירי עם שנאבד עשרם פתע
 פחאוס ומה גם שאפשר שזה העני אשר הוא
 מתגאה עליו יגביה כנשר ויתרום מזלו והעשיר
 יהיה גודל לחס מחזר על הפתחים כי גלגל
 הוא שחוזר בעולם ובאיוזה פנים יוכל לראותו עוד :
אשעי"ז פי' כונת המסרה אס יראה בעיני
 ה' ובעיני דמו"ר ד' נחנו פשענו
 וזרינו. ונחנו מה. נחנו נעבור חלולים. כלנו
 בני איש נחנו. כנגד ד' בניס דברה המסרה
 אחד חכס. ואחד עשיר. ואחד גבור ואחד
 ממשפחה רמה. חכס מהו אומר לי נאה ויאה
 הגדולה חכמתי עמדה לי. אף אהה אמור לו
 כהלכות הפסע נחנו פשענו ומרינו שאפי' השגנות
 נחשבות לו לפסע ולמרה שנגנת תלמוד עולה
 זדון. והגבור נבצורתו אומר לי נאה ויאה
 הגדולה כי גבר בגו"י אני אף אהה יקרה
 אה שינוי ואמור אה כי למה נחשב
 מה נחנו מה גב

וסר כחו מעליו והיה כאלו העם ולך ה' הגדולה
 כתי' לך ה' ולא לו. ועשיר יענה ענות לי נאה
 ויאה הגדולה כחי ועולם ידי עשה לי את החיל
 הזה אף אהה אמור לו מה תחשוב בדעתך האס
 נחנו נעבור מעוה"ז חלולים בממונינו מקרא
 מלא הוא כי לא במוחו יקח הכל ואפי' בחיים
 חייתו לוצר ולא ידע מי אוספס. ואפשר לומר
 שאותיות אהה"ע מתחלפים א"כ כאשר תחליף
 החי"ת של חלולים באל"ף יהיה חלולים"ס ר"ת לוצר
 ולא ידע מי' אוספס למפרע ולי הכסף לי
 הזהב אמר ה' לי ולא לו. ושאינו יודע לשאל
 שאין בידו לא תורה. ולא נבורה. ולא עושר
 כ"א משתמש בטלית אבותיו ושם ומתפאר לי
 נאה הגדולה כי אנכי ממשפחת רס. את פתח
 לו הספר והראה לו מה שכתוב בתורה כלנו
 בני איש אחד נחנו ולמה נברא אדם יחידי כדי
 שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאבדך א"כ
 אין מקום להתגאות :
ובררך זו אלך אפש"ל בפסו' צפ' אמור אס
 יראה בעיני ה' ובעיני דמו"ה וכו"ת
 כי כל איש אשר בו מוס לא יקרב איש עור או
 פסח או חרס או שרוע או איש אשר יהיה בו
 שבר רגל או שבר יד נראה שנס אלו ד' אנשים
 מזורעים המתגאים בחכמתם בעשרם נבצורתם
 ובמשפחתם טמן הכתוב אותם ברמו בכלל
 המומין דהיינו או חר"ס ר"ת ח'כמה מ'שפחה
 ר"מ או שרוע בהפוך אהוין עוש"ה. או איש
 אשר יהיה בו שבר אחר דהיינו רג"ל ר"ת ר'ודף
 ג'בור ל'מלחמה כל אלו לא יקרבו לפני ה' כי
 תועבת ה' כל גבה לב :
ור"ה כבר אמרנו בדרוש החולף שיעקר
 ההספד הוא לעורר הלצות לשוב
 בתשובה שלימה וכמאמר התנא הוא היה אומר
 יפה עשה אחת של תשובה ומע"ט צעוה"ז מכל
 חיי

ז"ג מדות שגאמר ה' ה' ז"פ מוכרח דהתשו' מועלת ולא נאמר האי כלל לגבי אדם :

ועפ"ז אפ"ל כוונת הפסוק בהושע קרעו לבצקם ואל בגדיכם וסובו אל ה' כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד וחסד על הרעה. והן קדם י"ל אומרו ואל בגדיכם מהיכא תיתי לקרוע הבגדים לענין התשובה ומה תועלת לקרוע הבגדים ולעבור על כל השחיות האם בזה יופרו עונותיו מי שאכל שום וריתו נודף יאכל שום אחר? ועוד מה לריך להזכיר מדותיו ית' חנון רחום וכו' :

ובדרי לבוא אל הביאור אס יראה בעיני ה' ובעיני דמו"ר נקדים עוד מאי דאיתא בירושלמי פ"ק דפיאה וז"ל הרי שהיה אדם רשע כל ימיו ובסוף עשה תשובה מקבלו אמר"י ולא עוד אלא כל העבירות שעשה נחשבין לו כזכות מ"ט מור והאלות קליעות כל בגדו וכן כל בגדות שבגדת ז"ל הרי כמוהו והאלות ע"כ :

בועתה ז"ל קרעו לבצקם לחזור בתשובה שלימה בדברים היוצאים מן הלב ומבשר אוחתו הכתוב ואל בגדיכם ר"ל כל הבגדות שבגדת ז"ל לא יהיו נחשבין לעונות כי אס אדרבה כמוהו והאלות וש"ת נדחה אינו חו"ן ע"ז אומר ושבו אל ה' א"כ הו"ל בידו לתקן וכיון שפירו לתקן לא הוי דחוי וחו"ן ע"י התקון והא לך ראיה כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד הם מו"ג מדותיו ית' שמסס רחיה מדהפל ה' ה' דלא נאמר האי כלל לגבי אדם :

בירושלמי הנה נבוא לפרש המאמר הנלז פתח השער ואל קין ילא שמח וכו' והנה המאמר הזה הוא תמוה אחת אומרו התחיל מטפח על פניו מה פשעו הפנים לטפחן יותר מכל האברים הו"ל להכות פיו ובענין שנתנו מטען הדעת. ועוד י"ל אומרו כל כך היא כחה של

(פ"ד)

תשו' כאלו שהתשו' מועלת לאיזה דבר קטן אבל לעונו שהוא גדול מנסוא נעשו שערי תשובה א"כ לריכוס אנו למודעי מה עלתה על לבו לחשוב ע"ז. ועוד אומרו אח"ך פתח ואמר מוזמור שיר ליום השבת התחיל לומר מקודם היה מטפח על פניו אח"ך התחיל לומר ועוד מדוע זה המוזמור ולא אחר :

אך עפ"י יע"ו ובהקדים מאי דאמרו במד"ר שאל עורנוסרופוס את ר"ע אס הקב"ה מכבד השבת אל יוריד בו גשמים אל ימית בו כל עשב ח"ל תיפח רוחיה משל למה"ד שנים שבו דרים בחגור אחד. אס חין זה נותן עירוב וזה נותן עירוב שמה מותרים להשתמש בחגור אבל אס היה אחד דר בחגור הרי הוא מותר בכל החגור אף כהן הקב"ה לפי שאין רשות אחרת עמו וכל העולם שלו הוא מותר בכל העולם כולו עכ"ל :

ע"ז מ"ס הרב ראש דוד כי מהשבת כתבו המפרשים דלמד שאנחנו שנים למקום דהוא כביכול הכתיב מנוחה לעמנו ויגח ביום השביעי ואין משתמשין בשרביטיו של מלך ולקך עכו"ס ששבת חייב מיתה כדון המשתמש בשרביטיו של מלך אבל ישראל בני עליין ושירי לן לעבות כמעשהו ממנו כביכול עכ"ל :

ע"ז מ"ס הרב ראש דוד ז"ל החזינו דהא דאמרו אב שמחל ע"כ כ"מ דוקא כבודו אבל נעונו אינו מחול וכן הרב אינו יכול למחול ע"י חזונו ומטי בה הריב"ש משס הראב"ד דא"כ כה שפשו ער גדר שזולו שבגדו ית' א"כ מן הדין שתועיל התשו' ותו דאין אביו אב ש"י ע"כ כ"מ כ' ה' בס' חסידים דבד"ש חיד' ה' שפסעו נגד ה' אף שלא היה זולו ה' שתקבל תשובתם בשמים חל ע"כ חייב הבן בד"ש.

ולקן

ולכן נראה כטעם אחר שכתבו רז"ל דאף דמלך
 שמחל ע"כ אין כ"מ שאני קוב"ה דכו"ע דיליה
 והוא שליט בעולמו לעשות כרצונו ומלי
 מחיל עכ"ל:

דבר מכל האמור דמהשבת נראה שיש
 לנו דין בניס וכן מהתשו' גם מהשבת
 נראה כיון דכו"ע דיליה מותר לו להשתמש בכל
 העולם כולו ביום השבת כתשו' ר"ע וגם
 מהתשו' נראה כיון דכו"ע דיליה מלי מחיל אפי'
 על בזיונו גם נראה מהשבת דנדחה חו"ן כמ"ש
 אל הקרי מחללו אלא מחול לו וכן מהתשו' נראה
 דהדין הוא נדחה חו"ן ולא נאמר החי כלל
 לגבי אדם:

חזרתו לנושא מקדש וקדשתי את אהל
 מועד וכו' שם רמז לפטי' הנדריק
 והוא כמשרז"ל ע"פ אלה פקודי המשכן משכן
 ב"פ שעתיד להתמשכן ב"פ בעוונותיהם ש"י ח"ל
 משה תינח בזמן שבהמ"ק קיים בזמן שאין
 בהמ"ק קיים מה תהא עליהם ח"ל הקב"ה
 אני נוטל לדיק אחד ומכפר ע"ה. עו"ן משרז"ל
 שכשהקב"ה עושה דין ברשעים שמו מתקדש
 ומתעלה בעולם:

בזערתה ז"א וילא קין מלפני ה' ילא שמוח
 שנחקבלה תשובתו והנה אדה"ר
 היה נבוך בענין התשו' מאלו הסיבות חי קי"ל
 דחינו חו"ן ואם לא נאמר החי כלל
 לגבי אדם ואם יש לנו דין בניס ואם שמחל
 ע"כ כ"מ ואת"ל דיש לנו דין בניס אמא כ"מ
 אבל בזיונו חינו מחול או נאמר כיון דכו"ע
 דיליה מלי מחיל אפי' על בזיונו וכב' ורפא' לו
 אך כאשר ראה שנתקבלה תשו' קין אעפ"י
 שטעה עבירה מהעבירות הגדולות דהיינו ש"ד
 אשר מחלו העבירות מגיש זלזול לכבודו ית'
 וכמוט ששנו של קין גדול מנשוא יותר משל
 אדה"ר שאדה"ר היה גרמא בניזקן לגרום מיתה
 לכל בחי' עולם אבל קין גרם בפועל ש"ד
 ואפי"ה נתקבלה תשובתו ונ"ל לו כל הספיקות
 דודאי' דהדין דהא דחו"ן י"ג לנו דין בניס
 ואפי' על הזלזול כיון דכו"ע דיליה מלי מחיל
 וע"ז ההחיל לפתח על פני' על ויעשה ה' על
 פניו שהם ה"ג מדות ש"ד ה"י לי שלא בא
 לדעתי ה"ג מדות ש"ד דנדחה חו"ן
 ואמר כל כך היא כח

בזערתה ז"א וקדשתי שאנכי מתקדש ומתעלה
 עם אהל מועד ואת המזבח שהוא
 הבהמ"ק כשיחבר בעוונותיהם ש"י וש"ת תינח
 בזמן שבהמ"ק קיים בזמן שאין בהמ"ק קיים מה
 תהא עליהם ע"ז חומר אח"ך ואת אהרן ואת
 בניו שהם הנדרי' לקדש לכהן לירמו למ"ש רז"ל
 שמיחאל השר הגדול מקריב נשמותיהם של לדיקו'
 לפני הקב"ה חזרתו ואמרתי וקדשתי את אהל
 מועד וכו' רמז למנין בית קדשנו ותפארתינו
 שאמרו רז"ל שנשבע הקב"ה שלא יכנס במקדש
 של מעלה עד שיכנסו ישראל במקדש של מטה:

בזערתה ז"א וקדשתי שלעת"ל אתקדש כאשר
 אכנס לאהל מועד ולמזבח רמז
 לבהמ"ק של מעלה. אבל אימתי ואת אהרן ואת
 בניו אקדש לכהן לי בזמן שיובלו הכהנים להכנס
 במקדש של מטה דהיינו בזמן שיבנה בהמ"ק
 ויהיה אפר פרה לטהר הכהנים מכל עומאה
 לאפוקי עתה שהם כלם עמאי מתי' ית"ר שיבנה
 בית

דרוש

בית קדשנו ותפארתנו בעגלה ובזמן קריב אחי"ר :

ע"ה שמעון ציון נאים הי"ו

חזן דק"ק בוכארלים בנחלה שבעה יכב"ץ

דרוש ג' להספר

דרוש זה דרשתי בפקידה השבוע ראשונה של הוישיש הגכבד שקדן בתורה מרבין הורה בתלמידים כמורה ר' יוסף שרום הנצב"ה :

והנושא בא :

והקריבו לפני ה' וכפר עליה ושהרה ממקור רמיה, ואת תורת היולדת לזכר או לנקבה.

והקריבו לפני ה' וכפר עליה ושהרה ממקור רמיה.

ידוע הדבר ומפורסם דענין כמה גדלה הספקן של לדיקים ובפרט ללדיק הזה אשר אנו עוסקים בהספדו אשר היה כלול מכל מדות טובות שפל בדרך שייף עייל שייף נפיק וטסיק באורייתא תדירה בעל יסורין שסבל כמה יסורין לפי מה שמספרים כל העדה הקדושה של הבוכארלים ה' ישמרם וחסרון כיס קשה מכולם והיה מוכה את הרבים ומוכיחם במולי דשמיא נאה דורש ונאה מקיים ועולה על כוללם שהיה שקדן בחורה ומרבין תורה בתלמידים הא ודתי לן יהות למצבי לן יהות למספר על העדרו מאתנו וי להאי שופרא דבלי בעפרא והנה ראיתי להרב חן וכבוד שהביא משם הרב בינה לעתים על מ"ס רז"ל על פסו' כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו אם הרב דומה

להספר

קצו

למלאך ה' לצחות תורה יבקשו מפיהו ואם לאו לא יבקשו מפיהו והקשה הרב דאם לענין לדקות וחסידות אמרו זה הול"ל אם הרב לדיק וחסיד הוא ולמה דימחו למלאך ה' לצחות ופי' הרב ז"ל. דדרך הרב דחשקה נפשו להרביץ תורה בתלמידים מחוייב שיהיה כל לימודו בהם ולא יסירם מלפניו ללמוד לעצמו כדי להגדיל ולהוסיף בתלמודו להיותו מוסיף והולך דאם יעשה כן לעולם לא ילמד לתלמידיו מעטם דבתלמידים לא יוכל להשיג יותר חכמה עליו דנוסטמא דעתם קלרה ולא יוכל ללמוד עמהם כי אם דף אחד של הש"ס או שני דפיס בשבוע ולריך להחזירה להם כמה פעמים ועי"ז מניחם ולמוד לעצמו רוב היום כדי למלאות כריסו מש"ס ופוסקים ומכס כזה לא יועיל ללמוד תלמידים וילמדו ממנו כלל אמנם אם מתרלה החכם להסתפק עצמו כמה שידע וללמוד לתלמידים כל היום ולא יסירם מלפניו חכם כזה ראוי להיותו מלמד דודאי ילמדו ממנו והנה נודע דהמלאכים אין להם תוספת גדולה מששת ימי בראשית ממה שנתן להם הקב"ה ונקראים עומדים ר"ל במעלתם עומדים תמיד אשל"כ ישראל נקראים מהלכים דמזים ליום מוסיפים במעלתם ועליהם אמר הנביא ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה דהבטיח לו הקב"ה ליאושע כה"ג דאם ישמור מצותי יקרה מהלך מומדרגה למדרגה בין המועדים האלה :

ודי ישראלי יתן י כהן ישמרו דעת ומפיהו אם הרב המרבין תורה ביה דנתרלה לו עו ורולה למסרו לך דילמדו ממנו אמר לצאו

מוסיף

אין יכול להוסיף בלימודו כדי שיוכל ללמד
 התלמידים בהשגחה רבה ועוד טעם אחר שהמלמד
 תלמידים ראוי ליקרות בשם מת יבין שממיה
 עלמו על התלמידים עד שיבינו התלמידים הדבר
 על מתכותו. ועוד מרגלל בפומייהוודאנסי כי
 מלמד תנוקות ד"ת מה :

אשעיפ"ז אפש"ל כוונת המקונן אל תבכו
 למת ואל תנוקו לו בכו בכה

להולך דהיינו שאומר המקונן אל תבכו למת
 דהיינו למלמד תנוקות שבאמת הוא מלמד
 באמונה ובהשגחה רבה אין לריך לבכות כי בודאי
 ילא ממנו פעולה שינא ת"ח כל התלמידים שלו
 כמו הדיק המאוסר הזה שאנו עסוקים בהספדו
 כפי מה שמשפירם אנשי בוכארא כולם שיש
 לטובה ראוי מה הצריקת אומרים שהוליה מתחת
 ידו כמה תלמידי חכמים בהשגחתו הרבה על
 התלמידים. אך בכו בכה כפולה להולך
 ומוסיף שתמיד דורש טוב לעלמו וחיינו משגיח
 על התלמידים ומיוס ליום ולכו לאחור ולא
 לפנים וראוי לבכות בכה כפולה על המלמד
 עלמו טעם מלאכת שמים ברמיה ועל התלמידים
 שנשחרו כחמורים :

דף ע"ג עיקר לימוד התלמידים הוא שהרב
 המלמד הוא שלא יהיה קפדן שאם
 לא יבין התלמוד בפעם ראשונה לא יקפיד עליו
 כ"א יחזור עמו כמה פעמים עד שיבין הדבר
 על צוריו וכמו שמלינו ברבי פרידה שחזר עם
 תלמיד אחד מאה פעמים הסוגיא כדי שיבין
 אותה התלמיד בטוב ועי"ז האריך ימים הרבה
 וחיה ארבע מאות שנה כמובא בש"ס ובמאמר
 התנא ולא הקפדן מלמד :

דף ע"ג אפש"ל כוונת המוסרם הולך ובזב
 הולך וגדל הולך וגסע הולך וחסור
 דהיינו שאם המלמד דרכו להיות הולך ובזב
 הדבר

מוסיף והולך בלימודו אל יבקשו תורה מפייהו
 ולא יועיל ללמד תלמידים :

דף ע"ג פי' הרב ר' יעקב מאטלון הי"ד כונת
 מאמר רז"ל בשבת ד' קי"ג אמר ר'
 זירא אמר רבא בר זימלח אס ראשונים
 כמלאכים אנו בני אנשים ואס ראשונים בני
 אנשים אנו כחמורים ולא כחמורו של רחב"ד
 וכחמורו של רפב"י :

דף ע"ג דהרב המלמד לתלמידים נקרא ראשון
 והתלמיד המתלמד נקרא שני וזהו
 כונתם אס הראשונים דהיינו המרבילים תורה
 בישראל הם מלאכים ר"ל משימים עלמם כמלאכים
 שלא להוסיף במדרגת מהלך להוסיף על לימודם
 אנו בני אנשים ר"ל אנשים חכמים ידועים
 ונלמוד מהם אבל אס ראשונים המרבילים תורה
 בתלמידים הם בני אנשים שרולים ויום
 במדרגת מהלך להיותם מוסיפים בלימודם
 מיום ליום מסתמא לא ישימו עיניהם עלינו
 ללמדינו ואנו נשאר כחמורים דמיום ליום נרד
 למדרגת חמורים ולא נדע בין טוב לרע אפי'
 כחמורו של רחב"ד וכחמורו של רפב"י דידעו
 להבחין בין חיסור להיתר עכ"ל :

דף ע"ג בלדיק המאוסר הזה אשר אנו עסוקים
 בהספדו היתה בו המדה הטובה הזאת
 שהיה מלמד כמו כ"א שנה בבוכארא הרבין תורה
 בתלמידים בעינא סיקוף ובהשגחה רבה
 להוליה לאור התלמידים מקום זומה למלחך ה'
 דף ע"ג

דף ע"ג יס לדמו דתו' בין תורה בתלמידי'
 באמונה ל' ות מהטעם האמור
 בלימודו כמו המת
 הוסיף בלימודו כמו
 הולך שיון שמה
 המלמד

יבין שחיינו מוסיף
 שהוא עומד וחיינו
 המת שחיינו יכול ל'
 האדם נעשה חפשי

עם התלמוד עד שיבין הדבר על צוריו
אין התלמוד הלך וגדל בתורה שהיה ת"ח
גדול אך אם המלמד הלך ונסוע שפעם אחת
חוזר עם התלמידים ומי שהבין הבין ומי שלא
הבין לא הבין והמלמד הלך ונסוע
לדרשו או להסיר בלימודו או לעסקו איך התלמיד
הלך וחסור. עד שידמה לחמור :

והנה יש תועלת גדול למלמד שהוא מלמד
באמונה ובחסנה רבה. אחת שכל
התלמידים יקראים בניו כמ"ש ר"ל ועוד זה
שבדלתי יזכה לג"ע בלי שום ספק וכמ"ס ביומא
כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו
מ"ט כדי שלא יהא הוא בנהיגם ותלמידיו בג"ע
א"כ הדיק הוא אשר אנו עוסקים בהספדו
שהיה מלאכת שמים בידו באמונה ודאי שזכה
ללכת לג"ע למנוחות שאנו וצפרט שסבל כמה
יסורים קשים ומרים מחסרון כים וצפרט
במיתת בני הבחור שפי" מיתת בני הבחור
עוז את ארץ מולדתו ובא לשכון כבוד בארצו
ובכל עניות חסרון כים קשה מכולם. הא ודאי
שאפי"א אם היה לו חייה עון אשר חטא כבר
כתמק ע"י היסורין וכמ"ס בגמ' כל שהקב"ה
חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר ויה' חפץ דכאו
החלי באופן שמי שהוא לדיק הקב"ה מדכאו
ביסורין ומרבה לו סכרו לעוה"ב אשל"כ לרשע
וימשלם לשוכאיו אל פניו ולהאבידו שנותן לו סכר חייה
מלות שפשה בעוה"ז לטורדו ולהאבידו לעוה"ב :

והנה הרי"ף הקשה על מ"ס במס' ברכות
אמר משה לפני הקב"ה מפני מה יש
לדיק ורע לו יש לדיק וטוב לו, יש רשע ורע לו
רשע וטוב לו, אמ"ל משה לדיק וטוב לו לדיק
בן לדיק. לדיק ורע לו לדיק בן רשע. רשע
וטוב לו רשע בן לדיק. רשע ורע לו רשע בן רשע
הקשה הרי"ף על הללחת הרשע בן לדיק שאם

באמת הקב"ה רוצה לשלם סכרו על פניו להאבידו
לעוה"ב א"כ יקשה על רשע בן רשע למה רע
לו בעוה"ז כי בודדו אין לך רשע שאין בידו
מלות ומע"ט וכיון שיש לו רעה נענש בעוה"ז
וא"כ למלא סכר אותם המלות הם שמורין לו
לעוה"ב. והרי ק"ו ומה לרשע בן לדיק אוכל
סכרו בעוה"ז וטוב לו בעוה"ז להאבידו לעוה"ב
וזה שהוא רשע בן רשע יהיה לו כל הסכר של
המלות שפשה לעוה"ב ובעוה"ז רע לו :

והרי"ף הרי"ף וז"ל ונלע"ד שהקב"ה רב
חסד מטה כלפי חסד ועושה חסד
לאלפים והגם שסכר מלות בהאי עלמא ליכא
דוקא למי שפשה המלות אבל בניו אוכלים
בעוה"ז מפרי לדקותיו של אביו וזהו שאמר
דיק וטוב לו לדיק בן לדיק שאוכל בזכות אביו
ואפי"א טוב לו ולדקותיו שמורות לו לעוה"ב. גם
רמ"י בן לדיק אוכל בעוה"ז בזכות אביו ואם
אוחז הבן הרשע עשה חייה מלות הן שמורות
לו לעוה"ב אחר שיקבל גנשו ואם הוא רשע בן
רשע איך רע לו לפי שאין לו זכות אבות לאכול
בעוה"ז כי אם עשה חייה מלות הקב"ה רוצה
להאכילו ממנה לעוה"ב :

ועפ"י אפס"ל כונת המסורה מטהו יפרח.
יפרח כשוננה. יפרח בימיו לדיק. לדיק
כתמק יפרח דהיינו אם ראית לדיק שמטהו יפרח
דהיינו לדיק. לו ודאי שהוא לדיק בן רשע ואין
לו מה לאכול. כי פרי לדקותיו שמורות
לו לעוה"ב וטוב לו. לפי עלמא ליכא ולזה
רע לו כי אין לו. לאכול מהם ולזה
רע לו ולעת"ל. ה. מפרי לדקותיו.
ואם ראית לדיק. בימיו דהיינו לדיק
וטוב לו ודאי ש. בן לדיק יפרח
בימיו בזכות אביו. לדיק כתמק יפרח לעוה"ב
ומעשו הטובים :

